

પ્રવચન-પીયૂષ

ભાગ ૨ જો

પ્રવચનકાર

લી બડી સ્થા જૈન નાના સંપ્રદાયનાં વિદુષી દિવાળીબાઈ
સ્વામીનાં મુશિબ્યા બા. બ્ર. વિદુષી
મહાસતીજી શ્રી લીલાવતીબાઈ સ્વામી

અમદાવાદ ચાતુર્માસ

સં. ૨૦૧૯

પ્રકાશક

શ્રી સૌરાષ્ટ્ર સ્થાનકવાસી જૈન સંઘ
અમદાવાદ

મૂલ્ય રૂ. ૨

બેઉ ભાગનું સામઢું મૂલ્ય રૂ. ૪

प्रकाशक

अमृतदास भगनदास गांधी

मानक मंत्री

श्री सोराष्ट्र स्थानकारी दैनिक सप्त

अभिलाषा

आवृत्ति १ वी : अत ३

वि. सप्त २ २ : वीर सप्त २४६

ई. स. १६६४

*

पुस्तक भण्डालु स्थान :

श्री सोराष्ट्र स्थानकारी दैनिक सप्त

अभिलाषा

मुद्रक :

भक्तिशाली उद्योगशाला सादर
नयागवात डिस्ट्रिक्ट प्रिन्ट,
बीकानेर रोड : अभिलाषा

અનુક્રમણિકા

—(*)—

વ્યાખ્યાન	પૃષ્ઠ	વ્યાખ્યાન	પૃષ્ઠ
૫૮	૩	૭૮	૧૪૮
૫૯	૧૧	૭૯	૧૫૪
૬૦	૧૯	૮૦	૧૬૩
૬૧	૨૬	૮૧	૧૭૦
૬૨	૩૪	૮૨	૧૭૭
૬૩	૪૦	૮૩	૧૮૪
૬૪	૪૯	૮૪	૧૯૩
૬૫	૫૬	૮૫	૨૦૦
૬૬	૬૫	૮૬	૨૦૬
૬૭	૭૦	૮૭	૨૧૬
૬૮	૭૮	૮૮	૨૨૩
૬૯	૮૪	૮૯	૨૨૯
૭૦	૮૯	૯૦	૨૩૪
૭૧	૯૭	૯૧	૨૪૧
૭૨	૧૦૩	૯૨	૨૪૮
૭૩	૧૦૯	૯૩	૨૫૫
૭૪	૧૧૫	૯૪	૨૬૧
૭૫	૧૨૦	૯૫	૨૬૭
૭૬	૧૨૯	૯૬	૨૭૩
૭૭	૧૩૯	૯૭	૨૭૯

આખ્યાન	પૃષ્ઠ	આખ્યાન	પૃષ્ઠ
૬૮	૨૮૬	૧ ૭	૩ ૫
૬૯	૨૯૫	૧ ૮	૩૪૧
૧	૨	૧ ૯	૩૪૮
૧ ૧	૩ ૫	૧૧	૩૫૪
૧ ૨	૩૧	૧૧૧	૩૫૬
૧ ૩	૩૧૫	૧૧૨	૩૬૫
૧ ૪	૩૨	૧૧૩	૩૬૬
૧ ૫	૩૨૪	૧૧૪	૩૭૧
૬	૩૨૬	વિદ્યમ વેળાએ	૩૮૧

પ્રવચન-પીયૂષ

ભાગ ૨ જે

વ્યાખ્યાન : ૫૮

(ગ્રંથવાર, તા ૧-૬-૬૩)

અહીં ત્રણે સિદ્ધાન્ત પ્રકારના ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જાત, સૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે ભગવાન મહાવીરે નરકમાં જવાના ધણા ભાવો કહ્યા છે તેમાં નીચેના ચાર કારણો મુખ્ય છે (૧) મહાઆરભિયાએ, (૨) મહાપરિગ્રહિયાએ, (૩) કુણિમાહારેણુ, (૪) પચેન્દ્રિયવહેણુ

(૧) મહાઆરભિયાએ—મોટા પાપો પર સમારભો કરવા, મોટી પેઢીઓ ઝાપની, મિત્રો, મશીનો અને કારખાનાઓ ચલાવવા; અનેક છવોનો હુ પાલનહાર છુ એમ માનવું અને પાપ કરતા કરતાં આનંદ માનવો, એ મહાઆરભિયાએ ભાવ છે

(૨) મહાપરિગ્રહિયાએ—મહાન પરિગ્રહ કરવો તે પરિગ્રહ જારમો છે એ જામને પ્રદીપ્ત કરનાર, જન્મ, જરા અને મૃત્યુના મૂળને સીચનાર છે આણુ અને પરનાણુના બોન બનાવનારાઓ કેટલા ભવ માટે પાપ બાધે છે ? એક દેશ બીજા દેશ પર હુમલો કરે છે અને લાખો છવોનો કચ્ચરધાણુ વાળી દે છે કોઈ ધરતીનો દુકડો ભેગો બાધી જતો નથી, છતાં એને મેળવવા માટે કાળા કામો કરે છે મહામહા ગિઝનીએ ભારત ઉપર સત્તર વાર ચડાઈ કરી હીંગ, મોતી અને ઝવેગતના ભેગુ રૂઠું મૃત્યુ વખતે તેનો વ્યાધિ વધી ગયો ત્યારે પોતાની બાણુમાં હીંગ, મોતી અને ઝવેગતના ઢગલા કરાવીને કહેવા લાગ્યો,

ઓ ઝવેરાત ! ઓ સોનામહેરા ! મને બચાવો ! પણ હવે એનું કોણ
સાંભળે ? છવતો હતો ત્યારે એનું નામ સાંભળે ત્યાં લોકો ધરધરતા
હતા પણ હવે એને કોણ બચાવે ? એની વેદના કોણ લઈ શકે ?

પોતાના આપ્ત દોને અને ઇનિદોને બેઠાલીને એ કહેવા લાગ્યો
તમારા બંધાના માટે મેં લોહીની નીકા વહવડાવી, દાડકાંની પાથે
બાંધી હવે મને બામાંથી બચાવો. અ તે એ દાઢ પસંદો આપ્યા ગયો
પણ કોઈ એને બચાવી શક્યું નહીં

તમે તે છેતરપીટી કરીને પેસા કમાતા હશો તો આનારા આઈ
જરી અને કાળા દાઢ કરીને કમના ને જીવ્યો બેઠો ક્યો હતો તે તો
તમારે જ બેઠાવવો પડશે. માટે પાપથી હરે તે પશિત અને નવં કમી
ન બાધે વેચાતી. બહી તો એકનુ ખૂન કરે તેને પણ એક ફાંસી અને
હજારના ખૂન કરે તેને એક જ ફાંસીની સગલ ઘામ છે પણ ત્યાં
એવું નથી. નરકમાં ગયા પછી તેને બાસાની બચ્છીમાં જરાવીને ધમધમતી
બાજમાં શકે છે બહી તો બીડીનું દુકા પગમાં બાવી ગયું હોય,
તેમ પાંચે બાંધીને હશે એ બાંખમાં કણ પડ્યું હોય તેમ ફેટલાય
ઉપચારો કરાવે છે પણ ત્યાં કોઈ વેદનાનું સમન નથી. ચાકબાણ
મુધારે તેમ કાપીને દુકા કરી નાખે છે બહી જ્યારે બેઠી નાખે છે
કે તારા તો ચાઈ ચાઈ જેટલા દુકા કરીને ઉપરથી મીઠું ભજારવું તેમ
મૂરી આમ ઓલાલી નથી, ત્યારે નરકમાં તો એવું પ્રયત્ન અને છે
આયોગમાં શેરડીની જેમ પીસી નાખે છે પીળી કપાં ધૂવે તેવી રીતે
પત્ર ઝલ્લેને પાકે છે નિઃશ્વિત આશુનનો કણી દોવાથી બાવી
વેદનામાં પણ છવ મરતો નથી.

નાએમીનો છવ સાતમી જી પાંચમી ચોથી ત્રીજી બીજી અને
પહેલી નરકે જાએ વાર જઈ આગ્યો. સાતમી નરકે નવ છે ત્યાં
કપાવું ઉઘાવું બેઠાવું ચામડી ઉપરથી ઉપરથી તીરણુ સારો બંટવા
અને આવી તો બનક વેદનાઓ વેઠે છે કુબીનું મુખ સાંકુ અને
પેટાળ મોટું હોય છે તેમાં છવ ઉપન ઘામ છે બહાર હરતા કંટા હોય

છે અદર ને અદર સરીર મોટું થવા લાગે છે ને જીવ અદર ગૂંચળાય છે પરમાધામીઓ લાલા લઈ લઈને એના ટુકડે ટુકડા કરી નાખે છે જીવ કાળી ચીસો નાખીને પોકારો કરે છે ‘બચાવો, બચાવો !’ પણ ત્યાં એને કોણ બચાવે ? જાના કે જાહેર પાપો ત્યાં જાના રહેતા નથી કેટલાય જીવો સત્તા, સપત્તિ, સુરા, સુદરી અને માસલકાણીની પાછળ મતવાલા બનીને મહાલે છે અને આવી અણુમોલ જિંદગી ગુમાવી દે છે. જે જીવો જીવવાની આશાવાળા અને મરણના ભયવાળા હોય તેની કૂર હિસા કરે છે આજનું રાજ્ય તો જાણે હિસાનું રાજ્ય બની ગયું છે મત્ત્ય-હિલોગ દ્વારા માછલીઓ ભેગી કરીને અને તેને શીતાગારામાં રાખીને પરદેશ મોકલે છે આ બધા પાપો તેને કયા મૂકશે ?

તમે અહીં તો ઉનાળાની સાધારણ ગરમી પડે ત્યાં એરકડિશનમાં સરાઈ જતો છે, સુગંધી વાળાની ટફાઓની પાછળ શીતળતા મેળવવાના ફાંકા મારે છે, હવાખાવાના ચથોમાં ફરવા જઈ આવે છે, પણ નરકની ગરમીનો અનુભવ બહુ કપરો છે લાખ યોજનનો લોહનો ગોળો નરકમાં નાખવામાં આવે, તો એ એક સેકન્ડમાં પીગળીને રસ બની જાય એટલી ગરમી ત્યાં છે સાતાના રસિયા જીવો એકમાત્ર પોતાની સાતા માટે કેટલા જીવોને ગિલાવે છે ?

દૃષ્ટાન્ત—શિકાર કરવા જતા શ્રેણિક રાજ્યએ એક ગર્ભવતી મૃગલીને બાણ માર્યું આથી મૃગલી તરકડવા લાગી, અને ગર્ભના કોમળ બચ્ચાઓને વીધીને તેનું બાણ જમીનમાં ખૂંપી ગયું । આથી શ્રેણિક રાજ્ય કુલાવા લાગ્યો કે મારામાં જોર ટેલું । એક બાણથી ત્રણ ત્રણ જીવો વીધાયા અને મારું બાણ જમીનમાં ખૂંપી ગયું । જૈનધર્મ પામ્યા પહેલાં શ્રેણિક રાજ્યએ ઘણા શિકાર કર્યા તેને અનાથીમુનિનો બોટો થઈ ગયા પછી તેના દેશની હદમાં તેણે શિકાર કરવાનો પ્રતિબંધ કરી દીધો આથી તેણે તીર્થંદ્ર જોત્ર બાધી દીધું । માટે સત્સંગમાં પ્રીતિ રાખો મત્સંગથી કૃષ્ણપક્ષી હોય તે શુક્રપક્ષી થઈ જાય છે,

મિત્રાત્વી દોષ તે સમક્ષિ જની જાય છે પ્રેક્ષી રાગ કેથીસ્વામીના
બેટાથી એકાવતારી જની જાય.

દૃષ્ટાન્ત—અગુહિમાથ એક પ્રેક્ષના કૂર બદારવટિયો હતો.
રસ્તામાં કોઈ યુવાકર મળે તેને મારી નાખી તેની આંચળીઓ કપીને
અને તેને સોવરડે દોગથી પરોષીને તેની તે માળા પકડતો આ ઉપરથી
તેનું નામ અગુહિમાથ પડ્યું હતું મનુષ્યને ત્યાંસુધી જોડનાં
અર્માં એકાં દોષ ત્યાંસુધી એ માને છે કે મારે દુસ્તુ અને બંધી
મારવાં આ કાવ ન જાય—જોડનાં અર્માં ન કોતરે ત્યાંસુધી મોઝ
કપાતો નથી તે દેશનો તા ન પ્રસેનગિત આવા કમકર બદારવટિયોથી
ત્રાસી ગયો અને વિશાલ સેના તૈયાર કરીને તેન પકડવા માટે તથાર ગયો.

આ તરફ જાવવાનું જુદું વિચારે છે કરનાં ફરતા તેઓ અગુહિ-
માથના પ્રેક્ષ તરફ આજ્ઞા રસ્તે ત્યાં જોડાગિત્યાઓએ જાવવાનું
જુદું ન હતું આ રસ્તા પર કમકર ડાકુ અગુહિમાથ રહે છે મોઝ
આપ એ રસ્તે ન જાય તો સારું કારણ કે એ સાધુને ત્યાં છેડાને
નથી જાવવાનું જુદું વિચાર કરે છે કે જાવને નેટલો નારના બદાર
વટિયાના કમ છે તે લો જાવના ડાકુઓનો કેમ નહીં લેાય ? આમ
ધનને લુટનારા એ લુટાર કોષ માન માયા અને લાભ કર્યાં એવું
જાણે છે ? પૌરુષ પ્રતિક્રમણ કે સ્વમ્પ્રતિક્રમણ એકાં લાભ ? કોષ
નામનો ડાકુ આવે છે આવા ડાકુઓ એક પ્રતિમાથી બીજી પ્રતિમા
અને આમ ન આમ આ સી લાભ માનિમાં લાભ છે આવે કોષ
આવે ત્યારે કોઈ ન અન લાય છે કે મારો પૌરુષ કે મનુ પ્રતિક્રમણ
જાણે છે ? મોટી મોટી જટાળા વધારનારા બે નિષક કરી માળાએ
પ્રેક્ષનારાઓ પક્ષ આ જાવના બદારવટિયાઓથી જાણા નથી બદારનો
સસાર છેડીને તેઓ આતરિક સસારના વધારી મૂકે છે.

સપ તજ કાલે કામળી, તોય નામનો નાજ.

કદાચ કામળા તજ દે, તેનાથી એ સપ શીડે / બદલાઈ જાય
છે ? વેદ તો માત્ર વાળુ કામ કરે છે સામવવાનું અણગોણું રહ્યું

તો અદર છે એ લૂટાઈ ન જાય, એના માટે જે સાવધાન રહે તે સાધુ છે એટલા માટે તો મહાત્મા આનંદજી કહે છે—

જેને તે હત્યા રે તેણે હુ જીતીઓ રે,
પુરુષ કીસ્મુ મુજ નામ ?

પથડો નિહાળુ રે બીજા જિનતણો રે

હે ભગવાન ! ક્રામ, ક્રોધ, મોહ આદિ કષાયોને આપે તો જીતી લીધા, પરંતુ એ જ કષાયોએ મને જીતી લીધો છે, માટે હું પુરુષ કહેવડાવવાને યોગ્ય રહ્યો નથી !

દૃષ્ટાન્ત—ધરમા બધું ઝવેરાત મૂકીને બાપ બહારગામ ગયો. જતી વખતે જીવાન છોકરાને લલામણુ કરી કે આ મકાનના બધા કમાડ સાચવીને સૂજે પાછળથી છોડરાએ વિચાર કર્યો કે બાપા કમાડ સાચવીને સૂવાનું કહી ગયા છે, માટે બધા કમાડને સાચવીને જ સૂવું જોઈએ બધા મિત્રગરા કઢીને તેણે કમાડોના ઢગલો ઢ્યેઈ અને તેના ઉપર પથારી કરીને એ સૂઈ ગયો પાછળથી ચોરા બધું સાફ કરી ગયા આપે આવીને છોકરાને ઠપકો આપતા કહ્યું કે, ‘અરેરે, આ શું કર્યું ? ચોર લોટો બધું ઉઠાવી ગયા, ને તે સલાહ્યુ કેમ નહી ?’ છોકરો બોલ્યો, ‘તમે કમાડ સાચવવાનું કહી ગયા હતા એ કમાડોને બરાબર ગણી જુઓ. એક તો તમે બહારગામ જાવ ત્યારે અમે તમારું કહ્યું કરીએ ને ઉપરથી ધમકાવો છો ?’ હવે બાપ શું બોલે ?

તમે પણ બાહ્ય સાચવવામાં પડ્યા છો ને આંતરિક લૂટાઈ રહ્યું છે તાત્ત્વિકમાં કાઈ ડખો નથી જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર એ બધા જોનોની મૂડી છે, પણ તમે તો કમાડ સાચવનારા ડાહ્યા દીકરાઓ છો ને !

ગચ્છના બેદ બહુ, નયન નિહાળતા,
તરવની વાત કરતા ન લાજે !

અહિંસાદિ પાંચ વ્રતોનું પાલન અને સ્થાપન કરાવવા માટે જૈનધર્મ છે તેમાં ગચ્છો કેટલા ? ગચ્છમાં પણ કેટલા બેદો ? આનું પરિણામ એ આવ્યું કે એક અવાજનું જે બળ હતું તે ચાલુ ગયું,

મારા-નારાની બેચનાણ વધી પડી. એમાં કહેવાતા સાધુઓએ પણ મદત્વનો ભાગ લગાવ્યો. ખોટાઓ તો અપડો કરાવીને દૂર રહે છે અને તે મામની કોલેજમાં લલુનો વિદ્યાર્થી હોય, પણ પરીક્ષા તો એક જ મુનિવસિંદીની છે ને ? એમ જ્યાં કુચુરોએ અભિ પાગ બધારી દિધા છે તમે ધર્મમાં રમણ ન કરો તો કંઈ નહીં પણ ધર્મમાં અપ્રત્યે તો કરશો જ નહીં ધનવાનોને આવા અપ્રાપ્તો બહુ અને છે પણ આવા અપ્રાપ્તો એ વધારે છે

દુષ્ટાન્ત—દીકરા પરદેશથી કમાઈને આવ્યો અને મુંઝવેથી નીકળતી વખતે જાપને તાર કપોં કે અમુક ગાદીમાં હુ આવુ છુ જાપ દારતોરા લઈને શેકને ગયો. ગાદી જાતી ને નીચે ભીતરીને ડોકરો જાપના પગમાં પડીને કહે છે જાપા ! આ વખતે તો સાશં તપાસી કપો. એક લાખ રૂપિયા લઈને આવ્યો છુ

જાપ કહે છે રાજાશ બેટા ! તુ સપૂત છે

પણ કંઈ જાપે એમ પૂછ્યુ કે એ એક લાખમાં કળાગતરનાં કેટલા નાણાં છે ? ખોટુ બોલીને મેળવેલા પૈસા કેટલા છે ? એને જુલમ કાઢી નાખ. આ કરવાની જરૂર છે

ભગવાન છુદ્ધ નિરૂપતાથી આગળ વળ્યા. જગ્યાની જ્વાલાઓ પડખ માથી પણ રે છે ત્યારે રાત્રીઓ મૃત્યુથી પણ દરતા નથી. એ તો કહે છે—

અળ દમ અમર ભયે ન મરેજે

મા કમલ મિખ્યાત્ર કિયો ત /

કપો કર દેહ ધરેજે અળ

રાગ ૨ / અમય કરત ૩

મનો નાસ કરેજે

મશે અનત કાલ તે પ્રાણી

સો દમ કાલ કરેજે અળ

જેના હૃદયમાં અમરત્વના સિદ્ધાન્તો ભીતમાં હોય તેને કાલ રાત્રો

હોય ? શિવાજીની માએ હાલગામા પુત્રને અમરનના પાદ પઢાવ્યા, ત્યારે તમે શુ ક્યું ? ‘ બાવો આવ્યો ’ કે ‘ હાહિ આવ્યું ’ કહીને બ્રાજકને ડરપોક બનાવ્યું ?

ભગવાન બુદ્ધ ચાલ્યા આવે છે એક પથ્થર પર બેઠેનો અગુણિ-
માલ વિચાર કરવા લાગ્યો કે આ બે માયાનો કાણ નીચળ્યો ? એણે
તરત જ પડકાર કર્યો, ‘ એય ! ખડે રહો ! તુમ ડૉન હો ? ’ પણ
બુદ્ધ ભગવાન તો ચાલવા જ માડયા, અને ચાલતા ચાલતા તેએ
સોલ્યા, ‘ મૈ તો ખડા હ, ઔગ તુમ ચલ રહે હો । ’ આ સાંભળીને
અગુણિમાલ બિમો થઈ ગયો અને બોલ્યો, ‘ હુ બિમો છુ, તેને તમે
ચાલતો હોવાનુ કહો છો, ને તમે ચાલતા હોવા છતાં બિમા હોવાનુ
કહો છો આ શુ બોલો છો ? જરા સમજવો તો ખરા ? ’

ભગવાન બુદ્ધ બોલ્યા, ‘ હુ અહિસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય
અને અપરિચલ્લતમા બિમો છુ, અને તુ માયા, મોટ, લોભ આદિના
પ્રવાહમા ચાલી રહ્યો છે ’

અગુણિમાલ તો સ્તબ્ધ બની ગયો બુદ્ધે તેને અહિસાનો ધર્મ
સમજાવ્યો, અસ્તેય અને અપરિચલ્લતા પાઠો પઢાવ્યા અને સત્યનો
ઉપદેશ આપ્યો અગુણિમાલે પોતાની તનવારતા દુકડા કરી નાખ્યા
અને એ બુદ્ધ ભગવાનના ચરણોમા નમી પડ્યો અગુણિમાલ બૌદ્ધ
ધર્મનો સાધુ બની ગયો ।

આ તરફ પ્રસેનજિત રાજા અગુણિમાલને પકડવા માટે સેના
સજ્જ કરીને ભગવાન બુદ્ધને વદન કરવા અને માગલિક સાંભળવા આવી
રહ્યા હતા બુદ્ધે પૂછ્યું, ‘ આયારમા કઈ તરફ ? ’

પ્રસેનજિતે કહ્યું, ‘ ભગવન્ ! ડાકુ અગુણિમાલવી પ્રગ્ન ત્રાહિ ત્રાહિ
પોકારી રહી છે તેને પકડવા જઈ રહ્યો છુ ’

‘ એક ડાકુને પકડવામા આટલું મોટું સૈન્ય ! ’ બુદ્ધે હસીને
અગ્ર કર્યો.

મારા-નારાની જેમવાલુ વધી પડી એમાં કહેવાતા સાધુઓને પણ
મહત્વનો ભાગ લાગ્યો. ખોટાઓ તો અધો કરાવીને દૂર રહે છે
અને તે મામની કોણેજમાં લાલુતો વિચારી દેાય, પણ પરીણ તો એક
જ ધુનિવચિંટીતી છે ને ! એમ છતાં મુશ્કેલીઓને આગે પાટા નખાવી
દીધા છે તમે ધર્મમાં રમણુ ન કરો તો કંઈ નહીં પણ ધર્મમાં અધ્યક્ષ
તો કરો નહીં કનવાનોને આવા અધ્યક્ષો બહુ અને છે પણ
આવા અધ્યક્ષો એ વધારે છે

દૃષ્ટાન્ત—દીકરો પડેલથી કમાઈને આવ્યો બને મુંબઈથી
નીજગતી વખતે આપને તાર કોઈ કે અમુક ગાડીમાં હું આવું છું
આપ દારતારા લઈને એકને ગયો ગાડી આવી ને નીચે ઊતરીને
જોકરો આપના પગમાં પડીને કહે છે બાપા ! આ વખતે તો સારા
વાહી પડ્યો એક લાખ રૂપિયા લઈને આવ્યો છું

આપ કહે છે વામ્પાસ બેટા ! તું સપૂત છે

પણ કોઈ બાપે એમ પૂછ્યું કે એ એક લાખમાં મળામબરનાં
કેટલાં નાણાં છે ? જોકું બેઝીને મેળવેલા પિસા કેટલા છે ? એને જુદા
કાદી નામ આ કરવાની જાગર છે

ભગવાન જુદા નિહરતાથી આગળ વધ્યા અગાની આદમાં પાછા
વાળી પણ રે છે ત્યારે યાત્રીઓ મૃત્યુથી પણ ડરતા નથી એ તો કહે છે—

અળ કમ અમર ભયે ન મરેજે

યા કરત મિથ્યાત્વ દિયો ત /

કયો કર દેહ ધરેજે અળ

અ / અળખ કરત દે

ધનસ નાસ કરેજે

મયો અનત કાલ ને પ્રાણી

સો દમ કલ દરેજે અળ

તેના હાથમાં અમરત્વના સિદ્ધાન્તો બેઠાં હોય તેને અળ સામે

હોય ? શિવાજીની માએ હાલગામા પુત્રને અમરતના પાક પઢાવ્યા,
ત્યારે તમે શુ ક્યું ? ‘ બાવો આવ્યો ’ કે ‘ હાઉ આવ્યુ ’ કહીને
બાળકને ડરપોક બતાવ્યુ ?

ભગવાન શુદ્ધ ચાલ્યા આવે છે એક પથ્થર પર ગોડેનો અગુલિ-
માલ વિચાર કરવા લાગ્યો કે આ બે માથાનો કાણ નીકળ્યો ? એણે
તરત જ પકાર કર્યો, ‘ એય ! ખડે રહો ! તુમ જૈન હો ? ’ પણ
શુદ્ધ ભગવાન તો ચાલવા જ માડ્યા, અને ચાલતા ચાલતા તેએ
ભોલ્યા, ‘ મૈ તો ખડા હૂ, ઓર તુમ ચલ રહે હો ! ’ આ સાંભળીને
અગુલિમાલ ઊભો થઈ ગયો અને બોલ્યો, ‘ હુ ઊભો છુ, તેને તમે
ચાલતો હોવાનુ કહો છો, ને તમે ચાલતા હોવા છતાં જિભા હોવાનુ
કહો છો આ શુ બોલો છો ? જરા સમજાવો તો ખરા ? ’

ભગવાન શુદ્ધ બોલ્યા, ‘ હુ અહિસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય
અને અપરિગ્રહનમા ઊભો છુ, અને તુ માયા, મોહ, લોભ આદિના
પ્રવહમા ચાલી રહો છે ’

અગુનિમાલ તો સ્તબ્ધ બની ગયો શુદ્ધ તેને અહિસાનો ધર્મ
સમજાવ્યો, અસ્તેય અને અપરિગ્રહના પાઠો પઢાવ્યા અને સત્યનો
ઉપદેશ આપ્યો અગુલિમાલે પોતાની તલવાગના દુકડા કરી નાખ્યા
અને એ શુદ્ધ ભગવાનના ચરણોમા નમી પડ્યો અગુનિમાલ બૌદ્ધ
ધર્મનો સાધુ બની ગયો !

આ તરફ પ્રસેનજિત રાજા અગુલિમાલને પકડવા માટે સેના
સજ્જ કરીને ભગવાન શુદ્ધને વદન કરવા અને માંગલિક સાંભળવા આવી
રહ્યા હતા શુદ્ધે પૂછ્યુ, ‘ અત્યારમા કઈ તરફ ? ’

પ્રસેનજિતે કહ્યું, ‘ ભગવન ! ડાકુ અગુલિમાલથી પ્રગત ત્રાહિ ત્રાહિ
પોકારી રહી છે તેને પકડવા જઈ રહ્યો છુ ’

‘ એક ડાકુને પકડવામા આટલુ મોટું સૈન્ય ! ’ શુદ્ધે હસીને
પ્રશ્ન કર્યો.

ગાંધી બહુ બચાર છે ' પ્રસેનજિત બોલ્યો કદાચ બાટકુ
કેમ પણ જોણુ પાશે !

એ બગુસિમાલ પકાઈ નાથ તો તેને થી સજન કરસો ?
ભગવાન છુદે પ્રથમ ક્યો.

એ બદમાશ પકાઈ તો ફરીન પાટિયે ચાલી હતી !

બને એ સુધુ ધર્મજયો હોય તો ? ભગવાને દસતા દસતા પૂજી

બરે પ્રભુ ! પ્રસેનજિત બોલ્યો એવા નિદાને ધર્મ ક્યાંથી

સુટે !

પણ આ બોલ સધમાં જ એ બગુસિમાલ હોય તો ?

પ્રભુએ પૂછ્યું

તો એવા પધમાં પડુ પ્રસેનજિતે કહ્યું ભગવાન છુદે બિહુના

વેદમાં બગુસિમાલને મનાયો પ્રસેનજિત રાજાએ તો વદન ક્યો

વેધી વેર રમે ન કેાપિ બાઝથી બાઝ છુટાય ના

હિસાથી હિસા કહ્યાય નહિ રસોથી શાન્તિ રસપાત્ર ના

બોમ્બના મનાવનારા દેશાનિકાને એક દી જરૂર પસાવુ પડે !

લગ્ની અધગતી આ હુનિયાને એક દી

પ્રભુ મહાવીર ગીઆ રાહે જવુ પડે !

બેરાબાર ધેરં ઘડુદા — વેદથી વેર વધે છે વેરનુ સમન બાપ
છે પ્રેમથી રસોના હજારો શાન્તિ રસપત્ર સમય નથી ભગવાન
મહાવીરના બલભમાર્ગ શાન્તિ રસપે છે

નામથીએ મુનિના ધાત ક્યો નારકીના ૧૪ બને તિલ મના ૧૪
મગીન ૨૮ જાત તેણે ક્યો બાવા નરકમાં ન જવુ હોય તો—

એક વચન એ સદગુરુ કેરુ બે બેસે દિલગામ રે પ્રાણી !

નરક ગતિમાં જ નહી બાવે એમ કહે જિભરાય રે પ્રાણી !

સદગુરુ એકદ વચન લલમમાં કતરી નાથ અને જીવન પસટાળી
નાખે તો જરૂર કમણુ ધર્મ ના

હો શાન્તિ

૦૪૧૫-યાન : ૫૯

(સોમવાર, તા ૨-૬-૬૪)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રદેશ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસુત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે નાગધી પ્રાણણી મુનિની હત્યા કરીને એક એક નરકમાં બબ્બે વાર ગઈ આરણ્ય અને પરિબ્રહ્મા રક્ત રહેનાર ધર્મનો દ્રોહી બની જાય છે પરિબ્રહ્મીને ધર્મ ગમતો તપી નરકમાં જવાના ચાર કારણોમાંના પ્રથમના બે કારણો ગઈ કાલે કહેવામાં આવ્યા આજે એના ત્રીજા અને ચોથા કારણોનો વિચાર કરીએ

(૩) કુણ્ડિમાહારેણુ—લગણ કરવામાં શુ ચોગ્ય છે અને શુ અયોગ્ય છે તેનો વિચાર ન હોય અને માત્ર-મદિરા આદિનું લક્ષણ કરે તે કુણ્ડિમાહારેણુ કહેવાય છે

(૪) પચેન્દ્રિયવહણેણુ—સચી પચેન્દ્રિયનો વધ કરે અને તેમાં અગાઈ માને તેને પચેન્દ્રિયવહણેણુ કહેવામાં આવે છે

આ ચારેય કારણો મનુષ્યસરમાધી સીધા નાશીના ભવમાં લઈ જનારા છે નાશીના જીવને જ્યમને માટે આ દસ પ્રકારની વેદનાંઓનો અનુભવ કરવો પડે છે (૧) અનતી ભૂખ, (૨) અનતી તરસ, (૪) અનતી ટાક, (૪) અનતી ગરમી, (૫) અનતો દાક, (૬) અનતો ભય, (૭) અનતો જર, (૮) અનતી ખગળ, (૯) અનતી પગધીનતા, અને (૧૦) અનતો સોક માનવ જ્યારે પાપ કરે છે ત્યારે તેને નરકમાં

પાનારી આ વેળાએનો ખ્યાલ રહેતો નથી, ફળને વિચાર્યા વિના જ એ કમ બધિતો રહે છે

જે તે અશક્ત વસ્તુઓ મફતે કાપા નચાવે તેમ કળીને રે,
રાત્રિ ન જોઈ દિવસ ન જોયે બટકો બાનને ખોઈને રે,
એ કામા છે નિજનુ રે એની શુરે કરામત હોય રે

આ કામા પિજર સમાન છે તેમાં રહેનાર પછીને આકાશમાં
સુખમ કરતુ છે નિજરમાં પાપુ પાપુ એ સુકિતન કંખી રતુ છે

કેક ફેટલા આઘ્યા જ્યા નજર ફળી નથી
કેક ફેટલા આઘ્યા જસે ખખર પછી નથી
તાગ એમજનું તુ એજુ અભિમાન ન કર,
સિકંદર શાહ જેવાની કમર પશુ જળી નથી

જે સિકંદર વિશ્વવિજેતા ગણાતો હતો તે સિકંદર મરી ગયો
જાને તેની કમરનો પતો પશુ આડે લાગતો નથી માટે ૪ મ લીધા
પછી ખોલાં સાધેનાં અભિમાન ન કરે જિંદગીને તણનાં ૧ માણતાં
શીખે આવી મોઢી જિંદગીમાં આલસા કાચાલસા શા માટે ?

ખાતાની લાલસાથી ઉઠે ઉઠિયામાં સમાઈ જાય છે પશુ એ
ઉઠિયાનું બાણુ ખોલો કે તરત ૪ એ લામી છૂટે છે એને બધન
મમતુ નથી. દેહરૂપી ઉઠિયામાં સમાઈ ગયેલા જીવનું પશુ એમ જ
છે કર્મના બધનેથી એ ગાદ રીતે તકારેલો છે તમે એ બધનેને
વધારે મજબૂત બનાવવાના વિચાર કરે છે કે છોડવાના ?

કેદીએ કેદથી છૂટે જળદનુ પૂરુ વડે
સામુ જ્ઞાન થતાં બધન નથી ગમતા નથી ગમતા
આદમાનુ જ્ઞાન થતાં બેઝો નથી ગમતા નથી ગમતા

દુષપાનુ બાળ કબી ફળી જીવારનો રેલલો ને જસ આકાર
સાત્ર છે કાલજ કે પ્રયત્નનો ત્યાહ ગાદ આવે છે તેમ આત્માન દ
મેળવવા માટે પ્રથમ સમજદશ નથી ખાસ તર છે એથી મેદવિજ્ઞાન

થશે આત્મા શરીરથી લિન છે, પણ તમે તો શરીરની સગવડ, રજા અને ગોલા વધાવવામા જ સમય વિતાવો છો એટલો સમય જે આત્માના ગુણોનો વિકાસ કરવામા આવે તો કલ્યાણ થઈ જાય એવા સમ્યગ્દર્શન થઈ જાય, તો શરીરનો મોડ છૂટી જાય, માનનો પ્રકાશ પચરાઈ જાય એમ છતાં સમકિત વિનાનું જ્ઞાન શુદ્ધ છે સમકિત વિના શૈથિલ રાજને નરકનો બધ પડી ગયો સમકિતી જીવને નગ્નનો બધ થતો નથી

જેને પરિગ્રહ રહે છે તેને ધર્મ ક્યતો નથી જે કોઈ મિલ, કારખાના આદિ ખોલે તેને અલિનદન આપનાર પણ પાપનો ભોક્તા થાય છે એક કારખાનાના ઉદ્ઘાટનમા ચા-નાસ્તો ઉગાવીને બધા અલિનદન આપે છે અને જાતે પાપ વહેરે છે પણ તમારા આ કારખાનામા રૂ અને મગફળી પિલાતી નથી, પણ તમને પુણ્ય પિલાય છે, કારણ કે એમા મગફળી કે રૂને બદલે કેટલા જીવો પિલાશે એમ કોઈ કહે છે ખરું ? આવા લોકોના પુણ્ય ખવાઈ જાય છે એટલે એ નરકના અધિકારી બની જાય છે એમને કોઈ શાપ દેવા જતું નથી

દૃષ્ટાન્ત—રાજગૃહી નગરીમા મહાશતક નામનો ગાથાપતિ રહેતો હતો એ સમર્થ અને બુદ્ધિમાન હતો તેને ત્યાં તેર સ્ત્રીઓ હતી બાર સ્ત્રીઓ એક એક કરોડ સોનૈયા અને એક એક ગોકુળ જેટલી ગાયો લાવી હતી બાકીની એક સ્ત્રી આઠ કરોડ સોનૈયા અને આઠ ગોકુળ ગાયો લાવી હતી. દસ હજાર ગાયોનું એક ગોકુળ ગણાય છે આ ઉપરાંત મહાશતકની પોતાની મિલકત પણ એવીસ કરોડ મોનૈયાની હતી તેમાના આઠ કરોડ સોનૈયા તેણે ધરતીમા રાખ્યા હતા આઠ કરોડ વેપારમા રોક્યા હતા અને આઠ કરોડ ઘરવખરીમા રાખ્યા હતા સિદ્ધાન્ત કહે છે કે એ આવકો જેટલો વેપાર કરતા તેટલી જ રકમ અનામત પણ રાખતા, કદાચ આરમાની સુવત્તાની થાય તો અનામત-માવી બરપાઈ થઈ શકે ! આજે તો ખીસામા એક હજાર હોય ને દસ-હજારનો વેપાર કરે છે પણ એમા કેટલી રાહીરહોને રહ્યું પડે છે ?

ધમ્મ કરો એ આરભ છે અને આરભમાં મળતા એ પરિશ્લેષ છે એક ધનવાનને નોંધને ધનવાન થવાની ઈચ્છા કરવી, એક મોટર કે બગલાવાળાને નોંધને મોટર કે બગલાવાળા બનવાની ઈચ્છા કરવી એ જ આરભ છે આવો આરભ પરિશ્લેષમાં પસંદાઈ નથી છે અને એ પરિશ્લેષ પાપનું મૂળ છે ખોટા સતારાઓને નેષા છે ! સરસ્વતીમાં એ સોના જેવા ઝગઝગા માથે છે પણ પાણી અડે કે ઢળા ધમ પડી નથી ! એવી જ રીતે—

જૂઠી બાથા ને માનમાં કુલાયે
 દિને બાસમાને તારા દેખાયે
 એમાં તારું છે પતન કર ધમનું જાતન
 વહી નથી રે અમોલ પદી ખરી રે
 ફરી ફરી રે પ્રસન્ન નાવિ ફરી ફરી રે

તમે જૂઠામાં મોઢી રહ્યા છો. પૈસાને જુએ છો ત્યુ સરસને નેત્રા નથી. તમને પરિશ્લેષના કારમા મોઢા લાગ્યા છે તમારે ત્યાં એમ એ ઘરેલી વડુ બાવે તો તમે કુલાના ફરો છો મરણ કે કાંકરા નાં અંગેને ઉપાડાં રાખે એ બાળે સારી ચલુત છે ! આવો ફળા ફળ જમાનો તમને ગમે છે બન છતાં મોઢામાં જવાની બાથા રાખી રહ્યા છો !

રા તુલ્કી નગરીના ગુણુથીસ નામના ઉપસનમાં ભગવાન મહાવીર પધારો ભગવાને બ્યારે દાઢા લીધી હવી ત્યારે હંદે દેરદૂખ નામનું એક દિવ્યવસ્ત્ર ભગવાનના ખલા પર નોખ્યુ હતુ પરંતુ ભગવાને એ વસ્ત્રને ઉપેચીને જોયુ નથી કે બા વસ્ત્ર કેવુ છે અને કેવુ છે ? કેવો છે ભગવાનનો અપરિશ્લેષ ! ત્યારે તમે એક નવુ કપડુ પહેયુ હોય તો તેના પર દબાર વાર તો દાઢ ફેરવો છો !

બાળસમા બાઈબા ગયા દિનદિન દોઢા કામ,
 ફાટયા રહેશે કાકયા પછી કે દી ભાઈસો ભગવાન !

ગજગૃહીના ઉદ્ધાનમાં લગવાન પધાર્થો રાગી અને ભોગી, ગમ્મ ને પ્રગ્મ બધા જિલ્લોર લગવાનની વાણી સાલજવા આવવા લાગ્યા બધા કેળનના લલકારી લરપૂર બનીને જાય છે અને નીકળે ત્યારે બધું કેડીને ! ત્યાગલગવાના હૃદયમાં ધારણ કરીને બધા નીકળે છે. પ્રભુની વાણીથી જેમ ધન ગાળે ને મોર નાચી જોડે તેમ બધા નાચી જોડે છે પ્રભુ સુખની રાખામાં ભાન ભૂલેલ જીવેને સમજાવે છે કે 'તમારુ પુણ્ય કપાટાબધ બવાઈ ન્હુ છે જ્યારે અતિમ ધરીએ તમારા પાપે પાકશે ત્યારે તમારે પરતાવું' પણે તમે કમાણી કરી કે ગુમાવ્યું ? આકૃતિના માનવ ને પ્રકૃતિના પશુઓ ! જરા જાણે તમારુ આત્મધન લુટાઈ રહ્યું છે'

પ્રભુની વાણીના અજગ જાદુથી જન્મનત વૈરા ભૂલીને વાધની પાસે બનુ, સિંહની પાસે દરણુ, સર્પની પાસે નોળિયુ, બિચારીની પાસે ઉદર વગેરે પ્રાણીઓ એમી જાય છે અર્ધમાગધીમાં પ્રભુ વાણીનો પાવન પ્રવાહ વહાવે છે, ને સૌ પોતપોતાની ભાયામાં સમજી રહ્યા છે

સુમાળીસ કરોડ સોનેયા અને તેર રમણીઓનો ગ્યામી મહા-શતક પણ પ્રભુ મદાવીરની વાણી સાલજવા ચાલતો થયો વાદનો ઘણાં હોવા છતાં આજે એ પગે ચાલીને જવા લાગ્યો મૂલ્યવાન વસ્ત્રો અને ફાગીનાઓ તેણે ધાગણુ છર્પાં હતા પ્રભુને ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરીને તેણે વદના કરી પછી એ યથાસ્થાને બેસી ગયો

પ્રભુ બધાને એકસરખુ જ્ઞાન આપે છે—'જહા પુણસ્સ કત્થતિ તહા તુચ્છસ્સ કત્થતિ।' જેવુ ધનવાનને કહે છે તેવુ જ નિર્ધનને કહે છે, કારણ કે તેઓ કાંઈ ઇચ્છાથી બોધ આપતા નથી પ્રભુના બોધથી કેટલાયે લોકો ત્યાગી બની ધરણાર છોડીને પ્રભુના શિષ્યો બની ગયા

'ત્યાગી તો નીકળે બહાર, ધરમા તો બેસી રહે કાયર'

પ્રભુના જ્ઞાનનુ શ્રવણ કરીને ઇન્દ્રભૂતિ ગૌતમાદિ અગિયાર બ્રાહ્મણો, જેને ઇન્દ્રગણિયો માનીને સાલજવા ગયા હતા તેઓ, પણ ગયા તે

ગયા । પ્રભુના સિખો બની ગયા । મદાસતકનુ હાલ પશુ બીજાઈ ગયું
 ભગવાનના પગમાં પગિ એ કહેવા લાગ્યો ભગવન । હું બધાની
 ત્યાગ કરી ચક્ર તેમ નથી, હું કાચર છું પરંતુ આવકાર્યા જાગ પ્રતો
 ધારણ કરી ચક્ર ૭ મદાસતક રાગી બનીને પ્રવેશ કર્યો હતો તેણે
 ભાર વાતધારી ત્યાગી બનીને રાજગૃહીમાં પ્રવેશ કર્યો, ત્યારે તમે શું છે ?

અમે રમરામના રાગી અમે અગમ્ય અનુરાગી
 પછે નારી કને શું આગીએ વીનરાગી ।

તમે ત્યાગીની પાસથી ભોગ માગો છે પ્રભુ મદાવિરના આગળના
 કહેવાતા ફકીરો તમને આંકે દરક અને આપન-કસોડના આંકડા કાઢી
 દે છે । આવા આકાશા ભક્તિને ખબર નથી કે જગદ્ગુરો સાધુ બનાડે
 ટોળી ને ભગદ્યુ પાન બનાડે યોળી । આવા કહેવાતા ત્યાગીએને
 પૂતવા અને સાધુ માનવા એ પશ્ચિમને પોતાવા સમાન પાપ છે

ત્યાગનો હાલો છિયો ને ભોગનો હોલો નસ્યો છે તમે બહો
 આવીને મથા નમાવા છે એ ત્યાગને નમો છે અને હાલથી સ્વીકાર
 કરો છે કે હું નબળો છું અને ત્યાગ કરી ચક્રો નથી, માટે આપને
 વહન છું છું શ્વ રાજાધિ ને મોહાધિ છવ સાધુ ભેઈ ચક્રો નથી

મ । સતક ભાગવતધારી દેશવિરતિ આરક બનીને ઘેર આગ્યો
 તેણે પશ્ચિમ વધારવો બધ કર્યો, વેપારને મર્યાદિત બનાવી દીધો, પશુ
 મેઈવિર એક જ પરમા એક ધર્મીઆ અને એક પાપાત્મા પશુ
 વસતો હોય છે અમારે મદાસતક આવકર્ષર્મને ધારણ કરનારો હતો
 ત્યારે તેની રેવની નામની સ્ત્રી વિદ્યાસી, ભોગમસ્ત અને મંદગમ્ય
 કરનારી હતી. તન શ્વ કે મારી આ ભારેય શોકનો મારા સુખની
 આડે આવ હ આથી તેણે મુત રીતે હ શોકનો સભથી અને
 હને વિરપ્રભાસથી દણ્ડાવી નાખી । પોતાના સુખમાં કોઈ અજ ન પાડે
 તેના માટે રેવનીએ કેટલું પાપ કર્યું ? અમારે છવ વિષયમાં રાજતે
 આપ છે ત્યારે એ સાન અને શાન મુખાવી બેસે છે બધી શોકનોના

સોનેયા અને ગોકુળના ભોગો હવે એકઠી રેવતી ભોગવવા લાગી મહા-
શતકને એ વાતની ખગર પણ પડી નહીં કે આ આજ સ્ત્રીઓનો વધ
કાણે કર્યો છે

થોડા સમયમા મહારાજ શ્રેણિકે લગવાનનો ઉપદેશ સાંભળીને
પોતાના રાત્ર્યમા પચેન્દ્રિય સહી જીવેનો વધ કરવાનો પ્રતિનધ મૂક્યો
અને અમારિપણ વગડાવીને પ્રજ્ઞને તેની જાણ કરી, એટલે રાજગૃહીમા
માસ વેચાતુ બધ થયુ રેવતીને માસ વિના ધડી પણ ચાલતુ ન હતુ
અને હવે અજરમા માસ જાણુ શક્ય ન હતુ તેથી તેણે મેવકાને
સમજાવીને એક નવી યોજના કરી પોતાના પિયરમાથી આવેલા
ગોકુળની ગાયોના તગત જન્મેલા બળ્ખે વાછડાનો વધ કરીને પણ તેણે
પોતાનો માસાહાર ચાલુ રાખ્યો

મહાશતકને આ વાત ધ્યાનમા પણ આવી ગઈ એમ છતાં પોતાના
આત્મામા તેણે આર્ત અને રોદ્ર ધ્યાન આવવા દીધુ નહીં પ્રતિધારણુ
કર્યે પદર વર્ષ થયા તેણે હવે પૌપધરાળામા જ બેસીને તપ-ધ્યાન
કરવાનુ ચાલુ કર્યું, અને છેવટે એક મહિનાના સધારાના બેઠા

વિષયી જીવને વિગય વિના ખીજુ કાઈ સુખતુ જ નથી એકવાર
રેવતી દારૂ પીને મગત બની મહાશતકના બોળામા આવીને બેસી ગઈ,
પરંતુ આવક મહાશતક ધ્યાનમાથી જરા પણ ચલ્યો નહીં છેવટે રેવતી
જેમતેમ બકાને ચાલી ગઈ

અને થોડા જ દિવસોમા મહાશતકને અવધિસાન થઈ ગયુ
ખીજવાર રેવતી વધારે દારૂના નશામા ઉન્માદી બનીને આવી અને
મહાશતકને ઉદેશીને જોરજોરથી જેમતેમ બોલવા લાગી મહાશતકે
અવધિસાનનો ઉપયોગ મૂક્યો રેવતીનો ઉન્માદ અને તેણે કરેલા પાપો
તેના જાણવામા આવી ગયા આથી તેનાથી બોલાઈ ગયુ, 'અરે
રેવતી ! આવી ઉન્મત દશામા તુ ધ્યાનીનુ ધ્યાન તોડાવવા માટે પ્રયત્ન
કરી રહી છે, પરંતુ આજથી સાત દિવસમા મરીને તારે પહેલી નરકે

લોભુચ્છ નામના નરકવાસીમાં ચોરાસી દુનર વાની સિથિતિએ નારકીપણે બિખળુ પડ્યો. આ સંભળી રેવતી ડરી ગઈ અને ત્યાંથી આવી ગઈ.

સાત દિવસ સુધી રેવતીએ ખૂન વેદના ભોગવી. ખાતર્ત અને રોડ ખાનખા તે પડી ગઈ. મરીને એ પહેલી નરક ગઈ. આવા આવકના મુખમાંથી આવી વાણી નીકળી એ ભગવાન મદદવારે પોતાના જ્ઞાન દ્વારા જાણી લીધું. આવું સત્ય જ્ઞાતી અમનોજ ભોક્ષવા માટે તેને પ્રાચલિત દેવ ભૌતભરવામીને મોકલવા ભૌતભરવામીએ આવીને મન શત્રુને છુટું તમને રેવતી પર ક્રોધ આવી ગયો. તમે તેના માટે સત્ય જ્ઞાતી અમનોજ વાણી વાપરી માટે હું તમને ભગવાનની આજ્ઞાથી પ્રાચલિત દેવ આ-ઓ છું. સોનાની સગદી પ્રિય લોવા જ્યાં ધનધનની હોય તો તેને તણ દેવી પડે છે કારણ કે એ હું ખાકર છે માટે તમે પ્રાચલિત લો મદ્યસતક આવશે તરત જ પ્રાચલિત લીધું કાળ કરીને એ પહેલે દેવલોકે દેવ જાઓ. ત્યાંથી મહાવિદેહ ધરમાં મનુષ્ય ઘટ્ટને મોકલમાં જશે.

એક આવક અપરિમલ પ્રાપ્તી કેટલો ઉચ્ચ મનિએ તપ છે અને એક રાત્રી જન ભોગી રેવતીએ જેવું અધઃપતન થયું એ તમને આ દુષ્ટાન્તથી સમજાયું ?

નાચથી અઘણી પક્ષ એ જ યાજ્ઞા કરણથી નરકની અધિકારિણી બની ગઈ.

ૐ શાન્તિ

અધ્યાપ્ત્યાન : ૬૦

(અંગજવાર, તા ૩-૯-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રત્યક્ષ ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે નાગથી આહણીના ૧૪ નારકી અને ૧૪ તિર્થંચના ભર થયા દરેકમા શરીરમા દ્રાક્ષ અને શસ્ત્રથી તેનો ઘાત થયો ત્યાંથી એ પૃથ્વીમા જન્મી પૃથ્વી ખે પ્રકારની છે સુવાળી અને ખરખરી ૧૬ જાતના રત્નો આદિ પૃથ્વીકાયના ૪૩ પ્રકારો છે હીંગ, માણેક આદિ રત્નોતું આસુપ આવીસ લગભર વારું છે

સૂક્ષ્મ અને બાહ્ય એમ પૃથ્વીકાયના બે છે સૂક્ષ્મ પૃથ્વી ઢુણી દહ્યાય નહી, શસ્ત્રથી છેદાય કે બેદાય નહી તેવી જ રીતે સૂક્ષ્મ પાણી, સૂક્ષ્મ વાયુ, સૂક્ષ્મ અગ્નિ અને સૂક્ષ્મ વનસ્પતિ છે સોનું, રૂપુ આદિ ધાતુઓ અને હીંગ, માણેક આદિ રત્નો એ બધા પૃથ્વીકાયના જીવો છે એમા આસક્તિ કરનારો દેવ હોય તોપણ પૃથ્વીકાયમા જન્મ પામે છે અથવા અપકાયમા કે વનસ્પતિકાયમા આવે છે

તમે હાલતા-ચાલતા, ફરતા, સૂતા અને બેસતા, કામકાજ કરતાં કેટલી હિસા કરો છો ? પાણીનો લોટો પછાડો છો કે પાણીને ફેંકી દો છો, એમા કેટલા જીવોને મારી નાખો છો ? બગલાઓ બધાવવામા, મિલો કરવામા અને એવા અનેક આરભ અને સમારભમા કેટલા કમો

જાણી છે ! નારાજી સિવાય રઠ હાકના છવો પૃથ્વી પાણી ને વનરપતિમાં
જન્મ છે મનુષ્ય મરીને અગ્નિઘાતમાં જન્મ પણ અગ્નિઘાત મરીને મનુષ્યમાં
ન જન્મ. મનુષ્ય મરીને વાણિકામાં જન્મ, પણ વાણિકા મરીને મનુષ્યમાં
ન જન્મ. તમારે જિંઝા ચણું છે કે નાચે પણ છે ? આપ્રમાને જિંઝે લઈ
જવા માટે જિંઝા નખરની ટિકિટ લેવી પડશે, એની કિંમત ચૂકવવી
પડશે. અહીં તો કરે ને જો 'આપ જાને લે'નો ન્યાય છે માટે આપ્રમાને
માટે પ્રવલ્નથીય જાનો.

સુખ દીધે સુખ જિપજો દુખ દીધે દુખ હોય,

ઝેર આરોગી ને સૂવે, જીવા વાટ ન જોય.

માટે હાકવના છવોને આત્મસમાન માને. જ્યાં જ્યાં સમારજ
હોય ત્યાંથી દહી જન્મ. આરજ પાપુ મૂળ છે આરજમાં જશે. તે
રાત્ર કે દેવમાં સપડવું પડશે.

દુહાન્ટ—એક રા નજે ચૌદ સાળ શિખા ખર્ચાને એક જગસો
જાયાએ તેમાં કીમતી ફિનિશર વગેરે ગોઠવીને પ્રગળતોને જોવા
માટે એ જગસો ત્રણ દિવસ માટે ખુલ્લો રખાવ્યો. તમામ મનુષ્યો આ
જગસો જોઈ જોઈને વખાણ કરવા લાગ્યા.

આ ગામનો નગરશૈલ આવક દતો. એ જગસો જોવા માટે ગયો.
ત્યાં એણે જણ્યું કે રાગનો જગસો છે એમાં મારે શું નેવું જોવું
છે ? એના સમારજમાં મારે જાણવા શા માટે જવું ?

તમે પરદેસમાં પરમામમાં બાગબગીચામાં જાને સમુદ્ધિનારે
કે પાકડેલી ટોચ પર બધે ખૂન ફાં પલ્લુ ક્યાંય ફાં ખરા ? ફરવામાં
માસ નથી માટે દહે વાંધા હશે. નેવું ને જણવા જેવો આપ્રમા
છે મારે ફરી ન મરી ન જાને સમજીને સમાઈ ન. કરવા જાને
જોવામાં કાં તો સારું કહેવું પડશે અથવા ખરાબ કહેવું પડશે. કાઈ
નવા માણસને કે નવા નનવન જોવા દોડશે. તોપણ જીવશિદ્ધિયા
ડિંચા લાગે છે વરનો વરધોએ કે નેવડાં સરખસોમાં જોવાનું શું છે ?

જેવા હોય તો તેના ગુણો જુઓ ‘ગુણા પૂજાસ્થાનં, ગુણિષુ ન
 ચ લિંગં ન ચ વય’—પૂજા કરવાયોગ્ય ગુણો છે, લિંગ, ૩૫ કે વય
 જેવા કે પૂજ્યા યોગ્ય નથી જૈનશાસન શરીરના રૂપને વખાણતું નથી,
 પણ આત્માના સૌદર્યને વખાણે છે આકૃતિ ગમે તેવી હોય, છતાં જો
 ગુણુમા અગ્રેસર હોય તો એ મોક્ષનો અધિકારી છે ઉપરના ઊજળા
 છતાં સમન્નિત વિનાના હોય તેને જૈનશાસન માન્ય રાખતું નથી
 શ્રદ્ધાનું સ્થાન સર્વોપરિ છે

આ નગરશેઠ જૈનધર્મના જાણકાર હતા લોકો રાજના બગલાના
 ખૂબ વખાણુ કરતા હતા, છતાં તેને આ બગલો જેવાની ઇચ્છા થઈ
 નહીં છેદ્યે દિવસે રાજ પોતે બગલા પર આવ્યા અને પ્રધાનને પૂછ્યું,
 ‘આ બગલા માટે લોકોનો કેવો અભિપ્રાય છે?’ પ્રધાને કહ્યું, ‘લોકો
 તો બગલાને વખાણુ છે, પણ આ શહેરના નગરશેઠ હજી બગલો જેવા
 આવ્યા નથી જ્યાં સુધી એ ન વખાણુ ત્યાં સુધી બરાબર ન કહેવાય’
 રાજાએ પોતાની મોટર મોકલીને નગર શેઠને બોલાવ્યા હવે તો ગયા
 વિના ચાલે તેમ ન હતું નગરશેઠ આવ્યા અને તેણે પ્રશ્ન કર્યો,
 ‘બોલો રાજન્! મારું શું કામ પડ્યું?’ રાજાએ કહ્યું, ‘ઉપર
 ચાલો મારે તમને બગલો બતાવવો છે’ ઇચ્છા ન હોવા છતાં સાત
 માળ ચડી-ઝિતરીને નગરશેઠે બગલો જોયો, પણ તેણે બગલાની નિંદા
 કે વખાણુ નાઈ કર્યો નહીં

રાજાએ હવે સામેથી પ્રશ્ન કર્યો, ‘બોલો શેઠ! આ બગલો તમને
 કેવો લાગ્યો?’

હવે તો બોલ્યા વિના છૂટકો જ ન હતો આથી નગરશેઠે બોલ્યા,
 ‘રાજન્! આ બગલો ધણુ જ આરણ-સમાગલથી બધાયેલો છે
 આવો બગલો બધાવવો એ મારા જેવાનું કામ નથી આ કામ તો
 આપ જ કરી શકો!’ રાજા પણ શેઠના વચન સાંભળીને ખુશ થયો,
 પણ શેઠના કથનના હાર્દને એ ક્વાથી સમજી શકે?

તમારો આત્મા જાણી વખાણ કરતાં હોય છે ? તેવો મારો આત્મા છે તેવો જ પૃથ્વીકાલ, અપકાલ વાલુકાલ અગ્નિકાલ વનરપતિકાલ અને ત્રસકાલ બાદિ જોતો છે એમ તમને લાગે છે ?

જે હરે છે તે જાણે સમજી શકતો નથી પણ જે હરે છે તે સમજી શકે છે. ગૌતમસ્વામીએ પૂછ્યું જુવારના દાણા ડેહથી મીઠાની ક્ષીમાં ડેહ્યા જીવે છે ? અમવાન મોલ્યા એટલી ક્ષી મીઠી જીવે મદાર નીકળીને કબૂતરના જેવે દેહ ધારણુ હરે તે અળીસ કશા ગાઉના જ મુઢીપમાં પણ એ જમ્યા જીવે સમાઈ શકે નહીં

દલે વિચાર કરો કે જુવાના પથ્થરમાં, પાણીમાં અને ગાદીમાં રહેલા ડેહ્યા જીવેની ધાતુ કરીને એક જગથો જમાવેલો દરી ? તમે જમાવ કરો છો કે બાણના મકાનમાં સકાસ પડે છે માટે જગથો જમાવવો પડે છે પણ જ્યારે નિમોદ્યા દત્તા ત્યારે ડેહથી સકાસ પડતી હતી તેનો કાઈ વિચાર આવે છે ખરો ?

પણ જા તો આવજાની વાત થઈ ડેહકાલ સહુએ ઉપાસનમાં બેસીને પણ જાણી જ દિશા કરી કે છે જાદી જારી કે વાલુ મુકાલુ હોય તો જરાજર પવન આવે. આમ જલુ એ પણ સાધુ માટે પાપ છે તમારી અસાધ્ય મૂલ્યના માટે તમે ડેહ્યા જીવેની ધાતુ કરી મૂકા છો ? સરીસી સાતા માટે કહેલાં પાપો સરીરને નહીં પણ આત્માને લાજ છે અમવાન મલાવીરે તો *वसुधैव कुटुम्बकम्* નો મહામંત્ર શીખવ્યા છે પૃથ્વીનું જોદાવો છો પાણીમાં પ્રદારો કરો છો અને દવા ખાવા માટે પખાઓ ફેરવો છો તેથી તેમાં રહેલા જીવેની દિશા ધામ છે સજાવ છે કે એ મરના જીવેમાં કોઈ તમારા પૂવ જાતનાં માતાપિતા પણ હામ !

ધમ છે જાનો કુડ અહમ્મ સુસ્મિ છે
એમ ન્હારે તો દાવો સાન્નિ ને શુદ્ધિ પામશે.

—સાધક

આ ધર્મરૂપી કુડમા સદાય સ્નાન કરતા રહેા નહાવાથી શરીરની અશુચિ મટવાની નથી નહાઈને દુવાલથી શરીરને લૂછતા નખ વાગી જાય ને લોહી નીકળે, એ અશુચિ કયાથી નીકળી ? આપુ શરીર અશુચિનું પોટલું છે જેમ લોહીથી ખરડાયેલું કપડું લોહીથી શુદ્ધ થતું નથી, તેમ પાપથી ખરડાયેલો આત્મા પાણીથી પવિત્ર થતો નથી એક ખૂની ખૂન કરીને ગંગામાં નહાઈ લે, તો એ ખૂનની સજામાંથી બચી શકે ખરે ? ગંગામાં નહાયા પછી હવે એ તમારી ધારણા પ્રમાણે પાપી તો રહ્યો નથી, છતાં એને સજા કેમ થાય છે ? માટે ગંગામાં નહાવાથી પાપ દૂર થાય છે એ માન્યતા બરાબર નથી શુદ્ધ આચરણ વિના આત્માની પવિત્રતા આકાશકુસુમવત્ મિથ્યા છે

દૃષ્ટાન્ત—મહાભારતના શુદ્ધ પછી પાડવો ગોત્રમર્દનના પાપનું પ્રાયશ્ચિત્ત કરવા માટે તીર્થમાં જવાનો વિચાર કરવા લાગ્યા તેમણે શ્રીકૃષ્ણ મહારાજ પાસે તીર્થાટનમાં જવાની આજ્ઞા માગી અને તેમને પણ તીર્થાટનમાં સાથે આવવાની પ્રાર્થના કરી શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું, 'મારી આ તુબડીને તમે માગ વતી તીર્થાટનમાં નવરાવજો હું હમણા નીકળી શકું તેમ નથી' પાડવો જે જે તીર્થમાં ગયા ત્યા ત્યા તુબડીને નવરાવતા રહ્યા. છેલ્લે દ્વારકામાં આવીને એ તુબડી શ્રીકૃષ્ણને આપી શ્રીકૃષ્ણે આપ્ત સલામત દેખતા એ તુબડીના દુકડા કરી વાટીને ચૂર્ણ બનાવરાવ્યું અને સભાજનોને એક એક ચપટી આપતા કહ્યું, 'આ તુબડી અડસઠ તીર્થો કરીને આવી છે, માટે એનો પ્રસાદ લેવો જોઈએ સભાજનોએ તેને મોઝા નાખ્યું તો બધાને એ ચૂર્ણ કંપુ લાગ્યું બધાની સિકલ ખલભાઈ ગયેલી જોઈને હસતા હસતા શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું, 'હવે એ ચૂર્ણને ચૂટી નાખો મેં તો પાડવોને સમજાવવા માટે આ યુક્તિ રચી હતી જેમ આ તુબડીએ તમામ તીર્થોમાં સ્નાન કર્યું છતાં તેની કંપાશ ગઈ નહીં, તેમ બાહ્ય તીર્થોથી અતરાત્મા શુદ્ધ થતો નથી આત્માની પવિત્રતા માટે 'ધર્મ' છે જળનો કુડ, અહમ્મરૂં સુતીરૂં છે'

ધર્મના જળાંકી પવિત્ર થયેલો જાદુઆ નરમણી નારાયણ અને
એ આત્મામાંથી પરમાત્મા અને એ જળાંકીમાં જળાંકન અને એ માટે
સર્વ પ્રકારનો સર્વમ પાશો એ સાચુ જ્ઞાન છે ચોપડીને વાંચ્યા
પછી પછાડી કમાને જામ કરતાં જાવજ કરવો, કાઈએ માગેલી
વસ્તુને પછાડી આપવી, કાઈને કંઈક લાગે તેવુ બોલવુ એ જુ
જાતનાનો અસરકારક દર્શાવે છે માટે સર્વમધ્યમને સૂચવો નહીં

ગોળમધ્યમીએ પૂછ્યું અગ્નિના તથાપ્રમાઈ કેટલા છોક
સમાવેલા છે? સમજાવે જવાબ આપ્યો, અગ્નિના એક તથાપ્રમાઈ
રહેલા બધા છોકા અને અસખસના દાણા જેવા જાળી જાળ તે આ
જ જુઓપમાં સમાઈ રહી નથી આટલા સૂક્ષ્મ છોકા અગ્નિના એક જ
તથાપ્રમાઈ સમાવેલા દોષ, તે તમે એક દિવસમા કેમથી દિશા કરો
છો? વાલુની પક્ષુ તેવી જ દિશા ચાલ છે એકવાર ખુદમે મોઢે
બોલો તે આખા જગતની મોડીએના દાણા જેટલા સૂક્ષ્મ છોકાની દિશા
જાણ છે જાણિકાંતે એના માટે જ મુકપતિ જાણના આદેશ આપ્યો
છે વાલુજાની જાળના માટે દોરણરિત મુકપતિ રાખવી જરૂરી છે
કેટલાક કહે છે કે મુકપતિના દોર માટે ક્યાલ લખ્યુ નથી, માટે જામે
મુકપતિને દાઢમાં રાખીએ છીએ અને જ્યારે બોલવુ હોય ત્યારે
દાઢમાંથી મો બા? થરી દઈએ છીએ. પણ એવુ નામ જ મુકપતિ
જ દાઢપતિ નહીં એને કામખને માટે મોઢે બાધવા માટે દોરો રખાવ
છે દોરોને જાણમાં પચીસ ચલિયા કપી, જામે એ સખ્યા વેરાઈને
લખી જાણવવી દોષ તે ચલિયાની સાથે જુ તેના નામને પણ લખવાં
પા જા. ? એમ સાંભળ્યા મુકપતિ લખી ને દોરો ન લખ્યો તેથી
જુ તેથી ન ન તેવામ ? કેમકે સાંખુએ કાનમાં છેદ પાડીને, દોરો
જાણીત મુકપતિ એ છે તે ક્રેમક માત્ર વાચતી વખતે જ બાધે
છે જાગ્રુકની વખતે પહેલ ત્યાં કેટલાક મુકપતિ જાણી લખ્યા
નહી તેમજે જામે લખ્યુ કે અમ મુકપતિ જાણના નથી પણ જાળના
જાગળ ગાખાજ છીએ, તે જામારે મુકપતિની જરૂર છે કે નહીં ?

રોતો જવાબ લખાયો કે ‘જતના રાખી શકાતી હોય તો મુકપત્તિની જરૂર નથી’

મોમાથી નીકળતો જિતો પવન બહારના ઠંડા પવનને હણે છે. વાયુકાયની જતના માટે મુકપત્તિ રાખવી જોઈએ પારસી ધર્મમાં વાયતી વખતે નાક સુધી કપડું બાંધીને જ વચ્ચાય છે ડોક્ટરો ઓપરેશન વખતે મોં પર કપડું બાંધીને જ ઓપરેશન કરે છે બહારના સૂક્ષ્મ જતુઓ અંદર ન પ્રવેશે અને અંદરના સૂક્ષ્મ જતુઓથી બહારના જતુઓને ઇન ન પહોંચે તેથી આરોગ્યને અને આત્માને અનેને લાભ છે સાધુના કાચમાં રત્નેદગ્ધ ન હોય તો પ્રાયશ્ચિત્ત કરવું પડે રાતમાં કઈક કરડી ગયું હોય તો શરીરને પૂછને પછી જ ખણાય, પૂજ્યા વિના બધું હોય તો પણ પાપ લાગે રાતમાં પડખું પલટતા પણ સાધુ સલાળ રાખે સાધુથી એક જ પ્રહરની નિદ્રા સેવાય, બાકીનો સમય સ્વાધ્યાય ને ધ્યાનમાં ગાળવો જોઈએ

નિદ્રાનો શોખ ન રાખે, તજે દાસી મગકને,
રમે ન ગુપ્ત વાતોમાં ગ્રાધ્યાયન સાધક

—સાધક

સાધુને સૂતાનો પણ કટાણો આવવો જોઈએ જેમ સાધુને સલાળવું પડે, તેમ જ સાધકને પણ સલાળવું બહુ જરૂરી છે. પણ તમે તો બીક્યા કે તરત જ ચા-દેનીની આરાધનામાં લાગી જવ છો !

ચાપ પૂજા પ્રભાતે તમ તણી રે,
ખરી ખતિથી રાજ પિવાય,
ચા બાઈ તમે તો ચાગલા રે,
હવે હૈયુ કિંદુનુ બિડળે રે,
તેથી થાઓ તમે પદ્માયન ચા

નાગશ્રીએ પૃથ્વીકાયનું શરીર બાધ્યુ તે પછી અનેક લાખ લવ ઘણીના, પછી અનેક લાખ લવ અગ્નિના, વાયુના અને વનસ્પતિના

જનમાં આવી. વનસ્પતિમાં પણ કડવી લીમોળી તુબડી, ઇન્દ્રામણી વગેરેમાં કિપન થઈ ચીકું ફેરી કે ફળામાં નહીં। પણ એ દ્વિન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય અને ચતુરેન્દ્રિયમાં આવી અનેક લાખ લેવો જળચરોના કપો, અનેક લાખ સ્થળચરોના અનેક લાખ ખેચર પક્ષીના કપો, એમ અનેક જાત કપો પણ ફાઈ ગુણ કમ ના ઉપેચ મનુષ્યના પામશે તેનો અધિકાર અવસર, હું શાન્તિ.

*

વ્યાખ્યાન : ૬૧

(પ્રથમ તા ૧૭-૮-૧૭)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત ત્રણેય સોઠમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

ગાતાસૂત્રના ૧૬ મા અધ્યયનનો અધિક આમે છે અનેક લેવો રખડી રખડીને નામનો ઘ.કલ્પીના જીવની પ્રકૃતિ કુણી પડ્યા લાગી એના જીવ માનવજાતમાં આવવાનો અધિકારી બન્યા જોશુ ને ૧ માનવજાતમાં એક તપસ્વી યુનિની હત્યાના પાપે તેને કેટલી ભટકાવી ૧ તમને આવે મોઢા માનવજાત મળ્યો છે એ રત્ન એજે ન જાય તેની સાવધાની ૧૫ ન માનવજાત મળવાના ચાર કારણો છે ૧ પગદ મદિયાળ અધાત નિતી બતા ૨ પગદિષ્ણીયા અધાત પ્રકૃતિના વિનીતભાવ ૩ માણુકોસિયા અધાત અનુકપાભાવ અને ૪ અમલ્લરિયા અધાત અમલસરજાર જીવમાં અધારે આ ચાર ગુણ આવે ત્યારે ૧ ના મનુષ્યજાત મળે છે આવતી જીવા મનુષ્ય થઈ રાજ્ય નથી પાસવું કઈ મનમાં કઈ અન આચર્યુમાં કઈ હાથ આ જીવનની અસળ પ્રકૃતિ નિષ્કળી ગતિમાં કઈ નય છે સન્નતા વિના મનુષ્ય બની રાજાતુ નથી. જોષા સોદ્ધિમણુપત્તર આચર્યાત મણુસ્સય અધાત ત્યારે પ્રકૃતિભાવ મદ પડે ત્યારે જ તેન મનુષ્યજાત મળે છે આમુખી પુણ્ય અને પાપનો ગુરુધુભાવ હોય

ત્યાગુધી મનુષ્યભાવ મળી શકતો નથી, કારણ કે પુણ્ય વધારે હોય તો એને દેવલોક મળે છે, ને પાપ વધારે હોય તો એ નારકી બને છે પાપ અને પુણ્ય બન્ને પલ્લા સરખા થાય તો જ મનુષ્ય થવાય છે ‘બહુ પુણ્ય કેરા પુનર્થી’ આ માનવભવ મળ્યો, છતાં જો ભવચક્રનો આરો નહીં આવે તો પછી ક્યારે આવશે ? ટૂંકી જિંદગીમાં ઘણી કમાણી કરવાનો આ જોગ છે તમાગ કેટલા જિયા પુણ્ય છે કે તમને આવો દુર્લભ મનુષ્યભવ મળ્યો છે ?

આરજ ક્ષેત્રે શ્રેષ્ઠ કુલ, ઔર નિરાગી કાય,
નવ ધાટી ઉલ્લસ કર, અવસર મિલ્યો આય

આપક્ષેત્રમાં જન્મ, ઉત્તમ કુળ અને તમામ અગોથી નીરાગી-
પણુ-આ બધા અવસર મળ્યો છે, તો તેમાં આત્મસાધના નહીં કરનારને આત્મધાતા જ નહીં શકાય કે બીજુ કઈ ?

જન ભટકત ભટકત ભવ ભવ શ્રમ ભમ,
ચેતન ચેતો અબ સમ મેટો આવન જાવન રે,
દિન ઝિન ઝિન પલ પલ, ઘટત ઘટત જન,
મનુષ્યજન્મ-આરા વારવારા, સુસ્તિક્ષ પાવન રે

માટે જલદીથી ચેતી જાવ માનવભવ મળ્યો હોત ને કાને બહેરા થયા હોત તો વ્યાખ્યાન સાંભળી શકત ખરા ? એક એક ઇન્દ્રિયની ખોટ પણ બગાડ સાધના થવા દેતી નથી એવો દેશમાં જન્મ્યા હોત તો ? અને ‘માનવ માનવમાં અતર, કોઈ હીરો કોઈ કકર’ માનવ માનવમાં પણ કેટલો કેર છે ?

આનંદ પૂછે પરમાનંદને, માણુસે માણુસે કેર,
એક લાખેય લાભે નહિ, અને એક ત્રાણિયાના તેર !

એક મિલમાલિક રગરાગમાં તરબોળ હોય, તો તેની કિંમત-કોડીની છે આત્મા હિપર વિજય મેળવે, એ જ સાચો શક્તિમાન છે કારણ કે —

મદાસગ્રામમાં જીતે, ને મોહો દસ લાખને;
 તેથી મેષ દુરાત્માનો વિન્નતા જન મેળવે.
 સો સો આત્મસંગમે, જીજ્ઞસાગ્રામ શા કંગા
 શ્રદ્ધાભાથી દુરાત્માને રૂત્તિનું મુખ મેળવે.

જગવાન કહે છે કે હે પુરુષ ! તું તારા આત્મા સાથે મુદ્ધ કર,
 જીજ્ઞાસાથી શુ પ્રયોજન છે ? દસ લાખ મુદ્ધ ને જીતનારા
 મોહા કરતાં એક આત્મવિજયી મેષ છે ને હામાનુ દમિયાર લાભમાં
 રાખે, તેનું મુખ સોથી વધારે છે. જ્યારે ને પચમે કોષનાં નિમિત્ત
 મને ત્યારે જ સરેરીતાની સાચી કસોટી છે. પણ અકિરાત્માએ તો
 કાલે કર વનીઓ છે. બચસો મળે, ત્યાં એ મુખી થઈ નવ છે ને
 જમવાનુ લીલામ થઈ જાય તો એ દુખી-દુખી થઈ જાય છે. આવી જ
 રીતે સરીર, જી પુત્ર આદિ જડ પદ્ધતીના મુખને તેણે મુખ માની
 લીધું છે. ૧૬ સાથે જ પોતાના મુખદુખને સંકળીતે જ એ દુખના
 દસ્તિયામાં મૂકી મથે છે તેમાં જ એ જર ની ચિન્તા જૂઠી મથે છે
 જરા વિચારે કે—

સગરના જળથી ધણું જી મે પીધા માવનાં થાન
 તૃપ્તિ ન મળ્યો આત્મા જી અધિક આરોગ્યાં થાન,
 હો માત્રી ! કશું લાખેલું ર નવ.

આ જીવે સગરનાં જળની વધી નવ એટલાં તે માનાં દુધ
 પી નાખ્યા. જન દુનિપાશરની કોડીઓમાં પણ ન સમાય તેમ
 જનના ૮ આઈ નાખ્યું તેપણ તેને તૃપ્તિ થઈ નથી. આ તે કેવી
 મમતાની જૂથ છે ? એ મમતાને મારે તો જ એ જૂથ મરે !

નમન સગરવાલાં મળે ત્યારે તમે પૂછો છો કે હે અગ્રિકર તો
 મ નવા છે ? વેપા પાણી કેમ ચામે છે ? તમારી તમિલ કેમ છે ?
 પણ કોઈ અમ પૂછે કે નમે ધર્મધ્યાન કેટલું કરો છો ? કોઈ એમ
 કહેશે કે આ ૧૨ પુણ્ય તો આવતી કાલે અગ્રાસ થશે માટે
 પિતાની સાથે ૧૨૦ ડોલરનું કાંઈક આત્માની કમાણી કરવા માંડ.

સોળ દેશ અને ત્રણસો ત્રેસઠ ગામનો ધણી ઉદાયન રાજા ભગવાન મહાવીર પાસે દીલા લેવાનો વિચાર કરે છે 'મેં તો મારુ ક્યું', પણ મારા પુત્રનું કલ્યાણ કેમ થશે? જો એ રાજકુળમાં ફસાઈ જશે, તો તો એનું બગડશે?' આમ પોતાના પુત્રની ચિંતા કરીને તેણે પોતાનું રાજ્ય પોતાના ભાણેજને આપી દીધું તમે તમારા છોકરાં માટે શું કરો છો? મોક્ષની વાત એ તમારા જ ધરની વાત છે, પરની વાત નથી પણ તમે તો તમારી તિજોરીમાં આખા ધરનો કચરો દસોદસ ભરી દીધો છે હવે હીરાને મૂકવાની જગ્યા જ ક્યા રાખી છે? માટે પહેલાં તો એ કચરો સાફ કરો તમને આવા વીતરાગ દેવ મળ્યા, જૈનશાસનકાંઈ હીંગ મળ્યો, એમ છતાં તમે તમારા ધનવાતી કર્મો ન છોડો તો તમારો આરો ક્યારે આવશે?

તું નિરાગી નાથ જિનેદ્ર, મને ઉગારો ભવથી અનંત,
મહા મોહો ભમ્યો, ધોર કર્મો રમ્યો, સજ્જા દુ ખો અપાર અનંત,
ભવસાગર વિશાળ જણાય, ઉપર આભ નીચે પાણી ન માય,
મંથદરિયે હું નાથ! ઝોલા ખાઉં અનાથ, હાથ ઝાલી મુજ કરજો મનાથ.

ભવસાગરના ભથ્થર મોજા કિછળી ગયા છે, મોટા મોટા મગરમચ્છો મોઢા ફાલીને ફરી રહ્યા છે તેમાં હું અનાથ ફૂળકા મારી રહ્યો છું હે નાથ! મારા હાથ ઝાલીને મને ઉગારી લેજો તું વીતરાગી છે ને હું રાગી છું, તું નાથ છે ને હું અનાથ છું, તું દિવ્યદષ્ટિ અને હું અવપદષ્ટિ છું, છતાં મારો ને તારો આત્મા દ્રવ્યદષ્ટિથી એક જ છે -

મોહ મેલ રાગાદિનો, જે કાણુ કીજે નાશ,
તે કાણુ તે ધરમાત્મા, પોતે લહે પ્રકાશ
એક માહિ અનેક રાગે, અનેક માહિ એક તુ,
એક અનેકકી નાહિ સખ્યા, નમો સિદ્ધ નિરંજન

આપણું ધ્યેય શું હોવું જોઈએ? જન્મજન્માતંત્રમાં અને આ-જન્મમાં પણ પૌદ્ગલિક પદાર્થો તો તમને ધણા મળ્યા, પણ તે તે નાશવત્

ભોખેને ભેળવવામાં જાયનો કેટલાં બાંધ્યાં, પરથીન કેટલો ખની ગયો, એનો કાંઈ દિવસ વિચાર કર્યો છે? દવે એ પ્રાપ્ત થયેલા ભોખેન છેડે સાચો ત્યાગ પણ એ જ છે તમે નહીં છેડે તે ભોખે તમને ઘેરી રહેશે!

સુદર પ્રિય ભોખેને જે પામી અભાગ કરે
સ્વર્ગીન પ્રાપ્ત ભોખેને, ત્યાગે તે ત્યાગી છે ખરે.

માટે એ ભોખેની શેઠમાં તણાતાં અગ્નિ રહે જે જ્વલ એની તમારે થી પડી છે? પાડેથીનુ વી દેળાવ તેમાં તમારે શુ રચાવું છે? શરીર પણ તમારે પાડેથી છે એ પરખાવ શરીર એના ભાવે પરિશ્રમે ને તમે તમારે ભાવે પરિશ્રમે શરીરમાં તમારી મરણ મુગ્ધા કાંઈ જવાનુ નથી, જ્યાં એની પાછળ શુ કામ પડી ગયું છે? ત્યાં રચરાચ છેડે તે જ મૈત્ર્યની મળ માળી સકાય જે એનનામાં ફરી ગયો એન સ્વચ્છાવલ્લભ — મળે તોય શુ ને ન મળે તોય શુ? એ મત્ત આત્મા તે આત્મસાધના સિવાય ત્યાંની સાધના કશાપિ કરતે નથી. ધરનુ માથુસ માંડુ પડે ને તમે મદિનાએ સુધી ઉતારા કરો પણ આત્માની ચિંતા કેટલી કરી!

દૃષ્ટાન્ત—એક રાત્રી મુનિનો ઉપદેશ સાંભળીને આત્મચિંતનમાં બેસવાનો વિચાર કરે છે રાત્રિ પડી ને તેણે વિચાર દૃઢ કરી લીધો કે આ દીવામાં એક પ્રકર આમે તેટલું તેજ છે જ્યાં સુધી આ દીવા સાથે ત્યાં સુધી જ્ઞાનમાં બેસી તુ જાને એ રાત્રી ખરેખરી જગતી અગ્નિ બેસી ગયો.

એક પહેર ગયા બાળે બસની કુશળ દાસીએ બોલુ કે રાત્રીજ તે કશું બેઠો છે ને કોઝિયામાં તેજ ખૂવા જાતુ છે માટે ભાવ તેમાં તેજ પૂરી રહી જાને આમ દીવામાં એક પ્રકર આવે તેટલું તેજ વધી ગયું રાત્રીને જ્ઞાનમાંસે ચેતન મળી ગયો જાને તેણે જીવન પ્રકર સુધી જ્ઞાન ગાથુ રાખ્યું પણ ત્યાં તે જીવ વાર દાસીએ બોલીને

દીવામાં તેમ પૂરી દીધું રાજીને આત્મધ્યાનમાં નવા નવા હવ્ય ભાવો વધવા લાગ્યા. મનથી નિશ્ચય કર્યો હતો, તેના પર અડગ રહીને એણે ત્રીજા પહોરમાં પણ ધ્યાન ચાલુ ગમ્યું દસીને તો આ વાતની ખબર ન હતી, છતાં રાજીએ દસીની મનથી પણ નિદા કરીન હી

નિદા કરવી તે વિષ્ટા ખાવા સમાન છે, માટે પાસકી નિદા છોડો પોતાનું હોય તેનો સમ્રાટ જો અને પરનું હોય તેને છોડો પતન ઢરનાર વિચારોને ફેંકવા માડો અને પુષ્ટિ કરનારા વિચારોને પકડો આનું નામ જ બેદવિજ્ઞાન છે આ બેદવિજ્ઞાનને જાણે! એથી તમારું આત્મધન વધશે અને તમારા દોષોનો ક્યારે ફર થશે

આત્મા મનીષિમિરયં ત્વઽભેદવુદ્ધવા

ધ્યાતો જિનેન્દ્ર ! ભવતીહ ભવત્પ્રમાવ* ।

પાનીયમપ્યમૃતમિત્યનુચિન્ત્યમાનમ્

કિનામ નો વિપવિકારમપાકરોતિ ॥ ૧૭ ॥

હે જિનેન્દ્ર ભગવાન ! આપના ધ્યાનથી જ આપના જેવું થવાય છે સામાન્ય પાણીનો ડોઝે પણ મત્ર દ્વારા કે ભાવના દ્વારા અમૃતમય બનીને ભયર ઝેન્ગે દૂર કરવા સમર્થ થઈ શકે છે, તો પછી આપના નામના પ્રભાવથી શું આત્મા પવિત્ર નહીં બને ? અવશ્ય બની જશે

આદોલન મત્ર સમાન અસર કરે છે એમાં એક જ શરત છે કે તીવ્રભાનપૂર્વક એવી ભાવના ઢરવી જોઈએ આત્મા નિત્ય અને અમૃતમય છે તેનું ધ્યાન શુદ્ધબુદ્ધિથી કરવામાં આવે તો જરૂર આત્મ-દર્શન થાય છે

દૃષ્ટાન્ત—એક ડોસીમાં ઢાસ કરતા હતા ત્યાં તેના ધર આગળથી બે મુસાફરો નીકળ્યા મુસાફરોને પણ તરસ લાગી હતી, આથી તેમણે કહ્યું, ' માણ ! અમને તમારી તાજી ઢાસ આપશો ? '

' હા બેટા ! ' માણ બોલ્યા, ' મીઠી અમૃત જેવી ઢાસ છે, ખુશીથી પીજો ને ? ' અને બન્ને મુસાફરોને તેણે ગોળીમાંથી ઢાસ આપી મુસાફરો તૃપ્ત થઈને આગળ ચાલ્યા

પણ પાછળથી હસમાં જોનાં એ ઝોળીમાંથી એક મરેલો સાપનો ક્યો નીકળ્યો ! માછ વિચાર કરવા લાગ્યા કે બીયારા બન્ને મુસાફરો તો જુદા હર નીકળી ગયા હવે શું કરવું ?

પણ મુસાફરોને એ ઝેરની લેશ પણ ખસર થઈ નહીં બરાબર માર મારવા વીતી ગયા અને એ જ મુસાફરો પાછા ફરતાં દેસીમાને ત્યાં આવ્યા એ / મુસાફરોને જોઈને માછ બોલ્યા, અરે ! હજી તમે છવતા છો !

મુસાફરોએ આશ્ચર્ય પામીને પૂછ્યું માછ ! જામ કેમ બોલે છે ! જામે તો પરદશમાં ગયા હતા તમારી હાસ પીને જામને જુદા સતોપ થયો હતો તેથી જ મળવા આવ્યા છીએ.

પણ પણ એ હાસમાંથી મરેલા સાપનો ક્યો નીકળ્યો હતો એ હાસ ઝેરી હતી.

માછની વાત સંજાગીને મુસાફરોના પેટમાં ફોકો પડ્યો ! અને એક વધ વીત્યા પછી એ જ ઝેરની ખસરથી બન્ને મૃત્યુ પામી ગયા ! આ છે વિચારોના ભાવના કે અદિશ્વરનું પરિણામ !

આ / તો દાસે કરીને આત્મના પતનનાં અદિશ્વરો ઊભાં કરવા- મા આવે છે કુવાન જાળોના વિજ્ઞાપિ મૈત્રી હદાપિ ચોખ નથી, છતાં જામને દોસેજના સહચરિણમાં એમ બની રહ્યું છે વીસ વીસ વધની હાકરીઓ અમલી વેપશૂના પહેરે છતાં એને અટકાવનારાં માન્યો દેસા ?

વતવાન કહ છે કે સરીગને એવી વેપશૂનાથી ન સહુવારો કે નથી બી નને નાદ થાય મદ ચડે તેવાં જાનપાન ઊંડા જડના સસમથી દૂર થાવ જરૂર / સદા સદા અધ્યાય તો તેની ખસર થઈ નથી હરનો કારેનો શીશા હોય તોપણ શીશાને નથી ચડતો નથી પણ એ જ હાક પટમાં પડે તો માનવને હાન્ય બનાવી દે છે ! છવે અનાદિ કાળથી જામને પંપાળવામાં જ કૃતાર્થતા માની છે એને હવે

ભોગને માર્ગેથી પાછો વાળો ભૂતકાળમા ભોગવેલા ભોગોને યાદ કરશો તોપણ વિહ્વળ થઈ જશો એનું સ્મરણ પણ મરણસમાન માનો. સાધુઓને માટે ભગવાને કહ્યું છે કે પૂર્વની રતિકીડા સભારે તો—

‘ઘમ્માયં વા પાંડણીજ્જા દીહકાલીયં વા રોગાયકં
હવેજ્જા કેવલીપણ્ણત્તાઓ ઘમ્માઓ મંસેજ્જા.’

ઉન્માદ પામે, દીર્ઘકાલિક રોગ થાય અને કેવળીના પ્રરૂપિત ધર્મથી શ્રષ્ટ થાય માટે અશુભ વિચારોને છોડીને ઉમદા ભાવના ભાવો ઉમદા ભાવનાથી હલકા વિચારોને ધક્કો લાગશે પણ તમે ઉમદા વિચારો બાર કલાક કરો ને હલકા વિચારો બાર કલાક કરો, ત્યાસુધી તો બન્ને બરાબર થશે એક બાજુ ધર્મરાજનું સૈન્ય છે, ને એ બાજુ મોહરાજનું સૈન્ય છે તમારો આત્માનો લાભ શામા છે એનો વિચાર કરો આ બધું જો સાચી રીતે સમજાયું હોય તો ક્રોધ, માન, માયા અને લોભનો ત્યાગ કરો.

રાજ્ય ધ્યાનમા ખેડો હતો ત્રીજો પ્રહર પૂરો થવા આવ્યો, લા ચતુર દાસી કરીવાર તેલ પૂરી ગઈ. રાજ્ય જાગે છે, ને એને અધારામા કેમ રહેવા દેવાય ? પણ અહીં રાજ્યને તો નવો જ પ્રકાશ મળી રહ્યો હતો સવાર થતા થતા તો આત્મધ્યાનદ્વારા એ દૃઢ સધયણુના ધણીએ લાલ મેળવી લીધો ચાર પ્રહરના ધ્યાનથી તેનો દેહાધ્યાસ છૂટી ગયો ! ગજશુક્રમારની જેમ રાજ્યનો આત્મા શીતળીભૂત બની ગયો.

શુર તો ચાવી બતાવે છે ચાલવું એ તમારા હાથમા છે અમે તમને લેસન તો રોજ આપીએ છીએ, પણ આ એક એવી શાળા છે કે તમે કાલે શું સાંભળ્યું હતું એનું કોઈ પૂછનાર નથી ! કોઈ બીજી નિશાળમા લેસન કર્યો વિના જનર વિદ્યાર્થીની કલાસ બકાર બિભો રખાય છે, પણ અમે તમને કયા બિભા રાખીએ ? તમારે જાતે જ વિચારણા ચક્રાવલી બેઠીએ કે ઉપધાનો વિયોગ ચત્તી વખતે તમે રડો છો ને રૂપિયા તો રડતા નથી ? જહાની પાછળ ચેતન રડે, ને ચેતનના વિયોગે જડ ન રડે, એ કેવી બિલગી વાત છે ?

સવાર થતાં જ રાજાને શપક મેળી શાવિકલાવ કેવળાન કેવળ
નર્તન પ્રાપ્ત થઈ ગયું । એક જ ઉત્તમરામાં રાજાનો બેડો પાર થઈ
ગયો. નામની બાહણીનો જીવ ચપાનગરીના સાગરદત્ત મેળીને ત્યાં
જ્યાં નામની સ્ત્રીના પેટે ઉત્પન્ન લાવણ્યવતી પુત્રીરૂપે જન્મ્યો. તેનાં
મુકુમાર અંગે હોવાથી તેનું નામ મુકુમાસિકા પાડવામાં આવ્યું

ૐ શાન્તિ

*

૮૪૫૫૫૫૫ : ૬૨

(મુકુમાર, તા. ૧-૬-૧૭)

અહીં નામે સિદ્ધાન્ત પ્રદેખ્યા. ત્રણેય કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને
સિદ્ધાન્ત કહે છે

ચાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિભર આશે છે સાગરદત્ત
મેળીને ત્યાં નામનીના જીવે પુત્રી તરીકે જન્મ લીધી નહિના પ્રવાહમાં
જસ્યાતો ધસાતો જેમ ખજાર જોળ બની જાય છે તેમ નાસ્ત્રી અને
તિમંત્રનાં દુ ખો ભોગવીને જીવ નરમ બની જાય છે આ સાગરદત્તની
પુત્રી મુકુમાસિકા અરેખર રૂપવતી હતી. પિતાને ત્યાં ધનનો પાર ન
હતો પુત્રીના રક્ષણ માટે તેણે પાંચ ધાત્રી-દાસીઓ રાખી દીધી. કમ
જસ્યાતા ધસાતાં માનવના મુખનો હિમ્મ થાય છે માતાના મર્મમાં નવ
માસ રહેવાના કારણથી માનવી કહેવાય છે તેના રૂપવાન શરીરની,
ધનની કે ભોગવિશ્વાસોની કોઈ કિમ્મત નથી. આવી કિમ્મત બાતમાના
સૌંદર્યની છે માનવતા ન પ્રગટે તો બાતમામાં સુદરતા આવડી નથી.
જનતા પહેરે આપણે સતીઓ સતો અને તીર્થંકરોને એટલા માટે
યાદ કરીએ છીએ કે તેઓ સાચા માનવ બન્યા હતા માનવ મુકુથી
પૂજ્ય છે વય ધન કે સુદરતાથી નહીં

૯૫૫૫૫—એક શબ્દને ઝણ પુરો હતા. ત્રણેયને એક એક હજાર
રૂપિયા આપીને તેણે પરદેશમાં મોકલ્યા તેમાં મોટા પુત્ર નામવાનમાં

રૂપિયા ગુમાવી દીધા, વચલા પુત્રે પિતાની આપેલી મૂઠીને જેમ તેમ સલાળી અને પોતાનું પોપણુ કર્યું, અને નાના પુત્રે પિતાના એક હળ્લર રૂપિમાભાથી ઝવેરીનો ધધો કરીને લાખો રૂપિયા મેળવ્યા ત્રણેય જાણુ મુદત પૂરી થયે છેઁ આવ્યા આ ત્રણેમા કયા પુત્રને પિતાએ ધન્યવાદ આપ્યો હશે ? નાના પુત્રે પિતાની મૂઠી વધારી હતી, એટલે એ જ ધન્યવાદને પાત્ર હતો.

આપણે પણ પૂર્વભવની મૂઠી લઈને આ પરદેશમા કમાવા આવ્યા છીએ જેનામા અનુકંપા, દયા અને ભદ્ર પ્રકૃતિ હોય તે જ મનુષ્ય મટીને દેવ થાય છે તીર્થંકરે ઉપદેશ આપતા હોય, ત્યારે તેઓ માનવને હિંદેશીને જ કહે છે સસાર તો મનુષ્ય, તીર્થંચ અને દેવભવમા પણ સરખો જ છે, પરંતુ ભૌતિક વસ્તુઓથી આત્માની ગરજ કોઈ દિવસ અરતી નથી આ તત્ત્વ સમજીએ દેવો માત્ર સમક્રિતી જ બની શકે છે, પરંતુ જીવનમા ઉતારી શકતા નથી માનવ જ સ્વ-પરંતુ ભેદવિજ્ઞાન ધારણ કરીને સર્વવિરતિ બની શકે છે અનંત તીર્થંકરે પણ માનવ-ભવમા જ થઈ ગયા છે આવો માનવભવરૂપી હીરો હાથથી ચાલ્યો ન જાય તેનો ખ્યાલ રાખજો તેને સુધારવાનું પહેલું પગથિયું સત્સંગ છે.

દૃષ્ટાન્ત—એક પરાપકારી ડોક્ટરનું પોતાનું દવાખાનું ગામ બહાર હતું ડોક્ટર ગરીબોની દવા અને સારવાર પૈસા વિના કરતો હતો એ જ દવાખાનાની નજીકમા આવેલા એક જમણમા એક ભયકર ઢાકુ રહેતો હતો આળુબાળુના લોકો એ લૂટારાથી અરથરતા હતા એકાકી મુસાફરોને એ મારીને લૂટી લેતો હતો, પણ ડોક્ટરને એ લૂટારાનો ભય ન હતો જેણે પોતાના જીવનમા ‘**વસુધૈવ કુટુમ્બકમ્**’ એ સૂત્રને વણી લીધું હોય તેને જગનમા કોઈનો ભય નથી.

એક વાર એ લૂટારો કોઈ દુસ્મનને હાથે ધવાયો ધસડાતો ધસડાતો એ ડોક્ટરની પાસે આવ્યો ડોક્ટરે એની સેવા-શુશ્રૂષા શરૂ કરી લૂટારો કહેવા લાગ્યો, ‘ડોક્ટર ! મને બચાવી લેશો તો હું તમને એક

લાખ રૂપિયા આપીશ. મારાથી ખીજા કોઈ દવાખાનામાં નહીં સક્ષમ
તેમ નથી કારણ કે મને પકડાઈ જવાનો ભય છે. ડોક્ટરે કહ્યું મને
તારા પૈસાની જરૂર નથી. હું તો મારી ફરજ સમજીને તારી સારવાર
કરું છું અને થોડા દિવસમાં લુટારાને આરામ થઈ જશે. ડોક્ટરના
ધનનિષ્ઠ અને સેવાભાવી જીવનની યાદુના કલ્પમાં સારી બપ પડી
તઈ આવી તેણે એ ધધિા છોડીને નાની સરખી કુખન ચલાવવાનું શરૂ
કરી દીધું. સત્કુળના સગથી કઠોરમાં કઠોર અનુભવ પશુ નરમ બની
જાય છે તેનું આ જ્વલત ઉદાહરણ છે. જીવને કુખી કે વામાં કારણરૂપ
એનાં પ્રયો છે એકેન્દ્રિય જીવને કુખ કોણ બાપે છે ? કુખ દેવાને
એ દેખી શકતો નથી કે સાબળી શકતો નથી. બાવા એકેન્દ્રિય જીવો
એક અત્યુદ્દતમાં ૧૨ ૮૨૪ વા જન્મે-મરે છે વનસ્પતિના એ પ્રકાર
છે (૧) પ્રત્યેક અને (૨) સાધારણ. નિએક એ સાધારણ વનસ્પતિ છે
એક જ શરીરમાં જનત જીવો છે અને સાધારણ વનસ્પતિ એક
અત્યુદ્દત-અપ્રત્યક્ષ મિનિટમાં ૬૫,૫૩૬ ભવ કરે છે ! તેનું બાવણુ
જસો ઇપ્સ બાવણિકનુ છે બીજા પ્રત્યેક વનસ્પતિ એક અત્યુદ્દતમાં
૩૨, ભવ કરે છે પણ નિએકના કુખોનાં તે પાર જ નથી.
સાધારણ વનસ્પતિમાં જેટલી કુખાસ વધારે તેટલા વધારે જીવો તેમાં
છે જેટલી કુખાસ ઓછી, તેટલા જીવો ઓછા.

સામ્યુઅલ ધણી જૂને બિજી દાણા અપાર,
પણ પામ તેમાં પડે, નીકળે કોક જ જાહર.

એમ સક્ષમ નિએકથી નીકળેલો રાજ પચી જામે પરદેશના,
જમ જુલ્મની ઝાલને હાથ દે રાજ પચી જામે પરદેશના.

સામ્યુઅલે ધણી શકતો જેમો છ તમે ? એના તાવ્યામાં દાણા
નાખે અને એ દાણા બિજાની બિજાની તાવ્યામાં જ પડે છે એને એમાં
સિમલુ જ પડે છે તેવી જ રીતે—

વળસ્સઈ કાયમદગથો ડક્કોસં જીવો ડ સંવસે ।

કાલમણંતં દુરન્તયં સમયં ગોયમ ! મા પમાયપ ॥

ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અ ૧૦, ગા. ૯

નિગોદમાથી મરીને પાછા નિગોદમા જ જન્મે આવા નિગોદમા ભવે તમે કેટલા કર્યા ? એક છોકરો આકાશ તરફ પથ્થર ઉછાળે, તેમા કેટલો સમય લાગે ? એમ જો છવ ત્રસપણે રહે તો બે હજાર સાગરથી ઝાઝેરા રહી શકે પાછો મરીને સ્થાવરમા જન્મ લેવો પડે તમારે ત્રસમાથી સ્થાવરમા જવું છે કે શુ કરવું છે ? આવા મોઢા માનવભવને શુ સ્થાવર ધનાવવાનું તમને ગમશે ?

દીન્દ્રિય છવ એક અતર્મુહર્તમા ૮૦ ભવ કરે છે

ત્રીન્દ્રિય છવ એક મુહર્તમા ૬૦ ભવ કરે છે

ચતુરિન્દ્રિય છવ એક મુહર્તમા ૪૦ ભવ કરે છે

અસઙ્ગી પચ્ચેન્દ્રિય છવ એક મુહર્તમા ૨૪ ભવ કરે છે

સઙ્ગી મનુષ્ય ને તિર્યચ એક અતર્મુહર્તમા એક જ ભવ કરે છે.

આ ભવો ભોગવતા ભોગવતા તમે માનવભવમા આવ્યા, તેમા આર્પણેત્ર મળ્યું, તેમા ઉત્તમ કુટુમ્બમા જન્મ મળ્યો સવારમા માતા-પિતા અરિહંતનું નામ લેવડાવે એવા સત્કારી કુટુમ્બમા જન્મ મળે, એમા પશુ પુણ્યનો જોગ જોઈએ તેમા પશુ ભવની ભેખડોના છુલ્લા ઉઘાડી દે તેવો માર્ગ બતાવનાર સદ્ગુરુ ગળ્યા માટે તકને ગણીને કામ કરે હાથમા આવેલી તકને જવા દેશો તો હાથ ધસતા રહી જવું પડશે મનુષ્યભવમા જો કંઈક દરશો તો ઝોછામા પતી જશે, અને જો તિર્યચ કે નારકીમા ગયા, તો પછી પાટ નહી આવે

દૃષ્ટાન્ત—એક ગામમા એક વાણિયો અને એક લોહાણો બંને મિત્રો હતા બંને એકબીજાના સુખદુઃખમા સહાયક હતા પશુ ધીમે ધીમે વાણિયો પૈસામા ધસાવા લાગ્યો, અને લોહાણાની આર્થિક સ્થિતિ સુધરતી રહી લોહાણો ટાંછમે ટાંછમે વાણિયાને વગરવ્યાજે સો-પચાસ રૂપિયા આપવા લાગ્યો, ને એમ કરતા કરતા તેના પર

હસ હજારનું કરજ ઘઈ ગયું. છતાં તેની રિયતિ મુધારા પડે ન બાવી.

એકવાર સોદાણો બીમાર પડ્યો. વાણિયો મિત્ર તેની ખબર ફાટવા આવ્યો. સોદાણાએ એકાંત જોઈને વાણિયાને કહ્યું, બાઈ! તારા ખાતામાં હસ હજાર રૂપિયા નીકળે છે. હવે મારા ઠરીંગનો કોઈ બરોસો નથી, મારે તું હસ હજારને બદલે ગમે તેમ કરીને પાંચ હજાર આપી દે તો હું હાથપાછું લાંજ તારું ખાતું કરપાઈ કરી દઉં. મારા મથા પડી મારો ઊકારો જ્યેમ હજાર વ્યાજ સાથે મગશે !

વાણિયો બેઠ્યો. હું પાંચ હજાર ક્યાથી લાવું ? એટલા રૂપિયા હોત, તો તો મેં વપાર ન કર્યો ન હોત ! મારે રૂપિયા તો હું હાથમાં આપી શકું નહીં. સોદાણાએ કહ્યું, તો બંને એ હજાર લાવી દે તોપણ હું ખાતું ચૂકતો કરી આપું. પણ વાણિયાએ જવાબ આપ્યો. મારાથી જની શકે નહીં. સોદાણાએ એક હજાર લાવરા કહ્યું, પણ મારાથી જની શકે નહીં. એ જ જવાબ મળતો રહ્યો. આખરે સોદાણાએ કહ્યું, તું કંઈ ન આપે, તો તો મારાથી ખોટું ન બેઠાવ. છેવટે તારું ધરખાર કે ફત્તીના વેચીને પણ એકસા રૂપિયા લાવી દે, તો હું તારા બધા રૂપિયા કરપાઈ કરી દઉં. પણ વાણિયાએ એક ન જવાબ આપ્યો. એટલી પણ મારી ત્રેવડ નહીં.

આખરે સોદાણો મરી ગયો ને હોઠચાના હાથમાં વડીનટ આવ્યો. ખાતાંઓ તપાસતાં વાણિયા પાસે હસ હજારનું લેણું નીકળ્યું. ઊકારાએ વાણિયાને બોલાવીને કહ્યું, બાઈ ! મારા આપને બંને તમારે બાઈનીથી હતી પણ મહાં વાનું લેણું તમારે હવે ચૂકતો કરી આપું જોઈએ.

વાણિયાએ તો એ જ પહેલાનો જવાબ આપ્યો. મારી ત્રેવડ નથી ! આ જવાબ સાંભળીને ઊકારાએ કાદમાં દાવો નેંધાવી, જાણી લાવીને ધરખારનું લોભામ કરાવી નાખ્યું. ને લેણું વસૂલ થયું.

સોદાણાની મેં તમને સતમકાતમાએ સમજાવે છે કે બાઈ ! આ માનવજાતમાં તમે કંઈક કરો. પણ તમે તો મનમાં જવાબ આપો.

છો કે અમારી ત્રેવડ નથી અને કહીએ છીએ કે તમે અદ્ભુત, ૭૬
આદિ ઉપવાસ કરો, તો તમે કહો છો કે ત્રેવડ નથી અને કહીએ છીએ
કે તમે એક અપવાસ કરો, તો તમે જવાબ આપો છો કે ત્રેવડ નથી
અને કહીએ છીએ કે તમે એકાસણા કરો કે રાત્રિભોજનનો ત્યાગ કરો,
તોપણ તમે એક જ કહ્યો ગોખ્યો છે કે અમારી ત્રેવડ નથી અને
કહીએ છીએ કે તમે આયબિલ કે બિણાદરી કરો, તોપણ તમારી
ત્રેવડ નથી અને કાંઈ ન કરો તો સામાયિક તો કરો, પણ તમારો
જવાબ તો એ જ મળે છે કે 'તો ટાઇમ !' પણ આ ભવમા તમને
ટાઇમ નથી, ત્યારે પછી શું નિગોદના ભવમાં ટાઇમ મળશે ? ત્યારે
તો તમારી ઇચ્છા નહીં હોય, તોપણ બધા કર્મોના ફળો ભોગવી
જ લેવા પડશે ! માનવભવમા જે થોડામા પતે છે, તે નારકીમા ચૂકતે
ભરપાઈ કરવા પડશે નારકીના દુખો તો તમે સાબળ્યા છે ને ?
ચીથોડામા પીણે, ધાણીમા ધાણે, ઘાણી દખડાને પછાડે તેવી રીતે
પછાડે, ભયકર ભક્ષીમા રોકી નાખે આ બધા દુખો સહીને કર્મોને
ભરપાઈ કરવા કરતા આ દુર્લભ માનવજન્મમા જ કંઈક કરે, તો થોડામાં
ધણ્ય કમાઈ શકશે એક જ સામાયિક કરવાથી ૯૨, ૫૯, ૨૫, ૯૨૫
પહોંપમ ઝાઝેરા નગના પાપો કપાઈ જાય છે એક આતુપૂર્વી ભણવાથી
૫૦૦ વર્ષમા નારકી જીવ જેટલા પાપો અપાવે તેટલા પાપો અપી
જાય છે રોજના આહાર કરતા એક જ રોટલી ચોઈ ખાવ, તો
નારકીના સો વર્ષનું છેલ્લું કપાઈ જાય છે અહીં—આ ભવમા આવું
કંઈક કરશે તો નરકના દુખોમાંથી બચી જશે, નહીં તર પરમાધામી-
ઓના કાથે છેદાવું—એદાવું પડશે ! મુગગડગસત્રમા કહ્યું છે કે—

દુષ્ણં મિન્દુદ્ધ મિન્દુદ્ધ જં દદ્ધેત્તિ,

સદ્દે સુણેન્તા પરધમ્મિયાણં ।

તે નારગાઓ મયમિન્નસન્ના,

કંઠાન્તિકં નામ વિસંવયામો ॥ ૬ ॥

—મુગગડ, મુગકપાધ અ ૫, ઉદ્દેશ ૮

મારી નાઓ, કાપી નાઓ બાળી નાઓ—આવા પરમાધામીઓના શબ્દો ચારે બાજુથી સભળાય છે

આવા જન્મના હાથનાં દુ ખો ભોજવરાં પડે, તે પહેલાં આજથી જ—અત્યારથી જ એની જન્મ પરમાધામીઓ એકાન્ત મિથ્યાત્વી હેતુ છે એમના હાથે પરણીત બનીને દુઃખ ભોજવરા કરતાં સમજીને સંવન બને તપશ્ચર્યામાં, ત્યાજ બને વૈરાગ્યમાં આત્મજ વધે

ૐ શાન્તિઃ

*

વ્યાખ્યાન : ૬૪

(શુકેવાળ તા. ૧-૬-૧૪)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રાપ્ત્યા ત્રણેય કળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાવાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર આસે છે જે જન્મનકાળી સાથે ફૂટો જાય તેનું નામ સિદ્ધાન્ત કહેવાય નહીં ત્રિકાશાસ્ત્રાધિષ્ઠિત બને ત્રિભોક્ષબાધિત હોય તેનું નામ સિદ્ધાન્ત છે સિદ્ધાન્ત કદાપિ અક્ષિત થાય નહીં ને બદલાય નહીં દિલ્માં પણ બે ને બે ચાર થાય તેવી જ રીતે ગુરોપ, અમેરિકા રશિયા આદિ દેશોમાં પણ બે ને બે મળીને ચાર જ થાય.

નાથશ્રી આજ્ઞાપૂર્વિતો જીવ સાચરદત્ત કૌશીની પુત્રી સુકુમાશિક્ષા તરીકે જન્મ્યો. પુત્રપનો ઉદય થાય એટલે સારુ ધર ને સારુ કુટુંબ મળે, પણ એટલેથી જ ખરી જતું નથી. મોધી મનુષ્યજાત સા માટે મળ્યો છે ? તાનીઓના ઝીંખ્યા માર્ગે પણ આ ગ્યાનવજ્રવર્મા જ જઈ સમય બન તો જ કમંગદિત કયા પ્રાપ્ત થઈ શકે. કાશી-કપાસની મોતમ હોય ત્યારે વેશરીઓ સતદિવસ જોમા વિના તોય ક્યો કરે છે તેવી તાસાવેલી અલગ માટે જોઈએ. જન્મવાને ગમે તેટલું કશું હોય ખતાં

તમે પ્રયત્ન કરો નહીં અને પ્રયત્ન કરતા હો તો એ પ્રયત્ન સફળ કેમ થતો નથી એ જોતા ન હો, તો શું કામનું ? ભગવાન કહે તે તમે ન માનો તો ?

દૃષ્ટાન્ત—એક ગેઢાણી બહુ ફૂવડ હતી ઘરના કામગામમાં હુલ્લસા તો આપે જ, પણ કરેલી સ્મોર્ષ પણ ઢાક્યા વિના રાખી દે. આથી ફૂતરાઓ ખાવાનું ખાઈ જાય આથી કટાણીને શેઠે એક જાળી બનાવીને બારણામાં ગોઠવી દીધી આથી ફૂતરાઓ ગભગભા લાગ્યા કે શેઠે બારણામાં જાળી કાઢી છે, એટલે હવે આપણને ખાવાનું મળશે નહીં એટલામાં એક આગેવાન ફૂતરા બોલ્યો, ‘ગભરાવાનું કારણ નથી, શેઠાણી એટલી આળસુ છે કે એ જાળી બંધ કરશે જ નહીં’

એમ આપણા આત્મિક ધનને કોંધાદિ કરાગ્યો લૂટી રહ્યા છે એ જોઈ ભગવાન મહાવીરે આપણા માટે વિરતિની જાળી તો ચૂકી છે, છતાં કર્મના પ્રવાહને આપણે અટકાવી શકતા નથી ‘**અહંસોક્તા અહં-સોક્તા**’—ચારે બાજુથી કર્મનો પ્રવાહ ચાલ્યો આવે છે કર્મરહિત બનવા માટે આશ્વરના દ્વારો બંધ કરવા જોઈએ પણ પ્રભુએ બતાવેલા માર્ગે આપણે ચાલવું નથી માનવી પાસે મન, વિચારશક્તિ અને આચરણ કરવાની શક્તિ તો છે, તેને માનવભવ પણ મળી ગયો છે, પણ માનવતા મેળવવી એ હવે માનવનું પોતાનું કામ છે હુમ્મણને પ્રવેશવા ન દે અને સદૃશ્યોને સહાર ભરી દે, તો જ માનવભવ સિદ્ધ કર્યો ગણાય. માટે જીવતા હો તો જગો, જગતા હો તો બેઠા થાવ અને બેઠા હો તો પ્રયત્નશીલ બની જાવ જેને આશ્ચર્યાનું સાધન ન હોય તેને તો ભટકવું પડે, પણ ધણીને પૂરતા સાધનો હોવા છતાં પણ તે કોધ, માન, અને માયામાં રાચતા રહીને કર્મના બંધનમાં જકડાય છે

દૃષ્ટાન્ત—જગદીશ નામનો એક સુવાન એક્ટર હાથમાં બેગ લઈને ઉતાવળે જઈ રહ્યો હતો ત્યાં તેનો એક જૂનો મિત્ર સુરેશ એક્ટરમાં બેસીને તેને સામો મળ્યો એક્ટર બની રાખીને સુરેશે પૂછ્યું,

અરે જમદીય અધ્યાત્મમાં કઈ તરફ જાય છે? મારી મોટરમાં મેરડી જાડ તારે ત્યાં જવું હાથ ત્યાં તને પર્વતવાદી હડ મોટરમાં મેસતાં જમદીયી કહ્યું ગામ જ્યાર ત્યાં ગરીબોનાં ઝૂપડાં છે ત્યાં મારે જવાનું છે થોડી વારમાં મોટર ગરીબોનાં ઝૂપડાં આમળા આવીને ઊભી રહી. જમદીય એમ કાઢીને નાંચે ઊભાં સુરેશ કહ્યું હું પાછો ફરે ત્યાં સુધી હું ગાડી જ બિન્ને હું ગરીબોની સારવાર કરીને એ જમદીય પછે ફર્યો વાતો કરતાં બન્ને બિન્ને જમદીયને જમદીય આપ્યા.

એ વડે પહેલાં સુરેશ જમદીયને મળ્યો હતો ત્યારે જમદીયની પ્રિન્ટિસ કમ્પોઝર આમુ દની રિસાળ જમદીય બને મોટર દતાં ખસુ બા? એ બહુ સુરેશને પછાઈ ગયેલું દેખાયું આથી તેણે પૂછ્યું.

અરે જમદીય આવો સાહેબ જમદીય બને સાચાની વિદેશી તારુ છવન કેમ બની ગયું? એ વડે પહેલાં તો જવું / હતું ને બાળે આ હું શું બેઈ નહો હું.

વાત ત્યાં જાણી છે જમદીય બોલ્યો હું જાર વાળ્યા થયો ને મારા પિતા નિધન કાલતમા મરી ગયા મારી માતા બીભાનાં કામજાર કરીને અને જમદીય સાચી, ખસુ થોડી વારમાં એ વહાલાય ગાડી ત્યાં હતી થોડા પિસા રહી એ બીમાર પડી અને હું મેતેમ કરીને તેને સહે મા કાળ્યો એક કારિય થર્મ આવીને મારી માતાને એક માણુ સુવાદીને હું ડોક્ટરને મળવા માટે બિન્ને લો બામ કરતાં બપોરના જ્યાર વાળ્યા ડોક્ટર દબે દયાબાનામણી પાછા ફરતા દતા મે ડોક્ટર ન કહ્યું ડોક્ટર સાચા મારી માતા જવું બીમાર છે કાઢીના પેસા કાઢીને હું માર્ગમા ગામમાંથી તેને જાઈ સાચો હું માટે તેની સારવાર કરે.

ખસુ મને માત્રારે ટાકમ નથી, કાઢીને ડોક્ટર આપ્યા ગયા. મારી માતાએ કહ્યું બેટા! આવો સહેરમાં ગરીબોની કાઈ સમજાય લેવું નથી તારે બન્ને કાઈ બીમતે બે ડોક્ટરના કામમાં થોડી નેટો

સરકારી દીધી હોત તો એ જ ડોક્ટરને ટાઇમ મળી જાત હવે મને ઘેર પહોંચાડી દે.’

અને હું મારી માતાને ઘેર લાવ્યો મરતા મરતા મારી માતાએ મને કહ્યું, ‘નેટા ! તું મોટો થઈને ડોક્ટર થઈને અને જેવી દશા મારી થઈ તેવી દશા મારી ગરીબની ન થાય તેનો વિચાર કરજો તારાથી બને એટલી સેવા કરીને તેમને આગમ પહોંચાડજો,’ કહીને મારી માતા મૃત્યુ પામી

હું જાતમહેનત કરીને લાલુચામા આગળ વધવા લાગ્યો ડોક્ટર થઈને મેં ડોક્ટરી લાઇન લીધી અને થોડા વર્ષોમા ડોક્ટર પણ બની ગયો પણ મરતી વખતની માતાની આજ્ઞા ભૂલી ગયો માત્ર ધ્યાન મોટર, બગસો અને માન-સન્માન મેળવવામા વળી ગયું થોડા જ વખતમા મને એ બધું મળી ગયું માર જીવન સુખચેનમા વીતવા લાગ્યું કોઈ ગરીબની સામે જોવાની મને કુરસદ ન હતી હું તો ધનની લાલચમા જ મારુ કામ કર્યું જતો હતો પણ એવામા એક બનાવે મારી આખો ખોલી નાખી અપોગતા એક વાગ્યાનો સમય હતો હું જ્યાં હોસ્પિટલના ફાઈલિયા ઊતરીને મોટરમા બેસવા જતો હતો ત્યાં એક વૃદ્ધ માતા અને તેનો એક દસ વર્ષનો પુત્ર એક બાલુ પર ખેડેલા મને જોવામા આવ્યા મને જોઈને એ છોકરો જિભો થઈને કહેવા લાગ્યો, ‘ડોક્ટર સાહેબ ! મારી મા બધું ખીમાર છે હું ગામડામાથી માડમાડ તેને અહીં પહોંચાડી શક્યો છું એની સારવાર તાંડી કરો તો એ મરી જશે ને હું અનાથ બની જઈશ’

‘ભાઈ સુટેશ !’ આખમાના આમુને લૂછતા જજાદીશ બોલ્યો, ‘મારી મરતી માતાની સ્મૃતિ મને એ જ વખતે તાજી થઈ આવી જાણું એ મ તા મને કહી રહી હતી, ‘નેટા, મોટો થઈને તું ડોક્ટર બનજો અને મારી માફક કોઈ ગરીબને સારવાર વિના મરવું ન પડે એ વિચારજો’

ચાનીઓ કહે છે કે બધ સમયે ચેતીએ. કમના બધ પડે, તે વખતે મનુષ્યે સાવધાન બની જવું જોઈએ. નાગમી બાઝણી મધ વખતે ચેતી નથી તો એને ખનતા બર કરવા પડ્યા એના કમો એકવવામાં કાઈ એવું સાચીદાર થવું નહીં તમારું સદ્ગમમાં સક્ષમ માન જણાયે તો જ જ્ઞાન મળશે.

જાને તે દિવસે મારી મોટરને પાછી વાળીને મે એ વૃદ્ધ માણી સારવાર ચાલુ કરી. જરીઓની સેવા-શુભ્રાનું કંઈ વર્ધને કુ પરિચ્છેને માર્જેથી પાછો ફર્યો. જરીઓની જાને શેઝીઓની સેવામાં મે ત્રારુ વિષ લગાવ્યું. મોટર જાને વિશાળ મજનો વેચીને મે સારવાર માટેના સાધનો વસાવ્યાં. જગદીશ પોતાની વાત પૂરી કરી.

માનવ પાસે ત્યાં ધનવૈભવ જાયે છે એની બેને મદમ ચાર આખો કાઈ જાય છે એ માનવતાના ગુણોને પણ પ્રમાવી કે છે જ્યાં સુધી અન્યાદિકાળનો મિલ્લતવી જીવ સમ્પત્તિ પ્રાપ્ત ન કરે ત્યાં મુશ્કેલી એ સસાર પરિષ્કરી રાખે નથી.

સુકુમાસિદ્ધ પુણના કિન્નરી સાગરવત જેડીને ત્યાં જન્મી જાને જોમ જોમ મોટી થવા લાગી તેમ તેમ તેવું કિન્નરી રાજાવત્સવી ખીલવા લાગ્યું. માત્રાકલ વીતતાં તેણે એકાદ કળાઓ જાણી લીધી. એકવાર સાહેલીઓની સાથે એ અજાણીમાં દગ્ગની રમત રમી રહી હતી. જાપ તરફથી પેસાની ફૂટ હતી. કીમતી વસ્ત્રો જાને જાણીએ તેણે ધારણુ કર્યો હતો. સોનાના વારથી ગૂંથેલા લાથી એ રમી રહી હતી. ત્યાં માત્ર પરથી જતા નિનદાવ શેડી દર્શિ સુકુમાસિદ્ધ પ ની નિન વ મેડ વિચારમાં પાંચો કે છા તે કાઈ જાણેલી કસો કે વનદેવી દસી કે કાઈ દેવકન્યા કસો કે કાઈ અર્ધવૈકન્યા દસી કે તેણે જાણુમાં ચાલ્યા જતા કુટુંબી જાને પૂછવું કે આ રૂપવતી કન્યા કોણ છે? જવાબ મળ્યો કે સાગરવત જાણેલી કન્યા છે.

માનવસ્વભાવ જ એવો છે કે જે સારી વસ્તુને જુએ તેને એ

પોતાની બનાવવાની ઈચ્છા કરે છે જિનદત્ત શેઠે વિચાર કર્યો કે મારો પુત્ર સાગરદત્ત પણ અરૂપવાન અને ગુણુવાન છે. તેની સાથે આ કન્યાના લગ્ન થાય તો કેટલું સારું ?

ભૌતિક સુખોની પાછળ જીવને કેટલું અથડાવું પડે છે ? પણ સત્-દર્શન, ચિત્તજ્ઞાન અને આનન્દચારિત્રરૂપ આત્માને તેણે ભેગો નથી, ભાગ્યો નથી અને ભણુવાની તેને ઈચ્છા થતી નથી માનવને અધારી કાટડીમાં રહેવું ગમતું નથી, પણ અનતા લવથી આત્મા અધકારમાં ડૂબેલો પડ્યો છે તેમાં પ્રજાશ મેળવવાનો એ પ્રયત્ન કરતો નથી Knowledge is power—જ્ઞાન એ જ બળ છે જ્ઞાનના અજવાળાથી અજ્ઞાનનો અધકાર દૂર થઈ જાય છે એવું હજાર વર્ષથી ભોમરામાં અધકાર હોય અને એટરીની ચાપ દબાવે કે તરત પ્રકાશ પથરાઈ જાય છે હજાર વર્ષના કળ્મશ માટે અધાર દાવો કે દસીસ કરતું નથી

વરસાદ આવે ત્યારે છોકરાઓ પાણીના ખાળોચિયામાં કાગળની હોડીઓ તરાવે છે ને રાજી થાય છે એ જ રીતે ખેડૂત પણ રાજી થાય છે પણ બન્નેની પ્રસન્નતામાં તમને કાંઈ ફેર જણાય છે ? પણ જે ખેડૂતે કાંઈ ન વાવ્યું હોય ને માત્ર વરસાદથી રાજી થતો હોય તેને પૂછીએ કે કાંઈ વાવ્યું છે ? તો એ જવાબ આપે કે ચોણું સાલ તો કાંઈ વાવ્યું નથી, તો એ રાજીપો શા કામનો ? અમે તમને પણ એ જ પૂછીએ છીએ કે આ સાલ ચોમાસુ તો સારું થયું, પણ એમાં તમે કાંઈ વાવ્યું ખરું ? આ માનવજાત એવું પ્રકારનું ફળાદુષ્ટ ખેતર છે તેમાં વાવશો તે પ્રમાણે કળ આપશે

દૃષ્ટાન્ત—પોતાના ખેતરમાં થયેલા કલોની ટોપલી લઈ ને એક ખેડૂત રાત્રને બેઠે આપવા માટે ગયો આરસપહાણના રાજમહેલમાં એઠેલા રાજાએ એ કલો ચાખ્યા, અને એ પ્રસન્ન થઈ ગયો ખેડૂતને તેણે પૂછ્યું, ‘આવા સ્વાદિષ્ટ કલો કયા વાવ્યા હતા ?’ ખેડૂતે કહ્યું,

મારુ કાળી જમીનવાળુ જે ખેતર છે તેમાં મેં જા હોતો જમીયો બનાવ્યો છે રા ન બોલ્યો તે એવા જમીયો મારા રા તમહેઠમાં બનાવી આપ. કાળી જમીન કરતા તે આ રાજમહેસ કીમતી ખારસ પકાણુનો બનાવેલો છે જેડૂન બોલ્યો નામ રા ! આવાં હોવા વાનવા મારે કાળી અને હળુપ જમીન જોઈએ. એમાં કીમતી ખારસની જમીન આપી શકે નહીં

તેની જ રીતે દેવદાના જગમાં ધર્મધ્યાન થઈ શકુ નથી. દેવતા જગમાં તેથીસ કાળર વર્ષે એકવાર આહાર લેવાની ઇચ્છા થાય છે તે તમે જ વિચારો કે ઉપવાસની દૃષ્ટિએ તેના કેટલા ઉપવાસ થયા ! ખસુ દેવતા જગમાં પચ્ચદ્ધ્યાસુ નથી, તેથી ઉપવાસ ચલુાય નહી

એક મારી ચોવીસ કલાકનો પોસો કરીને પચ્ચદ્ધ્યાસુ લીધા ચોવીસ કલાક મારે તેણે જાન, પાણી મેલો મીઠાઈ હળ મુખરાસ આદિ મધ ક્યો ત્યારે ત્રીજાએ કરીને ઘેર ૨ ચોવીસ કલાક ખાવા પીવાનુ મધ ક્યું અને ત્રીજા એક બીજારીને બીજા માગવા છર્વાં આપો દિવસ આહારપાણી મળ્યાં તત્કીં ચલેવના ખાનપાન મધ છે ખસુ તેમાંથી નિર્જરતો હેતુ કોનો હોય ! તમે પરાધીનતાથી તે ખસી વાર ઉપવાસ ક્યાં કરો પરન્તુ જીને સાચો ત્યાગ ચણી રાક્ષ નહીં કરશુ કે—

વત્સગચ્ચમલંકાર, હૃત્વીમો સયમાણિ ય ।

અષ્ટંદા એ ન મુક્ષતિ ન સે વાદ સિ કુચ્ચદ્ધ ।

—દશૈશ્વસિમ્મન અ. ૨ ચા. ૨

વચ્ચ, અસકાર, કી કે રમન આદિ નથી મળુ ને તંથી નથી મોગવતો તે ત્યાગી નથી. ખસુ—

જે મ કલ્પે વિપ મોપ કલ્પે વિ પિટ્ટિકુચ્ચદ્ધ ।

સાહીએ અપદ મોપ સે હુ વાદ તિ કુચ્ચદ્ધ ।

—દશૈશ્વસિમ્મન અ. ૨ ચા. ૩

સુદર પ્રિય ભોગો જે, પામીને અળગા કરે.
સ્વાધીન પ્રાપ્તભોગોને, સામે તે ત્યાગી છે ખરો

મનુષ્ય છતાં જે ત્યાગી દે તે સાચો ત્યાગી છે.

દરિદ્રીને, દર્દીને અને પોસો કરનારને એકસરખું જ વેદવાનું હોવા છતાં ત્રણેયના કળમા મોટું અંતર છે ડૉક્ટર દર્દીને ખાવાપીવાની ના પાડે છે અને બીજાની ખાવાપીવાનું મનુષ્ય જ નથી એ બંને હિંચના કારણો છે, પરંતુ 'इच्छानिरोधस्तप'—સાધન હોવા છતાં હિંચાનો નિરોધ એ સાચું તપ છે, અને 'तपसा निर्जरा च'—તપથી નિર્જરા થાય છે તમે તો ખાવું, પીવું અને એશ્વર્યારામ કરવામાં જ જીવનનું ખ્યેય સમાપ્ત થયેલું માનો છો, તો એમ પતશે નહીં અગ્નિ જેમ ના ન પાડે તેમ આવા આત્માઓ જે આવ્યા કરે તે ખાઈ લઈને સર્વલક્ષી બની જાય છે નવ વાગ્યા સુધી સૂવાની હિંચા હોય, પણ તેયાર થઈને સાત વાગ્યે નોકરી પર જવાનું હોય તો ? તો તમે તમારી સ્વચ્છતાને તરત જ છોડી દો છો, પણ સ્વચ્છતા પ્રતિક્રમણ કરવું તમને અચ્છ નથી

એક માણસ કૂવામાં પડી ગયો, પણ કૂવામાં પાણી નહીં હોવાથી તથા અંદર ઘાસ જાગી ગયેલું હોવાથી એ બચી ગયો હવે એ 'બચાવો, બચાવો'ની ખૂમો પાડવા લાગ્યો એટલામાં એક માણસ ત્યાંથી નીકળ્યો અવાજ સાંભળીને તેણે કૂવામાં દોરકું નાખ્યું વિશ્વાસ કરીને તેણે એ દોરકાને પકડી લીધું અને એ બહાર નીકળી ગયો બંને જણા ચોતપોતાને રસ્તે પડી ગયા તેવી જ રીતે—

સસાર રૂપી જડિા કૂવો, જે પરિણા તે મૂએ,
રડતાંને તમે શીઠને રૂએ છો, જીવતાના સુખ બુએ

સદ્ગુરુદેવ આ સસારરૂપી કૂવામાંથી જીવને બહાર કાઢે છે, પણ જીવને પાકી શ્રદ્ધા જોઈએ તમને ગૂંમડું ચાય તે તરત જ ડૉક્ટર

જેને કાંઈક છે. એટલે એટલે તમને આપણની જાણ મારે છે
 અને સ્વયંકેન્દ્ર મારી અને એ સમયે બહેરો જમાવે મૂળને કાંઈ
 નથી છે દીન. મૂળને કાંઈ નાહી કોઈ નથી, પણ તમાર
 જાણને કેટલું મૂળ રહ્યું છે? આ મૂળને જાણવા જુઓ નથી
 જાણને દાંતે રહ્યું નથી, પણ એ કોઈ જાણને જાણવા નેહને
 કાંઈ જાણવાને જાણ અને જાણવાને જાણવાને દાંતે મૂળને જાણવાને
 કાંઈ છે એ જાણને જાણ કરી નાખે છે મારે જેવા કાંઈ જાણ
 કરવા રહ્યા છે.

મારે જાણવાને કરવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને
 કરવાને કરી કરી જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને
 જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને
 જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને

મુકુતજીના રાજાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને
 જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને
 જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને
 જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને
 જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને
 જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને જાણવાને

ૐ શાન્તિ.

વ્યાખ્યાન : ૬૪

(શનિવાર, તા ૭-૯-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રપ્ત્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે સુકુમાસિકાદ્વં માયુ ક્યાં પછો જિનદત્ત શેઠે પોતાના પુત્ર સાગરદત્તને પૂછે જોયું અને પુત્રે મૌન રહીને સમ્મતિ આપી વિષયના લોભુપ મનુષ્યો ઇન્દ્રિયજન્ય સુખોને જ સુખ માને છે આવા જીવો સમોગમાં સુખ અને વિયોગમાં દુઃખ માનતા હોય છે ખાણીનું મથન કરવાથી કદાપિ માખણ નીકળતું નથી અને રેતી ખીસવાથી કદાઈ દિવસ તેજ નીકળતું નથી મોહવશ ખનેલો માનવ એનો વિચાર પણ કરી શકતો નથી જ્ઞાનીઓ કહે છે—

કાળ અનતો ગુમાવ્યો એના સમમાં રે,
તેમાં કાલથી તે ફેરવોક સાર, ઓ ગમાર !
મૂઠી રે સગત મહા મોહની રે
દર્શનમોહનીયે દર્શન તારુ આવર્યું રે,
ચારિત્રમોહે મુકાવ્યો સદાચાર ઓ ગમાર !

દર્શનમોહનીયથી જીવતું દર્શન આવરતી વ્યવસ્થા છે અને તે પુદ્ગલ-પરાવર્તન થઈ ગયા, છતાં જીવને પોતાનું જ્ઞાન ચમું નથી જેને મોહન્ય આળામાં રસ આવે છે, જીભના, રમણના અને શ્રવણેન્દ્રિયના સ્વાદમાં જે તરબોળ રહે છે, તે આત્માનું જ્ઞાન ગુમાવી બેસે છે ભગવાન કહે

છે કે ઇન્દ્રને તો કશુંક સુખ છે. પણ મારા સતો અને મુનિઓનું આદ્યમુખ જનત છે. એક માણસને કે-સરતુ હઈ ગયું હોય તો તેનો અધ્યાત્મ ખળનો. પણ તેનો રાજ દૂર કરી શકતો નથી. પણ જેના આદ્યમનો અમુક ખળનો ખૂબી ગયો હોય તેને રાજો કાંઈ કરી શકતા નથી. કયા કયા કામિની અને કુટુમ્બ એ આદ્ય કષ્ટને સાથે લઈ જવાની સખત નિઃસખાથી છે. કાંઈ પરિત્રાક સાથે લઈ જવાતો નથી. આ છવ રાજમાં રમાઈ ગયો. મોક્ષમાં મૂકાઈ ગયો અને છવનનાર લુટ ને લુટ જ અભારી. તમારી પ્રવૃત્તિ પણ જેટલી પાના વિચારમાં થઈ છે તેનો હ નરમો ભાગ પણ 'સ્વ'માં પ્રવૃત્તિ સાધી નથી. એમાં માત્ર દિશા બદલવાની જરૂર છે. માનવ ધનને મદત આપનારો અન્યો ત્યારથી 'સ્વ'ની પ્રવૃત્તિ રૂપાઈ ગઈ. દરખાશમાં દરખાશમાં જની અમા! ધનનાં રચાનોની આજવાની પણ પૈસાદારને જ મળે. વધારે પૈસા આપે એ જ પ્રતિક્રમણ મોલાવે. સદાચારી મરીબને કોઈ અધિકાર નથી. પણ જેણે છવનમાં સદાચાર કેળવ્યો. હોય તેને જ ખાલી કાઢીને ચાલવાનો સાચો અધિકાર છે. પૈસાદારને નહીં.

સનકુમાર ચક્રવર્તીને ત્યાં ૮૪ લાખ હાથી, ૮૪ લાખ ઘેડા, ૮૪ લાખ રથ અને ગણ કરોડ ઓકળો હતા. તેનું રૂપ પણ અત્યુત્તમ હતું. એક વાર દેવતાઓ ઇન્દ્રની પ્રવૃત્તિ સાંભળીને અત્યુત્તમ રૂપે તેનું મુખ જોવા આવ્યા. તેમને જોઈને સનકુમારે પૂછ્યું તમે કેમ આવ્યા છો? દેવતાઓ મોલ્યા તમારું મુખ જોવા. સનકુમારે પૂછ્યું તમે કયાથી આવ્યા છો? જવાબમાં દેવતાઓએ જોયું પોતપોતાની જાતની કાંઈ આપને જોવા આવતા આવતા જોયા પસાઈ ગયા. એટલે દૂરથી જામે આવ્યા છીએ. સનકુમારે કહ્યું હજી તો મારી પેળાસરી કાપા છે. હું નાલીન કુમાર પાસે જી ત્યારે માત્ર સ્વરૂપ જોવા જેવું થશે.

સનકુમારે સ્નાન કરી, સુખથી તેણે બેસાડ્યું અને અદ્ભુત વસ્ત્રાભૂષણો પાસે જઈ ઘસીએ ખાલીને તેને વળીસાનો ચાંદ્યો કર્યો.

ન્યારે તેઓ સિદ્ધાસન પર બેઠા ત્યારે દેવતાઓને બોલાવ્યા, પણ સનતકુમારને જોઈને દેવતાઓ મો ફેરવી ગયા આથી સનતકુમારે પૂછ્યું, 'મારુ રૂપ જોઈને તમે મો કેમ ફેરવી ગયા ?' દેવતાઓ બોલ્યા, 'અમે તમારુ જો સ્વરૂપ પહેલા જોયુ હતુ, તેના હબરમા ભાગતુ સ્વરૂપ પણ અત્યારે નથી, કારણ કે—

સોળ રોગ તારી કાયામા જીપન્યા, ગર્વ ન કર, કાચી કાયા,
રગીલા રાણુ રે હો, રહો રહો મેરે 'સનતકુમાર'

કાયાનો પલટો ફેટલી વારમા થઈ ગયો ? તમે કાયાને ફેશનમાં ફેટલી ફટાવ્યે રાખી છે ? આ જડ શરીરને તાજિયાની જેમ કેવુ શણગારે છે, પણ એતુ પરિણામ વિચાર્યું છે ?

માનવ તનકે રોમરોમ મૈં મરા હુઆ હૈ રોગ અપાર ।
કારણ પા કર ઘડી રોગ સબ માતે હૈ બાહિર દુઃખકાર ॥
ફૂટે ઘટકે જલ સમ હી હૈ આયુ ક્ષીણ હોતી દિનરાત ।
રોગમરે હસ નશ્વર તનમેં, કરતા મોહ અરે કર્યો આત ॥

માનવના શરીરમા સાડાત્રણ કરોડ રૂવાડા છે એક એક રૂવાડે પોણા બબ્બે ઝાઝેરા રોગો લાગી છે આવે રોગમય શરીર પર આટલો અધો મોહ શા માટે ? ધડાને તળિયે તિરાડ પડી હોય તો તેમાથી પાણી ચાલ્યુ જશે, તેમ આયુપ લાણે કાણે કપાઈ રહ્યુ છે 'કટ-કટ' કરતી બડિયાજ એની સાક્ષી પૂરે છે કાચી માટીની આ કાયા ઉપરથી સુદર દેખાય છે, પણ અહર તો અશુચિનો જાડાર લયો છે જેના ઉપર તમે મોહ પાગો છો તેમા માસ, રુધિર અને લોહી-હાડકા આદિ . સાત ધાતુ વિના ખીજી કાઈ જ નથી આવા નશ્વર શરીરને પડતા પણ કાઈ વાર લાગે છે ?

મોહભાવ ક્ષમ હોય ન્યા અથવા હોય પ્રસાદ,
તે કહીએ જાની દયા, બાકી વાચા સ્થાન

જેનો મોહ ઉપશાંતી ગયો હોય તે જ સાચો જાની છે.

દુઃખાન્ત-માર્ગ જતાવનાર એક બેઠાં જ્યાં રસ્તો ભુલે પડતો હતો ત્યાં, ઈશુ કહેલું હતું તેની નજીકમાં જ એક વેશ ઊઠતો પાટિયાની ઉપર ચડવા સાચી આથી પાટિયું બોલ્યું, એ વેશ ! હજી તો ઊઠીને ઊભી થઈ ત્યાં તું મારા ઉપર ચડી બેઠી ! ધણી વખતથી હું આવીં મુસાફરોને આમ જ્ઞાન આપું છું મારે ખસી જાવ આવીથી.

વેશ બેઠી, પાટિયાભાઈ ! તમે જડ છો ને હું પ્રતિયક્ષ છું તમારા ઉપર થઈને મારે પેલા ક્ષય પર ચડ્યું છે તમે મુસાફરોને જાણે માત્ર જાણવો, પણ વળી જ્યાં જ્યાં છો ત્યાં ને ત્યાં જ છો. તમારામાં પ્રગતિ નથી. માત્ર બીજાને ઉપદેશ આપવામાં જ તમે તમારા જીવનને પૂરું કરી શકો છો પરંતુ એ ઉપદેશનો સેવક પણ આજ તમારામાં કિતરવાના નથી. તમે જ્ઞાન ને જ્ઞાન સહિત પડી જશો ને તમારે બદલે બીજા બોડ મુકાઈ જશે ત્યારે મારી કામળતા અને મારાં પ્રુપ્તોની સૌભાગ્યી કાઈ ને એ બધી જ્ઞાનદ મળશે !

વક્તા જમે તેટલું મજી નય પણ જો તેના જીવનમાં ન કિતરું - હોય તો તમો બોડ જ્યાં છે આજે તો "શોતાસ્સજ્જ વુર્લમા" નવો માટ થશે છે શોતાઓ બટયા ને વક્તાઓ વધી પડ્યા છે વતન બચ્યા ને વર્ણુ વધી ગઈ હજારો વાનગીઓનાં નામો બોલી જનાર સગે કે સડો પણ સાચો ભુવારના રોટમો પીરસનાર સારો !

હાલક નાં જનાવીન રજેલા શ, બદામ, કાલુ, ફેરી, સીતાફળ વગેરે દેખાવમાં તો સમા ફગત ટક્કર માર એવાં હોય છે પણ તેની ગેત્રી ગામ હોવા છતાં જાણ્યાની જૂજ જામિની નથી. રજ્જ-જળની ઘડવળુ ડો તરી મારી હોય પણ તેજે આચરણમાં ઉતાવળ ન દેય તંત્રા બરના ક તા મોન શુ મદુ ? અનુભવની એરજ પસવી પસ મરસા સખદ ન હોયની આ ગર કિતરી નય છે આજે તો જીવનમાં મહા મુકય હોય તવા ઉપદેશોકા અધર્મની જેમ કિતર્યાઈ પચ છે

ભગવાન કહે છે કે પ્રથમ તું સૂત્રનું અધ્યયન કર, પછી તારા ચિત્તને સ્થિર કર, અને આત્માની સ્થિરતા મેળવ્યા પછી જ તું કોઈને ઉપદેશ કરજે તેમા પણ જો તારામા ઉપશમભાવ હોય તો કોઈને ક્ષયોપશમનો બોધ આપજે, અને ક્ષાયિક ભાવ હોય તો જ ઉપશમનો ઉપદેશ આપજે તમે જાણુતા હો તેથી એણે ઉપદેશ આપજો, કારણ કે સતોનું મૌન પણ ઉપદેશ છે

ભગવાન મહાવીરે કદી પણ ઉપદેશની ઉતાવળ કરી નથી એમની મૌનસાધના તો જુઓ તેમણે જગતનો પગિચા જ ન સાધ્યો, કારણ કે વસ્તીનો સગ આત્માની પ્રગતિને અટકાવનારો છે.

ભગવાને તમામ ઉપસર્ગો સંકલ્પ કર્યા, કોઈની પણ મદદ માગી નહીં આર જ્ઞાનના ધણી છતાં તેઓ મૌન જ રહ્યા ભગવાન ઋષભદેવને આર હનુર શિષ્યો હતા, છતાં તેઓ એક હનુર વર્ષ સુધી મૌન રહ્યા વાણીના મૌન સાથે જો મનનું મૌન ન હોય તો સકલ્પ-વિકલ્પોની હારમાળા ઊભી થાય છે માટે જોઈને બોનો, જોખીને બોલો, સમજીને બોલો તમારી વાણી ખીજાને કડવી, કટા જેવી કે ભારૂંપ ન લાગે તેનો બરાબર ખ્યાલ રાખો પરીકથાઓમા પરીઓના મોમાથી ફૂલ ઝરે છે તેવી વાત આવે છે તે કાઈ પેટમા ફૂલ ભરી રાખતી નથી, પણ તેની વાણી ફૂલ જેવી કામળ અને સુવાસવાળી હોય છે પરંતુ અનાદિકાળથી જીવની અવગાઈ ચાલુ છે એને આર ગતિ, ચેતીસ દડક ને ચોરાસી લાખ યે નિમા ભટકવું ગમે છે એ જ કારણથી એ જ્ઞાનની વાતોમા બેદરકાર રહે છે

પ્રભુએ સાડા બાર વર્ષ સુધી ઊંઘ લીધી નહીં તેમનું અપ્રમત્તપણું કેટલું ! તમે તો આનંદ મેળવવા માટે ચિયેટગ્મા ચાલ્યા જાવ છો, પછી ત્યાંથી આનંદ લાવો છો કે ઉપાધિ ? જો દિવસ ધરમા રહ્યા, ને ગમતું નથી એટલે બજારમા દોડો છો એટલે તમારી તો ચાવી જ ખોવાઈ ગઈ છે પણ યાદ રાખજો, દાગીના ગમે તેટલા હોય પણ ચાવી ન મળે ત્યાંસુધી તમે બીજાની જ રહેવાના છો તમારે તમારા

પોતાના જ ઘેર જવું કે એમાં બાટલી બાળસ કેમ ? નાનું ઊંઠુ
બહારના બધું હોય તો એ ઘેર જવાનો કનિષ્ઠો કહે છે તો તમને
સ્વ-ધર વિના કેમ ગમે છે ? તમારું શાખત ધર સિદ્ધિએમાં છે

દૃષ્ટાન્ત—આ અને ચાર વાની દીકરી મેળામાં ગયા. ચાલતાં
ચાલતાં ઊંઠરી પાછળ રહી ગઈ માએ માન્યુ કે ઊંઠરી પાછળ પાછળ
ચાલી આવે છે એટલે એ ઘેર ચાલી ગઈ બહાર ઊંઠરી મેળામાં ભૂલી
પડી ગઈ અને ખૂન રહ્યા લામી. કાંઈ સજ્જન માણસોએ પૂછ્યું
તું ક્યા રહે છે ? ઊંઠરીએ જવાબ આપ્યો, મારી મા ! કાંઈએ
કહ્યું તારે ખાવું છે ? પણ ઊંઠરીએ તો એ જ જવાબ આપ્યો
મારી મા ! કાંઈ એને મેલ્યાવે, ચણાવે, રચરાચ બનાવે, પણ એને
તો મારી મા સિવાય કાંઈ ગમતું જ નથી આખરે જ્યાંએ મળીને
એને પેશીસમેટીએ મૂકી.

આ વચ્ચે ઘેર જઈને માએ જોયું તો ઊંઠરી નથી. માતા જુદે
રસ્તે શોધવા નીકળી અને જાપ જુદે રસ્તે શોધવા ગયા. પેશીસમેટી
પર બેઠેલી ઊંઠરીએ રક્તા રક્તા દૂર દૃષ્ટિ કરી, તો એની મા ચાલી
આવે છે બનેલી પરસ્પર ઓળખાણ થઈ ઊંઠરી દોડતી દોડતી માતાની
પાસે પહોંચી ગઈ

તમને કાંઈની ઓળખાણ પડે છે ? આ ? તો સાચાને ઓળખવાની
પણ શક્તિ રહી નથી, કેમકે ભટકવાની ટેવ પડી ગઈ છે. હાલમાં
દોરને ખીમ બાવળુ ગમતું નથી, તેમ તમને સ્વધરમાં ગમતું નથી કેમ ?

સનકુમ ચક્રવર્તીના શરીરમાં સોળ રોગ ક્રિપ્ત બધા હાનર
હાલસીઓ અને તેની આંખોનાઓ પણ તેનો રોગ લઈ ચકી નહીં
બધા તેણે પાનની પીચકરી મારી ત્યાં તેમાંથી હજારો નીકળી ! જેને
આત્માને ઓળખવો હોય તને દેવાની ઓળખાણ પણ નહીં નીવડે છે
આ માને ઓળખનાર તો જગતકાયસ્વમાર્થો સતેગૃહૈરાગ્યાર્યમ્ —
જગતને જુએ ત જુ વેગળ મારે જ જુએ છે આવા અસાખ સોળ
રોગોત નેઈને સનકુમાર દીક્ષા ગઈ લીધી.

દીક્ષા લીધા પછી સનતકુમારમુનિને ૭૦૦ વર્ષ સુધી રોગો રહ્યા. તેને સહન કરતા કરતા તેમને લઘિધ્વજો ઉત્પન્ન થઈ, છતાં રોગ મટાડવાની તેમને જાવના થઈ નહીં. તેમને રોગ ચાય કે તરત તેને મટાડવા માટે ધમપછાડા કરી મૂક્યા હો.

એક વાર દેવતાઓ વૈષ્ણવ બનીને સનતકુમારમુનિ પાસે આવ્યા અને તેમને કહ્યું, ‘આ રોગથી તમારી સાધનામાં ખામી આવે છે, માટે અમે તમારા રોગ મટાડવા આવ્યા છીએ. આપ નિરવધ ઔષ્ધ લો.’ સનતકુમાર બોલ્યા, ‘જો તમે રોગ મટાડવા આવ્યા હો તો શ્વાસોચ્છવાસ લેવા પડે એ પણ એક પ્રકારનો રોગ છે. મારે શ્વાસોચ્છવાસ ન લેવા પડે એવી દવા આપો. આ રોગો મટાડવા એ તમારું કામ નથી.’ એમ કહીને તેમણે પોતાના જ ચૂકવાળી આગળી કરીને શરીર પર ફેરવી અને તેમની કાયા કચન જેવી થઈ ગઈ! દેવતાઓ તો આશ્ચર્યગુપ્ત બની ગયા.

ત્યારે તેમને રોગમાં કેટલા આળા સૂઝે છે? જીભાર પડે છે તે આ ખાલુ તે તે ખાલુ તમારું મટતું નથી. ‘રોગીની ખજર ખાટલે તે ભોગીની ખજર પાટલે’ એની ખાતરી ન્યારે માણસ જીભાર પડે ત્યારે ચાય છે વાતો કરનારા તો બહુ છે. માર્ગસૂચક પાટિયાઓનો પાર નથી, પણ પ્રગતિ કરનારી વેલો બહુ ઓછી છે.

આમ સાતસો વર્ષની વેદના વેદા પછી સનતકુમારમુનિ મોક્ષે ગયા. તેમને આ બધી તાલીમ અપાય છે તેમાં હિપરદપકે કાઈ નહીં ચાલે માટે આજથી જ નક્કી કરો કે—

મહાવીર કે હમ સિપાહી બનેજે,
જો રક્ષા કદમ દિર ન પીછે હોજે,
અહિ સાકી બિજવી નસોમે ભરેજે,
મહાવીર કે હમ સિપાહી બનેજે

એકમો વેળ પહેલીથી પોલીસ જનાતું નથી તાલીમ લઈને જાકમાના
ચતુર્થોની સામે પુલને મોરચે જવાનું છે મહાવીરના સૈનિકો પીઠેલા
કરતા નથી મારે તૈયાર થાવ.

કમર કસો ને કરો કેસરિયા
પછી જરૂર ધારેલી છત મેગરી ચક્રો

દેવ સાન્નિધ્ય

*

વ્યાખ્યાન : ૬૫

(સવિવાર, તા. ૮-૫-૧૯)

અહીં ત્રણે સિદ્ધાન્ત પ્રકાશ ત્રણે કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને
સિદ્ધાન્ત કહે છે

ચાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિષ્ઠર આમે છે કેન્દ્રીકન્ધ
સુક્રમાસિદ્ધ સાથે સંબંધ કરવાનો સાચરણ સ્વીકાર કર્યો અને ધર-
જમાઈ તરીકે રહેવાની ખુબી મીત રહીને કબૂલાત આપી. મોર્મ
સમ્મતિલક્ષણમ્ માનીને જિનલ્લ શેઠે સંબંધ કરવાનું નક્કી
કર્યું જે માધુસ્ય હિન્દીનો ગુલામ હોય તે ગધાઈ નય છે કમવાન
કહે છે જાનમિત્તસુક્ષ્મા વધુકાલવુક્ષ્મા—સચારનું સુખ કલ્પિક
અને લખિ કાળ કુખ આપનાર છે મારે હિન્દીજનનિત વિષયોમાં
સુખ નથી કલ્પેન્દ્રિયને રેડિયોનાં ગાલનો સાંભળતાં અને છે પલ્લ
અમારે મસ્તકદાસ બિપાચુ હોય ત્યારે એનો એ રેડિયો અગ્રિય બની
નય છે જે સ્ત્રીમાં સુખ દેખાય છે તે જ સ્ત્રી અમારે દુરાચારિણી અને
ત્યારે કુખરૂપ બની નય છે દુષ્કાલ-પૂરીમાં સુખ માનવારને અમારે
અછલ્લ થાય છે ત્યારે એ / એ / ન અસચિત્તર બની નય છે શરીરના
દર્દને ફોટાદારા જાવાનવાર દેકરનો તમે જાણાર માનો છે ત્યારે
તમારા અકમાના દોષથી રોગ જાવાનવારને તમે કુશળ માનો છે.

ખરી રીતે આત્માના દોષો જતાવનારને ગુરુ માનવો જોઈએ, પણ તમને આત્મશક્તિનું બહુ માન નથી, તેથી આત્માના દોષોને તમે નહાવતા શીખી ગયા છો. આ બધું આત્મજ્ઞાન આવે તો સમજાય.

દૃષ્ટાન્ત—એક સિંહણે બચ્ચાને જન્મ આપ્યો અને તરત જ એ શિકારીનો શિકાર બની ગઈ. આ બચ્ચુ એક હરવાડને મળ્યું. હરવાડે તેને દૂધ પાઈ મોડું કર્યું અને ઘેટાના ટોળાની સાથે તેને ચરાવવા લાગ્યો. બચ્ચાને પણ એમ થઈ ગયું કે જેમ આ બધા ઘેટા છે તેવું જ હું પણ એક ઘેટું જ છું. આમ કરતા ઘણા દિવસો વીતી ગયા એકવાર જગલનો સિંહ આ બચ્ચાને જોઈ ગયો. એને લાગ્યું કે આ સિંહનું બચ્ચુ ઘેટાના ટોળામાં કેમ લગી ગયું હશે? આથી તેણે એક ગર્જના કરી અને બધા ઘેટાની સાથે એ પણ લાગવા લાગ્યું. પાછળ દોડીને સિંહે તેને પકડી લીધું.

સિંહનું બચ્ચુ કહેવા લાગ્યું, ‘મને જ્યાં દો મારી જાતના ઘેટા મારાથી બુદ્ધા પડી જાય છે’ સિંહ બોલ્યો, ‘તું ઘેટું નથી, પણ મારા જેવો જ સિંહ છે તને ખાતરી ન થતી હોય તો ચાલ મારી સાથે’ આમ કહીને સિંહ તેને નદીકિનારે લઈ ગયો અને સ્થિર પાણીમાં તેને પોતાનું પ્રતિબિંબ જતાવતા જણી, ‘જોઈલે તારું અને મારું મુખ, કેશવાળી અને પગ બધું સરખું છે માત્ર તારો ઉગર જ ઘેટાના ટોળામાં થયો છે, માટે મારા જેવી ગર્જના કર આથી તને તારા સ્વરૂપની પ્રતીતિ થઈ જશે’ સિંહના બચ્ચાએ ગર્જના કરી અને એની શાન્તિ લાગી ગઈ.

તેમ અનન્તા સિંહો જેવી જ આપણામાં શક્તિ છે, પણ જ્યારે તમને ધ્યાન, તપ, સયમ આદિ કરવાનું કહેવામાં આવે, ત્યારે તમે કહો છો કે, ‘બનતું નથી,’ પરંતુ એ વાત સાચી નથી તમે કરતા નથી એ વાત સાચી છે. માનવ મોહની સેનાને મારી-હાલીને સાચો સિંહ બનવા શક્તિમાન છે, પણ તેના માટે સાધના કરવી જોઈએ.

સિંહની જેમ ચાલી પુરશે તમને જાણત કહે છે કે નરક-નિર્જાલા.
ભવરૂપી રાત્રિ વીતી ચૂકી છે અને દવે માનવભવરૂપી પ્રભાત ચલુ છે
મોઢે જાગે અને તમારામાં બરાઈ રહેલા કોપોને કાઢી નાખે. કાઈ
મેઢા માણસને આમત્રણ આપ્યા પછી એને બહીલાળા મકાનમાં
ઉતારે ન જાપાય તેવી જ રીતે પરમાત્મા પી દેવને કોપેથી બરેલા
દેહમંદિરમાં ન સ્થપાય. આજ વિષય સુધી તો ખૂબ ઠંકારે આધી,
બહુ બહુ ઠંકારે બટકલા. દવે સમજો.

દૃષ્ટાન્ત—એક સાધક ઠેર ઠેર જઈને કહેતો હતો કે મુઠ્ઠે ચેતના
ચિહ્ન હો! આ સાંજળીને સૌ તેની આમળ પોતપોતાના મત.
જાણવા લાગ્યા, પરંતુ તેને સતોષ થયો નહા. આખરે એકવાર તેને
એક મદધિકે યોગી મળી ગયા.

મહાત્મા જ્ઞાનદેવનંદ કહે છે કે—

મત મત બેઢે રે ને જઈ પૂછીએ

સહુ ઘાસે જાડોત.

અભિનવનિલિદરચનતરસીએ

હું જ્યાં જ્યાં ગયો ત્યાં ત્યાં સૌ પોતાનો મત સ્થાપવા મગ્ગે
છે સાધકે મદધિકે યોગી પાસે જઈને પ્રશ્નના કરી. મુઠ્ઠે ચેતના
ચિહ્ન હો! યોગીએ વિચાર કર્યો કે બહુ બહોસો જ્યાં આ વિચાર
સાધક છે કદાચ મારુ કહેલું એ સંધિસીધુ ન પસંદ માને. આથી વેલે
સાધકને કહ્યું. જાડીથી ભેરે દૂર જાવેલા સરોવરનો એક મનુષ્ય તને
સમજાવરી. સાધક સરોવર પાસે જાવ્યો અને બોલ્યો, મુઠ્ઠે ચેતના
ચિહ્ન હો! અને તરત જ એક માણસ બધાર જાણુ માણસાએ
કહ્યું તું મારુ એક કામ કર, પછી હું તારુ કામ કરી દઈશ. અને
પાણીની ખૂબ તરસ લાગી છે અને પાણી પાઈ દે!

માણસાનું વચ્ન સાંજળીને સાધકને દસવું જાણુ એ બોલ્યો,
પાણી તો તારી પાસે જ છે જરા ઠંકારે નીચી નમણ કે તરત
જ તને પાણી મળી જશે! માણસાએ કહ્યું તો સાંજળી બે

સાધક ! તું આખા જગતમા ભટકીશ, તોપણ તને ચેતના મળશે નહીં, કારણ કે જોને તું શોધે છે તે ચેતનાથી જ તું સભર છે. માટે દષ્ટિ પલટાવ'

તમે પણ એવા જ સાધક છો સુખ મેળવવા માટે તમે જડ વસ્તુઓ પાસે લિખારી બનીને માગો છો કે મને સુખ આપો ! પણ જો સ્વયં નાશવત છે તે તમને શાશ્વત સુખ ક્યાંથી આપી શકે હતા ? તમે તમારી અદર જ ડૂબકી લગાવો, તો ચેતના પ્રાપ્ત થઈ જશે. સાધકને સાચું સમજાયું. એને પોતાની ભૂલ જણાઈ.

જગદીશને જોવા માટે, દશે દિશા આથડ્યા રે,
જગીને જોયું તો એ તો ધરમા જડ્યા
અમે ભવના મુસાફર ભૂલા રે પડ્યા,
ક્યા રે જવું તું ને ક્યા જઈ રે ચડ્યા અમે

જિનહત શેઠના પુત્ર સાગરદત્તને પણ સુકુમાલિકાના મોહમા આનંદ દેખાયો, પણ જ્યાં મોહ ભ્રમો છે ત્યાં કર્મ પણ બીજુ છું માટે મોહનીય કર્મની અઠાવીસ પ્રકૃતિ પર પ્રથમ વિજય મેળવવાની જરૂર છે, કારણ કે—

વિષયરૂપ અકુરથી ટળે જ્ઞાન ને ધ્યાન,
લેશ મદિરાપાનથી, છાકે જેમ અજ્ઞાન

જેમ રાજાને છતવાથી તેની પ્રજા અને તમામ સૈન્ય જિતાર્થ જાય છે, તેમ આ મોહનીય કર્મને છતવાથી ત્રિપયો વિરામ પામી જાય છે વિપત્તિ માલુસ સાચું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી, માટે મોહને તોડો

અષ્ટ કર્મમા શિરોમણિ મોહનીય જો,
કથવિત મોહ એ જ સસાર.

ઓ ગમાર ! મૂકી દે સમત મહા મોહની જો !

મોહ એ જ સસાર છે બારમે ગુણગ્યાને જાય ત્યારે મોહ ક્ષીણ થાય છે. મોહની સિત્તેર કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ છે તમને કાને

કોનો મોદ નો છે ? જોકવાર કહેવું પડે તો તેને દીકર કહેવાય. દીકર જીમે ચોર અને વારવાર કહેવું પડે એ ટક ટક કહેવાય. તમે ટક ક્ષી ટેપાઈ ગયા લાગે છે.

દુષ્ટાન્તા—સચારનો સખ્ય દતો, રાજ પોતાની અદારીમાં કોનો દતો, તેમાં યજ્ઞમહેશના કપાકે-ને વાળવા માટે એક કમડી—ચાંદ્રાચિત્રી આવી. એ નએ નેવું કે કમડીની જાનમાં પશુ કેટલું આકર્ષક સ્વરૂપ હોય છે.

કેટલાક જીવો આમાં નેવામાં જ રિહતી મુખાવે છે એવા જીવો મન તે નિર્મિત હોવા છતાં તેને ચમત્કાર કહેવામાં શુ બોલે છે ? રાજ પશુ કમડીના રૂપમાં મેળા બન્યો. તેણે તેનું સરખાતું મેળવી લીધું અને અર્ધી રાતે કીચડનો બમીચામાં. ઘેર અનેક સ્વપ્નવતી ચણીઓ દોવા છતાં અને પોતે ઉત્તમ જાતિનો હોવા છતાં રાજએ હવે મનોદા છેડી દીધી. કામાનુગણાં ન મર્ય ન હરજા — મમતા નુકસાને ભય કે કલ્પ દોનાં જ નથી હવે હે એ રાજ ચતના બાર વાને કમીવાસના જાય છે ને સચારના ચાર વાને-ખાઉ ફરે છે. પશુ તેના અનગતમાં જન ની રક્ષામાં નિઃ—અત્યંતમાં—રખવા લાગ્યા કે કુ કે કુ કુ તે હીક કરતો નથી, છતાં એ પોતાની જાન પાડી ફે વી સક્યો નહીં તમારામાં દોષ નથી એમ તો ક્ષી સક્ય ના. તારે દયા છે એ તો નહીં છે તો પછી એ દોષ તમન રખવા કેન નથી ? શુ વિપચ્છી સર્વિત્ત એર ચપ્પ છે ? તમે જાણો છો કે તન સનુ એર ચપ્પ હોય તેને કાવો લીંગા પશુ મીઠા

પાછો ફરી શકું, પણ રાજાને અટકાવે કાણુ ? સિ હને કાણુ કહેવા જાય કે તારુ મો ગધાય છે ? આખરે રાજાએ એક નિશ્ચય કર્યો

એક દિવસ બરી સલામા રાજાએ કહ્યું, ' જે માણસ રાતના મારી ચોકી કરશે તેને હું એક હજાર રૂપિયા ઇનામ આપીશ ' એક રાતના હજાર રૂપિયા લેવા કાણુ તૈયાર ન થાય ? આખરે એક માણસે રાતના ચોકી કરવાનું સ્વીકાર્યું અને પોલીસનો ડ્રેસ પહેરી, બહુક જઈને રાજમહેલના દ્વાર આગળ ઊભો રહ્યો

આજે રાતના બાર વાગ્યા સુધી તો પડખા ધસતા ધસતા સમય પસાર કર્યો પછી રાજા બહાર નીકળ્યો નવા આવનાર રક્ષકે રાજાને સલામ કરીને પૂછ્યું, ' અત્યારે આપ કયા પધારો છો ? ' રાજાએ કહ્યું, ' રાત ફરવા ' રક્ષકે પૂછ્યું, ' હું સાથે આવું ? ' રાજાએ જવાબ આપ્યો, ' ત્યાં કોઈનું કામ નથી ' રાજા ચાલ્યો ગયો અને સવાર પડતા પાછો આવ્યો સલામા જઈને એ રક્ષકે કહ્યું કે ' મારા હજાર રૂપિયા આપો મેં તમારી આખી રાત ચોકી કરી છે ' પણ હજાર રૂપિયાને બદલે રાજાએ એને માર મરાવીને કાઢી મૂક્યો

આમ ધણી દિવસ સુધી ચાલ્યું હવે કોઈ માણસ ચોકી કરવા તૈયાર થતો નથી રૂપિયાને બદલે માર ખાવા કાણુ જાય ? આખરે રાજાએ આખા શહેરમા પડો વગડાવીને કહેવડાવ્યું કે જે કોઈ રાજાની ચોકી એક રાત કરશે તેને હજાર રૂપિયા ઇનામ મળશે આ વાત એક ગરાસણીએ સાંભળી ચતુર ગરાસણીએ પોતાના પતિને કહ્યું, ' તમે ચોકી કરવાનું કબૂલ કરો તમારે માર ખાવો પડશે નહીં તમારે બદલે હું ચોકી કરવા જઈશ ' ગરાસણીએ આજે ચોકી કરવાનું કબૂલ કર્યું રાત્રે ગરાસણી બાઈ ચોકી લઈવા આવી ગઈ બાર વાગ્યાનો સમય થયો, અને રાજા રાજમહેલમાંથી બહાર નીકળ્યો ગરાસણી વેપ બચ્લીને દ્વાર પાસે ઊભી હતી તેણે ધીમે અવાજે પૂછ્યું, ' કયા જાવ છો ? ' રાજાએ જવાબ આપ્યો, ' રાત ફરવા જાઉં છું '

કાતો મોઢ નોં છે ? જોડવાર કહેવું પડે તો તેને 'ઠીર' કહેવાય. ઠીર ઝીમે ચોર અને વારવાર કહેવું પડે એ ટક ટક કહેવાય. તમે ટક નથી ટેવાઈ ચલા લાગે છે.

દૃષ્ટાન્ત—સવારનો સમય હતો, રાજા પોતાની ખટારીમાં બિંબો હતો. તેમાં રાજમહેસના કંપાકેડને વાળવા માટે એક ભગડી—ચાંચિની ખાલી. રાજાએ એવું કે ભગડીની નક્કામાં ખસુ કેટલું ખાખખ સ્વરૂપ હોય છે.

કેટલાક છવે ચાખડાં જોવામાં જ િરહી ગુમાવે છે એવા છવે મમે તે જાતિના હોવા છતાં તેને અમાર કહેવામાં શુ ખેડુ છે ? રાજા પક્ષ ભગડીના રૂપમાં ધેતા બન્યો. તેણે તેનું સરનામું મેળવી લીધું અને અર્ધાં રાને બિપજ્યો ભગીરાસમાં. ધેર અનેક સ્વરૂપવતી રાણીઓ હોવા છતાં અને પોતે ઉત્તમ જાતિનો હોવા છતાં રાજાએ હવે મર્યાદા ઝાડી દીધી. કામાનુરાણાં ન ધર્ય ન છજજા — કમના ગુલામોને ભય કે ભજન હોવા જ નહીં હવે તો એ રાજ રાતના બાર વાગે ભગીરાસમાં જાય છે ને સરનામું માર વાગે ખાજો ફરે છે. ખસુ તના અતરકમા ખન બદિરકમામતિ એક—અતરકમા—અખવા લાગે. કે કુ ? કુ છુ તે ઠીક કરતો નથી, છતાં એ પોતાની જાનત પાડી ફેવી શક્યો નહીં તમારામાં દોષ નથી એમ તો કહી શકાય નહીં ત્યારે દયા છે એ તો નહીં છે તો પડી એ દોષો તમને અપવાદ મન નથી ? શુ વિરવરની સર્વિનુ ઝેર અપુ છે ? તમે જાણો છો કે તેને જાનુ ઝેર અપુ હોય તમે કાવો લીંબો ખસુ મોઢી લાગે છે અને તથા બિસદ્ધ સાકર ખવડાવે તો તેને કાપી લાગે છે આ વિરવરનાં ઝેર ન બિનજો ત્યાનુની તમને સસાર મોઢો જ લાગવાનો છે આ કાણુની ન તમે હોસ હોન નાપ કરો છો જ નથી જાનવરો નિલાચરો અને બાંધવારી માણસોનું રાનુ અમારુ ખસુ વમે છે. રાન પક્ષ દવે ટેવાઈ ચલો છતાં તેનું આ કાપું સાકુ લાખતુ નથી. તેણે વિચારુ કે મન દોઈ બાવનાર હોય તો કુ હવે આ મારેથી

પાછો ફરી શકુ, પણ રાજાને અટકાવે કાણુ ? સિ હને કાણુ કહેવા જાય કે તારુ મો ગધાય છે ? આખરે રાજાએ એક નિશ્ચય કર્યો

એક દિવસ ભરી સલામા રાજાએ કહ્યું, ' જે માણસ રાતના મારી ચોક્કી કરશે તેને હું એક હજાર રૂપિયા ઇનામ આપીશ ' એક રાતના હજાર રૂપિયા લેવા કાણુ તૈયાર ન થાય ? આખરે એક માણસે રાતના ચોક્કી કરવાનું સ્વીકાર્યું અને પોલીસનો ફેસ પહેરી, બદ્ધ લઈને રાજમહેલના દ્વાર આગળ ઊભો રહ્યો

આજે રાતના બાર વાગ્યા સુધી તો પડખા ધસતા ધસતા સમય પસાર કર્યો પછી રાજા બહાર નીકળ્યો નવા આવનાર રક્ષકે રાજાને સલામ કરીને પૂછ્યું, ' અત્યારે આપ કયા પધારે છે ? ' રાજાએ કહ્યું, ' રોન કરવા ' રક્ષકે પૂછ્યું, ' હું સાથે આવું ? ' રાજાએ જવાબ આપ્યો, ' ત્યાં કાંઈનું કામ નથી ' રાજા ચાલ્યો ગયો અને સવાર પડતા પાછો આવ્યો સલામા જઈને એ રક્ષકે કહ્યું કે ' મારા હજાર રૂપિયા આપો મેં તમારી આખી રાત ચોક્કી કરી છે ' પણ હજાર રૂપિયાને બદલે રાજાએ એને માર મરાવીને કાઢી મૂક્યો

આમ ધણા દિવસ સુધી ચાલ્યું હવે કાંઈ માણસ ચોક્કી કરવા તૈયાર થતો નથી રૂપિયાને બદલે માર ખાવા કાણુ જાય ? આખરે રાજાએ આખા શહેરમાં પડો વગડાવીને કહેવાવ્યું કે જે કાંઈ રાજાની ચોક્કી એક રાત કરશે તેને હજાર રૂપિયા ઇનામ મળશે આ વાત એક ગરાસણીએ સાંભળી ચતુર ગરાસણીએ પોતાના પતિને કહ્યું, ' તમે ચોક્કી કરવાનું કબૂલ કરો તમારે માર ખાવો પડશે નહીં તમારે બદલે હું ચોક્કી કરવા જઈશ ' ગરાસણીએ આજે ચોક્કી કરવાનું કબૂલ કર્યું રાત્રે ગરાસણી બાઈ ચોક્કી ભરવા આવી ગઈ બાર વાગ્યાનો સમય થયો, અને રાજા રાજમહેલમાંથી બહાર નીકળ્યો ગરાસણી વેપ બદલીને દ્વાર ખાસે ઊભી દતી તેણે ધીમે અવાજે પૂછ્યું, ' કયા જાવ છો ? ' રાજાએ જવાબ આપ્યો, ' રોન કરવા જાઉં છું '

અરાધ્યુ વિચાર કરવા લાગી કે મારે તો રાગની ચોક્કી ભરવાની છે રાગમહેસની નથી.

વિવા પદ્યતિ નોત્સુક કાલો મક્ત ન પદ્યતિ ।

અપૂર્વ કોડવિ કામાન્થો વિવા મક્ત ન પદ્યતિ ॥

સૂર્ય દિવસે ભેઈ રાત્રી નથી, અમરો રાત્રી ભેઈ રાત્રી નથી પરંતુ કામાન્થ એ એવો અપૂર્વ અભિભા છે કે જે રાત્રી કે દિવસના ભેઈ ન રાત્રી નથી.

રાગ અગળ ગાયો. ધીમે પગમે છુપાઈને અરાધ્યુ તેની પાછળ પાછળ જવા લાગી. રાગ અગીવાસમાં ગાયો. પોલીસના વેળમાં અરાધ્યુ છુપાઈને નહુ ભેગા લાગી. રાગ સૂપરીમાં ગયો. પોલી અગી માર્ગમાં નિદામાં પડી હતી તેણે સમજાવમાં તો રાગને ન કહેવાના સબ્બો કહ્યા, જ્યાં રાગને તે સબ્બોને સબ્બો કહ્યો. રાગને અગીને કહ્યું જાણે તો મારે તારા કાચુ આવુ છે મારે તારા ધરમાં જે કંઈ હોય તે મને આપા મારે આપ. અગી બોલી, જાણે મારા ધરમાં કંઈ આવવા નથી. એક વાલિયાને ત્યાંથી એકવાડના સાત ગાયો હતા. એકરના આર્તા આર્તા વેનાયી પાસક જમ્યા છે રાગ બોલ્યો. સાત તો સાત પક્ષુ છુ મને તારા કાચી અગાવ તો મજા પડે ।

અગી પોતાના કાચે રાગને એકવાડના સાત અવાવવા લાગી. અરાધ્યુને વિચાર ક્યો કે રા ને તો હવે છાદી છે સાત તો વાલિયાના ધરના છે પક્ષુ દમણી અગીના ધરનું પાણી પક્ષુ પી લેશે. આથી તેણે છાપુ મારીને ગાળામાં કાણુ પાડી દીધું પાણી નહુ ટેળાઈ ગયું.

આ વરુ રાગને સાત આઈ લીધા અને તેણે અગીને કહ્યું, ન મને પાણી આપ. અગી ગાળામાંથી પાણી લેવા મારે આવી, પક્ષુ તેણે ત્રોલા આવી ભેગો. આથી તેણે રા નને કહ્યું પાણી તો ધરમાં નથી, પક્ષુ આ સામે પીગીપાટ છે ત્યાં જઈને પાણી પી આપા. રાગને પીગીપાટ પર જઈને જોને જોને પાણી પીધું અને પાછો ગાયો.

હવે એ લગડીની ત્રણ પાયાવાળી અને એક પાયાને બદલે
પથ્થર મૂકેલી તથા ગંધાતી ગોઠડી પાયરેલી પથારીમા સૂતો ! આખા
ગામના રાજાની આ દશા કેમ થઈ તેનો વિચાર કરજો

મોતીડાંનો ચારો ચરવો મૂકી ઘઉંને,
ચૂચવા ગમે છે હાડ ચામ રે,
મૂરખ થઈને રે હસને કયો છે હેરાન,
નક્કી પ્રભુ નિર્લજ્જ થઈને રે, હસને કયો છે હેરાન

એક ડોકટર લખે છે કે માણસ રાજાનું એક શેર અનાજ ખાય,
આવું ચાળીસ શેર અનાજ પચાવી જાય, ત્યારે ચાર શેર લોહી થાય
અને એ ચાર શેર લોહીમાંથી બે તોલા વીર્ય બને છે આવા મૂલ્યવાન
વીર્યની અધોગતિને બદલે જે જીર્ણગતિ કરે છે તે જ સાચો મર્દ છે
તમને મર્દ માનવા કે મૂઝા ? નરસિંહ લગત લખે છે કે—

‘વાય કાઠ મન નિશ્ચલ રાખે, પરસ્ત્રી બેને માત રે’

પુરુષે પરસ્ત્રીને માતા અને બહેન સમાન માનવી અને સ્ત્રીએ
પરપુરુષને પિતા કે ભાઈ સમાન માનવો જોઈએ એવા સ્ત્રી કે
પુરુષની માતાને ધન્ય છે આજે તો દેખાવમા સાફસફ થયેલાં વાણીમા
ઝેર અને આખોમા અગારા હોય છે રાવણે સીતાનું હરણ કર્યું તો
એના હાથમા શું આવ્યું ? રામાયણનું રમખાણ રાવણની કામાધતાને
લઈને જ થયું

ગરાસણીએ રાજાનું રાત્રિચરિત્ર જોઈ લીધું અને ખીજે રસ્તે
થઈને એ પોતાના પહેરા પર હાજર થઈ ગઈ સવાર પડતાં એ
પોતાને ઘેર આવી અને જે રીતે તેનો પતિ સમજી શકે તે રીતે તેને
બધી સમજણ આપીને તેને રાજસભામા મોકલ્યો તે ઉપરાંત તેણે
કહ્યું કે મેં કહેલા સજ્જોથી રાજા જરૂર કુમારોથી પાછો વળી જશે,
કારણ કે એ સરળ ચિત્તવાળો છે મનનો પરાધીન બની જવાથી જ
તેણે આવો ઉપાય યોજ્યો ■

ઝરાસુદ્ધી વિચાર કરવા લાગી કે મારે તો રાગની ચોડી ભરવાની છે
રા ભલેસતી નહીં

વિધા વદ્યવતિ મોલુક કાકો નક્ત ન વદ્યવતિ ।

અપૂર્વે કોડવિ કામાળ્યો વિધા નક્ત ન વદ્યવતિ ॥

હવે દિવસે જોઈ શકતું નથી, કમઢો રાતના જોઈ શકતો નથી,
પરંતુ કામાળ્ય એ જોવો અપૂર્વ વ્યવસ્થા છે કે જે રાતના કે દિવસના
જોઈ ન શકતો નથી

રાગ આજ્ઞા ગાઓ. ધીમે પગથે હુપાર્છને ઝરાસુદ્ધી તેની
પાછળ પાછળ જવા લાગી. રાગ સમીપસ્થમાં આવ્યો. પેલીસના
વેપમાં ઝરાસુદ્ધી હુપાર્છને જુલું જોવા લાગી. રાગ મૂંપડીમાં ગયો.
પેલી સગદી માંડમાંડ નિદ્રામાં પડી હતી. તેણે સૂચનાતમાં તો રાગને
ન જોવાના શબ્દો કહ્યા હતાં રાગએ તે સૂચને સહન કરી. રાગએ
સગદીને કહ્યું આ ? તો મારે તારા કાપનું આવું છે મારે તારા
ધરમાં જે કંઈ હોય તે મને ખાવા મારે ખાપ. સગદી જોઈ,
આજે મારા ધરમાં કંઈ ખાવાનું નથી. એક વાલ્કિયાને ત્યાંથી
એકવાકના ભાત ખાવ્યા હતા. એકરાના ખાતાં ખાતાં તેમાંથી એકાક
જન્મ્યા છે. રાગ જોયો. ભાત તો ભાત પણ તું મને તારા
લાલવી અચ્છાવ તો મજા પડે ।

સગદી પોતાના કાષે રાગને એકવાકના ભાત ખવાવવા લાગી.
ઝરાસુદ્ધીએ વિચાર કર્યો કે રાગએ તો હા સગદી છે ભાત તો વાલ્કિયાના
ધરના છે પણ હમણા સમીપના ધરનું પાણી પણ પી લેશે. આથી
તેણે ભાણુ મારીને જોળામાં કાણુ પાડી દીધું. પાણી જુલું જોળાઈ ગયું.

આ તરફ રાગએ ભાત ખાઈ લીધા જન તેણે સગદીને કહ્યું,
મને પાણી ખાપ. સગદી જોળામાંથી પાણી લેવા મારે આવી, પણ
તેણે જોયા આવી જોયો. આથી તેણે રાગને કહ્યું પાણી તો ધરમાં
નથી, પણ આ સામે ધોળીપાટ છે ત્યાં જઈને પાણી પી આવો.
રાગએ ધોળીપાટ પર જઈને જોને જોને પાણી પીધું અને પછે આવ્યો.

હવે એ લગડીની ત્રણ પાયાવાળી અને એક પાયાને બદલે
પથ્થર મૂકેલી તથા ગંધાતી ગોઠ્ઠી પાથરેલી પથારીમાં સૂતો ! આખા
ગામના રાજની આ દશા કેમ થઈ તેનો વિચાર કરજો

મોતીડાંનો ચારો ચરવો મૂકી દઈને,
ચૂંચવા ગમે છે હાડ ચામ રે,
મૂરખ થઈને રે હસને ક્યો છે હેરાન,
નહી પ્રભુ નિર્લજ્જ થઈને રે, હસને ક્યો છે હેરાન.

એક ડોક્ટર લખે છે કે માણસ રાજનું એક શેર અનાજ ખાય,
આણુ આળીસ શેર અનાજ પચાવી જાય, ત્યારે ચાર શેર લોહી થાય
અને એ ચાર શેર લોહીમાંથી બે તોલા વીર્ય બને છે આવા મૂલ્યવાન
વીર્યની અધોગતિને બદલે જે ઊર્ધ્વગતિ કરે છે તે જ સાચો મદ છે
તમને મદ માનવા કે મદદ ? નરસિંહ ભગત લખે છે કે—

‘વાચ કાઠ મન નિશ્ચલ રાખે, પરસ્ત્રી જેને માત રે’

પુરુષે પરસ્ત્રીને માતા અને બહેન સમાન માનવી અને સ્ત્રીએ
પરપુરુષને પિતા કે ભાઈ સમાન માનવો જોઈએ એવા સ્ત્રી કે
પુરુષની માતાને ધન્ય છે આજે તો દેખાવમાં સાક્ષર થયેલાની વાણીમાં
ઝેર અને આખોમા અગારા હોય છે રાવણે સીતાનું હંરણ કર્યું તો
એના હાથમાં શું આવ્યું ? રામાયણનું રમખાણ રાવણની કામાધતાને
સાઈને જ થયું

ગરાસણીએ રાજનું રાત્રિચરિત્ર જોઈ લીધું અને ખીજે રસ્તે
થઈને એ પોતાના પહેરા પર હાજર થઈ ગઈ સવાર પડતા એ
પોતાને ઘેર આવી અને જે રીતે તેનો પતિ સમજી શકે તે રીતે તેને
બધી સમજણ આપીને તેને રાજસભામાં મોકલ્યો. તે હિપરાત તેણે
કહ્યું કે મેં કહેલા સખદેથી રાજા જરૂર કુમારોથી પાછો વળી જશે,
હારણ કે એ સરળ ચિત્તવાળો છે મનનો પરાધીન બની જવાથી જ
તેણે આવો હિપાય મોકલ્યો છે

ગરાસિયો રાજસભામાં આવ્યો અને ચોક્કી કરવા બદલના એક દંતર ફાંપા માગ્યા. પણ રાજના નિયમ પ્રમાણે રાજાએ જવાબ આપ્યો. અને તેને માર માસ્વાની આપ્યા આપી પરંતુ ગરાસિયાએ પોતાની પત્નીના કાઠા પ્રમાણે રાજા પાસે આવીને બેસી મેં રાજમહેલની ચોક્કી કરી નથી પણ આપની ચોક્કી કરી છે હવે આપ કહો તે સલામતી વચ્ચે અને આપ કહો તો એકાંતમાં આપને કહેવાનું છે તે કહી સંભળાવું.

રાજના કરતાં ભુદો જવાબ સાંભળીને રાજા ચોક્કી બીજો. ગરાસિયાને એ એકાંતમાં લઈ ગયો. ગરાસિયો કહેવા લાગ્યો—

હામી ન જાણે જાત કમત કંઈ ન જાણે વરેષ ખાટ,

ભૂખ્યો ન જાણે એકો કાત વરસ્યો ન જાણે ધોળીખાટ.

રાજાએ આજે ૮ પોતાની જૂથને ખાનખીમાં કમૂચ કરી એણે મનથી જ આ કુકમ' છેલ્લી દવાનો નિશ્ચય કર્યો અને ગરાસિયાને એક દંતરને બદલે સ્વ દંતર એ પેરવાં બેસી લાઈ. તમે મારી કુરેવ છેલ્લાવી છે મારે તમારો કુ આજાર માનું છું ગરાસિયાએ કહ્યું, રાજા! જેને કાજે જાણે સતોષ ન થાય તેને સમઝીના એક કાત ખાવાથી સતોષ મળે? તમારે ત્યાં પશિની જેવી રાણીઓ હોવા છતાં એક વિશ્વ જૂથનારી જ મદીથી તમને સતોષ થાય? જો તેવી સ્વપક્ષી હોવા છતાં એ તમારી પ્રજા છે અને પ્રજાની જો તો તમારી પુત્રી સમાન છે.

રા. અને તે દિવસથી પોતાના દોષ સુધારી લીધા તમે પણ તમારા દેશેને આ ત્યાં દૂર કરાવો નિશ્ચય કરી સંજો આ? તો સિનેમખે સસારનું સલામત વાળું છે આજની સુવાન ઊઠારીએતી વેલપૂરા પણ કાટક મસ્ટી અને આજપણ કરનારી છે આવાં જવાં કરતોયી તે તમારે ત્યાં મુવાન મુજ કે મુતો હોય તો તેને જમાવ ને. વિવધ પ્રતા જાનું ખરાબ છે આ રોગો કહેવાનો પ્રેમ એ મોદતુ જ પ્રવચિત સ્વ. ન છે.

સુક્રમાલિકા સ્વરૂપવતી હતી, માટે સાગરદત્તે ધરજમાઈ રહીને, પશુ તેની સાથે લગ્ન કરવાનું નક્કી કર્યું. સારું મુદ્દત જોઈને લગ્ન લેવાયા વરઘોડો મહાપ્રભા આબોધે કન્યાદાન આપતી વખતે માતા-પિતાએ કન્યાનો હાથ, વરના હાથમા મૂક્યો. અનેક વાજાઓ અને મગજીતો ગવાયા હતા હવે ત્યાં શુ જનાવ જનશે તે અવસરે

૦ હૈં શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૬૬

(સૌભવાર, તા ૬-૬-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત ગ્રંથમાં ત્રણેય જાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે સુક્રમાલિકાના અને સાગરદત્તના લગ્નસમારંભમાં હાથેવાળો મેળવવાનો સમય આબોધે. સુક્રમાલિકાના આનંદનો આજે પાર નથી, પશુ દુન્યા સાગરદત્તના હાથમાં તેનો હાથ મુકાયો ત્યાં જાણે સાગરદત્તનો હાથ ધગધગતી આગમાં મુકાયો હોય તેવો અનુભવ થયો. સાગરદત્તને જાણે વીજળીનો, આથકો લાગ્યો હોય તેમ લાગ્યું. પશુ અનેક વડીલો અને સગા-વહાલાઓની વચ્ચે હવે શુ કરવું ? ચીસ પાડે તો મર્મોહાનો ભગ થાય તેમ વિચારીને સાગરદત્તને થોડીવાર શાન્તિ રાખવાનો વિચાર થયો. તેણે મૂંગે મોઢે સદન કર્યું. થપ્પડ મારીને જેમ મોઢું લાક્ષ રાખે તેમ હાથેવાળાની અનંતી વેદના તેણે સહન કરી હાથેવાળાનો વિધિ સંપૂર્ણ થયો. ચાર મગજીંગ ફરાર્થ ગવા જનને પરણવાના આનંદનો પાર નથી જન વિદાય થઈ, પશુ સાગરદત્તને તો ધરજમાઈ તરીકે જ ગહેવાનું હોવાથી એ સત્કારને ત્યાં જ રોકાઈ ગયો.

રાત્રી પડી સુદર વસ્ત્રો અને અલગાગે ધારણ કરીને સુક્રમાલિકા

ચક્રાન્તિ આવી. ચક્રાન્તિ ચક્રગતિનું દ્વિતીય પથ પર મુખ્યમથકની
આકાશ મિત્રાવેશ દર્શાવે છે. ઉપર પુણ્યની મુલાકાત મિત્રાત મિત્રાવેશી
દર્શાવે છે. મુકુમાસિકા ચક્રા પર આવીને બેઠી. આમરદત્ત પક્ષ આવીને બેઠો
અને બન્ને તેણે મુકુમાસિકાને રક્ષક કરી લઈ જઈને આમરદત્તને રક્ષક
કરી દેવા તેમ તેને સાચું. મુકુમાસિકાને નિદ્રા આવી મર્ષ એ/મે
આમરદત્ત નિરાશરૂપે ત્યાંથી ધીમે ધીમે સ્થાનમાં સૂતો પણ ચિન્તા
મુલાકાત ન સુલભ ન મિદ્રા — ચિન્તાથી આતુર થયેલા મનુષ્યને મુખ
કે નિદ્રા ક્યાંથી આવે ? જન્મની ચિન્તામાં આતુર તો મર્ષા દેવા છે
પણ કહે આત્માની ચિન્તા કરે

આમરદત્ત ધીમે સ્થાનમાં સૂતો સૂતો વિચાર કરે છે કે આ
આપતો ભારે મને ક્યાં વળશે ? હવે મારે શું કરવું ? આમ ને આમ
ચિન્તા કેમ વિનાશકી ? અને આ ને આ વિચારમાં અર્ધી રાત
વળી મર્ષ એ સામા મુકુમાસિકા નથી તેણે જોયું ત્યાં પેલાના રાત્રી
ચક્રામાં નથી. મુકુમાસિકાને આ વાતથી મર્ષ જનર નથી, એ/મે એ
ઓરડામાં મારે તરફ તેણે સાચી જોતાં જોતાં બન્ને આમરદત્ત મુતો
હવે ત્યાં આવી એના અંગે અંગે કામતો અર્ધિ પ્રત્યક્ષિત મળે છે

અમવાન કહે છે કે બન્ને ઘટનાઓ જોવા ત્યાં પેલાના
જન્મનો જ વાતો આવે તો તેથી એ અર્ધિ જોવાનો નથી, એ
તો વધારે જોઈ જોઈ કહે છે તેથી જ રીતે કામનાઓનું સેવન
કરવાથી વિચારો સાત જતા નથી પણ વધારે જોવાથી પ્રત્યક્ષિત થાય
જે જન્મનો-કામનાઓનો વિચાર કરવા હોય તો સમય પારણ કરે
સમયદાતા જન્મનો જોવા કરે

એક માણસ બાપુદી અને પૂરી ખાવાની પ્રત્યક્ષ કરે, ત્યાં તેને
વિચાર થાય કે અમલ જોયું મર્ષક શરણુ કરું હોય તો રીત પડે
અમલ નેમણે થાય ત્યાં જોઈ વિના કેમ આવે ? થઈ મનની પૂરી
કાળ અને શ્રદ્ધા વાત તો તેથી જ ને ? અને એ જોઈ મનાવવા
મારે મરમામરમ કહી ન હોય તો તો જાનક જ મારી નય ને ?

આમ એક પછી એક તૃષ્ણા વધતી જ નય છે મહાત્મા આનંદનંદ
કહે છે કે—

સસરો મારો બાબો બોબો, સાસુ બાળકુવારી,
ધિયુજી માગે મૂંડે પારણિયે, હુ છુ ઝુલાવનહારી
નહી પરણેલી નહી રેકુવારી, પુત્રજણાવણુહારી
કાળી દાઢીનો કાઈ ન મૂક્યો, હજુયે છુ બાળકુવારી

તૃષ્ણાનું રૂપક આપતા શ્રી આનંદનંદ કહે છે કે ‘ મારો ક્રોધ
નામનો સસરો એવો બોબો છે કે ન્યા નય લા ઝટ દેખાઈ આવે,
અને મારી માયા નામની સાસુ બાળકુવારી છે, અર્થાત્ અચળ હોવાથી
કાઈનું ધર બાધીને રિથર રહેતી નથી અને તૃષ્ણા કહે છે કે મારો
પતિ જીવાત્મા તો અજ્ઞાનના પાગલામાં મૂંડે છે અને હુ પોતે જ તેને
ઝુલાવુ છુ હુ પોતે તો પરણેલી પણ નથી ને કુવારી પણ નથી
એમ જતા માટે સદૃષ્ય-વિકદૃષ્ય નામના પુત્રો છે મે આ જગતમાં
કાઈને છોડ્યા નથી, એમ જતા હુ બાળકુવારી ગણાઉ છુ, કાગળ કે
માન પેટ કાઈ દિવસ બરાબર નથી ’ તૃષ્ણા દેવતાઓને પણ છોડતી
નથી તેમને ખાવાપીવાની ચિન્તા નથી, છોકરા-છોકરીને પરણાવવાની
ઉપાધિ નથી, તેમને દાગીના ધડાવવા પડતા નથી, રહેવા માટે શાશ્વતા
આવાસો છે, જતા તેમને તૃષ્ણા એટલી બધી હોય છે કે તેઓ પોતાથી
જીથી ઋદ્ધિવાળા દેવને જોઈને સગગી નય છે સ્ત્રીઓ કહે છે કે
આ તૃષ્ણા બધાં છે

એમ જતા તમારી તૃષ્ણા ઝોછી થતી નથી તમે દસ દળગતો
એક લઈને એકમા નય ને પૂછો કે આના કેટલા રૂપિયા આવશે ? તો
જવાબ મળશે કે દસ લગ્નરતો આ-એક છે, એટલે તમને પૂઠા દસ
દળગર મળશે પણ તમે કહો કે મારે તો એક લાખ જોઈએ, તો
મળશે ખરા ? તેમ તમારા પ્રારબ્ધમાં જેટલું છે તેટલું જ મળવાનું
છે ગમે તેટલા કાવાદાવા કરશે, તોય વધારે મળવાનું નથી તમારા

સમગ્રમાં આવી. સમગ્રમાં સુખગારેણુ દત્ત પદ્મ પર મનમનમાં
આદર્શ મિત્રવેશમાં દત્ત. ઉપર પુષ્પની સુવાસિન મિત્રાત મિત્રવેશી
દત્તી. સુક્રમાસિક સપ્તા પર આવીને બેડી સાગરદત્ત પદ્મ આવીને બેડી
અને ન્યાં નેલે સુક્રમાસિકને સપ્તા ક્યાં ત્યાં જાણે સાવારસને સપ્તા
ક્યાં હોય તેમ તેને સાચું સુક્રમાસિકને નિદા આવી મર્ષ એટલે
સાગર ત નિગરવદને ત્યાં બીજીને બીજી સપ્તામાં સૂતો. પદ્મ ચિન્તા
તુરંતમાં જ સુખ જ મિત્રા — ચિન્તાથી આતુર ક્ષેત્ર મનુષ્યને સુખ
કે નિદા ક્યાંથી આવે ? જનની ચિન્તામાં આતુર તો પદ્મ દેવ છે
પદ્મ દેવે આત્માની ચિન્તા કરે.

સમગ્ર દત્ત બીજી સપ્તામાં સૂતો સૂતો વિચાર કરે છે કે આ
સાપનો કાગે મને ક્યા વળાશે ? હવે મારે શું કરવું ? આમ ને આમ
ચિન્તા કેમ વિનાયવી ? અને આ ને આ વિચારમાં બધી રાત
વેળી મર્ષ એટલામાં સુક્રમાસિક જાગી. તેણે જોયું ત્યાં પેટાનો પતિ
સપ્તામાં નથી સુક્રમાસિકને આ વાતની મર્ષ ખબર નથી, એમને એ
એટલામાં થાય ત હ જેવા સાચી જોતાં જોતાં ક્યાં સાગરદત્ત સૂતો
દત્તો ત્યાં આવી એના જ ને જાગ્યા કામનો આગિ પ્રસ્વસિત બન્યો હતો.

જનના કહે છે કે ક્યા હાવાનસ સુખગારે હોય ત્યાં પેટાકા
આગ્યો. જ રામા આવે તો તથી એ આગિ આશરતો નથી એ
તો વધારે ન થાય સુખગારી બેડે છે તેની જ રીતે કામનાઓનું સેવન
કરવાયી વિનયી રાત થતા નથી પણ વધારે આગ્યી પ્રસ્વસિત થાય
છે ઇચ્છાઓ-કામનાઓના વિનાય કરવો હોય તો સમગ્ર ધારણ કરે.
સમગ્રમાં પદ્મજોન જોજા કરે.

એક માણસ માસુની અને પૂરી ખાવાની ઇચ્છા કરે ત્યાં તેને
વિચાર થાય કે ખમણુ જનુ કાર્ષિક કરવાણુ ક્યુ હોય તો દીક રો
ખમણુ ત્યાં થાય ત્યાં આગ્યી વિના કેમ આમે ? ધોડી મસની જૂરી
દળ અને થોડા કાત તો નર્ષ એ ને ? અને એ જનુ પદ્મવવા
માટે રમમા મ ક્યા ન હોય તો તો આનંદ ન થાયો જન ને ?

આમ એક પછી એક તૃણા વધતી જ જાય છે મહાત્મા આનંદનંદ
કહે છે કે—

સસરેા મારે બાળો બોળો, સાસુ બાળકુવારી,
પિયુષ માગે મૂંડે પારણિયે, હુ છુ ઝૂલાવનહારી
નહી પરણેલી નહી રે કુવારી, પુત્ર જણાવણહારી
કાળી દાંતીનો કાઈ ન મૂક્યો, હજુયે છુ બાળકુવારી

તૃણાનુ રૂપક આપતા શ્રી આનંદનંદ કહે છે કે ' મારે ક્રોધ નામનો સસરેા એવો બોળો છે કે જ્યાં જાય ત્યાં જટ દેખાઈ આવે, અને મારી માયા નામની સાસુ બાળકુવારી છે, અર્થાત્ ચચળ હોવાથી કોઈનું ધન આધીને સ્થિર રહેતી નથી અને તૃણા કહે છે કે મારે પતિ જીવાત્મા તો અજ્ઞાનના પારણ્યામાં મૂંડે છે અને હુ પોતે જ તેને ઝૂલાવુ છુ હુ પોતે તો પરણેલી પણ નથી ને કુવારી પણ નથી એમ છતાં માટે સકલ્પ-વિકલ્પ નાનના પુત્રો છે મેં આ જગતમાં કોઈને છોડ્યા નથી, એમ છતાં હુ બાળકુવારી ગણાઉ છુ, કારણ કે માત્ર પેટ કોઈ દિવસ ભરાતુ નથી ' તૃણા દેવતાઓને પણ છોડતી નથી તેમને ખાવાપીવાની ચિન્તા નથી, છોડરા-છોડરીને પરણાવવાની જિજ્ઞાસુ નથી, તેમને દાગીના ધડાવવા પડતા નથી, રહેવા માટે શાશ્વતા આવાસો છે, છતાં તેમને તૃણા એટલી બધી હોય છે કે તેઓ પોતાથી કીચી ઋદ્ધિવાળા દેવને જોઈને સળંગ જાય છે યાત્રીઓ કહે છે કે આ તૃણા જય કરે છે

એમ છતાં તમારી તૃણા ઓછી ચતી નથી તમે દસ દલ્લરનો એક લઈને બેકમાં જાય ને પૂછો કે આના કેટલા રૂપિયા આવશે ? તો જવાબ મળશે કે દસ હજારનો આ-એક છે, એટલે તમને પૂરા દસ દલ્લર મળશે પણ તમે કહો કે મારે તો એક લાખ જોઈએ, તો મળશે ખરા ? તેમ તમારા પ્રારબ્ધમાં જેટલું છે તેટલું જ મળવાનું છે ગમે તેટલા કાવાદવા કરશે, તોય વધારે મળવાનું નથી તમારા

પુરુષે તમને મનુષ્ય બનાવ્યા. એ જ પુરુષ તમને પાતાપીવાનું નહીં આપે ! તમે જન્મ્યા તે પહેલાં હું જોલું તૈયાર હતું ! તમારા અંગમાં જોલું તૈયાર કરાવ્યાં ! મારે સતોષ રાખો. સતોષ વિના સિદ્ધિ નથી.

એક માણસે ખઠાર રૂપિયાની ગાય લીધી. તને કાપીને તેણે માંસ વેચ્યું. તો તેને પાંત્રીસ રૂપિયા મળ્યા. ગાયના વધથી નહોતો મળ્યો. પણ જે પાંત્રીસ રૂપિયા મળ્યા તે તો તેના ભાગ્યમાં નહીં કચેલા જ હતા અને ગાયના વધના પાપથી ભવિષ્યમાં નરક મળશે એ નદામાં ! સરકારની આંખો ખાંટીને ભુલ્ય ચોપાસ કરો. પણ ત્રિંચા ચોરે મૂકીથી ને ખાસ્યો ચોરે ભરે ! ચોરીનું ધન ચાંદબને ત્યાં જાય. ચોરી કરનાર જાઈ દિવસ જીવો ખાઓ નથી. કબૂતર ચોરી કરવા જતાં નથી, તો તેને ચણુ નાખનારા કણુ મળી રહે છે એક માણસ ચોરી કરતાં પકાય, તો તેની જિંદગીભરની સાખ ચાલી જાય છે. જેનું દિલ સાફ હોય, તેને શરમો મળ્યા વિના રહે જ નહીં. ભગવાન કહે છે કે તમે જ એક લઈને ખાઓ છો. તૃપ્તિ રાખો તો ખણુ પ્રાણજીમાં લખાયું છે તેથી વધારે મળશે જ નહીં. જશે તો ભોટા લઈને ભરવાડને ત્યાં જઈને કહો કે આમાં ત્રણસૌર હું કરી દે તો એ ફરી રીતે આપશે ! જ્યાં તમારાં પુરુષ જ જશે ત્યાં છે ત્યાં ત્રણસૌર ક્યાંથી મળશે !

ગજ લેપરાંત ખાનારને ખાજી મળ્યા. ખા પછી લિલટી ન થાય કે ઝડે ન થાય ત્યાંસુધી તેને જીવાનીઆ થવું પડે છે. જે પેટની સ્થિતિ છે તેવી જ સ્થિતિ પેટીની છે એ પેટી ખનથી ખીચોખીચ કરી હોય તો ચોરની નજર પડેથી પડે. જાઈ મિત્ર જીવિને આવે, ને છેતરી જાય. પટની આફ એ પેટીનું ખણુ વિરેચન કરવામાં આવે તો જ એ ખનની સાથે કના છે આવા તો કેમસાય કરાવપનિઓની પીડની કરો. જે મર્ષ ન કરો ચાલ્યા ગયા !

ત્રિવિધ સીતા પુત્ર સાથે રાવણરૂઢ મળેના કરાવ રૂપિયા પર દણિ રાખી જાત તે મુકુમારિકા. વી રૂપવતી પત્ની મેળવનિ પરજમાઈ

જાણે, પણ પહેલી રાતે જ એને ચિતામાં મૂકી દીધા. સુકુમાલિકા સાગરદત્તની ખીલ સથામાં આવી, પણ એના સ્પર્શના તાપથી ગભરાતો સાગરદત્ત ત્યાંથી ભાગી છૂટ્યો.

સવારના પહોરમાં જિનદત્ત સોઠ દાંતણુ કરતા હતા, ત્યાં સાગરદત્તે પિતાના ધરમા પ્રવેશ કર્યો. સોઠે વિચાર્યું કે અત્યારમાં સાગરદત્ત ઘેર કેમ આવતો ગયો હશે? પણ દાંતણુ કરી લીધા પછી પૂછવાનું નક્કી કરીને તેઓ દાંતણુ કરવા લાગ્યા.

અહીં સુકુમાલિકા અને સાગરદત્તના માટે દાંતણુ, પાણીના બોટા અને દુવાલ વગેરે બાંધીને દાંતી ઉપર આવી. સુકુમાલિકા કથારની જાગી છાંટી હતી તેણે અને પચારીઓમાં જોયું, પણ પોતાનો પતિ એવામાં આવ્યો નહીં. આથી રહી રહીને તેની આખો લાલ જળી ગઈ હતી.

સુકુમાલિકાને રાત્રી જોઈને ઠાસી એકદમ નીચે આવી અને તેણે અધી વાત કરી. પુત્રીને રાત્રી જોઈને સાગરદત્ત શ્રેષ્ઠી એકદમ ઉપર આવ્યો અને તેણે પૂછ્યું, ‘એટી, કેમ રહે છે? તમારે કાંઈ બોલવાનું થઈ હતી?’

સુકુમાલિકા બોલી, ‘ના પિતાજી, હું કાંઈ જાણતી નથી, પણ એટલું જાણું છું કે તેઓ મને છોડીને ચાલ્યા ગયા છે.’

વાટડી જોઈને નૈન ઝખાયા, દૈયુ અધીરુ ચાય,

મૂકી મૂકી મારી ડોક દુખે ને જીવ માનો મૂત્રાય,

ધીરે ધીરે પંધારે નાથ

શ્રેષ્ઠીને શણુ કે ‘આમાં જમાઈનો જ વાક છે, મારે હમણા જ તેને ઘેર જઈને તેની અળા લઈ નાખું. ધરજમાઈ રહેવાનું કમૂલ કરીને એણે મારી પુત્રીનું જીવન એ જતાવી દીધું.’ આમ કહીને એ જિનદત્ત ગેહને ઘેર આવ્યો.

અહીં પિતા અને પુત્ર બન્ને વાતો કરી રહ્યા હતા. સહોપમાં હાથેરાળા વખતની વાત કરીને પુત્રે પિતાને કહ્યું, ‘હું હવે સાગરદત્ત

જેથીને ત્યાં કદાપિ જઈશ નહીં તમે અને કહો તે જા. હ્રી રેતમાં
મારીન પ્રાણુ આપી હૈ તમે કહો તે અહીંજ આઈને પ્રાણુવાન
હૈ તમે દેશવરો આપો તા આ થર છોડીને ચાલ્યો જઈ તમે આવા
કરો તે કમલગતા અમારા પર પગ મૂકીને ચાલુ તમે કહો તે હિમા
લય હઈ પશુ સુકુમાચિકાનો સ્પર્શ કરીને મારે મારા શરીરને સજાવી
મૂકુ નથી.

સાગરસત નામના જમાઈની આ વાત સાગર ત બહીએ—સરસાએ
સાંભળી જેથીએ વિચાર કર્યો કે આમાં જમાઈનો વાંક નથી પુત્રીના
આગ્રહનો જ આ દોષ છે આથી જમાઈ કહે મારે થોડું પગ મૂકી નહીં
એમ વિચારી તે વગરચોસે તથી પોતાના થર તરફ રવાના થયે.
ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૬૭

(પુષ્પવાર તા. ૧૦-૬-૧૩)

બહી નામે સિદ્ધાન્ત પ્રરખ્યા ત્યે કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને
સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાત્તસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ગ્રાહ છે સગની પહેલી
જ રાત્રિએ સુકુમાચિકાનો સંસ્પર્શ મારે જની ગયો. સાગરસત બહીએ
નહી ક્યું કે પુત્રીને કાઈ એવો રોગ કરી કે ? કામચૂંથી કહે જિનહ
રહેનો પુત્ર તે તેને ક્યો તરીકે સ્વીકારશે નહીં થેર આવીને તેણે પુત્રીને
આગ્રહના આપ્યું એમ જ્યાં સુકુમાચિકાની વ્યવસ્થા મટી રહી નહીં
ભગવાના બીજારીએ જે વિચ્છન્ની વાંજના કળતા હાથ થ તે સિવલત
અન્ન સુખસાધના પશુ તેમને મુજ આ રી રાક્ષી નથી કરોએનાં સપ્ત
સાધનામાં જિહ્વેલી સુકુમાચિકાન પશુ રાખ્યા વગરો, દાસદાસીએ આપી
મુખશાન્તિ આપી રાક્ષ્યા નહીં એ તે એકમાત્ર પતિમુખની પાછળ
જ પાંચ જની ગઈ

આજના યુગમાં પણ ખાનપાન, વસ્ત્રાભૂષણ અને રહેણીકરણીમાં માત્ર વાસનાનો જ વાયરો વાઈ રહ્યો છે આ અથ અનુકરણ—આ ખાનપાન અને વસ્ત્રોની સજ્જવટની વિષમતા નાના ધરોથી લઈને બગલાઓ સુધી અને સેવાસરથાઓથી લઈને સિક્કણસરથાઓ સુધી પહોંચી ગઈ છે. સ્વયં સરકાર તરફથી પણ માસાહાર જેવી અનર્થકારી વસ્તુઓને પ્રોત્સાહન અપાઈ રહ્યું છે એ ચેપીરોગ જેવી પ્રવૃત્તિ આજના યુવક-યુવતીઓને વધારે આકર્ષી રહી છે સુધાગને નામે સારા સારા ધરો વાસનાની ગંધાતી ગટર જેવા બની ગયા છે વિચારકોની મતિ પણ આ બાબતમાં મૂઝવનારી બની છે સમજી માતાપિતાએ આ બાબતમાં કાયમ સાવધ રહેવું ધટે છે

તીર્થંકર દેવોએ આ ભોગવિલાસોને તણખલાની જેમ ત્યાંથી, ચક્રવર્તી રાજ્યોએ છ છ ખડા રાજ્યસુખોને વિષ સમાન માનીને છોડ્યા, કાંચુ કે તેમને સાચા સુખની સમજણ પડી ગઈ

લડકે બળી રહેલા દાવાનલમાં આજે તો માનવ પોતે જ હાથે કરીને હોમાઈ રહ્યો છે એની ભોગની ભિક્ષાઓળી કોઈ દિવસ જલકાઈ નથી, કાંચુ કે તૃણા આકાશસમાન અનતી છે એને છોડે બગલાઓ બધાવાથી, ફર્નિચર ગોઠવવાથી, રેડિયો કે પંખાઓ ગોઠવવાથી કે મોટરોમાં મદાલવાથી આવતો નથી રણુમાંથી જોદીને ખેતર સુધી પહોંચાડેલી નહેરથી જેમ ખેતરના પાકને તૃપ્તિ થવાની નથી, તેવી જ રીતે ભોગવિલાસોની પાછળ દરેલો પરિશ્રમ માથે જ પડવાનો છે આવા છવે પચેન્દ્રિયના લાલ માટે આત્માનો અનતો લાલ ગુમાવે છે

સાગરદત્ત બ્રહ્મી અગાસીમાં બેઠા બેઠા વિચાર કરી રહ્યા છે. આટલા સુખોમાં બિહરેલી પુત્રી પતિસુખથી વચિત બને એ કેમ ચાલે ? પણ હિન્દુ કુળનો કોઈ છોકરો હવે સુકુમાલિકા સાથે લગ્ન કરવા તૈયાર ન થાય, તો હવે શું કરવું ? એવા વિચારોમાં એ ડૂબેલો હતો, એટલામાં એક હાથમાં લાકડી, ખીજ હાથમાં ભિક્ષાનું પાત્ર વગેરે લીધેલો એક ભિખારી

તેના બેતામાં આશ્વેદ સુકુમાલિન પ્રત્યેના સ્નેહથી સામસ્તે વિચારું
 કે આ બિખારીને બે પ્રસીદ્ધ આખવામાં આવે, તો બે સુકુમાલિનો
 પતિ થવા તૈયાર થાય !

સ્નેહસ્વામીને પ્રભુ ક્યો, પાસા ય હદ કે છુટા ?-પ્રશ્ન થય
 છે ! ચૈતન્યસ્વામીને કહ્યું રાજ અને દેવ એ બે પ્રકારના પાણીમાં
 'નેહપાસો મર્યકરો -સ્નેહ (રામ)નો પાસ બહુ ભલો છે

મત્સ્ય, આ સ્નેહપાસના બાજુમાં બાંધાયેલા સાસ્વત્ય કૈષીને
 પોતાની પુત્રીને બિખારી સાથે પરણાવવાનો વિચાર ક્યો રાખીએ કહે
 છે કે તમારે મન આત્મવત્ત્વ તરફ વળવું જોઈએ. ખાતાં ખાતાં
 હાલમાં તણખણ સ્ત્રી ગણે છે, તો આખા મોંમાં ફરીને જુઓ કે
 કયું સ્થાન બને છે ? જ્યાં સુધી હાલમાં સ્ત્રી વધેલું તણખણ દૂર ન
 આવે ત્યાં સુધી જામને જ ન વળવો નહીં. પણ બધાની જોડેને બાકમાં
 રહેશે જન ત કમશે રાખી ચૂકેલા બંને છે કારણ કે એની દષ્ટિ ક સાર
 તરફ છે સમુદ્રના મધ્યમાં ફૂળવા મનુષ્ય સ્વપ્ન કિનારા તરફ દેખે છે
 તો મોઢકે વાર એ કિનારે પહેરે છે પરંતુ માણસોને તો સમુદ્રમાં
 જ છોડવું છે જન સમુદ્રમાં જ મરવું છે જાણી દયા આ માણસો જેવી
 છે એને કિનારો મમતા નથી, એને તો ભવસાગરમાં ફૂળ્યાં ખાતાં
 ખાતાં જ છોડવું છે ન મરવું છે મોંમાં મનરજ મને ગુમાવનાર આવા
 જીવને તમે શું કહેશો ?

દૃષ્ટાન્ત—એક કારવાડ બકરા ચારવા ચારતાં એક ઝાડ નીચે
 વિશ્રાન્તિ લેતા બેઠો. એટલામાં પાંદડાની નીચે હાથેલ એક તેત્તલી
 વસ્તુ તેના નવામાં આવી. થોડા સમય પહેલાં એક રાત્રી એ
 સ્થાન પર વિશ્રામો લેતા પોતાનો મુખ ત્યાં મૂક્યો હતો તેમણી ખરી
 પડેલી એ મુખચાન હાથે હતો કારવાડે તેને હાથમાં લીધો પણ તેને
 એ જાણખી ચક્રા નહા એને મન તો એ એક રંગીન કાચનો ડુંગ્રો
 હતો. આથી તેણે પોતાની એક વહાલી બકરીને એ મણિ માંથી લીધો
 અને એ બક્ર આન લાગે માગ તરફ ચાલ્યો. રસ્તામાં તેને પ્રેમ

લઈને જતો એક વેપારી મળ્યો તેણે આ ચમકતી વસ્તુ જોઈને પૂછ્યું, 'ખરીની કાંટે આ શું બાધ્યું છે?' ભરવાડે કહ્યું, 'મને આ કાચની લખોટી ઝાડની નીચેથી મળી છે' ગોળના વેપારીએ કહ્યું, 'મને જો એ લખોટી આપી દે તો હું તેના બદલે તને બરોડ ગોળ આપું' ભરવાડે બરોડ ગોળના બદલામાં એ મશિન આપી દીધી ગોળના વેપારીએ અનુરમાં જતા જતા એક કટલરીના વેપારીને એ મશિન પાચ રૂપિયામાં વેચ્યો તેણે કટલરી ગોઠવવાના કખાટમાં આ કાચની લખોટીને ગોઠવી.

એટલામાં ત્યાંથી એક વૃદ્ધ છતાં લોભી ઝવેરી નીકળ્યો તેણે આ મશિનને મશિન તરીકે ઓળખી લીધી આથી તેણે પૂછ્યું, 'ભાઈ! આ લખોટી વેચવી છે?' કટલરીવાળાએ જવાબ આપ્યો, 'મને એ પાચ રૂપિયામાં મળેલ છે, પણ મારે એના પચીસ રૂપિયા લેવા છે' લોભી ઝવેરીએ વિચાર્યું કે આ હોરો છે તો કીમતી, પણ થોડો સસ્તામાં આપે તો ખરીદી લેવો આમ વિચારીને તેણે પ્રથમ દસ, પછર અને પછી વીસ રૂપિયામાં મામણા કરી, પણ કટલરીવાળો માન્યો નહીં, આથી ઝવેરીએ વિચાર્યું કે હમણાં એ ગરજતી આપી દેશે થોડો આશ્વતો થાઉં, એટલે મને આ મશિન સસ્તામાં મળી જશે નહીં તર અનુરમાંથી પાછા ફરતા પચીસ રૂપિયામાં તેને ખરીદી લઈશ એટલી વારમાં એને કાણ ખરીદવાનું હતું?

મનુષ્યલક્ષ્મી મૂલ્યવાન રત્ન તમને પણ મળ્યું છે, પણ તમે તો પુહ્લગલોના ચળકાટમાં જ નાચી રહ્યા છો તમને ધર્મનું મૂળ દેખાતું નથી, અને બગલાઓના મૂળ દેખાય છે, પરંતુ તમે પૂર્વે કરેલા પુણ્યના સોગથી જ બગલો બધાવ્યો છે એ વાતને તમે ધ્યાનમાં લેતા નથી.

જીવન જળકાટ ખોયો, સોના ચળકાટ જોયો,
મૂકી દીધા રત્ન અને કાચને દુકડે મોલો,
માયાના બધનમાં મારુ જીવન જગતું જ્યારે,
વધી ગઈ હિપાધિ, થોડી જિંદગીમાં ઝાઝી રે હિપાધિ,
મેળવવી ક્યા મારે સુખની સમાધિ રે .

તેના જોવામાં આવ્યો. સુકુમાલિકા પ્રત્યેના સ્નેહથી સાગરરૂપે વિચારું
 કે આ જિનારીને જો પ્રધોક્ષન આપવામાં આવે, તો એ સુકુમાલિકાને
 ખતિ થવા તેમજ થાય.

સ્નેહસ્વામીએ પ્રશ્ન કર્યો, 'પાસા થ ફદ્દ કે વુલા'—પાસ આ
 છે? જોતમસ્વામીએ કહ્યું રાગ અને દેવ એ બે પ્રકારના પદાર્થો
 'મેહપાસો મર્ચકરો'—સ્નેહ (રાગ)નો પાસ બહુ ભયંકર છે.

મન આ સ્નેહપાસના બંધનમાં બંધાયેલા સાસ્ત્રકર્તા મેહીએ
 પોતાની કુત્રીને બીજાની સાથે પરણાવવાનો વિચાર કર્યો. રાત્રીનો સમય
 છે કે તમારું મન આત્મતત્ત્વ તરફ વળવું જોઈએ. ખાતાં ખાતાં
 હાથમાં તલ્લુખજી રહી ગયું હોય, તો આખા મોંમાં ફરીને જીવંત જે
 કંઈ સ્થાન બને છે? જ્યાં સુધી હાથમાં રહી ગયેલું તલ્લુખજી ફર ન
 થાય ત્યાં સુધી જીવંત જ રહેવું નથી, પણ બાહ્યની જીવંત આકર્ષણમાં
 રહેલો જન ત કચરો રાખી મૂકવો. ગમે છે કારણ કે એની દૃષ્ટિ સંસાર
 તરફ છે. સમુદ્રના મધ્યમાં દૂબતા મનુષ્યનું લક્ષ્ય જિનારા તરફ હોય છે
 તો મધ્યક વાર એ જિનારે પહેલો છે. પરંતુ માછલાઓને તો સમુદ્રમાં
 જ જીવવું છે અને સમુદ્રમાં જ મરવું છે. જીવે છે જીવે જીવે આ માછલાં જોવી
 છે એને જિનારો જમવો નથી, એને તો જલસાગરમાં દૂબતાં ખાતાં
 ખાતાં જ જીવે છે ને મરવું છે મોંઘા માનવજાત અને ગુમાવનાર આવા
 જીવે તમે શું કરો?

દૃષ્ટાન્ત—એક કારવાડ બહાર ચારતાં ચારતાં એક ઝાડ નીચે
 વિશાન્તિ લેવા બેઠો. એટલામાં પાંદડાની નીચે દહાવેલ એક તેજસ્વી
 વસ્તુ તેના જોવામાં આવી. થોડા સમય પહેલાં એક ગાળાએ એ જ
 સ્થાન પર વિશાન્તિ લેતા પોતાનો મુઠા ત્યાં મૂક્યો હતો. તેમાંથી ખરી
 રહેલો એ મુઠાવાન હાથે હતો. કારવાડે તેને હાથમાં લીધો. પણ તેને
 એ ઝાળાની ટકણો નહીં એને મન તો એ એક રંગીન કાચનો. હુકમો
 હતો. આથી તેણે પોતાની એક વચલી નક્કરીને એ મધિ ખાંધી દીધો.
 અને એ નક્કરીએ જ લઈને ગાય તરફ ચાલ્યો. રસ્તામાં તેને મોળ

લઈને જતો એક વેપારી મળ્યો. તેણે આ ચમકતી વસ્તુ જોઈને પૂછ્યું, 'બકરીની ડોટે આ શું બાંધ્યું છે?' ભરવાડે કહ્યું, 'મને આ કાચની લખોટી ઝાડની નીચેથી મળી છે.' ગોળના વેપારીએ કહ્યું, 'મને જો એ લખોટી આપી દે તો હું તેના બદલે તને બશેર ગોળ આપું.' ભરવાડે બશેર ગોળના બદલામાં એ મશિન આપી દીધી. ગોળના વેપારીએ બજારમાં જતા જતા એક કટલરીના વેપારીને એ મશિન પાચ રૂપિયામાં વેચ્યો. તેણે કટલરી ગોઠવવાના કપાટમાં આ કાચની લખોટીને ગોઠવી.

એટલામાં ત્યાંથી એક વૃદ્ધ છતાં લોભી ઝવેરી નીચળ્યો. તેણે આ મશિનને મશિન તરીકે ઓળખી લીધી. આથી તેણે પૂછ્યું, 'ભાઈ! આ લખોટી વેચવી છે?' કટલરીવાળાએ જવાબ આપ્યો, 'મને એ પાચ રૂપિયામાં મળેલ છે, પણ મારે એના પચીસ રૂપિયા લેવા છે.' લોભી ઝવેરીએ વિચાર્યું કે આ હીરા છે તો કીમતી, પણ થોડો સસ્તામાં આપે તો ખરીદી લેવો. આમ વિચારીને તેણે પ્રથમ દસ, પછર અને પછી વીસ રૂપિયામાં માગણી કરી, પણ કટલરીવાળો માન્યો નહીં. આથી ઝવેરીએ વિચાર્યું કે હામણા એ ગરજથી આપી દેશે થોડો ચાલતો થાઉં, એટલે મને આ મશિન સસ્તામાં મળી જશે નહીં તર બજારમાંથી પાછા ફરતા પચીસ રૂપિયામાં તેને ખરીદી લઈશ એટલી વારમાં એને ફાણુ ખરીદવાનું હતું ?

મનુષ્યભરપી મૂલ્યવાન રત્ન તમને પણ મળ્યું છે, પણ તમે તો પુદ્ગલોના ચળકાટમાં જ નાચી રહ્યા છો તમને ધર્મનું મૂળ દેખાતું નથી, અને બગલાઓના મૂળ દેખાય છે, પરંતુ તમે પૂર્વે કંઈલા પુણ્યના યોગથી જ બગલો બધાવ્યો છે એ વાતને તમે ધ્યાનમાં લેતા નથી.

જીવન જળકાટ ખોલો, મોના ચળકાટ જોયો,
મૂંઝી દીધા રત્ન અને કાચને ઢુંડડે મોલો,
માયાના બંધનમાં મારું જીવન જડાયું જ્યારે,
વધી ગઈ હિંમત, થોડી જિંદગીમાં ઝાઝી રે હિંમત,
મેળવવી ક્યા મારે સુખની સમાધિ રે .

તેના નેત્રમાં આંસુઓ સુખાસિદ્ધિ પ્રત્યેના સ્નેહથી આગરકવે વિચારું
 કે આ સિખારીને જો પ્રધાનના આપવામાં આવે, તો એ સુખાસિદ્ધિનો
 ખતિ ગયા તેવાર થાય।

પ્રેમીસ્વામીએ પ્રશ્ન કર્યો 'વાસા ય દહ કિ કુણા'—પરતુ આ
 છે! ગૌતમસ્વામીએ કહ્યું રામ અને દેવ એ બે પ્રકારના પક્ષમાં
 'મેહપાસો મયકરો—એક (રામ)નો પાત્ર બહુ બળદર છે

જ્યાં જ્યાં એકપાસના બાળમાં બાધાવેલા આસ્વસ્થ વેળાએ
 પોતાની પુરૂષિ બાળારી સાથે પરણાવવાનો વિચાર કર્યો ગાનીએ કહ્યો
 છે કે તમારે જન આત્મતાત્વ તરફ વળવું જોઈએ. આવી આવી
 દાહમાં તણખમુ રહી ગયું હોય, તો આખા મોંમાં ફરીને જીવવું કે
 જમુ સ્થાન અને છે! જ્યાં સુધી દાહમાં રહી ગયેલું તણખમુ દર ન
 સાચ ત્યાં સુધી જીવને જગે વળવો નથી. પણ અણાની છવોને આત્મમાં
 રહેસો અતત કચરો રાખી ચૂકવો અને એ કસમું કે એની દષ્ટિ સંસાર
 તરફ છે સમુદ્રના મધ્યમાં ફૂગતા મનુષ્યુ લ્હન કિનારા તરફ હેલ છે
 તે કાઈક વાર એ કિનારે પહેંચે છે પરતુ માછલાંઓને તે કામુદમાં
 જ જીવવું છે અને સમુદ્રમાં જ મરવું છે જીવની દયા આ માછલાં જેવી
 છે એને કિનારો ગમતો નથી. એને તે કાલસાગરમાં ફૂગ્યાં ખાઈ
 અપાત જ જીવવું છે ને મરવું છે મોંઘા માનવજન અને ગુમાવનાર આપ
 જીવને તમે શું કહેશો!।

દૃષ્ટાન્ત—એક સરવાઃ બકરાં ચારતાં ચારતાં એક ગ્રામ તરફ
 વિશ્રાન્તિ લેતા નોકો. એટલામાં પાંદડાની નીચે હકાવેલ એક વેલની
 વસ્તુ લેતા નેત્રમાં આવી ઘોડા સમમ પહેલાં એક ગાળએ એ જ
 સ્થાન પર વિશ્રામો નેનાં પોતાનો મુઠક ત્યાં મૂકવો હતો. તેમણે ખરી
 પડેલા એ મુઠકવાન દોરો હતો. જરવાકે તેને હાથમાં લીધો. પણ તેને
 એ આગળથી ઘણો નહોતો એને ખત તો એ એક રંગીન કાચનો કુટ્ટો
 હતો. આથી તેણે પોતાની એક વડાચી બકરીને એ મણિ બાંધી દીધી
 અને એ બકરાઓને મળીને ગામ તરફ આંધ્યા રસ્તામાં તને મળા

લઈને જતો એક વેપારી મળ્યો તેણે આ ચમકતી વસ્તુ જોઈને પૂછ્યું, 'બકરીની કોટે આ શું બાધ્યું છે?' હારવાડે કહ્યું, 'મને આ કાચની લખોટી ઝાડની નીચેથી મળી છે' ગોળના વેપારીએ કહ્યું, 'મને જો એ લખોટી આપી દે તો હું તેના બદલે તને બશેર ગોળ આપું' હારવાડે બશેર ગોળના બદલામાં એ મહિલ્લિ આપી દીધો ગોળના વેપારીએ અગરમાં જતા જતા એક કંઠસરીના વેપારીને એ મહિલ્લિ પાચ રૂપિયામાં વેચ્યો તેણે કંઠસરી જોઈશ્વરના કખાટમાં આ કાચની લખોટીને જોઈવી.

એટલામાં ત્યાંથી એક વૃદ્ધ છતાં લોભી ઝવેરી નીકળ્યો તેણે આ મહિલ્લિને મહિલ્લિ તરીકે ગોળખી લીધો આથી તેણે પૂછ્યું, 'ભાઈ! આ લખોટી વેચવી છે?' કંઠસરીવાળાએ જવાબ આપ્યો, 'મને એ પાચ રૂપિયામાં મળેલ છે, પણ મારે એના પચીસ રૂપિયા લેવા છે' લોભી ઝવેરીએ વિચાર્યું કે આ દીશ છે તો કીમતી, પણ થોડો સસ્તામાં આપે તો ખરીદી લેવો આમ વિચારીને તેણે પ્રથમ ટક્ક, પછર અને પછી વીસ રૂપિયામાં માગણા કરી, પણ કંઠસરીવાળો માન્યો નહીં. આથી ઝવેરીએ વિચાર્યું કે હમણાં એ ઝરજથી આપી દેશે થોડો આસતો થાઉં, એટલે મને આ મહિલ્લિ સખ્તામાં મળી જશે નહીં તર અગરમાંથી પાછા ફરતા પચીસ રૂપિયામાં તેને ખરીદી લઈશ એટલી વારમાં એને કાણ ખરીદવાનું હતું?

મનુષ્યલવરૂપી મૂલ્યવાન રત્ન તમને પણ મળ્યું છે, પણ તમે તો પુહ્લલોના અળાટમાં જ નાચી રહ્યા છો તમને ધર્મનું મૂળ દેખાતું નથી, અને બગલાઓના મૂળ દેખાય છે, પરંતુ તમે પૂર્વે કરેલા પુણ્યના સોગથી જ બગલો બધાવ્યો છે એ વાતને તમે ધ્યાનમાં લેતા નથી.

જીવન ગળકાટ ખોયો, સોના ચળકાટ જોયો,
મૂંઝી દીધા રત્ન અને કાચને ટુકડે મોલ્યો,
માયાના બંધનમાં મારું જીવન જડાયું ભ્યારે,
પંધી ગઈ ઉપાધિ, થોડી જિંદગીમાં ઝાંઝી રે ઉપાધિ,
મેળવવી ક્યા મારે સુખની સમાધિ રે ...

Life is short and art is long—ઈન્દ્રી થોડી ગ્હી,
ને જાજળ વધી ગઈ માનવજાતમાં સજ્જતા ન મળે, તો પાછળથી
સિદ્ધિમારીએ કરવી પડે છે માટે આ માનવજાતની કિમત સમજો.

પેતા સોભી ઝવેરી ગયો ન એક બીને ઝવેરી ત્યાંથી નીકળે-
તેણે દીરાને લાગમાં લઈને તપાસ્યો અને કટકરીવાળાને પૂછ્યું
આ લખોટીની શી કિમત છે ? કટકરીનો વપારી દેવે વિચાર
કરવા લાગ્યો કે પચોસ રૂપિયાને બાંહે પચાસ રૂપિયા કદી નોઈ
ઉચ્છે તો એને પચોસમાં પચ્ચ આપી દેવો છે આમ વિચારીને તેણે
કહ્યું અને કિમત પચાસ રૂપિયા છે.

ઝવેરીએ તેના તરત ૧ પચાસ રૂપિયા ચૂકવી દીધા. શુક્રવાર
પછી પેતા સોભી ઝવેરી પાછો આવ્યો અને બોલ્યો સે આ પચોસ
રૂપિયા અને લાવ લખોટી. કટકરીવાળા બોલ્યો એ લખોટી તો
પચાસ રૂપિયામાં વેચાઈ ગઈ.

હે સોભી ઝવેરી સ્તબ્ધ રહેવા લાગ્યો તું કેમો
મૂખ છે ? એ લખોટી ન હતી પચ્ચ સાચો દારૂ દત્તો ! એની એક
લાખ રૂપિયા કિમત હતી અને તે તો એને પચાસ જ રૂપિયામાં
વેચી નાખ્યો ! તારા જેવી મૂર્ખાઈ બી તમાં હોય ખરી !

હા કટકરીવાળા બોલ્યો મારા કરતાં મોટા મૂખ તમે ૧
છો ! હું કે મન તો પાંચ રૂપિયામાં ખરીદેલ વસ્તુના પચાસ તો
મળ્યા છે ત્યારે તમે તો સાચ રૂપિયાના મેલના એક લાખનો દારૂ
ગુમ આ મને તો એ દારૂ દત્તો એની ખબર ન હતી ત્યારે તમને
તો એની કિમતની ખબર હતી માટે મારા કરતાં તો તમે જ મૂખ તાર
રહાઈ છો.

હવે પચ્ચ આ નાની ઝવેરી કરતાં બોલો કિતરે તેવો નથી
કે જ કે પૂરના ભવોમાં તમને અનેક નીચ કરોનાં દેશન કર્યાં કરી
હતા તમના જ્ઞાનના લાભ એ કદાચી સક્યો નહીં એ બદલનો દારૂ
તેવ મા જ રોકાઈ ગયો.

આકર્ણિતોઽપિ મહિતોઽપિ નિરીક્ષિતોઽપિ,
નૂનં ન ચેતસિ મયા વિદ્યુતોઽસિ ભક્ત્યા ।
જ્ઞાતોઽસ્મિ તેન જનબાન્ધવ ! દુઃસપાત્રં
યસ્માત્ ક્રિયાઃ પ્રતિફલન્તિ ॥ ભાવશૂન્યાઃ ॥

—વ્યાખ્યાન દ્વિસ્તોત્ર, શ્લોક ૩૮

હે પ્રભુ ! આપને જોયા, સાલજ્યા કે પૂજ્યા હશે, પણ એ ક્રિયા બધી ભાવશૂન્ય કરી, માટે ફળ મળ્યું નહીં

જોકે કોઈ ક્રિયા વાઝણી નથી અને તે ક્રિયા ફળે નો છે જ, પણ લાવ નિનાની ક્રિયા આત્માને નિર્મળ બનાવી શકતી નથી તમે અનુભ્યા પ્રવાસીને પૂછો છો કે 'ક્યા રહો છો ? ક્યા જવાનું છે ? શું કામ કરો છો ?' પણ તમારી અદર રહેલા પ્રવાસી આત્માને કોઈ વાર એ પ્રશ્નો પૂછે જોયા છે ' જ્યાસુધી મન ચિથર ન હોય ત્યાસુધી એ પ્રશ્નો ઉદ્ભવતા જ નથી મેલા અને અચિથર પાણીમા પ્રતિબિંબ દેખાનું નથી માટે પ્રથમ મનને શુદ્ધ અને સ્થિર બનાવો

આત્માના પ્રદેશો જ્યાસુધી જ્ઞાનાવગ્ચીય કર્મથી ઢકાયેલા હોય, ત્યાસુધી કેવળજ્ઞાન અશક્ય છે સિદ્ધ સૂતેલો હોય ત્યાસુધી શિયાળોનું સામ્રાજ્ય આવે છે માટે આત્માઓ સિદ્ધને જાગ્રત કરો એ આત્મા સુપુત્રાશામા હશે, ત્યાસુધી કર્મરૂપી શિયાળો સત્તા જમાવી બેસશે

‘સમયં ચોયમ ! મા પમાયણ—’પ્રભુએ આ શબ્દો ગૌતમને હિદેશીને રહેલા હોવા છતાં માનરતે લાગુ પડે છે તમને બહુ લાભે સમયે આ મનુષ્યલય મળ્યો છે આ લયમા તમે જે કરી શકશો તે બીજા ભવોમા થઈ શકશે નહીં આજ દિવસ સુધી તો તમે ધર્મને વાપરે ચડાવ્યો, પણ ધર્મના વાપદાના કાયદો નથી વાપદાના કાયદા તો સદા-જગતમા ચલે, આ કોઈ સદાજગત નથી

સાગન્ધત શ્રેષ્ઠીએ ભીખારીને પોતાના મહાલયમા બોલાવ્યો કરતો કરતો એ અદર આવ્યો શેઠે સેવકને આજ્ઞા કરી, ‘આના જૂના

Life is short and art is long—જિંદગી ટોટી રહી
ને જાનના વધી ગઈ માનવજનમાં સજ્જતા ન મળે, તો પાછળથી
શિક્ષારીઓ કરવી પડે છે માટે આ માનવજનની કિંમત સમજો.

પેમા સોભી ઝવેરી ગયો ને એક બીજો ઝવેરી ત્યાંથી નીકળ્યો,
તેણે કીંગને કાશમાં લઈને તપાસ્યો અને કટકરીવાળાને મૂઝવ્યો
આ લખોટીની થી કિંમત છે ! કટકરીવાળા વપારી દેવે વિચાર
કરવા લાગ્યો કે પચાસ રૂપિયાને બે ને પચાસ રૂપિયા કદી નેહ
છેતરે તો એને પચોસમા પચુ આપે દેવો છે આમ રિચતીને તેણે
કહ્યું એની કિંમત પચાસ રૂપિયા છે.

ઝવેરીએ તેના તરત જ પચાસ રૂપિયા ચૂકવી દીધા બોલ્યા
પછી પેમા સોભી ઝવેરી પાછો આવ્યો અને બોલ્યો મેં આ પચોસ
રૂપિયા અને લાવ લખોટી કટકરીવાળો બોલ્યો એ લખોટી તો
પચાસ રૂપિયામાં વેચાઈ ગઈ.

હા સોભી ઝવેરી પચાસને કહેવા લાગ્યો તું કેમો
મૂખ છે ! એ લખોટી ન હતી પણ સાચો કીશ દતો ! એની એક
લાખ રૂપિયા કિંમત હતી અને તે તો એને પચાસ જ રૂપિયામાં
વેચી ન પડ્યો ! તારા જેવી મૂખોઈ બીજામાં હોય ખરી !

હા કટકરીવાળો બોલ્યો આ ! કરનાં મોટા મૂખ વમે જ
છો કાણ કે મન તો પાંચ રૂપિયામાં ખરીદીશ વસ્તુના પચાસ તો
મળ્યા છે પણ તમે તો પાંચ રૂપિયાના લોકમાં એક લાખનો કીશ
ખુમાર્યા અને તો એ કીશ દતો એની ખજાન ન હતી તારે તમને
તો એની કિંમતની ખજાન હતી માટે મારા કરતાં તો તમે જ મૂખ તો
વધારે છો !

જ્ય પચુ આ સોભી ઝવેરી કરતાં આણે કિંમતે તેવો નથી
મારણ કે પૂરના કાષોમાં તેણે અનેક તીથ કરોનાં દાન કર્યા હતા
હતા તમના યાનતો લાભ એ ઉધારી લઈને નહીં એ બદારતો દારો
નેવામાં જ રોકાઈ ગયો.

આકર્ણિતોઽપિ મહિતોઽપિ નિરીક્ષિતોઽપિ,
નૂતં ન ચેતસિ મયા વિદ્યતોઽસિ મક્ત્યા ।
જાતોઽસ્મિ તેન જનવાન્ધવ ! દુઃસ્વપાત્રં
યસ્મત્ ક્રિયાઃ પ્રતિફલન્તિ ન માવશૂન્યાઃ ॥

—કલ્યાણમદિસ્તોત્ર, સ્લો ૩૮

હે પ્રભુ ! આપને જોયા, સાલળ્યા કે પૂન્યા હશે, પણ એ ક્રિયા
બધી ભાવશૂન્ય કરી, માટે ફળ મળ્યું નહીં

જો કે કોઈ ક્રિયા વાઙ્મયી નથી એ તે ક્રિયા ફળે નો છે જ,
પણ ભાવ વિનાની ક્રિયા આત્માને નિર્મળ બનાવી શકતી નથી તમે
અનળખ્યા પ્રવાસાને પૂછો છો કે ‘ક્યા મહે છો ? ક્યા જ્યાનુ છે ?
શુ કામ કરો છો ?’ પણ તમારી અદ્ભુત મહેલા પ્રવાસી આત્માને કોઈ
વાર એ પ્રશ્નો પૂછી જોયા છે ? જ્યાનુધી મન ચિત્ત ન હોય ત્યાનુધી
એ પ્રશ્નો ઉદ્ભવતા જ નથી મેલા અને અગ્નિયર પાણીમા પ્રતિબિંબ
દેખાનુ નથી માટે પ્રથમ મનને ગુદ્ધ અને સ્થિર બનાવો

આત્માના પ્રદેશી જ્યાનુધી જ્ઞાનાવન્મુક્તિ ધર્મથી હકાયેલા હોય,
ત્યાનુધી કેવળજ્ઞાન અનલ્પ છે સિદ્ધ સુતેલો હોય ત્યાનુધી શિયાળોનુ
સાત્રાન્ય માલ છે માટે આત્મારૂપી સિદ્ધને જાણત કરો એ આત્મા
સુપુત્રદેશીમા હરો, ત્યાનુધી ધર્મરૂપી શિયાળો સત્તા જમાવી બેસશે

‘સમયં ગોચમ’ મા પમાયજ—પ્રભુએ આ શબ્દો ગૌતમને
ઉદ્દેશીને વહેલા હોવા છતાં માનવને લાગુ પડે છે તમને જાણુ લાભે
સમયે આ મનુષ્યસ્વરૂપ મળ્યો છે આ લવમા તમે જે કરી શકશો તે
બીજા ભવોમા યર્થ શક્ય નહીં આજ દિવસ સુધી તો તમે ધર્મને વાચદે
ચાલ્યો, પણ ધર્મના વાચદાના કાયદો નથી વાચદાના કાયદા તો સદા-
અનન્યમા ચલાવે, આ કોઈ સદાગત્તર નથી

સાગરદત્ત શ્રેષ્ઠીએ બીખારીને પોતાના મહાલયમા બોલાવ્યો હતો
હરતો એ અદ્ભુત આવ્યો શેઠે સેવકોને આજ્ઞા કરી, ‘આના જૂતા

Life is short and art is long—જિંદગી ઘોડી ઝી, ને જાળના વધી ગઈ માનવજનમાં સજ્જતા ન મળે, તો પાછળની કીર્તિમારીઓ કરવી પડે છે માટે આ માનવજનની કિંમત સમજો.

પેમા સોભી ઝવેરી ગયો ને એક બીજો ઝવેરી ત્રાંધી નીકળ્યો. તેણે હી ને હાથમાં લઈને તપાવ્યો અને કંઠશરીવાળાને પૂછ્યું આ સખોદીની શી કિંમત છે? કંઠશરીનો વપારી દવે વિચાર કરવા લાગ્યો કે પચાસ રૂપિયાને જામે પચાસ રૂપિયા કહી નેકે છેવટ તો એને પચોસમા ખસુ બાપો દવો છે આમ વિચારીને તેણે કહ્યું એની કિંમત પચાસ રૂપિયા છે.

ઝવેરીએ તેના તરત જ પચાસ રૂપિયા ચૂકવી દેવા શોધીવાર પછી પેમા સોભી ઝવેરી પાછો આવ્યો અને જોડ્યો. સેમા પચોસ રૂપિયા અને લાવ સખોદી, કંઠશરીવાળો બોલ્યો એ સખોદી કે પચાસ રૂપિયામાં વેચાઈ ગઈ.

હ સોભી ઝવેરી પસાઈને કહેવા લાગ્યો હું કેટલો મૂખ છે? એ સખોદી ન હતી ખસુ લાગ્યા દોશ દતો. એની એક લાખ રૂપિયા કિંમત હતી અને તે તો એને પચાસ જ રૂપિયામાં વેચી નાખ્યો! તારા જેવી મૂખોઈ બી નમાં હોય ખરી?

હા કંઠશરીવાળા બચ્ચા મારા કરતાં મોટા મૂખ તમે જ છો. કે જુ કે મન તો પાંચ રૂપિયામાં ખરીદેલ વસ્તુના પચાસ તો મળ્યા છે ખસુ તમે તો પાંચ રૂપિયાના સોજમાં એક લાખનો દોશ મુઠવ્યા અને તો એ દોશ દતો એની ખબર ન હતી ત્યારે તમને તો એની કિંમતની ખબર હતી માટે મારા કે તાં તો તમે જ મૂખ તર રહાઈ છો.

હવે ખસુ આ સોભી ઝવેરી કરતાં ઓછો કિતરે તેવા નહીં કે જુ કે પરના બવોમા તણે જનક નીચ કરોનાં દર્શન કરી હશે હા નવના માનના લાખ એ છતાં સજ્જ નહીં એ જનારો દારો જનકમા ન રોકાઈ ગયો.

આકર્ણિતોઽપિ મદ્વિતોઽપિ નિરીક્ષિતોઽપિ,
નૂનં ન ચેતસિ મયા વિદ્યુતોઽસિ મક્ત્યા ।
જાતોઽસ્મિ તેન જનવાન્ધવ ! દુસ્તપાત્રં
યસ્મત્ ક્રિયા પ્રતિફલન્તિ ન ભાવશૂન્યાઃ ॥

—અત્યાશુમ દિરસ્તોત્ર, શ્લો. ૩૮

હે પ્રભુ ! આપને જોયા, સાલજ્યા કે પૂજ્યા હશે, પણ એ ક્રિયા
બધી ભાવશૂન્ય કરી, માટે ફળ મળ્યું નહીં

જોકે કાઈ ક્રિયા વાઙ્મયી નથી ગમે તે ક્રિયા ફળે નો છે જ,
પણ લાવ દિનાની ક્રિયા આત્માને નિર્ભળ બનાવી શકતી નથી તમે
અનન્યા પ્રવાસાને પૂછો છો કે ‘ક્યા રહો છો ? ક્યા જ્યાતુ છે ?
શુ કામ કરો છો ?’ પણ તમારી અદર ગહેલા પ્રવાસી આત્માને કાઈ
વાર એ પ્રશ્નો પૂછી જોયા છે ‘જ્યાસુધી મન ચિયર ન હોય ત્યાસુધી
એ પ્રશ્નો ઉદ્ભવતા જ નથી મેલા અને અચિય પાણીમા પ્રતિબિમ્બ
દેખાતુ નથી માટે પ્રથમ મનને શુદ્ધ અને સ્થિર બનાવો

આત્માના પ્રદેશો જ્યાસુધી, નાનાવગણીય કર્મથી દબાયેલા હોય,
ત્યાસુધી દેવળગાન અરહત છે સિદ્ધ સતેલો હોય ત્યાસુધી શિયાળોતુ
સાકાલ્ય ચાલે છે માટે આત્મારૂપો સિદ્ધને જગત કરો એ આત્મા
સુદુષ્ટદગાના કરો, ત્યાસુધી કર્મરૂપો શિયાળો સત્તા જમાવી ખેસજો

‘સમયં ગોચમ ! મા પમાયજ—પ્રભુએ આ સખ્દો ગૌતમને
ઉદેશીને રહેલા હોવા છતા માનવને લાગુ પડે છે તમને બહુ લાખે
સમયે આ મનુષ્યલવ મળ્યો છે આ લવમા તમે જે કરી શકશો તે
બીજા લવોમા યઈ શકજે નહીં આજ દિવસ મુધી તો તમે ‘ધર્મ’ને વાયદે
ચડાવ્યો, પણ ધર્મના વાયદાના કાયદો નથી વાયદાના કાયદા તો સદા-
બજારમા આવે, આ કાઈ સદાબજાર નથી

સાગરદત્તા શ્રેષ્ઠીએ બીજારીને પોતાના મહાલવમા બોલાવ્યો ડગ્તો
ડગ્તો એ અદર આવ્યો શેઠે સેવકને આજ્ઞા કરી, ‘આના જૂના

ફોટેલાં કપડાં ઊંઠાવીને સુવસિત તેવેથી તેના શરીરનું મર્દન કરે અને સુઝધી જળથી સ્નાન કરાવે. બીખારીનાં કપડાં બાકડી અને વિદ્યાપાત્ર એક જાણુ પર મુકાવીને સેવકએ તેને સ્નાન કરાવ્યું. પણ બીખારીની દષ્ટિ તેનાં રામપાતર લાકડી અને કપડાં પર જ હતી. એણે વિચાર કર્યો કે મારી લાકડી કપડાં ને રામપાતર મેઈ લઈ જશે તો ? આથી એ રડવા લાગ્યો.

આસક્તિ કેવી વસ્તુ છે ? તથા બદામી વસ્તુઓ માટે રૂનારા આ બીખારીમાં અને નુકસાન જવાથી રડતા ફોટપતિ ભોજના બીખારીમાં તમને કંઈ અતરવાત્રે છે ? ૨૨ દુ ખ બીખારીનું વિદ્યાપાત્ર જતાં બીખારીને શ્યામ છે તે જ દુ ખનો અનુભવ ભોજસામગ્રીના નાશ થતાં ભોજના બીખારીને શ્યામ છે. ૨૩ અને સામગ્રી મળી નથી પણ આસક્તિ થયું જ છે તેમને ભજવાને મદાબારબી અને મદાપરિમ્બી કહ્યા છે અને ૨૪ ખડ રાજ્યની ધુરા સભાળનાર પણ અનાસક્ત ચક્રવર્તીને અહપ બારબી કહ્યા છે નથા વધારે મેળવવાની હિમ્મતરહિત આવકોને અહપ બારબી અને અહપપરિમ્બી કહ્યા છે. કારણ કે તેમણે ભજવાન પાસે પોતાની કામરતા કબૂલ કરી છે તેમનું ચિત્ત તે સંપૂર્ણ ત્યાગને પસંદ કરે છે. ૨૫ નરનું સર્વવિરતિ સાધી શકે તે મો એ તૈયાર કે શક્તિમાન નથી.

અંત—એક મધ્યમવર્ગનો માણસ જ નરમાં શેષ ખરીદવા નીકળ્યો ત્યાં જાનરમાં એક પાંચસો રૂપિયાનું બના શી શેષુ છે અને એક સો રૂપિયાનું સાદું શેષુ પણ મળે છે. જોકે તેની પાસે પેસા હોત તો એ પાંચસો રૂપિયાનું બનારસ શેષુ જ ખરીદી લેત, પરંતુ ધનના અભાવે એન સો રૂપિયાનું જ શેષુ ખરીદ્યું પડે છે તેનું તેને દુ ખ છે તેમ આવક પોતાની અસક્તિના કારણથી સર્વવિરતિ બની શકતો નથી હતા તેન પોતાના અહપ બારબા અને અહપ-પરિમ્બનું દુ ખ છે.

લિહ્નકને સ્નાન કરાવીને નવા કપડા પહેરાવ્યા, છતાં એ પોતાના જૂના કપડા, લાકડી અને લિક્ષાપાત્ર છોડતો નથી એને મનમાં થાય છે કે આ પહેરેલા મૂલ્યવાન વસ્ત્રો તો રોકના છે કેાણુ જાણે ક્યારે એ પોતાની પાસેથી છીનવી લે ! માટે પાસડી વસ્ત્રનો ભરોસો શો ? તમે જે જે પદાર્થોને પોતાના માનો તેને છોડવામાં દુઃખ થાય છે, પણ પરાયુ જાય તેનું દુઃખ થતું નથી ધર્મશાળાના ભાડે લીધેલા સુદર માદલા, વાસુલો વગેરેને છોડતી વખતે તમને દુઃખ થતું નથી, પણ જેને પોતાનું માનો છે તેને છોડતા વેદનાનો અનુભવ થાય છે

આ બીખારીએ પોતાના રામપાત્ર અને લાકડી વગેરેને છોડવાની હજી કરી નહીં આથી સાગરદત્ત શ્રેષ્ઠીએ કહ્યું, ‘એને જે પોતાની વસ્તુઓ પોતાની પાસે રાખવી હોય તો ભગે રાખે, હવે એને સારા સારા ભોજનથી તૃપ્ત કરે’ બીખારી ભોજન કરવા બેઠો, પણ તેનું ધ્યાન તો તેના રામપાત્ર તરફ જ હતું તમારું ધ્યાન કઈ તરફ છે એનો વિચાર કરજો પુદ્ગલ તરફ જે દષ્ટિ છે તેને ઉઠાવી કઈ આત્મા તરફ દષ્ટિ દેશો તો જ કલ્યાણ થશે

આ બીખારીને તૈયાર ક્યો પછી ભોજન કરાવ્યું થયું દિવમતા મૂખ્યા બીખારીએ પેટ ભરીને ખાધું ત્યાગ પછી શ્રેષ્ઠીએ તેને સુકુમાલિકા સાથે વસવા કહ્યું આ બીખારીને કલ્પનાનાં સુખો દેખાય છે, દષ્ટિ આશાની ધ્રુમરતો એ સ્થી રહ્યો છે અને પોતાના ભાગ્યને જાણે ધન્યવાદ આપી રહ્યો છે આમ કરતા રાત્રી ચર્ધ સુદર સ્થપનચૃદમા જતા વાર જ તેણે સુકુમાલિકાના હાથનો સ્પર્શ કર્યો, પણ તેના હાથને જાણે વીજળીનો આવચો લાગ્યો ! છતાં એણે મૌનભાવે તે સહન કર્યો સુકુમાલિકાને તે કાઈ ખબર જ નથી એ તો નિદ્રામાં પોદી કે પેનો બીખારી બીજી શય્યામાં આગો ગયો એની તમામ આશાઓ ગણપતાના મહેલની જેમ ધૂળમાં મળી ગઈ એને લાગ્યું કે આ ભગ્ય મહેલાતો અને સુખો માત્ર દેખાવના જ છે આ તરફ સુકુમાલિકા જગી એને થયું કે આ પણ ક્યાં ગયો ? એ બિહી અને બીખારીની નજીક આવવા જાય છે

ત્યાં તે બળનો માર્યો પેસો બીખારી બામ્બો શેઠના દારૂના અને વસ્ત્ર
જીતારી, પોતાનાં કાયાં પહેરી દડોને રામપાતર લઈ ૮મ કસાઈના
લાથમણી બોલ્યો છોટે તેમ નાસી છૂટ્યો. એને બા મહેસાન કરતાં
રુમપાતર વધારે સારું લાગ્યું કારણ કે ફોફ છત્ર મુખના અભિયાની
છે હવે ત્યાં શું બનશે તે અનસરે

હૈં સાન્નિ.

*

૦ચાપ્ચાન ૨૮

(શુક્રવાર તા. ૧૭-૬-૧૭)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રજ્ઞા ત્રણેય લોકમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને
સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે બીજે બીખારી
ચાલ્યો જવાથી સુકુમાસિક્ષા શોધકન બની ગઈ હૈંબની મૂંઝવણ એ
વિપવમોક્ષ સ્વાત્ કારણ છે બ્યારે વૈરાગ્યભાવ એ બાલમાનો બાન બતા
છે જેને બીખારી પણ ન દેખે એવું સુકુમાસિક્ષાત્ ૨૫ અને સૌભાગ્ય
તે સાચાં ૨૫ કે સૌભાગ્ય ક્યાંથી જણાવ ? જગત જુએ કે જા ક્યામાં
કાઈ કહેવાપણું નથી, જતા તેવું એક કુખ ગર્ભાં સુખોત દાકી કે છે
બ્યાં પાણી માગે, ત્યાં દૂધ કા નર થાવ, સુખ-સમૃદ્ધિનો પાર ન હોય,
જતા સુકુમાસિક્ષાત્ કુખ દિનપ્રતિનિલ વણત ચાલ્યું દાસીઓએ તેને
બાનદર્માં રાખવા અનેક છીપાયા ક્યાં પણ તેને બાનદર્માં ક્યાં સહી
નહીં સાગરદત્ત તો ગયો પણ એક બીખારી સુખમાં આવી સમૃદ્ધિથી
લક્ષ્યાઈને રાખ્યો નહીં ! એક બીખારી પણ મન ન દેખે બા ક્યા
કર્મનો દોષ ? બ્યાથી એ ચિતામન બની ગઈ માતાપિત એ વિચાર
ક્યો કે બા પુત્રી આવત અને ૧૬ બાનમાં પોતાનું મૃત્યુ પણ જગારી
દેગ એના કરતા એવું બાન કાઈ રીતે પણ થમ તરફ રવે તો સાક
કર્મ એ એક એવો ન્યાયાધીશ છે કે ની આગળ ચમરબધીના

પણ છોકરા છૂરી જાય જેની એકે કૃપાદષ્ટિ માટે મનુષ્યો પોતાના અહોભાગ્ય માને તેવા છ છ ખડના ચક્રવર્તીઓના પણ જ્યાં પુણ્યનો અત આવે છે, ત્યારે એના સામે ચૂકવા માટે પણ કોઈ તૈયાર થતું નથી જેની બોલખાલા બોલાતી હોય એવા માણસો ધડીના છટ્ટા ભાગમાં ફેકાઈ જાય છે એક છુકારો કરે ને લોકો ચરચરવા લાગે એવા શ્રીમત કે સત્તાધીરાને ધડીવારમાં લકવો થાય ને એ પટકાઈ પડે છે ! કર્મના આ ત્યાગ આગળ રાજ્યથી લઈને ૨૮ મુધી દરેકને નમણું પડે છે જે ટાકીમાં પાણી હોય તો જ નળમાં આવે છે તમે તમારી પ્રાચીન ટાકીમાં મૂકી લેજો ? તમે તો પૈસામાં જ સર્વસ્વ માની બેઠા છો, પણ કોઈ શ્રીમતો શ્રીમતાઈવી કે સત્તાધીરો સત્તાથી મોટામાં ગયા જ નથી જે ગયા છે તે સત્તા અને શ્રીમતાઈને અહીં ફગાવ્યા પછી જ ગયા છે તો પછી તમે પૈસાની પાછળ આટલા બધા શુ પડી ગયા છો ? તમને એક માળા ફેરવવાની કે પ્રાર્થના કરવા જેટલી પણ કુતસહ નથી ? અને તે ઈર્ષા જનની ઘેલછા સમજરી ? ભગવાન શાન્તિનાથ, કુચુનાથ ને અરનાથ આદિ ચક્રવર્તીપદે દતા, પણ તેમણે ધન અને સત્તાને ચારિત્રની આગળ તુરંત માનીને તીથં કરપદની પ્રાપ્તિ કરી તમારું જીવન પૈસા માટે છે કે પૈસા તમારા જીવન માટે છે ? તમને પૈસાની વધારે દિમ્ભ છે કે જીવનની ? જેનાથી તમારા જીવનને નુકસાન થાય, તેને નલ્લાલ છોડી દો અજાની જીવો લાણે લાણે ભાવમરણ મરી રહ્યા છે અને પોતાના આત્માને ઊડી મર્ત્યમાં ધોકલી રહ્યા છે ત્યાગના ભાવમાં પુણ્યબળ કે નિર્જરા એ બેમાંથી એક નફો તો જરૂર મળે છે પણ તમે જે માલ ખરીદી રહ્યા છો તેમાં કોઈ નફો જતાની શંકો ? એક સાધો ને તેર તૂટે, કાલસા લાવો ને તેલ ખૂટે, તેલ લાવો ત્યા ઘી ખૂટે એવું તો તમારું પુણ્ય છે ! તમારી સાલજી છ ખડના ચક્રવર્તી રાજ્યો આગળ શા દિસાળમાં છે ? જ્યાં તમે તમારા પાપના પરિણામની આખતમાં આટલા બધા નિર્ભય કેમ જાતી બેઠા છો ? શું તમે લોગુ કરેલું ધન તમને નરજીવી બચાવશે ?

દૃશાન્ત—એક ખૂબ પૈસાદાર શેઠ હતો. તેને ત્યાં એક વહાદર
આરતી ચોકીદાર તરીકે હતો. સમય જતાં શેઠ મરણપચારીમાં પાગલ
તેણે પોતાના વહાદર આરતીને બોલાવીને કહ્યું. બે બાઈ! મારી
મલમિલકત ક્યાં મુકાય છે એ તારાથી અજાણ્ય નથી. હું તો હવે
એકબે દિવસનો મહેમાન છું. મારો પુત્ર રમેશચંદ્ર દોઢ વર્ષનો છે
એને તું સભાળે અને એ મોટો સાથ તારે મારી મિલકત એના
દાસમાં સોંપે.

શેઠ મૃત્યુ પામ્યા છતાં પેદીનો વહીવટ જરાબર ચાલતો જો-
આ તરફ રમેશચંદ્ર ૧૫ વર્ષનો થયો. એક વાર મુનીમની ઘનત જત્રી
તેણે એકાન્તમાં બોલાવીને આરતીને કહ્યું, મારે તને એક વાત કહેવાની
છે. પણ તું એ વાત ગ્રાહ્યાન્તે પણ કાંઈ ને ન કહેવાતું. વચન આપે
તો જ હું તને વાત કહું. આરતીને વચન આપ્યું મુનીમ બોલ્યો.

શેઠની ખાનગી મિલકત તારા દાસમાં છે અને શેઠની પેનીની મિલકત
મારા દાસમાં છે. જો તું રમેશચંદ્રને ખલાસ કરી નાખે તો નથી
મિલકતમાં મારો ને તારો અરધાઅરધ ભાગ રહ્યો.

આરતી અરેઅરે ગ્રામાધિક અને સ્વામીભક્ત હતો. મુનીમની
આવી વાત સાંભળીને તેની આંખો સાથ જની ગઈ એ બોલ્યો. તમે
આ છું બેમો. હો? એકવર બોલ્યા. પણ ને બીજાવર મારા નાનકડા
માટે કાંઈ પણ બોલશો. તો તમારી છબ બેચી લઈશ.

બાહ્ય દાસમાંથી ચાલી જતી જોઈને મુનીમે હસ દ નરુ વધારે
પ્રયોક્તન પણ આવી જોયું. પરંતુ આથી તો આરતી વધારે ઈરોરાઈને
બોલ્યા. જુઓ. મુનીમ તમારે મુખેથી કામ કરવું દોષ તો તમે
પેદીનું કામ કરો. પણ જા ઊંડાસીયા માટે કાંઈ પણ કહેશો તો તેને
હું સાચી રાખીશ નહીં. આવી ઈરોરાઈને મુનીમે ઊંડો લઈને આરતીને
માન્યા. માર દોઢ મહી પણ આરતીને પાતાના જગ્યાવ માટે એ ઊંડો
આચરી લીધો અને એ ૮ જણથી જવાબીમાં મુનીમનું મૃત્યુ થયું.
કાંઈ બચા કાંઈ જવા દસ દ નરની થેલી અને ઊંડો એ જાને આરતીને

મુનેગાર ગણવાના મળજીત કારણો તો હાજર જ હતા પોલીસે આવીને આરખને પકડી લીધા શોધાણીએ પોતે આવીને આગળને પૂછ્યું ' તમે મુનીમજીને જા માટે માર્યો ? પૈસાના લોભમા તમે કોઈને મારો નહી, પણ એનું કાગ્ય જણાવો તો તમારો જવાબ વર્ષ સહે ' પણ મુનીમને આપેલા વચનને લીધે આરખે તેના જવાબમા એક પણ શબ્દનો ઉચ્ચાર કર્યો નહી, આખરે કેસ ચાલ્યો ને આરખને જન્મદીપની સજા વર્ષ કેદમા ગયા પહેલા આરખે દેશમાંથી પોતાના પુત્રને બોલાવીને રમેશને સલાખવા માટે મૂક્યો

અહીં રમેશચંદ્ર મોટો થયો અને ભણીગણીને વધીવટદાગના હોદ્દાની તોફરીમા ચડી ગયો એક વાગ મિત્રમંદૂરે અને માલિકાની વચ્ચે ઝઘડો થયો અને એ ઝઘડામા મળૂરોના ઘણા આજેવાનો કેદમા પુગયા મળૂરોએ હડતાલ પાડી આથી મળૂરોના આજેવાનોને સમજાવવા માટે રમેશચંદ્રને કેદમા જવાનું થયું કેદમા જઈને રમેશચંદ્રે મળૂરોના આજેવાનોને સમજાવવાનો પ્રયાસ કર્યો, પણ આથી મળૂરો વધારે આવેગમા આવી ગયા

પરિચિત અવાજ સાંભળીને જન્મદીપની સજા પામેયો વરુ આરખ જોવા આવ્યો અહીં હિરેકરાયેલા મળૂરોએ રમેશચંદ્રની સામે બહુક તાકી, પણ વચ્ચે આવી જઈને આરખે રમેશચંદ્રને બચાવી લીધો. આરખને ગોળી વાગી મર્ષ એ બેલાન થઈને પડી ગયો

રમેશચંદ્ર તો આ આરખને ઝોળખી પણ ન શક્યો નહી, પણ પોતાના પ્રાણુદાતા આરખની તેણે હોસ્પિટલમા જઈને સારવાગ શરૂ કરી આરખને ઔપરેશન કરીને બચાવી લેવામા આવ્યો આરખે રમેશચંદ્રને પૂછ્યું, ' મને ઝોળખો છો ? ' રમેશચંદ્રે કહ્યું, ' હું તમને ક્યાથી ઝોળખું ? મે તમને ક્યાય જોયા હોય તેણે અને યાદ આવતું નથી ' આગળ બોલ્યો, ' તમે મને અત્યારે ઝોળખી ન શકો, પણ તમે નાના હતા ત્યારે વાર્તા કહીને તમને બિધાગ્નાર કુ હતો તમારા સહગત

પિતાજીનો જૂનો નોકર હું આરબ છું ' રમેશ પોતાના જૂના વડીલદારને ઓળખી મેલે અને એની સામ્યાર માટે વધુ કાળજી રાખી.

આખરે આરબની સમજાવટથી તેની માથાની સ ૧ માફ થઈ ગયા છે વફાદારીના નમૂનો. આ ૭ તો સ્કે ને નોકરો વચ્ચેનાં બર્ષસો વર્ષી મ્યાં છે શીકની મોદર મંદી પડે તો તસ્ત ન હજારનો ખર્ચ કરી સહાય, પણ નોકર મંદો પડે તો તેને એ ફિલ્મની જ્યા ન અપાવત્ય ! મુશ્કાલિનકર કહે છે કે—

યૌવનં ધનસમ્પતિ પ્રમુલ્યમવિવેકિતા ।

વૈકલ્યમપ્યમર્યાય કિમુ વયઃ સત્પુષ્ટયમ્ ॥

અર્થાત—ધન જોગન ને કલ્યાઈ મળે સાથે અવિવેક

મારે સને મળી રહે અનેક કરે અનેક

ધન કુવાની અને સત્તા એ ત્રણેય મલિત કરતા અસ્થિતા નસા છે એમનિઃ એક પણ નથી. અનેક કરે અને જો તેમાં અવિવેકનો નથી મળી જાય તો ખરી માકી જી રહે ! પરન્તુ—

ધન જોગન ને કલ્યાઈ સાથે મળે વિવેક

મારે મળી સાથે રહે તો અનેક કરે અનેક

ધન મોવન અને સત્તાની સાથે જો વિવેક હોય, તો એ જમ્ દાપી નીકળે છે તમારી પાસે પૈસા છે તમાર્યા જાણક પાસે સત્તા આવવાનો તજ સજવ છે પણ તમે તેને વિવેક આપ્યા નથી. ધન, સુવર્ણ અને સત્તા સાથે તેનામાં અવિવેક તો અનાભ્યસે મળી જાય છે પણ એ ભગીની ઊંકરી સાથે પ્રેમસખ કરે, તો તેમાં દ્રેષ કાતો ! તમે તેને સરકાર આપ્યા નથી તેનું તો એ પરિશુભ છે પોતાનાં જાણકને અપાવવા-પીચાવવાનું તો જાજબનાં પદ્ધતિઓને પણ આવડે છે એમાં તમે નવું શું કહ્યું ! ઊંકર્યા મળે કાઈ પરાક્રમ નથી. ફત્તરી પણ એકીસાથે દસ ગણિયાં જન્માવી શકે છે અને ધન મેળવવામાં પણ તમારું કાઈ પરાક્રમ નથી. પણ આજનો માનવ ધન મેળવવા

પાછળ એવો અસદાચારી બન્યો છે કે તેના જીવનમાંથી ધર્મ છેટો પડી ગયો છે. માટે તમે તમારા બાળકોને ધર્મના સારા સંસ્કારો આપવા પાછળ એકાદ કલાક કાઢો, તો એ તમારા જ લાભમાં છે. આગળના આવકો પોતાના બાળકોની સામે બેસીને રોજ સમજાવતા કે—‘અય-માડલો નિગંગંથે પચવળે, પલ્લ અઢે, પલ્લ પરમઢે, સેસે અળઢે.’

હું આયુષ્યમાનો ! નિર્ઘન્ય પ્રવચનમાં જ સાચો અર્થ છે, બાળકોને બધો અનર્થ છે. આ જ્ઞાન જો તમે તમારા બાળકોને આપો, તો તમારા બાળકો તમારી સાથે ધર્મ સાબળવા આવે, પણ તમને તો પૈસા કમાવામાંથી ક્યા કુસદ મળે છે ?

વિધવતી આગમાંથી બચાવવા માટે અને સુકુમાલિકાને ધર્મને માર્ગે વાળવા માટે સાગરદત્ત શેઠે એક દાનશાળા ચાલુ કરી અને તેઓ પુત્રીને સમજાવવા લાગ્યા, ‘બેટા ! તારા કેઈ કર્મના ઉદ્ધત્થી આ બધું બનવા પામ્યું છે જે ખેતરમાં બટી વાવી હોય તેનો પાક આવી ગયા પછી તેમાંથી બાજરો લઈ શકાતો નથી માટે હવે પછીથી નવો સારો પાક તૈયાર કર તું આ દાનશાળામાં તારો જીવ પરાવ કામનું ઔષધ કામ છે નવરુ મગજ શયતાનનું કારખાનું બની જાય છે, માટે આ દાન-શાળામાં ગરીબો, બૂખ્યાઓ અને અનાથોની સેવામાં તારું ચિત્ત લગાવ.’

આગળની વિધવાઓને આપો દિવસ ધરકામમાં રોકાઈ રહેલું પણ આથી રાત્રે થાકીને સૂવા સિવાય તેને બીજા વિચારો આવતા નહીં. મનની સ્થિતિ લોખંડના જેવી છે લોખંડ જો વપરાય નહીં તો તેના ઉપર કાંટ ચડી જાય છે, એમ નવરા મગજમાં અનેક કુવિચારો આવે છે.

પિતાની આજ્ઞા માનીને સુકુમાલિકાએ દાનશાળામાં આવીને ગરીબોની સેવામાં પોતાના મનને પરાવી દીધું.

ૐ શાન્તિ.

વ્યાખ્યાન : ૬૯

(સ્તનિચાર, તા ૨૪-૧-૧૭)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રશ્ન્યા ત્રણેય ક્ષણમાં સિદ્ધિ મળેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિષ્ઠર માસે છે ભગવાન મહાવીર ધર્મકથાનુચોગમાં કર્મ કેવી રીતે બધાય છે અને તેના વિપ્રોક્ષ કેવી રીતે ભોગવવા પડે છે તેનું નિષ્કર્ષ કરે છે કમ છવે ઉપન્ય કહેલ છે છવ નામના પદ્મજ કોઈએ બાપો નથી ચેન-ચલકચુકા છવ સાતા અને કષ્ટ છે ને છવ નવ્યુત્તર ન હોય તો જા થઈ નય છે નિનોહુ રાન પણ ઉપાધુ રહે છે ઉપોત્તર એ છવનુ લક્ષણ છે છવ ન્યારે સ્વભાવમાં રમે ત્યારે સ્વભાવનો કર્ત્ત્વ અને કમ, કોષ અને મ્હાત્મા રમે ત્યારે વિભાવનો કર્ત્ત્વ અને છે છવને દેરીસચાર કરનાર કોઈ નથી દેહધાને એનો વિચાર માય છે કે ન્યારે મ્હા નેવી વસ્તુ બનાવવી હોય તોપણ તેનો કર્ત્ત્વ કુભાર છે એમ માનવું પડે છે તો છવને જન્મવતાર કોઈ હોયો જ નોઈએ. પણ મ્હો સાધર છે અને કુભાર પણ સાધર છે ત્યારે છવ નિરાધ છે નિરાધરને જ્ઞાવનારો સાધર હોઈ શકે નથી દેહધાક વાનચાતમા ઈધિસ્તી મરણને વચ્ચે મૂકી છે ગુહચાન થાય કે ઊકરો મરી નય તોપણ એ કહે છે કે નેવી ઈધિસ્તી મરણ । પણ કુન્ન બાપ એ ઈધર ન કહેવાય. પાપ તમારે કરવાં નેરોપના રોપમાં ઈધરને માથે ઓઘાવો એ કપાતો ન્યાય માટે દેવ શુરુ જન મમ ઉપર મદા રામે. નેચે

આત્મિકર્મનો કાચ કર્યો છે, જેના આત્માનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન અને સંપૂર્ણ દર્શન ઊધડી ગયું છે તે અરિહત સાચા દેવ છે એ વાનિત્રી રીઝના નથી ને ગાળો દેવાથી ખીજા નથી તમારુ લાલુ કરનાર તમારી અદર એટલો છે ઈશ્વર પણ તમારો આત્મા જ છે મન, વચન અને કાયા એ કર્મ બાંધવાના સાધનો છે શુભ ભાવનાથી શુભ બધ અને અશુભ ભાવનાથી અશુભ બધ બધાય છે

મહાત્માઓ, સિદ્ધો અને તીર્થ કરાને બેઠા બેઠા મોઢા મળ્યો નથી આત્મશુદ્ધિના ભગીરથ પ્રયાસો વિના મોક્ષની સિદ્ધિ સડજ નથી પરંતુ વિભાગમાં આવીને છવ પોતે જ પોતાનું ખૂન કરી નાખે છે માન કષાયના પગિણાએ એક મુનિને કડવા તુળાનું શાક વહોરાવીને નાગમ્મી ખાતણીએ કેવો કર્મનો પરિપાક ભોગવ્યો એ તો તમે સાબળ્યું ને ? આટલા બધા નારકીના ભવો અને તિર્થચના ભવો પછી પણ સુકુમાસિકાને કર્મનો ઉઠાવો કેવો નડ્યો ? કર્મ બાંધતી વખતે તો મોઢા લાગે છે, પણ ભોગવતી વખતે તમે કહો છો કે અમે આવું નહોતું જાણ્યું ! વળી કેટલાક તો કહે છે કે આત્માને કર્મ લાગતા જ નથી આત્મા તો અબધ છે પણ પહેલે ગુણુચ્ચાને એટલો હો ને ચૈત્ત્ય ગુણુરચાનની વાતો કર્યે કેમ ચાલે ? વાતોના વડા બાઈને પેટ ભગવું જાણ્યું છે દાઈએ ? તમારા ગુરુ નિર્ઝન્ય છે મોટરમાં ફરનારા, ઘેર ઘેર પૂજનારા અને પોતાની આરતી ઉતરાવનારા કે પગમાં પૈસા મુકાવનારા ગુરુ હોઈ શકે નહીં પચમહાવ્રતધારી જ ગુરુ કહેવાય. આ વસ્તુ કેના માટે કરી છે ? શા માટે કરી છે ? વર્જે પૂછીને વહોરનાર ગુરુ બોઈએ લૂટી જાય તે ગુરુ હોઈ શકે નહીં

ગુરુ લોભી એવા લાલચી દેનો ખેલ દાવ,
દેનો જૂડે બાપડે મિઠ પત્યરકી નાવ

માટે ગુરુને ઓળખશો તો જ આત્માને જાણી શકશો જે ગુરુ સિદ્ધાન્તથી વિરુદ્ધ ચાલે તેને નમઝર ન હોય સિદ્ધાન્ત અને ગુરુમાથી

તમે જાને નમસ્કાર કરશો ? દેવોની પાસે ત્રણ જ્ઞાન છે અને સાધુઓ પાસે બે જ્ઞાન છે. જ્યાં દેવો અને સાધુઓ મળે ત્યારે સાધુઓને જ દેવો વહન કરે છે કારણ કે દેવોની પાસે ચારિત્ર નથી, ત્યારે સાધુઓની પાસે ચારિત્ર છે તમે દવે તો સમજી ગયા હશો કે જ્ઞાન અને ચારિત્ર એ બેમાં શું મોટું ? માટે—

બેમ દેખી મત સુસજ્જે, એજાખજે આચાર
જુઓ તે કેમ તારશો તારશે તારજુકાર.

જ્યાં તો ગુરુ માન આપનાર અને એવો માનનો હક તો ભૂખ્યો. સોમી ગુરુ ને લાલચુ એવા દોર્ગે નરકમે દેલ દેલા આલે. જ્યાં માટે હેમ ત્યાં જામનાનુ દલન કેમ સજવે ? ત્યાં સિદ્ધાન્તોને અપ્રધાન હેમ ત્યાં આજનાર કે ચાલને જાવકાસ નથી સો દલના નકર સોનાને નહેરાત કરવાપણુ નથી. દોચાને લાંબી પિટાલીને જોલુ પછુ નથી કે હુ પ્રકાસ જાણુ છુ દોચાલાં પોતા કરીને કહેલી નથી કે હુ વદાલેન ખોટી જાણુ છુ એલુ મોન એ પછુ કમ છે જ્ઞાન પુરા. મોન નહીને કમ કરે છે પાણી મોન મનિ / તરસ્યાની ત્યાં જિનાવ છે માટે નિચ્ચો / જલિત અને નિરપદ સવા કરે. મનનાં બીજારી —વાન પાનાની કિનાથી અને પોતાની સેવાથી સતોષ નથી માટે એ બીજની પ્રકાસાઓ અને માનપત્રો મળે તા જ સવા થઈ એમ માન છે એ એટલુ પછુ સમજાતા નથી કે પછરો ખાઈને પછુ કાડ ફળ જ્ઞાન છે તમત સધમા પછરો વાગતા દોષ તે પડીખર જમા ત્વ ના ખા. પ છુ પછરો તા ફળવાળા ના પર જ પડે છે હુ આ ઊંચ કાઈ પછુ શું કેમ મારે બસા ?

મ) ચામ્ય ધર્મે સદા મત —જનુ મન સદા—સવદા ધર્મમાં
૮ તન તા લેલાડપિ જામસ્યન્તિ —જાગ્યા જુ વહન કરે છે તમ સસ વ મદો છે એ સસા તા સાધુઓ પામુ નથી, જ્યાં તમે સાધુઓ. શું કામ વહન કરે છે ? કા જુ કે સાધુઓ પાસે ત્યાજ

ને વૈરાગ્ય છે અને એ તમારામાં નથી જેનામાં ત્યાગ અને વૈરાગ્ય ન હોય તે સાચો સાધુ હોઈ શકે નહીં સાધુઓ કેવા હોય ? તેના માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે—

ત્રિવિધ તાપ સૌના એ દૂર કરે છે,
શરણે જનાર સૌએ શિવલક્ષ્મીને વરે છે,
જૈન સાસન એ શીતળ વડલાની છાય છે,
જે ભાન ને બેલાન બની ભૂલ ખાય છે,
અમૃત મૂકીને ઝેર પીવાને તે જાય છે

શારીરિક વ્યાધિ, માનસિક આધિ અને કૌટુંબિક ઉપાધિ એ ત્રિવિધ તાપને દૂર કરનાર જૈનસાસન છે થાકેલા જીવને જેમ વડની છાયા શીતલતા આપે છે, તેમ સસારના તાપથી થાકેલો જીવ આ સાસનરૂપી વૃક્ષપત્તની છાયામાં પરમ શાન્તિનો અનુભવ કરે છે

બળતો ઝળતો આત્મા, સન્ત સરોવર જમ,
અમકિન કેરી લહેરમાં, સ્વરૂપ ઝીકાળા ખાય

સતોના ચરણોમાં શીતલતા છે સસારના જગલમાં થાકેલો જીવ સતોના ચરણોમાં આવીને શાન્તિ પામે છે માટે જ જ્ઞાનીઓ કહે છે—

શાન્તિ પમાડે તેને તો સન્ત કહીએ
તેના દાસના દાસ થઈ રહાએ

આપા એક સત—જોવાલિકા નામના સાધ્વીજી કરતા કરતા ચ પાપુરીમાં પધાર્યા હતાવાને મોહમાર્ગમાં સાધુ અને સાધ્વી, આવક અને આવિકાને સરખો અધિકાર આપ્યો છે જેને મોક્ષ લેવો હોય તે હન્દિયોની દૂધાદૂદ મૂકી દે, પછી એ સ્ત્રીશરીર હોય કે પુરુષશરીર હોય

જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, મોહનીય અને અતરાય એ ધનધાતી કમોં દાણે દાણે આત્માનો ધાત કરે છે જોવાલિકા સાધ્વીજી જ્ઞાની છતાં સરળ હતા સરળતા વિના જ્ઞાન શોભતું નથી સરળતા હોય તો જ આત્મા કર્તવ્યની દિશામાં વળી શકે છે સરળતા વિનાનું જ્ઞાન અભિ-માનમાં પરિણમે છે

દૃષ્ટાન્ત—મરીમાં બાર વર્ષ સુધી બચ્ચાંને એક પડિત પોતાના મામમાં આબો. પણ તેનું શુષ્ક જ્ઞાન એના મરવનું કારણ બન્યું. સામાર્થના એ મહાસ્થી હતો. દેશદેશના પડિતો આ પડિતજીથી મજરાતા હતા અને પડિતજી પણ માનતા હતા કે છે માર્ગ મારા પાસરનો. ઝીંસનારા ! જે હોય તે મને સામાર્થમાં કરાવે.

જાને પોતાથી દારેલા પસેથી તે દશપે સોનાનું પૂતળું લેતો હતો. જ્યારે તે અનેક સોનાનાં પૂતળાંઓ મેળવીને પડિતજી તરફે જામિ માન્યું પૂતળું જતી ગયા હતા !

એક વાર મામમાં ધણપાડુઓ આવ્યા. બધાને ખબર હતી કે પડિતજીએ દેશદેશના પડિતોને કરાવીને સોનાનાં પૂતળાં લેતાં હતાં છે એ મેં પચાસેક જેટલા ધણપાડુઓ પડિતજીના ઘરમાં પેસી ગયા. બધા સોડા બસના માથો સતાર્થ ગયા અને પડિતજી ધર લટાવું ધણપાડુઓએ પડિતજીને મુશ્કેલ નાંધીને ચારે બાજુ પાછીવાળા એક ઉજાડ બેટમાં મૂકી દીધા.

હવે આ ઉજાડ બેટમાં પડિતજી જ્ઞાન શા કામનું ? જ્યાં સુધી જીવમા હું કાંઈક છું જાણ્યા હું જણું છું એવો ભાવ હોય ત્યાં સુધી એ આત્માથી દૂર ને દૂર છે પડિતજીને જૂન લામી પણ હવે એકલા શુષ્ક જ્ઞાનથી ચોટી જૂન મો છે ? તરસ લામી પણ આબુમાબુમા તો ખાક પાણી હતું તરીને એ પોતાને પેર જઈ રહે, પણ તરતાં તો એ જ્યુતા ન દતા એટલે જરૂરના દુકાની જેમ તેમનું જામિમાન પીચગવા લાગ્યું ! મને તરતાં જાણવું નથી તમંથી પડિતજીની નજનિની શરમાલ વર્ષ ઉંચે સમજતાં સમજતાં તેમને એ સમજાર્થ ગયું કે હું કાંઈ નહીં ! એમનો જે ધમડ જરૂરના કુચ્છા જવો હતો તે હવે કરામા વિધીન જતી ગયો ! પડિતજીમાં હવે સરળતા આવી માર્ગ મરજુ કે—

બની તો હવેકય નથી જાણાય જાણ

જાણ તો જૂઠે નહા ને જૂઠે તે ગદા.

ફટમોલના દડાને આમતેમ અથડાતો-કુટાતો જોઈને કવિએ પૂછ્યું, 'એ દડા ! તારે જેના તેના ધક્કા કેમ ખાવા પડે છે ? કોઈ તને લાકડીથી ફગાવે છે, તો કોઈ લાતથી હિડાવે છે તારી આવી દુર્દશા કેમ ?' દડાએ જવાબ આપ્યો, 'મારા પેટમા હવા છે, એટલે બધાની ઠોકરે ખાવી પડે છે જ્યારે એ હવા નીકળી જશે ત્યારે મને કોઈ ઠોકર મારશે નહીં' એમ માનવીમા જ્યાં સુધી અભિમાનનો પવન ભર્યો છે ત્યાં સુધી એને ચાર ચતિની ઠોકર ખાવી પડે છે માન જાય તો જ્ઞાન મળે

મહાસતી ગોવાલિકા મહાસાની હતી, સાચે રસ્તે દોરનારા અને મોક્ષધર્મની લક્ષણો કરનારા હતા એ પાપુરીમા આવા સતની પધરામણીથી આનંદ ફેલાઈ ગયો

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૭૦

(રવિવાર, તા ૧૫-૬-૧૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રગ્યા ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર આત્રે છે સુકુમાલિકા દાનસાળાની પ્રજ્ઞાતિમા રોકાયેલી છે એ પાપુરીમા પધારેલા ગોવાલિકા સાધ્વીજીની સાથે અનેક સાધ્વીઓનો પરિવાર છે તેઓ અને તેમનું સાધ્વીમંડળ અપૂર્વ ત્યાગી અને સયમી છે તમને ત્યાગમા દુઃખ અને ભોગમા સુખનો ભ્રમ થાય છે, કારણ કે તમારી દષ્ટિ પુદ્ગલો તરફ છે તમે સજગતા દાવાનંદમા પગ ચૂકવામા આનંદ માનો છો દીકરીને સાસરે વળાવતી વખતે 'સસાર દાવાનંદ છે, સાસુની દુઃખની ચક્કીમા પિસાવુ પડશે, એક સાધતા તેર વૃદ્ધો એવું આ જીવન કારમું છે.'

—એમ દીકરીને કહેનારાં કેટલાં માતાપિતા હશે ! પણ જે બોજમાં પડ્યા તેના બોજ લાગી જાય છે હજી એ જ્યારે છે અને મમતા એ પ્રેમિક છે જ્યારે જો પ્રેમિકનો ત્યાગ એ સાચો ત્યાગ છે સાચીજ પ્રેમવાસિકા સમજાવે જીવન જીવનારા અને ત્યાગમાં સુખ માનનારાં હતાં.

આત્મસ્થિતતા તથા સંક્ષિપ્ત બોજની,
મુખ્યપણે તો વર્તે દેવપૂર્ણ ને,
ધોર પરિપક્વ કે હાસ્યનાં બલે કરી,
આવા તો નદી એ સ્થિતતાનો અતલે,
અર્પણ અવસર એવો ક્યારે આવશે ?

આત્માના જ્ઞાનને જ સાચો જ્ઞાનદ માનનાર આત્માઓ જ નિરજન અને નિર્લેશર જની શે છે

સૂક્ષ્મ, અશબ્દ, સૂચ્ય, દુષ્ય, માન, અમાન, નિદા પ્રવચ્યાર્થ સમજાવ રાખનારા આત્માઓ જ આત્માને સ્થિત કરી શકે છે કનની વર્તણૂકના વાપાઓગ્રમ તેનું ભેદજ પસી તુ નથી એટલે માન અને એટલે વિમાનો જેવી વ્યાનિક સિદ્ધિઓ મેઈને તમે નાચવા મહેલ છે પણ એ જાણી પુણ્યની ખૂબીઓ છે, આવી જનતજણાં આશ્ચર્ય અને જનત સિદ્ધિઓના જગર આત્માના ભર્મા છે આત્મદનમર્મ જનતા તુલ્ય છે પણ કોષાદિ કાપોમા સ્વાપ્તમા જ્યોતે આત્મા તરફ લક્ષ જ કર્યા રાખવું છે ! અને પારજ દૂધ તાલની વાટકી આવે તો મીઠાં લાગે તેમ આત્મા જનત ભવનાં ધણી જનત માનનો જુદર છે પણ તમારા પેલાવડ તમને આશ્ચર્ય નથી નાના નાન્ય હોયને અરી વડે પાણી પાવું પડે છે પણ એ / ક્યારે મોઢે અથ વર્ષે જાણ ત્યારે પોતાનાં જી મૂળ વડે જાદરું પાણી શીપીન સ્વામી જની નજ છે તમે વારવાર ક્યાઓ સંકલે છે જતાં કોઈ વિસ્ત સ્વામી જન્યા નહીં કારણ કે તમારા મૂળ સાથેના સમંધનો વિચાર ક્યેક છે કોઈ પૈસાદારની મોટર જુઓ કે તેની સાથે મોટાક સમંધ હોય, જત તમે કોઈને કહો છે કે આ શેઠ જમારા વેચાઈના વેચાઈ માજ

છે તે એટલા ધર્મનિષ્ઠ છે કે માળા ક્યો વિના પાણી પણ પીતા નથી આ સાબળીને વળી મોટરવાળા ભાઈ રબરના કુચ્છાની જેમ કુલાય છે કે મારી મણતરી ધર્મનિષ્ઠતા કરી એ મોટરવાળા વળી વખાણુ કરનારના વખાણુ કરવા માટે ! આ સામસામેના વખાણુ ચેતનના થયા કે જડના ?

દૃષ્ટાન્ત—એક જિટના લગ્ન થવાના હતા, પણ જિટના ગીત ગાવા માટે તો કોઈ નોઈ એ ને ? આથી તેણે ગધેડાની મડલીને ગીત ગાવા માટે બોલાવી—‘**उष्मूणां च चिवाहेषु गीतं गायन्ति गर्दभाः ।**’ ગીત ગાનારા ગધેડાઓ ગીતમાં જિટના સ્વરૂપના વખાણુ કરવા લાગ્યા. હવે વખાણુ કરનારના પણ વખાણુ તો કરવા જ નોઈ એ ને ? એટલે ‘**परस्पर प्रशंसन्ति अहो रूपमहो ध्वनिः—**’ જિટે ગધેડાના સ્વરના અંતે કંઠના વખાણુ શરૂ કર્યો ! આ પરસ્પરની પ્રશંસામાં સાચું કેને ગણવું ? જિટના રૂપને કે ગધેડાના ગીતને એ તો સજ્જતો જ સમજી શકે !

જ કશનમાં ધણી ગાડીઓ હોય, પણ જેને જ્યાં જવાનું હોય, એ ગાડીમાં બેસાય તો જ ઠેકાણે પહોંચાય, પણ તમે તો મોલના ગાડી જ ચૂકી ગયા છો, માટે ગાડીને બોળખ્યા વિના ચડી બેસશો તો પતારો તાન, દર્શન અને આગ્રિમાં શુદ્ધિ રાખશો તે તમને પડિતીર્થ પ્રવરો, અને જો બોળના બીખારી બનશો તો બાલવીર્થમાં ખપી જશે આગ્રિ વિના પડિતીર્થ મળતું નથી હકા મુજબ સ્થાનેથી પડિતીર્થની શરૂઆત થાય છે જેટલી પિરનિ તેટલું પડિતીર્થ, અને જેટલી અવિગતિ તેટલું બાલવીર્થ તમારી દષ્ટિ મોનાના ઘાટ પર છે, પણ ઘાટ પર દષ્ટિ કરવી એ પર્યાયદષ્ટિ છે, ઘાટમાં રહેલા મોનાને લુઓ તો ક્યદદષ્ટિ આવે તમે પુદ્ગલના ગાણા ગાઈ રહ્યા છો, પરંતુ ગાણા તો અદ્ય બેઠેલા આત્માના હોય, નાશવત પુદ્ગલના નહીં

દેખાવત—કાશીમાં પાંડુ કરીને એક જાસકર્તા માતાપિતા
જયપ્રભુથી મરી ગયાં અને એ એક ઝવેરીને ત્યાં તોફારીએ રહ્યો એટલે
થતાં એ એવો તો રહ્યોતો પરીક્ષક બન્યો કે એની કશી સીમા કંઈ
દિવસ ખોટી જ પડે નહીં જામ જયપ્રભુમાંથી આગળ વધીને એ
પાંડુ ઝવેરી જતી ગયેલ શીમતાઈ ખાતી ગઈ પૈકાર વધવા સાચો.
દેવે તો મેનુ કોઈ સગ્ર ન હતું, ત્યાં હજારો સગ્રા જવા સાચા જ્યાં
મલ હોય ત્યાં મલમાંખીઓ વિના મોસાએ આવે છે

એકવાર બી ન સહેરવી રથમાં બેસીને એ કાશી જઈ ત્હો હતો
તેના ખેળામાં સોનામહોરની થેલી હતી મહાદત્ત નામનો સારથિ
રથ ચલાવી રહ્યો હતો એટલામાં એ ન રસ્તે ચાલ્યો તો એક બૌદ્ધ
સાધુ તેને મળ્યેલ સસના તાપથી તપેવી રીતીમાં એ ઉપાડે પડે ચાલ્યો
જતો હતો સરીર પર ઈશુ વસ્ત્ર ઓઢ્યુ હતું તેને નેહીને પાંડુ
ઝવેરીએ રથને ઊભો રાખ્યો અને તેણે કહ્યું સાધુ મહાત્મા ! ઉપાડે
પડે આપ ચાલી નહી હા મારો રથ કાશી ત્યાંનો છે આ મને ત્હુ
જો એ તરફ જવાનું હોય તો મારા રથમાં બેસી જાવ અને એ
સાધુ રથમાં બેસી ગયો રથમાં બેઠાં બેઠાં પાંડુ ઝવેરીએ પૂછ્યું મહાત્મા !
તમે રસ્તામાં મળ્યા ત્યારે કેમ બોલ્યા નહીં કે હું જાતી ગયો છું મારે
મને રથમાં બેસાડો સાધુએ જવાબ આપ્યો ભાઈ ! જ્યારે કંઈને
કુખ ખાપીને સુખ બોગવવા ઇચ્છ્યા નથી વળી ચલીને ત્યાંમાં
જ્યારે ટેવાયેલા પશુ જોએ મારા સુખ મારે કંઈને ખાતરમાં મૂકવાની
ઇચ્છા ન હતી ખજૂ શેઠ ! તમે મારા પર મેટો ઉપકાર કર્યો છે હું
તમારું કશું વાળવું નહીં જુસુ તે સર્વજાતી સેઠને દસવું જાતુ કે
મૂઠીમાં માત્ર બે લગાડી હશે તે શું મારું કશું વાળવાનો દનો ?
પૈસાથી જ કશું વાળી શકાય છે તેમ શેઠ માનતા હતા. રાનચચો
કરતાં કરતાં રથ આગળ ચાલ્યો નહીંને પેઠ પાર એક નેળિયુ જાણ્યું
નેળિયામાં જતાં રથ ઊભો રહી ગયેલ પાંડુ ઝવેરીએ પૂછ્યું મહાદત્ત !
રથને કેમ ઊભો રાખ્યો છે ? મહાદત્ત સારથિ બોલ્યો આગળ

ચાલ્યું જતું એક ગાડું અટક્યું છે ગાડાવાળો ગાડાને બહાર કાઢવાની મહેનત કરે છે, પણ ખાડામાં પડેલું ગાડું નીકળી શકતું નથી ન્યાયસુધા એ ગાડું આગળ ન ચાલે, ત્યાંસુધી રથને રોકાવું પડશે.

પાડું ઝવેરી રથમાથી નીચે ઊતર્યો અને જોયું તો ગાડામાં ચોખ્ખાની ગુણીઓ ભરી હતી ગાડું ખાડામાં ફસાઈ ગયું હતું ચાલી તેણે મહાદત્ત સારથિને આજ્ઞા કરી, 'ગાડામાંથી ચોખ્ખાની ગુણીઓને નીચે કે ન દો, અને ગાડાને કાઢીને એક બાજુ પર મૂકી દો. મારે જલદી પહોંચવું છે ગાડાવાળાને વાકે અહીં અટકી રહેવું મને પાલવશે નહીં.' આમ શેઠનો મિજાજ ગયો તે જોલ્યો, 'ગાડામાં વધારે ભાર છે તો ઓછો કરી નાખ બમણો તમણો ભાર ભરીને ધાતમીઓ બળાદને મારી નાખે છે બાપડા મૂંગા પ્રાણીની જરા દયા રાખો ને !'

ગાડાવાળો કરગરતો રહ્યો ને મહાદત્ત સારથિએ ચોખ્ખાની ગુણીઓને નીચે ફગાવી નાખી ગાડાને એક બાજુ મૂકીને તેણે રથને આગળ જોઈથી ચલાવ્યો. ગાડાવાળા માથે હાથ દબાવી નીચે બેસી ગયો. પાડુંની આ નિર્દયતા પર બૌદ્ધ સાધુને દયા આવી નેણિયું પૂરું ચતા સાધુએ કહ્યું, 'રથને ઊભો રખાવો. મારે નીચે ઊતરવું છે.' પાડું ઝવેરી જોલ્યો, 'મહારાજ ! તમે તો કહેતા હતા કે મારે કાશી જવું છે અને આ રથ પણ કાશી જઈ રહ્યો છે, તો પછી આપ કેમ ઊતરી આવ છો ?'

'ભાઈ !' રથમાથી નીચે ઊતરતા હિંમુ જોલ્યો, 'મારે તારું મ્હણ ચૂકવવા માટે જવાનું છે.' પાડું જોલ્યો, 'મારું મ્હણ તે તમે કેવી રીતે ચૂકવવાના છો ?' રથમાથી નીચે ઊતરતા હિંમુએ કહ્યું, 'એ તમને હમણા નહીં સમજાય, ભાઈ ! તમે તમારે રસ્તે જાવ છો મારે રસ્તે જઈશ તમારા નસીબ સાથે તેનું નસીબ જોડાયેલું છે.'

હિંમુ ત્યાંથી પાછો ફરીને ગાડાવાળા પાસે આવ્યો. નીચે કે ની દીધેલી ચોખ્ખાની ગુણીને એક એક કરીને તે ગાડામાં ચડાવવા પ્રયત્ન કરી રહ્યો હતો, પણ પાંચ મણની ગુણી એટલે હાથે કેવી રીતે જિંદગી ૨ સાજ પહેલા તો તો કાશીએ પહોંચતી કરવાની હતી એટલામાં હિંમુ

આવી પહેલ્લે જાણવાળાએ પૂછ્યું મધારા ૧૧ તમે તો ગયમાં
 બેઠા હતા ને પાછા કેમ વળ્યા ? આ પૈસાદારો કેરા કુલ હાથ છે
 તેમનામાં ક્યા કે લાગણીનો છોરા હોતો નથી. જિલ્લો બેલ્લેસો બાઈ ૧૬
 તારી ગુણીઓ ચાવવા લાગુ છું પણ તારી ગુણીઓ કે કાલી દેનાર
 પાંડુ ક્વેરી ૫૦ તું દેશ ન કરતો, કારણ કે તારો જાને લો. બનેલો
 હમો શીતનાર દરજી એક જ છે એ દરજીનું નામ છે કર્મદેવ રાજ
 જાને દેવ એ કર્મદેવના બધો છે આમ કદીને સાધુએ ચોખાની
 બધી ગુણીઓ ચાવવામાં સલામતા કરી જાને ગાંડુ કે થી તરફ આગળ
 ચાલુ રસ્તે ચાલતાં પણ જિલ્લો બેલ્લેસો જાન આપતાં કદી બાઈ
 રાજ જાને દેવની નવાં કમી બધાં છે પાંડુ ક્વેરીએ તને હાન કર્યો
 એ પણ તારાં કોઈ કમનું ફળ હશે એ ફળ તો તને પાંડુ તરફથી
 નહીં તો બી ન કોઈ તરફથી પણ મળવાનું ૧ હવે તેમ પાંડુ તો
 માત્ર નિમિત્ત જ બન્યો છે મુખ્ય ઉપાધાનકારણ તો તારા ૧ કમનું
 જગેશ્વર ફળ છે

આમ વાતો કરતા કરતા તેઓ આગળ ચાલ્યા ત્યાં હતા
 ત્યાં રસ્તામાં એક સોનામહોરની ચેલી પડેલી જોવામાં આવી ગયા
 વાળાએ તેને જીવડી લીધી પરંતુ જિલ્લો કદી આ ચેલી પાંડુ
 ક્વેરીની જ રજાથી પડે ગઈ છે મારે દેવ કરીને ત્યાં ૧ કમનાં નવાં
 બી વાવીશ નથી આ સોનામહોરની ચેલી કાથીમાં પડ્યાંચ્યાં વાર જ
 તેને પહોંચાડે ૨૭ એ બીજારો બોલેલો બીખારી છે ચેલી આવ્યાની
 ખજાર પડ્યાં વાર જ એ આંધાં કૂદવા લાગશે તું તારી જાને એ
 પાંડુ ક્વેરીને ઠેકણે મૂકી ને તારી ચેલી નજ તો તને કે મુકુબ
 માય ૧ આ ચેલી ને તું ચાવીશ તો તપુ ૪૦ ૧ વધશે.

ગાણાળાની વૈરવૃત્તિ જિલ્લોના સ્વસ્થદારા દળી ગઈ તેનાં કમનાં
 નવાં વાવણા મુખરી ચપા ૧ રત્ની સ્થિતિ પણ નવાં કર્મજાનનું કારણ
 જાને છે મારે પૂરવૈરનું સ્મરણ પણ કરીશ નહીં

ચોતમે પ્રથમ કમી, બજવનું કમાખા કમ મુકુબ ૧ બજવને

જવાબ આપ્યો ' ક્ષમાપના કરવાથી આહવાદભાવ ઉત્પન્ન થાય, આહવાદભાવથી મૈત્રી જન્મે, મૈત્રી થતા આત્મભાવ આવે, તેથી ભાવ-વિશુદ્ધિ થાય અને તે નિર્ભય બની જાય ' તમે તો અમારા કહેવાથી વર્ષમાં એકવાર ક્ષમાપના કરો છો અને તે પણ ભાવનાવિહોણી ! વૈદે કોઈ બીજાને દવાની પડીકરી ખાઈ જવાનું કહ્યું દરદી અદરની દવાને ફેંકી દઈને એકલી કાગળની પડીકરી ખાઈ જાય તો એનું દર્દ કોઈ દિવસ મટે ખરું ? એમ ક્ષમાપના ભાવપૂર્વક થવી જોઈએ ભાવવિશુદ્ધિ વિના સાચી ક્ષમાપના અસંભવિત છે

એ જ ઢાંચી નગરમાં એક મહિલક નામનો વેપારી રહેતો હતો તેણે ચોખાનો વેપાર કર્યો હતો અને અમુક મુસ્લિમમાં ચોખા ન પહોંચે તો તેને મોઢું નુકસાન પડે તેમ હતું ચોખાનું ગાફુ મોઢું પડવાથી મહિલક પાફુ ઝવેરીની પાસે આવ્યો તેણે કહ્યું, ' ચોખાના વેપારમાં મેં ચોખા પૂરું પાડવાનું નક્કી કર્યું છે, પણ ચોખાની ગુણ્ણિઓ આજમુઘી આવી નથી આથી મને પૈસાનું ભયનું નુકસાન થશે મારું ગાફુ તમે અને જોશું ? ' હા હા, તેના કોથળા તો મેં ' જ ગાડામાંથી ફેંકવી દીધા હતા કોથળું જાણે ક્યાંકે અહીં આવશે ? કાળા રંગનો કપાળમાં ધાની નિશાની હતી તે જ ગાફુ તમારું હતું ? ' પૈસાનું નામ પડતા વાર જ પાફુ ઝવેરીને સોનામહોરની ચેલી માઢ આવી રથમાં જોશું, ત્યાં ચેલી ન મળે ચેલી ખોવાયાથી પાફુ ઝવેરી બીચોનીચો થવા લાગ્યો તેણે મહાદત્ત સારથિને ધમકાવીને પૂછ્યું ' રથમાં પડેલી ચેલી તે જ લીધી છે, માટે આપી દે ' મહાદત્ત સાગવિએ કહ્યું, ' ચેલીને તો તમે ખોળામાં જ રાખી હતી, મને ચેલીની કાઈ ખબર નથી ' આથી ક્રોધ દરીને પાફુએ સારથિને અધારી કોટડીમાં પૂરી દીધો અને ખૂબ માગ માર્યો મહિલક તો મૌન જ બની ગયો પૈસાની વાત કરવા માટે એ પાફુ ઝવેરીની પાસે આવ્યો હતો, પણ એવું જ દુઃખ પાફુના ઉપર પણ આવી પડ્યું હવે બન્ને સરખા દુખિયા બેગા થયા તેમાં કોણ કોનું દુઃખ ભાગે ? સુખી સમગ્ર જેની આગળ પોતાનું દુઃખ

રૂપા બાવો તે પોતે જ દુ ખી નીકળ્યો.

એટલામા ગાડાવાળો દોડતો દોડતો બાવી પહેંચ્યો અને લેલે.
હ્યુ હો આ તમારી સોનામહેરાની બેથી તમારી છે ને ? રસ્તામાં
પડી ગઈ હતી તે મને મળી છે બેથી મળવાથી પાંડુ ઝવેરી બાન હર્ષ
બાવી ધમેલ લેલે ગાડાવાળાનો બાબાર માનતાં હ્યુ બાર્ષ ! તે
મરડી બાબાર રાખી એ તો તારા પર અપહાર કર્યો હતો મારો રથ
અસાવવા માટે એ તારી ચાખ્ખાની ગુણીઓને નીચે ફેંકવી દીધી હતી,
ત્યારે તુ તને મળેથી સોનામહેરાની બેથી મને સોંપવા માટે બાવો !
પણ એ તો કહે કે ચાખ્ખાની ગુણીઓને તે એકસે હાથે ગાડામાં ગણવી
ફેવી રીતે ! ગાડાવાળો બોલ્યો, જે સિમ્લુ તમારા રથમાંથી નીચે
જિતમાં તેમણે બાવીને મને મદદ કરી અને તમારા પર દેશ નહીં કરવાનો
છપદેશ પણ તેમણે / મને બાપ્યો આ બેથી બાપને સોંપવાનું પણ
તેમણે જ હ્યુ છે સત્કર્મનો કલેહ્યુ જમીને પાગરો એ નાહી છે
બીજાના સુખનો પ્રથમ વિચાર કરજો.

પાંડુ ઝવેરીને કહે જ ખાલ્ય બાવો કે રથમાંથી નીચે જિતસ્તી
વખતે એ સિમ્લુએ હ્યુ હતું કે હુ તમારું નવું ચૂકવવા માટે નહીં
હુ બોલો ! આ સિમ્લુનો કેટલો મોટો છપકાર છે ? ગાડાવાળાનાં પણ
બહોભાગ્ય કે તેને બાવા મદાત્માનો સત્કર્મ થયો બોડા વખતના
સકલાસમાં તેનું જીવન સુધરી ગયું રોડને પણ એવો સત્કર્મ કરવાનો
શુભ ભાવ થયો ને સતત રોડમાં.

ગોવાસિકા નામનાં સાખી બાત્મતત્ત્વના નવુકાર હતાં. ચંપાપુરીના
ભોડો બાવા પુસ્તકાળી મદાત્માના સત્કર્મ માટે ઝખી રજાં હત્યા
અનેકને બાત્મતત્ત્વ નજીવાની ઈચ્છા હતી.

જ્યાં જમી બાતમા તરર ચીંચો નહીં
ત્યાંથી સાખના સવ કાચી,
પારખીના જિટના પથ પટતો નથી,
સાખના સમ ત્યો થાપ સાચી.

ગોવાલિકા સાધ્વી આત્મસાધનામાં લીન હતા એમને લવનો નિવેડો લાવવાનો હતો. ન્યાસુધી આત્મતત્ત્વ તરફ દષ્ટિ દીધી નથી ત્યાસુધી ધાણીના બિટની માફક આ ચાર ગતિમાં પરિશ્રમણ કરવું પડે છે. હવે સંસાર-અટવીનો પથ કાપવો હોય, લવનો નિવેડો લાવવો હોય તો આત્મતત્ત્વની ઝોળખાણ કરી શાશ્વતપદ પામવાના પુરુષાર્થને ઉપાદેશો, તો અવશ્ય કહ્યાણ થશે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૭૧

(સોમવાર, તા ૧૬-૬-૧૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રાર્થ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ સિદ્ધાન્ત કહે છે

શાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે ગોવાલિ નામના સાધ્વી અગિયાર અંગના જાણકાર હતા સૂત્રના આધાર, સાધુપણ કેમ પાળવું, કયે માર્ગે મોક્ષમાં જવાય, એ બધું સૂત્રસિદ્ધાન્તમાં બતાવેલું છે સાધુ-સાધ્વીઓના જીવન પણ વીતરાગે પ્રપેક્ષા સૂત્રોને આધારે હોવા જોઈએ.

પાપ નહીં કાઈ ઉત્સૂત્ર લાપણું જિસો,
ધર્મ નહીં કાઈ જગ સૂત્રસરીખો.
સૂત્ર અનુસાર જે લવિટ કિરિયા કરે,
તેહનો શુદ્ધ ચારિત્ર ખરીખો
ધાર તલવારની સોહિલી દોહિલી,
ચૌદમાં જિન તણી ચરણ સેવા

સૂત્રથી ઝોણું, અધિક કે વિરુદ્ધ લાપણું કરનાર અથવા કપોલકલ્પિત ગ્રંથો સ્વીતે વાતો કરનાર મહાપાપના ભાગીદાર છે ઉત્સૂત્ર

રૂપા બાબો તે પોતે જ દુષ્ટી નીકળ્યો.

એટલામાં ગાડાવાળા દોડતો દોડતો બાવી પહોંચ્યો અને તેણે કહ્યું હો બા તમારી સોનામહેરાની થેલી તમારી છે ને ? રસ્તામાં પડી ગઈ હતી તે મને મળી છે થેલી મળવાથી પાંડુ ઝવેરી બાબાને બાવી ઝવેર તેણે ગાડાવાળાના બાબાર માનતાં કહ્યું બાઈ ! તે મારી બાબાર રાખી મેં તે તારા પર અપહાર કર્યો હતો. મારે રથ આવડવા માટે મેં તારી ચોખ્ખાની ગુણીઓને નીચે ફેંકવી દીધી હતી, ત્યારે તું તને મળેલી સોનામહેરાની થેલી અને સોંપતા માટે આવ્યો. પણ એ તો કહે કે ચોખ્ખાની ગુણીઓને તે એકમેકાથી ગાડામાં ગાડી ફેવી રીતે ? ગાડાવાળા બોલ્યો જે બિલુ તમારા રથમાંથી નીચે કિત્તાં તેમણે બાવીને અને મદદ કરી અને તમારા પર દેખ નહીં કરવાને ઉપદેશ પણ તેમણે જ મને આપ્યો. બા થેલી આપને સોંપવાનું પણ તેમણે જ કહ્યું છે સત્કર્મના કલેશ્વર જીગીને પાગરશો એ નક્કી છે બીજાના સુખનો પ્રથમ વિચાર કરાવે.

પાંડુ ઝવેરીને હવે જ ખાસ બાબો કે રથમાંથી નીચે કિત્તલી વખતે એ બિલુએ કહ્યું હો કે હું તમારું નક્કું ચૂકવવા માટે નર્મ પુ બોલો. બા બિલુનો કેટલો મોટો ઉપકાર છે ? ગાડાવાળાનાં પણ બહોભાવ્ય કે તેને બાવા મદદમાનો સત્સંગ થયો. થોડા વખતના સહવાસમાં તેનું જીવન સુધરી ગયું શેફને પણ એવો સત્સંગ કરવાનો શુભ ભાવ થયો ને સતને શોખા.

ગેવશિકા નામનાં સાધ્વી આત્મતત્ત્વના નજીકાર હતા. ગેવપુરીના સોફા બાવા પુરુષરાણી અદ્વાત્માના સત્સંગ માટે ઝંખી રહ્યાં હતાં અનેકને આત્મતત્ત્વ જાણવાની ઈચ્છા હતી.

જ્યાં જ્યાં આત્મા તત્ત્વ ચીન્ત્યો નહીં
ત્યાંજ્યાં સાધના સર્વ કામી
પાર્યુના બિટના પથ પડતો નથી,
સાધના સમજાવે માત્ર સાધ્વી.

ગોવાલિકા સાધ્વી આત્મસાધનામા લીન હતા એમને ભવનો નિવેડો
લાવવાનો હતો જ્યાસુધી આત્મતત્ત્વ તરફ દષ્ટિ દીધી નથી ત્યાસુધી
ધાણીના જીટની માફક આ ચાર ગતિમા પરિશ્રમણ કરવું પડે છે.
હવે સસાર-અટવીનો પથ કાપવો હોય, ભવનો નિવેડો લાવવો હોય
તો આત્મતત્ત્વની ઓળખાણ કરી શાશ્વતપદ પામવાના પુરુષાર્થને
ઉપાદશો, તો અવશ્ય કસ્યાણુ થશે

ૐ શાન્તિ

*

અધ્યાપ્તનામ : ૭૧

(સોમવાર, તા. ૧૬-૬-૧૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રદ્યા ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી ૫
સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે ગોવાલિકા
નામના સાધ્વી અગિયાર અંગના બાણકાર હતા સૂત્રના આધારે
સાધુપણુ કેમ પાળવું, કયે માર્ગે મોક્ષમા જવાય, એ બધું સૂત્રસિદ્ધાન્તમા
ખતાવેલું છે સાધુ-સાધ્વીઓના જીવન પશુ વીતરાગે પ્રપેલા સૂત્રોને
આધારે હોવા જોઈએ

પાપ નહીં કોઈ ઉત્સુક લાપણુ જિસો,
ધર્મ નહીં કોઈ જગ સૂત્રસરીણો.
સૂત્ર અનુસાર જે ભવિક કિરિયા કરે,
તેહનો શુદ્ધ ચારિત્ર પરીણો.
ધાર તલવારની સોહિલી દોહિલી,
ચૌદમા જિન તણી ચરણુ સેવા

સૂત્રથી ઓછું, અધિક કે વિરુદ્ધ લાપણુ કરનાર અથવા કપોલકલ્પિત
અથો રચીને વાતો કરનાર મહાપાપના ભાગીદાર છે ઉત્સુક

પ્રપ્ત્યુના જેવું કાઈ પાપ નથી. ને સૂત્રની મધ્યર્થ પ્રપ્ત્યુના જેવો કાઈ ભર્ત નથી. હૃદ્ય કહે છે કે મારે હવે કાઈ ડાળી સાખા પાન કે મૂળની જરૂર નથી, કાચુ કે હવે મારામાં સુવસ્ય ખાવી ગઈ છે. હું સંપૂર્ણ રીતે ખીલી ચૂક્યો છું. તો એ કેમ અસમ્યે ? કાઈ એમ માને કે મને હવે અધિકારીઓ વડીઓ ભેરિસ્ટો અને જોકેશો માને છે અને ચરણમાં પડે છે. મારે હવે મારે સુત્રસિદ્ધાન્તની કાઈ જરૂર નથી. તો એ પોતાની તનને અને તેને માનનારાઓને ક્ષેપિ રાતે દોરી રાકો છે. સૂત્રનો અધ્યાખ્યાય કનારને સ્વસ્થિમા ભવ કરવા પડવા નથી. આત્માને મોક્ષમાર્ગી જનાવવાના સિદ્ધાન્તો એ સૂત્રમાં ક્યાં છે. પણ દરિયાધીન સુખને માનનારાઓ સૂત્ર તરફ ઉઘસીને ગે છે.

તમે કહ્યા છો કે જમારાથી સ્વાધ્યાય થતો નથી. જમારાથી યોગ કે ત્યુ અધ્યાય નથી અને અમુક પ્રકારનાં તપ વગેરે થઈ રહ્યાં નથી. પણ આ તો તમે જાતજાતને પંથોળીને માધને ફેંટી દેવા. "વી વાત કરો છો. તમને તમારા જાતજાત-શરીરની કિમ્મત વધારે છે અને જલ્દર દેશા આત્માની કિમ્મત નથી. તમે પુરુષસ્ત્રી પાછળ પડી પડી નામો છો. "ની પાછળ નીચુ ભોળને દોટ મૂકી ત્યાં છો. પણ તમારી આ માન્યતા તરફથી તમારે પાછળ ફરવું ભોળં છે.

૬ હાનિક—રત્ન આશ્રતા એક માણસને એક રત્નિયાની તોટ મળી, એ છ થઈ થે ગયો. આગળ આશ્રતા તેણે એક રત્નિયાની ભેટરીની દિક્રિટ ખરીદી. વળા દનામથા તેને દસ દ નર રત્નિયા મળ્યા અને માથના સાદા કરનાં કરતા તેના પાંચ લાખ થઈ ગયા. પછી તે એના કુદમનો પાગ જ ન રહ્યો. જગસો ભેટર, રેડિયો ફોનિયો ત્યુ ખાલી ત્યુ અને ધેસા વધાર્યા વધના દસ લાખ થઈ ગયા. હવે એ લાખગમીના પૂતની એ ઉછળા મારવા માંડ્યો. થોડા વખત પછી પૂત પડવારી ત્યુ ન આગમીના પૂરે જોડવા લાગ્યા. દસ લાખમની થીન

ન્યા પાત્ર લાખ થઈ ગયા ત્યા તો એ માથુ પછાડવા લાગ્યો. ન્યારે એક લાખમાથી પાત્ર લાખ થયા ત્યારે એના આનદનો પાર ન હતો, હવે દસ લાખ થયા પછી ઘટીને પાત્ર લાખ થયા તો એનો શોક સાગર છલકી ઊઠ્યો ! ન્યારે મૂળમા એક રૂપિયો પણ ન હતો ત્યારે પણ તેને આટલો શોક ન હતો આજે આ શોક કયાથી આવી પડ્યો ? માટે મુખ અને હુખ એ કલ્પનાની વસ્તુઓ છે આવી નાની સરખી ભૂલ પણ તમને સમજતી નથી આ ભૂલ તમને આર્ત અને રોડ ધ્યાન કરાવીને ભવિષ્યમા ભૂલા પાડવાની છે પ્રારબ્ધને આધીન પૈસો આવે ને જાય, પણ તમાગ મુખદુ ખને પૈસા જેવી જડ વસ્તુની સાથે સાકળી દેવા એ હિમાલય જેવી ગભીર બૃહ છે અતે તો જે કાઈ હોય એ પણ છોડીને જવાતુ છે નાણિયેર બધાય છે એ પણ અહી ને અહી છોડી લેજે એમા કાઈ સાથે લઈને જવાતુ નથી

દેહલાક લોદા આનદ મેળવવા માટે યુરોપ, અમેરિકા, સ્ટ્રીટ્સરનેડ, જર્મની, જાપાન આદિ દેશોમા જાય છે કાઈ કાઈ વાગ તો ત્યાથી હુખના પોટલા બાધીને જ પાછા ફરે છે એથી પણ અનતા સુખોનો લગાર આત્મામા છે જડ વસ્તુમા મુખ છે જ નહી લગવાન કહે છે કે ચેતનમાથી ચેતન્ય મળે છે ને જડમાથી જડતા મળે છે આત્મા ચેતન છે, એ સિવાયના તમામ પદાર્થો જડ છે

જડ પાસેથી ચેતન માગે, તુ મને કઈક દે,
નરસૈયાનો સ્વામી કહે, તારી એક ફૂટી કે બે

જડની પાછળ અનેક નિદગીઓ ખર્ચી નાખશે તોય સાચો હીરો હાથમા આવશે નહી ધન, પુત્ર-પરિવાર, સત્તા આદિથી મુખ મળશે એવી એ તમારી કલ્પના હોય તો એ કલ્પના ઉપર કાતર મૂકી દેજો રમકડાને ચાવી આપો એટલે એ દોડવા માડે, પણ ચાવી પૂરી થયા બાદ એ ચાલી ચક્રતુ નથી પરતુ તમે ચેતન્યની શક્તિ તો જુઓ. રેલવેના પાટા પર એક નાનો કથવો ચાલ્યો જતો હોય અને ગાડી

આવવાનો અવાજ સાંભળીને એ તરત નીચે કીતરી નખ ઉ ત્યારે પાટા પડ્યી બેઠી પડેલુ એન્જિન એની મેળે પાટા પર આવી ચઢશે ખરું ?

પ્રાંતપ્રાનો રાજમથ રાજ એવો કોતો કે કિસીના કાલ કિસાની વચ્ચેથી પોતાને કાલે જ પચ્ચર જેઝી કાઢે મોટા મોટા કાથીઓ પચ્ચર નેની કાઢી ન ખેતવી સહે તેવા કિસામથી પોતાને કાલે પચ્ચર જેઝી લેવો એ એકા બળની વાત ગણાય ? એવી જ રીતે તમે છતી પર મોટર ચલાવતા અને પચ્ચર ભાંગતા તો નેમા કશું, પચ્ચર આ તો શરીર બળની વાત કઈ કહેવે જરા બાતમાના બળની વાત સભળો.

પાંચસો કાથીના બળ નેટલુ બળ એક સિકમાં હોય છે એવા પાંચસો સિકલુ બળ એક બાટાપદમાં અને એવા ક્ષત કળર અધ્યાપક નરાખર એક બળદેવ, એ બળદેવ નરાખર એક વાસુદેવ થે વાસુદેવ નરાખર એક ચકવતી એક કરોડ ચકવતી નરાખર એક દેવ, કરોડ દેવતઓ નરાખર એક ઇન્દ્ર અને એવા ગણ લોકના કદ બળવાનોનું બળ મેલુ કરો તોટલુ બળ એક વીરવંકરી ટચથી આગળમાં હોય છે આ છે બાતમાનુ અમોઘ બળ ! છતનાં લક્ષણો ક્યોતતાં અવાન કહે છે કે—

નામ ચ વૈસર્ગ ચૈવ ચરિત્ત ચ તથો તદા ।

વીરિયં ચક્રયોગો ય યય વીર્યસ્સ સવજ્જનં ॥

—ઉત્તરાખનનસુત્ર, આ. ૨૮ આ. ૧૧

જ્ઞાન ઇતન, ચારિત્ર તપ, વીર અને ઉપલેખ એ છતનાં લક્ષણો છે ત્યારે પુરુષનાં લક્ષણો ક્યોતતાં કહે છે કે—

સદેશ્યવારહજમોમો, પદ્મા સાવાતપો દ યા ।

વળ્લરસગન્ધપાસા પુમ્માલાણ તુ લક્ષણં ॥

—ઉત્તરાખનનસુત્ર આ. ૨૮ આ. ૧૨

શબ્દ, અધ્યાર, ઉચોત પ્રભા હમ્યા બાતપ, વલુ રસ તથ અને રપત એ પુરુષનાં લક્ષણો છે ત્યારે પત્રીનાં લક્ષણો આ પ્રમાણે છે—

પગત્તં ચ પુદ્ગલં ચ, સંસ્થા સંદાનમેવ ચ ।

સંજોગા ષ્ઠ વિભાગા ય પલ્લવાણં તુ લક્ષણં ॥

—ઉત્તરાધ્યાયનસૂત્ર અ ૨૮, મા ૧૩

એકલ, પૃથક્લ, સખ્યા, આકૃતિ, સંજોગ અને વિભાગ એ પાંચના લક્ષણો છે

માટે હવે તો જડની હિપાસના છોડીને ચેતનના પૂજારી ખતો અરિહત, સિદ્ધ, સાધુ, તપસ્વી આદિના મુશુમાન કરે તોય તીર્થ કર જોત્ર બધાય, ત્યારે મિથ્યાત્વી છવો માટીની જોરને પણ પગે લાગે । જેમા વિશેષ મુશુ હોય તે મુશુવિહોણાને પગે શા માટે લાગે ? તમારુ દર્શન તમને સમજાવે છે કે તમારા પુણ્યનો ઉલ્લ હોય તો દેવતાઓ સામેથી તમારા ખનવા આવે । એક માણસ મરી જાય ને આખો દેશ હાહાકાર કરી ઊઠે ને એક માણસ મરી જાય ને એનો સગો ભાઈ પણ સ્મશાને ન જાય—આ પ્રુથ ને પાપના ઉલ્લનુ પરિણામ છે ત્યારે તમને થોકુક દુખ પડે ને ખીજતો જોરતો કરવા લાગી જાવ છો । શા માટે ? તમારા જ કર્મનુ ફળ છે એટલુ સમજી જાવ, તોપણ બેડા પાર થઈ જાય, અત્યાર સુધી તમને રખડાવનાર અને આ ભવમા દુખ આપનાર તમારા જ કરેલા કર્મ છે જેને દુખમા મૂકનાર તરીકે તમે ખાનો છો એ તો નિમિત્ત જ છે આ કર્મના ભુક્ષા હિડાવવા માટે જે તમે બે વખત ભાવપૂર્વક પ્રતિક્રમણ કરો, સુપાત્રે જાન આપો અને સાધુ, તપસ્વી વદ આદિની યથાશક્તિ સેવા કરો, તોપણ તીર્થ કર જોત્ર બધાય અનતશક્તિમાન તીર્થ કર તમે પણ બની શકો છો

પૃથ્વી વિના પથ મૂકવો, વાટ વગરનો દોવો,

જે ઘેર જઈને ભાખજુ તે ઘેર જાવના જુઓ

આવા સિદ્ધો એક લાલુમાત્રમા સિદ્ધસેત્રમા પહોચી જાય છે આ શક્તિ વિમુક્ત આત્માની છે, પણ તમે તો એક પેડા માટે રૂત આપી દો છો જડને ખાતર ચેતનની હત્યા થઈ ન જાય તેનો ખ્યાલ રાખો.

દન્ત્રિયોનાં મુખોને ખાતર એકેન્દ્રિય બનવા શા માટે તૈયારી કરે છે ? ફક્તના મોંમાં આવેલું દાઢુ ચાલી ચાલીને ફરતા દાઢુના ગ્યાનો વખાણુતો હશે. પણ એને ખબર નથી કે એ જ દાઢુ દાંતમાં પેસી જવાથી એના જ દાંતમાંથી નીકળના લેલીનો એ સ્વાદ છે. દાઢુમાં કંઈ સ્વાદ નથી. માટે સામે સ્વાદ લેનાર આદમ્યો એળખા. જડ સરીરમાં સ્વાદ લેવાની શક્તિ નથી. જ્યાં ન બનાવ તો ખખનરે. ફરી જુઓ. કંઈ ચુલ્કુ પામેલા સખના મોંમાં દૂધપાકનો ચખ્ખો આપી જુઓ. એને સ્વાદ આવશે ખરો ? પરંતુ આ જુલુ તમને સમજતું નથી. છોકરો રખડુ થઈ ગયો હોય તો તેનો દંડો સમ હોવાવા તમે તરત જાનો છો. પરંતુ આત્મા રખડુ જની ગયો છે તેનો કુસમ હોવાવા તમે તૈયાર નથી.

જાવાસિકા સાધી બધા બ્રાહ્મોના સ્વહાર દર્શાવે સાધી. જલુ કાણ ન હોય તેવાથી કંઈ જાતમાં ચાતુર્ભાસ કરવા શકાય નહીં. આચારાસૂત્રમાં સાધુસાધીઓને આચરવા માંડ્યા આવ્યા અનેક કથકો છે. જન એ કથકોનો પાઘન નથી કરનાર. માટે નિર્ણય સૂત્રમાં તેનું દર્શવધાન છે. બોજામાં એકાં આઠ પ્રવચનોથી લઈને ચૌદ પૂર બધાના માણના અધિકારી છે. પણ તેમાં બાહ્યાટ પ્રયમો થઈ — આચારમાં ઉતારી વિના પ્રાક્ષપ મળી રહતું નથી.

જાવાસિકા સાધીજીમાં જ્ઞાન અને ચારિત્રનો મુખેજ હતો. આદમ્યો ફરી દસની આ બા. નાખ્યો છે બેમાંથી એક સ્થ ન હોય તો એ આ માં જિન જિદી શકતો નથી. ત્જ જાનને ગમ્યું હોય અને ચામ્નિ છાડી દીધું હોય અથવા ચામ્નિ ગમીને જાનને છાડી દીધું હોય તોપણ તેની અંક પાખ ખાલિ થઈ ગયેલી છે. પાખ+ખાલિ એટલે નામની જે.

દુષ્ટાન્ત—જ દસા ઠીકથી જુડતા અને કાઢવથી ખરકામેલા ઉર ઉપર દયા આવી. દુષ્ટ આવા માટે તેણે તેન પાનાની પાંખની બંદ બેસાડ્યો. ઉંદરની ટાક ભીડી અને એ ફરખી ઉંદર કસની પાંખો કાતરવા.

લાગ્યો આથી હસની ઉત્થુનચકિત હજુઈ ગઈ! જેઓ સિદ્ધાન્તોથી
જ આગળ આવ્યા અને હવે સિદ્ધાન્તના વચનરૂપી પાખાને કાપે છે
તે હંદરના જેવા કૃતધ્વી છે એવાના સગમા પડશે નહીં, કારણ કે—

ડાઢા ડાઢાના આ કળબુગમા ઊતરી ગયા છે પાણી,

જગતમા મુલુખે સતની વાણી

જડ ને ચેતન બન્ને દ્રવ્યો, ચેતનની કિમત ખરી જાણી જગતમા

ભગવાન મહાપીરનો અદિસામય ધર્મ છોડી દઈ પાપ ડીએનો
સગ કરશે નહીં આ કળિયુગમા ધર્મના બહાના હેઠળ કઈક એવા
પાકમા છે કે વીતરાગના સૂત્રો ઉચલાવી, ઉત્સવપ્રપંથા કરી, બોળા
જીવેને ફસાવી, નવા વાડા પચો કે સપ્રહયો વધારી, આત્માને અધો-
ગતિના પથે ધકેલી રહ્યા છે તેવાથી ચેતજો જેણે ચૈતન્ય તત્ત્વને જાણ્યું-
પિછાપ્યું તેને જડની કિમત કેમ હોય ? એ જડવાદમા પલટાય નહીં.
એ તો ગતને દિવસ આત્માના જ અને જેનો સ્વભાવ પ્રગટી ચૂક્યો
છે તેવા મહાપુરુષના જ ગાણા ગાય ગોવાનિકા સાધ્વીજ સતીશિરોમણિ
અને મહાન પવિત્ર છે તે ત્યા પધાર્યા છે હવે શું બનશે તે અધિકાર
અવસરે કહેવાશે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૭૨

(મગધવાર, તા ૧૬-૬-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રદેશ્યા ત્રણેય જાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને
સિદ્ધાન્ત કહે છે

ગાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર આલે છે ગોવાનિકા
સાધ્વીજ આત્માથી હતા સાધુઓની દિવસની અને રાત્રિની ચર્ચા
ખતાવતા ભગવાન કહે છે કે દિવસને પહેલે પ્રહરે આધ્યાય, બીજો

ખ્યાન, ત્રીજો શિક્ષા અને ચોથો પ્રદરે સ્વાધ્યાય. રાત્રિના પહેલે પ્રદરે સ્વાધ્યાય બીજો ખ્યાન ત્રીજો નિદા અને ચોથો પ્રદરે સ્વાધ્યાય. આમ આઠમ પ્રાર્થના એકમાં શિક્ષા અને એકમાં નિદા એમ બે પ્રદરને છોડીને ૭ પ્રદર ખ્યાન અને સ્વાધ્યાયમાં જ માળવા જોઈએ સાધુઓનાં પાંચ મદ્યમત છે અને આવકનાં બાર મન છે પરંતુ જનતકાળ વધી ગયા છતાં છવે પોતાના ધર તરફ દષ્ટિ કરી નથી.

જનતકાળથી આશરો વિના જાન ભગવાન,
સેવ્યા નથી મુલ-સતને મુક્યુ નહીં અભિમાન.

આત્માને કમની સચેત્ર પહેલાં ક્યારે જ્યો તેની આદિ નીકળી શકી નથી, શુ જન્મ જીવેના કમની જાત જરૂર છે ત્યારે અમન્ય જીવેના કમની આદિ પશુ નથી ને જાત પશુ નથી તેથી તેના મોક્ષ નથી. સુખમાં પશુ દુરજન્ય અને નિકટજન્ય એવા બે પ્રકારે છે તેમાં દુસ્કન્ય જીવે તે જોશબારામ અને સસારમાં પાયા-પાયા રહે છે પશુ નિકટજન્ય જીવેને ધર્મ, દસ કે પદ્મ ભવે પશુ મુક્ત થવાનું છે આજ જીવેલી ધર્મમાં દષ્ટિ માત્ર છે કર્મરહિત હયા તે મોક્ષ છે અને કર્મસંકિત હયા તે સસાર છે તમારા પુત્રને કોઈ અમની કહે તે જોથી તમે કોમ કરો છે પશુ અમની શુ સંદેહુ નથી. કર્મરહિત-અમની જવા માટે સિદ્ધોએ અને વીર્ષકરોએ બહુ પ્રયત્નો કર્યા છે.

સ્વાધ્યાય અને ખ્યાન એ બન્ને કમની નિર્જરા કરનાર છે વાંચવાથી સહ પડે તો તેને મુક્તનો પાસે પૂજવાનું છે અપ્રમદ્ય અને નના મુખ્ય બ ન બુદ્ધ પડી શકે નહીં સાક્ષર અને મીઠાસની જેમ બા અને પ્રજ્ઞાના અગેહ છે મુખ્ય અને પર્ણવના સમૂહને દબ્ય કહેવાય. એ ત્રણેય કમમાં છે અવરથાન્તર શુ એનું નામ પર્ણવ છે સદ્-વ્રત્યસક્તયમ્ —દનનું સદાશુ સત્ છે ઉત્પદ, વ્યવ અને પ્રીત્ય એ ત્રણે તેની પર્ણવો છે આ ત્રિપદી ભગવાને ગૌતમને આપી હતી પૂવ-

પર્યાયનો નાશ થાય છે, ઉત્તરપર્યાય ઉત્પન્ન થાય છે, અને દ્રુવપણે ટકી રહ્યો એ આત્મા છે

અવતરે, મરે છે તે જ દ્રુવતા ધરે છે,
આદ્વાદ રૂપ આ સસાર છે,
દત્તરવાર વિષમવૃત્તિકારને ધિહ્કાર છે

એકનુ ટળવુ, એકનુ આવવુ અને આત્મા એનો દ્રુવપણે સાક્ષી છે આ બધુ જેમા થાય તે સત્ છે જ્યારે પર્યાયનો સ્વભાવ પરિવર્તનનો છે, ત્યારે તેમા ખેદ શા માટે ? શરીરના ધર્મો આ પ્રમાણે છે—
पुत्रपेतं पच्छापेतं भिडरघम्मं विद्धंसणद्धम्मं अधुवं अणितियं
असासयं चयावचयहयं चिप्परिणामघम्मं ॥

આચાર્યસૂત્ર, ૧ પ ૨.

શરીર અનુવ, અશાશ્વત, વિષ્વસન ધર્મવાળુ છે શરીર વિનાશી છે, અનિત્ય છે, ત્યારે આત્મા અવિનાશી અને નિત્ય છે

ગોવાલિકા માધ્વી સકામનિર્જરા કરનારા હતા સર્વપ્રથમ તમે બધના કારણોને તજો, પછી જે ભાવો તમને બધકર્તા છે તે ભાવોને છોડો તેમ નહીં કરો તો આત્મધ્યાન થઈ જશે આ બોગો મને મળતા જ રહે એવા વિચારોને આત્મધ્યાન કહે છે આર્ત અને રોદ એ બન્ને ધ્યાનો સસારમા રજાવાવનારા છે, પણ મિધ્યાત્વી જીવો શુક્લધ્યાન કે ધર્મધ્યાન કરી શકતા નથી આઠમે ગુણુસ્થાનેથી શુક્લધ્યાનની શરૂઆત થાય સાતમા ગુણુસ્થાનમા એકલુ ધર્મધ્યાન જ છે. આઠમા ગુણુસ્થાનથી ઉપશમશ્રેણી અને હાપકશ્રેણી મડાય છે ઉપશમ એટલે ભારેસો અગ્નિ અને હાપક એટલે ઠારેવો અગ્નિ તેમા ઉપશમ-શ્રેણીવાળો અગિયારમે ગુણુસ્થાનેથી પાછો કરે છે, ત્યારે હાપકશ્રેણીવાળો નવમે-દશમે થઈ અગિયારમાને છેડી દઈ ને સીધો બારમા ગુણુસ્થાનમા પ્રવેશે છે ત્યાં અતર્કુર્હર્ત કાળ રહે છેહવે સમયે કેવળબ્ર્યોતિ પ્રગટે એટલે તેરમે જાય, ત્યાંથી ચૌદમે અને ત્યાંથી સિદ્ધમા જાય

અપ્યા કૃત્તા વિકૃત્તા ચ ગુહાણ ચ સુહાણ ચ ।

અપ્યા મિત્તમમિત્ત ચ ગુપ્તો ચ સુપ્તીમો ॥

—દિગ્દર્શનસૂત્ર બ. ૨ ગા. ૩૭

આત્મા કોઈ પણ છે ને અકોઈ પણ છે નરકમાં અને મોકમાં
પણ આત્મા જ જન્મ છે આત્મા મિત્ર પણ છે ન સત્તુ પણ છે
પ્રેતાના જ વિશ્વાસ્થી પાતાન રખડપટ્ટી કરી રે છે માટે સ્વાધ્યાય
અને ધ્યાનમાં રત રહેલ વિચારોનાં હારો બંધ કરીને / સ્વાધ્યાય
અને ધ્યાન કરતુ જોઈએ સામાયિકમાં તમા ધ્યાન રહ રહ છે
ખરું ! તમે પહેલે વખતે કરતુ સામાયિક અને બાળતુ છેલ્લા કિલ્લુ
સામાયિક એ અને સામાયિકમાં કંઈ ફેર દખાવ છે તમને ? તમારા
અસ્તુતર અને અસ્તુતર સાચા છે કે કાચાં છે એને નિત્ય સ્વાધ્યાય રહેલો

ધ્યાનમાં ચિત્તસ્થતા (સ્મૃત્તા) અને ચિત્તની ચક્ષુતા એ
જન્મ નશમાં છે તેમાં તો ઉપયોગ એ જન્મ છે માટે ને કાંઈ કરો
ત ઉપયોગપૂર્વક કરો તો જ એ તમારું જન્મ રીતે ખાલુ એટલું તમારું
નથી પશુ એટલું / તમારું છે

ગોવાધિક સાધ્યજી અર્ધા સાધ્યજોને અધ્યવર્તા હતાં અમરાને
કહે છે કે સાધુએ દુરચના પાછા પશુ ભેગો નહીં કરતુ કે જ
માઠમાં સસા રૂપ અગાધી છુટ્યા છે હવે જો એ અમરાનો પશુ
કરીશ, તે—

ગિહિનંયથે ન કુન્દ્યા કુન્દ્યા સાદૃશિ સર્વત્ર ।

સસા નો અગ કરીય નહીં પણ યાનીઓને અને સાધુને
અગ કરે ? અભ્યાસનિરમા કહ્યું છે કે—

માન્વામધિગ્ધ્યમહિમા જિનસસ્તયસ્તે

નામાડપિ પાતિ મહતો મહતો જગન્મિત્ર ।

સીમાડમવાપદ્મપાન્યજનાધિવાષે,

પ્રીણાતિ પદ્મસરસ સરસોડનિસોડપિ ॥

—અભ્યાસનિરમા અ. ૭

અર્થાત્ જેમ ગરમીની ઝડપમાં સૂર્યના પ્રચંડ તાપથી પીડાતા મનુષ્યોને પદ્મસરોવરના પાણીની વાત તો દૂર રહી, પરંતુ તેનો સરસ શીતલ અને મુગધિત પવન પણ આનંદિત કરી દે છે, તેમ જિનેશ્વરનું નામ જાણવોનું લવશ્રમણ દૂર કરી દે છે.

જેમ બે વર્ષથી ગુમ થયેલો છોકરો તમને અચાનક તાર ઝરે કે હું આવતી ડાંચે એક લાખ રૂપિયા કમાઈને આવું છું, તો તમે કેટલા અચાનક થઈ જાવ! જે છોકરાની શોધ કરતા પણ પત્તો લાગ્યો ન હતો, એ મરી ગયો છે કે જીવતો છે એ નહીં ન હતું, એ છોકરાનો તાર આવે ત્યાં તેના માતાપિતાના હર્ષાશ્રુ હલકાવા માટે છે આ આનંદ કરતા પણ અધિક આનંદ સતના સમાગમમાં છે જ્યારે સતના સમાગમમાં આવે, ત્યાં તેનો મોહનો માર્ગ સરળ અને અનાદિની બીધી પરિણતિને સીધી કરનાર સતસમાગમ છે.

ગોવાયિદા સાધ્વીજી સસારોનો સગ કરતા નથી, ગૃહસ્થના પરિચયથી દૂર ગઢે છે સાધ્વીઓ પણ તેમની આસામાં અધ્યયન, ધ્યાન અને તપ કરે છે મિથ્યાઓને મન ગુરુની આજ્ઞા એ જ પ્રભુની આજ્ઞા છે.

બલદેવપ્રભા લખ્યું છે કે સાધુએ સાધ્વીઓના ઉપાશ્રયમાં કે સાધ્વીએ સાધુઓના ઉપાશ્રયમાં વ્યાખ્યાન અને વાચણી સિવાય જવું નહીં, બેસવું કે સવું નહીં, અશન, પાન, ખાદિમ કે ગ્વાલિમ આહારપાણી-આદિ કરવા નહીં ત્યાં કાલિસંગ પણ ન ધરાય અને ધ્યાન પણ ન ધરાય સાધુએ અને સાધ્વીએ ત્યાસુધી શરીર ચાલે ત્યાસુધી પોતાનો યમ પોતે જ ઉઠાવવો જોઈએ શરીર ન ચાલે ત્યારે શિષ્યવર્ગ એવા ઢરે તેમાં પણ સાધુની સેવા સાધ્વી ન કરે અને સાધ્વીની સેવા સાધુ ન ન કરે સતનસગને કોઈપણ અવકાશ ન આપે.

દેશાન્ત—ન દરાજગે ધર્મની દેગના સાલણી અને તેને તીવ્ર-વેગવ્ય આવી ગયો, પરંતુ રાજ્યની મુખ્યવચ્ચા જ્યાં પછી દીલા લેવાનો વિચાર કરતો હતો તેવામાં જ અચ્ચત્ત તેનું મૃત્યુ થયું દીલાનો.

વિચાર કરતાં દેહ છૂટ્યો તેથી તેને દેવનું શરીર મળ્યું હતું વૈરાગ્ય આવતી થતીના કારણે એ અશ્વિમાં લેવાયો નહીં દેવના કવમાં ન દરમન વિચાર કરવા લાગ્યો કે હું તો મનુષ્યજાતમાં દીક્ષા લઈ ચક્રો નહીં પરંતુ મારી રક્ષીને એ દોષ સુપાત્ર સાધ્વીને સમાવ્યમ મળી તમ તો સારું પણ એવાં સુપાત્ર સાધ્વીજી ક્યાં મળે ? અત્યંત તેણે પોતાની અશ્વિના ઉપચોત્રદ્વારા એક સાધ્વીનું રૂપ લીધું અને અશ્વિને એક સાધ્વીના ઉપાશ્વમાં તેણે પ્રવેશ કર્યો સાધ્વીએ રચાખામ કરતાં વત્તા ત્યાં દોષ અચાત સાધ્વીજીને આવતાં જોઈ મુનિએ પકાર કર્યો અત્યારે અશ્વિને કેમ આવવાનું થયું છે ? દેવરૂપી સાધ્વીજીએ કહ્યું મારે પાઠ શીખવો છે મુનિએ કહ્યું પાઠ શીખવાનો બા સમય નથી મારે તમે બહાર નીકળી જાવ સાધ્વીએ કહ્યું હું પણ શરીરે જલ છું અને બાપ પણ અવસ્થામાં જલ છે તો તો વાધો છે ? મારે પાઠ જોઈએ છે

પરંતુ મુનિએ કહ્યું નિયમનો કાચ કરીને અશ્વિને તમે આવો છો એ દીકરું નથી તે તમે પાઠ નહીં રહે તો અને બધા સાધ્વીએ બહાર નીકળી જઈ મુનિના બાવા દહ નિમ્મવધી દેવરૂપે બનેલા નદરા તના જીવને જલુ આનંદ થયો તેણે પોતાની રક્ષીને એ મુનિની નિશામાં વિચરતા એક વિદ્વાન સાધ્વીજીના સમાવ્યમમાં મૂકી દીધી

બા છે સાધ્વીએ અને સાધ્વીજીની અખડ સવમસાધના ! વિભાવનું પદકું પગથિયું એકાન્તમાંથી મગાવ છે બા ? સવમમ સિમિત જનવા લાગ્યો ઝ પન્તુ સધના કાયકતાઓ અને મુદ્દ આવકોએ આવ્યા સિમિતમાર મારે સાવધાન જનલુ થરે છે એક જ સાધ્વીથી કે એક જ સાધ્વીથી મિત્રા વહોરવા મારે પણ ત્યાં નહીં નાવાસિકા સાધ્વીજીની બે સિખાઓ મિત્રા વહોરવા નીજ્યાં છે તે રૂના કરતા મુકુમાસિકાન ત્યા આવશે તે ત્યાં જ જનશે તે અવસરે

હું ચાલિ

વ્યાખ્યાન : ૭૩

(શુક્રવાર, તા. ૧૮-૬-૬૪)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રત્યા ત્રણે કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે.

સાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે બ્રેહ્મી સાગરદત્તે પોતાની પુત્રી સુકુમાલિકાને માટે એક દાનશાળા બંધાવી આપી તેમાં અનેક અભ્યાસ, સાધુ-સત, અપગ, અનાથ અને ભૂખ્યાઓને ભોજન મળવા લાગ્યું. ગોવાલિકા સાધવીની બે સિષ્યાઓ એકવાર આ સુકુમાલિકાના ઘેર ગોચરી માટે આવ્યા. સાધુની ભિક્ષાને ગોચરી કહેવામાં આવે છે. ગોચરી=ગોચરી જેમ ગાય ઉપર ઉપરતુ ધાસ ખાઈ જાય છે, પરંતુ ધાસને મૂળમાંથી ઉખેડી લેતી નથી તેમ મૂળગ્રંથને તક્લીફ પડે તેવો આહાર સાધુથી વહોરાય નહીં. આહાર વહોરવામાં તૃષ્ણા કે લોભ રખાય નહીં, અને—

મદ્વા દુમસ્સ પુપ્ફેસુ ભમરો આવિયઈ રસં ।

ન ચ પુપ્ફં કિલામેઈ સો ચ પીણેઈ અપ્પયં ॥

—દશવૈકલિકસૂત્ર અ ૧, ગા ૨

જેમ પુષ્પ ઉપરથી ભમરો રસને ચૂસી લે છે, પણ પુષ્પને મૂળમાંથી ઉખેડી નાખતો નથી, તેવી રીતે સાધુએ ગોચરી કરવી જોઈ એ. ‘આ ભોજન કેના માટે બનાવ્યું છે?’ વગેરે પ્રશ્નો પૂછીને વહોરો શકાય છે. માદ્ર માણસ માટે કે ગર્ભવતી માટે બનાવ્યું હોય તે ન લેવાય, પરંતુ તેણે ઉપયોગમાં લીધા પછી વહોરી શકાય છે બાળકને.

સર્જિતે માતા બેઠી હોય, તો જાણકોને હાથાવીને વહોરાય નહીં દાન
પુણ્ય માટે રાખેલું હોય કે જીભારીઓ માટે રાખી મૂકેલું હોય તોપણ તે
વહોરાય નથી એ જાણુ ખાવા બેઠા હોય તેમાના એકની અનુમતિ
ન હોય, તો તેવો આદાર વહોરાય નહીં સાધુ તો ટાલો દુકડો ખાત
ને આકાશે લિપ્તો જાય.

પાંચની ભાગીદારીમાં ચારની અનુમતિ હોય અને એક વિશેષ
કરનાર હોય, ત્યાં આદાર વહોરી સમય નહીં અઘાતકુળમાં વહોર
વાથી વધારે ધર્મલાભ થાય છે કમણ કે મળે તો સમયની શક્તિ અને
ન મળે તો તપની શક્તિ થાય છે

સાધુ તે મધુકરની પેરે નહીં વચ્ચા નહીં ભોભ,
સાધુ ભાધુ દીએ કપને અણુમળ્યે સતોન
ધમ્મો મમસ મલિખા નીમે

પ્રથમ નીસ આકાશ મળ્યો હોય અને પછે સરસ આદાર
મળી જાય, તોપણ નીરસને પદ્માવીને સાધુથી સરસ આદાર લેવાય
નહીં જ્યોત્સુથી આ કાયા છે ત્યાંમુથી કાયા પાસેથી કામ કાઢી લેવા
માટે આદારપણી લેવાના છે સાધુએ ખાઈપીને એકજાગમ માટે
ખોરાકપાણી લેવાના ન હોય વહોરવા જતાં આધ્યાત્મી આદાર હોય
તો મનમાં નહીં ચૂરમાનો બૂકા તૈયાર હોય ભણે તેમા થી, ખાંડ
વનરે અચેત વસ્તુ ભેજવવાની હોય, પણ સાધુસાધ્વી માટે લાડ
વત વાના આગળ સર્જિ શકે નહીં લાડુ વાળે, તો એ સાધુને ખપે
નહીં સચેત ઉપર અચેત હોય કે અચેત ઉપર સચેત હોય, તોપણ
તવાય નહીં પહેલા પ્રદ ના આદાર વણ પ્રદર મુખી ચલ પણ ચોમે
પ્રદરે ચાલે નહીં સાધુથી વેચાતું ઉછીનું કે ચૂટવીને લેવાય નહીં
સામે લાવાન આપે તોપણ યરાય નહીં

સાધુન મળે તોય શુ અને ન મળે તોય શુ ? સાધુ સર્જિતે ત્યાં
નિહોર દવા લેવા જાય ન એ વખતે એ દવા સીધાના હૃદયને ન મળે
અને પછે એ ૪ દવા ઉપાશયમા દેવા માટે આવે તોપણ એ દવા

ઉપયોગમાં લેવાય નહીં સાધુને નિર્દોષ દવા લેવાની છૂટ છે, પણ સદોષ દવા લઈ ગયાય જ નહીં સાધુનું શરીર ખીમા પડે, તોપણ ગૃહસ્થ પામે એવા કઠાવી શકાય નહીં. દેશસ્નાન અને સર્વસ્નાન કદાપિ થાય નહીં સાધુનો ત્યાગ જોઈને સસારોએતિ ત્યાગનું મન થઈ જાય એવો સાધુસાધ્વીઓનો ઉલ્લંઘન ત્યાગ હોવો જોઈએ ગૃહસ્થને ઘેર સાધુથી એસાય નહીં જો સાધુ કાઈને ત્યા એસે, તો ગૃહસ્થને એના કામમાં અડચણ પડે વળી એ સાધુ ભીખાગીઓને અતરાયરૂપ અને ક્રોધનું કારણ બની જાય તે ઉપરાંત ગૃહસ્થને ત્યાના વાતાવરણથી સાધુના પ્રભાવથી પણ ખામી પડે આવો મુનિનો માર્ગ અતિ સાફડો અને કટકોત્તર બચાગ એવો છે વિદ્વાન્માં માથે લીધેલી વસ્તુને જે માઠી વધારે ઉપયોગ થઈ શકે નહીં

બન્ને સાધ્વીઓ સુકુમાલિકાને ઘેર જોયરી માટે આવ્યા સુકુમાલિકાએ આવી પવિત્ર તપોમૂર્તિ સાધ્વીઓને જોઈને હર્ષ પ્રગટ કર્યો, પોતાના ભાગ્યની પ્રશંસા કરી અને અન્નપાણી વહોરાવ્યા સાધ્વીઓ પાછા કરતાં હતાં, ત્યાં સુકુમાલિકાએ કહ્યું, 'મારે આપને કાંઈક વાત કરવી છે' સાધ્વીજી બોલ્યા, 'જે કહેવું હોય તે દૂકમાં કહો' સુકુમાલિકા બોલી, 'આપને કાંઈ મત્ર, તત્ર, દોષ, વશીકરણ કે એવું કાંઈ આવડતું હોય તો મારે સાજર મને ઊડીને ચાલ્યો મર્યો છે તે પાછો આવે એવું કાંઈક કરી આપો'

સુકુમાલિકાનાં આવા વચન સાંભળીને બન્ને સાધ્વીઓ કાનમાં આગળીઓ તાપીને કહેવા લાગ્યા, 'તમે આવું ન બોલો તમારી સસારની વાતો સાંભળવી પણ અમને કલ્પતી નથી ત્યાગીની પાસે ત્યાગની વાત હોય, જોગની નહીં જે એવી વાતો કરે તેને સાધુ કહેવાય નહીં

जे लक्ष्मणं च सुविणं अंगविर्जं च जे पउज्जन्ति ।

न ह्यु ते समया बुच्छन्ति एवं आचरिषिं अक्खायं ॥

—ઉત્તરાધ્યાયનસૂત્ર અ, ૮, ગા ૧૬

અર્થે સાધુ મન તણ આદિ જન્મજાત લક્ષણો, રેખાઓ સ્વપ્નશાસ્ત્ર કે જાતકશાસ્ત્ર આદિની વિદ્યા સાધુ જાણતો હોય, આમજી અને જૂસ્તારની વિદ્યા જાણતો હોય, છતાં સાધુથી એ કહેવાય નહીં જો કહે તે સાચો સાધુ નથી. ભોજના બીજારીઓ સાધુઓ પાસે ખસુ ભોજની જ માગણી કરે છે પણ સાચો ત્યાગી કદી ખસુ એવી વાત સ્વીકારે નહીં અને ઉપાસતા જનનાર કે બધે જ નરના સાચો જતાવે નહીં ચૂકરજનો પરિચય ખસુ હાનિકારક છે

૬ દાન્ટ—એક સાધુ મહારાજ ક્યા વાંચના હતા. આમાં રાજ એક બાઈ સાંભળવા આવતી હતી, ખસુ એ બાઈને રાજ ઉદાસ નોઈને એક દિવસ સાધુએ પૂછ્યું મહેન ! તમે રાજ ઉદાસ કેમ રહે છે ? બાઈએ કહ્યું મારો પતિ બાર વર્ષથી પરેસ જાયો છે એના અને મારી ખબર ખસુ મળતા નથી. સાધુએ તેણે જવિધ નોઈને કહ્યું બાજો બાર વાજે વારો પતિ થોડી પર મેસીને આવશે.

બાઈ તો રાજ રાજ થતી પોતાને ઘેર મારી ધરને સારસાર ક્યું ધરમાં કસારતુ બોળ તૈયાર ક્યું તેને સાધુ મહારાજ પર ખસુ મહા હતી અને મરેખર જ્યાં બાર વાજ્યા ત્યાં બાર વર્ષે તેનો પતિ થોડી ખસુ મેસીને ઘેર આવ્યો. બાઈ તો રાજ રાજ મારી મારી પતિને નવઢાળીને ભોળા કર્યા મેસાડ્યો ખસુ કસાર તૈયાર થયેથો નોઈને તેને સહ પડી બાઈથી વેળું પોતાની કીને થમકાવતી કહ્યું, મેસ, મારી નેરહાજરીમાં આ કસાર વે કાન્ય મારે તૈયાર ક્યો હતો ? કીએ સાચો જવાબ આપતા કહ્યું સ્વામીનાથ ! હું તો તમારા વિદ્ય સાધુ છાન જ છતી રહી હતી. તેમાં સાધુ મહારાજે જવિધ નોઈ દિધું કે આ ? તમે જવસ્ય ઘેર આવશો. બાઈએ આ ભોળા અને આ તૈયારી કરી રાખી છે

એમ વાત છે ? બાઈના પતિ થોડો આવા જવિધ જાણનારા સાધુ મહારાજના હું ખસુ આવતી કામે દર્શન કરવા જઈશ.

ખીજે દિવસે બાઈનો પતિ સાધુ મહારાજ પાસે આવ્યો અને વદન કરીને એ બોલ્યો, 'મહારાજ ! મારો બાર વર્ષથી પત્નો ન હોવા છતાં આપે મારી સ્ત્રીને અગાઉથી કહી દીધું કે હું અમુક સમયે આવીશ તો મને કૃપા કરીને એ બતાવો કે મારી સગલોં ઘોડીને શુ જન્મશે ?' મહારાજે લવિષ્ય જોઈને કહ્યું, 'તારી ઘોડીને ચારેય પગે ઘોળો અને કપાળમા ઘેળા ચાદલાવાળો વહેરો જન્મશે' આ વાત સાંભળીને રાણ રાણ થતો એ પોતાને ઘેર આવ્યો અને વિચારે ચડ્યો કે 'આવો કપાળો વહેરો તો જોવો જોઈએ સાધુ મહારાજ સાચા છે કે ખોટા એની ખાતરી પણ ત્યારે જ થાય માટે ઘોડીનું પેટ ચીરીને અત્યારે ને અત્યારે જ ખાતરી કરી લઉં !'

પત્ની નદીએ કપડા ધોવા ગઈ હતી આ તકનો લાભ લઈને એ લાઈએ પોતાના જ ફળિયામા ઘોડીનું પેટ ચીર્યું અને જોવો મહારાજે કહ્યો હતો તેવો જ આબેહૂબ મરેલો વહેરો નીકળ્યો ! મૂખ અને અંત્રાની માણસો એક સાધારણ કુતૂહલને ખાતર કેવા કેવા પાપ-કર્મ કરી નાખે છે ! ખાતરી કરી લીધા પછી એ જ જમીનમા ઊડો ખાડો ખોદીને મરેલી ઘોડી ને વહેરાને તેણે દાટી દીધા !

ઘોડી વાર બાદ તેની પત્ની કપડા ધોઈને આવી પતિના કપડાં પર લોહીના ઝાંઝ જેઈ એ ચમકી તેણે વિચાર કર્યો કે આ બધી જમીન લોહીથી કેમ બીજાઈ હશે ? ફળિયામા બાંધેલી ઘોડી કેખાઈ નહીં બાઈ સમજી ગઈ કે જરૂર મારા પતિએ ઘોડીને મારી નાખી છે આવા ક્રૂર અને ધાતકી પતિની સાથે રહેવું તેના કરતાં મરવું વધારે સારું આમ નક્કી કરીને મેડા પર જઈને તેણે ગળે ફાસો બાઈને શરીરનો અત આવડ્યો.

ઉપર ગયેલી પત્ની કલાક સુધી નીચે ન ઊતરી, એટલે પતિને થયું કે આ હજી કેમ ન આવી ? એ જ્યાં મેડા પર ચડીને જોવા જાય

છે ત્યાં પત્નીને મૃત્યુ પામેલી જોઈ જાથી મમરાઈને તેણે પણ મળે
હસિા ખાઈને મૃત્યુને હાથે કરીને નાતરુ જાપી દીધું !

આ વાતની ખબર પેલા મુનિ મહારાજને પડી. પોતે એક જાઈને
કવિષ્ઠ જોઈ દીધું તેણે જાણુ પરિણામ જાણેજી જોઈને જાને સ્થર
સ્થર પચેન્દ્રિય જીવેના ધાતજી નિમિત્ત પોતાને સમજીને તેણે પણ
માવજીવન સચારે કરી લીધા જાણુતા હોવા છતાં જોસવસથી કેવો
જનક થઈ ગયો ! મારે સાધુ-સાધ્વિજીએ જાવા પ્રપચેથી હમેસા
હર રહેજી

જાહી જોયરી મારે જાણેલા સાધ્વિજીએ કહ્યું જામરી પાસે
તો ધમતુ જારાધન છે ધર્મ વિના ધર્મ ખખડા નથી. મુકુમાલિખ
જોલી, તો મને ધર્મના જોલ જાપે. સાધ્વિજી જોલ્યાં આ સચાર
જાજીની જવાલા જેવો છે જ ન, જરા જાને મૃત્યુ વિના જોલું કોઈ
જા મળતુ નથી જાને જાથી વધારે સંજાણુ હોવા તો જામરા
મુજીજીને લાજ લેજો. જામ જાને જાને સાધ્વિજી વિદાય લ્યાં.

મુકુમાલિખ જોલલિખ સાધ્વિજી પાસે જાવી. ધર્મદેવના સંજાણીને
તેને વૈરાગજાવ જાલ્યો જાને જો દીક્ષા લેવા મારે માતાપિતાની જાણ
લેવા જાવી. જાથી માતાપિતાને મદીલર જાલ્યો જાણુ પણ સાથે
સાથે જાનક પણ લ્યો કે આ પુત્રીનો જીવ ધર્મમાં પ્રવેશ્યો જો પણ
સારુ જાણુ તેમજો પુત્રીના ત્યાગની જોલારી કરી જોઈ પણ મુકુમાલિખ
જિત તો હવે સચારથી વિરક્ત જ જાણુ હવે જાથી ધામધૂમપૂર્વક
મુકુમાલિખને દીક્ષા લેવાની ર ન જાવી.

હૈ શાન્તિ.

વ્યાખ્યાન : ૭૪

(શુક્રવાર, તા ૧૬-૬-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત ગ્રંથના ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ અયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

તાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે મોવાલિકા સામગ્રીથી પાસેથી ધર્મદેશના સાબળીને સુકુમાલિકાએ સસારમાં હુ ખનુ દર્શન કર્યું તેનો આત્મા સસાર તરફ દિદાસીન બન્યો

વિષયારસ વિષ સરીખો લાગે, એન પડે નહીં સસારે,
જન્મમરણપદ સરખુ લાગે, આત્મપદ ચીને ત્યારે
અક્ષમ્બનિરજન આતમબ્યોતિ, સતો તેનુ ખ્યાન કરે,
આ કાયામટ આતમ હીરો, ભૂલી કા ભવમાહિ કરે

જેને વિષયના રસો ઝેર સમાન લાગતા હોય તે જ આત્મપદને ઝોળખે છે, પણ ભોગના બીખારીઓને આ સસારનું પર્પટન કરવું પડે છે ખાળદ નાનું હોય ત્યારે એ પોતાની જ વિદ્યા ચૂંથે છે, પણ મોટો થયા પછી તેને અશુચિ પર ઘૂણા થાય છે પણ અસાની જીવ બને ગમે તેટલો મોટો કહેવાતો હોય, છતાં તેને હજી મળમૂત ચૂંથવા ગમે છે આ શરીરમાં પણ એ જ મળમૂત અને અશુચિ ભરેલ છે. શરીરમાં 'જહાં અંતોં તહાં બાહિ' અને જહાં બાહિ તહાં અંતોં—જેનું અંદર છે તેનું જ બહાર અને જેનું બહાર તેનું જ અંદર છે, છતાં જડના મોહમાં પડી ગયેલા જીવો આત્માનો સ્વભાવ બાંધતા

નથી. આ શરીર શુષ્કાણ, મોહાણ, મારાણ, મરગાણ, મરગતિરિ-
 ક્ષાણ સતત મૂઢે ધર્મ જામિજાળતિ — ૬ ખ. મોહ, રોગ,
 શોક અને વ્યાધિનું ધર દોવા છતાં મૂઢ અનેસો છવ ધર્મને નજીવા
 તરફ ઘટો નથી. કમના પાંચ પ્રકાર છે (૧) રાગ, (૨) રૂપ,
 (૩) રૂપ (૪) રસ, અને (૫) મધ. આ પાંચે વિષયોની પ્રતિભાદે
 અગ્નિનીએ અનેક ધમપછા કરે છે જેમ કે આંખને વિષ રૂપ છે
 એકવાર જેણે એ આંખનો સદજ રસાવ છે પણ એ ને એ રૂપ
 રજને વારવાર જેણે એ વિષ જાની નામ છે આ વિષયોનો ત્યાજ
 કરવો જ જોઈએ અને એવા વિષ ભોગવનારનો પણ ત્યાજ કરી દેવો
 જોઈએ. પણ ઇન્દ્રિયોની જેમ અગ્નિની છવ વિષયોમાં વારવાર
 રસાવ છે તમારી વીડીમાંથી હીરા પડી નામ તો તેને શોધવા માટે
 આખી શરીરની ધૂળ જોઈ કાઢો છે, પણ તમારા આત્માથી હીરા તમે
 ગુમાવ્યો છે એને ક્યારે શોધશો ? તમને જ મજામાં લૂટારાઓ મળી
 નામ તો તમને તેનો કેટલો ડર લાગે છે ? કોઈકે પણ લૂટારાઓ
 તમારા આત્માથી હીરાને લૂટવા તમારી બહાર બેઠેલા છે એને તમને
 ડર લાગે છે ? કોઈ જેમ સાધુને લૂટારાઓ જ મજામાં લૂટારા મળી નામ
 તો એને ભય લાગે ? લૂટારાઓ પણ કહે છે કે 'તેના સાધુ છે ને ?
 ત્યાં અની પાસે જુઓ જ્યાંથી ધાતુની વાટકી પણ નહીં હોય. જેટલો
 પચારે વધારે પાચારીયો તેટલો લૂટારાઓ ભય લેશે. વધારે પેસા
 એના કરશે તો સુખેથી મરવા પણ દેશે નહીં માનસજન્ય ભયમાં
 અમર માટે નથી મળ્યો ભરનો નિવેદ્ય લાવવા માટે છે તેથી આત્માની
 શુદ્ધિ આદરે.

એક ચીમની જાણે છે પણ એનો પ્રાપ્તિ આત્મો નથી કરતો કે
 તેનું પુમાની નામ લાગે મર્ષ છે તમારા દિલની ચીમનીમાં રિપના
 પુમાની નામ નથી મર્ષ છે તેથી આ માનો પ્રાપ્તિ દેખાતો નથી.
 એવાસિદ્ધિ સાધીએ સુકમાસિદ્ધિ આ પ્રકારે દેશના આપી આપી
 સુકમાસિદ્ધિ ત્યાગન પછે આ દેવે એનું જ અજાણ્યું દેખાવા લાગ્યું.

ન્યારે આતમને દીવડે જાગે, વૈલવ અળખામણા લાગે,
લાગે ખારે સસાર, લાગે ખાગે અણગાર,
એને સસારત્યાગની રદ લાગી, જાગ્યો રે આતમા આરા જાગી,
મુક્તિના અમૃતની પ્યાસ જાગી અલિલાપ જાગી

ન્યારે આત્માની જ્યોતિ જાગે છે ત્યારે તેને પૌદ્ગલિક વૈલવે।
ઝેર જેવા લાગે છે પતિના મૃત્યુ પછી સ્ત્રીને ધગ્યોળુ પહેરાવવામા
આવે છે એ વસ્ત્રો અને આભૂષણો એને ગમે ખરા ? એ આભૂષણો
એને આનંદ આપી શકે ? એમ જે સસારથી વિરક્ત થવા હંગમે છે તેને—

સર્વે ત્રિલચિયં ગીયં સર્વં મદં વિદિમ્વયં ।

સર્વે આમરણા મારા સર્વે કામા દુહાવદ્વા ॥

—ઉત્તરાધ્યયનમુત્ર અ ૧૭, ગા ૧૬

સર્વ ગીનો—ગાયત્રો વિશાપ ૩૫ લાગે છે, સર્વ નૃત્યો વિદ્યખણા-
૩૫ લાગે છે તમામ આભૂષણો ભારરૂપ લાગે છે, તમામ કામનાઓ
ધુમાડાના પાચક જેવી જણાય છે દુખના કારણમૂલ જે કોઈ હોય
તો તે કામભોગ છે. સુકુમાલિકાને તેના માતાપિતાએ વૈરાગ્ય-
ભાવમા જોઈ ત્યારે ધામધૂમથી તેના વરધોડો કાઢ્યો આજે માતાપિતા
પોતાની વહાલી પુત્રીને ગુસ્સાચુમા સુખત કરવા જઈ રહ્યા છે ગોવાલિકા
સાધ્વીજી પાસે જઈને માતાપિતાએ કહ્યું—

કોઈ વહોરાવે અન્ન પાત્ર ને કોઈ વહોરાવે કપડાની જોડ,

હું રે વહોરાવું મારી પુત્રીને, તમે કરજો તેના જતન રે

અનુમતિ આપી માએ રાવતા

માતાપિતા કહે છે, ‘કોઈ આપને વસ્ત્ર-પાત્ર વહોરાવે, પણ અમે
તો અમારા સુકુમાલ પુત્રીસ્તનને આપના હાથમા સોપીએ છીએ જે
અમારા હૈયાનો હાર અને આજના રત્ન સમાન છે એવી વહાલસોપી
દોકરેને આપના ચરણે ધરીએ છીએ આપ એને ચતુર્પૂર્વક સાચવજો.

ગુરુએ પદમુષ્ટિ લોચની ક્રિયા કરી દીક્ષા લીધા પછી સુકુમાલિકાએ
સાનામ્યાસ શરૂ કર્યો. ગોવાલિકા સાધ્વીજી પોતે જ જ્ઞાનનો અભ્યાસ

કરાવવા લાગ્યા. આમળના સમ્મર્માં ગુરુ પોતે જ સિધ્ધોને શાનાખમન કરાવતા. છપાખામમાં પત્નિસ ગુરો નેઈએ. તે વખતે બધાં મુત્રે મુખપાઠ કરાવવામાં આવતા. આમળી લૌકિક વિદ્યામાં રાજ્યકર્તાના જન્મદિવસ થાક કરાવવામાં આવે, પણ હોકરાના બાપનો જ મદિવસ કયો એની પણ ખબર હોય નહીં.

સુક્રમાધિકાએ સાધુજીવનનાં આત્મરસો વગેરે સીધી લેલું અને સિદ્ધાન્તનો અભ્યાસ ગણ્યો. ઈર્ષ્યામિતિ આદિ સમિતિ અને ગુપ્તિ વડે મન વચન અને કાયાની અશુભ પ્રવૃત્તિને ગણીને શુભ પ્રવૃત્તિ કરવી નેઈએ. મુનિઓ તો 'માસમાણ્યો ન માસેગજા'—એટલા છતાં ન મોટા નેવા લાગે મૌન રાખવું વિદ્યાર કરવાના નિમ્નો વગેરે સિદ્ધાન્તોનું શાન તેણે મેળવી લેલું.

આજે તો કેટલાક સાધુઓ બીજાનાં લાલ મારે આત્મચાલ મુખથી રહ્ય છે લાલિત્વીકરથી લાપજો કરીને બીજાનો લાલ લુએ છે પણ તેમાં કેટલા અગ્નિઝવના છવોનો આરભ થાય છે એ વિચારવા નથી. વિદ્યારમાં પણ હવે ડોળાની ખાલ જણાવી મહેનત ગમાવવા મારે ગાળાખાઈના ઉપયોગ કરવાની વાતો ચાલે છે આ જુલું સિદ્ધાન્તથી વિરુદ્ધ આચરણ છે આલુ આચરણ અશુભ છે જમાતો હરે તેમ ધન હરે એમ કહેનારા ધર્મને સમજ્યા નથી.

શાનના બીજ પ્રકાર છે : (૧) અમુકાને લાભે અમુક નેઈએ. (૨) શાન ભંતા વિનય કરવો નેઈએ ચાવન દોહતી વખતે જેમ દોહનારો ચાવન ખાણુ મૂકીને, પપાળીને અને દાઢ હેત્વીને પ્રસન્ન કરે છે તેમ સિધ્ધે છપાખામને વિનયથી પ્રસન્ન કરીને શાન અમુક (૩) શાનનું જનુમાન કરવું (૪) શાન અમુકનાં મધાચક્રિત તપ કરવું (૫) અથ તથા ગુરુન ગોપવવા નહીં (૬) અર્થશુદ્ધ અખમન કરવું (૭) અક્ષરશુદ્ધ અખમન કરવું (૮) અથ તથા અક્ષરથી ઉત્પન્ન શુદ્ધ અખમન કરવું સમગ્રી સિધ્ધો આ બાક પ્રકારે મેળવેલા શાનથી

જ્ઞાની બને છે ‘તૂટેલ તળિયાનો ધડો ભરાયે કેમ કરી?’ તળિયું જ ફૂટેલું હોય તો પાણી કેમ રહે? એમ અવિનીત શિષ્ય વિદ્યા ક્યાંથી પામી શકે?

દૃષ્ટાન્ત—પૂ કુગરશી સ્વામી પાસે એક ડાહ્યાજી સ્વામી હતા. એક વાર અજરામરજી સ્વામી કુગરશી સ્વામી પાસે આવ્યા તેમણે ડાહ્યાજી સ્વામીની પ્રશંસા સાબળી હતી અજરામરજી સ્વામીએ સંસ્કૃત પચાસ શ્લોકો આપ્યા અને તેઓ પ્રવચન આપવા પધાર્યા વ્યાખ્યાન પૂરું થયું ત્યાં તો ડાહ્યાજી સ્વામીએ શ્લોકો ગોખી લીધા અને તરત જ બોલી ગયા આનું નામ છે જ્ઞાન વિવેકી શિષ્ય આવું જ્ઞાન મેળવે છે શિષ્યે જ્ઞાનાભ્યાસ કરતા અનેક કષ્ટો આવે તો પણ સહન કરવા બોધ એ.

જેણ વંધં ઘઠં ઘોરં, પરિભાવં ચ દારુણં ।

સિદ્ધિમાણા નિયચ્છન્તિ, કુત્તા સે લલિશ્ચિન્દ્રિયા ॥

સૈઽષિતં ગુરું પૂયંતિ, તસ્મૈ સિન્ધસ્સ કારણા ।

સંકારેન્તિ નમંસંતિ તુદ્ધા નિદેસવન્તિણો ॥

—દશવૈકલિકસૂત્ર, અ ૯, ઉ ૨, ગા ૧૪-૧૫

આ લોકની વિદ્યા માટે પણ ગુરુ શિષ્યને આધે, ભાર ઉપડાવે, કષ્ટ આપે અને એ કષ્ટોને રાજકુમારો જેવા પણ સહન કરે, તો જ આ લોકની વિદ્યા મળે છે, તો ખજી સૂત્રસિદ્ધાન્ત બાણવા માટે કેટલા કષ્ટો વેઠવા પડે?

સુકુમાલિકાએ જ્ઞાનાભ્યાસ શરૂ કર્યો છે ગોવાલિકા સામ્બીજી એને જ્ઞાન બાણાવે છે હવે ત્યાં શુ ખમશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૭૫

(સુવિવાર, તા ૧૨-૧-૧૪)

અહીં નામે સિદ્ધાન્ત પ્રપ્ત્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત છે

શાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર આમે છે એવાસિકા આત્મા પાસે દીક્ષા લઈને સુક્રમાસિકાએ અભ્યાસ કર્યો. ખજાને દીક્ષા લેતી વખતે સિદ્ધ જેવી સરવૈરતા હોય છે ને પછેથી સિમાળ જેવા બની જાય છે ત્યારે કેટલાક દીક્ષા લેતી વખતે સિમાળ જેવા સિમિત્ત હોય છે અને પછેથી સિદ્ધ જેવા બની જાય છે. કેઈ દીક્ષા લે ત્યારે સિદ્ધ જેવા અને દીક્ષા લઈને પણ સિદ્ધ ને સિદ્ધ જેવા રહે છે ત્યારે કેઈ દીક્ષા લે ત્યારે સિમાળ જેવા અને દીક્ષા લીધા પછી પણ સિમાળ ને સિમાળ જેવા સહી જાય છે. આટલે પ્રત્યાખ્યાન લેતી વખતે જ તેનું પાલન થઈ શકે છે કે કેમ એનો સંપૂર્ણ વિચાર કરવો જોઈએ. દીક્ષા લીધા પછી સિમિત્તાત્માર પાલને નહીં તેમ એક મનુરને પાંચ મળ્યું થઈને થયેલું ઉપાધવા આટલે મનુરની દરાપીને અમુક કેટલું મોક્ષેલ. મનુરે તેને દરાવતી વખતે તે આખો થયો. છતાં લીધો, પણ પછી તેને અનુસર થયો કે આ થયો તે મનુ વગ્નદાર છે આથી તેણે એ થયેલાં એક જિદ્દ પાલી દીધું થેર પર્ણેયાત્મા રસ્તામાં ન પડે દોળાતાં દોળાતાં એક મળ્યું આજી થઈ નય, તે તેને મનુરની મને કે દીક્ષા મળે ને અરે, એકમો દીક્ષા જ નહીં પણ કેઈવાર દીક્ષા મો. તરે. પો. દીક્ષામાં મુખ્યત્વે અહિં સા સ્ત્રવ, અસ્તેવ, અઘ્રય

અને અપરિચિત્ત એ પાત્ર મનોનું ચાવજીવન પાલન કરવું પડે છે. આ બધા વ્રતના પચ્ચક્ષુષાણુ પાળતા પાળતા દેશ-કાળના બહાનાં નીચે જે એને હજવા કે સિચિલ બનાવી દે તે સાચો સાધુ નથી માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે કે—

ત્રણ જોગે કરી પાળીએ, વ્રત ખાડાની ધાર;
કષ્ટ પડે નવિ ભાગતા, મહાન ફળ મળનાર

વ્રતપાલનમાં પડતા કષ્ટોને હસતે મોઝે ભોગવી લે એ જ મહાન ફળ મેળવી શકે છે પ્રતિજ્ઞાનુ પાલન તો પ્રાણાન્તે પણ થવું જ જોઈએ.

‘ ભલે કાયાના કટક થાય, અમે લીધી પ્રતિજ્ઞા પાળશું રે ’

પ્રતિજ્ઞા પાળવી એ ભૂષણરૂપ છે અને પ્રતિજ્ઞાપાલનમાં સિચિલતા સેવવી એ દૂષણરૂપ છે

દૃષ્ટાન્ત—એક માણસે બાધા લીધી કે અમુક કામ નહીં થાય ત્યાસુધી હું લાડુ ખાઈશ નહીં ત્યાસુધી લાડુ ન મળ્યા ત્યાસુધી તો બાધા બરાબર ટકી રહી, પણ એકવાર ક્યાંક જમવા જવાનું થતા સામે લાડુ આવ્યા એટલે તેણે મનમાં ને મનમાં કહ્યું, ‘ બાધા રે બાધા, તું મારી મા ! લાડુ પરથી જિતરી ને દાળ ઉપર જ ! ’ અને એણે લાડુ ખાવાની શરૂઆત કરી પેટ ભરીને લાડુ તો જમી લીધા પછી વિચાર થયો કે હવે દાળભાતતો વારે આવશે લાડુ તો એકલા શાક સાથે ખાઈ લીધા, પણ ભાત કેમ ખવાશે ? આથી તેણે કહ્યું, ‘ બાધા રે બાધા, તું મારી મા ! દાળ પરથી જિતરીને હતી ત્યા ને ત્યા જ ! ’ અને એણે દાળ પણ ખાઈ લીધી આવી સિચિલ પ્રતિજ્ઞાએ પાળવી એ તો વાડમાં છીડા પાડવા બરાબર છે ઉપવાસમાં અશક્તિ આવે તેથી ય્દુક્રાન્તા ઇન્દ્રેજ્યનો પણ ન લેવાય મોદેથી નહીં, તો બીજી રીતે પણ કાઈ લેવાય નહીં

વ્રત કરતી વખતે થોડું છોડીને વધારે મેળવવાની આસક્તિ રાખવી એ વાસ્તવિક તપશ્ચર્યા નથી માટે માન, પ્રતિજ્ઞા કે દેવલોકની

દોમદોમ સાક્ષી માટે વત કલ્પ સ્થિત નથી. ઘડાઅવસ્થા ધારણ કરી પછી સિનેમા નેવામાં ફેરસાક એવો અવાજ કરે છે કે અને તે ધાર્મિક ચિત્રો જ નોઈએ છીએ પરંતુ ધાર્મિક ચિત્રોમાં પાદ સમ્પન્નવારોએ કર્યા ધાર્મિક છે ! આવા અધાર્મિક અને ચારિત્રની સિધ્ધિતાવાળાઓની પાસેથી જાને શુ મેળવવાના છે ! સાચુ મુખ્યકિન્ તે ચારિત્રનુ છે

ગૌતમસ્વામી પ્રશ્ન કરે છે કે નિશ્ચેષણ મંત્રે ! ક્રીષે કિં કુળયદ્ ! —નિર્વેદથી છવને શુ કળ મળે છે !

ઉત્તર આપતાં અવધન કહે છે કે નિશ્ચેષણં વિશ્વમાણુસ-
નિશ્ચેયં હ્રિદ્યમાગચ્છત્, સમ્યકવિસપ્તુ
। સમ્યકવિસપ્તુ ચિરજીવમાણે આરમપરિગ્રહપરિક્ષાય
। આરમપરિગ્રહ પરિક્ષાય કરેમાણે સસારમર્મ
સિદ્ધિમર્ગ પશ્ચિવળે વ મચદ્ ॥૨॥

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર, અ. ૨૬

પ્રી રમિવાળો આત્મા દેવ, મનુષ્ય ને તિથિ મન્ય કામઓએથી બંધી નહ ને આરબ-પરિચ્છેને ઊઠે તે અનુચિત્વ સસારને જે અને મોહનો માત્ર પ્રાપ્ત કરી ને પૂર્વસ્વર્ગમાં માસ ૧ તપ કરીને અકરવીપદ મેળવનારા અઘાદત્ત અકરવીને સાતસે । મનુષ્ય મનુ પરંતુ તપનુ પ્રવળ અસિદ્ધિદિર્ઘા પૂરુ કરીને જ સાતમી નરી વધે । ત્યાં તેમજ આચરોપમનુ ૬ ખ પડે એને તિર્થાત્રો ભર મળે । માત્ર સાતસે ૧૫ના । તેજે કેવુ અપાર કષ્ટ વહેતી થીયુ । મોઘ મુખ અનતી વેદ્ય વેદી પડી ।

આસ્વાદી વેપારના કામ માટે જન્દારામ જતો
તેજે એક વાડીમાં રિસાઓ કરી અને પોતાની
સાક ને બાટી બનાવ્યા, આસ્વાદી બાટી

ને શાક બહુ વખણાય છે. આવા શાક-ખાદીની સુગંધ કેસ ચલાવતા ખેડૂતના નાકમાં આવી અને તેણે એ મારવાડીને કહ્યું, ' તમારા ખનાવેલા શાક-ખાદી મને ખાવા આપશો ? એની સુગંધથી મને ખમ્છા થઈ ગઈ છે ' ખેડૂતની ગરજનો લાભ ન લે તો એ મારવાડી કેમ કહેવાય ? તેણે કહ્યું, ' તારું આ ખેતર મને લખી દે. તો શાક-ખાદી આપુ ! ' ખેડૂતે હા પાડી, ને મારવાડીએ કાગળમાં ચાલુ પાક સહિતનું ખેતર લખાવી લીધું ! એ ખેડૂતને એક વખત ખાવા માટે મળના શાક-ખાદી તો મળ્યા, પણ તેણે લીધીજમ અને પાકથી ભરેલી વાડી ગુમાવી ! એ ખેડૂતને તમે શું કહેશો ? મૂર્ખ ! હવે તમે વિચાર કરો કે કપટ કાપવા માટે અહમ અને એકપાસી આભેશ કરનાર પણ એ ખેડૂતના જેવો જ ગણાય કે નહીં ? આ કાયા તો ચાર દિનનું આદરકુ છે-

જેવો કુજર કેરો કાન, જેવો સધ્યા કેરો વાન,
જેવું પાકું પીપળતું પાન, તેવું જોર જીવાનીતું જાણુ
જેવો ધુમાડાનો ગોટો, જેવો પાણીતણો પરપોટો,
જેવો સુદર કાચનો ફોટો, એવો સસાર આ ખોટો

આ જીવાનીતું જોર હાથીના કાન જેવું, સધ્યાના રંગ જેવું, પીળા પડી મયેલા પીપળના પાન જેવું, ધુમાડાના ગોટા જેવું અને પાણીના પરપોટા જેવું છે આવા અનિત્ય અને અસ્થિર સસારના સુખો માટે પ્રતો કરવા એ તો ગરલક્રિયા સમાન છે

ભગવાન કહે છે કે—

દુમપત્તય પંહ્યય જહા, નિવહહ રાહગણાણ અચ્છય ।
પવં મણુવાણ જીવિયં સમય ગોચમ । મા પમાયપ ॥

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અ ૧૦, ગા ૧

જેના પર અનેક રાત્રિદિવસ વીતી ગયા છે એવા પાકા પાનને પડતા વાર નહિ લાગે, એવું મનુષ્યનું જીવન પણ છે

દોમદોમ સાજની માટે જવ કરવું હિમિત નથી. જ્યારે જવ ખારવું
કર્તા પછી સિનેમા જોવામાં ફેરવાઈ એવો અવાવ કરે છે કે જાને તે
ધાર્મિક ચિત્રો જ જોઈએ છીએ પરંતુ ધાર્મિક ચિત્રોમાં પાઠ
અનુવંશરજો કર્યા ધાર્મિક છે ? આવા અધાર્મિક અને આરિજની
શિક્ષિતાવાળાઓની પાસેથી તમે શું મેળવવાના છો ? સાચું મૂલ્યાંકન
તે આપીતું છે.

ચૈતન્યવાદી પ્રશ્ન કરે છે કે મિત્તેષ્ય મંત્રે ! કીલે કિં
અવ્યય ? — મિત્તેષ્યી છવન શું ફળ મળે છે ?

ઉત્તર આપનાં અમવાન કહે છે કે મિત્તેષ્ય વિષ્ણુમાણુસ-
તેરિષ્ઠિવસુ કામમોમેસુ નિષ્ણેય હવ્યમાગચ્છત્ત સવ્યવિસપ્સુ
વિરજજ્ઞદ્ધ । સવ્યવિસપ્સુ વિરજજમાળે આરમપરિગ્ઢપરિજ્ઞાય
કરેદ્ધ । આરમપરિગ્ઢ પરિજ્ઞાય કરેમાળે સસારમર્ગ
લોચ્છિજ્ઞદ્ધ સિદ્ધિમર્ગ પદ્ધિવળે થ મહદ્ધ । ૨૪

—ઉત્તરાખ્યનસૂત્ર, અ. ૩૬

મોક્ષની રચિત થો આત્મા દેવ મનુષ્ય તે તિથ ચના કમનોમોથી
વિરજા જની જન્મ ૭ અરજ-પમિત્તને છેડે તે સ્તુર્જતિપ સચારને
છેદી તાપ્ત અને મોક્ષના મામ પ્રાપ્ત કરી લે. પૂર્વમવર્તમાં માસ
અમહુર્તમાં તપ કરીત ચાકરી પદ મેળવવારા અઘ્ઘદ્ય ચક્રકર્તાનિ સાતસો
વળતુ આયુષ્ય મનુષ્ય પ તુ તપતુ પુત્ર્ય ત્રિસિદ્ધિમાં પૂલુ કરીને
જે સ્વર્ગ ૪ સાતમી ન કે ગરો ત્યા તેગ્રીસ સ્વર્ગોપમતુ કુળ
જાતના ૧૩ અને તિથ ચના જવ મળેો માત્ર સાતસો વળના
ચક્રકર્તાપિના ગત્ય ફેનુ અત્ર કાલ વહેરી લીધું । થોમ્મ મુખ
માત્ર ફેરી અનતી ચના વ રી પ ।

પૂરના—અક મ વ । વત ના કામ માટે જગરમામ જતો
દતો બદ ચર્મ /વાથી તવ અક વ ડીમ વિસામો કર્યા અને પોતાની
સાક્ષના સામન વ તનુ રાકે । આ । જન તા. મારવાડી બારી

ને શાક બહુ વખણાય છે આવા શાક-ખાદીની સુગંધ કેસ ચલાવતા
ખેડૂતના નાકમા આવી અને તેણે એ મારવાડીને કહ્યું, ‘ તમારા
ખનાવેલા શાક-ખાદી મને ખાવા આપશો ? એની સુગંધથી મને ઇચ્છા
થઈ ગઈ છે ’ ખેડૂતની ગરજનો લાભ ન લે તો એ મારવાડી કેમ
કહેવાય ? તેણે કહ્યું, ‘ તારું આ ખેતર મને લખી દે, તો શાક-ખાદી
આપું ! ’ ખેડૂતે હા પાડી, ને મારવાડીએ કાગળમા ચાલુ પાક સહિતનું
ખેતર લખાવી લીધું ! એ ખેડૂતને એક વખત ખાવા માટે મળના
શાક-ખાદી તો મળ્યા, પણ તેણે લીલીછમ અને પાકથી ભરેલી વાડી
ગુમાવી ! એ ખેડૂતને તમે શું કહેશો ? મૂર્ખ ! હવે તમે વિચાર કરો
કે કષ્ટ કાપવા માટે અટક અને એકપાસી આખેલ કરનાર પણ એ
ખેડૂતના જેવો જ ગણાય કે નહીં ? આ કાયા તો ચાર દિનનું આદરકું છે.

જેવો કુજર કેરો કાન, જેવો સધ્યા કેરો વાન,
જેવું પાકું પીપળનું પાન, તેવું જોર જીવાનીનું ગળનું
જેવો ધુમાડાનો ગોટો, જેવો પાણીતણો પરપોટો,
જેવો સુદર કાચનો ફોટો, એવો સસાર આ ખોટો

આ ધુવાનીનું જોર હાથીના કાન જેવું, સધ્યાના રંગ જેવું,
પીળા પડી ગયેલા પીપળના પાન જેવું, ધુમાડાના ગોટા જેવું અને
પાણીના પરપોટા જેવું છે આવા અનિત્ય અને અસ્થિર સસારના
સુખો માટે મતો કરવા એ તો મરણક્રિયા સમાન છે

લગવાન કહે છે કે—

दुमपत्तप पंडुयप अह्ना, निचडह राइगणाण अरुचप ।

एवं मणुयाण जीवियं समय गोयम । मा पमायप ॥

—જિતરાધ્યયનસૂત્ર અ ૧૦, ગા ૧

જેના પર અનેક રાત્રિદિવસ વીતી ગયા છે એવા પાકા પાનને
પડતા વાર નહિ લાગે, એવું મનુષ્યનું જીવન પણ છે

મયા કુસુમ આકારની, દિન ચારમાં વલ્લુચી જશે;
પાણી પહેલાં પાળ બાધી સે, મનની મનમાં રહી જશે.
ચિતામણિસમ દેહ આ માયા છતાં પણ નહીં મમે
પારસમણિના પાત્રમાં બીજ મામતાં દિન વહી જશે ।

માટે જ્ઞાંત્રીધી કુવાની છે ત્યાંત્રીધી ધર્મ કરી મે. સિદ્ધાન્તાનુ
છાણુ તે કુવાનીનુ નાણુ કવિબના કામનુ છે ફરી ફરી આ દેહ
મળશે નહીં માટે સમ્ભાવનો પણ પ્રમાદ કરશે નહીં

જરા જ્ઞાંત્રીધી ના પીડે, જ્ઞાંત્રીધી બાધિ ના વધે;
યર્ષા ઈન્દ્રિયકાનિ ના ત્યાંત્રીધી ધર્મ આચરે

જ્ઞાંત્રીધી જ્ઞાવસ્થા આવી નથી, જ્ઞાંત્રીધી શમેએ સરીરને ધર
જનાવુ નથી અને ઈન્દ્રિયો જ્ઞાંત્રીધી સક્રિયતાથી છે ત્યાંત્રીધી ધર્મ
કરી મે. પાંચથી કાંઈ નહીં જતી રહે સમ્પીષ્ટે મવને તુ કૂપ
જાતને પ્રત્યુદયમ કીદશ ?—પાંચથી તે ધર જળવા લાગે ને
ફેલે! ખોડવાને મળત નિષ્ફળ જ જશે! કાળ આવી જશે પાંચે શું
કાંઈ રહેશે? માટે સવમ અને તપમાં કાંઈપણ પૌરુષસિક કમ્મ સેવશે
નહીં હાલના ઉપરન પચ્ચિમેથી પાનાર છે નામે જઈ પડે છે

કેટલાક લોકો પોતાના છેકરો પરજેઠ જાય ત્યારે આવીને કહે
છે મહારાજ ! આ છેકરાને એવું માંત્રસિક સંજ્ઞાવી દે કે એ ખૂન
પિંડા લાવે. પણ માંત્રસિકમાં શું કહેવાય છે ખરું છે ?

આવ ધરીને ૭ ગુણુ ગાય તે છવ તરીને મેલે જાય ।

વીતરાજ કામવાન પાસે આરજ-સમારજ મામવાનું ન હોય
અકાયાં પિંડા મેળવવાની વાતો નથી પણ પ્રમુદ્ધ જવાની વાતો છે

નાસ્ત્યશ્રુત મુલમભૂષણ ! મૂલનાથ !

મૂલગુણૈર્મુલિ મલમ્ભમમિષ્ટુવસ્તા ।

તુલ્યા મયમ્ભિ મલતો નનુ તેન કિ વા

મૂલવાશિન ય દદ્ધ નાસ્તમમૈ કરોતિ ॥

—શકતામરસ્તોત્ર ૨૨૯ ૧

હે જગતના ભૂષણરૂપ ભગવાન ! હે પ્રાણીઓના નાથ ! એમો કોઈ આશ્ચર્ય નથી કે તમારા ગુણોની સ્તુતિ કરનાર મનુષ્ય તમારા જેવો જ બની જાય છે ભલે એવા સ્વામીથી શો લાભ કે જે પોતાના સેવકને પોતાના જેવો બનાવી ન શકે ? અર્થાત્ આપની સ્તુતિ કરનાર આપના જેવો જ બની જાય છે એક શેઠને અનુરૂપ થઈને રહેનાર નોકર પણ શેઠની કૃપાથી શેઠતુલ્ય થઈ જાય છે, તો આમા શું આશ્ચર્ય છે ?

ભગવાન પાસે કેવળજ્ઞાન ને કેવળદર્શન છે, ને તમારે ‘કેવળજ્ઞાન’ (જોણિયો મેળવવાનું જ્ઞાન) જોઈએ છે, તો એ કેમ મળે ? પ્રભુ પાસે ભૌતિક માગણી કરાય જ નહીં કર્મવશાત્ જે કાંઈ મળે તેમા સ્વતોય રાખો સૌને પોતાના પુણ્ય પ્રમાણે મળે છે મોટી મહત્વાકાંક્ષા કરવાથી કાંઈ વળવાનું નથી.

સહજ મિલા સો દૂધ ઘરાઘર, માંગ લિયા સો પાની ।

જેંચ લિયા સો રક્ત ઘરાઘર, ગોરખ ઘોરયા ઘાળી ॥

ભવ વધારવા માટે મત કરશો નહીં, નહીંતર ‘ઘટીની ઉંદરડી થાળામા કે ગાળામા’ જેવી હાલત થશે ‘બળદ ધાત્રીનો બહુ ફરે, તોય પોતાને ઘેર’—એમ તો ધાત્રીનો બળદ પણ ધાત્રીના ફેરા કરતેલ સેકડો ગાઉ માલે છે, છતાં ધાત્રીથી દૂર એક ડગલુ પણ જઈ શકતો નથી ભવે થોડું કરો, પણ સાચું કરો, કારણ કે—

કોડ ક્રિયાથી ના મળે, તે એક પલમાહિ મળે,
દરિદ્રતા દૂર રહે, શોક ને સતાપ ટળે,
એવા દેવાધિદેવના જે જઈ ચરણે પડે,
ભવોભવના ક્રોધા સહુ પાપ ને પરિપાપ ટળે
જેન સયુકતમગ્નનુ કાજ સર્જુ રે,
ભૂલ્યા તારુ નામ, વખત ગયો રે,
મોડ તાણી સુતામા જનમ ગયો રે ભૂલ્યા.

હોય તો આ ચપાપુરીની બહાર આવેલા સુભૂમિભાગ નામના ઉદ્યાનમાં છઠ્ઠ-ઘડના પારણા કરીને સૂર્યની આતાપના સાથે તપ કરુ ' ગોવાલિકા સાધ્વીજીએ જવાબ આપ્યો, ' તમે જે વાત કરો છો તે આપણને કદ્યે નહીં આપણે ઈર્ષ્યાસમિતિ, આદાનસમિતિના પાળનાર અને ગુપ્તિ રાખનારા છીએ. માટે જે મકાનમાં સૂર્યનો તાપ આવતો હોય તે મકાનમાં પછેદી બાધીને આતાપના લેવાય સ્ત્રીજાતિ માટે ખુદ્મી જગ્યામાં આતાપના અને એક પગે ઊભા રહીને તપ કરવાની લગવાને આગા આપી નથી, કારણ કે સ્ત્રીઓએ બહુ સાવધાનીથી રહેવાનું છે '

આ પ્રકારે ગુરુશ્રીએ સુકુમાલિકાને સમજાવી સુકુમાલિકાને તો ઉઠાળો જ આપ્યો હતો એથી તે વિચારવા લાગી કે ' મેં જે તપ કરવાનું ઇચ્છ્યું છે તેની ના કેમ પડાય ? ' પણ જે શિષ્ય કે શિષ્યા સિદ્ધાન્તના નિયમ પ્રમાણે ન ચાલે તો એને ચલાવી લેવાય નહીં ગુરુશ્રીની એ ફરજ છે કે પોતાની શિષ્યાઓને સિદ્ધાન્તના નિયમમાં રાખે ગુરુશ્રીની જવાબદારી બહુ મોટી છે માત્ર દીક્ષા આપી દેવાથી બહુ જ કર્તવ્ય સમાપ્ત થતું નથી પોતાના શિષ્યો માર્ગે છે કે ઉન્માર્ગે છે એની જવાબદારી ગુરુની છે ચલાવી લેનાર ગુરુ એ સાચા ગુરુ નથી ગોવાલિકા સાધ્વીજીએ સુકુમાલિકાને સ્પષ્ટ કહી દીધું કે તમારાથી તપશ્ચયી માટે સુભૂમિભાગ ઉદ્યાનમાં નહીં જવાય

દૃષ્ટાન્ત—ગોડલ સમગ્રદાયના કુ ગરહી સ્વામીના ભત્રીજા માનકુ વર-આર્ષ સ્વામીએ પણ નાની વયમાં દીક્ષા લીધી હતી ફરતા ફરતા તેઓ એક નાના ગામડામાં ગયા માનકુ વરનાર્ષ સ્વામી જેટલા યાત્રી હતા તેટલા જ સ્વરૂપવાન અને તેજસ્વી હતા ગામમાં વાણિયાનું એક જ ઘર હતું ગામમાં તેમણે બોધ આપ્યો તેમના ઉપદેશથી ધર્તાર ધર્મના લોકો પણ ખૂબ આકર્ષાયા તેમાં ગામનો એક યુવાન કાઠી દરબાર સાધ્વીજીના રૂપની પાછળ આકર્ષાયો ઈન્દ્રયાલિભુખ જીવેલી દષ્ટિ વિપયોતું જ ધ્યાન ધરતી હોય છે. દરબારે વાણિયાને કહ્યું, ' આવતી કાલે તમારે ત્યાં ઊતરેલા સાધ્વીજીને જવા દેશો નહીં એનું રૂપ મને બહુ ગમે છે '

આ કાઠી દરબાર બહુ દૂર અને વિષયાન્ધ હતો અને વાલ્મીકે
 એકસો હતો. દરબારની આગામી ઉદ્ધવન ડેવુ પરિણામ હાવે એને
 એ મરુજર સમજતો હતો. આથી વહેલી સવારમાં બીને તેણે ઘોડે
 ઘેરાઈને એ ગામથી ત્રણ ચાર ગાઉ દૂર જ્યાં કુચરણી સ્વામી હતા
 ત્યાં જઈને તમામ હાજીલ કહી સજાળાવી. તરતોતરત વિદ્યાર કરીને
 કુચરણી સ્વામી દરબારન ગામ પહોંચ્યા. અગાઉથી જઈને વાલ્મીકે
 સાબીલને તૈયાર કરી રાખ્યા હતા. ગુરુજી પહોંચ્યા ને સાબીલને
 તરત વિદ્યારની આગામી કરી તેઓ ખરે જાણે વિદ્યાર કરી ગયા.
 પોતાની સિધ્ધા માનકુવરજાઈને જણાવીને એ દરબારની હદ બહાર
 પહોંચાઈ દોષાં અને પોતાના જીવારમાં સાબીલને સુધાવીને એ
 કુચરણી સ્વામીએ આખી રાત ખડે પગે ચોંટી કરી. ક્યારે કુચરણી
 આવે એ જ રાત્રી જોવાતી હતી. પણ ભાગ્યવશાત્ એણે કંઈ જમ્યું
 નહીં રાત્રીમાં આ દરબારની દરિયાકાંઠાએ અને એને પોતાની મુઠ સમ જઈ
 સવાર પાંચ અને દરબારે વાલ્મીકે ત્યાં જઈને તપાસ કરી કે પેલા
 સાબીલ ક્યાં ગયા?

વાલ્મીકે જ્યાં જ્યાં આખો આગામી એ સાબીલના ગુરુદેવ
 પંદરમાં અને તેઓ તેમને પોતાની સાથે લઈ ગયા છે.

દરબારે જાણી તમે મારી સાથે એ ગુરુદેવની પાસે ગાલો કુ
 વિષયાન્ધ જાણ્યાં હતો પરંતુ હવે મન તેના પતાવે થાય છે. મારે
 તેમની કામ માગવી છે.

દબ ની શુદ્ધ થયેલી જુદી તેઈને વાલ્મીકે પણ દરબારની
 સાથે ૧ માં ચરણી મદા ૧ નાસે જાણ્યો. દરબારે મદારજાણી
 અને સાબીલની કામગામના કરી અને તે દિવસથી પરબી પર
 માવ છવન કુદરિ નહીં કવાની પ્રનિતા થીથી.

ત્યાં રી માં કુચરણી મદાર ૧ માનકુવરજાઈ સ્વામીને આગામી

કરી કે તમારે ન્યારે ન્યારે વિહાર કરવો હોય ત્યારે ત્યારે હાથે પગે
અને મોઢા પર કોલસાનો ભૂકો લગાડીને જ જવું

આમ પોતાના શિષ્ય-શિષ્યાની સંપૂર્ણ જાં
હોય છે આવી ગોવાલિકાએ પણ એ જ જવાબદારી
સાધવીને મુશ્કેલિલામ ઉદ્યાનમાં જવાનો નિષેધ-પત્રી
અનશે તે અવસરે

આ કાઠી દરબાર જુદું કૂર અને વિસ્થાન્ય હતો અને વાણિયો
 એકમો હતો. દરબારની આગળનું ઊંચકન ડેવું પરિણામ લાવે એને
 એ બરાબર સમજતો હતો. આથી વડેલી સવારમાં જીડીને તેણે ઘોડા
 દોડાવીને એ ગામથી ત્રણ ચાર માઈ દૂર જ્યાં કુઝરસી સ્વામી હતા
 ત્યાં જઈને તમામ દકીક્ત કાઠી જાણાવી તરતોતરત વિદ્યાર કરીને
 કુઝરસી સ્વામી દરબારને ગામ પહોંચ્યા બગાઈથી જઈને વાણિયાએ
 સાબીજીને તૈયાર કરી રાખ્યાં હતાં. ગુરુજી પહોંચ્યા ને સાબીજીને
 તરત વિદ્યારની આગ્રહ કરી તેઓ ખરે જયોરે વિદ્યાર કરી ગયા.
 પોતાની સિંધ્યા માનકુવરનાઈને બચાવીને એ દરબારની હદ બહાર
 પહોંચાડી દીધાં અને પોતાના ઉતારામાં સાબીજીને સુવધાવીને કો
 કુઝરસી સ્વામીએ આખી રાત ખડે પગે ચેલો કરી કપારે કુમલે
 આવે એ જ રહ જોવાની હતી. પણ સાચવવાત્ એવું કાંઈ જન્યુ
 નહીં રાતમાં આ દરબારની રાષ્ટ્રિ બદલાઈ અને એને પોતાની ભૂલ સમજાઈ
 સવાર પાંચ અને દરબારે વાણિયાને ત્યાં જઈને તપાસ કરી કે પેલાં
 સાબીજી ક્યાં ગયાં.

વાણિયાએ જવાબ આપ્યો, અવાનક એ સાબીજીના ગુરુદેવ
 પધાર્યાં અને તેઓ તેમને પોતાની સાથે લઈ ગયા છે.

દરબારે કહ્યું તમે મારી સાથે એ ગુરુદેવની પાસે ચાલો કુ
 વિસ્થાન્ય જાઓ હોતો, પરંતુ હવે મને તેના ખતાવો જાણ છે. મારે
 તેમની ક્ષમા માગવી છે.

દરબારની ગુરુ કથેલી છુદિ જોઈને વાણિયો. પણ દરબારની
 સાથે જ મી કુઝરસી મહારાજ પાસે આપ્યો. દરબારે મહારાજની
 અને સાબીજીની ક્ષમામાગ્યા કરી અને તે કિસ્સથી પરતી પત
 શાવજનન કુદરિ નહીં કરવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી.

ત્યારથી મી કુઝરસી મહારાજે માનકુવરનાઈ સ્વામીને આગ્રહ

કરી કે તમારે જ્યારે જ્યારે વિહાર કરવો હોય ત્યારે ત્યારે હાથે પગે અને મોઢા પર કાગડાનો ભૂંડ લગાડીને જ જવું ।

આમ પોતાના ગિણ્ય-શિષ્યાની સપૂર્ણ જવાબદારી ગુરુને શિર હોય છે. આર્યા ઝોવાલિકાએ પણ એ જ જવાબદારી સમજીને સુકુમાલિકા સાધ્વીને સુબ્રમિભાગ ઉદ્યાનમાં જવાનો નિષેધ કરી દીધો. હવે ત્યાં થું બનશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૭૬

(મિત્રવાર, તા ૨૩-૬-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રશ્નના ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે ગુરુના વચનોમાં અખડ વિશ્વાસ રાખવાથી જ પોતાને મોક્ષ મળશે એમ માનવાને બદલે સુકુમાલિકાએ ગુરુવાક્યનો અનાદર કર્યો. સિદ્ધાન્તમાં કહ્યું છે કે સાધ્વીએ આતાપના લેવી હોય તો ઉપાધ્યયમાં ફરતી પછેડી બાધીને, સ્થિર રહીને જ લેવી પરંતુ એ વાક્યને સુકુમાલિકાએ શ્રદ્ધાપૂર્વક સ્વીકાર્યું નહીં તેને એ ગમ્યું પણ નહીં સ્વચ્છન્દી જીવોને સિદ્ધાન્તવાક્ય ગમતું નથી શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર કહે છે કે—

સ્વચ્છન્દી મત આગ્રહ તણ, વર્તે સદ્ગુરુ લક્ષ,
સમજિત તેને ભાખીયું, કારણ ગણી પ્રત્યક્ષ,
માનાદિક રાત્રી મહા, નિજ છ દે ન મરત્ય,
જાતા સદ્ગુરુ શરણમાં, અદ્યપ્રયાસે જાય

સ્વચ્છન્દે વિચારીને જ જીવે પોતાનું જીવું વાળ્યું છે, મતાગ્રહ અને દુરાગ્રહ તણને જો સિદ્ધાન્તને સમજે તો જ મોક્ષે જવાય 'છંદ'

નિરોદ્દેષ્ય ઈષદ મોક્ષ'—પોતાની ઈચ્છાનો નિશાન કરે તો મોક્ષ મળે. કેળવેલા રેશના ધોડાની કિંમત સાખ રૂપિયા હોય છે. પણ સ્વચ્છડી ધોડાની કિંમત નથી રાખા પ્રતાપનો. એટલે સિક્કિત અને માસિકને વફાદાર ધોડો દતા તો જ તેને દનિકાસર્થ રથાન મળ્યું છે. સિમ્બને શુરુ પ્રત્યે વિનય રાખવાનું કલવાને કહ્યું છે. ઠાણીસૂત્રમાં કલવાને કહ્યું છે કે માન્યાય શૈક્ષ-સ્વામી અને શુરુ એ ત્રણના ઉપકરનો બહોળો વળી શકતો નથી. જે પુત્ર વિનય કરે છે તે બાળક પર જ પ્રજ્ઞનોત્તુ હાથ કરે છે. પોતાની ઈચ્છાનો પણ સર્જને જે બાળક વડીસોને ધનકાવે છે. બાળક વડીસો નીચ બેઠા હોય ને પુત્ર ખુરશી પર બેસે અને વડીસનો અવિનય કરે એ પુત્ર વડીસોને કેવો લાગે ? બાળકની કોલેજને તો અવિનયનાં ધર જની ગઈ છે.

દૃષ્ટાન્ત—એક કોલેજિયને એક ડોકરીને અસહ્યતાથી ટાપલી મારી. પ્રિન્સિપાલે તેનો બા અવિનય જોઈને પત્રિકા રૂપિયા ૩૦ અને એક કલાક જિમ્ના રહેવાની શિક્ષા કરી. બા સાંજળીને કોલેજિયને બોલ્યો, તમ બાબા ! પ્રેમની કિંમત માત્ર પત્રિકા જ રૂપિયા આઠી, પણ ઈની કિંમત ૬ વધારે ચૂકવવા માસુ છું. બાબા કહીને તેણે એ છેલ્લીના ત્રણ પર બીજી ટાપલી લખાવી અને ખિસ્સામાંથી પચાસ રૂપિયા પ્રિન્સિપાલના ટેબલ ઉપર ફેંકીને એ બોલ્યો હવે છું એક કલાકને બદલે ૫ કલાક સખા રવાન. બાબા અવિવેધી માટે પદ્ધતિ બહોળો અને ખ્યાન સમ તરો કે ગાર્ડ Character is the best property—ચારિત્ર એ તો ઉભા. ખ તના છે સુકુમાચિકાને મુરશ્ચીએ અટકાવી તમા તને પ્રશ્નની આપગાવ ફ માયા.

પ તી આ તમા પ મમળે, કે કાએને ઉછેરે રસોઈ કરે, તમા અન અ કલ્કે કે મારે. તમા આ તમા પાશે તો તમ એને શા તમા આ તમા બ્યા ધર ન એનું છે એ કોઈ જવાબથી આવેથી તમાક ન તરી પડી તમ તની માયણી કરે એ કેવી અસહ્યતા છે તેવી

જ રીતે જે શિષ્ય ગુરુસેવાના કે પોતે કરેલા વિનયના બદલામાં માન કે પ્રશંસા માગે તે અવિનયી શિષ્ય છે

દૃષ્ટાન્ત—અમેરિકાની એક બાર્ડ સાસુ અને પતિધી ઠટાળીને એક માનસશાસ્ત્રી પાસે આવીને કહેવા લાગી, ‘મારી સાસુ મારી પાસે ખૂબ કામકાજ કરાવીને મારા પર ટકટક કર્યા કરે છે અને મારે પતિ મારી કદર નથી કરતો નથી, માટે તેનો ઉપાય બતાવો.’ માનસશાસ્ત્રીએ કહ્યું કે, ‘તમે કહો છો કે હું નિર્દોષ છું, તો તમારી નિર્દોષતાને હું માની લઉં છું, પણ જેનામાં સતોષ ન હોય એ નિર્દોષ કેવી રીતે ગણાય ? તમે બધાને ખરાબ કહો છો, પરંતુ તમે પોતે પોતાનો દોષ જોઈ શકતા નથી કરી છૂટવું એ માનવધર્મ છે, પણ કરીને કંઈક લેવાની ઇચ્છા કરવી એ સ્વાર્થ છે’

વક્ત્રને કોઈ પથ્થર મારે તો તે પથ્થરના બદલામાં ફળ આપે છે તમને કોઈ પથ્થર મારે તો તમે ફળ આપો છો કે માલો ? માનવ-જીવન પરોપકાર માટે છે

પરોપકારાય ફલન્તિ વૃક્ષાઃ પરોપકારાય લુહન્તિ શાવ ।

પરોપકારાય લુહન્તિ નયઃ પરોપકારાર્થમિદં શરીરમ્ ॥

ફળ આપીને વૃક્ષો પણ પોતાનું પરોપકારીપણું આપણને બતાવે છે ધાસ ચરનારી ગાય દૂધ આપે છે, મળમૂત્ર ધોવા છતાં નદીઓ નિર્મળ જળ આપે છે મનુષ્યે તેમની પાસેથી પરોપકારનો શુભ લેવા જવો છે સતો પણ પરોપકાર માટે મામેગામ કરીને તીર્થ કરદેવનો સ્પર્શો ઘેરઘેર પહોંચાડે છે માટે મહાપુણ્યે મળેલો માનવલલ્પ સુધારી લેજો ગોવાલિકા સાખીને સુક્રમાલિકાને શિષ્ય બનાવીને દોઈ વશ વધારવો ન હતો સતો તો મોક્ષમાર્ગનો સઘવારો છે તેઓ કહે છે, કે ચાલવાનું તમારે ખરું છે સતોના વાક્યોમાં શ્રદ્ધા રાખશો તો એને સઘવારે તમે પણ મોક્ષમાં પહોંચી જશો શુરુ તો બધા વિદ્યાર્થીઓને એકસરખું જ જ્ઞાન આપે છે, પણ સૌ પોતપોતાના કાર્યોપશમ પ્રમાણે તેને અલગ કરે છે

અગામી જે ગુણ જળાગુ તે ગંગાજળ,
 ગટરમાં ગુણ જળ ગદુ તે ગણાવ છે
 ખારે ઘરિયે ગુણ તે ખરેખર ખાડુ વધુ
 હાસમાં ગુણ તે હાસપ થઈ હજીવ છે
 શેરડીએ શાખો રસ થયો શેરડીના રસ રૂપ,
 ચૂનામાં ગુણ તે ચૂનારૂપ થઈ ચળુપ છે
 એક જ આકાશની પેદાશ દાખે દ્વિપતરામ,
 જેવા જેને જોત મળ્યો તેવું તે ત્યુત છે

વીતરાજની વાણી એક જ હોવા છતાં પાત્ર પ્રમાણે બુદ્ધિ આપે
 છે કુબાર માદી લાવીને, તેને ઘણા મારીને કામળ બનાવી પાણી
 રેશને લેને પત્રવડે લાતો મારીને ચીકણી બનાવે છે તે પછી લેને
 પિંડ બનાવી આકાશ પર ચઢાવેલા થાટ તૈયાર કરે છે તેને ટપલાં મારીને
 સરખુ કાંઈ બાદ તેની અગ્નિપરીક્ષા કરે છે ત્યારે તે પાણી સરવા થોડું
 થોડું તૈયાર થાય છે તેવી જ રીતે કુખ સદન કરીને અને નમ્રતા
 રાખીને / સિધ્ધિ અભ્યાસ કરે છે તેને જ વિદ્યા દેખે છે. મહાદેવ
 જમદ મેઢાવી છોપ કિન્ની લે જાયણ —મેઢાવી મુખ્ય હોતા નથી
 જ આશ હ નુસ્તી આગાનુ પાલન કરવું એ સિખનું કાવ્ય છે
 અને એવા વિનમ્રતાન સિધ્ધિ લાકામાં દર્શાવે પામે છે

દૃષ્ટાન્ત—મારવા પ્રદેશમાં કુલ્લા નામનાં એક સાધ્વીજી પોતાનાં
 ગુરુજી સાથે વિદ્યાર કરતાં હતાં. કુલ્લા સાધ્વી જાતનાં હતાં તે ગુરુજી
 સતા હતા. ત્ર સતી વખતે કુલ્લાજીએ મારવાને સાંજન મારી, પછી
 ઉપ ખીંધા લગાવવા નેઈ અ એ મળ્યો નથી એટલામાં ગુરુજીએ
 નમીન પૂ કુ બગાડુ કરે છે. કુલ્લાજીએ કહ્યું અરુથી
 સાંજન તો વાની દીવી ત્ય ખીનો બાવવો હ એ મળતો નથી.
 અર્ધનિદ્રામાં કુલ્લાજી કંઈ અધુ કે તારી આમળી તો છે ને.
 અને નુ આ તો નિદ્રાધીન થઈ ગયા બધા કુલ્લાજીએ ગુરુવાચને

શિરોધાર્ય કર્યું સાંકળ દઈને પોતાની આગળી ખાલીને ઠેકાણે લગાવીને તથા પ્રહર મુઘી એમ ને એમ તેઓ બિલા રહ્યા એથે પ્રહરે ગુરુણી બિલા અને જુએ છે તો કુદણા એમ ને એમ બિભેલ છે તેણે પૂછ્યું, 'ત્યા કેમ બિલા છો ?' કુદણાજીએ વિનયથી કહ્યું, 'આપની આજ્ઞા મુજબ બિભી છું' ગુરુણીએ બિડીને બોધ્યું તો સાંકળના ઉપર લગાવેલી આગળી મુજબ મર્ધ હતી આતુ નામ છે ગુરુની આજ્ઞાનુ પાલન ! 'હવે કિંચ્ચાણં સરણં મૂયાણં જગદૈ જહા'—એમ પ્રાણીઓને પૃથ્વી આધારભૂત છે, તેમ વિવેકી શિષ્ય જગતના આધારરૂપ બને છે

અવિવેકી શિષ્ય ગુરુને ભારરૂપ બને છે આવા શિષ્યો જ્ઞાનમા પણ દેરા રહી જાય છે ગુરુની આજ્ઞાનુ પાલન ન કરનાર શિષ્યોને બુદ્ધિનો ઉઘાડ પણ ન થાય તો પછી દેવજ્ઞાન તો ક્યાંથી જ થાય ? માટે વડીલોની આજ્ઞાનુ પાલન એ પુત્રનો અને શિષ્યનો ધર્મ છે

દૃષ્ટાન્ત—માકદીપુત્રો જિનપાલ અને જિનરક્ષિત અગિયાર વાર સમુદ્રમાર્ગે પરદેશ જઈ આવ્યા ધન પણ ખૂબ મેળવ્યું અને હવે પ્યારમી વાર પરદેશ જવા માટે બન્ને જણા માતાપિતાની આજ્ઞા લેવા આવ્યા માતાપિતાએ કહ્યું, 'બેટા ! આપણી પાસે અપ્પૂટ ધન છે અને પ્યારમી વાર પરદેશમા જવું એ અપશુકન ગણાય છે, માટે તમારે પ્યારમી વાર પરદેશ જવાની જરૂર નથી'

પરંતુ જિનપાલ અને જિનરક્ષિતે હઠામઠ કરતા કહ્યું, 'અમે અગિયાર વાર તો સમુદ્રને ખેડી નાખ્યો છે, એટલે અમારા માટે અપશુકનનો ભય નથી માટે આજ્ઞા આપશો તોય અમે જઈશું અને નહીં આપો તોય જઈશું !'

આમ માતાપિતાની આજ્ઞાનો અન્યાય કરીને વહાણોમા માલ ભરીને બન્ને જણા વેપાર માટે નીકળ્યા થોડા દિવસ બાદ સમુદ્રમા તોફાન આવ્યું અને એક પછી એક વહાણ ડૂબવા લાગ્યા છેવટે વહાણોમા જિનપાલ અને જિનરક્ષિત બન્ને ખેડા હતા, છેવટે એ વહાણ પાણી તૂટી

પણુ શાખ્યોએ જ નેના કાથમાં વહાણનાં પાટિયાં ખાલી કર્યાં અને તરતાં તરતાં આઠમે દિવસે એક કિનારા પર ફેંકાઈ બધા બધારે જન્મે જન્મીને શુદ્ધિ પાળી ત્યારે જ ને જણા કિનારા પરના વનમાં જવા લાગ્યા ત્યાં જોયું તો એ રત્નદ્રીપ હતો. સુદર ઉદ્યાનમાંથી જન્મે જન્મીએ કોનો. આકાર કોનો અને ક્યાં આવળ જવા લાગ્યા ત્યાં સોયેય ચોક્કસ ધારણ કરેલી અને અત્યંત સ્વરૂપથી સ્ત્રી તેમને સામ મળી હાવભાવ અને કટાક્ષ કરતી એ સ્ત્રી બોલી, જા હોજી હું માસિક હું મારું નામ રચણાદેવી છે જો તમે મારે ત્યાં આવશો અને મારા કહેવા પ્રમાણે કરશો તો તમને સ્વર્ગીય સુખો અને ઉષ્ણોએ મળશે જન્મ જન્મ રચણાદેવીના હાવભાવમાં મોહ પામી વધા અને તેના જ રાજગવનમાં રહેવા લાગ્યા રચણાદેવી પણ તેમને ખાનપાન અને ઉષ્ણોએ આપતા લાગી.

ભાગ્યના બીખારીએ વર્તમાનને જુએ છે પરંતુ અવિષ્ય સામ દષ્ટિ પણ કરતા નથી જિનપાથ અને તિલકિનિને ધરના કરતાં પણ વધારે સુખ મળવા લાગ્યું તેઓ ધરનાર ને વ્યાપારને શૂંચીને બોગમાં મગ્ન બની ગયા.

આ રચણાદેવી કમળા દોરીની દેવ નીતિની એક સ્ત્રી હતી. મૂલ્ય પડેલા મુલ્યદોન ભાગવીને એ આવા ન કામ કરતી હતી આવા તો કેવલાપ જન્મના બીખારીઆના તેણે વિનય સમર્પી હતો પરંતુ તિલકા અને તિલકિનિ તો તણે વર્જના મુખની આજુ મળી ગઈ દોષ તેમ માનતું હતું.

અ ર દરિ નિ હન્દની વણને આજા થઈ કે આજા સવમમમુન મક કરી ના ના વણને હન્દની આજા પળ્યા વિના છૂંત ન આઈ ન જન્મ આઈએન કણુ મારે સરસમુદને મક કર મગ મામ મગ પુ ર નમ જ ન આ મદેશમાં જ ના તમમ મુખમ મ તમના મગા ક મો અમ કામ એ મારા

વિના તમને એન ન પડે તો પૂર્વ, પશ્ચિમ અને દક્ષિણના ઉપવનોમાં ફરવા જાઓ, પરંતુ ઉત્તર તરફના ઉપવનમાં જવાની શૂલ કદાપિ કરશો નહીં.

ગિનપાલે અને ગિનરક્ષિતે પૂછ્યું, ‘દેવી! અમને તમારા વિના એન તો નહીં જ પડે, એમ છતાં તમારી રાહમાં અમે દિવસો વીતાવી દઈશું, પરંતુ એ તો બતાવે કે ઉત્તરદિશાના ઉપવનમાં જવાની તમે ના કેમ કહો છો?’

‘તમે તો મારું સર્વસ્વ છો,’ રચણા બોલી, ‘ઉત્તરદિશામાં કાળો અને લય કર નાગ રહે છે એના કૂકાડાથી પણ માનવનો વિનાશ થાય છે.’ આમ કહીને રચણા ચાલી ગઈ.

દેવી ચાલી ગઈ અને ગિનપાલ અને ગિનરક્ષિતને બેચેની થવા લાગી એકવાર તેઓ પૂર્વના ઉપવનમાં ફરી આવ્યા, પછી પશ્ચિમ અને દક્ષિણના ઉપવનોમાં પણ જઈ આવ્યા, પરંતુ રચણા વિના બંનેને ક્યાય એન પડતું નથી આથી બંને જણાએ વિચાર કર્યો કે આજે તો ઉત્તર તરફના ઉપવનમાં જઈએ જોઈએ તો ખરા કે એ નાગ કેવો છે?

અને તેઓ ઉત્તરદિશાના ઉપવનમાં પ્રવેશ કરવા લાગ્યા, પરંતુ તેમને ખગીઆમાંથી અસહ્ય દુર્ગંધ આવવા લાગી મોઢે ડૂંચો દેઈને એ બંને આગળ વધ્યા, ત્યાં તો એક મોટો હાડકાનો ઢગલો જોવામાં આવ્યો. આશ્ચર્ય પામતા બંને જણા આગળ જવા લાગ્યા, ત્યાં એક પુરુષને શળી પર ચડાવેલો હતો અને હવે તેને મરવાતે થોડીક જ વાર હતી બંને જણાએ પાગે જઈને તેને પૂછ્યું, ‘ભાઈ! તમારી આવી દશા કેણે કરી?’

‘રચણાએ!’ શળી પર ચડેલા માણસે કહ્યું. ‘હું પણ એક દિવસ સમુદ્રના તોફાનમાં શૂલો પડીને તમારી માકલ જ રત્નહીપમાં આવી પડ્યો અને તમારી જેમ જ એના મોહમાં ફસાઈ ગયો. બન્નાં

તમે જન્મે જાવ્યા એટલી મારી આ દેશા થઈ આ સ્વસ્થા હૂર સ્વસ્થાવની
 ફેરી છે જાવા તો અનેક પુસ્તોના તેજો આજુ થઈ લીધા છે અને
 પછે જ્યારે ઠાઈ બી ૧ મુસાફર મળશે એટલ તમારી પજુ મારા
 નેરી જ દેશા થવાની છે

મરવાની થીએ પહેલેથી પુણી આ વાત સાંભળીને આ
 જન્મે બાઈએ જીવી લીધા તેમજે પૂજ્ય બાઈ ૧ તમે તો હવે
 મૃત્યુ પામવાના જ છો પજુ જ્યારે જ્યારુ હોય તો તેનો ઠાઈ ઉપાય
 છે ખરો ૧

હા એક ૧ ઉપાય છે જીએ મોજો પુણી બેઠ્યો પૂર્વના
 વનમાં એક વક્તુ મહિર છે દરેક સોમવારે સવારે એ વક્તુ ધોણતુ
 સ્વરૂપ ધાન્યુ કરીને ઉચ્ચાર કરે છે કે કં તારયામિ ૧ કં પારયામિ ૧—
 હુ કેને તારુ ૧ કેના ઉદાર કરુ ૧ ને તમે એ જ વખતે દાનર થઈને
 એ ધોણ ૧ પ્રાથના કરસો કે માં તારય માં પારય — અને તારો
 નાશ ઉદાર કરો તો એ ધોણ પોતાની પીઠ પર બેસાડીને તમને
 તમારે થે પહેલાડી દેશે પન્નુ તમે એ તમારો ઉદાર કરવામાં જરાબર
 મજમ રહેશો તો જ જમી ચક્રો કારણ કે તમે ધોણ પર સ્થાર
 થશો કે તરત જ એ દેવીને ઉપયોગથી ખબર પડી જશે, અને એ
 તમારી પાછળ જાવીને તમારી જામળ રમશે, કરમરશે અને ઉચે
 અનેક ધમકીઓ પજુ આપશે ૧ પજુ તમે એ જોના હાવશાવમાં કે
 પ્રયોજનમાં દુષ્કર્મ ન પાછુ વાળીને નોશો તો એ ધોણ તમને પાછાં
 આપશે ૧ જો માટે ઠાઈપજુ રીતે પાછુ વાળીને નોશો નહીં ૧

જાણુ હકીને એ પુણ્ય તો મૃત્યુ પામી ગયો જરાબર સોમવારને
 દિવસે સવારના એ જન્મે બાઈએ મક્કના મહિર પાસે જાવ્યા ત્યાં
 એક જમ્મ તેમના જોવામાં આવ્યો એ માનવશાયામાં બેઠી સ્ત્રી હતો

કં તારયામિ ૧ કં તારયામિ ૧ જવાબમાં જન્મે બાઈએ બોલ્યા
 માં તારય માં પારય ૧ અને જામે પોતાની પીઠ પર બેઠીને
 બેસાડી દીધા જ ન બાઈએને થઈ ધોણએ વાણવેજ આપવા માંડ્યુ

પરંતુ ઉપયોગદ્વારા આ બનાવને બહુ લઈને રચણાદેવી તેમની પાછળ આવી પ્રથમ તો બહુ કામગીરીથી અને મનમોહક શબ્દોથી સંબોધીને કહેવા લાગી, ‘અરે, તમે કેમ આહ્યા બન છો ? મેં આપેલા સુખોમા તમને બન્નેને કાઈ ખામી લાગી હોય તો પાછા વળો હું તમને દિવ્ય સુખોપભોગ વડે તૃપ્ત કરીશ’

પરંતુ બન્ને ભાઈઓ મક્કમ હતા કાઈએ પાછું વાળીને તેની સામે જોયું નહીં આથી એ કાલાવાલા કરીને કહેવા લાગી, ‘મને છોડીને તમે આહ્યા બન છો, તો શું તમને મારી દશા માટે ચિંતા પણ થતી નથી ? હું હવે કોને આધારે રહીશ ? મારા ઉપર દયા કરીને એકવાર મારી સામે તો જુઓ !’ આ શબ્દો સાંભળ્યા છતાં જિનપાલ અને જિનરક્ષિત બન્ને અડગ રહ્યા આથી રચણાદેવી ક્રોધ કરીને કહેવા લાગી, ‘તમને આટઆટલા લાડ લડાવ્યા તેની તમને શરમ પણ રહેતી નથી ? જતા જતા મને મોં પણ બતાવવા તમે તૈયાર નથી ? તમે બન્ને જેટું ખાધું તેનું જ ખોદવા તૈયાર થયા છો હું પણ જેવીતેવી નથી જો હું ધારુ તો બલભલાના પ્રાણુ લઈ શકું છું, પણ તમો બન્નેને તો મેં પ્રાણુથી અધિક સાચવ્યા છે માટે એક વાર મને સુખ બતાવતા બન !’

આવા વાક્યો સાંભળીને જિનરક્ષિતના મનમાં થયું કે રચણાદેવીની વાત તો સચી છે આપણને એણે સાચવ્યા છે, તેના બદલામાં જરાક મોટું બતાવવામાં શો વાધો છે ? જિનરક્ષિતને આ મનોભાવ રચણાએ બહુ લીધો આથી એ તેને જ ઉદ્દેશીને કહેવા લાગી, ‘જિનરક્ષિત ! તમારો ભાઈ તો વચનબ્રષ્ટ છે, પણ તમે મને તેના કરતાં અધિક પ્રિય છો માટે એકવાર મને તમારા મુખનું દર્શન કરાવો, એટલે હું સતોષ માનીને પાછી ફરી જઈશ’

અને જિનરક્ષિતનું મન પીગળી ગયું તેણે રચણાના સામે જોયું ! તત્કાલ એ ઘોડા પરથી લાઝી પડ્યો, અને જિનપાલને લઈને ઘોડા વાયુવેગે આગળ વધ્યો.

નિનરક્ષિતનું પતન થયું અને વીરેદેવી વાપણ સમી સ્થળાએ નિનરક્ષિતને પકડીને તેના દુઃખ કરી નાખ્યા અને એ દુઃખ જળમરના નિધિ તરીકે આપી દીધા । નિનપાશને મદો ઉઘાનમાં મૂકી દીધા.

જળવાનની વાણી બધાને એકસરખું જ્ઞાન આપે ॥ યદ્યપી આત્માને જો તમે વશાદર રહેશો તો એ તમને તમારે સામે થેર પહોંચાડી દેશે અને જો સ્વચ્છારથી મોહમાયાને આધીન જની જશો તો તમારો વિનાશ થઈ જશે । નિનપાશ એકસો થેર આવ્યો અને માતાપિતાને વશ કરીને કહેવા લાગ્યો આપની આત્માનું ઉત્સધન કરવાનું ફળ અમો જન્મેને મળી ગયું અને તેમાં નિનરક્ષિત સ્થળાનાં વાક્યો પર વિશ્વાસ રાખીને મૃત્યુને આધીન જની ગયેલ તેણે માતાપિતાને બધી વાત કરી અને સસારનાં મુખો પરનો પોતાનો વૈરાગ્યભાવ પ્રદર્શિત કર્યો. દક્ષિણ થઈને મુનિ જનીને, તેણે મોક્ષપદની પ્રાપ્તિ કરી.

રત્નદીપ્તિથી સસારમાં તમે પણ આવી પડ્યા છે. દેવે એ જ નિશ્ચય કરવાનો રહે છે કે તમારે સ્વચ્છારને આધીન જનવું છે કે નહીંને આધીન જનીને મોક્ષપદ પ્રાપ્ત કરવું છે । જળવાનની આઘ્ર પાળનારને સસારમાં જાટકવું પડ્યું નથી અને ૭ વિવશમાં આપ અને ૭ તેનું પરિભ્રમણ ટળતું નથી.

સુકૃમ્ભિશ્ચએ ગુરુવાક્યનું ઉત્સધન કર્યું અને સ્વેચ્છામરી જનીને એ સુકૃમ્ભિશ્ચ નામના ઉઘાનમાં જઈને તપ અને આત્માપન કરવા લાગી.

ૐ શાન્તિ.

*

અધ્યાયન : ૭૭

(મગધવાર, તા. ૨૪-૬-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રદેશ્યા ત્રણે કળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

માતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે નિર્મન્યીએ સુકુમાલિકાને ના પાડી, છતાં તેને સ્વયં નહીં અને એ સુભૂમિભાગ ઉદ્યાનમા છક છકના તપ કરી તથા સૂર્યની આતાપના લઈને ઉપાશ્રયમા આવીને પારણ્યા કરવા લાગી આ અપાપુરીમા એક લલિત ગોષ્ઠિ સિનેરી ટોળી જુના પાંચ સભ્યો રહેતા હતા મામાખની આચાર્ય અને રાજ-નિયમોનું પણ ઉલ્લંઘન કરીને મદિરાપાન, વ્યભિચાર, ચોરી, છૂટકાટ અને દૂત રમણ એ તેમનું કામ હતું આવા નિરકુશ છવે માટે શાનીઓ કહે છે—

દામ વિના દુનિયા વિષે, નીતિ ન પાળે દામ,

નાવ ગ્રહે નહીં નીચમા, જો લગર નવ હોય

આ પાંચ જણાની સ્વચ્છન્દ ટોળકી છેલ્લે પાટલે જઈ બેઠી હતી તેમના માળાપોએ તેમને સુધારવાના અનેક પ્રયત્નો કર્યા, પરંતુ ફટેલા હાડકાના દુકડાઓમાવી પાત્ર કેવી રીતે બનાવી શકાય? આવા પુત્રો થતા એ માળાપના સતાપનું કારણ છે

‘મા બાપનું માને નહીં, એ પુત્રને ધિછાર છે’

પોતાના પુત્રોને આવા કુમાર્જગમી બનેલા જોઈને માળાપને એમ હતું હતું કે આના કૃતા તો વાઝિયા રવા હોત તો શું ખોટું હતું ?

જન્મતર્થા જેને સત્તાન ન હોય તે દુખી છે જેને સત્તાન થઈને મૃત્યુ પામી જતા હોય તે પણ દુખી છે પણ એ જન્મેના દુખ કરતાં જન્મેજન્મ દુખ કુપુત્રનાં માઆપને હોય છે બાવા કુપુત્રો માતાપિતાના ઉપકારોને જૂસી જઈને યશ સમાન દુખો જિભાં કરે છે

નાના થકી મોટા ક્યાં બીના થકી ડોરા ક્યાં
ઉપકાર જૂથે બાબામિયા એ પુત્રને બિચાર છે
મેળો કરી મન શાવતી હોટલ સિનેમાની મહી
માઆપ મરે દાણા વિના એ પુત્રને—
સેવા કરી જાણે નહીં એ પુત્રને બિચાર છે

માતાપિતાના અસીમ ઉપકારો છે જલવતી માતા જિભી થાય ત્યારે વસના બાળકને જાણે બાહ્યમાં ઉજળ્યો હોય તેમ સામે છે એસે ત્યારે સામે છે કે જાણે પાતાળમાં ફેંકી દીધા. બાવા વસની સભાળ રાખો ક્યાર વહન કરીને કરેલા ઉપકારોનો બહો ભાળક કોઈ પ્રકારે વાળી શકે નહીં જીતમસ્વામી પૂછે છે માતાપિતાને ધત્તલ કરાવીને પોને દાતલ કરે તેમનાં મહન અને સ્નાન કરાવીને પોતે સ્નાન કરે ભો જન કરાવ્યા પછી જ પોતે ખાપ અને સુવાના પછી સૂવે તો પુત્ર માઆપનો બહનો વાળ્યો કહેવાય. જન્મવાન એકમા ના જીતમ! માઆપના ઉપકારનો બહનો એક જન્મથી વળી શકે જ નહીં

ફોટાન્ત—એક મોટને વિનયચર નામનો મુજુવાન અને વિનયશીલ પુત્ર હતો એ જ્યાં બાઈક વરતો થયો ત્યાં તેની માતાનું મૃત્યુ થયું ભોજના કહેવાયી શેઠ બીજું મન હતું નવી આવેલી શેઠાણી સાથે ગયું ન મીઠું મળ્યું એ કહેવન પ્રમાણે કોપી, વાચાળ અને કકલ રવાનની હતી થોડા ૪ દિવસમાં શેઠના થ નો દિવાળીનો જ્ઞાનદ હોવાના સભામાં બે માર્ચ ગયા વિનયચરન પણ નવી માતા ત્રાસ દેવા સામી, જતા વિનયચર જ્યુ સ ન કરવા લાગ્યો. પણ નવી શેઠાણીનો

કારમો દોષ અને માન કપાય અત્યંત હતા. ધરે ઘણી બેસો હતી, જૂતી શેઠાણીના સમયમા ગામના ગરીબ લોકો છાસ લઈ જતા હતા. નવી શેઠાણીના કડકશ સ્વભાવથી એ બધા બધ થઈ ગયા બેસોને છાસ પાઈ દે, પણ ગામલોકોને મળે નહીં શેઠાણી બહુ તોછડા સ્વભાવની હોવાથી સમાવહાલા પણ શેઠને ત્યાં આવતા જતા બધ થઈ ગયા વિનયચક્રને પણ એ વારવાર ગમે તેમ બોલ્યા કરતી, પણ ધરમા લાગેલા આ જવાબામુખીને કાણુ કારી શકે લાભ ?

વિનયચક્ર સમજી ગયો કે નવી માતા પ્રકૃતિની નચાવેલી નાચી રહી છે, એમા એના આત્માનો દાઈ હોય નથી આમ કરતા કરતા એ અકાર વર્ષનો થયો અને એક સારા કુટુંબની કન્યા સાથે તેના લગ્ન થયા, પણ પહેલે જ દિવસેથી પુત્રવધૂને નવી સાસુનો પરિચય થવા લાગ્યો સુખી ધરમાથી આવેલી દાઈની લાડિલી પુત્રીને સાસુએ ધીમે ધીમે પોતાના ધરને અનુકૂળ બનાવવી બોઈએ, પણ અહીં તો જિલકું જ બનવા લાગ્યું પુત્રવધૂને અને તેના માતાપિતાને પણ નવી શેઠાણી ગાળો લાડવા લાગી

થોડા દિવસો ગયા પાદ પત્નીએ વિનયચક્રને કહ્યું, 'તમારા બા મને તો ગાળો લાડવા જ કરે છે, પણ મારા માબાપે એનો શો અપરાધ કયો છે ? એની હાજરીમા મારી એક એક મિનિટ પણ વર્ષો જેવી લાગે છે ' પરન્તુ વિનયચક્રે પત્નીને સમજાવતા કહ્યું, 'બાનો સ્વભાવ જરો હિતાવળિયો છે, પણ તેના મનમા આપણા માટે દુર્ભાવ નથી એ બોલે, અને તારે બીજે કાનેથી કાઢી નાખવું હૃદયમા ઉતારીએ તો દુઃખ લાગે ને ? એ એના સ્વભાવ પ્રમાણે વર્તે, તો તારે તારા સ્વભાવ પ્રમાણે થોડું સહન કરવું એ કોઈ સ્વભાવના છે, પણ આપણાથી બાળકના સામે બાળક થઈને ન બેસાય !'

પરન્તુ નવી શેઠાણીના સ્વભાવમા આથી કાઈ ફેરફાર થયો જ નહીં એને તો બહુ કલેશ ને કેકાસ કરવાનું બચન જ થઈ પડ્યું

૬૪ એક દિવસ વિનયચક્રે પિતાને કહ્યું મારી માએ આજ સુધી તમને અને મને માથા ભાંડી, પણ હવે તો આ નવી આવેલી વસ્તુ ઉપર પણ વાગ્યાવૃત્તા પ્રદર્શ કરી છે અને આને ૩૩ એની સદનસકિતી હવે હદ આવી ગઈ છે અને એમ સદન કરવાથી કંઈ મારી માનો સ્વભાવ બદલાવાનો નથી.

માર માએ બેલી બહારે, તરુર બહારે સાખા
બુદ્ધાપણના કેસ બહારે (પણ) લખણુ ન બને સાખા !

જ્યુ બદલાવ્યુ બહારી રહે છે પણ સ્વભાવ બદલવો મુશ્કેલ છે. કિનારો ! એક સમય હતો કે ભારે આપણે બીજાના કષ્ટપ્રજ્ઞો પતાવતા હતા ત્યારે આ ૭ બીજાઓ આપણે ત્યાં માથુ મારવા આવે છે મારે જો આપ આશા આપો તો હું દુરો ગઈ જઈ આપની કૃપાથી મને બહુતર મળ્યું છે એટલે શેઠલો કમાઈ લઈએ. મારે આ ધરમાંથી એક પણ વસ્તુ નેઈની નથી.

જ્યુ આજ્ઞાપ બગડ્યું તેવું ધર બગડ્યું જેવું લોક બગડ્યું તેનો દિવસ બગડ્યો જેવું આજ્ઞા બગડે તેવું વર્ષ બગડે પરંતુ ત્વી સ્ત્રી કકરા હાથ તનુ તો જીવન બગડે છે ! બીજારો આપ વિનયચ ન ગા ત્વામ આપી રહે ? વિનયચક્ર ફાળેને લઈને જુદા રહેવા લાગ્યા. એક ઝવેરીની દુકાનમાં તેને મોકરી મળી ગઈ અને પાનાની કુચળતાથી એ આશે રત્નપરીક્ષક બની ગયો હવે એણે સ્વતંત્ર ધર્મો રાખી ક્યાં અને શિયા ૮ વખતમાં તેને ત્યાં જીવેલી રેશમઉંચ મવા લાગ્યા આ તરફ મેઠ બસાવા લાગ્યા. ધીમે ધીમે તેના ધરમાં અના રના સામા રત્ના લાગ્યા ! કાઈ એ રૂપિયાનું ઉપાર પણ ધીરતું ન હતું કુસ સ્ત્રી પ્રાણના રાણી પણ બેઠી બેઠી છે કુસ પંથી આજ્ઞા મ ની જ્યુ ખૂરી તપ ૬ કુસ પના આજ્ઞા હવેમાં પૂરી કરતાં સપ્તી માખણી વસ ન જસ જ્યુ વધારે મીઠી હાથ છે

ધરમાં જીવતું મ ૮ જ્યુ હાથ જેવા દિશમાં દિવાલ પડી ગઈ હાથ તના ધરમાં પણ દિવાલ બેઠી થાય છે આવા સરોજમાં

સમજી માણસે જતુ કરવાની દેવ પાડની જોઈએ આ જતુ કરવાની—
સહન કરવાની પ્રાથમિક ભૂમિકા મૃદરયાશ્રમમાથી જ બાંધી લેની જોઈએ,
કારણ કે આગળ જતા મોલના માર્ગમા તે જીવે ઘણુ ધાતુ જતું
કરવુ જ પડે છે જતુ કરતા નહી શીખે, તે મોલ નહી મળે વેર
અને ઝેર, ઈર્ષ્યા અને કલેશમા જે જતુ કરે છે તે ડાલો છે અને જે
પકડી રાખે છે તે મૂર્ખ છે

એક દિવસ નવી શેઠાણીએ રોકતે વ્યગ્રમા કહ્યું, ‘તમે વારવાર
તમારા વિનયચદ્રને વખાણ્યા કરો છો, ત્યાં એને ત્યાં કેમ ચાલ્યા
જતા નથી ?’ શેઠની આખમાવી આસુ પડી ગયા ! આજે એના
પગ વિનયચદ્રની દુકાન તરફ વળવા લાગ્યા વિનયચદ્ર દુકાનમા બેઠેલો
હતો પિતાજીને આવતા જોઈને એ ઊભો થઈ ગયો, સાચો પુત્ર
માખાપના દુ ખને આખમાથી ઝાળખી જાય છે તેણે પોતાની ગાદી
પર ગ્રેહને બેસાડ્યા અને તિજેરીની આવી મોપતા એ બોલ્યો,
‘આ જે કાઈ છે તે તમારુ જ છે આજથી તમે આપશો તે જ
મારે લેવાનુ છે, પણ એ તો બતાવો કે મારી બા શુ કંઈ છે ?’

‘એવુ અહી કામ નથી, બેટા !’ ગ્રેહ ગદગદ બનીને કહેવા લાગ્યા,
‘એ તો હવે પાડોશીમા પણ વેર બાંધીને બેઠી છે ખાવાનુ ખૂટ્યુ,
પણ એ કંઈશનો મિનજ ઓછો થતો નથી !’ વિનયચદ્ર બોલ્યો,
‘એમ ન બને પિતાજી ! લોડા આપણને શુ કહે ? તમે અહી ને મારી
બા એક્લા ત્યા રહે તેમા આપણી પ્રતિષ્ઠા પણ શી ? હુ હમણા જ
મારી બાને તેડી લાવુ છુ’

એ જ બગલામા નવી શેઠાણી, શેઠ, વિનયચદ્ર અને તેની પત્ની
રહેવા લાગ્યા, પરંતુ નવી શેઠાણીની ઉમ્મતા હજી એની એ જ હતી.
શેઠે એકાન્તમા તેને ઘણી રીતે સમજાવી જોઈ, પરંતુ—

नलिकागतमपि कुटिलं न भवति सरलं शुनः पुच्छम् ।

तद्वत् खलजनहृदय बोधितमपि नैव याति माधुर्यम् ॥

દૂતરાંની વાંકી પૂઠીને વાંસની નળીમાં રાખ્યા છતાં તેની વાંકાઈ ચાલી જતી નથી. તેવી જ રીતે અનેક પ્રકારે બોધ પાત્રા છતાં પણ મનુષ્યનું ચિત્ત મધુર જ નથી થતું નથી. નવી શૈક્ષણિક રાજ્યો કલ્પ બોધને એક દિવસ સેડે વિનયચક્રને કહ્યું. બેટા! હાથે કરીને બા કલ્પીને! કલ્પાટ તું ધરમાં લાગ્યો છે તારી તો સદ્ગતિની પક્ષ દે છે તને પક્ષ કુખ બોધ થકાતું નથી. વિનયચક્ર બોલ્યો. હું પક્ષ એ જ વિચાર કરી ત્વો છું. બા બચસો અને સામાન બધું આપને સોંપીને હું જુદો રહેવા જઈ છું.

અને વિનયચક્ર અને તેની પત્ની જુદાં રહેવા લાગ્યાં, પક્ષ બધાં વિનયચક્ર પક્ષ મૂકે ત્યાં જ જાય છે કેમ લક્ષ્મીદેવી તેની પાછળ પાછળ જતા હોય. બર્માનાકર્મો બચસો ખાલી થઈ ગયો અને શૈક્ષણિકની જેની એ સ્થિતિ થઈ થઈ! અને આમ ને આમ સાત સાત વાર વિનયચક્રે માથાપને લાથે રાખ્યાં, અને ખાલી હાથે જુદો થતો રહ્યો. અને માતા પિતા ૨૬ વર્ષ ગયા. એક વાર એક નિર્ઘન્ય મુનિના પ્રવચનમાં શૈક્ષણિક વિનયચક્ર અને તેની પત્ની બેઠાં હતાં. તેમાં વિનયચક્રે મુનિની આમણ પોતાની બધી વાત કરીને મુનિને પ્રશ્ન કર્યો, બા માતાપિતાના ઉપકારના બદલા મ વાળ્યો મહુમ કે કેમ? મુનિએ જવાબ આપ્યો.

તો હજારો લમટ્ટે —તે સમય નથી. બા શરીરની આમણના લોભ સંપત્તિ વિ તોપક્ષ પુત્ર માતાપિતાને બદલો વાળી થતો નથી. વિનયચક્રે કરી તા પ્રશ્ન કરી તો પછી માતાપિતાના મહુમમાંથી મુક્ત થવા માગુ પુત્ર કે કેવું બોધ્યો? મુનિ બોલ્યા. માતાપિતાને ખમ પમણીને પુત્ર મિત્રમહુમાંથી મુક્ત થઈ શકે છે.

અને વિનયચક્રે પોતાના ૨૬ માતાપિતાને ધર્મીચરણ માટે મેળવ્યું અને જતા કરી આપી.

આજના પુત્રો માતાપિતા બીમાર પડે ત્યારે એક પેટાની દવા પક્ષ કરવા દરજ્જા નથી ને સુધી બીમાર પડે તો ચોકરના દસ દર્મિયા

ખચી નામે છે । માતાપિતાને દુ ખો કરીને જીન ધર્મકર્મો કરે છે, પણ—

અડસદ તીરથ ધર આગણીએ, તો તીરથ કરવા ક્યા જઈએ ?

એ ચરણોના ચરણામૃતથી, ગંગાજળના કઈ મૂલ્ય નથી ।

માતાપિતા અમૃત હાથા, જેનું અવનીમા મૂલ્ય નથી,

બાળક ભૂલે સેવા કરવી, એના જેવી કોઈ ભૂલ નથી

માખાપના ચરણામૃત છોડીને ગંગા અને તીર્થોના જળમા ડૂળકી લગાવે તેનો કોઈ અર્થ નથી ગાયના પૂછડાને આખે લગાડનાર કોઈ વાર માખાપના ચરણની રજને માથે ચડાવે છે ? એ માતા હરી નાતમા હજારો માણુસોની વચ્ચે તમને ખોળામા લઈને ખતેથી જન્મતી હોય અને તમારી બાળવયમા તમને ઝાડા થયા હોય, ત્યારે તમે એની કિમતી સાડીઓ બગાડી દીધી હશે, છતાં એ માયાળુ માતાએ હસતે મુખે તમને સાદ કરી લીધા હશે । આ માતાનો બહુલો પુત્ર કેવી રીતે વાળી શકે ? પુત્ર પરનો પ્રેમ તો એક માતા પોતે જ સમજી શકે

દૃષ્ટાન્ત—વિધવા માતાનો પચીસ વર્ષનો એક પુત્ર મક્કન ચાળતો હતો મધ્યાહ્નનો તાપ માથા પર પડવાથી યુવાન પુત્ર પસીનાથી રેખાગ્રેખ થઈ રહ્યો હતો વૃદ્ધ માતા વારવાર કહી હતી કે ‘એટા ! હવે સૂરજ માથે આવ્યો છે, માટે નીચે બિતરી જ થોડો તાપ ઓછો થાય એટલે કામ કરજો’ પણ છોકરો માના પ્રેમને સમજી નહી શકવાથી માનતો હતો કે મા વૃદ્ધ છે, એટલે એને વો ટકટક કરવાની ટેવ પડી ગઈ છે, આથી એ નીચે બિતરતો ન હતો, અને માથી પુત્રનું કષ્ટ જોઈ શકવું ન હતું પણ પોતાના માણુપ્યારા પુત્રના દુ ખથી માના દિલમા શું થાય છે એ આ યુવાન પુત્ર ક્યાથી સમજી શકે ? આખરે વૃદ્ધ માતાને એક ઉપાય મુઝ્યો એ પુત્રને એ વર્ષનો એક બાળક હતો તેને લઈને રૂળીમા એક પાટલો નાખીને માતાએ તેના પર બેસાડ્યો. પોતાના પુત્રને તાપથી અકળાતો જોઈને મક્કન પર ચડેલા યુવાનનું હૈયુ તપી ગયું નીચે બિતરીને તેણે પોતાના બાળકને હાથમા બેસાડી

દાસી દસતા દસતા મા બોલી હવે સમજો ! તારા પુત્ર તાપમાં
નાતો હતો ને તને ને કુળ થયું એ જ કુળ તને તપ્તો બોધને મને
થયું હય ! પરંતુ માતાપિતાનાં આ કષ્ટોને કાણ ઓળખી શકે ?

માજરા બદીથી નવ નીકળે રે, બાળ્યા બાકટથી નવ થાય,
નેવું કરશે તેવું પામશે એ છે અચળ જગતનો ન્યાય.

ક્યુનુ બી બુએ એનું નામ કહ્યું, ક્યુમી સમજે છે કે બદી
વાળાને તેમાંથી બાજરા મેળવી શકાય નથી તેની જ રીતે ને બુએએ
માતાપિતાની સેવા કરી નહીં હોય, જલ્દ માતાપિતાને તિરસ્કારની દૃષ્ટિથી
જાણા કરી એ પુત્રો એક વાર જલ્દ તો થવાના / છે ને ! નેવું બાળ્યા
કરી તેવા બાળકો, ને કામો કરી તેવા કરશે કમના આ અચળ નિયમ
કાણ અટકાવી શકે ? કુળમાં જઈને બોલો કે હું સિદ્ધ છું તો
કુળમાંથી જુએ / બવાજ નીકળશે અને ને તને બોલશે કે
તું બદમાશ છે તો સામેના પ્રતિજ્ઞાને પક્ષ કહેશે કે હું જાન્ય
છું એમ આ સચાર પક્ષ એક કુળમાં છે નેવું કરશે તેવું પામશે
માટે જલ્દ ગુસ્સાના અને બાકટોની જાને વેદથી સેવા કરે. બાકટોને
પાંચસા સાધુઓની દેવાવચ્ચ કરી હતી. જલ્દના બોલ્યા સામે નેવું
નહી પક્ષ પોતાની જાનને કન્ય માનમો કે મારી જિંદગીમાં આ
માતાપિતા જલ્દા થઈ તે જ મને તેમની વચ્ચાશક્તિ સચ કરવાની તક
મળી. ને કુળના હોતો ત્યાં જ માતાપિતા મરુ પામ્યાં હોત તે
એમના ઉપકારમાંથી કુળની રીતે મુક્ત થઈ શકત ? કેટલાયે માણસ
આરિપ્રતા જાણે છે કેટલાય જોડાર શ્રીઓની મક્ત સેવાઓ કરે
છે અને કેટલીયે નરો જાળવ્યા અને જલ્દ શ્રીઓનાં મળમૂલ સાથે
કરવામાં સેવા કરવાનો સતોય અનુભવે છે ત્યારે ૭ મુવાન અને
સક્રિયાથી પુત્ર જલ્દ માતાપિતાની સેવા કરવામાં સક્ત થાય છે એ
પોતાના જીવનની એક મહત્ત્વ તક ગુમાવે છે માટે જલ્દ માતાપિતા
સામે તત સાંપડે નહીં એની જાતથી કરશે તે એના એક આશી

વૌહી તમારી જિહ્વી સુધરી જશે, અને એના અતરની એક બિની આદ—એક નિશ્વાસ તમારુ હતું ન હતુ કરી દેશે ખાટે જો એમના અણુમાથી સાચી રીતે મુક્ત થવુ હોય તો જહ માતાપિતાને ધર્મ પામવાની અનુકૂળતા આપજો, એમને જ્ઞાનમાર્ગે વાળજો

અ પાપુરીની આ પાચ જણુની ટોળી અ પાપુરીમા બેદાશ રીતે કરતી હતી એમને દાર્દનો પશુ ભય ન હતો એમના માતાપિતા ધરમા બેસીને આસુ સારતા હતા, કારણ કે એમણે માનેલા કુળના દીવાઓ

કુળનો દીવો સૌ કાઈ માને, જન્મે ત્યારે જનની રાએ,

કુળ લગવે, કુળ લગવે, ખોળાનો ખૂદનાર બાપુ । ખોળાનો ॥

પક્ષ પક્ષ સળગે છે સંસાર.

ખાળકના જન્મ વખતે માતાપિતા દસારના આધણુ મૂકે છે, ઘેર ઘેર સાકર વહેએ છે એ જ કુળદીપક પુત્ર જ્યારે કુળને અને કુળને લગવનારો થાય છે, ત્યારે માખાપના પેટમા જળે કડકડતું તેલ રેડાય છે આ પાચ જણુની સોનેરી ટોળી સ્વતંત્રતાને નામે સ્વચ્છ બની ગઈ હતી મોહ પર વિજય મેળવવો એ સ્વતંત્રતા છે, અને પ્રકૃતિની પાશવતાનુ નામ સ્વચ્છ હતા છે આજે વાણિયાની છોકરી હરિજનને લઈને બાગી જાય એ સ્વતંત્રતા નથી, પણ સ્વચ્છ હતા કે પાશવતા છે આ પરિણામ કેળવણીને નામે આલતી કેળવણીનુ છે આ પાચેય જણુની ટોળી અ પાપુરીમા રહેતી દેવદત્તા નામની ગણિકાને ત્યા પહોચી ગઈ ત્યા મદિરાનુ પાન કરી, સોનામહોરોની ભેટ ધરીને પાચેય જણુ કહેવા લાગ્યા, ‘આપણે આજની મળ સુખમિલામ ઉદ્યાનમા જઈને માણીએ’ અને તેઓ મદોન્મત બનીને ઉદ્યાનમા આવ્યા

ૐ શાન્તિ

વ્યાખ્યાન : ૭૮

(સુખચર તલ ૨૫-૬-૧૩)

જાહી નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપાલ ત્રણેય લેહમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર આસે છે દેવદત્તા મલ્લિકાને રક્ષા બેસાડીને પચિસે એધિશ પુરોહિત મુનુભિમાલ નામના ઉદ્યાનમાં લાગ્યા તથા ગરિહય છોપ અણુપરિચદ્ધિ — ને છવોને કમભોગ મીઠા લાગે છે તે મોઢાપી મહાસમુદ્રમાં રૂમી નામ છે ત્રિસ્યાસકા છવો સર્વજ્ઞના ભોગ પશુ કમભોગ મેળવે છે પશ્ચિમે એક પડી એક કુખની પરપરા લીધી થાય છે આ પચિસ જણા મલ્લિકાને જ્યેષ્ઠની શોભા જાણવા લાગ્યા ઉદ્યાનમાં એક ભાગને સુદર અને શોભાવમાન જાનાવીન દેવ તાને ત્યાં બેસાડી અને ખૂંચી જાગ્યામાં કામચલાઓ કર્યા લાગ્યા એકે મલ્લિકા પર હાથ થયું એ કુખની માગાઓ પડે તરી એકે મલ્લિકાને પોતાના ખોળામાં બેસાડી, એકે તેના પગમાં મદી સગાવી અને એક તન ચામર ઢોળવા લાગ્યો । નેણે ત્યાં નુખનુ ધાન માન્યુ દામ તે જ્ઞાન બૂલી નામ છે પરન્તુ જાગ્યામાં જ્યાં માલની અમલ માનવામાં આવી ■

પદાન્ત—જન ગુપ્તગી સના કુસારસ્થામાં રનાવણી નામની ત્યાં સ્થાય પગ થયા ત્યાં ત્યાં તે ત્યાંમાં એ સા જ્યાં આસકા જાગ્યા કે તમન તાદિરસ ત્યાંથી વિના ચન રાત્રુ ન દત્ત રનાવણીએ

વારવાર પતિને પ્રાર્થના કરી કે મારા પિયરમા મને વારંવાર જોવાને છે, તો મને હવે એકવાર ત્યાં જવા દો. પણ લગ્ન પછી ઘણા વર્ષો સુધી રત્નાવલીને તુલસીદાસે જવા દીધી નહીં. એકવાર પિયરમાથી તેડવા આવ્યા અને આગ્રહ કરીને રત્નાવલીને તેડી ગયા. તુલસીદાસે જેમ તેમ દિવસ તો પસાર કર્યો, પણ રાતના તેઓ વિહવલ બની ગયા. ઘેર અધારી રાત્રિએ તુલસીદાસ પત્નીને મળવા માટે ઊપડ્યા. નદીમા પૂર આવ્યું હતું, છતાં સાહસ કરીને અને પ્રાણને હોડમા મૂકીને તેઓ સામે કિનારે ગયા. પોતાના સસરાને ગામ પહોંચી પાછળના ભાગમાથી ચોરની જેમ તેઓ પત્નીના ચોરડામા આવ્યા. આવીને રત્નાવલીના પગ પાંચે બેસી ગયા. પગને સ્પર્શ થતાં એ બગી અને પૂછ્યું, ‘આવી ઘેર રાત્રિમા તમે કેમ આવ્યા?’ તુલસીદાસે કહ્યું કે, ‘હું તારા વિના એક રાત પણ જીવી શકીશ નહીં.’ રત્નાવલી બોલી, ‘અરે આટલું મારું રહ્યું કરીને તમે તમારો મોઢો માનવલવ બમાડી રહ્યા છો. જેટલું મારું રહ્યું હતું એટલું બે તમે પરમાત્માનું રહ્યું હતું હોત તો તમારો ક્યારેય ઉદ્ધાર થઈ ગયો હોત!’ પત્નીની વાત સાંભળીને તુલસીદાસની દષ્ટિ બદલાઈ ગઈ તેઓ ત્યાંથી ચાલ્યા ગયા અને પ્રભુભક્તિમા લીન બની ગયા.

જીવ જેવી માન્યતા કરે છે, તેવો અનુભવ કરે છે. ફૂલરાના મોમા સૂકું હાડકું આવી જાય અને તેથી તેને લોહાના ઘૂંટડાનો અનુભવ થાય છે, પણ એને ખબર નથી કે એ લોહી તો એના જ મોમા હાડકું વાગરાથી નીકળતું હોય છે!

ઉચ્ચત્તમ અંગે સદા ઓપતો રે, શોભાને મટાડી બન્યો સ્યામ!

મનવે મૂરખ થઈને રે, હસને કર્યો છે હેરાન

અસાની આત્માની દષ્ટિમા પણ વિકાર હોય છે એ હાથે કરીને હસપદ છોડીને ગંગાનું પદ સ્વીકારે છે અગાઉ ઉધાડું માથું થઈ જાય, ત્યારે માતા પોતાની પુત્રીને કહેતી કે તારા માથા પરથી ઓઢણી પડી જતી હોય તો ખીચા મારી દે, પણ ઉધાડે માથે નહીં.

રહેવાન. એ જ પુત્રીઓ આ ? લપાડે બંને દરવામાં ગોરવ બનુભવે
 છે માલાપિતા પશુ પુત્રીને નહિના જેવો વેપ પહેરાવવામાં જ્ઞાનદ
 માને છે બાળે તો કૈસેકો કૈસે મિલે જેવા થાટ યઈ તપો
 છે સુધારાને બદલે બાળનો સમાજ વેસાઓને નભાવી રહ્યો છે
 વદવાજુવાળા એક સાઈએ આવી કંચકી શ્રુતિગણે સ્ત્રીઓને નિર્વેક
 કરેલ માટે સંચાઓ આપવાનું કમ સર ક્યું છે પરંતુ સ્ત્રી સુધી
 સમા નો બહુ મોટો ભાગ સાદાઈને ન બખવાવે ત્યાં સુધી બાવા
 પ્રશ્નનો બહુ ફળ આપી શકે નહીં

મોરો રોગમય —જેટલા ભોમ એટલા રામ છે. જે સુખને
 ભોમજ્યા બાદ કટાણે બાવ એ સાચુ સુખ નથી તમે માની લીધેલા
 સુખે ભોમજ્યા બાદ તમેન કટાણે બાવે છે ? બાવતો હોય તો એ
 સુખોને મિથ્યા માનો. દેવદાસ વેસા બને પાંચ ગેદધિસ પુત્રો પુત્ર્યા
 બનીઆમાં નિલજ્જ એકાઓ કરવામાં જ્ઞાનદ માનવા લાગ્યા. જેને
 સાક્ષ્ય કરતાં સરીરની કિંમત હોય, તેને કોઈની સરખ આવતી નથી.
 પરંતુ તમામ આજૂપણેમાં શીલે વર્ષ મૂવણમ્ —શીલ એ મધ્યત
 સૂવણ છે

દ હાન્ત—સીતાનું હરણ ક્યો પછી વચ્ચે સીતાજીની પાસે
 બાણીન સાનાની લક્ષ, તત્ત્વ અલક્ષરે પુણ્ય વિમાન બાદિનાં
 બનક પ્રસાદના રજૂ ક્યો પરંતુ સીતાવતી સીતાએ શક્યબી સામે
 પશુ નેણ નહીં નેકે અપેતિષીના કબ્બ પ્રમાણે પરસ્પ્રમનના
 દોસ્થી વખતે કાષી તેનું મૃત્યુ થવાનું છે એમ શવજીને ખબર હતી.
 એટલે એણે પ્રતિજ્ઞા કરી હતી કે કોઈપણ સ્ત્રી ઉપર અવધાર કરવો
 નહીં બાધી તણે સીતાજીને પશુ કોઈ જાતના બળથી નહીં પશુ
 કળ્યા ૪ પાનાની બનાવવાની ધારણા કરી હતી.

આ નો પુત્ર બનક આગિત્રા બને બાળની સ્ત્રી બનક
 પુત્રમિત્રા ૧૫વામાં પાનાની નને સુધેલી સમ ? છે આ સુધારાએ
 બારતની સ કૃતિનું સલાવાય મહત્ત્વ છે વિદ્યેશમાં બારતની જે

સર્કૃતિના વખાણુ થતાં હતા એ સર્કૃતિ આજે રસાતળમા પ્રવેશવા તૈયાર થઈ છે આખરે થાકીને રાવણે મ દોદરીને સીતાજી પાસે સમજાવવા મોકલી મ દોદરી મીતાને કહેવા લાગી—

મુક્તાકળનો થાળ અહીંને આવે સહસ્ર ગમે નાર જો,
મ દોદરી કહે ‘ મૂકે માનુની, માન પહેરી કરો શણગાર જો ’

વહારે આવો રઘુપતિ રામ

‘ સત્ય ન ચૂકુ કરોડ વાતે, બોલો વિચારીને જોલ જો,
ઉદ્ધિ મૂકે મર્યાદ તોપણુ મેરુ રહે અડોલ જો વહારે આવો.
લક્ષમણુ વીરા વેગે રે આવો વેરીમા રહી હુ ઘેરાઈ,
હનુમત વીરા વેગે રે આવો, વેરીમા રહી છુ ઘેરાઈ ’ વહારે આવો.

મ દોદરીએ રતનના આભૂષણો, લકાની સપ્તાર્ચીનું પદ અને એવા અનેક પ્રસોહનો આપ્યા, ત્યારે સીતાજીએ જવાબ આપ્યો કે ‘ કદાચ સમુદ્ર મર્યાદા છોડી દે, છતાં મેરુપર્વત તો અડોલ ને અચલ રહે છે તેમ તારી બતાવેલી સાજીથી સતીને માટે એક તણખલા સમાન છે ’ ત્યારે મ દોદરીએ પ્રશ્ન કર્યો—

‘ સત્ય હવે સતી તાહરુ તો શિદ્ધને છોડ્યા ઈશ જો ? ’

‘ મુજને કલક રાણી, તુજને રડાવો,

એમ છોડ્યા જગદીશ જો ’ . વહારે આવો.

‘ સીતા ! તારામા જ્યારે આટલુ સત્ય હવે ત્યારે હઠ કરીને રામની પાછળ શા માટે ન ગઈ ? ’ સીતાજીએ જવાબ આપ્યો, ‘ મ દોદરી ! ભાવીને કાણુ અટકાવી શકે ? એ જ કારણથી મારા પર કલક આવવાનુ છે અને તને વૈધવ્ય આવવાનુ છે, એટલે જ આમ બન્યુ ’

જ્યારે મીતાજી ન સમજ્યા ત્યારે મ દોદરીએ આવીને રાવણને કહ્યું, ‘ તમે સીતાને લાવ્યા નથી, પણ સજાગતી ચિતાને લાવ્યા છો ! તમારુ કદ્યાણુ ચાહતા હો તો સીતાને પાછી મોપી દો, નહીતર કુળ

બને કુકુમ્મ સકિત તમારો વિનાશ થશે ।’ પણ રાત્રે મંદોદરિણિ
જેઠ જ જવાન આપ્યો કે તું પણ કુસમનતા પક્ષમાં જાણી મર્યાદા
એટલે મને કશું સમજાવે છે

હાં સૌથ બને ચારિત્રના રક્ષણ માટે યોગ્યતાને ઢાંચે મારનાર
સીતા બને હાં જ્યાં પાંચ પાંચ નરસુરનો સાથે ખુશા જમીનમાં
કામગીરી ખેલતી અવધ દેવદત્તા વેશ્યા ।

આ > તે ઘેર ઘેર સિનેમની નદીઓના હોયજો લટકે છે
ધરના જાણકારને સિનેમાનાં નદનદીઓનાં નામ અપાય છે તેનું નામ
લેતા પણ પાપ જાણ્યું જે જાતને કુસરકારી રેડવામાં મહત્વનો
કામ જાણવતા હોય, તેની પાછળ કુચનો બને મુરનીઓ પાત્રક જાતી
રહ્યાં છે એમના વેરજુવાને અપનાવીને એમના જેવા બનવા માટે તેઓ
આજસપાતાળ એક કરતાં હોય છે

પાવમા આરાનાં બહુજો જતાવતાં જાણવાને કહ્યું છે કે મોટા
કુશળી સ્થાને વેશ્યા જાતી થશે બને જાતમાં સરમ જેવું નામ નહીં
રહે. એ વાતથી આ > સત્ય મનીષ થઈ જતી હોય તેમ દેખાય છે
મેળા મહાતા કુકુ મોમાં વા જાણ કરીને લાગ-સરમને તિલાંજલિ
અપાઈ રહી છે

જ્યાં આ દેવદત્તા બને તેના પાંચ નર સુરો તિરકુસ એકજો
હી મહા હતા તેની સામેના કામમાં જ આ મુકુમાસિદા આતાપના
લઈ રહી હતી. તેના જેવામાં આ દશ આપ્યું બને તેના હાથના
દગાપેસા કાવો. નમન જન્મા તેના દિલમાં એવા સહજોનો સહય થશે
કે આ જાઈ માતાનાં પૂવનાં જુવનાં જોગવી રહી છે જે પુસ્તકથી
પાંચ ગાય પુરુષો તેની સેવામાં ખડે પગ લાગર છે બને કુ મની
પાપકમચાળી કે મારો લાગર પરખ્યાની પહેલી રાત્રે ન મને ઊઠીને
વિભા મર્યાદા મર્યાદા । એ નો ઠીક પણ બીજી વા નો મારો જીવ્યારી
વન પણ એવી ન રીતે મન ઊઠીને આવી મર્યાદા મારે મારાં કરેલાં

તપ, સયમ અને ચારિત્રનું જો કાઈ ફળ હોય, તો હું પણ પાત્ર પતિથી સેવાતી એક સ્ત્રી બનું !'

વિપયોનું ચિંતન કરવાથી વાસના વધે છે અને તેમાં વિધન કરનાર પર ક્રોધની ઉત્પત્તિ થાય છે ક્રોધથી અવિવેક થાય છે, અવિવેકથી રમૂતિશ્રમ થાય છે, રમૂતિશ્રમથી બુદ્ધિનો નાશ થાય છે અને બુદ્ધિ-નાશથી સર્વનાશ સર્જાય છે સુકુમાલિકાનું પણ એવું જ બન્યું ચુરની આનાએ ન વર્તનાર પોતાના મોહભાગને પણ કંઈ છે ચુર કોઈ શિખામણુ આપે, તોપણ તે નિષ્પન્ના દિત માટે જ છે

હોર શબ્દ ગુનએ કહેલા, જસે મદતા નિત તુચ્છકરે, શાણે બસાયા વિજુ બૂમ કેગ, શિરે ચડે ના મણિ ગોલનાથે શરાણે ચડેલ દીગે જ રાજના તાજમા મદાય છે, પણ આને તો વિપયની જાવના તીવ્ર બની છે

સુકુમાલિકાએ આ નિયાણુ બાંધી લીધું સયમ, તપ અને ચારિત્રની બાબતમાં દળીદળીને ઠાકણીમાં ઉધરાવ્યા જેવું બની ગયું । લાખનો હીરો પાત્ર રૂપિયામાં વટાવી ખાધો । પરસાદ પડે અને માટીપાણીનો ઘોગ થાય એટલે ધાસના અકુરો ફૂટી નીકળે, તેમ પૂર્વના સચિત ચિકારો સુકુમાલિકાના હૃદયક્ષેત્રમાં જોતી નીકળ્યા રાણુસને જોઈને તપસ્વી મ્થ-નેમિનું ચિત્ત ચચળ બની જઈયું હતું માટે વિપયચિકારોને જેવાતેવા સમજાશે નહીં એર તો ખાવાથી ચડે અને માણુસનો એક ભવ બગાડે, પણ વિપયનું એર તો જ્ઞેવાથીય ચડે છે અને અનેક ભવ બગાડે છે.

સુકુમાલિકા આતાપનાભૂમિમાંથી પાછી ફરી ઉપાશ્રયમાં આવી, પણ હવે સયમમાં એ લીલી પડી ગઈ ધડીએ ધડીએ એ શરીરને સાફ કરવા લાગી વારવાર એ હાથપગ અને મોઢું ધોવા લાગી. ભગવાન કહે છે કે—

સુદસાયગસ્સ સમણસ્સ સાયાહલગસ્સ નિગામસાહસ્સ ।

ઉચ્છોલળાપહોચસ્સ દુલ્લહા સુગદ તારિસગસ્સ ॥

—દમ્પકાલિકાચર અ ૪, ગા ૨૬

સુખસાતાનો ગવેરી ખાઈપિત્રે પોલી જ્ઞાને વારવાર દાવ,
પમ, મોડુ મધુ વગેરે ધોનાર જમણને સુગતિ મળવી પશુ દુલભ છે
મનુષ્યો ધર્મ મુક્તિમૂલક નથી, પરંતુ ક્ષમામૂલક છે શરીર તો
જમણે છે તેનો પહેરનાર આત્મા એ મધાથી જુદો છે માટે શરીરને
જાને આત્માને કોઈ સંબંધ નથી.

સુકુમાસિકા હવે આરુપક મટીને વિરુપક જનવા લાગી આ જોઈને
આર્થો માવાસિતએ કહ્યું આપી સુકુમાસિકા । તમારું આપુ વર્તન
તમન જો કવ્યહ—કવ્ય નથી આપણે અભ્યારીઓએ આવા એન
આળા ક વા પાંચ નથી, પરંતુ આપી તો સુકુમાસિકાને રજમાન
જવાતુ લાગ્યું એને લાગ્યું કે હજુ મોટી દવાલદરતુ ! મને જ
હકક કહે છે એમ માની એણે ગુસ્સાની જાવજાવ કરી હવે તેનું
શુ પરિણામ આવશે તે અસ્પષ્ટ

ૐ શાન્તિ.

*

વ્યાખ્યાન ૭૬

(મુદ્દવાર, વા. ૧૧-૬-૧૩)

અર્થ નાથે મિદ્ધાન્ત પ્રજ્ઞા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી
વસ્તુન સિદ્ધાન્ત કહ્યું છે

ગાતામુક્તા ૧૬મા અધ્યયનના અધિકાર આવે છે નામ્મી
આલ્મશીના જવમા અપાપુરીમા જૂથ થઈ હતી, જાને હવે પશુ
અપાપુરીમા જનક જવના દુખા બેજના જાદ મુકુમાસિકાના જવર્મા
પશુ જૂથ થઈ । ત્રણ પ્રકારના રામ્યા છે (૧) નાથાનુ રામ્ય (૨)
નિથાજાનુ રામ્ય અને (૩) નિશ્ચ કમનનુ રામ્ય જૂથ કહે પશુ તેની
જાને અનાથના કહે તો જૂથ પાવાઈ નય લગાઈમાંથી આવેલા
સિદ્ધિ । નાથામા વામો દોષ, તો કોઈર અંક જાણાને કાલ્યા માટે

ઓપરેશન કરતા કરતા કહે કે, 'તમને ન્યા ન્યા ખૂચતુ હોય તે બતાવો, તો એ ઠેકાણે ઘૂસી ગયેલી ગોળીઓ કાઢી નાખુ' પણ એ સૈનિક મનમા વિચારે કે વધારે ગોળીઓ કઢાવીશ તો મારે વધારે ઉપાધિમા મુકાવુ પડે પણ એકાદ ગોળી પણ શરીરમા રહી જાય, તો તેને લોહી ચડવા દેતી નથી કાઠો વાગ્યો હોય, તો તેને વધારે અણીદાર સોડાની મોલથી કઢાવવો પડે છે કાઠો વાગ્યા પછી મોલ ન ખમવો એ ક્યાથી ચાલે ? મન, વચન અને શરીરથી ધ્રુવેલી આત્મા સખધી બૃહોતુ પણ એવુ જ છે ભગવાન કહે છે આ શલ્યોથી મોક્ષમાર્ગમા વ્યાધાત થાય છે અને અનત સસાર વધે છે એ જ્ઞાને હુપાવશો નહી

એક દશે પણ આઠ્ઠુ પડને, ઢાકવુ ચપટતુ કામ છ,

લાખો બીજા કરવા પડશે, છજીતણા સગ્રામ છ

છવ ! તુ જાના કરીશ નહી કામછ

જાના કરીશ નહી કામ નહી તરતારો રિસાર્થ જશે રામછ છવતુ૦

સુકુમાલિકાએ નિવાણાના શલ્યને હુપાવ્યુ, તો એક પાપને હુપાવવા માટે બીજા લાખો પાપો કરવા પડ્યા ! જુદા માણસતુ મોહુ ચોર જેવુ બની જાય છે એ એક પછી એક ઢાલપિછોડા કરવા માંડે છે, પણ ગમે તેટલો બચાવ કરવા છતાં એ પકડાયા વિના રહેતુ નથી 'જુદાણુ જલદી પકડાય, આખર જુદો જન પડતાય' જુદા માણસનો દાર્દ વિશ્વાસ પણ કરતુ નથી હોટલમા જઈને આ પી આવે અને ઉપાશ્રયમા જઈને આગેલ કરવા બેસે, તો આવા ધર્મના જુદાણુ ક્યાથી ચાલી શકે ? ધરમાદો એટલે 'ધર-માદો'—ધર મૂળમાથી જ માદો—ખેરો હોય, તો એતુ કલ્યાણુ ક્યાથી થાય ? માટે ધર્મમા જુદાણુ ચલાવી લેશો નહી, નહીતર ચપટ કરતા ચપટ થઈ જશે અધર્મથી અને છજીકપટથી મેળવેલા પૈસા પણ દુષ્ટના દુષ્ટમા ને પાણીના પાણીમા જાય છે એક બારણેથી આવેલા બે હજાર બીજે બારણેથી

પાંચ દગ્ગરનું નુકસાન કરે છે આને તો બીજારને આપવાની ગોળીઓમાં અને બી તેમ, દૂધ જેવા ખાવ પદાર્થોમાં પણ સેગમેગ વાસે છે આ અસતોષ મેઢી જૂન ઊભી કરે છે પાપ કર્યું હતી તો છપરે દીવો લઈને પોતરમે।

નાગમ્મી ઘાઘણીને કેટલા ભવ દુન્યો બોચરનાં પડ્યાં। ત્યારખાં સુકુમાધિજનના ભરમા દીક્ષા લઈને એ સાતમે મુલુરવાનકે પડેલી દેવા જ્યાં એવી પટકાર્થ ગઈ કે એના મૂળમાં મીઠું મુકાર્થ ગમુ સાથુ છવનમાં નિષાણુ કરવા જેવું નથી.

ભગવાન મહાવીર રાજમુદીના મુલુરીય નામના ઉદ્યાનમાં પધારવાના છે એમ ખબર પાતાં મણિક રાજાએ વનરક્ષાને કહ્યું કે ભગવાન પધારે ત્યારે મને ખબર આપજો. બ્યારે ભગવાન પધાર્યા ત્યારે વન રાજાએ મહારાજા મેણિકને વધામણી આપી તત્કાલ મહારાજા મેણિકે પોતાના સિદ્ધાસન પરથી નીચે ઊતરીને અને સાત આઠ મ્મશાં આજગ ચાલીને જશુવાર ભગવાનને વેદના કરી અને બોલ્યા હે પ્રભુ। આપ જ્યાં ગિરા તે છે ત્યાં મારા વદન સ્વીકારજો. અને ત્યારબાદ પાછે પત્રે સિદ્ધાસન પર બાવીને તેણે પોતાના મુખદ સિદ્ધાવનાં તમામ આજુનણો વધામણી આપનારાઓને દયામર્માં આપી દીધાં જેવું દિશ દિશાવર હેમ તે ૮ આવો લાભ લઈ લીધે. મહારાજા મેણિકે અતઃ પુરમાં જઈને મહારાજા મેણિકાને પણ આ વધામણી આપી કે ભગવાન મુલુરીય નામના ઉદ્યાનમાં પધાર્યા છે તેમનાં નામ, ૨૫ અને ૨૭૫ મિતન કરનાર પણ પાપમુક્ત થઈ જાય, તો પછી તેમનાં પ્રત્યક્ષ દેશન અને વ્યાખ્યાન અચ્છુ કરનારને જેવું ફળ મળે કે આ સ્થળીને મહારાજા મેણિકા પણ વચ્ચામૂલ્યોથી સન્ન જઈને ભગવાનનાં દેશને જવા નીજનાં. હાથી ધોડા રથ, પાશખી અને સેનાસદિત રાજા અને રાણી અને ઉદ્યાન તરફ આત્મા છજ અને ચામર તથા વાનિ મના ધોષ સાથે વાજતે ગાજતે તંઓ ભગવાનના સમવચસચ્છુ પાસે આનાં અભિજમન સાચવી જ નેએ ભગવાનને આવપૂરક વદન કરી મહારાજા

ત્રેલિંગ લગવાનના સન્મુખ બેસીને તથા મહારાણી મધ્યોદ્ધપૂર્વક જીભા ગદીને દેશના સાલગવા લાગ્યા લગવાનની વાણીનો દિવ્ય પ્રવાહ માલકોપ રાગમાં વહી રહ્યો હતો. પથ્થર જેવા હૃદયો પણ આ રાગથી પીગળી જાય છે.

સ્વર્ગાપવર્ગમમર્ગવિમાર્ગેષ્ટ

સદ્મર્મતત્ત્વકથનૈકપદ્મલિલોપયામ્ ।

દિવ્યધ્વનિર્મવતિ સે ચિન્નદાર્થસર્વ—

આવાસ્વભાવપરિણામગુણે : પ્રયોજ્યઃ ॥

‘હે પ્રભો ! આપનો જે દિવ્યધ્વનિ થાય છે તે સ્વર્ગ અને મોલ-માર્ગનું અન્વેષણ કરવા માટે ઈષ્ટ છે તથા ત્રણે લોકના જીવોને સદ્મર્મનિરવરો ઉપદેશ કરવામાં પણ કુશળ છે. અને સર્વ પ્રકારની ભાષાઓમાં પદ્યોનું વિશદ વર્ણન કરવામાં તેનું સ્વાભાવિક પરિણમન પણ થાય છે, અર્થાત્ આપની વાણી સર્વભાષાઓમાં પરિણમન પામે છે.’

લગવાનની દિવ્ય વાણી સ્વર્ગના દેવતાઓ આદિ પાર જાતની પરિપદ સાલજે સિદ્ધ અને હરણ, વાધ અને ગકરી આદિ જીવો પ્રભુની વાણીથી જાતિગત વેગને પણ ભૂલી જાય અર્ધમાગધી ભાષામાં પ્રભુ બોલતા હતા અને સર્વ જીવો પોતપોતાની ભાષામાં સમજી જતા હતા.

મહારાજા ત્રેલિંગ અને મહારાણી ચેલ્લણના દિવ્ય તેજ અને પ્રભાવથી ત્યાં બેઠેલા સાધુસાધ્વીઓ પણ પ્રભાવિત બન્યા. આથી કેટલાક સાધુઓએ મહારાજા ત્રેલિંગ જેવું થવાનું નિયાજી ક્યું અને સાધ્વીઓએ મહારાણી ચેલ્લણ જેવા બનવાનું નિયાજી બાધ્ય અને મનમાં વિચાર નહીં કર્યો કે આ રાજા અને રાણી સાક્ષાત્ દેવદેવી જેવા છે, માટે આપણે પણ એમના જેવું થવું !

આમ રાજા અને રાણી દેવતા સાબળીને પાછા ગયા, પરંતુ આખી પરિપદ લૂટાઈ ગઈ જાગવાન તો ત્રિકાલસર્વજ્ઞ હતા તેમને કેવળજ્ઞાનદ્વારા આ હકીકત જણાઈ અને સાધુસાધ્વીઓને પૂછવું કે, ‘તમને રાજારાણીને જોઈને કાઈ લાગે યશે ?’

જમવાન પાસે ફાઈ પોતાના મનની વાત છુપાવી શકે તેમ નહતી. આથી જવાબે કહ્યું કે પ્રભુએ તે જ સમયે તમામ સાધુસાધ્વીઓને પ્રત્યક્ષ માટે નિયામીનો અધિકાર લીધો.

૧ જે અમલુ નિર્ધનને મોહનીય કમના ઉદ્ભવથી કામવિકાર ઉપજાય અને અનેક હાસ્યાસીઓ સાથે વ્યવેશા મહાસમૃદ્ધિમાન મુદરજને નોંધને તે નિદાનકર્મ (નિષાણુ) કરે કે મારા તપ-સત્યમ-અભ્યસન રૂળ હોય તો આવું સુખ મને મળે. આ પ્રકારે નિદાન કરીને આશોચ્ચત તમા પ્રતિક્રમણ કરી વિના જો એ કાળ કરે તો એ દેવ-સોકમાં મહર્ષિ અને ચિરસ્થિતિવાળો દેવ થાય. ત્યાંથી અર્ચને એ ઉત્તમકુળમાં પુત્રપણે ઉપજાય થાય અને પૂર્વે કરેલા નિદાનતં રૂળ પામે. તત્તં તથાશ્વના અમલુ ઉપદેશ આપે પશુ તે સંકળી શકે નહીં. ૧ જુ કે એ મહાજ્ઞાવાન, મહાઆરણી અને અધમતુ આવરણ ક નાર છે ત્યાંથી મરીને એ દક્ષિણમાં નેરવિક થાય છે એ જીવ દુસબનોધિ હોય છે.

૨ ફાઈ નિર્ધનથી અમલુ રાખણપુજા અને પ્રતિથી રજાવેલી સ્નાન જાઈ ન નિષાણુ કરે કે મારા તપ-સત્યમ-અભ્યસન રૂળ હોય તો આવી સ્ત્રી કુ મનુ જન તે આશોચ્ચતના કરી વિના કાળ પામે તો પ્રથમ એ દેવસોકમાં દેવસે ઉપજાય થાય. ત્યાંથી અર્ચને મુદામળ કર અ જુવાળી રસ્કી બાલિકારૂપે ૮ મે. વૌવન અવસ્થા પ્રાપ્ત થયે માનાનિતા દહજ સર્જને તેને મોઝ પર સાથે પરજુવે અને નિદાન રૂળ બાજવે તેન તથાશ્વના અમલુ ઉપદેશ આપે પશુ તે સંકળી ગઈ નહીં. ૨ જુ કે ત મહાજ્ઞાવાળી છે ત્યાંથી મરીને એ દક્ષિણમાં નેરવિક થાય અને દુસબનોધિ થાય.

૩ ફાઈ અમલુ ૩ સ્ત્રી સ્ત્રીને નોંધને વિચારે કે આ સ્ત્રી એકવી માતાના ધરના બૌધ્ધનો ઉપજાગ કરી કરે છે તે અદ્વિતીય છે આ સસા મા પુરતવ કદશ ૪ છે સ્ત્રીઓની બધુ માવજત થાય છે તેને

કોઈ લગાઈ આદિમા જીતરણુ પણુ નથી ગાડીઓમા અને બસ આદિ વાહનોમા સ્ત્રીઓની બેઠક આજે પણુ અલગ રિઝર્વ હોય છે માટે મારા તપ, સયમ અને પ્રહાર્યર્થનુ કોઈ ફળ હોય તો આ સ્ત્રીના જેવુ સુખ મને મળે ' આણુ નિદાન કરીને જો એ આલોચના કર્યા વિના કાળધર્મ પામે તો દેવલોકમા દેવપણે ઉત્પન્ન થાય ત્યાંથી અવીને મનુષ્યલોકમા સ્ત્રીપણે ઉત્પન્ન થઈને નિદાનફળ ભોગવે તેને શ્રમણુ ઉપદેશ આપે, છતાં એ મહાઆરબી અને મહાપરિગ્રહી હોવાથી સાલળી શકે નહીં ત્યાંથી મરીને એ દક્ષિણગામી નૈરયિક થાય તેને સમક્રિતની પ્રાપ્તિ અતિદુર્લભ થાય

૪ કોઈ પણુ શ્રમણી રૂપ, શુભ, લાવણ્ય અને સમૃદ્ધિમાન પુરુષને જોઈને વિચારે કે ' સ્ત્રી થવામા દુષ્કર છે મને તેવી અજવાળી હોય છતાં એ રાત છે અનેક પુરુષરૂપી પતંગિયા સ્ત્રીરૂપી દાવામા ઝપલાવે છે. વળી સ્ત્રીને પરાધીનતા પણુ ઘણી છે સ્ત્રીથી એટલા કચાવ જવાય- અવાય પણુ નહીં માટે મારા તપ-સયમનુ ફળ હોય તો આગામી જન્મમા હું ઉત્તમ પુરુષ બનુ અને પુરુષોચિત સુખો મને પ્રાપ્ત થાય ' તે સાધવી આલોચના કર્યા વિના કાળધર્મ પામે તો દેવલોકમા દેવપણે ઉત્પન્ન થઈ, ત્યાંથી ઢાળ કરી, મનુષ્યમા નિદાનફળ ભોગવે શ્રમણુ તેને ઉપદેશ આપે, પણુ એ મહાઆરબી અને મહાપરિગ્રહી હોવાથી કેવળીલાપિત ધર્મને સાલળવાને યોગ્ય નથી ત્યાંથી મરીને તે દક્ષિણગામી નૈરયિક બને અને દુર્લભભોગિ થાય

૫ કોઈ તથારૂપના સાધુ મોહનીય કર્મના ઉત્થના કારણે એમ વિચારે કે ' મનુષ્યના કામભોગ અનિત્ય અને અશુચિમય છે દેવલોકમા જે દેવો અન્ય દેવોની દેવીઓ, પોતાની દેવીઓ તેમ જ પોતાની વૈશ્વિક-શક્તિથી દેવીઓ બનાવી તેમની સાથે કામભોગ સેવે છે, તેવું સુખ મને મારા અત્યારના તપ-નિષ્ઠમના ફળ રૂપે મળે, તો આગામી જન્મમા હું પણુ એવા સુખો ભોગવુ ' આણુ નિદાનકર્મ કરીને આલોચના કર્યા વિના એ કાળધર્મ પામે તો દેવલોકમા મહાઅર્ધ અને મહાદીપ્તિશાલી

દેવ થાય અને નિદાનફળ ભોજવે. ત્યાંથી અવીને એ મનુષ્યમાં જન્મ લઈ ઉત્તમ કામભોજ સેવે. ત્યાં અમલ્ય કૃપદેશ આપે તેને એ સાંભળી શકે પણ તેમાં તેને મદદ રમિ કે પ્રતીતિ થઈ શકે નહીં ત્યાંથી મરીને ક્ષિયુગામી નૈરવિક થાય અને ફલ ભોજાપિ બને.

૬. કોઈ અમલ્ય આગામી દેવભવ માટે સ્વવિકૃર્વિત અને પોતાની દેવીના ભોજ સંબંધી નિમાલ્ય કરે અને આભોજના વિના કળધર્મ કરે તો દેવસોકમાં નિદાનફળ ભોજવે. ત્યાંથી અવીને એ મનુષ્ય થાય એ દેવજીભાષિત ધર્મ સાંભળી શકે પણ તેમાં મદદ ન કરે અને ધર્મમાં રમિ રાખે અને તાપસ્યાદિ બને. ત્યાંથી કળ કરી એ અસુરકુમાર બનવા ક્ષિયુગદેવપણે ઉત્પન્ન થાય. ત્યાંથી અવીને પુનઃ એ પેટાં-માકરાના બવ કરે.

૭. કોઈ અમલ્ય પોતાની દેવીના ભોજ સંબંધી નિદાન કરે અને આભોજના બધા વિના કળધર્મ પામે તો નિદાનફળ ભોજવાને મનુષ્ય થાય ત્યાં તેને દેવજીભાષિત ધર્મમાં મદદ થાય, પરંતુ વિરતિ કરી શકે નહીં માત્ર દશન-આવક બને. ત્યાંથી દેવસોકમાં વધારાથી દેવ બને.

૮. કોઈ નિઃશ્રમ નિચારે કે મનુષ્યના અને દેવના બન્ને કામભોજ અનિયત ન મારા તપ અને સપમલ્ય ફળ હોય તો હું અવક બનું અથવા મુનિઓને પ્રતિષ્ઠાબળે થઈ વિચરું તો તે કળધર્મ પામીને દેવસોકમાં નથ ત્યાંથી અવીને એ અમલ્યપાસક બને. કૃપાકૃવાદિ નવ તત્ત્વના તત્ત્વકા થય અને અનશન કરીને દેવસોકમાં ભવ, પણ સાધુ બની શકે નહીં.

૯. કોઈ નિઃશ્રમ સાધુ કરાનું નિદાન કરે કે આગામી ભવમાં મરીન કુળ કે કોઈ વાચક કુળમાં ૮ મ મદલ્ય કરે કે જેથી સવન તરીકે વચન કોઈ ગેરે નહીં ત્યાંથી કળ કરીને એ દેવભવમાં ભવ, ત્યાંથી અવીને નિદાનફળ પામે. એ સરળતાથી સાધુ બની શકે તમ સવ કુળના અન કરી શકે નહીં આગામી મોક્ષમાં નઈ શકે નહીં ખરી કા. કળિત એ દેવસોકમાં કૃપા.

આ બધા નિયાણાનું પાપરૂપ ફળ થાય છે, માટે કોઈએ પણ નિયાણું કરવા જેવા નથી.

૧૦ નિદાનરહિત સયમમા પરાક્રમ કરનાર મુનિઓ સર્વ વિષય-વાસનાથી મુક્ત થાય છે અને યથાખ્યાતચારિત્ર પામે છે તેવા અણુગાર અનુપમ જ્ઞાન-દર્શન અર્થાત્ કેવળજ્ઞાન ને કેવળદર્શન પામે છે કેવળી અરિહત બનીને દેવ, મનુષ્ય તથા તિર્થંચરી પરિપદમા અમોઘ ધારાથી ધર્મદેશના આપે છે અને આયુષ્ય પૂર્ણ થતાં સિદ્ધ શુદ્ધ મુક્ત બનીને સર્વદુ ખનો અત કરે છે.

માટે હે આયુષ્માન્ શ્રમણો ! નિદાનરહિત ક્રિયાનું ફળ કલ્યાણરૂપ થાય છે

હજવાનનું આ વ્યાખ્યાન સાલજીને જે જે સાધુસાધ્વીઓએ નિયાણું ક્યો હતા તેમણે જિભા ઘર્ષ, વદન નમસ્કાર કરી, પ્રભુ સમક્ષ આલોચના—પ્રતિક્રમણ કરી નાખ્યું અને તેઓ પ્રાયશ્ચિત લઈને શુદ્ધ બની ગયા પરંતુ ગોવાલિક સાધ્વીજીના બોધદાયક કથનને તો સુકુમાલિકાએ જાણે ફગાવી દીધું એમ છતાં પોતાની શિષ્યાના આત્મ-કલ્યાણ માટે ગોવાલિકાએ કહ્યું, 'સાધ્વી સુકુમાલિકા ! આપણે શ્રમણી અને નિર્ઘ્રંથી છીએ હે આયો ! શા કારણે તું આટલી બધી શરીરની પૂજારિણી બની ગઈ છે ? શરીરની વિભૂષા કર્મબધતુ કારણ છે.' આમ શ્રુતિના કહેવા છતાં સુકુમાલિકા મૌન અને નિરુત્તર જ રહી

પાણીને ધીની માફક જરૂરિયાત સિવાય ન વાપરવું. મહત્તમા મળતું પાણી જે વધારે ઉપયોગમા લેશે તો મહત્તમા જશે રગૂન પન્ના જાપાની આક્રમણ સમયે ન્યારે હિંદીઓ લાગીને રગૂનથી આવતા હતા ત્યારે રત્નામા પાણીના કપ્પે અવલુંનીય હતા એક પ્યાલો પાણી એક રૂપિયામા મળતું હતું પાણીની કિંમત આવે ઠેકાણે સમન્વય છે ન્યા દેહ ટકાવવા એક ઘૂટડો પાણી ન મળતું હોય, ત્યા હાથ, પગ અને માથુ ઘોવા કાણુ એસે ? શ્રીમદ્ રાજવદ્ય કહે છે કે—

નમ્નભાવ મુઝાવ સહ વાસ્તાનતા
 આદતધાવન આદિ પરમ પ્રસિદ્ધ જો,
 કેવ, રેખ, નખ કે જાએ કુખાર નહીં
 દ્રવ્યભાવ સમમમ્મ નિર્ઝન્ય સિદ્ધ જો. અપૂર અવસર

સાધુસાધીને કપડાં પહેતાં છતાં નમ્નભાવ અને સમમમ્મ છવન
 હોયુ જોઈએ. માથામાં જૂમ્મુ થાય ત્યારે એકદર કપડાનો પાટો બાંધે
 એ જુમ્મુ એમની હોય કે જરેમો કે હથેલી હોય તેવી શુ પ્રયોજન
 છે ! જેમ જાને તેમ જોઈએ અને સાદાં કપડાંથી અઘાવુ જોઈએ.
 ચૌતમરવામીએ પૂછ્યું હતવન ! કયાદિવચ્ચક્ષણેય મમ્મે કિં
 જાયયદ ? —ઉપધિના પચ્ચક્ષણથી છવને શા થાય થાય ? હતવાન
 બેસ્યા, સમમ્મની વિરાધના જોઈ થાય છે તેનામાં લાધવના આવે છે

વિમુસાવસિયે મિક્કલુ, કમ્મ વંધાર ચિક્કવં ।

સમારલાયરે ચોરે, લેષ પહર કુવસરે ॥

—દશવૈસદિકમ્મન જા. ૧ જા. ૬૬

ચરીસની વધારે સભાજી રાજનાર અને ચરીસની વિમુખા કરનાર
 ચીજ્જા કમ બાંધે છે અને દુસ્તર એવા થોર સસારસાગરમાં પડે
 કે માટે સાધુસાધીથી આખમા અજન અજન નહીં મુમ્મથી તેવુ
 મેન થાય નહી વસ્ત્ર-આભૂષજુની મોક્ષા થાય નહી મારે હે આખી
 મુકમાલિકા ! તમે જ કાઈ કરી સ્વાં જો એ સાધુનું કાંઈ નથી
 મારે આ સ્થાને તમે તમારા કમીની આલેખણા કરેલ એવાલિકા
 સાધવીજીએ નહે મુકમાલિકાના બાલ દેખાવથી જ આખ જુમ્મુ કાં
 તલું નિપાણુ કમુ કાવુ એ ચાતની તો તેમને ખજાર ન ફાળી, છતાં
 મુકમાલિકા એ તના આદર ન કર્યો. એણે એમી લા / તેને પૂર્ણ રાજ !

જુના વચનની અવમજુના કરનાર મુકમાલિકાનું શુ થયે તે અવસરે

હૈં શાન્તિ

વ્યાખ્યાન : ૮૦

(શુક્રવાર, તા ૨૭-૬-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રશ્નમાં ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનનો અધિકાર આલે છે સુકુમાલિકાએ સાધુપણુ સ્વીકાર્યા પછી એણે સાધુત્વના દૂપણુરૂપ આચરણ કર્યું. ગોવાલિકા સાધ્વીજીએ તેને અનેકવાર કહ્યા છતાં એ સમજી નહીં. મુર શિષ્યને સમજાવવામાં પણુ ગુરુ પ્રસન્ન થાય છે

રમય પંડિપ સાત્ત્વં, દ્વયં ભદ્રં વ વાહપ ।

વાલં સમ્મદ સાત્ત્વો ગલિયસ્ત્વં ચ વાહપ ॥

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અ ૧, ગા ૩૭

બદ્ધ—કલ્યાણિકા ધોડાને ખેલવતા તેનો સવાર જેમ આનંદ પામે છે તેમ વિનયવાન શિષ્યને શિખામણુ દેતા ગુરુ પણુ આનંદ પામે છે, અને ગણિયા ધોડાને ખેલવતા સવાર જેમ થાકી જાય તેમ અજ્ઞાની શિષ્યને સમજાવતા ગુરુને શ્રમ પડે છે આવા શિષ્યને કહેતા ગુરુનું મન દ્રુજે છે, કારણુ કે કહ્યા પછી પણુ એ અવગો આલનાર છે આવો શિષ્ય હિપરથી કહે કે હું ગુરુનો આસક્તિ છું, પરન્તુ ખરી રીતે તો એ એની સ્વમ્યજ્ઞતા છે

કાઈ માણુસ શેઠ પાસે જઈને કહે કે, ‘ તમે કહો તેમ નહીં’ કરુ, પણુ મારુ માથું કરીશ, પણુ મને નોકરીમાં રાખો ’ તો કાઈ એને નોકરીમાં રાખે ખરા ? સહેલા કાનવાળી કૃતરીને જેમ કયાય સ્થાન

મળતુ નથી તેમ બાવા સિખને ક્યાંય રથાન મળતુ નથી સાચો
 મદાવાન સિખ ગુરુને કહે કે ચાલ સેવો અને આપ્તુ મટુ મારુ
 એ બે સાહજિક ક્રિયા વિના અન્ય કોઈકિયુ કામ આપની આજ્ઞા વિના
 નહીં કરુ બાવા આચાર્યકિત સિખ પર ગુસ્સી ફૂપા બિતરે છે ગુસ્સીએ
 મુકુમાસિખને કહેવામાં કોઈ આમી રાખી નહીં પરન્તુ ભલુ તેને તો
 લાગ્યુ કે જ્યાં મને ટોકોય જ કમી કરે છે એને પોતાનુ દોષો તો
 દેખાયા જ નહીં ત્યારે ગુસ્સીછને લાગ્યુ કે જગત્તો સાલુ જ્યાંકે
 રોળી જગત્તુ પાન અમોઢે કોળી હવે આ સાખી કોઈરીતે સમજવાની
 નથી બાપી બધાંએ મુકુમાસિખનો પરિચય એએ કરી નાખ્યો આખરે
 મુકુમાસિખને એમ લાગવા માંડ્યુ કે હું જ્યારે શ્રીમત માખાપને ત્યાં
 હતી ત્યારે મારે પાસે એજ ક્રિયાતો હો જમાખમા કરતા આ
 સાખીએ પણ પ્રેમથી મારી સાથે વાત કરતા હતાં અને મેં અંધા
 દિશા લીધી ત્યાં હું પરવશ બની ગઈ હવે અહીં મારુ કોણ ?

બાજના પુવાન બાળકો આતાપિતની બાચા નહીં માનવામાં
 આવતા રાજિશન માને છે અચાની અને અવિનયી સિખનુ પણ એવુ
 / એને ધર્મના અકુશ ચમતો નથી ગણિયેલ બળદના ગામને
 રસાવવામા જમ બેડૂતન કરાળો બાવે છે તેવો જ કરાળો અવિનયી
 આ । સિધિસાચારી સિખને સમ નવવામા આવે છે

एगं डसइ पुण्यमि एगं विषहउमिक्खर्य ।

एगो मखइ सगमील एगो कप्यहपडिखो ॥

—કૃતરાખ્ખનસૂત્ર અ. ૨૭ ચા. ૪

આ બળદ આમતમ પૂઠુ મારે છે તો એક વારવાર માયુ
 રમ ર છે એક પૂસાન બાપી નાખ છે તો એક બેસી જાય છે
 આ તો નિધાનમા મ જાન થ પહોચાલુ એ બેડૂતને માટે કદિન જની
 ૧૭ માટે વિનવવાન શિવા ન સમ તો તેમને ક્યાણુનો મામ

સ પુજ્જસથે સુવિણીય સંસપ
મળોરુદ્ધ ચિદ્દ કમ્મસપયા ।
તયોસમાયારિસમાહિસંતુદે
મહજ્જુદ પચ્ચયાદ પાલિયા ॥

—હિતરાધ્યયનસૂત્ર અ ૧, ગા ૪૭

‘જુગના મનની રચિ પ્રમાણે કાર્ય કરનાર શિષ્ય પૂજનિક બને છે, સૂત્રના રહસ્યાર્થ, ભાવાર્થ અને વિશેષાર્થને સમજી શકે છે. તપ-સમાધિ આદિ મહાવ્રત પાળીને એ મહાજ્ઞેયોતિવાન બને છે’

બધી આર્થાઓનો પરિચય ઓછો થઈ જ રાથી સુકુમાલિકાને એમ લાગવા માડ્યું કે આ બધા મારો તિરસ્કાર કરે છે હવે હું બધી જેવી રીતે રહી શકું ? જ્યારે જીવનમાથી સમમની માત્રા ધરી જાય, ત્યારે એ હિમાર્ગને જ પોતાનું શ્રેય સમજે છે સુકુમાલિકાને પણ હવે એકઠી વિચારવા માટેના વિચારો આવવા લાગ્યા સવાર પડ્યું અને તેણે વસ્ત્રો, પાતરા વગેરે લઈને શુરશ્ચીને પૂજ્યા વિના જ ત્યાથી ચાલવા માડ્યું અકુશ વિનાનો હાથી, લગામ વિનાનો ઘોડો અને લગર વિનાના વકાણુની જે દુર્દશા થાય છે, એ સ્થિતિ તેણે પોતાને જ હાથે સ્વીકારી કેઈ એક મ્યાનમા એ એકઠી જ રહેવા લાગી આ જીવની પણ અનાદિકાળથી એ જ સ્થિતિ છે હિતમ જોગ મળ્યા છતાં માનવભવને એ ગ્રામી દે છે

હીરો હાથમા હતો છતાયે, કાચના દુકડે રાખ્યો છુ,

સતપુરુષનો સગ તજીને, રગરાગમા નાખ્યો છુ

આવે દેવદુર્લભ માનવભવરૂપી હીરો મળ્યા છતાં વિપયરૂપી કાચના દુકડાઓની પાછળ તમે રાચી અને નાચી રહ્યા છો, કારણકે તે તમને અમૂલ્ય હીરાની ઝિમ્મત નથી

દૃષ્ટાન્ત—એક મંદિર વાલિયો સસારવ્યવહારમા દુ ખી હતો. એકવાર તેની સ્ત્રીએ તેને કહ્યું કે, ‘કેઈ સતપુરુષના આશીર્વાદ મળે તો ધન મંળી જાય અમુક જગલમા એક મહાત્મા રહે છે. લોકો કહે

છે કે એમની પાસે પારસમણિ છે એ એમની કૃપા થઈ નહ, તે તમારુ કામ થઈ નહ. વાણિયો શ્રાવતો શ્રાવતો મદાતમાની મૂંપડીમાં જાય્યો. તેણે જાણુ તે એ મદાતમા બીમાર દોવાથી એકલા પથારીમાં પડ્યા. દયા વાણિયાએ તે તેમની ખૂબ સેવા કરવા માંડી એક મહિના સુધી સ્વયં કરી અને મદાતમા મરણપથારીમાંથી સાજા થયા. જ્યાં વાણિયાએ સેવા માધુ રાખી.

ગુરુએ વિચાર કર્યો કે જ્યાં વાણિયો સ્વાચ્ચથી સેવા કરે છે કે પંચાચથી એ જાણુ જોઈએ જ્યાં સેવા કરતાં પાંચ, દસ અને જા. વા. વીની મળે, પણ મદાતમાએ તેને કંઈ આપ્યું નહીં જાણી નિ. યા થઈ ને વાણિયાએ મદાતમાને વદન કર્યા અને એ બોલ્યો. મદારાજ ! મને જાણ્યા જાયો. દરે કું જવા માલુ છું મદાતમાએ પૂછ્યું તે જાણુ જાર વા સુધી મારી સેવા કરી, ને અમાનક કર્યા જાણુ છે ? તુ જા મારે જાય્યો દતો અને જા મારે માન્યા તુ છે એ તો તું બોલતો જ નથી.

વાણિયો બોલ્યો. મદારાજ ! કુ બહુ હસિ છું કંઈક જાણાથી કુ અહીં જાય્યો દતો પણ જાર જાર વાં થયા છતાં મારી એ જાણા. હજાર નદી મેં સાંભળ્યું હતું કે જાણી પાસે પારસમણિ છે પણ તુ અને જાને છે કે જાણી પાસે ને પારસમણિ દોષ, તે જાણુ જાણ મીંથરેદાસ જા મારે રહો ?

મદાતમા બોલ્યા, જારે જાણુ માણુસ ! પારસમણિ તો મારી પાસે છે / પણ મને એનો જાણુસ નહીં દોવાથી જાણેની જોણીમાં પડેલી એક મોઢાની જાણીમાં તેને મૂકી રાખ્યો છે તે તો મારી જાણુસ સેવા કરી છે બીમારીમાં અને સારી રીતે જાણુસો છે મારે તારે મને વદનુ કહેતુ હતું તો કુ તને પારસમણિ જા જાણી રેત. દરે મોડે મોડે પણ જવારે તારે પારસમણિ / જોઈએ છે તો જોણીમાં પડેલી મોઢાની જાણી જાણુ જાણુ. કુ તને પારસમણિનો અભાર જાણુ.

‘ મહારાજ ! માફ કરજો ’ વાણિયો બોલ્યો, ‘ લોહાની ડબ્બીમાં પારસમણિ પડ્યો હોય ને એ ડબ્બી સોનાની ન બને, તો એને પારસમણિ કેમ મનાય ? હવે એ પારસમણિ એ ડબ્બીમાં જ ભલે રહ્યો એ કાચના કટકાને જોવાથી શો લાભ ? ’

‘ અરે ભાઈ ! ’ મહાત્મા બોલ્યા, ‘ એનું પણ રહસ્ય તને સમજાવું ’ આમ કહીને મહાત્માએ ઝોળીમાંથી કાઢીને એ લોહાની ડબ્બી ખોલી, તો એમાંથી પારસમણિ નીકળ્યો પરંતુ એની વચ્ચે એક પાતળો કાગળ ગોઠવેલો હતો એ કાગળને કાઢી બતાવતા મહાત્માએ કહ્યું, ‘ લોહાની ડબ્બી સોનાની ન બની એનું કારણ આ કાગળનું પડ હતું જેમ તું મારા સગમા બાર વર્ષથી રહ્યો છતાં મારી સાધના અને મારો યોગ તું અહણુ કરી શક્યો નહીં, કારણ કે મારા ને તારા સગની વચ્ચે તારા પર સ્વાર્થનું પડ હતું એથી તું જેમ એવો ને એવો રહી ગયો, બસ તેવી જ રીતે કાગળના પડના કારણથી આ ડબ્બીને પારસમણિનો સ્પર્શ થઈ શક્યો નહીં હવે એ પડ બાદ કરીને જોઈજો એ જ લોહાની ડબ્બી સોનાની બની જશે ! ’ વાણિયાએ કાગળનું પડ કાઢી લીધું ડબ્બીને જેવો પારસમણિનો સ્પર્શ થયો કે એ લોહાની ડબ્બી સોનામાં પલટાઈ ગઈ ! ગુરુ બોલ્યા—

સમજણ વિનાના નર કરે છે કીર્તિને,
ગુરુ વિના જ્ઞાન નહીં મળે રે,
પારસમણિનું પારખું એ તો લોહાને કચન કરે,
હીરા ખોમા હાથથી રે,
આવો અવસર પાછો નહીં તો મળે

ભાઈ ! આ માનવભવમાં સાચો પારસમણિ તો તેની અદર રહેલો આત્મા છે એના વિશુદ્ધપણાથી ભવોભવના દારિદ્ર્ય દૂર થઈ જાય છે વિશુદ્ધ બનેલો આત્મા જો ગુરુનું જ્ઞાન હૃદયમાં ધારણ કરે તો તેનું ભવોભવનું ભટકવું અટકી જાય છે ’

જેમ લોહાની ડબ્બી પારસમણિના સ્પર્શથી સોનાની બની ગઈ

તેમ જ મદાત્માના યાનોપોક્ષથી વાણિયાના હૃદયનો પથોઈ થયો. તદ્વચ્ચ બનીને તેણે ગુરુચરણમાં વદન કરી બેઠો એ બોલ્યો. મહારાજ ! મારે હવે બા પારસમણિનું કાઈ કામ નથી. હું હવે સસારમાં પાછો ફરવા માગતો નથી. મને હવે આત્મારૂપી પારસમણિનો બોધ આપો. મહાત્માએ વાણિયાને સમજાવ્યું કરાવી બેઠો માનવમત સુધારી દિવો.

તમે સસારની લાલસાઓથી ધર્મમાં બેઠાવ છો. એ નાનું પાતળું પણ તમારા આત્માના દર્શનની આડે આવે છે અને તેથી અધારા હોવામાં નથી. જેમ જિજ્ઞાસુ મિત્ર અપવચનો અભ્યાસ કરી પછે સુદર અને આબેહૂમ મિત્ર દોરી શકે છે તેમ આત્માને જાણવાનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ. તમે જ્યારે એકદો શીખતા હતા ત્યારે એક જ એકામાં દેહથી વાર લાગી હતી ? ખરું હવે ? લાગેલા દિશાએ ફરવામાં ખરું તમને સરળતા પડે છે તેવી જ રીતે આત્માનું સુખ ખરું ધીમે ધીમે અભ્યાસ દ્વારા મળે છે. યાત્રીઓ કહે છે —

તનતો હું તનૂર બનાવું પ્રેમ નખલીએ પૂન મયાવું
હોઠે હોઠે રામે રામે જ્યુઝર વીરને વદન કરીએ.

આ હો એ સાબન છે એ દેહરૂપી તનૂરૂપી પ્રમુદની પૂન મયાવવાની છે એમાં એવા મન બનો કે દેહનું લાન ખરું ભૂલી જવાય.

તું તનૂર બને તું સહુએ તાર,
તારે ના ખૂંડે એનો મીઠો એ રજુઝર
છો ન બા જમના સોઠો કહે બસાખડા
તાર તાર બનત રહે ના અપૂરો.

૧૬૩૫ તનૂ નુ ગમ ન લાગ જ્યનના સોઠો ગમે તે કહે પરદા જનુ ! મારા હૃદયમાંથી તારા નામનો રજુઝર બોલો ન લાગ એવી કૃપા કે તે કાનજ કે આપ સવના પ્રમસક અને જુરનના જુરજુરપ છે.

પાવાળ કસમાળ નિશાચળાપ — પાપકર્મના કુચરોએને મદવામાં પ્યાન એ શી ટીનીના તુ કામ કરે છે ખરું તેમ જગવણીની

જરૂર છે એક જ ધઉના લોટનો કસાર પણ બને છે ને એ જ લોટની ઘેરા પણ બને છે કુળવ્યા વિના બે કસાર બનાવજો તો કસારને બદલે પોટીસ બની જશે ! તમારે કસાર બનાવવો છે કે પોટીસ ? એ જ આત્માને મોક્ષ પણ મળે છે ને એ જ આત્મા નિગોદમાં પણ ધકેલાઈ જાય છે માટે આત્માના આરાધક બનો વિરાધક બનજો તો ધનધાતી કર્મોની પરપરા ઊભી થશે ધ્યાનથી ધનધાતી કર્મોના ભુક્ષા ઊડી જાય છે

સાધ્વીઓથી ભુદી રહેવા ગયેલી સુકુમાલિકાએ હવે આત્માની વિરાધના ચાલુ કરી દીધી હવે તેને કાઈ અટકાવે તેમ ન હતું શુદ્ધ ચારિત્રને તેણે તોડફોડી નાખ્યું અને એકલી રહેવા લાગી છેવટે અતિમ દાર્ઢ્ય નજીક જાણી તેણે પહર દિવસનો સમારો કર્યો, પરંતુ એમ છતાં તેણે પોતે કરેલા પાપોની આલોચના ન કરી આમ આલોચના અને પ્રતિક્રમણ વિના તેણે કાળ કયો એનો જીવ ખીન્ન દેવલોકમાં દેવીગણિકારૂપે ઉત્પન્ન થયો સિદ્ધાન્ત કહે છે કે સમક્રિતી જીવ દેવલોકમાં જાય, તો ત્યાં પુરુષપણુ પામે છે આથી નક્કી થાય છે કે સુકુમાલિકાએ સમક્રિત ફળ પમી નાખ્યું હતું સમક્રિતી હોય તેને ભવનપતિ, પાણુવ્ય તર, જ્યોતિષી, નારકી, તિર્થંચ અને જ્ઞાનપુરુષ વેદ-એ સાત ખોલના બધ ન પડે બે તેણે આલોચના અને પ્રતિક્રમણ કર્યા હોત તો ગણિકાદેવી તરીકે નહીં થતા પુરુષવેદ પામત સુકુમાલિકાના જીવને ગણિકાદેવીના ભવમાં નવ પલ્લોપમની સ્થિતિ મળી હવે ત્યાંથી અવધાને કર્યા જશે તેનો અધિકાર અવસરે

ૐ શાન્તિ

વ્યાખ્યાન : ૮૧

(શનિવાર, તા. ૧૮-૭-૧૪)

બહી નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રાપ્ત. ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર થામે છે. સુક્રમાધિકાએ ને વિરાધના ન કરી હેતુ અને વિશુદ્ધ ચારિત્ર પામ્યું હેતુ તે એ કમકાં કોરીની અધિકારેલી થાત નહીં હસ્તિ વિચારણુ પોતે જ બિલુ કહેણુ પનિચુત્ત તેને પોતાને જ બેગવણુ પાપ મુકિતનો જે અથ સરવાના હતો તે કરી ચક્રો નહીં

આ જીવે અનતા કલમાં વિવચના બોલો બોલબધા છતાં તેને વિચારોની તૃપ્તિ થઈ નહીં એટલું જ નહીં પણ તેણે બના ત્યાં દેવ કયામ કામો કર્યો. બના તેને ત્રિપ્તબોલો મળ્યા ત્યાં તેણે મીઠાસ મળી વિચારણુ ખ્યાન કરવાથી બુદ્ધિનો નાશ થાય છે. વિશ્વાવના કારણથી તંત્ર ખ્યાન પરમા આશુ ન્ય છે અને તેમાંથી આ પાંચ પ્રમાણે ક્રિપ્ત થાય ૭ ૧ મદ, ૨ વિવચ ૩ કયામ, ૪ નિદ્રા અને ૫ વિશ્વા આ નાન્ય પ્રમાણમાં જીવ પોતાનો અમૂલ્ય સમય બગાડી નાખે છે. બનાની આ મા અમ? છે. મારે ધન, માન, પ્રતિષ્ઠા વગેરે નામ તે બના દેને કારણુ કે એ બધાં તે ફરીવાર પણ મળી રહે છે પરન્તુ પુનઃપુનઃ સમય પાછો મળતો નથી. Time lost is gone forever અમવાન કહે છે. સમય કોગસ્ટ જાણિતા — પ્રમાદ કર્યો વિના સમયને જોળખી લેને, કારણુ કે —

મદ્વિસયકસાયા, નિવા ચિકિત્સા ચ પંચમા મણિયા ।

વપ પંચપમાયા, સોવા પાઢન્તિ સંસારે ॥

હિપરોક્ટ પાત્ર પ્રમાદો જીવને વારવાર સંસારમાં કુળાવનારા છે. એક અગ્રેજી કહેવત પણ છે કે Time is money—સમય એ મોટામાં મોટું ધન છે મારે જરા વિચાર કરીને આ માનવજીવનરૂપી હીરાને સંભાળજો

લાખના હીરાને હાથમાંથી કાઢી, જોજો ન લૂટી જાય,

હે કિસ્તાર ! મને આધાર તારો, જોજો ન લૂટી જાય

તમારા હાથમાં આવેલા આ લાખના હીરાને કાઢી લૂટારાઓ લૂટી ન જાય એ જોજો સુકુમાલિકા ગણિકાદેવીનો ભવ પૂરો કરીને

‘ તેજં કાલેણં તેણં સમર્પણં રહેચ જવુહાંચે હીચે મારહે વાસે ’

—તે કાલ ને તે સમયે આ જ જ બુદ્ધીપના ભરતક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન થઈ જ બુદ્ધીપ એક લાખ યોજનનો છે તેમાં ત્રણ ક્ષેત્ર કર્મભૂમિના અને છ ક્ષેત્ર જુગલિયાના છે જુગલિયા સાથે જન્મે, સાથે જીવે, માતા એક જ જોડા પ્રસવે અને એ ભાઈબહેન પતિપત્ની થાય જીવનને આ તે એકને છીક ને એકને બગાડુ આવે અને જન્મે મરે પણ સાથે. જિદ્ગીમાં કમાવાની કે બીજી કાંઈ ચિંતા નહીં દસ પ્રકારના કષ્ટપદ્ધતો મનવાહિત સુખ આપે આ જુગલિયા કાંઈ પણ ધર્મ કરી શકે નહીં

કર્મભૂમિના પદર ક્ષેત્રોમાં રહેલા મનુષ્ય જ મોક્ષ પ્રાપ્ત કરી શકે એ પદર ક્ષેત્રમાંથી ત્રણ ક્ષેત્ર જ બુદ્ધીપમાં છે (૧) ભરત, (૨) ઐરાવત, અને (૩) મહાવિદેહ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં સદાય ધર્મ હોય, ન્યારે ભરત અને ઐરાવત ક્ષેત્રમાં આગતી અદ્યબદ્ધ થાય છે ઉત્સર્પિણી કાળમાં વર્ણ, ગંધ, રસ, ગ્ર્યસ્માં વૃદ્ધિ થતી જાય છે. તે જ રીતે મનુષ્યના આયુષ્ય, અવગ્રહ વગેરે બધામાં વૃદ્ધિ થાય છે. ન્યારે અવસર્પિણી કાળમાં ઉત્તરોત્તર હાનિ થતી જાય છે કર્મભૂમિના માનવી પાંચે અંતિમાં જઈ શકે, ન્યારે જુગલિયા તો એક દેવગતિમાં જ જાય છે અને તે પણ બીજા દેવલોક સુધી જ જઈ શકે છે.

પરન્તુ તેને મુક્તિનો અધિકાર નથી. પાંચમા આરામાં આ કર્મભૂમિમાં
જે તમે ધારો તે એકાવતારી જતી થશે. આસિ મસી તે કૃષિ એ
ત્રણનો આ વ્યાપાર હોય તે કર્મભૂમિ કહેવાય છે. આસિ એટલે તથવાર,
મસી એટલે વેપાર અને કૃષિ એટલે ખેતી. આ ભરતસેત્ર કર્મભૂમિનું
ક્ષેત્ર છે. તેમાં તમારા કર્મોને તમને જ મ મળે. તેમાંથી મુક્ત થઈને
આશ્વર્ય મળે. વિના અનતલગ સુધી વિનાય એવું સ્વર્ગીય
સુખ પ્રાપ્ત કરવું હોય, તે આજની જ જુદા ત્યાંથી ફરીવાર જવું.
આજની કલ ઉપર રાખો. તે રહી જશે.

કોને ખબર છે કલની દેહસ્ત્રી આ દીવસની
કાચા સુતરના તારના જેવી છે માનવજિન્દગી,
તદા તજ દે આજની, જગી દવે ક જગી.

આ માનવજીવન મોંઘામાં મોંઘી છે. પણ તમને જેની કિંમત
સમજતી નથી. જેની જેની તમને અતિથી પણ કિંમત સમજાઈ છે એને
તો તમે ખૂન ખૂન સલાળીને રાખો છો. આસિ રૂપિયાનું રોજ
તમે આમાં રમકોળાવા દેતા નથી. સો સો રૂપિયાની નેણેને ફાડીને
તમે ફેંકી દેતા નથી. આવી નાશવત વસ્તુને તમે કીમતી સમજી બેસ
છો. શ્વુ એના કરતા અતેજવણી કીમતી માનવજિન્દગી છે. કાચા
સુતરના તાર જેવી એ જિન્દગી ક્ષણિક છે એને તૂટી જતાં વાર
લાગે નથી. શ્વુ તમે તેા ધન અને માનની કિંમત સમજી રહ્યા છો.

દૃષ્ટાન્ત—એક મોઠ પેળી પરથી ઘેર આવીને ગૂંચા ઉપર બેસ
દતા તો કાઈ ધારિક ૬૪ સનારાઓ શેઠની પાસે આવ્યા. એમને
આવશ્ય તઈને એ મોઠ બોલી કહ્યા તમે મારી પાસે ૬૪ ધંચ
આવ્યા છો. ખરું ન? શ્વુ અમારે તે દેહલાકને આપ્યા કરવું !
આવતા ! સાકોએ કહ્યું શેઠ ! આપ ઉદાર છો અને ધનવાન પણ
હો. આ ૪ મહદ નહીં આપો તો ફોણ આપશે ! આપને હમણાં વખત
ન હોય, તો આ ૪ કંદા ત્યાં આવીએ પણ આપી તો શેઠો.

મિત્રા હાથમાંથી ચાલ્યો ગયો. એ કહેવા લાગ્યા, 'તમે લોકો તો અમારી પાછળ જ પડ્યા છે, માટે ચાલ્યા જાવ અને કાંઈ તમારા માટે જ કમાતા નથી' કહી કરવા આવતાર ત્યાંથી ચાલતા થઈ ગયા.

શેઠ બેઠા હતા ત્યાં જ તારવાળાએ એમના હાથમાં તાર આપ્યો. તેમાં લખ્યું હતું, 'મુળદારની પેઢી ટૂટી ગઈ છે. પાંચ લાખનું નુકસાન થયું છે.' આ તાર વાંચીને શેઠ હિંમત થઈ ગયા. કહી લેવા આવનારા બહુ બહુ તો ખસો કે પાંચસો લઈ જાત, પણ આ તો એકીસાથે પાંચ લાખ ગયા હવે શું કરવું? શેઠ લમણે હાથ દઈને બેઠા હતા, ત્યાં બીજા તાર આવ્યો. તેમાં લખ્યું હતું, 'તમારો જમાઈ મૃત્યુ પામ્યો છે.' આ તાર વાંચીને તેમના દુખનો પાર ન રહ્યો. બાવીસ વર્ષની એકની એક પુત્રી રાહી. શેઠના ઉપર આકૃત આવી પડી!

ન્યારે પુણ્ય ખૂટી જાય અને પાપનો ઉદય થાય ત્યારે ઉપરાઉપર આવી જ આકૃત જતરી પડે છે. બીજા દિવસે પેઢી પર જઈને શેઠે ટપાલ ખોલી ત્યાં પરદેશ ખાતેથી માલ લઈને આવતા પેઢીના દસ વહાણો ફૂંખી ગયાના ખબર મળ્યા. અધૂરો કાગળ હાથમાં ને હાથમાં રહી ગયો, ને હાટ એસી જવાથી શેઠ મૃત્યુ પામી ગયા. આ છે પાપકર્મના ઉદયનું ફળ! જે પૈસાને સુખનું કારણ માન્યું હતું એ જ પૈસા જતા દુખી થઈ ગયો અને પોતે બેગ કરેલા સાધનોએ જ પોતાનું મૃત્યુ નોતર્યું.

પ્રતિવાસુદેવનું પણ એવું જ બને છે. દરેક પ્રતિવાસુદેવની સામે એક એક વાસુદેવ થાય. પ્રતિવાસુદેવ ત્રણ ખડનું રાજ્ય ભેગું કરે. રાવણ પ્રતિવાસુદેવ હતો. એણે ત્રણ ખડનું રાજ્ય ભેગું કર્યું હતું. એની પાસે ચક્રવર્તન પણ હતું કે એ ચક્ર મૂકે એટલે સાગા શત્રુનું માથું લઈને પાછું આવે. પણ ન્યારે પુણ્ય પૂરા થઈ જાય ત્યારે વાસુદેવ ચડી આવે. રાવણની સામે લક્ષ્મણ આવ્યા એમને દુશ્મન ધારી રાવણે ચક્ર છોડ્યું, પણ લક્ષ્મણના પુણ્યનો ઉદય એટલે ચક્ર માથું

સેવાને જાહેર જોળામાં બેસી ચુકે એ જ જાહેર ધુમધામી હાલમાં છેડાવે
અને એ રાવણનું માથું કાઢી પાછું વળવું જામ તેના પોતાના જ સ્વભાવથી
પોતાનો નાશ થયો.

૬૫૮-રાવણનો સાણેજ સુપ્રહાસ ખડક મેળવવા માટે તપ
કરવા દશઋષિઓ ગયો અને નરાજ નાર વર્ષ ને સાત દિવસ મુઠી
અડધા પાળીને, હસ્તી વાંસની નળી કરી, ગ્રહ સાથે પગ માંધી કાંધે
મસ્તકી લટકી સાધના કરી. આમ નાર વર્ષ ને ૭ દિવસ થઈ ગયા.
સુપ્રહાસ ખડક નીચે ખાલી રહ્યું છે અને સાતમે દિવસ છે એ
રાત્રિ નામ એટલે જી ૭ દિવસે સવારે એ ખડક મળી આવ્યું છે
એના મનમાં તો કંઈક આશાઓ છે પણ મળવાની તૈયારી હતી, પણ
પાંડો ઉદય હોય ત્યારે મળેલું સારું પણ પશુ બિચરું બની ગયું.

રામ, હનુમાન અને સીતા એ જ વનમાં રહેતાં હતાં. હનુમાન
રતનમાં પણ સેવા કરતા હતા. ત્યાં સુપ્રહાસ ખડક નીચે આવ્યું તેમ
જેના જ એમને એ સેવાનું મન થયું. કારણ કે સ્વભાવે જીવન
અચો નહીં છો નહીં એમણે જા ખડકને કાઢી લીધું અને વિચાર
કર્તા કે જા ખડક પણ કારણ છે માટે તેની ખાતરી કરવી જોઈએ.
આમ વિચારીને તેમણે એ જ વાંસની નળીમાં જોડેલી ખડકનો પ્રહાર
કર્તા એ ૧ નળીમાં રાવણનો સાણે ૧ સાધના કરી રહ્યો હતો. જા
સુપ્રહાસ ખડક એની ૧ સાધનાના ફળરૂપે આવ્યું હતું પણ એનું
જ માથું કાઢી ચુકે !

હનુમાનને તેમ જ વાંસની નળીમાંથી સ્ફીર નીકળી રહ્યું છે
જ્યાં તેમ જ ત્યાં એ જા રવની સાધના કરનારો કપાઈ ગયો હતો.
હનુમાન ઉદાસચિત્તે પાછા ફર્યા. શીરામે પૂછ્યું આવું ખડક તમે
ક્યાંથી લાવ્યા ? હનુમાને ઉત્તર આપ્યો ખડક તો મનુષ્ય પણ
બિચારો નિરંજન સાધક કપાઈ ગયો ! રામે કહ્યું જા ખડક
પણ મોટી સાધનાને અને મને છે તમારા પુરુષના ઉદયથી તમને મળી

ગયુ અને પ્રયત્ન કરનાર સાધકનું માથુ કપાઈ ગયુ, એ બહુ ખોટું થઈ ગયુ.

રામ જેવા પણ ખોટું કર્યું એમ કહી શકે છે તમારો છોકરો પરદેશથી લાખ રૂપિયા કમાઈને આવ્યો હોય, તો તમે તેને કહી શકો છો કે આ રૂપિયામા કેટલાની આશા અને કેટલાના નિશ્વાસ સમાયેલા છે? ક્યાંથી કહો?

દેવળ ચર્યુ તે મોહનુ, માયાનો પૂજારી થયો,
આરતી ઉતારી તે દ્રવ્યની, આશાનો દીપ જલાવીઓ,
કોને ખબર છે કાલની? દેહતણી દીવાલની?

મળેલા ભોગોને ભોગવી શકશે કે કેમ, બધાવેલી મિલિંગમા તમે રહી શકશો કે કેમ અને મળાવેલી મોટરમા તમે ખેસી શકશો કે કેમ? એ જ સાધનો તમારા મૃત્યુના કારણરૂપ પણ બની શકે છે, પણ એનો તમને કાઈ ખ્યાલ આવે છે? ક્યાંથી આવે? મોહના દેવળમા એસાડેલી માયાદેવીના પૂજારી દ્રવ્યની થાળીમા આશાનો દીવડો પેટાવીને આરતી ઉતારવામા મસ્ત બની જાય, તેને આવો ખ્યાલ ન જ આવે.

આગળના આવશે એક સાધર્મીને જમાડીને પછી જ જમતા, પણ તમને તો ધધો કરવામા ખાવાની કે મરવાની પણ કુરસદ બધા છે? પણ યાદ રાખજો કે ભૂતકાળના ભણકારા વર્તમાનમા પડ્યો પાડે છે પુણ્ય ન્યાયે ફરે છે ત્યારે ધન, માલ કે સ્ત્રી-પુત્ર, સગાસબધીઓ પણ ફરી ખેસે છે એ વખતે પૈસાની આરતીમા જે આશાનો દીવડો જલાવ્યો છે, તેનો ભડકો બની જાય છે સાકરના શીરા ને બદામની પૂરી ઉડાવનાગની માટી રંગોળાઈ જાય છે! અને—

जीव तू समरन करना, एक दिन हवेगा मरना ।

काया तेरी कदमकी शैया, भरोसा मत करना सैया ॥

દૃષ્ટાન્ત—એક સર્પ જગલમા જતા જતા એક દેડકાને ગળવા માટે અને અર્ધું સર્પના મોખા ગયેલુ દેડકું પોતાના મો આગળ ઊડતા મરજીને ખાવા માટે પોતાનુ મોહુ પહોળુ કરે છે, ત્યારે એ

દેહાને ક્યાં ખજાર છે કે કુ પોતે જ એક ક્ષણવારમાં સર્પનું જલ્મ
જની જલ્મિ છતાં આ શુ કરી રહ્યો છું ? સિંહર જ્યારે મરવા પડ્યો
ત્યારે એક દલેજીમાં રાખ અને એક દલેજીમાં મારી રાખી હતી. તેણે
મરતા મરતા જલતના છવોને સમજાવ્યું કે લાખેની કલમ કરનારો
અને દુનિયાની દોષત પોતાની બનાવવા ઈચ્છનારો કુ જ્ઞાને ખાસી દાશે.
પાછો નહિં છું મારા જેવા ઉમાદો છવો ને કિંકુ હશે તો તેની રાખ
ચર્ચ જશે, ને મુસલમાન હશે તો તેની મારી જની જશે. મારે જરા કુકર્મ
કરતા વિચાર કરજો. યાદીઓ કહે છે—

મેલ તો મેલાણુ તને રે, પામર પ્રાણી
હજી છે હાથમાં જાણી કરતું પ્રભુને રાજી
તારી મૂકી ગયો તાજી રે, પામર પ્રાણી
હાથમાંથી જાણી જશે પછીથી પસ્તાવા થાશે
કશું ના કરી શકાશે રે, પામર પ્રાણી મેલ તો

કહ્યું સમય છે ત્યાં સુધીમાં ચેતી જવ. જનસર ચાલ્યો જશે
પછી કાંઈ જ નહીં જની શકે જામ છતાં છવ સમજી શકતો નથી.
જામ ન જામ એ ૪ મ અને મરણ, મરણ ને જન્મમાં ફર્યો કરે છે

દુષ્ટાન્ત—એક મોલી માણસનો કાજ નજીકમાં હતો. ઉકરાઓએ
વિચા ક્યાં કે બાપાએ પોતાના છવનમાં તો કાંઈ ધન કર્મ ક્યું નથી,
મારે લાડા લાડુ ફૂતગોને ન ખાવીએ ! જ્યેક રૂપિયાની મીઠાઈ મગાવીને
તમજ મ વા પડેલા બાપને કહ્યું બાપા ! જ્યાં લાડુને હાથ જાકામે
એ થે એનું પુણ્ય તમને મળે ! લોકિયાએ લાડુને હાથ જાકાપો
ત્યા તો આ વખતના સરતા જાવતા લાડુ જહુ વધારે દેખાયા ! જાણી
નનારથી મૂળ ટવ પ્રમાણે ગોલી ત્યાણુ જરૂર ! જ્યાં ૮ લા બધા
લાડુ ! અને જામ બેસતા તો તેના પ્રાણુ ચાલ્યા મયા ! જનસર
ચાલે શુ કાંઈ ગયો ? કાંઈ જ સાથે જાવવાનું નથી, છતાં છવો મમત્વ
જાવતો છેકતા નથી

સુકુમાલિકાનો જીવ ગણિકાદેવી બન્યા પછી સમય પૂરો થયે જ બૂઢીપના ભરતક્ષેત્રમાં અને પાચાલ નામના દેશમાં—‘પંચાલેસુ જળવપસુ કંપિ-
લપુરે નામ નયરં હોત્થા’—કામ્પિલ્યપુર નામના નગરમાં દુપદ નામના રાજા અને સુલ્લક્ષ્મીદેવીને ત્યાં દ્રૌપદીરૂપે જન્મ પામ્યો. આ દ્રૌપદીથી મોટો એક ધૃષ્ટદ્યુમ્ન નામનો ભાઈ હતો, અને હવે આ પુત્રીનો જન્મ થયો.

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૮૨

(રવિવાર, તા. ૨૬-૬-૧૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે પુત્રીનો જન્મ થવાથી દુપદ રાજા અને સુલ્લક્ષ્મી રાણી બહુ જ પ્રસન્ન થયા પુત્રી ખૂબ જ સ્વરૂપવાન હતી કેટલાક માણસોમાં ગુણ હોય છે ને રૂપ હોતુ નથી, કોઈમાં રૂપ હોય છે અને ગુણનો અભાવ હોય છે, કેટલાકમાં ગુણ અને રૂપ બન્ને હોતા નથી, ત્યારે કેટલાક ગુણવાન અને રૂપવાન હોય છે આ બાલિકામાં રૂપ અને ગુણ એ બન્નેનો સમન્વય હતો માખાપ પોતાના માળકને લાડ લડાવે છે, પણ જ્યાં સુધી તેનામાં આધ્યાત્મિક જ્ઞાનતુ સિચ્ચન ન થાય ત્યાં સુધી એને સાચા માખાપ કહી શકાય નહીં તેમણે પુત્રીને ખાસ કરીને ગૃહકેળવણીની સાથે સાથે આધ્યાત્મિક આચાર અને વિચાર આપવા જ જોઈએ, કારણ કે આજની પુત્રી એ આવતી કાલની ગૃહિણી છે અને અવિધ્યની માતા પણ છે પુત્રીમાં જો સારા સસ્કારો હશે, તો જ એ પ્રાણના બેગે શીલને ટકાવી રાખશે તમે પુત્રીઓને કોલેજના અભ્યાસમાં તો જોડો છો, પણ ધાર્મિક સસ્કારો તરફ દષ્ટિ રખાતી નથી આજનું સહસ્રાબ્દ

તો જોવણી રાખો સરખાપનાર છે માટે પુત્રી એણે જાણે તેની ચિંતા ન કર્યો, પણ જો તેનામાં સરસોની કિલ્લપ હતી તો એ પુત્રી તમને કસકસવાતનાર થશે. જાનના પુવાન જાળાક-જાગિકાઓ સિદ્ધિને નામ મેળવતી આધીમાં અદ્યાર્થ પડે છે અને એ જ કારણથી તેમની દેહરૂપી નાવના બાંધીને શૂંઠા ઘડી જાય છે તમે સચરામાં બીંદીને સ્ત્રીને શાદ કરો. ડો. કે દુરાચારિણીને ? જો સ્ત્રી કે પુરુષ દંદિયોને આધીન ન થાય તેને જ હતી કંદીને આશવાનો હાથ છે જાવવાન કહે છે કે મનમાં દુર્ભાવ આવે કે તરત જ તે કાચી વાળ્યો. એના વિચાર કર્યો. જાણા ચોરો ગમ ત વેચી પણ મનમાં જૂસી જાય છે તમારા ઘરમાં ફેરિયાન વેચમાં કે ભીખારીના વેચમાં કાંઈ ચોર જૂસી જાય તો તેના માટે તમે સાવધાન રહો છો પણ તમારા જાણ અને જાણામાં જુદા જુદા ચોરો ધીમે ધીમે પ્રવેશી ન જાય તેનાથી તમે સજા રહો છો !

જાણા ચોરોને કાંઈ મુશ્કેલી પ્રવેશી જવાની કેવ હોય છે. તમારામાં રૂપ ન હોય તો તમે પાવર ખસીને, લાચી જાણીને સ્વાપ્તવાન જાનવાની રચ્યા કરવા લાગો તો સમજા લેજો કે મોઢ નામનો ચોર જાણી પહોંચ્યો છે પાપાપાદર, લવડર, જાણુ અને જુદાં જુદાં રંગરંગી કપડાં કે કાંઠાઓથી શરીરની કાંઠા શોભા વધારવાથી સાચી શોભા વધી જતી નથી. સાચી શોભા સદાચારથી વધે છે

સદાચારે મોકો છે અને માનવજીવનમાં
સાગરતરંગ જેમ જાયુ કારિજર છે
કુજર કાન કાન જીવન ચમળા છે
કર્મ સાથે ખાદી લે જ ન માનવજીવનમાં
સિદ્ધિરૂપી જાણો ન જ માનવજીવનમાં

માનવજીવનમાં સાચા આજ્ઞાઓ સદાચાર અને સિદ્ધિ છે. એ જાણે આજ્ઞાઓથી દેહ અને આ ના ન ને દાણી કોડે છે આસ્ત્રી

માનવ બનાવટી રૂપરંગમાં ફેલાયે, ત્યારથી શીલ અને સદાચારથી દૂર ને દૂર ફેલાઈ ગયે છે

દૃષ્ટાન્ત—કુમારપાળ ન્યારે રાજગાદી પર બેઠો, ત્યારે તેણે પોતાના બૂતા અને અનુભવી સામન્તોને પ્રશ્ન કર્યો કે ‘સિદ્ધરાજમા અનેક ગુણો હતા, છતાં પ્રજાજનો તેની નિંદા કરતા હતા તેનું કારણ શું ? મારામાં તો એવા કોઈ દુર્ગુણ નથી ને ?’ સામન્તોએ કહ્યું, ‘સિદ્ધરાજમા અઠાણ ગુણો હતા, પણ સત્રામમાં પીછેહઠ અને પર-સ્ત્રીમાં પ્રેમ કરવો એ બે મોટા દુર્ગુણોએ તેના અઠાણ ગુણોને માથે ફેરવેલે દેવવી દીધી હતો આપનામાં એ બે દુર્ગુણો નથી, તેથી પ્રજા આપનો નયનમહાર બોલાવે છે’

આવા દુરાચારી લોકોને નરકના પરમાધામીઓ લોહાની ધગધગતી પૂતળી સાથે આલિંગન દેવાય છે પાપ દેખાવમાં નાનું હોય છતાં તેનું પરિણામ ખૂબ ભયંકર હોય છે. એમ તો અણુ અને હાઇડ્રોજન બોમ્બ પણ દેખાવમાં નાના જ હોય છે, પણ એનો ધડકો સમુદ્રના પાણી અને આકાશના વાતાવરણને ખળભળાવી મૂકે છે કુર્મના ફળનો લડકો પણ એવો જ છે એ કુર્મરૂપી બોમ્બનો ન્યારે લડકો થાય છે ત્યારે હા-હા-હા કરનારા સ્ત્રી, પુત્ર, મિત્ર કે સગાસગથી કોઈ ભાગીદાર થતા નથી પરંતુનો ત્યાગ કરનારની પ્રશ્નસા તો છે જ, પણ એથી વધારે પ્રશ્નસા છે સ્વસ્ત્રીનો પણ ત્યાગ કરીને નવવાદ વિશુદ્ધ—નવ કોટીનું બ્રહ્મચર્ય પાળનાર શરવીરની ! યાનીઓ તેની પ્રશ્નસા કરતાં હશે છે—

જે નવવાદ વિશુદ્ધથી, ધરે શિયળ સુખદાય;

ભવ તેનો પછી ભવ રહે, તત્ત્વવચન એ ભાઈ !

ચારિત્ર એ હીરા છે જે સ્ત્રીએ પરપુરુષનું સેવન ન કર્યું હોય એ સતી કહેવાય છે, પણ જેણે સ્વપુરુષનો પણ ત્યાગ કર્યો હોય તે ‘મહાસતી’ કહેવાય છે પતિ અને પત્ની બન્ને આ વસ્તુને સમજીને

અમરનંદન ધારણ કરે તો એ મત વધારે દાખી બેઠે છે રામચંદ્રના પૂવજોનું ઐતિહાસિક વચ્ચું ન રજૂ થાય છે

૬૪૨ાન્ત—અમોખ્યાના રાજા વિજયનો પુત્ર વજ્રનાથુ જનન બોદિને નાગપુરની કન્યા મનોરમાને પરણવા ગયેલ ત્યાંના રાજાની પુત્રી મનોરમા સાથે તેનાં સમ થયાં રજપૂતના સિવાજ પ્રમાણે જનન વિદાય થઈ અને મનોરમાનો ભાઈ હિમસુદર બહેનને વળાવવા માટે સાથે ગયેલ તેણે બહેન-બહેનીને રથમાં બેસાડીને રથ ચલાવતાં હોયે. ચાલતાં ચાલતાં એક ટેકરી પર એક એકાન્તપ્રિય યુનિરા ને બેઠેલા બેઠેલા તેથી વસ-ગજાએ પાવાના સાળાને કહ્યું હિમસુદર ! જરા રથને ઊભો રાખેલું અને તમારી બહેન યુનિરાજને વફા કરી આવીએ. રથ ચલાવતાં ચાલતાં હિમસુદરે કહ્યું ભૂલે મોકુ શરૂ ગયું છે અને આપણે હજી લાંબી મજાજ કાપવાની છે માટે અત્યારે યુનિરાજને વફા કરવા ન જાય તો નહીં ચાલે ? રાજપુત વજ્રનાથુએ કહ્યું રસ્તામાં પૂજ્ય યુનિરાજ એમ હોય ને તેમને વફા કરી ક્યાં ક્યાં જાય જાય એ અવિવેક છે માટે થોડીવાર રથને બટકાવેલ

૫૨ કન્યા અને હિમસુદર ત્રણેય જણાં યુનિને વફા કરવા માટે ટેકરી પર ચાલ્યાં સાધુનાં હાથ ન પકડી મગધાપ થાય છે—‘સાહુ મગલમ ટેકરી ચડતાં ચડતાં સાળાએ મીઠી મસરીમાં વરણજને કહ્યું તમને અત્યારે આટલો વેરાગ્ય છે ત્યારે પરસ્પર શું કામ ? દીક્રા લઈ ને યુનિ જાતી ત્યુ હો ને ? વરણજને સાળાનાં અથ વચનો સમજાયા અને તેણે કહ્યું યુનિ જાત્યુ હોય તો હજી શું જાગી ગયું છે ? હિમસુદરને તો હજી આ સંજો માત્ર મસરીના વાગડે / ત્યાંતા કન્યા આવી તેણે કહ્યું જો તમે સાધુ બનવા તૈયાર હો તો હું પણ તમારી સાથે જ સાધુ જાતી જઈ પશુ તમે રાત કોર હો ત્યુ સહેલું એ કામ નથી હો હવે તમે તૈયાર છે ? વાગડે ત ત જ જવાબ આપ્યો હો હું દીક્રા લેવા તૈયાર છું તમ પણ તમા શરૂ નવ

હિંમતુદર તો પોતાના બેતેવીના દક્ષતાપૂર્વકના વચન સાંભળીને સ્તબ્ધ જ બની ગયો હતો એને લાગ્યું કે આ કાર્તવ્યપુત્ર તો ખરેખર દીક્ષા લેવા તત્પર બની ગયો છે આથી દીવો પડીને એ બોલ્યો, 'અરે ! તમે આ શું કહો છો ? હજી તો લક્ષ કરીને ઘેર પણ પહોંચ્યા નથી ને દીક્ષા લેવાની વાત કરો છો ? તમે મારી બહેનને કાંઈ વિચાર કર્યો કે નહીં ?' રાજકુમારે જવાબ આપ્યો, 'જો તમારી બહેન કુલીન હશે તો એ મારે માર્ગે ચાલશે અને અકુલીન હશે તો તેનાથી મારે શું કામ છે ?' અકુલીનની કથની તો જુઓ.

થોડા વર્ષો પહેલાં મુબઈમાં એક પચાસ વર્ષના શેઠ રહેતા હતા આ અવસ્થાએ તેમને નવી લાવવાના કાંડ જાગ્યા પૈસાદાર વિધુર શેઠને એક કન્યા મળી ગઈ પણ શેઠ અને શેઠાણીની અવસ્થામાં ત્રીસ વર્ષના ફરક હતો શેઠાણી જ્યારે યુવાનીમાં પહેલું પગલું માડી રહ્યા હતા ત્યારે શેઠ 'વન'માં પ્રવેશ કરી રહ્યા હતા શેઠ સિનેમા, નાટક, હોટલ, ચોપાટી, ભોળપુરીનો ચટકો કરતા અને કરાવતા વિહારવૃદ્ધિના કારણે આપતા હતા જેમ જેમ ચટકો ચાખે છે તેમ તેમ લટકો વધે છે ધીમે ધીમે કરતા શેઠાણીની યુવાની દીવાની બનવા લાગી શેઠની ગેર-હાજરીમાં તેણે ધરના એક યુવાન નોકરને સાધ્યે શરૂઆતમાં તો નોકર ડરવા લાગ્યો, પણ ધરની ધણીરણી થઈ બેઠેલી શેઠાણીએ નોકરને સમજાવી દીધો. નોકર પણ નિર્ભય બની ગયો. પરંતુ એકવાર મોઢે આ બંનેની પાપલીલા જોઈ લીધી ફુકાનેથી આવતા વાર શેઠે શેઠાણીને કહ્યું, 'મારી પત્ની હોવા છતાં તું આ નોકર સાથે છૂટછાટ લઈ રહી છે, માટે તને ધિક્કાર છે.'

ધણી સમક્ષથી છોડાયેલી શેઠાણી બોલી, 'ધિક્કાર તો તમને છે આટલી મોટી ઉમ્મરે મને પરણીને તમે મારો કવ સળગાવી દીધો ! હવે તમે કાર્તવ્ય બોલશો તો તમારી આખર જશે માટે ડરવા હો તો ચૂપચાપ બેસી રહો.'

આ સાંભળી મનમાં જ સમસ્યાને શેઠ ચાલ્યા ગયા તેમણે વિચાર

કયો કે આ શેઠશ્રીને કુમારે જતી કું જાટકાવી રાખી નહીં આવતે
કહેવાય નહિ સહેવાય નહિ અને કાપા વિના રહેવાય પણ નહીં
એ શેઠશ્રીના માટે શું શું કરી શક્યા ?

વળગાડુ કહે છે તે તમારી જાહેન અકુલીન હશે તે આખું
જગત પણ તેને જાટકાવી રાખશે નહીં

સાળા-જાહેવીનો આ સવાલ પાછળ ચાલી આવતી મોઢરમા
સાક્ષી રહી હતી એ પણ સાચી ક્ષત્રિયાઓ હતી તેણે પોતાના ભાઈને
ઉદ્દેશીને કહ્યું ભાઈ ! મારા પતિદેવને કહી દો કે હું પણ તમારે
જ પગમે દક્ષિણા સેવા તૈયાર છું

પતિને પગમે પગમે જવું
ચોખ્ખી પાછળ જોતજવું થઈ રહેવું
નહીં આવ આવો અસર થવી થવી રે,
કહે નહિ રે જોડુ કું બીજાની વૃદ્ધી

ત્યાર બાદ વર, કન્યા અને સાળા ત્રણેય જણાં ઝુલસુ ઇચ્છુનિ
પાસે પહોંચ્યાં મુનિરાજે ત્રણેયને બેઠાવ્યો. હાં, આ સસર
અહિષેષ મંત્રે કોષ બ્રહ્મચરમરચેષ—જન્મ, જરા અને મરણથી
સળખી રહ્યાં છે તેમાંથી સ્વસ્થતા આપામની ઓળખાણ કરી લે.

વર કન્યા અને કન્યાનો ભાઈ ઉત્તમસુર ત્રણે જણુએ આ બેઠાવ્યો.
સામન્યા ઉત્તમસુરે પણ દક્ષિણા સેવા માટે નિમ્ત્રણ કરી લીધું, કારણ કે—

હજી હરે, વાહજી હરે હરે સિદ્ધિનાં પૂર.

ઉત્તમ બોલ્યા તબ હરે કહી પદ્મિય જે સર.

મુનિરાજ પાસે ત્રણેય જણુએ દક્ષિણા લીધી. રેકરિની નીચે કોતેશ
રાજકુમારના પગથીય મિત્રો કે જોએ આ રાજકુમારની જાતમાં આવ્યા
હતા તેમણે પણ આ વાત સાક્ષીની તેઓ વિચાર કરવા સાચા કે પીડીતો
વરકન્યાએ અને જાહેનને વળાવવા આવેલા ઉત્તમસુરે બધારે દક્ષિણ થઈ
લીધી, ત્યારે વરકન્યા વિનાની જાત થઈ ને આપણે કહે મોઢે પાછા જવું ?
આમ વિચારીને એ પગીસેય સુવાન રાજકુમારને દક્ષિણ થઈ લીધી

અહીં રાજા અને રાણી આતુરતાપૂર્વક જાનની રાહ જુએ છે પોતાનો લાડીલો કુવર પરણીને આવે છે, તેથી રાણી હિમચૂલા કામતી વસ્ત્રાભૂષણો ધારણ કરીને વસ્ત્રાભૂષણો પોખવા માટે તૈયાર થઈને બેઠી છે એટલામા ખાલી રહ્યો અને પાલખીઓ આવી રથના સેતકાએ રાજાને વાત કરી કે ' મુનિરાજ ગુણસુદરને વાદવા જતા વર, કન્યા અને કન્યાના ભાઈ હિમચૂદર દીક્ષા લઈ લીધી અને આ વાત સાંભળીને પચીસેય જાનના રાજપુત્રો પણ એ જ માર્ગે ગયા । આ સમાચાર સાંભળીને વૃદ્ધ રાજા વિચાર કરવા લાગ્યો, ' ધન્ય છે મારા કુમારને । મારે પ્રથમ દીક્ષા લેવી જોઈએ, એને બદલે હું તો હજી ગળાખૂડ સસારમા ફેરવેલો પડ્યો છું, ને એણે પોતાનો જીવ સુધારી લીધો । હું પાછળ રહી જયો ને પુત્ર આગળ ચર્ચી ગયો । માટે મારે પણ એ જ મુનિરાજ ગુણસુદરની પાસે દીક્ષા લેવી વૃદ્ધ રાજરાણીએ પણ એ જ નિશ્ચય કરી લીધો । આમ રાજા અને રાણીએ પણ ત્યાગધર્મ સ્વીકારી લીધો રાગ એ આગ છે, ત્યાગ એ બાગ છે

ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમા લખવાન કહે છે—

एष य संगे समदकमिता, सुदुस्तरा चैव भवति सेसा ।

जहा महासागरमुत्तरिता, नई भवे अवि गंगासमाणा ॥

અ ૩૨, ગા ૧૮

વિકારના કારણરૂપ વિષયોને જે છતી લે છે તે દુસ્તર મહા-સાગરને તરી ગયો છે ત્યારપછી તેને ગંગા જેવી મોટી નદીઓને તરવી મુશ્કેલ જણાતી નથી, કારણ કે—

કાગળી પેઠે હસ, વિષ્ટા પર દોડે નહી,

શરાઓ શિર નાથ, પણ પ્રતિજ્ઞા તોડે નહી

જેણે લક્ષ્યચર્ચની યાવજીવન પ્રતિજ્ઞા લીધી હોય તેને શિર સાટે પાળવી જોઈએ માતા આ પુત્રીમા સુદર સસ્કારો રહે છે દોકરી દિનપ્રતિદિન વધતી જાય છે હવે તેનું શુ બનશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

૬ આ પર ચીને નેટલાં નોઈએ તેટલાં જાણુ લાવી જાય તાં
 હો મુકલમેસવાળા કહેવા લાગે, તા માટે આ પર જાયુ નોઈએ !
 જમી નીચે ખસાં પાડેલાં ફળ પડેલાં છે. એને વાણી લેવાની પણ
 જાણુ કામ સરી નામ છે. હવેનું ખોમ તો નજુ ખાવાનું હતું,
 પણ પરિણામની તરતમતા દેલી ! જામાંની ત્રીજી કપોતમેસવાળા
 માણસને માટે ભવવાન કહે છે—

લંકે લંકસમાપારે નિયદિસ્ટે અણમુપ ।
 પઢિહંચન બોલદિપ, મિચ્છાદિહી અનારિપ ॥
 કલ્પાકાલુકુવાઈ ય, તેજે યાદિ ય મચ્છતી ।
 પ્વમોગસમાહસો કારકેસં તુ પરિવસે ॥

ઉપરાખનસૂત્ર, જા. ૩૪ જા. ૨૫-૨૬

કપોતમેસવાળા વાંકા વાંકા પરિણામવાળા વાંકા આવડતુ તમે,
 મુખ વડે કામ પામનારો, પૂત કપડી, જસબદ અને દિગ્ધર્મી લાપા
 બોલનારો હોય છે. તેમ કે જાવા માણસે એક દુષ નહીં દેનારી ત્રાપ લેવાની
 દની ત્રાપ લેનારાઓએ પુછ્યું કે જા ત્રાપ કેટલું દુષ જાપે છે ? તે તેણે
 જાતેના પચ્ચર સામે જાગળી ચીધીને કહ્યું. જા પચ્ચર નેટલું દુષ
 જાપ છે. વિચાસથી એ જાણતું મુખ વૃક્ષાને ધેર લઈ જવા, પણ
 તેને દોષવા જવા તો પચ્ચરમાંથી દુષ નીકળે તે જાણમાંથી નીકળે ! જા
 દિગ્ધર્મી લાપા કપપૂજુ અને કુતારા ભોજા વાપરે છે

તેવી જ રીતે જાવા જવાવાદના એ પ્રકારો છે (૧) મોઈની
 અનામત મોઈની જાપણને દાન કરી જવી, અને (૨) જોડી સ્ત્રી
 પુરાતની એ જ્યુ જા કપોતમેસવાળા ભોજા આવડતા હોય છે.

તમારી પીમાં નેટલાં કપાં તૈયાર છે એ જર્ણ જ તમે પહેરી
 તમને એવી મોઈ મરતી છે ! જા તમારે પાપ જાધીને વધારે રજુ
 છે ભવવાન કહે છે કે જા છવે જોડે રાજમોહર્મા વાળના અમમાન
 નેટલી જગ્યા પણ જગ્યા ચિત્તની જાજી રહેવા દીધી નથી. હવે

ખતાવો કે કઈ ભાષા જાણ્યા વિના તમે રહી ગયા છો અને કયો પ્રદેશ
જોવાનો બાકી છે ? માનવજન્મ દેશપરદેશની વસ્તુઓ જોવા અને
ખાવાપીવા અને રખડવા માટે મળ્યો નથી રાજા-મહારાજાઓ મરીને
ગયા એવા એવા લોકો પણ સાથે બાધીને કાઈ લઈ ગયા નથી માટે
જેમ અને તેમ પરિગ્રહ ઓછો કરે. ધણા લોકો ઈન્કમ ટેક્સના વધારાની
ચીસો પાડે છે, પણ જેટલી રકમનો ટેક્સ લેવાનો પડતો નથી એટલા
જ રૂપિયા કમાવાની મર્યાદા બાધી લે, તો તેવી જૂમ પાડવી ન પડે
આમ કરે તો તમારા સિવાય કૃત્ત્વા ગરીબોને રોજી મળે ? અને સાથે
સાથે સરકારની પણ આખો જીવડી જાય, પણ તમારે તો આખાપે.
આકાશને બાધમા લેવું છે ને પછી રડવું છે. તમને સતોની વાણી.
સાક્ષીવાનો તો ટાઈમ પણ મળતો નથી પાપ કરવાનો ટાઈમ મળે.
છે, ને પાપ ધોવાનો ટાઈમ ન મળે એનું શું કરવું ? મકાન રોજ
સાફસૂકે ન થાય, તો તેમાં કચરાના ગળ ખડકાય તમે કચરો બેગો
થવા દો છો ? વાસણો રોજ એઠા થાય છે, તેને રોજ સાફ કરો છો
કે નહીં ? આ બધું સાફસૂકે રાખવામાં તમને ટાઈમ મળે છે ને
આત્માને સાફ કરવાનો ટાઈમ તમને નથી મળતો પ્રાર્થનાનું મહત્ત્વ
દરેક ધર્મમાં છે પારસી, મુસલમાન અને ક્રિસ્તિયનો પણ દર રવિવારે
એમના ધર્મની પ્રાર્થના નિયમિત કરે છે, ત્યારે પ્રતિક્રમણ જેવી આવશ્યક
ક્રિયામાં પણ તમે આગસ કરો અને પાપનો સંધરો થાય, તો તેમાં
કેનો દોષ ? આ પ્રતિક્રમણ દ્વારા તમારા આત્માને હળવો ફૂલ જેવો
ખતાવો પાપનો સંધરો ન થાય એટલું તો જરૂર કરો તમે જ તમને
પોતાને પૂછી જુઓ કે તમારું દિલ સાફ છે ? આત્મા પવિત્ર છે ?

મન મેલો નારીમાં ઘેલો, ધન જોળનમાં છડી ગયેલો,

ચામડામાં લેશે સૌ પહેલો, ચડી ચોટ ઉપાડશે રે

પ્રજુના લગ્ન વિના પટકી પાડશે રે'

ધન અને જોળનમાં છડી ગયેલો અને મનનો મેલો માનવ સામે
આવેલી આકૃતિને પણ જોઈ શકતો નથી જગવાન કહે છે, 'વગેરે'

વ્યાખ્યાન : ૮૩

(સામવાદ, તા. ૩૦-૧૦-૧૭)

અહીં નામે સિદ્ધાન્ત પ્રાપ્ત થયે કળર્થ સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસુત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર આમે છે પુત્રીના જન્મ થયા બાદ માતાપિતાએ એલુ નામ દોષ્ટી રાખ્યું જેમ અંધક સતાના છોકરો નિબીધાત છોરવામાં આવે તેમ દોષ્ટીના છોર થયા સાએ. માનવજીવનમાં ત્રણ સરકારો મહત્વ ધરાવે છે : (૧) પૂર્વના સરકાર, (૨) માતાપિતાના સરકાર અને (૩) સત્ર અથવા પુસ્તકોના સરકાર. પૂર્વના સરકારો સારા હોવાથી માતાપિતાનો એક પુત્ર ધર્મ પ્રેમી અને શુશ્રુવાન હોય, ત્યારે પૂર્વસરકારના અભાવે એ જ માતાપિતાનો બીજો પુત્ર ક્રિમ્બુખસ હોય. માતાપિતાના સારા સરકારો ન હોય તો પૂતળા સરકારો હાથ ધરે અને આથી એ પૂર્વના સરકારોની અસર મુખાવી દે છે તેવી જ રીતે પૂતળા અને માતાપિતાના કૈંસ સ હારે હોય છતાં સગ અને વાચન અસિદ્ધ હોય તો એ જન્મને દમાવીને એ બાળક અસરકારી બની તથા છે. ક્રિયાશ્રુમાંથી પાણીને કિતારવામાં પ્રયત્ન કે કિમીની કેઈ જરૂર પડતી નથી, પરંતુ નીચેથી બાંને ચાલવામાં પાષપ અને મશીનની જરૂર પડે છે તેવી જ રીતે સરકારોનું આમ ત્રણ આપવા જવું પડતું નથી એને તો બાળક વાતાવરણમાંથી, સગમાંથી અને અનુકરણ દ્વારા ખજ પડ્યો પડે છે. સારા સરકારોનું મેળવવા પડે છે મહાન વિદ્યુતિ જ અન્યના મુલ્યને

અંકુશ કરી શકે છે. બાકી કુસસ્કરોને પકડવા એ તો અનાદિની ટેવ છે. ' નો લોગમેષ્ય ચરે ' અર્થાત્ હે લવ્ય જીવો દેખાદેખી કે લોકપણા કરશો નહીં જેનામા દેખાદેખી નથી, તે કુસગથી દૂર રહે છે માટે જાતીઓ કહે છે કે—

અનતકાળથી આચડ્યો, વિના ભાવ ભગવાન,
સેવ્યા નહીં ગુરુ સતને, મૂક્યુ નહીં અભિમાન

અનાદિકાળથી ભટકતા જીવે પોતાનું અભિમાન મૂક્યુ નથી અને સતનું ચરણ શોધ્યુ નથી કેટલાક લોકો તો જવાબ આપે છે કે આમ જન્મત દુઃકેપટ કરે છે, આ જન્મનો સાચનો નથી, પણ તેઓ સતોના વાક્યોને સમજ્યા વિના જ બોલે છે ' દુઃ ત્યા ધૂળ છે ' મનુષ્યે ૭ ૭ પ્રકારની લેસ્થાઓને ખ્યાનમા રાખવા જેવી છે આ ૭યે લેસ્થાઓ આ પ્રકારે છે (૧) કૃષ્ણલેસ્થા, (૨) નીલલેસ્થા, (૩) કાપોતલેસ્થા, (૪) તેજલેસ્થા, (૫) પદ્મલેસ્થા અને (૬) શુકલલેસ્થા આ ૭યે લેસ્થાઓને આપણે દૃષ્ટાન્ત દ્વારા સમજવાનો પ્રયત્ન કરીએ

દૃષ્ટાન્ત—૭ મુસાફરો રસ્તે ચાલતા ભૂખ્યા થયા એટલામા ફળોથી લચી રહેલુ એક જાણુડાનું ઝાડ તેમના જેવામા આવ્યું ત્યા પહેલો કૃષ્ણલેસ્થાવાળો કહેવા લાગ્યો, ' મારી પાસે કુહાડો છે હમણા આખા ઝાડને મૂળમાથી ઉખેડી દઈ છું ' ત્યા બીજો નીલલેસ્થાવાળો બોલ્યો, ' આખા ઝાડને મૂળમાથી કાપવાની જરૂર નથી હું એની મોટી મોટી શાખાઓને કાપી દઈ છું ' ત્યારે ત્રીજો કાપોતલેસ્થાવાળો બોલ્યો, ' મોટી શાખાઓને કાપવાની શી જરૂર છે ? હું એની પ્રતિ-શાખાને કાપી દઈ ' એટલામા ચોથો તેજલેસ્થાવાળો કહેવા લાગ્યો, ' પ્રતિશાખાને કાપવાની જરૂર નથી એની નાની નાની ડાળીઓ કાપી લઈએ એટલે આપણને જાણુનું ફળ મળી જશે ' ત્યા પાંચમો પદ્મલેસ્થા-વાળો કહેવા લાગ્યો, ' ડાળો અને પાદડાઓનું આપણને શું કામ છે ?

હુ યા પર ચાંદને નેટલાં નોંઝીને તેટલાં જાણુ લાવી જાણુ ત્યાં
 હો શુભસંસ્થાવાળા કહેવા લાગ્યો, યા મારે યા પર ચાલુ નોંઝીને !
 યાની નીચે ખણી પાડેલાં રૂળ પડેલાં છે અને વાણી લેવાથી ખસ
 જાય છે. કાંઈ સરી જાય છે. હવેનું ધ્યેય તો નાણુ ખાવાનું હતું,
 પણ પરિણામની તરતમતા કેટલી ! જાતની ઝીંજ કષ્ટવંશસાધના
 માણસનું મારે ભગવાન કહે છે—

લંકે લંકસમાચારે મિલકિલ્લે ભણગુપ ।
 પલિરંજય યોગદિપ, મિલ્લવિદી ભવારિપ ॥
 કલ્પાલમવુઢ્ઢાઈ ય, તેમે યાદિ ય મલ્લકી ।
 વ્યભોગસમાવૃત્તો કારલેસં મુ પરિવસે ॥

કિતરાખ્યનસૂત્ર, જા. ૩૪ ગા. ૨૫-૨૬

કષ્ટવંશસાધના વાંઝ વાંઝ પરિણામવાળા વાંઝ જામરણ પ્રત્યે,
 માયા વડે કાં પામનારો પૂત કપડો, જાણુ અને દિવસો કાપા
 બેઠાનારો હોય છે જેમ કે આવા માણસે એક દુષ્ટ નહીં દેવારી ગજ વેળા
 દત્તિ માત્ર લેનારાઓએ પૂછ્યું કે આ માત્ર કેટલું દુષ્ટ જાય છે ? તો તેણે
 સામેના પથ્થર સામે જામણી ચીધીને કહ્યું. આ પથ્થર નેટલું દુષ્ટ
 આ ન હો વિશ્વાસથી એ માણુ મૂઝવે જુદાં પેર લઈ જાય, પણ
 વને દાદગ અમા તો પથ્થરમાંથી દુષ્ટ નીકળે તો માનમાંથી નીકળે ! આ
 દિવસો જાના કપ ખસુ અને કુતારા લોકો વાપરે છે

તેથી ૪ રીતે આવા અધાવાદના બે પ્રકારો છે (૧) કાંઈની
 અનામત શ્રેણી ચાપ્પુન હજમ કરી જવી અને (૨) ખેડી સમી
 પુરાતની એ જુ આ કષ્ટવંશસાધના લોકો અમરતા હોય છે

તમારી પરીમા નેટલા કાંઈ તૈયાર છે એ જ્યાં જ તમે પહેરી
 છો ॥ અરી કાંઈ જોડી છે ? જ્યાં તમારે પાપ બાંધીને વધારે રજુ
 છે અમવાન કહે છે કે આ છવે ચોદ રાજમોકમાં વાળના જામવાન
 ન પી જગ્યા પણ ૪ પા વિનાની બાકી રહેવા લાખી નથી હવે

ખતાવો કે કઈ ભાષા જાણ્યા વિના તમે રહી ગયા છો અને કયો પ્રદેશ
જોવાનો બાકી છે ? માનવજન્મ દેશપરદેશની વસ્તુઓ જોવા અને
ખાવાપીવા અને રખડવા માટે માલ્યો નથી રાજા-મહારાજાઓ મરીને
ગયા એવા એવા લોકો પણ સાથે બાધીને કાઈ લઈ ગયા નથી માટે
જોમ અને તેમ પરિગ્રહ ઓછો કરે બધા લોકો ઇન્કમ ટેક્સના વધારાની
ચીસો પાડે છે, પણ જોટલી રકમનો ટેક્સ ભરવો પડતો નથી એટલા
જ રૂપિયા કમાવાની મર્યાદા બાધી લે, તો તેવી જૂમ પાડવી ન પડે
આન કરે તો તમારા સિવાય કેટલા ગરીબોને રોજી મળે ? અને સાથે
સાથે સરકારની પણ આખો જીવડી જાય, પણ તમારે તો આખાથે
આકાશને બાથમા લેવું છે ને પછી રડવું છે તમને સતોની વાણી-
સાબળવાનો તો ટાઇમ પણ મળતો નથી પાપ કરવાનો ટાઇમ મળે-
છે, ને પાપ ધોવાનો ટાઇમ ન મળે એનું શું કરવું ? મકાન રોજ
સાફસૂફ ન થાય, તો તેમા કચરાના ગળ ખડકાય તમે કચરો બેગો
થવા દો છો ? વાસણો રોજ એકા થાય છે, તેને રોજ સાફ કરે છો
કે નહીં ? આ બધું સાફસૂફ રાખવામા તમને ટાઇમ મળે છે ને
આત્માને સાફ કરવાનો ટાઇમ તમને નથી મળતો. પ્રાર્થનાનું મહત્વ
દરેક ધર્મમા છે પારસી, મુસલમાન અને ક્રિશ્ચિયનો પણ દર રવિવારે
એમના ધર્મની પ્રાર્થના નિયમિત કરે છે, ત્યારે પ્રતિક્રમણુ જેવી આવશ્યક
ક્રિયામા પણ તમે આજસ કરે અને પાપનો સંધરે થાય, તો તેમા
કેનો દોષ ? આ પ્રતિક્રમણુ દ્વારા તમારા આત્માને હળવો ફૂલ જેવો
બનાવો પાપનો સંધરે ન થાય એટલું તો જરૂર કરે તમે જ તમને
પોતાને પૂછી જુઓ કે તમારું દિલ સાફ છે ? આત્મા પવિત્ર છે ?

મન મેલો નારીમા ઘેલો, ધન જોળનમા છટ્ટી ગયેલો,

આમડામા લેશે સૌ પહેલો, ચડી ચોટ છપાડશે રે

પ્રજુના જનન વિના પટકી પાડશે રે '

ધન અને જોળનમા છટ્ટી ગયેલો અને મનનો મેલો માનવ સામે
આવેલી આફતને પણ જોઈ શકતો નથી જગવાન કહે છે, 'વગોઃ

અમ્મો ન લગ્ન — આ જાણે છે કે તેણી મુક્ત રહેવા માટે એકમાત્ર
ધર્મનું એક કરેલ પશુ જાણે છે તે તમે પિતાને જ મોટો ધર્મ
માને છે. વધીયો પોતાના અસીમે પાસેથી ગમે તેમ સમજાવીને પશુ
ધન મેળવી છે છે એકદરે. ઈન્જેક્શનો ને દવાના ડોઝો આપી આપીને
હાનિ થાવી છે છે જે વધારે પેસા કરાવે જે વધારે ફક્કપટ કરી
છે તેની જ ઉન્નતિ થઈ એમ લોકો માને છે

દેહાન્ત—સિદ્ધાન્તની ચતુર્થા સારી જાતના ધીના વાસ્તુમયી
થી કાઢ્યા એક માણસને લીની હાંસ વાગી થઈ જાણે છે તે ગમે તેવી
કરીમાં પશુ આવા લી જોવા મળતાં નથી. હાંસ વાજવાથી તેની
આજળાને દુષ્કાર થવા લાગ્યું એ એકદરની પાસે થયેલ એકદર તેની
આજળા તપાસીને એક ઈન્જેક્શન માણું અને પાંચે બાંધી દીધા અને
કહ્યું કે આજળામાં મોટો જખમ થવાનો અને સેપ્ટિક થઈ જવાનો
અથવા મોટો રોગ પાડો બાંધાવી જાણે. બીજાએ હાંસ તે રોગ રોગ પાડો
બાંધાવવા લાગ્યો. આમ કરતાં કરતાં એક મહિનો થયો જાણે. એકદર
એક રોગ બહારમાં વિચિત્રમાં ઉપર જવાનું થયું તેને એકદર એકદરનો
કુવાન પુત્ર મેળો એ પશુ એકદરમાં પાસ થયેલો હતો. જરાનર એ જ
સમયે પાડો બાંધાવનારે હાંસ જાણે. આ કુવાન એકદર આજળાને
જરાનર તપાસી, તે તેમાં લીની હાંસ જોવામાં આવેલી. આથી જરમ
પાણી કરીને હાંસની આજળાને પાંચે કરાવે એ પાણીમાં રખાવી
પેશુ લી પીજળી ગયું અને તથી તરત જ દુખાવો બધે થઈ ગયો
બીજા દિવસે મોટો એકદર આજા તેની પાસે જઈને હાંસે કહ્યું

નમારા પુત્રે તો લોહી જ વારમાં મારો દુખાવો બધે કરી દીધો ને
એક મહિનાના પચસ રૂપિયાનો ખર્ચ થયો છતાં તમે તે પાટા બાંધ્યો
જ રાખતા હતા હાંસના મથા પછી એકદર પોતાના કુવાન પુત્રને
ધમકવીને કહ્યું જાણી રીતે એક જ દિવસમાં રોગીને પાંચે મોકલ્યો
તે તમે કરાઈ શક્યો નહીં મારે જરા કરાવાની ફરજના રીખતા
જાણે. જાણે આ નીતિ ! ફરી પરિવર્તની લાલચ છે !

દૃષ્ટાન્ત—ધન્યકુમાર (ધના અણુગાર) આગળ અખૂટ ધન હતું તેની બત્રીસેય સ્ત્રીઓ એક એક કરેડ સોનૈયા લઈને આવી હતી આવી અખૂટ સમૃદ્ધિનો માલિક એક દિવસ લગવાન મહાવીરના ઉપદેશથી રગાઈ ગયો. જ્યારે એ દેશના સાલળવા ગયો હતો ત્યારે જુદો હતો અને પાછો ફર્યો ત્યારે એનો આત્મા પલટાઈ ગયો. ધના અણુગારે માતાની પાસે આવીને કહ્યું, ‘મારે સયમમાર્ગે જવું છે, માટે મને આજ્ઞા આપો.’ પોતાના એકના એક પુત્રની આવી વાત સાંભળીને માને મૂર્છા આવી ગઈ, છતાં ધન્યકુમાર એમ ને એમ બોલો રહ્યો મૂર્છામાંથી જાગીને માતા વિચાર કરવા લાગી, ‘મારું માથું હું ખે તોપણ મારો પુત્ર કહેતો કે તારા બહલે લહે મારું માથું હુંએ આમ કહેનારો પુત્ર આજે મને મૂર્છા આવી ગઈ, છતાં એમ ને એમ બોલો રહ્યો માટે એનામા જરૂર કંઈ ફેરફાર થઈ ગયો છે’ મા બેઠી, ‘બેટા ! તું બત્રીસ નારીનો સાલળો છે તારે ત્યાં સતાન થાય અને હું મરી જાઉં પછી ખુશીથી દીક્ષા લેજો લોકો તપ કરીને ઋણ તારા જેવી સમૃદ્ધિની માગણી કરે છે, ત્યારે આ સમૃદ્ધિને સંપૂર્ણ ભોગવ્યા વિના તું સાધુ બની જાય, એ ઠીક કહેવાય ?

બાવીસ પરિપક્વ જીવવા, શ્રી કરવો ઉગ્ર વિહાર,
દોષ બેતાળીસ ટાળીને, શ્રી લેવો સૂત્ર તો આહાર
ઘેર ઘેર ફરવું ગાયત્રી, શ્રી સુણો હું ખ અપાર ૩, ‘
થે સુણ્ય બાહુડા ! સયમ મત લેજો અમને છાડીને

‘બેટા !’ રડતા રડતા માતા કહેવા લાગી, ‘બાવીસ બાવીસ પરિપક્વ જીવવા કેટલા બધા મુશ્કેલ છે ? એક એક પરિપક્વ કાળજી કે પાવી નાખે તેવો છે બત્રીસ પ્રકારના ઘોળન લેનાર તારે પારકે ઘેર શિક્ષા લેવા જવું પડશે, એ કેટલું મુશ્કેલ પડશે ? સીખ માગવામા કેટલી શરમ આવશે ? માટે હું તને હમણા દીક્ષા લેવા દેવાની નથી.’

પરંતુ ધન્યકુમારનાં પગલાં તો હવે સાચી પ્રજ્ઞતા તરફ મડાઈ ચૂક્યા હતા એ પગલાં હવે પાછા ફરી શકે તેમ ન હતાં એ બેઠ્યો,

મા ! મને તપ કરવાનું અને સવર્મધર્મ પાળવાનું કામ જ ન, મરણ, જરા અને રાજાદિકુળો કરતાં થયું સહેલું સામે છે. મારે હવે વધારે કામ કરવા નથી. આ સસારનાં મુખો અને ક્રિપાનાં ફળ જેવા વિષમ્મ દેખાય છે.

ધન્યકુમારની માતાએ જાણ્યું કે મારે પુત્ર હવે મારું કામ અને તેમ નથી. આથી એ રાજા પાસે ગઈ અને કહેવા લાગી, મારા પુત્રને દિક્ષા લેવી છે. મારે દિક્ષામહોત્સવ મારે આપનાં હજારને આમર આપે. રાજા બોલ્યો, શું તમારો જુવાન પુત્ર જાડયું મોટું મુખ ઊંડીને દિક્ષા લે છે ? આલો કુ જાતીને તેને સમજાવ.

રાજાએ જાતીને ધન્યકુમારને સમજાવતાં કહ્યું, બાઈની તારે ભગ્ન કર્યું હોય, તો તારા જ આ વિરાળ મહાસ્વર્મા એકાન્તમાં ભેસીને કર તું દિક્ષા લેવા શા મારે તૈયાર થાય છે ? તને શું કુશ્મ છે ? શું કાંઈ દુશ્મન તારી પાછળ પાયા છે ? એમ હોય તો તારા દુશ્મનોને પરસ્ત કરવાનું કામ કુ મારે માથે લઈ લઉં.

તો તો મારું કામ કાંઈ જ નહીં. ધન્યકુમારે કહ્યું, મારે એ દુશ્મનોને જ કાપવા છે. જે તમે એ કરી શકતા હો, તો મારે દિક્ષા લેવાનું કાંઈ કામ નથી.

તે જાણી જતાવો ધન્યકુમાર ! રાજા બોલ્યો, તમારા તમામ દુશ્મનોને કુ નષ્ટબળ કરી નાખીશ. તમને નિર્ભય બનાવી દઈશ. ધન્યકુમાર બોલ્યો, મારા દુશ્મનો કાંઈ જાહેરના દુશ્મનો નથી. જન્મ જરા, આપિ અને મરણ એ મારા કાલ્પનના સત્યો. મારા પર આક્રમણ કરીને મને કિન્નકિન્ન કરી રહ્યા છે. શું તમે એ સત્યોને હાવી કરશો ? રાજા નિરાશ થઈને બોલ્યો, બાઈની એ સત્યોથી તો કુ ખસી પડાવેશો જ છું. એક જાણેલો માણસ જીવ જાણેલાને મુક્ત બનાવી કરી શકે !

એ જ મોટી વાત છે. ધનાએ કહ્યું, માનવ જાહેરના સત્યોને તે છવી રહે છે. ખલુ સાચી શરણીરતા જાણના સત્યોને છતવામાં છે. મારે કાંઈ જાહેરનો સત્ય નથી, પરંતુ—

નથી કોઈ શત્રુ મારે, આ દુનિયામાં,
ખરા દુશ્મનો મારા દિલમાં છુપાયા,
હડતો રહ્યો છું નિરતર ઝૂમી,
છતા દુશ્મનો તો જરી ના જિતાયા
કલેજે પડ્યા છે એવા ડેક કાણા,
કેમ કરીને ગાઉ હું તો પ્રભુ! તારા ગાણા?

‘આ મારા આંતરિક શત્રુઓ સાથે નિરતર ઝૂમવા છતાં તેમણે
જરાય મથક આપી નથી હવે મારે આવા ઉપાધિમય જીવનમાંથી મુક્તિ
થવું છે એના માટે આજે જ સુઅવસર છે

‘રાજનું! ધન્યકુમારે કહ્યું, ‘આ અદરના શત્રુઓએ જન્મ-
જન્માન્તરથી મને દુખાવી ગૂમળાવી અને રખડાવી માર્યો છે, પરંતુ
શ્રી મહાવીરના વાક્યોએ મારી અનતા જન્મની ઊંઘને ઉડાડી દીધી
છે હવે હું કોઈનો શેક્યો શેકાઈ શકું એમ નથી’

રાજાએ ધન્યકુમારની માતાને કહ્યું, ‘માતાજી! ધન્યકુમારનું ચિત્ત
સસારમાંથી વિરક્ત બની ગયું છે એમની ધામધૂમથી દીક્ષા થાય તેવા
મહોત્સવનો પ્રબંધ રાજ્ય તરફથી થશે’

અને રાજાએ હાથી, ઘોડા, રથ, પાલખી આદિ સહિત વાજતે
ગાજતે ધન્યકુમારનો દીક્ષામહોત્સવ ચોળ્યો માતાએ જગવાન મહાવીરના
ચરણોમાં પોતાના પુત્રને સોંપતા કહ્યું—

આ પુત્ર વલ્લભ હશે શ્રી સોપુ તમારે હાથ રે,
થે સુણો, જિજિવરજી! દીક્ષા આપો ને મારા નદને

હે ભગવન! મારી અધની લાકડી, હૈયાનો હાર અને વહાલામાં
વહાલી વસ્તુ મારો પુત્ર હું આપને લિક્ષામાં આપુ છું’

અને ભગવાને ધન્યકુમારને દીક્ષા આપી તે જ દિવસે ધના
અણુગારે પ્રજાના ચરણોમાં વર્ષા કરીને કહ્યું, ‘ભગવન, મારી દષ્ટા

છાને વાર વાર સસારમાં પડાવેલું હતું પહેલે તમને આ સસારમાં
 રખાવી રખાઈને માફ લાગ્યો છે ? મુદ્દામાં સાચું એક ખૂતી ચોરને
 પકડવામાં આવ્યો, તેના પર ધસી ખૂનોનો આરોપ પડ્યો સાક્ષિ થયેલ
 રાજાએ તેને ફાંસીની સજા કરી. આ વખતે ચોર કેવો કપે ? ચોરની
 મહારાખતુ ભેઈને રાણીને દયા આવી. રાણીનું રાજા પાસે એક વચન
 લેવું હતું. આથી રાણીએ એ ચોરને પોતાને ત્યાં એક દિવસ રાખીને
 પ્રસન્ન કરવાનું વચન મામ્મુ સ ન પામેલો ચોર રાણીના રાજા મહેલનો
 વડે દિવસનો મહેમાન બન્યો. દાસીઓએ તેને સુરાશિત પાણી વડે
 સ્નાન કરાવ્યું. ભોજનમાં સોનાની ઘાળીમાં સુદર પકવાન મૂકવામાં
 આ વડે ભોજન કરી લીધા પછી સુગંધી મુખવસ્ત્ર ધરવામાં આવ્યો.
 આરામ માટે મનાકર ચિત્રોવાળું સંધારવાનું સોંપવામાં આવ્યું.
 તાટચાર મજેદવાયા અનેક કપૂરેશ્વ વાનિત્રી અને મીને સંભળાવવામાં
 આવ્યા અને આમ એક દિવસની મહેમાની પૂરી થઈ ગઈ. રાજાએ
 પૂ પૂ રાણીની મહેમાનગતી—સ્વાગતલક્ષ્યકાર વગેરે કેવાં લાગ્યાં ?
 ચોરે જવાબ આપ્યો કે મને ખબર નથી. રાજાએ પૂછ્યું
 તો ભોજન શું બપાવ્યું હતું એ તો બતાવ. ચોરે જવાબ
 આપ્યો મને ખબર નથી. રાજાએ પૂછ્યું સ્વપ્નગૂઢનાં સુદર
 ચિત્રો આરામ માટે મખમલના બિહનનાં, નાચરજ, વાનિત્રીની
 સુગંધી એ જણ તો વેને ગમ્યું ? કહ્યું કે પડ્યું ચોરે તો એ જ
 જવાબ આપ્યાં હતાં, મહારાજ ! હું મહેમાન બન્યો, છતાં મારી
 છાત્રે તો ફાંસીનો મચળ હોવાનો રહ્યો. આથી મેં ભોજન શું
 જઈ સ્વાસ્થી ખબર નથી, ચિત્રો નેવાં જનાં હોવાં નથી, અસ્તિ ને
 નેવાં ?

મને તો

નથી કોઈ શત્રુ મારે, આ દુનિયામાં,
ખરા દુશ્મનો મારા દિલમાં છુપાયા,
હડતો રહ્યો છું નિરંતર ઝૂંબી,
છતાં દુશ્મનો તો જરી ના જિત્યાયા
કેલેજે પડ્યા છે એવા ટેક કાણુ,
કેમ કરીને માઉ હું તો પ્રભુ! તારા ગાણુ?

‘આ મારા આંતરિક શત્રુઓ સાથે નિરંતર ઝૂંબવા છતાં તેમણે
જરાય મચકે આપી નથી હવે મારે આવા ઉપાધિમય જીવનમાથી મુક્ત
થવું છે એના માટે આજે જ સુઅવસર છે

‘રાજન! ધન્યકુમારે કહ્યું, ‘આ અદરતા શત્રુઓએ જન્મ-
જન્માન્તરથી મને દબાવી ગૂંચળાવી અને રખડાવી માર્યો છે, પરંતુ
શ્રી મહાવીરના વાક્યોએ મારી અનંતા જન્મની જોધને ઉડાડી દીધી
છે હવે હું કોઈનો શોધ્યો શોધક શત્રુ એમ નથી’

રાજાએ ધન્યકુમારની માતાને કહ્યું, ‘માતાજી! ધન્યકુમારનું ચિત્ત
સંસારમાથી વિરક્ત બની ગયું છે એમની ધામધૂમથી દીક્ષા થાય તેવા
મહોત્સવનો પ્રખંધ રાજ્ય તરફથી થશે’

અને રાજાએ હાથી, ધોડા, રથ, પાલખી આદિ સહિત વાજતે
ગાજતે ધન્યકુમારનો દીક્ષામહોત્સવ યોજ્યો માતાએ ભગવાન મહાવીરના
ચરણોમાં પોતાના પુત્રને સોંપતા કહ્યું—

આ પુત્ર વલ્લભ ધણો શ્રી સોણુ તમારે હાથ રે,
થે સુણો, જિનવરણ! દીક્ષા આપો ને મારા નંદને.

હે ભગવન! મારી અધની લાકડી, હૈયાનો હાર અને વહાલામાં
વહાલી વરણ મારો પુત્ર હું આપને વિક્ષામાં આપુ છું’

અને ભગવાને ધન્યકુમારને દીક્ષા આપી તે જ દિવસે ધના
અણુમારે પ્રભુના ચરણોમાં વર્ણ કરીને કહ્યું, ‘ભગવન, મારી દષ્ટિ

છે કે જે આપની આરા હોય તેા જાવજીવન જાં જાંનાં પારણાં
અને પારણે અનિષ્ઠ કર્યુ તેમજ અર્યાયેમા વાસજીવાળી અને ધરનાં
કાઈ માણસને ઉપયોગમાં ન આવી શકે તેવી અને જે અન્નાદારને
ફળ ફલ ન હોય તેવો આદાર લેવો. અનિષ્ઠમાં જીમ માત્રે તે
અવાય નહીં અમવાને ખના અણુગારને અન્યવાદ આપ્યા આ પ્રકારે
તપ કરતાં કરતાં તેમજે અભિચાર અગ્રેજી અભ્યાસ કરી શરીર એટલુ
જુડુ થુ કે જની ગુડ કે તેમના હાથની આંગળીઓ મગ કે અગ્રજી
સુખયેલી શીંગાના જેવી જની મઈ તેમની આંખો વીણના બિંદી જેમ
લોડી કાતરી મઈ વાંસના રોપણાની ચીપોની માફક તેમજ હાથપિગર
રેખાવા સામ્ય અને તેની જીમ વાના પાનની જેમ ફેર જની મઈ
આમ જતાં એકાન્ત સ્થાનમાં તેમજે પોતાનુ તપ માણુ જ રાખ્યુ

અક વાર રાજકુટુંબમાં અમવાન મદારીર પદાર્થો ફેર ન કરવા
આવેલા મદારા ન એલિંકે અમવાનને પ્રસ કર્યો આપના ઇન્દ્રિયતિ
આદિ ૧૪ સાધુઓમાંથી સૌથી વધારે દુષ્કર કરતી કરનાર સાધુ
ક્યા દરો અમવાન મદારીરે કહ્યુ તપ કરનારાઓમાં અત્યંત
દુષ્કર તપ કરના ખના અણુગાર છે એલિંકે પ્રાચના કરી હુ એ
તપામતિ ખના અણુગારનાં ફેર ન કરવા હમ્યુ હુ અને મદારાનુ
એલિંકે તપમાનમાં ફેર ન એ દુષ્કર તપધારી ખના અણુગારને વફત
ક્યા આમ સનત આઠ માસ સુધીનુ તપ કરીને છેલ્લે સવારે કરવા
માટે તમજ વિપુલપત્ર ન જવાગુ નહીં કર્યુ કાયા સાધુને આમજ
લઈ ન અક સમચ્છેણ સિદ્ધા પર દસ ગિજીવને, તેમજે એક માસ
સુધીના પારોપમન સવારે કર્યો.

એસે જલે પારણાં શી જાવજીવ જમી જલુ
આત તો પાણુ નદી શી અનિષ્ઠ લુખે આદાર,
ન ન મદિના સયમ પાળ્યો આ કરી ગયા ખેલો પાર રે.

આમ તપશ્ચીના કુલ નવ મદિના પૂરા થયે કાળ કરીને તેને.

સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનમાં દેવ બનીને રહ્યા તેનીસ સાગરોપમનું આયુષ્ય બોગવીને તેઓ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં મનુષ્ય થશે અને મોક્ષમા જશે.

દુષ્ટ રાજ્ય અને તેની રાણી બન્ને જણા દ્રૌપદીને નીતિ, સત્ય, અને સદાચારનું શિક્ષણ આપવા લાગ્યા આમ કરતા કરતા દ્રૌપદીએ સુવાચન્યામા પ્રવેશ કર્યો, એટલે માતાને ચિત્તા વધી તેથી એક દિવસ સોળે શણગારે સજ્જ કરીને તેને તેના પિતા પાસે મોકલી ત્યાં મું બનશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ.

*

વ્યાખ્યાન : ૮૪

(મંગળવાર, તા ૧-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત મર્યાદા ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત ગણે છે

રાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા અમરક કાનો અધિકાર આલે છે દ્રૌપદીનો બાલ્યકાળ વ્યતીત થતા તેણે યૌવનમા પ્રવેશ કર્યો એક દિવસ વત્સાલકારોથી સજ્જ થઈને એ રાજસભામા આવી દ્રૌપદીના શુભ, સ્વસ્થ અને અવસ્થા જોઈને દુષ્ટ રાજ્ય વિચાર કરવા લાગ્યો કે મારી પુત્રીને હું કાઈ યોગ્ય રાજપુત્રની સાથે પરણાવું, તો કદાચ એ સુખી પણ થાય ને દુખી પણ થાય તેમા પણ જો એ દુખી થાય, તો મારા ચિત્તને હેરાન થાય જીવને પોતાના સગાઓ પ્રત્યેની આસક્તિ અને મમતાનો મૂર્ખાવાવ હોય તો—

માયાહિ પિયાહિ લુપ્પહ નો સુલહા મુગર્હય પેચ્ચમો ।

પયાહિ મયાહિ પેહિયા, આરંભા ચિરમેજ્જ સુલ્લપ ॥ ૧

—સંસ્કૃતાગમ્મ ૨, ઉ ૧, ગા ૨

અર્થાત માતા, પિતા, સગી આદિ સગાઓ પ્રત્યે લુપ્થ થનાર

છવને વાર વાર સસારમાં પથ ટન કર્યુ પડે છે તમને જા સસારમાં રખડી રખડીને થાક લાગ્યો છે ? મુદ્દાભાસ સાથે એક ખૂની ચોરને પકડવામાં આવ્યો તેના પર ધણી ખૂનોનો આરોપ પડ્યુ સાબિત થયો. રાજાએ તેને ફાંસીની સજા કરી. જા વળતે ચોર કેવો કપે ? ચોરની ગજરામણુ જોઈને રાણીને દયા આવી. રાણીનુ રાજા પાસે એક વચન લેણુ હતુ. જાપી રાણીએ એ ચોરને પોતાને ત્યાં એક દિવસ રાખીને પ્રસન્ન કરવાનુ વચન માગ્યુ. રાજા પામેયો. ચોર રાણીના રાજમહેલનો એક દિવસનો મહેમાન બન્યો. દાસીઓએ તેને સુવાસિત પાણી વડે સ્નાન કરાવ્યુ. ભોજનમાં સોનાની ઢાળામાં સુદર પકવાન્ન મૂકવામાં આવ્યાં. ભોજન કરી લીધા પછી સુમધી મુખવાસ ધરવામાં આવ્યો. આરામ માટે મનોહર ચિત્રોવાળુ સંસ્થાસ્થાન સોંપવામાં આવ્યુ. નાટ્યાર સંગ્રહવાળા અનેક ક્ષુદ્રેશ્વ વાનિજો અને ગીતો સંકળાવવામાં આવ્યાં અને આમ એક દિવસની મહેમાની પૂરી થઈ ગઈ. રાજાએ પૂછ્યુ. રાણીની મહેમાનગતી—સ્વામતસ્યકાર વગેરે કેવા લાગ્યાં ? ચોરે જવાબ આપ્યો કે મને ખબર નથી. રાજાએ પૂછ્યુ.

તને ભોજન શુ આપ્યુ હતુ એ તો બતાવ. ચોરે જવાબ આપ્યો. મને ખબર નથી. રાજાએ પૂછ્યુ. સ્વપ્નમુક્તમાં સુદર ચિત્રો આરામ માટે મજામજાનાં નિજનાં, નાચરનાં, વાનિજોની સુરાવલી એ બધુ તો તને ગમ્યુ જ હતું ? પડ્યુ ચોરે તો એ જ જવાબ આપનાં હતુ. મહારાજ ! હું મહેમાન બન્યો છતાં મારી સામે તો ફાંસીનો મગ જ દેખાતો રહ્યો. જાપી ! મેં ભોજન કર્યું છતાં સ્વાદની ખબર નથી, ચિત્રો જોવાં છતાં દેખ્યાં નથી, ગીતો ને વાનિજો સાંભળ્યાં છતાં તેનો જ્ઞાન હું અનુભવ્યો નથી. મને તો આવડી કાસે આવનારુ મારુ મૃત્યુ જ સામે તરવરતુ દેખાતુ હતુ.

જા ચોરના કરતાં જાપણી સ્થિતિ અનેકમણી વિષમ નથી શુ ? સામે ફેટલા જન્મમરણની ફાંસીએ તૈયાર છે છતાં કંઈ સમજતો છે ?

કારતિ કે આર્ણવે દુત્યં વિ અગ્રહે ચરે ।

સર્વં હાસં પરિચ્છજ્જ આલીણગુત્તો પરિવ્વપ ॥

—આચારાગમુત્ર ચ ૩, ઉ ૩, ૬ ૨૦૩

સમુદ્રમા સફર કરનારને જોઈતા તમામ સુખો વહાણમા હાજર હોવા છતાં જો સમુદ્રમા તોફાન આવે અને વહાણ ડૂબવાની તૈયારીમા હોય, ત્યારે એ વહાણમા બેઠેલાઓને સુખ ભોગવવા ગમતા નથી આવા તોફાની વહાણમા તમે બેઠા હો, તો તમને ગ્રહપાત્રી બાણ ગમવી ગમે ખરી ? તેવી જ રીતે આ જીવની નાવ ઝોલે ચડી છે ત્યાં આનંદ કે રતિ ક્યાથી હોય ? હવે તો સર્વ હાસ્યને છોડીને ગુપ્તેન્દ્રિય બનવું જરૂરી છે

નાવ ઝોલે ચડી, જીએ આધી અડી,
મારે જાણુ છે દૂર કાઈ સૂઝે નહી,
નથી જડતી કડી, રાત કાળી નડી,
ધનધોર ઘટા જાણુ છાઈ રહી,
દશા છે આવી મારી, એને તુ લે જિગારી,
મારી આજીવન નૈયા, જેને ના ડૂબે નૈયા

જ્ઞાની મુનિઓ વિચાર કરે છે કે આ મોહમય ઝાઝવાતમા સપડાયેલી—સસારસાગરમા ઝોલા ખાતી દેહરૂપી નૈયાને કેવી રીતે પાર પહોંચાડવી ? આવા સંજોગોમા નાવમા બેઠેલાઓનાં જીવ અધ્ધર ચડી જાય કે ખાવાપીવાની જિજ્ઞાસુઓ ને નાચરગના જલસાઓ ગોડવાય ?

નાવ મારી અચડાય, મોળ સાથે પછડાય
નાવ તૂટીને અદરમા પાણી ભરાય

આ સસારસમુદ્રમા તમારી નાવ ઝોલે ચડી ગઈ છે એમ તમને લાગે છે ? તો પછી તમારા આ રજરાગ ક્યા સુખે સૂઝે છે ? આ જીવન અણુમોલ છે એ એજે જશે, તો હાથ ધસતા રહી જશે માટે વિચાર કરો—

ન હિ નૂળ પુરા મણુસ્સુયં બદ્ધા તં તદ્દનો સમુદ્ધિય ।

મુણિણા સામાહિ બાહિયં નાપજ જ્ઞસખ્ય દસિના ॥

—સુત્રૃતગ્રંથ ૨, ઊ. ૨ આ ૩૧

સાધક! કહે છે કે મેં પૂર્વે જન્મવાનની વાણી સાંભળી નથી. જાત્ર સાંભળી હોય, તો માત્ર કાનને તૃપ્ત કરવા પૂરતી જ સાંભળી છે કેઈવાર એ વાણીને હૃદયમાં ઉતારવા કુ તૈયાર થયો નથી. જન્મવાનની આ વાણી અષ્ટધારમાં બહારવા છત્રને પ્રકટ આખ્યાર, દૂધવા છત્રને જલ્લાજ સમાન, તરસ્વાને સરોવર સમાન છે જે મનુષ્ય પુણ્યલક્ષ્મી મેઢકમાં રાખેલા હોય તેને માનવભવ બધો તોયે શુ ને ન બધો તોયે શુ !

દૃષ્ટાન્ત—જાણી જોઈને ચાર માણસો ધન મેળવવા મારે જાણ્યા ત્યાં સ્ત્રીમાં સોદાની ખાણ મળી. જ્યાંએ સોદા જોઈને પોતપોતાના ગાદામાં કરી લીધું ત્યાંથી બાજળ ચાસતાં તાંબાની ખાણ ખાવી, એટલે જલ્દી જ્યાંએ એ સોદાને ફેટી ફેટીને તાંબુ કરી લીધું. પણ એક ગાદાવાળાએ વિચાર્યું કે શુક્રનામાં મળેલું સોદા કાઢી કેમ નખાય ? બધા ત્યાંથી બાજળ ચાસ્યા ત્યાં રૂપાની ખાણ ખાવી. પેલા ત્રણેય જણાએ તાંબુ કાઢી નાખીને રૂપું કર્યું પણ એક જણાએ સોદા ને સોદા કરી રાખ્યું ! ત્યાંથી બાજળ જતાં સોદાની ખાણ ખાવી પણ સોદા રાખી મૂકનારે તો સોદા ને સોદા જ ગાદામાં કરી રાખ્યું ત્યાંથી બાજળ જતાં વજ્રમણિની ખાણ ખાવી. ત્રણેય જણાએ સોદા કાઢીને વજ્રમણિ કરી લીધા અને ચારેય જણા સહેરમાં પાછા વળ્યા. વજ્રમણિની વેા બહુ મોટી માગણી થઈ બાવી ત્રણેય ગાદાવાળાએ તો વૈશવદાળી બની ગયા ત્યારે સોદા સધરનાર ગાદાવાળા પસ્તાવા લાગ્યો કે મને મારા ત્રણેય સાથીદારોએ વારવાર બહુ સમજાવ્યો પણ મેં તેમનાં વચ્ચે માન્યા નહીં પણ હવે શુ થાય ! સમય જૂકિ પુનિ કા ઘડિતાના ! —સમય જૂક્યા પછી પસ્તાવાનો અમ શો ! આ સોદાનું

ગાડુ હારનારાની જેમ તમને કાઈ થાય છે ? સમક્રિત કરતા દેશવિરતિપણું ઉત્તમ છે, માટે દેશવિરતિપણુ ગ્રહણ કરવું દેશવિરતિ કરતા સર્વવિરતિ, તેના કરતા અપ્રમતભાવના, તેના કરતા અપૂર્વકરણની શ્રેણી, તેના કરતા અપક્રશ્રેણી અને તેના કરતા કેવળગ્ધાન ઉત્તરોત્તર શ્રેષ્ઠ છે જેમ જેમ ઉત્તમ શ્રેણી પ્રાપ્ત થતી જાય તેમ તેમ નીચેની શ્રેણીનો ત્યાગ અને ઉત્તમ શ્રેણીનું ગ્રહણ કરતા જય તો મોક્ષમાર્ગમાં આગળ વધી રહ્યા, પણ જો મૂખ માણવાળાની જેમ સમક્રિત પામવામાં જ શુકન માની બેસશો, તો તમે આગળ વધી રહ્યા ! માટે ‘સોઘવણના અપરિહીણાં જાવ ફાસવણના અપરિહીણાં’—જ્યામુધી શ્રોત્રેન્દ્રિય, ચક્ષુરિન્દ્રિય, શ્રાણેન્દ્રિય, રસેન્દ્રિય, અને સ્પર્શેન્દ્રિયનું બળ હીલુ થયું નથી, ત્યામુધીમાં કઈક કરી લો આ સસારનો દાવાનળ ભડકે બળી રહ્યો છે ‘સ્વળ જાણાઈ પંહિય’—આવેલા અવસરને ઝોળખનાર જ સાચો પડિત છે જ્યારે કાપાનો ગઢ ઘેરાઈ જશે, આખના ને કાનના દેવતા બિડી જશે, ઢઢા ધરડો બોલશે, ત્યારે કોઈ માત્રગિક સભળાવશે, તોપણ સાભળશે કાણ ? માટે—

આલ્યો હતો તું છોડવા, બાધીને શાને જાય છે, ?

‘સ્વ’ માથી તું ‘પર’માં જઈ શાને વધુ રિખાય છે ?

મેતી જ આતમ એત હવે, અવસર આલ્યો જાય છે !

તું અહીં માનવભવમાં છોડવા આલ્યો છે, ને પાપના કર્મના પોટમાં બાધીને શા માટે જાય છે ? જો આત્મા સ્થિરતા પકડે, તો જ બધન તૂટી રહે. દોરો ને મોતી હાથમાં છે, ત્યારે જાણુ ઘેર અધારું ઘેરાઈ રહ્યું છે, પણ વીજળીનો ઝળકારો થાય એટલી વારમાં જો મોતી પોરાવી લેવાય તો જ કામ સર્થ ગણાય વીજળી થાય, ત્યારે સોય-દોરો ને મોતી રોપવા બેસશો તો રહી જશો યાનીઓ કહે છે કે દાહડાની આશી પર પાણીનું ટીપુ ટકે, તેટલું માનવજીવન છે આગળના ભવમાં ઢાલ્ય મનુષ્યભવ મળે ને આર્યોવર્ત ક્ષેત્ર ન મળે, યોગ્ય ક્ષેત્ર મળે ને

કુમારમાં જન્મ મળે, સાચુ સમજાવનાર કોઈ ન મળે, તો માનવજાતની કિમ્મત કેટલી ? પણ તમને જે તો અમેરિકામાં જન્મ્યું તમે છે ! અમેરિકાના બગી સોફા મોટરમાં બેસીને ગલીઓ સાફ કરવા નીકળે છે એમ સાંજીને તમારા મોંમાં પાણી આવે છે પણ મોટરમાં જ ફરવાનો પગે આવવાના કોડ કરે છે બગલાવાળાઓ ખુસ્સા બગીચાઓમાં ફરવા પસંદ કરે છે ત્યારે તમે બગલામાં ને મોટરમાં શાન્તિ માટે ફાંફા મારો છે, પણ સાચી શાન્તિ ધર્મમાં છે સાચુ મરણ ધર્મ ધારણ કરવારને મળે છે જાળકને સ્ત્રીને મહેલ અને બાકીની ઝૂંપડી એ જન્મે સરખા છે ક્યાં એની શાન્તિ સુખો બાવી શાન્તિને ઓળખનારને ઓળખે, એ શાન્તિને ઓળખનાર આત્માને જાણે. ધર્મ જાણે છો સમ્યક જાણે—તે એક આત્માને જાણે છે તે સર્વને જાણે છે આત્મજ્ઞાનમાં સમગ્ર ભોક્ષભોક્ષ સમાઈ જાય છે આ યાંત્રુ સ્વરૂપ વિરાટ છે મારે કિંબલ્લુને જોઈ નાખે. આત્માનો પાતાળકૂચો ખોલી નાખે. એની અંદરનું ઝરણુ અખૂટ છે આત્માનો ખલતો અપાર છે. જમવાન કહે છે કે એ આત્માના ખળતોનો કોણે જામે જતાવી દઈને યોગદારને કોઈ સારો ઇલાજ મળ્યો હોય તો તે કઈ મૂલ્યમાં જાણે નથી પણ આવા અમૂલ્ય કોષાને ઈશ્વરના કામવાને અને રાનીઓને મરજી આજ રાખ્યો નથી.

તમારું આત્મજ્ઞાન જોવાનો સરળ માર્ગ કોઈને અપાવવા એ છે જોનમસ્વામી પૂછે છે કે સમજાવેલું મંત્રે ! સીધે કિં જાણવા ? —સમજાય કરવાથી શુ ફળ મળે ? જમવાન કહે છે નાજાકરનીચે કમ્મ જલેદ —જાનાવત્સીય કોઈ ખપી જાય છે મા પોતાના ઉપારને પ્રેમથી હાથ પામ છે પણ જાળકને હાથ પીવાનું ચમતું નથી તો મા તેના મોંમાં ચમચો નાખીને પરાણે હાથ રહે છે પણ કેટલાક કીચાં નાખે એ જાણ એકાદી કહે છે ! તમે એ જાળકની માથે રાખને ઈશ્વરી કરીને કાઢી નાખે છે. જમવાનની વાણીને મરજી જાય

કે ટિકિટ છે ? અહીં તો તમારા માટે પાથરણા પલ્લુ પથરાઈને તૈયાર છે, છતાં ખેસનારાં કરતા પાથરણા વધી પડે છે । એનું કારણ કે તમે તમારા સ્ત્રી, પુત્રો, મોટર, દુકાન અને બગલાની પાછળ પડ્યા છો. એ સુખમાં જ રાચવા ને નાચવામાં તમને મજા પડે છે પણ આગળ જતાં એ મજા મોઢી પડી જશે એનો તમને ખ્યાલ નથી જરા. સ્વસ્થચિત્તે વિચારો તો ખરા કે આવતા ભવનો ઉતારો કયા થશે ? એ વખતે આને આ સ્ત્રી, પુત્ર, દુકાન ને બગલાઓ કામ આવશે ખરા ? મુબઈ જનારાઓમાં કોઈ પ્લેનમાં, કોઈ મોટરમાં, ગાડીમાં કે પગપાળા ચાલીને જાય, દરેકનું ધ્યેય એક જ છે, પરંતુ દરેકની ગતિમાં ફેર છે આખરે તો લાખી સુસાઈરી વખતે બધું છોડીને ચાલી નીકળવા પડશે ધારાસભામાંથી ધક્કા મારીને બહાર કાઢે, તેના કરતાં માનભેર રાજીનામું આપીને છૂટા થવું શુ ખોટું છે ? જ્યારે આ સંસારના તમામ સુખો બળાતકારે છોડવા પડશે, તેના કરતાં સ્વેચ્છાપૂર્વક છોડો તો તમારો એ ત્યાગ બૂપણરૂપ બની જશે । પ્રભુ મહાવીરનો આ માર્ગ ઉજ્જવલ ને ઉત્તમ છે માટે પરની મમતા છોડો અને સ્વની ચિન્તા કરો દુપદ રાજા પોતાની પુત્રી દ્રૌપદી પ્રત્યેની મમતાથી પ્રેરાઈને સ્વયંવરમંડપ રચવાની ક્ષમ્પા કરવા લાગ્યા અને દેશદેશના રાજાઓને આમત્રણ આપવા માટે તેમણે દૂતોને બોલાવ્યા હવે એ દૂતો કયા જશે તે અધિકાર અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

કુઆમમાં જન્મ મળે, સાચુ સમજાવનાર કોઈ ન મળે, તો માનસશક્તી કિમ્મત ઠેકથી ? પણ તમને જે આમેરિકામાં જન્મ્યું મળે છે ! અમેરિકાના ભગી સોડા મોટરમાં બેસીને ગલીઓ સાફ કરવા નીકળે છે એમ સાંભળીને તમારા મોંમાં પાણી આવે છે પણ મોટરમાં જ દરનારાઓ પડે માથવાના કોડ કરે છે બગસાવાળાઓ ખુલ્લા બગીચાઓમાં ફરવડ પસદ કરે છે ત્યારે તમે બગસામાં ને મોટરમાં શાન્તિ માટે દારૂં મારો છો. પણ સાચી શાન્તિ ધર્મમાં છે સાચુ મરણ ધર્મ બાલક દરનારને મળે છે જાળકને રત્નનો મહેલ અને ધાસડી સૂપડી એ બન્ને સુખમાં છે છતાં એની શાન્તિ લુઓ આવી શાન્તિને ઓળખનારને ઓળખે એ શાન્તિને ઓળખનાર આત્માને જાણે. 'દર્શ જાણદ સો સમ્ય જાણદ'—જે એક આત્માને જાણે છે તે સર્વને જાણે છે આત્મજ્ઞાનમાં સમગ્ર લોકલોક સમાઈ જાય છે આ જ્ઞાનનું સ્વરૂપ વિરાટ છે માટે કિમ્મત્સુને ખેંચી નાખે. જાતમાનો પાતાળકૂવો ખેંચી નાખે એની બહારનું જીવન બખૂટ છે આત્માનો ખજાનો બપોર છે. ભગવાન કહે છે કે એ આત્માના ખજાનાનો કોયડો જામે જતાવી દઈએ ડોક્ટરને કોઈ સારો ઇલાજ મળ્યો હોય તો તે કોઈ માત્રમાં જતાવે નહીં પણ આવા અમૂલ્ય કોયડાને ઊંઘવાનો ભગવાને અને યાત્રીઓએ કોઈ આ રાખ્યો નથી.

તમારું આત્મજ્ઞાન ખેંચવાનો સરળ મારગ કોઈને અપ્પવર્ગ એ છે ગૌતમસ્વામી પૂછે છે કે સમસ્યાયેષ મંત્રે ! કોયે કિં જાણય ? —સમસ્યા કરવાથી શું ફળ મળે ? ભગવાન કહે છે જાણાવરણીગં કર્મ્મ જલેદ —જાણાવરણીગં કોઈ ખપી જાય છે આ પોતાના જીવનને પ્રેમથી દૂધ પાન છે પણ જાળકને દૂધ પીવાનું ગમતું નથી તો આ તેના મોંમાં અમોઘ નાખીને પરાણે દૂધ રેડે છે પણ ઠેસકિ હડીકાં જાળકો એ દૂધને ઝોઢા કાઢે છે ! તમે એ જાળકની માથે યાનને લિધી કરીને કાઢી નાખો છો. ભગવાનની વાણીનો કોઈ ઠેસ

કે ટિકિટ છે ? અહીં તો તમારા માટે પાથરણા પલ્લુ પથરાઈને તૈયાર છે, છતાં એસનારા કરતા પાથરણા વધી પડે છે ! એતુ કારણ કે તમે તમારા સ્ત્રી, પુત્રો, મોટર, ફુકાન અને બગલાની પાછળ પડ્યા છો એ સુખમાં જ રાચવા ને નાચવામાં તમને મજા પડે છે પણ આગળ જતાં એ મજા મોઢી પડી જશે એનો તમને ખ્યાલ નથી જરા સ્વસ્થચિત્તે વિચારો તો ખરા કે આવતા જાવનો ઉતારો કયા થશે ? એ વખતે આને આ સ્ત્રી, પુત્ર, ફુકાન ને બગલાઓ કામ આવશે ખરા ? સુખઈ જનારાઓમાં કોઈ પ્લેનમાં, કોઈ મોટરમાં, ગાડીમાં કે પગપાળા ચાલીને જાય, દરેકનું ધ્યેય એક જ છે, પરંતુ દરેકની ગતિમાં ફેર છે આખરે તો લાખી મુસાફરી વખતે બહુ ઊંડીને ચાલી નીકળવું પડશે ધારાસભામાંથી ધક્કા મારીને બહાર કાઢે, તેના કરતા માનભેર રાજીનામું આપીને છૂટા થવું શુ ખોટું છે ? બ્યારે આ સસારના તમામ સુખો બળાત્કારે છોડવા પડશે, તેના કરતા સ્વેચ્છાપૂર્વક છોડો તો તમારો એ ત્યાગ જૂથણુરૂપ બની જશે ! પ્રભુ મહાવીરનો આ માર્ગ ઉજ્જવલ ને ઉત્તમ છે માટે પરની મમતા છોડો અને સ્વની ચિન્તા કરો દ્રુપદ રાજા પોતાની પુત્રી દ્રૌપદી પ્રત્યેની મમતાથી પ્રેરાઈને સ્વયંવરમંડપ રચવાની ઈચ્છા કરવા લાગ્યા અને દેશદેશના ગાજાઓને આમત્રણ આપવા માટે તેમણે દૂતોને બોલાવ્યા હવે એ દૂતો દ્રુપદ જશે તે અધિકાર અવસરે.

ૐ શાન્તિ:

*

વ્યાખ્યાન ૮૫

(જુલવાર તા. ૨-૧૦-૧૩)

બહી નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રપ્ત્યા મલેષ ક્ષણભા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાત્યસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રોષદીને અધિકાર આવે છે. દુષ્પર્યાયને પોતાની પુત્રી દ્રોષદી માટે સ્વયવરમ કરી રખવાનું નક્કી કરીને જુદા જુદા રીતેના રાત્રી-મયારાન્યેને આમ ત્રણ આપવા માટે દેવોને પ્રેર્યા. એક ખાસ કુરુક્ષે દૂતને દારિદ્ર્યના વાસુદેવ કૃષ્ણમહારાજને આમ ત્રણ આપવા માટે તૈયાર કરી અને કૃષ્ણે જ જળદેવપ્રધુષ પત્નિ મહાતીર પુત્રોદય પ્રધુષપ્રધુષ સ્વામી ત્રણ કરેલ રાત્રીમારે, સામપ્રધુષ ૧ હજાર વીર ચોદાઓ અને કલ્પદેવપ્રધુષ ચોળ હજાર રાત્રીએને મારા વલી સ્વિનત આમ ત્રણ આપીને કહે ને કે કૃષ્ણ કરીને આ સ્વયવર-મ કરમા અવસ્ય પધારે. શ્રીકૃષ્ણમહારાજ વાસુદેવ હતા. આરસો ધનુષનો હાથી ૧ ત્રણનો ધનુષની અન્ધારી સહિતનો હાથી જીએ રાખીને મંદ્રીની મહાશયી અ હાથી હક્ષમ એટલું જા હોય તે એ દપ્પમ (શિવ) કહેવાય. એ હાથી સોનામહાશયી હક્ષમ તે તે મધ્યમ કમ્પ કહેવાય અને એવડા હાથી રત્નોથી હક્ષમ તેટલા ધનવાળા હક્ષમ ગણાય છે. મનવાનોમાં હક્ષમ જ્ય એક ગણાય છે તેમ ચોદાઓમાં વાસુદેવ સ્વર્ગિય ગણાય છે. વાસુદેવનું બળ પશુ ૪ હોય છે એક તરફ હક્ષિતરમ્પ દસવામ નુકરો હોય અને તેની સામે વાસુદેવ એકલા હોય, તેપણ વાસુદેવ વિજય મંગલ આટલા બળવાન હોય તે ૪ વાસુદેવપદ પ્રાપ્ત કરી શકે

અન્ય સોળ સદસ રાજાઓ વાસુદેવના ચરણો ચૂમે છે શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવે પૂર્વભવે જળરજસ્ત તપ ને ચારિત્રની આગધના કરી હતી જેણે દેદાધ્યાસ છોડ્યો હોય, પણ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપ ઝીંઝતા ઝીંઝતા તેનામાં એક મોહનો ઉછાળો આવે અને તેથી એ નિયાણું કરે કે મારા આ તપ-સયમનું ફળ મળવાનું હોય, તો હું આવતા ભવમાં વાસુદેવ બનું. પૂર્વે જેટલા વાસુદેવ થયા તે બધા આ રીતે નિયાણું કરીને જ થયા છે તેઓને વધુમાં વધુ અર્ધપુણ્યપરાવર્ત સસાર-જાળ હોય આવા સયમી તપસ્વીઓ કાળ કરીને દેવલોકમાં ગયા અને ત્યાંથી વાસુદેવનો ભવ પામ્યા છતાં ખરી રીતે કોડીને માટે તેમણે કોઢિદૂર દીર્ઘ જોયો ગણ્યાય ચક્રવર્તીપદ પણ તપ-સયમનું જ ફળ છે તીર્થ કરગોત્ર માધવ હોય, તો તેણે ૨૦ સ્થાનની આગધના કરની પડે છે શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવે આવી ધણી ધર્મદક્ષાથી કરી હતી દારિકાનગરીમાં તેમણે પાંડવ વગડાવીને કૃષ્ણ હલુ કે 'જેને શ્રી નેમનાથ લગવાનની પામે નીજા લેવી હોય તેના વદ્ધ માતાપિતાને અમે વસુદેવ ને દેવકી સમાન મહાળીયું, તેના બાળોદાને પ્રજ્ઞાન અને સાબકુમારની જેમ મોટા કરીશું' અને તેના પર કોઈ કળનો ભાર હોય તો એ રાજ્યધનમાંથી ચૂકોને કરી દઈશું માટે જેને નીકળવું હોય તે નીકળાને' આવા એક જગતર પુત્રો દીત્રા લેવા માટે નીકળ્યા હતા, એટલું જ નહીં, પણ શ્રીકૃષ્ણ મહારાજની આદ્ય પરશ્વરીઓ પણ લગવાન નેમનાથ પામે દીત્રા કર્ષેને સયમને માર્ગે મર્ષી હતી

ધર્મથી અનત જાતનું મુખ મળે છે. 'નસ ધર્મ્યે ધુવે, નિયમે, સાલણ, જિણરેસિણ'—આ ધર્મ જ અકર, જાતન અને મુર છે આ પીનો માર્ગ છે આમાં કાયમનું કામ નથી નમે આમાં પિંડ દો ત્યાં દેડ દુખે છે અને માથું દુખે છે અને દુકાને બેગો ત્યાં દેડ અંતે સિનેમાની સિટિટો લેવાની લાલ્લના લગી લગીને, પૈસા ખચીને, પાવ લેવીને ઉત્તમને કરી છે અને ધર્મકથામાં આવવાનો નમને રાત્ર નથી પરંતુ અમાર-અમરીમાં ન બરડા દેલ તો આ નમે

ચામે ને સ્ત્રવાનનો માત્ર સ્વીકારે આ કાંઈ પોથીમાંનાં રીતજીવાળા
નિતિનો માત્ર નથી કે ધરમાં રીતજીવું સાક વાપ ને પોથીમાંથી
ઉપદેશ આપાય કે ચોખ્ખામાં રીતજીવું ન આવડે ! આવા પોતા ઉપદેશ
શુ અસર કરી શકવાના હતા ? એક બધાએથી બીજા બધાએતાને
કેવી રીતે ઊભાવી શકે ? સ્ત્રવાન મહાવીરના એક બોધથી સુમાળીસ્ત્રો
આઘવોની જનોઈ કિતરી ગઈ અને એ બધા સ્ત્રવાનના સિધ્ધો બની
ગયા અને તરસ સાગી હોય તે પાણી પીવા લાગ્યા.

સાચા સાધુઓ ચિત્રકર જેવા હોય છે જેમ ચિત્રકર ભુદા
ભુદા રંગોની રીછી વહે રંગ બરતો જાય તે ચિત્રની સામે જોતો જાય,
ત્યાં દેહથી બામી દેખાય તેને દૂર કરતાં કરતાં એ આમદુજન ચિત્ર
સર્જી શકે છે તેવી / રીતે સાધુઓએ સિદ્ધાન્તપી રચી આત્માનું
ચિત્ર ઉત્પાદવાનું છે એમાં જે જે બામીઓ હોય તે દૂર કરવાની છે
જે વળા સાબજનારાઓને રજા કરવા માટે ઉપદેશ આપતો હોય
તે સાચુ આત્માનું ચિત્ર દોરી શકતો નથી કિંતુ, પદ્ય અને અસર
કવુ કહેનાર જ ધર્મગુરુપદને યોગ્ય છે ધર્મગુરુ જામને આમ કેમ
કહે એમ માનનાર સાચો આવક જની શકતો નથી.

આપ તો વાંક આવે તો હીકરને ધાલ પશુ મારી દે ને બોજામાં
બેસાડિ દૂધ પશુ પાવ. આવો અવ્યાર પામ્યા છતાં જો તમે વીતરાગનું
શાસન ન પામ્યા તો તમાનું શુ થશે એની જામન જલુ ચિન્તા છે
આમા કાંઈ / સ કાંઈ સમાન કે સ્વાધાની ધમ્મ ન હોવી જોઈએ.
તમ તો જન આ માનની પાઠ્ય સાગી ગયા છે, પશુ નામ દોનાં
વા ડા / જનતા નીચ કોની જનતા ચોલીથી ચાથી ગઈ તેમનાં
નામ આ કાંઈ ને વાક નથી. કેમકાં તો કહું છે કે અમારે ધર્મની
સર્વ કાંઈ સામનું વળમનું નથી આવા જીવોન નાસ્તિકમાંથી આસ્તિક
જનાવવામા પદ અમ સવા પડે છે.

પ્રદેશી જન પશુ અવા / એક મદનાસ્તિક અને દૂર રામ
/ ના પરનું કેશીઆમીએ તેન કાસ આથી સીધા કરી દીધા પ્રદેશીએ

એ ઉપદેશને ધરાવેર પચાવ્યો. જ્યારે તેની સગી સ્ત્રીનો સ્વાર્થ ન સર્જો ત્યારે તેણે ચડિકાનુ રૂપ ધારણ કર્યું અને તેના પર વિપ્રપ્રયોગ કર્યો, પણ પ્રદેશી રાજાની તૈયારી ફેટલી બધી હતી ! તમને જો એમ લાગે કે મારે આજે ને આજે મરવાનું છે, તો તમે વેર બાધો કે લખાપના કરો ? માટે મરણુ અવશ્ય છે એમ માનીને ધર્મકાર્યમાં લાગી જવ, બેસી રહે નહીં પાલવે

બાહુલી મકાનને ખાલી કરવાની નોટિસ આવી ગઈ હોય, એ કે ચાર દિવસમાં એને ખાલી કરવાનું હોય, ત્યારે એની દીવાલમાં પડેલા ગાખડાને રિપેર કરાવવાનું કે ચિત્રકામ કરાવવાનું કેમ ગમે ? તમારું આ શરીર પણ બાહુલી મકાન જેવું જ છે એને છોડવાનું એ નક્કી છે હવે એના માટે આ ઠાકમાઠ અને મોજશોખ તમને કેમ ગમે છે ? માટે—

છૂટે દેહાધ્યાસ તો નહીં કરતાં તું કર્મ,
નહીં બોક્તા તું તેહનો, એ જ ધર્મનો મર્મ

આ દેહાધ્યાસ દેખે તો બીજા અધ્યાસો ક્યા રહે ? આજનો નાસ્તિક કહે છે કે આવા વ્રત, સયમ ને તપ અમારાથી કેવી રીતે બને ? એ જ નાસ્તિકને ડોક્ટર કહી દે કે તમને આતરડામાં ચાકુ પડ્યું છે, માટે પ્રવાહી સિવાય કાઈપણ લેશો નહીં અને લેશો તો મરી જશો હવે જરા વિચારો કે આતરડાનું ચાકુ એણે જોયું પણ નથી, છતાં એને ડોક્ટર પર વિશ્વાસ રાખવો જ પડે છે અને પ્રવાહી ઉપર રહેવું પડે છે, પણ એ રોગી કહે કે મારા ધરમાં ધઉ, ચોખા અને ઘી-ખાડ ધણા છે, પછી હું પ્રવાહી ઉપર શા માટે રહું ? તો ડોક્ટર તરત જ કહી દે કે ચરી તો ધરાવેર પાળવી જ પડશે, નહીં તરે મારી દવા બધી ચરી ન પાળો, તો તમારી દવા કરીને મારે અપયશ લેવો નથી સાજા થવાની ગરજ હોય તો ચરી પાળવી પડશે

એક મિલમાલિક ફસામણીમાં આવી પડ્યો હોય, ત્યારે તેને સારા વકીલ કે બેરિસ્ટરનો આશ્રય લેવો પડે છે કે નહીં ? તેમાં મિલમાલિક

હી રે કે હુ આવડે મોટો ખનવાન છુ ને તમારુ કહેવુ માનુ તે
શુ થાય ?

જારે ચાલતાં ચાલતાં પાનુ હાથુ જાગી જમ તે કામચુગતે
ત્યાં જઈને પોટો બમાવવો પડે છે કાપરીય પોટો જાંધીને કહે કે
તમારે એક મદિના સુધી હાથમાથા વિના પથારીમાં પાખા રહેવુ
પાડે, હજનમજન કરેશો તે તમારા પગે એટ રહી જશે તે માનવુ
પડે છે કે નહીં ? અને સાધુ કહે કે જમાજ રાખવાથી તમે જતન
રાખી રહશો નહીં માટે યુક્તી જાધિ તે ! આ વાત તમને સ્ત્રી
ધારે છે ! ખમવુ આરાધન કરવામાં મદા રાખે. યુક્તને તમને જે
ઉપદેશ આપે છે એમાં એનો કોઈ સ્વાર્થ હોતો નથી.

શ્વેતિક રાજાએ પોતે સવન ન લીધી પરંતુ જનવાનના શાનમાં
તેની અપૂર્વ મદા હતી એ મદાથી એને પોતાના દેશમાં આદિશાને
નામ વગાડ્યો હતો.

અપૂર્વનાયગજાને સૂચમતી પથવણે પમાવળવા । વર્ણ
કારજોદિ તિરથવર્ણ સદ્ગ જીવો ।

—સાતધર્મકથા અ. ૮

અપૂર્વ શાન જાણવાથી, સુત્ર પ્રત્યે શક્તિ રાખવાથી અને
પ્રવચનની પ્રમાણના આદિ અનેક કસ્ટોથી તીર્થ કર નામગોત્ર બધા
છે શ્વેતિક રાજાએ અનેકન સવનપ્રત ભેવાની પ્રેરણા કરી.

નદાદિક તેમ જોલિક નૂપતી નાર,

સપત્ની ચકનમાળાએ લીધી સવનમાર.

અટમુ ૮ ન । સુત્ર શ્વેતિક રાજાની કાસિમાદિક દસ રાણીઓ,
નદિ ને રાણીઓ નસિમાદિક મરીસ પુત્રો અને પછીમાદિક દસ
પૌત્રામ કુલ મળીને ૬૯૯ જણાએ સમવાન મદાવીરતી પગે દીક્ષા
પાળી મદા । ન શ્વેતિકે મનપ્રદેશ આ । । જુદા નગરીમાં દિસાને
પ્રાનપથે કરી અને ધણા જીવેને અભયદાન આપ્યુ તેથી તેણે તીર્થ કર

નામગોત્ર વ્યાધ્યુ માટે ધર્મધ્યાનની પ્રવૃત્તિ કરવા જેવી છે જેણે ધર્મનું શરણ લીધું છે તેનો બેડો પાર થઈ ગયો છે ધર્મમાં રુચિ ધરાવનારા શ્રીકૃષ્ણમહારાજે પણ ધર્મદલાલી કરી હતી તેમણે તેમની આદ્ય અગ્રમદિપીએને તથા સાળ પ્રણમનાદ પુત્રોને દીક્ષા લેવાની રજા આપી હતી તમે તમારા પુત્રને દીક્ષા લેવી હોય તો શુ કહેા છો ? પ્રણુના માર્ગને આરાધીને પૂર્વે અનતા જીવો ચતુર્ગતિરૂપ સસારની અટવીને ઉત્સધી ગયા છે, વર્તમાનમાં સખ્યાના જીવો સસાર-અટવીને ઉત્સધે છે અને ભવિષ્યમાં અનતા જીવો મોક્ષને પ્રાપ્ત કરશે પૂર્વે અનતા જીવોએ આ માર્ગની આરાધના કરી છે

આ લોક અસખ્યાતા કોડાનકોડી યોગનનો છે એમાં અગુલ પ્રમાણુ આકાશપ્રદેશથી લઈને એક એક બેણિુ લેવા માટે અને અસખ્યાત અવસર્પિણી ને ઉત્સર્પિણી કાળ સુધી પણ પૂરા ન થાય એવા લોક જેવા અનતા ખડે અલોકમાં થાય અને તેના જેટલા આકાશપ્રદેશ હોય તેટલા જીવો એક નિગોદના શરીરમાં છે આવા તે અસખ્યાત નિગોદો છે નારકી, દેવતા, જીવનપતિ, વાણુવ્યતર આદિ અસખ્યાત દેવો, અસખ્યાત તિર્થંચ પચેન્દ્રિયો, અસખ્યાત પૃથ્વી, પાણી, તેજ વાયુ, દીન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય અને અસખ્યાતા મનુષ્યો એમ વનરપતિ વર્ણને ત્રેવીસ ઢગના જીવોનો ઢગલો કરે એના કરતા સિદ્ધના જીવો અનતગણા અધિક છે માટે આ ધર્મ તમારા માટે નવો નથી જે જીવો સમજશે તે મોક્ષે જશે

દવા તમને ભાવતી નથી, સ્વાદમાં કડવી અને ગંધાતી દવા જેવી પણ ગમતી નથી, છતાં ડોકટર નિષ્ણાત છે એવો તમને વિશ્વાસ છે, માટે એ દવાને પી જાઓ છો માત્ર ધર્મગુરુ પર તમને શ્રદ્ધા નથી અનતાભવમાં નિગોદમાં પડી પડીને બહાર નીકળ્યા બાદ માડમાં માનવભવ મળ્યો છે દેવતાઓ પણ આશ્ચર્ય છે કે અમને એકવાર માનવભવ મળે ને અમે માનવભવ પ્રાપ્ત કરીને, મોક્ષપદ મેળવી શકીએ-

માટે સંપત્તિ આપવા જેવો છે તે મોક્ષ માટે તૈયાર થવું જરૂરી છે. અજ્ઞાનને ઓડવું તે અજ્ઞાનને સેવું મિથ્યાત્વને ઓડવું અને સમજૂતી સ્વીકારવું અજ્ઞાનને ઓડવું તે જ્ઞાન મેળવવું ઉન્નતિને ઓડવું સમાજ પદને—જામ તો તમે રાજ બોલો છો, પણ પદનેલા પોપટની માફક એકલું બોલવાથી કંઈ વળશે નહીં જા ત્યાં જ એને આચરણમાં મૂકવા મર્યાદા.

શ્રીકૃષ્ણ મહારાજે જ્યાં ધમની ધણી દલાલી કરીને લીધેલા નામ જાત આપ્યું એ શ્રીકૃષ્ણમહારાજને જામતણું આપનારો હત ત્યાર બદલાવેલા અંધરણ તૈયાર કરીને દારકાપુરી જવા નીકળ્યો દારકાનગરી ત્યાર પછી જાત લાખી તે નવ મોજાન પહેળી હતી. જાત વધારે તે પહેળાઈ જોઈ હોય તે નગરી કહેવાય છે તે જાત વધારે પહેળાઈ થી જી હોય તે નગર કહેવાય છે નગરીમાં કરવેરા કરવા પડે છે તે નગરમાં કરવેરા કરવા પડતા નથી દારકાનગરીમાં હત આવે છે દવ થી જનશે તે અધિકાર અવધર.

૬૦ શાન્તિ.

*

વ્યાખ્યાન : ૮૬

(ગુરુવાર, તા. ૩-૧૦-૧૩)

અહીં નામ સિકાન્ત પ્રજ્ઞા ત્રણે જગમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિકાન્ત કહે છે.

જાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રોપદીનો અધિકાર આસે છે. આ મત્તવાળો રમ લઈને દુષ્ટરાજનો કુલસ હત દારિકાનગરીમાં આવ્યો. મત્તમા આવી અને શ્રીકૃષ્ણ મહારાજને વફા કરીને હત કહેવા શાખા. કાશ્મિરપુરથી દુષ્ટરાજને આપને પ્રજ્ઞામયૂષ ક વિનતિ કરી કે તેમની પુત્રી દ્રોપદીના સ્વયંવરમાં મવાનો છે માટે આપ

આપના વિશાળ કુલ, કુટુંબ અને વીર સૈનિકો સાથે અવસ્ય પધારવા દુપા કરજો' શ્રીકૃષ્ણમહારાજે દુપદરાજાના હૃતનું રાજરીત પ્રમાણે સ્વાગત કર્યું. પછી તેમણે દ્વારિકામાં પહોંચી વગડાવીને સલાજતોને એકા કર્યા અને કહ્યું : 'પાચાલદેશના કાપિલ્યપુરના રાજા દુપદની પુત્રી દ્રૌપદીને સ્વયંવરમંડપ સ્વવાનો છે તેનો વિવેકી હૃત વિનંતિ કરવા આવ્યો છે, માટે દરેકે તૈયાર થઈ જવું' અને તમામ સાજ તથા વાહનો સાથે બધા તૈયાર થયા પોતાના બેતાળીસ લાખ હાથીઓમાના એક મુખ્ય હાથી પર શ્રીકૃષ્ણ બિરાજ્યા દશેષ દશારો, પ્રણમ્ન આદિ રાજકુમારો, ઉમસેનાદિ પોદ્ધાઓ અને યાદવો પોતપોતાના વાહનો પર બેસીને કાપિલ્યપુર તરફ રવાના થયા હોતે અગાઉ જઈને આ સમાચાર દુપદ રાજાને પહોંચાડ્યા.

વ્યવહાર અને પ્રેમ એ પરસ્પરની અનુકૂળતાથી ટકે છે. દુપદ રાજાએ એક હૃતને અગદેશની ચપાનરીના આલીસન રાજા પાસે મોકલ્યો. શુક્તિમતી નગરીના દમધોપ રાજાના પુત્ર શિશુપાલ રાજા પાસે એક હૃત મોકલ્યો. એક હૃત હસ્તિશીર્ષ નગરીના દમદત રાજાની પાસે મોકલ્યો. મથુરાગદેશના ધર રાજા પાસે એક હૃત મોકલ્યો. રાજગૃહી નગરીના જરાસંધ રાજાના પુત્ર સહદેવ પાસે એક હૃતને મોકલ્યો, કૌડિનનગરીના બેપથ રાજા પાસે એક હૃતને મોકલ્યો. વિરાટનગરીના ક્રીતરાજા અને તેના સો લાઈઓ પાસે એક હૃતને રવાના કર્યો. આમ ત્રણ અપાયુ એકસે દેરી દેશના રાજાઓ કાપિલ્યપુર તરફ આવવા લાગ્યા. કોઈ રાજા વ્યવહાર અને પ્રેમ બળવવા આવતા હતા, કોઈ દ્રૌપદીને મેળવવાની લાલચથી પ્રેરાઈને આવતા હતા. કોઈ રાજા પોતાને સર્વ શ્રેષ્ઠ સમજીને કોડલથી આવતા હતા, તો કોઈ આવવા મોટા સ્વયંવર-મંડપની ગોલા બોવા અને દેવદેશના રાજાઓને મળવા માટે આવતા હતા. તમને વ્યાખ્યાનમાં આવવાનો ભલે ટાઈમ ન હોય, પણ કોઈને માડવે કે જનમાં તો ગમે તેટલો ટાઈમ નીકળી શકે છે. કદાચ સામે ગાણુસ આમ ત્રણ આપવામાં ભૂલ કરી બેસે, તો તમને ખેદ પણ

સાચી જાણ છે ત્યારે વીતરણની અમૃતમય વાણી સાંભળવા આવવામાં તમે બદલાઈ કાઢો છો. તમે તો પૈસા મળે કે સંસાર વધે તેમાં રાજ રાજ થઈ જાવ છો પરંતુ જેમ વરગળનને કન્યા પરણવાનો શોખ હોય છે તેમ શાની પુરોને સિવસક્ષ્મીને વરવાની તીવ્ર ઇચ્છા જાણે છે. મારે મોક્ષ મેળવવો હોય તો અભ્યાસ કરવો પાડો. આજળના કાળકો છવ-અજવાદિ નવ તત્ત્વના નક્ષત્ર દેખા. જેને નવ તત્ત્વોની પસંદ નહીં ન હોય તે નામનો જ આવક છે શાનીને લેવા-ખાવાની જાણ ન હોય. એને મમતા કે મોહ ન હોય. સોનીની અકારાઈ જાણ, હસન, આરિત્ર અને તપથી કારણ થઈ હોય.

સોના ચરમો અતિ ધણા બીજાનું નહીં લેવું

બોખરી હાંસી રે એના કરમમાં, એ તો આજળ દેવું

એક રે દિવસ એવો આવશે.

સંસારી છવોની અ-કારાઈ કહી કારણી જ નથી, કસ્ટુ કે એન તૃણાથી પોતાની અકારાઈ કારણી છે સઘા વિચારો તો ખરા કે પુમાના કોઈએ પોટલા બાબાં જોયાં છે ? મિથ્યા વસ્તુથી વસ્તુ કોઈની છુટકાઈ છે ? એ અકારાઈનું નામ જ અનકારાઈ છે અપૂરું એવી ત કારાઈ સહે નહીં પૂણ્ તત્ત્વ આત્મતત્ત્વ છે આત્મતત્ત્વને જાણ્યા જમા પછી એને જાણ પુરૂંસો મેળવવાની ઇચ્છા જ કહી નથી.

દિવ્યો જાણી ન તમારી અકારાઈનાં વાણ્યો માંજ્યા માંડ્યો. આ ત દિવ્યો કરો છો કે કિ સાની હોળી ? સાચો શ્રવણ એનાસમાં આરા કાના કહે નહીં તમે પરના મારે દૂર કોઈ કર્યાં પસંદ અમકાના નથી પણ અમારે એનું જોગવવાનો વારો આવશે ત્યારે—

સચી રે નારી એના કામલી, ભીની ટગમન લુએ,

આસુરે બી નવે વસા બિરનાં, મુસકે મુસકે રહે !

એક રે દિવસ એવો આવશે !

પાપકમતા દૂરો જોગવવાનો અમારે સમય આવશે, કામના મકાને અમારે રાજો લેરી લેરી ત્યારે સચી કી પણ થી કહી રહેશે ? એ

તમારું અર્ધું હઈ લઈ શકશે ને ? નહીં ? તો પછી કાળા બગ્ગરે
કેના માટે કરે છે ? તમારે રેજ બશેર અનાજ જોઈ એ કે વધારે ?
તમારે કેટલા ભવ જીવુ છે ? બહુ થશે, તો તમારી બીમારી વખતે
તમારી સ્ત્રી સામે જિભી જિભી રડીને તમારુ મોત બગાડશે, અથવા
રડતા રડતા કાસાવાલા કરશે કે કાઈ છુપાવ્યુ હોય તો કહેતા જળે
પત્ની ધર્મનિષ્ઠ અને પતિવ્રતા હોય તો પોતાના પતિના મરણને સુધારી
શકે છે, પણ જે સ્ત્રી પતિના આરભપરિગ્રહમા વધારો કરાવતી હોય
એ સ્ત્રી પતિને શુ દિવસ વાળવાની હતી ?

દૃષ્ટાન્ત—મહિરથ નામે એક રાજા હતો, અને તેના ભાઈ
યુગબાહુ યુવરાજપદે હતો યુગબાહુની પત્નીનુ નામ મયણુરેહા
હતુ મયણુરેહા જેવી ગુણવતી હતી તેવી જ સ્વરૂપવતી, પતિવ્રતા અને
ધર્મપ્રેમી હતી એકવાર અગાસી ઉપર જિભી જિભી એ પોતાના વાળ
સુકાવી રહી હતી આગળના વખતની આવી મયોદ્ધા હતી ઠાઈપણુ
પુરુષ સ્ત્રીને ઉઘાડે માથે જોઈ જાય, તો એને શરમ માનવામા આવતી
હતી આજે તો ધરની યુવાન છોકરી અને યુવાન પત્ની બંધા જ
ઉઘાડે માથે ફરવામા ફેશન માને છે આવા ફેશનના પૂતળા ભાઈબહેન
છે કે પતિપત્ની એની અજણાને તો ખબર પણ પડતી નથી પોતાના
નામની પાછળ પિતાના નામને બદલે પતિનુ નામ મૂકવામા તેઓ
ગર્વ માને છે !

મયણુરેહાનુ ખુલ્લુ માથુ અને રૂપ જોઈને સામેની બારીમા
જિભેલા મહિરથની આખમા વિકાર ઉત્પન્ન થયો એને થયુ કે જો
આ સ્ત્રી મારી બને તો હુ ભાગ્યશાળી ગણાઉં ભોગના બીજારીઓ
પારકી વસ્તુને પોતાની બનાવવામા ભાગ્ય માને છે, પણ એ ભાગ્યનો
ન્યારે ભાડેકો બોલે છે ત્યારે એને સાચુ રડતા પણ આવડતુ હોતુ
નથી ! મહિરથની આખમા મોહના અગારા મોઢવાઈ મયા બન્ને
ભાઈઓમા અજોડ પ્રેમ હતો એ પ્રેમમા મયણુરેહા પ્રત્યેના મોહે દીવાઈ
ચણી દીધી ! કાલાના પૂજારીઓ કામાન્ધ દશામા સમજી શકતા નથી કે—

૧૫ ઉપર શું બુલ્લો મેલા ૧૫ કરાવે કુખ,
 કયા બળીને કસમ થઈ જશે,
 મળશે મૂળમાં મૂળ રે.
 ધરી-ને ધરી માટે શું બનાડે મતિ ?

મહિરથ ને ભાઈની ફનીને પુત્રી સમાન માનતો હતો તેને જ પોતાની ફની બનાવવાની ઝખના કીધી. ભાઈ પ્રત્યેનો એનો પ્રેમ એકસરી ગયો. એણે દાસીદારા મમલુરેલા પાસે મેલા બન મીઠાઈનો થાળ મોકલ્યો. ભોળી મમલુરેલાએ માન્યું કે મોટા ભાઈને તેમના નાનાભાઈ પ્રત્યે પ્રેમ છે અને હમણાં જ એમને યુવરાજ પદ આપ્યું છે માટે આ થાળ મોકલ્યો છે. આ ભાવથી તેણે એ થાળનો સ્વીકાર કર્યો, પણ આ બનાવથી મહિરથના વિકારમાં વધારો થયો. એણે માની લીધું કે હવે મમલુરેલાનો કાલ મારા હાથમાં બાંધી લેવાનો છે.

એકવાર યુવરાજ મુગબાહુ બનાર ગયેલ હતો, મમલુરેલા રાજ મહલમાં આવેલા ઉદ્યાનમાં સત્તામહપ નીમ્નના ઝૂંપા પર ઝૂંપવી બેઠી હતી એવામાં અચાનક મહિરથ ત્યાં આવ્યો. દાસીએ તેને અટકાવતાં કહ્યું કયા નવ છે ? મહિર થે જવાન આવ્યો. મારે મમલુરેલા સાથે મોઢી વાત કરવી છે. દાસી બીચારી એક જાણુ ન જિભી રહી અને મહિરથ ઉદ્યાનમાં આવ્યો. અચાનક જેઠને આવેલા ભેઈને મમલુરેલા જિભી થઈ ગઈ તત અટકાવતાં મહિરથ બોલ્યો. રેવી ! તમ જિભાં ન થાવ. હું તમારા માટે થણા દિવસથી તથસ્તુ છું એમ કહી તેણે મમલુરેલાનું કાઠું પકાડ્યું.

મમલુરેલાના સરીરમાં જાણે વીજળી ફરી વળી. હાથ ઊઘાડતાં અનાધી બોલાઈ ગયું. આ કાણુ બોલે છે ? તમારા હલમાં સપતાન વાસ કર્યો છે ? તમે તો મારા મોટાભાઈ સમાન છો. તમે નો માનબેર પાઠ ફરી જશો તો આ વાત હું કાઈને નહીં કહું અને ત્યાંથી એક સજુ ઝગસુ બાજળ વખા તો એક પીસ પાપવા જેટલી

જ વાર છે એક ક્ષણવારમા તમારી વ્યાખ્યાના કાકરા થઈ જશે આ શરીર પર યુવરાજ યુગબાહુનો જ અધિકાર છે આવા પાપકર્મના વિચારોથી તમારા જીવનને કલક ન લગાડો ! ’

મહિરથ નીચુ જોઈને પાછો ફરી ગયો તેણે વિચાર કર્યો કે જ્યાસુધી યુગબાહુ જીવતો હશે ત્યાસુધી મયજુરેહા મારી જતી શકશે નહીં, માટે મારે યુગબાહુને જ ખતમ કરી જનાવવો પડશે

દુર્જનોની અને કાગડાની દષ્ટિ હંમેશા વિષ્ટા ઉપર જ જાય છે. મહિરથના વિચારો કામભોગની આસક્તિથી ભરાઈ ગયા આવા પાપી આત્માએ ધર્મસ્થાનોમા પણ કાગડાના જેવા જ વિચારો સેવતા હોય છે મહિરથ હવે સગાભાઈનો વધ કરવા તૈયાર થયો ભાઈ પરનો તેને અજબનો ભાવ હતો, ને ગજબનો ગોટા વાળ્યો

અર્ધી રાત્રિનો સમય હતો પોતાની પત્નીને લઈને યુગબાહુ શહેરની બહાર આવેવા ઉદ્ધાનભવનમા રહેવા ગયો હતો મયજુરેહાને પૂરા દિવસો હોવાથી વાયુસેવન માટે તેણે આ સ્થાન પસંદ કર્યું હતું મહિરથની સમ્મતા અને શિષ્ટતા તેવે મુકાઈ ગઈ હતી મનની મેલી સુરાઈથી એ બહાર નીકળ્યો એના હાથમા એ પાયેલી તલવાર હતી મહેલના પ્રવેશદ્વાર પાસે આવતા વાર જ તેને પ્રહરીએ અટકાવ્યો અને તેને કહ્યું, ‘ અત્યારે આપ ક્યા જઈ રહ્યા છો ? ’ મહિરથે સત્તા-જનક સ્વરે કહ્યું, ‘ મારે અત્યારે ને અત્યારે યુગબાહુને મળવું છે ’ પ્રહરી મોલ્યો, ‘ તેઓ અતપુરમા છે, માટે આપ અત્યારે જઈ શકશો નહીં. ’

પરંતુ પ્રહરી અને મહિરથની આ ખેચતાણુ બારી પાસે બિમેલા યુગબાહુએ જોઈ લીધી એ પોતાના ભાઈને મળવા માટે સામેથી જવા તૈયાર થયો આજ દિવસ સુધી મયજુરેહાએ કાઈપણ વાત પતિને કહી ન હતી એને લાગ્યું હતું કે હવે મહિરથ સુધરી ગયો હશે, અને આવી વાત પતિને કહેવાથી ભાઈભાઈ વચ્ચે નકાસુ વૈમનસ્ય શા

મોઢે વધારવું ? પરંતુ જ્યારે તેણે મહિરચને મોઢી રાત્રે આવેશો નેપે,
ત્યારે એ તરત જ જાણી ગઈ કે મહિરચ ધૈર્યજૂથા વાથ સમાન જાતી
જૂથો છે આથી મુગબાહુને બટકાવીને મથકુરેદા બોલી, બચારે
ક્યાં જાય છે ? તમારો ભાઈ જાગે જુદા સ્વપ્નમાં છે મોઢે કુ વખે
જવા દેવાની નથી. પરંતુ મુગબાહુએ પત્નીનો હાથ તરછોડતાં કહ્યું,
મારો ભાઈ મારા ઉપર શેષ કરે જ નહીં જરૂર બચારે તેને કંઈક
કામ પાડ્યું છે મોઢે મારે જરૂર ત્યાં જવું / નેઈએ.

પણ તમે સંકળો તો ખરા, મથકુરેદાએ પતિને બટકાવીને
કહ્યું મેં તમો જન્મે ભાઈઓમાં બટરાગ ન થાય એ હેતુથી તમારી
આમળ બા વાત કરી જ ન હતી, પણ તમારા ભાઈ મરી પછી
મારા રૂપના જૂથા જાતીને બટકે છે તમારી ચેરહાજરીમાં તેઓ મરી
પાસે એકાન્તમાં આવવા સુધીની હિમત કરી ચૂક્યા છે મેં જ્યારે
મથક ન આપી, ત્યારે હવે એ પોતાની જૂથ સતોડવા આવર જ
તમારા પ્રાણના જૂથા મન્યા હાથે છે મારી જમણી આંખ દરે છે.
મને મારું હૃદય તમને ખહાર જવા ના કહે છે મોઢે તમે કૃપા કરીને
બચારે શાંત બનીને બેસી જાવ. બોમના બીખારીઓનો આવવા સમયે
વિશ્વાસ કરવો માગ્ય નથી.

હું બચારે તારું વચન માની શકું નહીં મુગબાહુ બોલ્યો.
મારા મોઢાભાઈને મોઢે જાણી વાત હું કહી શકતો નથી. એમ
જનાં ને તારું કહેવું સિદ્ધિ થશે તોપણ જામે જન્મે ભાઈઓ પસંદ
કમકમ કરીએ છીએ. એના તારે કપલ કરવાની ડોઈ જરૂર નથી.
જામ કહીને મુગબાહુ એની એ સિંચાણના ઉચાનના દાર આમળ બાબો,
જાન આમળ વખતે તેણે મહરીન ધમકાવતાં કહ્યું. તે મારા ભાઈને
બટકાવ્યા એ ઠીક હતું નથી. મને તેવા તોય એ તારા મહિરકે જામ
કહતાં કહતાં મુગબાહુ મહિરચની પાસે જાવી પહોંચ્યો. અને તેણે નમીને
મોઢાભાઈને વદન કર્યા પરંતુ વદન કરતા મુગબાહુ ઉપર મહિરચે મુગબેલી

તરવારનો ઝાટકો માર્યો, અને તેની એક ચીસ નીકળી ગઈ એ તરફડતો તરફડતો ભૂમિ પર આભોટવા લાગ્યો. હવે જ એને મયલુરેહાના વચનો યાદ આવ્યા એ મહિરથને સામે પ્રહાર કરવા ઊભો થવા લાગ્યો. તત્કાળ મયલુરેહાએ દોડીને તેને અટકાવતા કહ્યું, ‘નાથ ! થવાનું હતું તે થઈ ચૂક્યું છે હવે તમે અતકાળે તમારા ભાઈ પર ક્રોધ કરીને તમારું મરણ ન ખમાડશો, મૃત્યુસમયે આવેલા રાગ અને દ્વેષ બંને આત્માને ખમાડનારા છે અત્યારે તમારા ભાઈ એ તમારા ભાઈ પણ નથી ને દુશ્મન પણ નથી હું તમારી સ્ત્રી પણ નથી હવે તો તમારા મૃત્યુના નિમિત્ત બનેલા તમારા સહોદરને ક્ષમાપના આપો સર્વે જીવોની ક્ષમાપના કરો.

खामेमि सब्बे जीवा सब्बे जीवा खमन्तु मे ।

मिच्छि मे सब्बभूएस्तु चेद मज्झं न केणइ ॥

તમને સિદ્ધનું શરણુ હોજો, અરિહંત લગવાનું તમને શરણુ હોજો ધર્મનું તમને શરણુ હોજો આ નિમિત્ત તમારો દેહ પડનાર હતો એમ માનીને તમારા આત્માને સ્વસ્થ અને સ્થિર બનાવી દેજો.

આ તરફ મયલુરેહા પતિનું મૃત્યુ સુધારી રહી હતી, ત્યારે ખીજ તરફ બેત્રણ પ્રહારી સૈનિકાએ મહિરથને પકડ્યો મયલુરેહાએ સૈનિકાને કહ્યું, ‘હવે એ બીચારાને મારશો નહીં ભોગના ગુણોનો જીવતા હોવા છતાં મરેલા જ હોય છે માટે એને જવા દો’ મહિરથ માડ માડ સૈનિકાના હાથમાંથી છટકીને ભાગ્યો. યુગબાહુ ત્યાં ને ત્યાં મૃત્યુ પામ્યો.

છટકીને ભાગેલો મહિરથ બાણે આખો મીચીને દોડી રહ્યો હતો. રાત્રિના ધોર અધારામાં એના ખગમા કાળો વિષધર અથડાયો. સર્પ-દશથી એનું ત્યાં ને ત્યાં રસ્તામાં અકાળે મૃત્યુ થઈ ગયું મયલુરેહાએ ઊભા ઊભા એક હાથુવારમાં વિચાર કર્યો પતિ મૃત્યુ પામ્યો અને મહિરથ હમણાં તો ભાગી નીકળ્યો છે, પણ એના રાજ્યમાં હવે મારી કોઈપણ રીતે સલામતી નથી આથી એ પણ મૂઠીઓ વાળીને જ ગલના

માર્ગે જાગી છરી. એને હવે પ્રાણના ભોગે પોતાનું સિમળ બચાવવાની ચિન્તા હતી. શરીર સુકોમળ હતું પૂરે ગળિને બાઈ ચાલી નત્ય છે. ખતમાં કંટા વાગતા હતા અને અંધારામાં ઠોકરો ખાતા અને પડતા પડતા એ ઢાલી રહી હતી. દોઝાં દોઝાં એ એક કૂવાના કંડા પર આવેલા એક ઝાડ નીચે જાતી અને ત્યાં તેને પુત્રપ્રસવ થયેલ. ધેન અને સ્વચ્છતાથી કૂવાના જળ વડે તેણે પોતાના પુત્રને નવધાવી પોતાની સાડીનો બધી ભાગ ફાડીને તેની ઝોળી બનાવી. પોતાના કાશમાં રહેરેથી મુગબાકુના નામની મુઢિલ તેણે સ્વડુ વીંટીને બાળકની બાંજળીમાં પહેરાવી દીધી, અને બાળકને એ ઝોળીમાં મૂકીને ઝાંઝી દાળી પર સ્થાપવી દીધી.

બાઈ પોતાની અશુભિ નિવારવા કૂવાકંઠે જાતી એટલામાં જણે કુખની પરપરા બાકી હોય તેમ એક ગડિલ થયેમો કાપી ત્યાં જાતી પહોચ્યા. તેણે પોતાની સદર્માં મચ્છુરેકાને લાવી ને આમલ તરફ ઊઝળી. પરંતુ કાચવાએ એક વિશાધરનું વિમાન ત્યાંની નીકળતાં એ વિમાનમાં એ જઈ પડી. બેશુદ્ધ અનેથી એને જોઈને વિશાધર અમકી ગયો.

રાજા થયો અને તમામ પૌરુષલિક સુખો પ્રાપ્ત થઈ ગયાં એટલે તમામ સુખાનો ઉદય કામન ટકી રહેશે એમ સમજવાની જૂઠ્ઠા કરશે નહીં. કમવાસનાથી કરેલા અશુરભના કાશમાં જ આબુ ? કળાં કામ કરનારનો જેવો કરચુ અનનમ આવ્યો !

વિશાધરે પોતાના વિમાનમાં પડેલી મચ્છુરેકાને વિશાના જળથી સ્વસ્થ કરી નહીંતે મચ્છુરેકાએ પ્રથમ કમી. આપ હોય છે ! હું ક્યાં જાતીને પડી છું ? વિશાધરે કમી મળે ! તમે ગજારોશો નહીં હું વિશાધર છું મારા જિનાએ વૈતાલ્ય પવત પર દીકરા લીધી છે તેમનું જ્વળજ્વાન થયું છે વિમાનમાં બેસીને હું તેમને વહન કરવા જતો હતો પણ હવે તમાન નિવાસસ્થાનમાં મૂક્યા પછી જ હું વિશાધર

દર્શને જઈશ તમારા પર આવી પડેલુ કષ્ટ મેં મારી વિદ્યાના ઉપયોગથી
જાણી લીધુ છે .

‘ ભાઈ ! ’ મયજુરેહા બોલી, ‘ હું ખરેખર લાગ્યશાળી છું
તમારા પિતાનાં દર્શનનો સુયોગ મને પણ મળી ગયો, માટે મને પણ
એ કેવળી ભગવાનના દર્શન કરવાનો લાલ લેવા દો . પછી મારું જે
થવાનું હોય તે ભલે થાય ’ વિમાન આગળ ચાલવા લાગ્યું

યુગબાહુ પણ મરીને દેવ જાન્યો હતો તેણે મનમાં વિચાર કર્યો
કે હું ક્યાંથી આવ્યો ? ઉપયોગ મૂકી તેણે મયજુરેહાને જોઈ, મહિ-
રથનું શબ દૂર પડેલું જોયું અને પોતાના પૂર્વજીવનના દુકાંડા પણ
તેણે નિહાળ્યા . તેણે જોયું કે મયજુરેહા વિદ્યાધરની સાથે કેવળી
ભગવાનને વદન કરવા ગઈ છે આથી એ પણ કેવળી ભગવાનની પાસે
આવ્યો. તેણે પ્રથમ પોતાની સ્ત્રી મયજુરેહાને વદન કર્યા અને
પછી કેવળી ભગવાનને વદન કર્યા બધા લોકો દેવના આ આચરણને
જોઈ રહ્યા

કાઈએ કહ્યું કે દેવ જૂલ્યા ! કેવળી ભગવાનને છોડીને તેણે એક
નારીને વદન કર્યો. પરંતુ બધાના સમાધાન માટે કેવળી ભગવાન બોલ્યા,
‘ દેવ જૂલ્યા નથી એણે જે કાઈ કર્યું તે બરાબર કર્યું છે એણે
જાનીઓના કથનનું અનુકરણ કર્યું છે

गुरु गोविंद दोनों खदे, किसको लागू पाय ।

बलिहारी गुरुदेवकी, गोविंद दियो बताय ॥

આ મયજુરેહા એની પૂર્વજીવની પત્ની છે, માત્ર પત્ની જ નહીં,
પણ મરણ પામતા પતિનું મરણ સુધારી દેનાર એક સુશીલ સન્નારી
છે’ સમાધાન કર્યા બાદ કેવળી ભગવાને મયજુરેહાને કહ્યું, ‘ મહિરથ
સર્પદશથી મરીને નરકમાં ગયો છે અને ઝોળીમાં લટકાવેલો તમારો
પુત્ર એક રાજાના હાથમાં આવ્યો છે મોટો થતા તમારો એ પુત્ર
નમિરાજ નામનો રાજા થશે જ્ઞાન પામીને એ એક હૃદયર સ્ત્રીઓનો

ત્યાજ કરીને મુનિ બનશે, અને પોતાના રાજ્યથી એ છંદના બધા પ્રમોના ઉત્તર આપશે.

મયજુરેલાએ કેવળી કામવાનને વહન કર્યો. તેણે કહ્યું 'કમવન! હવે મારે મારા પતિ અને પુત્રનું કાર્ષ કામ નથી. આપ મને દીક્ષા આપીને કૃતાર્થ કરે.

આમ એક ધર્મશ્રીએ સ્ત્રીએ પોતાના આસ્ત્ર અને ધર્મના પ્રશ્નથી પોતાના પતિનો અને પોતાનો જ સુધારી લીધા.

દ્રોપદીના સ્વયંવરમાં દેશદેશના રાજાઓ આઘ્યા હતા. બધાના મનમાં હતું કે દ્રોપદીની ઘોઠરી જામને લાગી જાય! હવે ત્યાં શું બનશે તે અધિકાર અવકાશ.

ૐ શાન્તિ

*

અધ્યાખ્યાન : ૮૭

(શનિવાર, તા. ૫-૧-૬૩)

અહીં નામે સિદ્ધાન્ત પ્રાપ્ત. ગ્રંથે કાળમાં સિદ્ધિ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે.

રાયસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રોપદીનો અધિકાર થયે છે. દુપદરાજાએ પોતાની પુત્રી દ્રોપદીના સ્વયંવર માટે શુદ્ધ મહાપ્રભુ બધાએ. હતો. તેમાં ૬ નેશ સ્વયં હતા. યાજ્ઞમે યાજ્ઞમે ચિત્રવિચિત્ર પૂજ્યો. કસાક્રમક રીતે ગ્રાવેથી હતી. તેની શાસ્ત્રા જ્ઞેનારાઓ આશ્વ પામતા હતા. દેશદેશના રાજાઓને જરીનપ રેશમી તજીઓમાં ઉતારા દેવામાં આઘ્યા હતા. મીઠુખુમદારાજના પધાર્થના અન્નર મળતાં જ દુપદરાજા ચતુરશિષી સેના લઈને તેમની ઘામે ગયો અને તેમનું સ્વાગત કર્યું.

આંતરે આનેસા અતિષ્ઠિત થયેલિત સ્વાગત કર્યું એ પ્રમેહ ચૂદરણુ હતો. છે તમે તે તમારા નેવાઈ મહેમાન અને તે તેનું

સ્વાગત ગળ ઉપરાત પણ કરો છો, પણ એ તો સ્વાર્થનું અને વાહ-
વાહનું સ્વાગત છે વાહવાહનું ઊલટું તો ‘હવા હવા’ છે, પરંતુ
કોઈ અનુદયો સાધર્મી અતિથિ બનીને આવે તો ? તેનું સ્વાગત
કરવામા તમે કેમ કરો છો ? સગાવહાલાઓને તો વ્યવહારદૃષ્ટિથી
જમાડો છો, ત્યારે સાધર્મીને જમાડો એ જ સાચો અતિથિસત્કાર છે.
આવી ભાવના બતાવવા માટે જ આગળના સમયમા ગમ્મો બધાતા
હતા અને સ્વામીવત્સલના હિત્સવો યોગ્યતા હતા આવકો એ પ્રકારે
સાધર્મીભાઈઓની સેવા કરવાની તક ઝડપી લેતા આજે ગમ્મો તો
એના એ રહી ગયા ને સાધર્મીભાઈઓની સેવાની ભાવના ધણે અંશે
હીડી જવા પામી છે આગળના શ્રીમત આવકો કેટલાય સાધર્મીઓને
દુ ખમા મદદ કરતા, એમનું કરજ ભરપાઈ પણ કરી દેતા.

દૃષ્ટાન્ત—કાન્તિલાલ કરીને એક કોટવાધિપતિ શેઠ હતા એક
વાર તેમણે સ્વામીવત્સલનું જમણુ ગોઠવ્યું આવા ભોજનમા માત્ર ખાવા-
પીવાનો જ ભાવ હોતો નથી કેટલાય ગરીબો એવા પણ હોય છે કે
જેને ત્યાં દિવાળી જેવાં પર્વોમા પણ સાદા ભોજનથી પતાવાતું હોય
છે આજે તો સોમા પોણાસો ટકા મનુષ્યો મોઢવારીની બીસમા
ભીંસાઈ રહ્યા છે ધરનો એક માણસ કમાતો હોય, ત્યારે ધરમા ખાનારા
આઠ માણસો હોય તેમા કેટલી દિવાળીઓ વીતી જાય તેનો એને ખ્યાલ
પણુ ક્યાંથી આવે ? આવા લોકો કોઈને ત્યાં જમણુવાર હોય, ત્યારે
જ મિષ્ટાન્ન જમી શકતા હોય છે બધા માણસોની સ્થિતિ સરખી
હોતી નથી.

કાન્તિલાલ શેઠે સાધર્મીઓની સેવા કરવા માટે અનેક મિષ્ટાન્નો
તૈયાર કરાવ્યા અને પોતે પણ બધાને પીગસવા લાગ્યા છેલ્લે પાપડનો
ટોપલો લઈને તેઓ પીરસી રહ્યા હતા તેમા એક મણિલાલ કરીને
મધ્યમવર્ગનો સાધર્મી ભાઈ પણ જમવા બેઠો હતો બરાબર એની
થાળી આવી ને કાન્તિલાલ શેઠના ટોપલામા અડધો જ પાપડ બાકી રહ્યો.

આથી મહિલાશ્રી યાજ્ઞીમાં ક્રાન્તિલાસે અધી જ પાપ પીરસે. પછી ક્રાન્તિલાસ શેઠ રસેદામાં આત્મા ગયા.

તેજે ક્રાન્તિલાસ શેઠના મનમાં તો કાઈ જસર હતી જ નહીં પરંતુ મહિલાશ્રીના મનમાં એક ઈર્ષ્યાની દવા જરાઈ ગઈ તેણે માન્યુ કે ક્રાન્તિલાસે ગમે તેણે જમણુ ક્યું પણ મને તેણે ધરાદાપૂરક જ અધી પાપ પીરસે. એ જમતાં જમતાં તો મહિલાશ્રીએ આ તેજે દેવ બાપક બની ગયે. ક્રોધ, દેવ અને મોદના અગ્નિને વક્ત્રી વાર લાગતી નહીં. ક્રાન્તિલાસ શેઠે મને પાપ ઓછા આપે. મારે તેના બદલે સેવા કુ પણ આણુ જ રવામીવત્સલ જમણુ ઓણુ અથવા વિચાર મહિલાશ્રીને આવી ગયો.

તેજે મહિલાશ્રી પાસે એટલું ધન ન હતું પણ ક્રાન્તિલાસ શેઠને દેખાડી દેવા મારે અને તેમણે મુખાન ઉતારી નાખવાના ધરાદાથી તેણે પોતાના ધનના દામીના વેચી નાખ્યા અને નાણાંસંતુ ધર પણ ખીરા મૂકીને મહિલાશ્રી રવામીવત્સલ કોબળની નજરે રાત કરી. જ્યાં સાધર્મીઓને નિમત્રણ મોકલ્યાં. ક્રાન્તિલાસને નિમત્રણ આપવા મારે મહિલાશ્રી પાસે જ ગયો અને બહુ બાંધકાં કરીને જમણુમાં આવવાની વિનંતિ કરી. ક્રાન્તિલાસ જેટલા શ્રીમત હતા તેટલા જ નમ્ર અને વિવહી હતા. આથી જમણુમાં જ્યાં સાધર્મીઓઈએ સાથે તેઓ બેસી ગયા. બરાબર ૪૮ઘી વાનગીઓ ક્રાન્તિલાસના જમણુમાં હતી તેટલી જ વાનગીઓ મહિલાશ્રી પણ કરાવી હતી. ઉકસે ઉકસે પાપડો ટોપડો લઈને મહિલાશ્રી પીરસી ગયો હતો. ભોંકા બાથમાં પડી ગયા હતા. કે મહિલાશ્રી પ ના ગરીબ હોવા છતાં કમળ કરીને એને આણુ મોકુ જમણુ કે વાનુ કારણુ શુ હતું ? પણ કાઈના દિલની કાઈને ક્યારથી ખબર પડે કસા ?

૧૫ પી સતા પી સતા ક્રાન્તિલાસ શેઠ પાસે આવીને મહિલાશ્રી બરાબર અધી જ પાપ પીરસે અને ક્રાન્તિલાસને મુખાન ઉતારવાનો

આનંદ અનુભવ્યો, પરંતુ કાન્તિલાલ શેઠને અર્ધી પાપડ મળ્યો છતાં તેની કાઈ ઊણપ દેખાઈ નહીં. બધાએ જમી લીધું એટલે મણિલાલે વિવેક કરીને કાન્તિલાલ શેઠને પોતાના ઘરમા આરામ કરવા બેસાડ્યા. એનાથી પૂછ્યા વિના રહી શકાય તેમ પણ ન હતું, તેથી સામે બેસીને મણિલાલે પૂછ્યું, 'કેમ શેઠજી ! અર્ધી પાપડ માટે તમને કાઈ લાગ્યું કે નહીં ?'

'અર્ધી પાપડ !' કાન્તિલાલ બોલ્યા, 'મને તો કાઈ ખબર નથી ને તમે અર્ધી પાપડ માટે પૂછો છો ? શી વાત છે એ મને સમજાવશો ?'

'ત્યારે તો મારું ક્યું કારણ નકામું ગયું,' મણિલાલ બોલ્યો. 'તમારે ત્યાં જમણું વખતે તમે મને અર્ધી જ પાપડ પીરસ્યો હતો, એનો બદલો વાળવા માટે તો મારે આ જમણું ગોઠવવું પડ્યું, ને મેં પણ તમને અર્ધી જ પાપડ પીરસ્યો, છતાં તમને કાઈ ખોટું લાગ્યું નહીં.'

'તો એમા શું ઘર્ષ ગયું ?' કાન્તિલાલ શેઠ બોલ્યા, 'જો આટલા માટે જ તમે શક્તિ ઉપરાત ખર્ચ કરીને આ જમણું ક્યું હોય, તો તો તમે બહુ ખોટું ક્યું. ભલા માણસ, તમે ક્યા જમવા બેઠા હતા ને મેં તમને ક્યારે અર્ધી પાપડ પીરસ્યો હતો એ પણ મને તો યાદ નથી હવે બતાવો કે આ જમણું કરવા જેટલી તમારી પાસે મૂઠી હતી કે કરજ કરીને આ બધું ગોઠવ્યું છે ?'

કાન્તિલાલ શેઠની સામે નજર માડતા માડતા મણિલાલની આખમા ઝળઝળિયા આવતી ગયા એ બોલ્યો, 'જે ઘરમા તમે બેઠા છો એ ઘર ગીરા મૂકીને અને એ ઉપરાતની રકમ કરજમા લઈને મેં આ કામ ક્યું છે હવે મને તેનો પસ્તાવો થાય છે જેના માટે મેં આ ક્યું તેનું આપના દિલમા તો કાઈ જ થયું નહીં. આપના આ વિશાળ હૃદય માટે મને ખરેખર માન લેખજો છે.'

'તો આજના સ્વામીવત્સલનું ખર્ચ પણ મારા ઉપર,' કાન્તિલાલ શેઠે પોતાની ઉદારતા બતાવતા કહ્યું, 'તમે આ ખર્ચની જેટલી રકમ

વાપરી છે તે ખસુ કુ ચૂકી આપુ કુ હવે પછી તમારે આવે.
ઈર્ષ્યાભ્રમ નીકળી તમે તો કુ મને ખબર પાતીય. અને જમણુનો
બધો ખર્ચ કાનિલામે છાતી લીધો મણિલાલ કરજમુક્ત જન્મે અને
સાથે સાથે ઈર્ષ્યામુક્ત પણ બની ગયો. કાનિલામે આ પ્રકારે એક
સાધર્મી આઈને કરજભારથી મુક્ત કરી દીધી.

આવા રાજ દેવ અને ઈર્ષ્યાના કાવે તમારામાં ક્યારેય આવે
છે ! યાત્રીઓ કહે છે—

અરિહત નહીં જલ અતર્યે
અરિ-મત કમી નહીં શાલત હૈ ।
જિભિયા હયિયાર નહીં કર્યે
અરિ ડનકો હી નિત્ય હપવત હૈ ॥
ગિનમે પાપસે હાથ ઠઠાય દિયા
હયા-ચર્યમે ખ્યાન હગત્ય દિયા ।
તે હી નિશ્ચય મનસે ઠરાય કિયા
તે હી કર્મસે જગ મચાવત હૈ ॥

જ્યા હ પગ અરિહત જનવાન નથી તે કદાપિ અર્તપ્રિય
દુસ્મનાના અત કરી શકતો નથી. જેણે કાજમાં રાત્રી, દરન અને
આરિત્રાન હથિયાર નથી લેને અતરના દુસ્મનો નિત્ય હમાવતા રહે
છે. જેણે પાપમાંથી હાથ છાતી લીધો હોય તે સ્વ અને 'પર'ના
વિવેક તપ્તો હોય એવો મન વચન અને ક્રિયાએ કરી સાધર્મીમાં
ખ્યાન નાન્યારે આ મા ૮ કર્મની સામે ત્રણ એવી શકે છે અને
વિજય મેળવી શકે છે. દયા એ ધમનુ મૂળ છે. ધમ્મો મંગલમુક્તિદ
અદિસા સંગમો તથો — અદિસા એ ધમનુ પહેલુ પગથિયું છે.
જ્યા સ્વદયા છે ત્યાં પદ્મના જાતી જ જાય છે. શૂદ્ધામાં પાવાર-
હાપામાં વેરમળમ્ — સ્પૃહ વિસાથી જમણુ એ હૃદયેના અક્ષત
છે અને સજ્જામો પાવારહાયામો વેરમળ એ સાધુનેના
મહાક્ત છે. માટે કાઈપણ પ્રકારની દિસામાં જમા રહેશે નહીં મનથી

એવો દરાવ કરી લેજો કેહું કાઈપણ પ્રકારની હિંસા આચરીશ નહીં હવે તો દિવાળી આવી ગઈ છે તમે પણ ફટાકડા ફેડીને અને કાઢિયામા દીવાઓ પ્રગટાવીને દિવાળી ઊજવવા તૈયાર દરો, પરંતુ ન્યાસુધી સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રના અજવાળા અતરમા નહીં ફેલાવો ત્યાસુધી અધારા ઉલેચારો નહીં કેટલાક લોકો તો ફટાકડાના ભડાકા ઓકગઓને નામે બોલાવતા હશે. પણ ન્યારે એના કર્મના ભડાકા બોલવા માગશે ત્યારે ઓકરા નહીં બચાવે ! સાચી દિવાળી તો પ્રગટી ભગવાન મહાવીરના જીવનમા તેઓ મોક્ષમા ગયા ગૌતમ-સ્વામીને દેવળજ્ઞાન અણુ, તો તેમની પણ સાચી દિવાળી બની ગઈ જેમણે ત્રણેય કાળને એક જ સમયે જોયા એની દિવાળી સાચી દી'વાળી અર્થ તમે પણ દિવાળી ઉપર ચોપડા બદલાવો છો, પણ કર્મના ચોપડામા કાઠિયાર નજર કરી છે ? વિક્રમનો સવત ચાલે છે, પણ વિક્રમે પોતાના પ્રજાજનોના કરજ ભરપાઈ કરીને ચોપડા બદલાવ્યા હતા તેવી જ રીતે તમે એકાદ સાધર્મી ભાઈનું કરજ ભરપાઈ કરી શકશો ખરા ?

અન્ય દર્શનવાળાઓ તો મદિરના છુણોદારમા અને ઉપધાન આદિ તપના નિમિત્તે લાખો રૂપિયાનો ખર્ચ કરી નાખે છે, ત્યારે તમારા ધર્મ નિમિત્તે તમે કેટલો ખર્ચ કરો છો ? તમારી જૈનશાળાઓ, તમારા સાધર્મી ભાઈઓના બાળકો અને ભાઈબહેનો માટે તમે શું ક્યું છે ? ભગવાન મહાવીર, શાલિવાહન અને વિક્રમના આજે સવત ચાલે છે તેમણે તો દિવાળીને દીપાવી દીધી, તમે પણ—

શુભાશુભના દિયો સરવાળા, લાલ-ખેટ લો લક્ષે રે,

સરભર ખાતા કરો સર્વના, પ્રજા કરવા નિજ પક્ષે રે

તમારા હાથથી કેટલું શુભ કર્મ થયું અને કેટલા અશુભ કર્મો થયા ? કેટલાને છેલ્લ દીધી અને કેટલાના ઉપર દયા કરી ? એ સરવાળા બાદબાકી કરી જુઓ હૈયું ખોલી નાખો જેનું હૈયું ખુલ્લું હોય. તેના જ હૈયામા ઉચ્ચ ભાવના પ્રવેશ કરે છે વિચાર, વાણી અને વર્તનને એક બનાવી નાખો તો જ તમે મહાત્મા બની શકશો તમારા

મનની સાચી કિમ્મત છે એ મનને જાગવાનમાં જોડીને તમે મહાત્મા
બની રહો છો. મણિલાલે જામે કાન્તિલાલ શેઠ પ્રત્યે ઈર્ષ્યાથી પ્રેરાઈને
જન્મજ્યુ ક્યું' પણ કાન્તિલાલે પોતાના હૃદયની ઉદારતા દર્શાવીને મણિ
લાલનું બધું દેવું પતાવી દીધું. ઉદારતા એ મોટા જનવાનું મુખ્ય
લક્ષણ છે. મોદાઈનું માપ ગુણોથી મપાય છે.

મન મોડું છે જોડું તે જન મોટા થાય,

હાથ ગુણ ધીરજ નમ્રતા સદા તેનામાં હોય.

માટે રાજ દેવાડિ ક્યાયોથી મુક્ત બને. 'કયાપમુક્તિ કિલ્લ
મુક્તિરેવ'. ક્યાયોથી મુક્ત બને. તો જ સાચી દિવાળી કિલ્લી
જણાય. જનના હૃદયમાં કામ, ક્રોધ ને ઈર્ષ્યાની હોળી સળગતી હોય,
તેને દિવાળી અને હોળી જન્ને સરખા છે.

જલ ક્રોધ-અરિ મહાકર વસી

અગ્નિસમ તાપ વિજ્ઞાપત હિ ।

તલ મેઘ સમ જલધાર સમા

અરિતાપકો કાપ સમાપત હિ ॥

પોતાના મન અને પોતાની જાત પર કાળૂ ધરાવવો એ જાધા
દિજ્યોમા સકુથી અકિષ્ણતો વિભવ છે.

માટે એ ક્રોધ, ઈર્ષ્યા આદિ અગ્નિને શાન્ત કરવા માટે હાથાડી
ચીત્તજ જળનો છટકવ કરે, સાધર્મી' નહિજોતો સત્કર કરે. મૃદસ્થ-
સ્થવરમાં અતિથિ વખતે વાણી અને વર્તનમાં કેમશતા આવવી જોઈએ.
કુપદરાજને આવેલા અતિથિઓનું ચ માન કરવામાં જોવી જ કેમશતા
વાપરી અને જાનું બાવળીનું સ્થાગત ક્યું' તમે પણ મૃદસ્થ જનવા
નાદતા હો. તમારે અતિથે આવનાર દરેક માણસને તમારે આવકાર
આપવો જોઈએ, પછી તે તમારો મિત્ર હોય કે દુશ્મન હોય. મૃદસ્થોનો
આ ધમ છે. દવે ત્યાં શું જાશે તે જાણસરે.

ૐ શાન્તિ

અધ્યાયન : ૮૮

(રવિચાર, તા ૬-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રશ્ન્યા ત્રણેય લોકમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે દ્રૌપદી દેવી બત્રીસ લક્ષણવાળી હતી તેના માટે બનાવેલો સ્વયંવરમંડપ મુગધી દ્રવ્યોથી મધમધાયમાન બન્યો હતો. આસનો અને મચ્છો પર બેસનારા રાજાઓના નામો અક્ષિત કરેલા હતા દુપહરાળએ પોતાના પુત્ર ધૃષ્ટદ્યુમ્નને હાથી પર બેસાડીને રાજાઓના ઉતારા પર સ્વયંવરના સમય પર પધારવાનું આમત્રણ આપવા મોકલ્યો. આમત્રણ મળતા જ રાજાઓ પોતપોતાના શરીરને શોભાવવા તથા વસ્ત્રાભૂષણોથી સજ્જ બનવા લાગ્યા સાસારિક વાસનામાં પડેલા જીવોને આવી તૈયારીઓ કરવી પડે છે તમારી દીકરીનું સગપણ કરવાનું હોય તો તમે તેને સારા સારા વસ્ત્રો અને દાગીનાઓ પહેરાવીને મહેમાનો પાસે મોકલો છો અને દીકરીને લક્ષ્યાભણ કરો છો કે મહેમાન જે કાંઈ પૂછે તેનો બરાબર જવાબ દેજો અને કાંઈ કયાશ ન દેખાય તેવું વર્તન રાખજો

જ્યારે ક્ષણિક વસ્તુ માટે આટલી તૈયારી કરવી પડે છે, ત્યારે શિવરમણીને વરનારા આત્માર્થીઓને કેટલી પૂર્વતૈયારીઓ કરવી જોઈએ ? જે સુખ આવ્યા પછી જાય જ નહીં અને અનંતા લવેતો ભાગીને ભુજો થઈ જાય, એમાં કેટલી તાલાવેલી જોઈએ ? તમને પરણવા જતી વખતે જેવો ઉમળકા હતો, તેવો ઉમળકા પૌષ્ઠ કરવામાં

દેખાય છે ? જ્યાંસુધી સાધના માટે તમન્યા નહીં હોય ત્યાંસુધી સિદ્ધિ દૂર ન દૂર રહેવાની છે. પૌષ્ણ કરનારે રાત ને દિવસ ભજવાનનાં કામ, ગુણ અને પર્ણાવની સાથે જ પોતાનાં કામ ગુણ અને પર્ણાવની સરખામણી કરી પ્રજા સમાન બનવાનો સતત પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. કૃપાપાક આધે હોય તો લક્ષ્યનો આકાર કદાપિ આવે જ નહીં. આત્મસિદ્ધિની ઝખનવાળાને ધર શું કહેવાય એની ખબર હોતી નથી, કારણ કે—

પ્રીતિ બનતી પર થકી, જે લોકે હો તે ભેદે ભેદ,

પ્રથમ પુરતી રાખતા એકવતા હો દાખી ગુણુ બેદ.

ગુણસ નિષ્ણદ્યુ પ્રીતી

છવે બનતકાળથી પસી ગુલામી સીધારી છે એ બનાવ્વિજળથી કાલકામાં કટાઈને મોઢમાં મરાઈ રહ્યો છે એ જ કારણથી તેને ચાર ગાનિ, ચોવીસ દાક અને ચોરસી લાખ છવોનિમાં ભટકુ પડ્યુ છે એમાં જે નિવેંડ લાવે, તો જ સવેચ જાય. છવે સસારી વિક્ષોમાં જાણ્યો આવે, તો ૮ ધર્મમાં રચિ જોડાય છે. સિદ્ધાંતી આપ્ય પ્રમાણે વર્તનારે છેલ્લે જ સિદ્ધાંતો કૃપાપાત્ર બને છે એક સરકારી નાઈ બાંધે કસિયાવરમાં બે-ચાર સદી દિન બીસુ કાંઈ ન લાવી હોય તોપણ કુળ અને કુટુંબને કુધારી કે છે, ત્યારે લાખ રૂપિયાને કસિયાવર લાવનારી અસરકારી નાઈ ધરમાં આવી જાય તો ધર આપુ બચડી જાય છે. માટે તમે પસી પમાન હોડી હો. તમે તમારા દેહને પોષવામાં અને તગડામાં શું આમી રાખો છો ? જ્યાં તમારા વાળ કળા મરીને પિળા થઈ જાય છે તે જમીસ હાંત તમારા હોય, તો એ ખરવા કેમ મરે છે ? માટે આપણ રાખો કે પુરુષોથી બનેલુ સરીર એ પદ્મ્ય છે એના જાતન માટે આટલી બધી સક્તિ શું કામ ગુલામી દો છો ? તમે ૭૮લી સજાળ સરીર માટે રાખો છો તેના ચોખા ભાગની સજાળ પણ આત્મા માટે રાખો છો ? સરીરમાં કે કપડામાં પહેલા ઘખને દૂર કરવા માટે તમે તરત જ તૈયાર થઈ જાય છો, પણ

આત્મામા દેટલાક કાંઈ પડ્યા છે? છતાં ભગવાન જેની ના પાડે તે જ આચ-
રણ તમે કરી રહ્યા છો. ભગવાનને રીજવવા માટે સર્વોપણ કંઈ પડે છે
અજાણાપણે સોવદ્વાળે, અજાણાપણે નિરુવદ્વાળે, પરં
તે મા દેડ પરં કુસલસ્થ દંસણં ॥

—આચારાગમૂત્ર અ ૫, ઉ ૬.

દેટલાક જીવો આત્મા બહાર ઉઘમી વર્તે છે, અને દેટલાક જીવો
આત્મામા નિરુઘમી વર્તે છે આપુ તને ન હો. આત્મામા જ તારો
ઉઘમ હો અને આત્મા બહાર તારો ઉઘમ ન હો તમે તમારા આત્માને
રીજવી શકો તેમ છે? જો રીજવવા હોય તો સંસારની આસક્તિ
છોડવી પડશે આત્માર્થી જીવને તો ત્યાગ જોઈએ છે, ભોગ જોઈતા
નથી, અને વૈરાગ્ય ગમે છે, વિલાસ નહી, તેને સત જોઈએ છે, સતાન
નહી, તેને ધર્મ પ્રિય છે, ધન નહી, તેને મોક્ષ જોઈએ છે, પણ
મરણ નથી જોઈતું, તેને સુગતિ જોઈએ છે, દુર્ગતિ નહી. ભગવાન
કહે છે કે જેમ તમે ધન મેળવવામા અતૃપ્ત છો તેવા જ જ્ઞાન મેળવવામા
અતૃપ્ત બનો તમે એક સામાયિક કરવાની બાધા લીધી હોય ને કુરસદ
હોવા છતાં બે સામાયિક કરતા નથી પણ એકવાર સો રૂપિયા મળી
ગયા હોય, છતાં બીજીવાર મેળવવા માટે તો દોડાદોડી કરી મૂકો છો.
તમારી તૃષ્ણા તો પારાવાર છે જેની તૃષ્ણા વિશાળ છે, તે મોટામા
મોટો કાળ છે તમે અસતોષની લશૂકતી જવાળામા સળગી રહ્યા
છો, માટે આ અવસર મળ્યો છે, તેને લેખે લગાડો.

દૃષ્ટાન્ત—બાદશાહ એકબર અને બિરબલ એકવાર નગરચર્યા જેવા
નીકળ્યા દરેક પ્રજાજનો બાદશાહને સલામ ભરતા જતા હતા આલતા
આલતા બજારમા એક વાણિયો પોતાની દુકાનમા લમણે લાય દઈને
બેઠો હતો તેના પર બાદશાહની દષ્ટિ પડી ગઈ આથી બાદશાહે
પૂછ્યું, ‘બિરબલ ! મારી બધી પ્રજા મને મૂકીમૂકીને સલામ કરે
છે, દરેકના મોં પર આનંદ છે ને આ વાણિયો ઉદાસ કેમ બેઠો છે ?’
બિરબલે જવાબ આપ્યો, ‘જહાપનાહ !’ ‘કનિયા સદા ઉદાસો.’”

સ્વયં જનવાન પશુ એની ઉદાસીનતા મટાડી શકે નહીં બાદશાહે
હજુ જરે એમ તે હાથે ! એને મારી પાસે બોલાવે. હુ એની
ઉદાસીનતા મટાડી દઈ

વહિયા ! બોલાવવામા આવ્યો, બાદશાહે તેને પૂછ્યુ કેમ
સાંડ ! તમે બાદશા નવા ઉદાસ જનીને બોલા ડો તો કાઈ વેપારમાં
મેટી ખોટ ખાતી છે કે કાઈ ખીજ ઉપાધિ ખાતી પડી છે !

હજુર ! વહિયો બોલ્યો હુ એક સાધારણ રિશ્તિનો
વેપારી છુ સિવાળાની મેલમ ખાતી, ને મેં વેપારની લાલચમાં
ધાબળાઓની ખરીદી કરી પશુ મારી પાસે પ્રમાણે ધરાખી વધી
નહીં ને મારી મૂક્યું ધાબળામાં રાખાઈ ચઈ હવે આવતા સિવાળા
સુધી મારા વનાર ખાતી ગયો છે

ફેરસા ધાબળા વખ્યા છે ! બાદશાહે પ્રશ્ન કર્યો. લગભગ
દોઢસા ધાબળા પડે તથા છે શહે જવાબ આપ્યો. શેનો જવાબ
સાંભળીને મહારાજ બોલ્યો શક ! એમાં શુ મોટી વાત છે ! ખાતરી
કાલથી તમારા ધાબળાઓની ધરાખી વધી તથા મારે હવે ઉદાસીનતા
છાંડી દેતો. વહિયો બોલ્યો પશુ હજુર ! ખાતરે ઉનાચ બેસી
અથા હ દવ ફેઈ એક સજુ ધાબળો ખરીદે નહીં ને વ્યાપ કરો ડો
કે ધાબળાની ધરાખી વધી જશે ! બાદશાહે હજુ એ જુદુ આત્મી
કાન ત્યારે. તમે દોઢમાને ધાબળા બેઠવાને તૈયાર રાખ્યો.

રાજા કે ના બિચારે બાદશાહે હજુ નામદાર ! સાધારણ
આત્મ તો એક દોષ છે પશુ અસતોડી માણસને એવીસાથે અસ્થિતાર
આત્મ સામટી હાથ છે માર એ વહિયાની ઉદાસીનતા મટી શકશે
નહીં બાદશાહે જવાબ આપ્યા એના નવા ધાબળા આત્મ-
કામ વચાઈ તથા તજ ઉદાસીનતા ચાલી રહેશે ! ખી ? કિસ્સે
વરી સમામાં બાદશાહે આગા કરી આવતી કાલથી સમામાં આવનારે
નવા ધાબળા ધાબળા બેઠીને / આવણુ ને કાઈ નવો ધાબળો
બેઠીને નહીં આવે તેન પામ્યો રહિયા હડ થશે ! રાજાની આગાથી

બધાને આશ્ચર્ય થયું કે ભર ઉનાળામાં રાજ્યએ આવી આઝા કેમ કરી હશે ? પણ હવે તો બાદશાહની આઝા પાલ્કે જ છૂટકે.

ખીન્ને દિવસે સવારથી જ વાણિયાની દુકાનમાં ધરાડી વધી પડી શરૂઆતમાં તો તેણે અઢી રૂપિયામાં ખરીદેલો ધાબળો પાચ પાચ રૂપિયે વેચવા માડ્યો, પણ દસેક ધાબળા વેચ્યા બાદ તેને લાગ્યું કે એકના બમણા કરવા એ બરાબર નફો ગણાય નહીં, એટલે તેણે ધાબળાનો ભાવ દસ રૂપિયા કરી નાખ્યો. પણ દસ રૂપિયામાંયે ધાબળા માટે પડાપડી થવા માડી પચાસેક ધાબળા વેચ્યા બાદ તેણે ધાબળાનો ભાવ પચાસ રૂપિયા કરી નાખ્યો. પણ ધાબળા તો ચપોચપ ઊપડવા લાગ્યા હવે તેણે એક ધાબળાની કિંમત એકસો રૂપિયા કરી નાખી આમ કરતા કરતા છેલ્લે એક જ ધાબળો બાકી રહ્યો, ને બાકીના ધાબળા ઊપડી ગયા વાણિયાની દુકાનમાં રૂપિયાનો ઢગલો થઈ ગયો સૌથી છેલ્લે બિરબલે જઈને વાણિયાને પૂછ્યું, 'શેઠ ! ધાબળાનો શો ભાવ છે ?' વાણિયો બોલ્યો, 'સાહેબ, ધાબળા તો બધા ખસાસ થઈ ગયા.

બિરબલે કહ્યું, 'શેઠ ! ગમે તેમ કરીને દુકાનમાંથી એક ધાબળો શોધી આપો તમારે જોઈએ તો બેપાચ રૂપિયા વધારે લેજો, પણ આવની કાલે જો ધાબળો લઈને સભામાં નહીં જાવો, તો પાચસો રૂપિયા દડ ભરવા પડશે.' વાણિયાને ધાબળાની ધરાડી વધવાનું કારણ હવે જ સમજાયું એણે વિચાર કર્યો કે હવે એક જ ધાબળો બાકી રહ્યો છે, માટે અઢીસો રૂપિયા કિંમત બતાવીશ તોપણ ધાબળો તો વેચાઈ જ જવાનો છે.' આમ વિચારીને વાણિયો બોલ્યો, 'એક જ ધાબળો માડમાંડ બચ્યો છે, પણ તેના અઢીસો રૂપિયા પડશે.' અને અઢીસો રૂપિયા ચૂકવીને બિરબલે ધાબળો ખરીદી લીધો.

ખીન્ને દિવસે બાદશાહ ને બિરબલ વગી પાછા બજારમાં નીકળ્યા અને બધા જોયું તો વાણિયો એની એ દશામાં લમણે હાથ દઈને બેઠો હતો બાદશાહે તેને પૂછ્યું, 'શેઠ ! તમારા ધાબળા વેચાઈ ગયા છતાં તમે હવે કેમ બિદાસ છો ?' વાણિયો બોલ્યો, 'હજુર ! મારી

ઉદાસીનતાનું કારણ જુદું છે મારા જીવી રૂપિયે પાત્ર ધાળ્યા ત્યા
આતમાં દસ રૂપિયા જેવી મામૂલી કિંમતમાં વેચાયા પછી વીસ,
પચાસ અને સો રૂપિયામાં એક એક ધાળ્યા ગયો, પણ એકરો ધાળ્યો
જાડિયા રૂપિયામાં વેચાયો. અને જો પ્રજાપતી ખબર પડે હોત, તો
એક પચ્ચ ધાળ્યો દસ રૂપિયામાં વેચત નહીં ને જાડિયા કિંમત
જાડિયો મળી જાત. મારી ઘેરેથી જૂસ ખાટે કુ ઉદાસ જુ કારણ કે
કુ કમિતા કંઈક જુ જાડિયાદ મનમાં સમજી ગયા અને ચાલતા જતા
મિત્રોને કંઈ કેમ જાડિયાદાદા ! મે કંઈ હવે ને કે કમિયા
સવા કવાસી તે જરાબર છે ને !

તમે જુ તમારા વૃથાના મિત્રોએ ક્રિયા ને ક્રિયા જાળ્યા
રહે છે. એ મિત્રોએ તાજવાની તુર છે પ્રારબ્ધમાં હશે તે
મળી જ રહેવાનું છે ખાટે કોણકોણે જોઈ કશે. રાત્રીએ કહે છે કે—

જાણિયા ! તુ જાણ મેસી રહે ને જરમાં,
તુ તરફ દ્રેષ્ટમાં તે કમ તમે તારમાં.

મારૂં પરવત્તુની મહંત જોડિયા જ્યાત્યા વરક થઈ કશે. મુઝુ
માન્યમાં સવમ અને નિર્વંદ જોડિયાવવા પ્રમાણમાં હેમ જ છે જો
કે હ સવમ આવે તે સેજેષ મથગાજેષ સિગ્ગર —તે જ કાલે
સિદ્ધ જીવી નથ. ખાટે જ તમે સિવરમણીને વરવા ખાટે સેધારી કરજો.

કુતબ ! નન ત્યા જાવેલા રાત્રીએ તે ક્રોધીને વરવા માટે
તથાપાપ મર્ષ રજા છે ખુબ કાકમાઈથી અને સવમ જીવીને સૌ
રાત્રીએ પાતપાનાની પાળતા પ્રમાણે કાથી પોણ રથ જાડિયાં મેસીને
મદનમાં જાત્યા અને સૌ જોના નામથી જાડિયા જાડિયા પર મેસીને
મ સી મોજા નિ જાવા લાગ્યા દવ ક્રોધી મદનમાં ક્યારે જાવે
તેની જાવે જાવુત કરી.

ૐ સન્તિ.

અધ્યાખ્યાન : ૮૯

(મોમવાર, તા ૭-૧૦-૧૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે.

ચાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર થાય છે. શ્રીકૃષ્ણ વામુદેવ અને દશાર, બલદેવદિ રાજાઓનો સમૂહ પોતપોતાને રથાને ગોઠવાઈ ગયા પછી દગેક રાજા દ્રૌપદીની રાહ જોવા લાગ્યો. દ્રૌપદીનો હર્ષ પણ માતો નથી જે છવો સસારની માગણી કરતા હોય, જેને સસાર ગોઠતો હોય, એને લગ્નના સમયમાં હર્ષ હોય. દ્રૌપદીએ શતપાક, સહસ્રપાકદિ તેલોનું અભ્યંગ કરી, રનાન કરી, વસ્ત્રો સજી, હાર થોડો અને મૂલ્ય ધણુ હોય તેવા અલકારો ધારણુ કર્યા કેડમાં રત્નજડિત કંદારો, ગળામાં ત્રણસરા અને નવસરા હાર, હાથમાં રત્નજડિત કંકણો, કાનમાં કુડલ, પગમાં રત્નજડિત નૂપુરો આદિ શુભાશી-થી સજ્જ થઈને દ્રૌપદી કામદેવના મંદિરે ગઈ પ્રણામ અને યથાયોગ્ય પૂજન કરીને એ કહેવા લાગી.

કરી પૂજ કામદેવની, લાખે દ્રૌપદી નાર,
દેવ દયા કરી મુજને, ભલો દેવો ભરચાર

દ્રૌપદીએ સારા પતિની માગણી કામદેવ આગળ કરી છે. ચાતા-સૂત્રની કેટલીક પાછળથી લખાયેલી પ્રતોમાં લખ્યું છે કે પ્રતિમા પાસે જઈને દ્રૌપદીએ ‘ નમોસ્તુત્યં ’ કહ્યું પરંતુ ભરચના ભંડારમાં તાડપત્ર પર લખાયેલી ૭૦૦ વર્ષ પહેલાની પ્રતોમાં તેમ લખાયેલ નથી પરંતુ

તેમાં આ પ્રમાણે પાઠ છે. મિત્રપરિમાર્ગ અજ્ઞાન કરેહ, કમિતા
 યેએવ બહેરે તેએવ લલાગજીહ — બીજા પુરાવાએ સતાવવાની
 શી રીતે દર્શાવે છે કે દ્રોષીને જાણે નિનાપૂર્ણ વિષે જે
 દર્શાવે સુત્રોમાં આવી છે તે દ્રોષી વધારે પડતી છે અને સમય
 વિનાની છે આમ આમારી શ્રાવ્ય પરથી જણાઈ આવ્યું છે તેઓથી
 હમે છે કે—

આમારા આત્માના ચાતુર્ભૂષ દરમ્યાન શી સુધીરવિજ્ઞાના પીઠ-
 સિંધુ શી રીતે વિજ્ઞાના અમારમાં પદિમાત્રની પ્રતિબિંબ પ્રતિ નેવામાં
 આવી તેના ઉપરથી જણાય છે કે અસહી પ્રતેભાં નમોત્સુર્ણ નો
 પાઠ નથી વળી અભયદેવસુરિએ દર્શાવે આદિ નવ જાણે પર દીક્ષ
 હળી છે તેમજે સાતાસુત્ર પર વિક્રમ સવત ૧૧૨ માં દીક્ષ હળી છે
 તેમાં તેમજે પોતાની પ્રતિબિંબ નમોત્સુર્ણ રહિત પાઠ રાખ્યો છે
 અર્થાત્ નમોત્સુર્ણ કે તે સમયે બીજા પાઠેની દીક્ષ તેમજે કરી
 જ નથી.

વળી દર્શાવેસુત્રમાં ત્રણ પ્રકારનાં નિત્ય કહેવામાં આવ્યા છે
 (૧) અવધિયાની નિત્ય (૨) મન પર્વણની નિત્ય, અને (૩) દેવળની
 નિત્ય. તેમાં પ્રથમના અવધિયાની નિત્ય જાણી લઈ શકાય. માટે દ્રોષીએ
 કમદેવની પૂજા કરી એમ દાખલ થાય છે કારણ કે સંપૂર્ણ વીતરાગી
 પ્રભુ પાસે કે ત્યાગીની પાસે ભોગની માગણી કરનાર મૂર્ખ હરે છે.

દુસ્તાનને આ સ્વયંવરના પ્રસંગ નિમિત્તે મલ મંત્ર, જાન
 નાપુરી આદિમ સ્વાદિમ આદિ તમામ પ્રકારનો આહાર તૈયાર કરાવ્યો
 હતો. આથી સિદ્ધ થાય છે કે દુષ્ટરા ન જે સમજિતી અથવા માત્રક
 હોત તે આવી બોજનસામગ્રી એ તૈયાર કરાવે જ નહીં. દ્રોષીને પણ
 તે વખતે સમજિત હોય તોયે કાઈ કુગોંડ મળતો નથી.

વળી મૂર્તિ પૂજાની જો અતિ આવશ્યકતા હોત, તો પંચપરમેષ્ઠિ-
 પદના નમ કાર સાથે ૫૪ ૧૬ નામુ હોત તે ઉપરાંત આનંદાદિ

દસ આવકો તથા તુ મિયા નમરીના ॥ ખપોખધીજી આવકો આદિ ધણા અધિકારોમા પાણુ ધરદેરાસરની કોઈ વાત નીકળતી નથી જ્યાં જડ પૂજની શરૂઆત થઈ, ત્યાં દયાધર્મને દેશવટો દેવાયો પ્રભુ તો છકાયના રક્ષક ને છકાયના નાથ છે તે ભગવાન હિંસાએ ધર્મ કેમ પ્રરે ? આમારાગ-સૂત્રના ચોથા અખ્યયનના ખીમ ઉદ્દેશમા હિંસાથી દોષ નહી માનનારનું વચન 'અનાયવચન' બતાવ્યું છે વળી 'દોસં દુર્ગમદ્વદ્વળ'—હિંસા એ દુર્ગતિમા લઈ જવાનું કારણ છે એમ દર્શવૈકલિક આદિ સૂત્રોમા ઠેર ઠેર કહ્યું છે માટે—

પુત્ર કહે માતા વાંઝણી, વાત ન માને કોઈ,
એ દષ્ટાન્તે બાણુએ, હિંસા ત્યાં ધર્મ ન હોય

દીકરો કહે કે મારી મા વાંઝણી છે, તો એ વાત અસત્ય જ છે એમ હિંસામા ધર્મ માનવો તે મિથ્યા છે જોતોના સાધુસાધ્વીને સ્નાન, માળા, વિશેષન, વિભૂષા, દાગીના, સચેત પુષ્પ, સચેત પાણી આદિ કદપે નહી, તો જેને પ્રભુ માન્યા તેને તો કેમ જ કદપે ? તિથિને દિવસે, પર્વપણુ તેમ જ ઓળો આદિ દિવસોમા આવકો લીલોતરી શાકની ખધી કરે, અને ધર્મને નામે પ્રભુ પર પુષ્પ ચઢાવવા અને ફળો મૂકવા આદિમા પાપ ન માનવું એ શું મિથ્યા નથી લાગતું ? માટે તમે તમારી ભુદ્ધિને કસો અને વિચાર કરો કે જે પ્રભુએ જન્મ, જરા અને મરણ તજી દીધા અને પરમપદ નિર્વાણની પ્રાપ્તિ કરી તે પ્રભુને ફરી વાર કોઈ માતા બનીને જન્મ કરાવે, કોઈ તેના પિતા બને અને કોઈ માનવ ઇન્દ્ર-ઇન્દ્રાણી બનીને નાટક લાજવે એ શું ચોખ્ખું કર્તવ્ય છે ? નાટક જેવા ખેલો અને પ્રભુને પારણા આદિમા સુસાવવા એ શું જૈનદર્શનથી વિરુદ્ધ નથી ? કયા અતીન્દ્રિય પરમાત્મા અને કયા એકેન્દ્રિય પ્રતિમા ? પ્રભુમા અનંત ગુણો સિદ્ધાન્તપ્રતિપાદિત છે, ત્યારે તેમની પ્રતિમામા એક ગુણુ પણ દેખાય નહી ! પ્રભુ અનાહારી નિરાહારી અને પ્રતિમા પાસે અન્નકૂટ પૂરવા એ કયાનો ન્યાય છે ?

વળી સામ્યોર્થા નિર્ભરિયા સામ્યતી વલ્લવી છે કેઈ કરીને
 થઈને એવવી દીધી હેલ્ય તે સામ્યતી કહી સહાય નહીં દેવતાઓ તે
 આવી પ્રતિભાઓ આરસાન અને ચોપાઓ બધાને પૂરે છે એ તેમનો
 નિત આચાર છે પણ પ્રભુનો અદિસાધન અમીકર કરનારને ધર્મના
 નવાના નામે ક્યાંય દિસાદિ કરવાની વીતરાએ આપ્યા કરી નથી જડ
 આલ જાને ક્યાંય અકરવ અપાયું નથી. રાનીઓએ તે બીપાવિક-
 સૂત્રમાં ચાર આશ જોયો જતા નાં છે : યમ્મસ્સ સામ્મસ્સ જતારિ
 સાલ્લજ્ઞા પમ્મજ્ઞા સં સદ્ધા—ચાયણા પુચ્છણ્યા પરિયટ્ઠણા યમ્મ-
 કહસિ । આ ચાર આશ જાનો છે (૧) વાલ્લુ એકે મુરુ પાસેથી સૂત્રના
 અર્થઅર્થિત વાચના લેવી. (૨) પુચ્છણ તે અપૂરવાન પામવા માટે
 સસમ નિવારવા માટે પત્ની પરીક્ષા લેવા માટે અને જિનેશ્વરના માનને
 દીપાવવા માટે પ્રશ્ન પૂછવા. આમ પ્રશ્ન પૂછવાથી કંક્ષાત્રોક્તિમિતે મિત્ત્યકવ
 મોક્ષમિત કર્મ છેદાઈ જાય છે (૩) પરિયટ્ઠણાથી પૂર્વે લલ્લેશા નિત્યમાનિત
 સૂત્રો અરજસિત થાય, બે જાલમિત પ્રાપ્ત થાય માટે તેનું વાર વાર
 રટણ કરવું (૪) ધર્મકથા એટલે ધર્મની કથા વાંચવી અને સંભળવી
 આવી નિર્જરા માય અને સચાર પ્રત્યે ઉદ્ધસીનતા આવી જાય.

નવચિંત્તઓ વર્તમાનપત્રો આદિ ચુમાર પ્રેમ રાજાઓ
 એ વિકલ છે. ઉપર દર્શાવેલાં ચાર આશ જોયો સિદ્ધ થીલુ કેઈ
 આલ જાન નથી. આજે તે જડપૂજનનો જમાનો વધ્યો છે જરૂર
 મુલ્ય એ પૂજનચાત્રિ છે આજીને નહીં માટે ચુલોની પૂજા કરે.
 પ્રભુની આપ્યા એ જ ધમ છે આજાપમામર્ગ ચર્મ (આચાર્યસૂત્ર
 અ. ૬ છ. ૨) તીર્થકરેવ કહે છે કે આપ્યાની આરાધનામાં જ આરો
 ધમ છે મનુષ્યોને માટે આ કેટલું એક કરમાન છે ।

રાજાની પાસે આવીને કેઈ પ્રભુ એમ કહે કે મારે તમારી ભક્તિ
 કરવી છે અને એ રાજાના હ પ્રભુને વસિરિને તેનાં લેલો-મંત્ર રાજાને
 આપે તે રાજા ખુશી થાય ખરો ? અથવા તે એ પ્રભુ રાજાની

ભક્તિ કરી કે અભક્તિ ? તેવી જ રીતે ફલ-પુષ્પાદિ વનસ્પતિ ધરાવવાથી અને ચામડા આદિથી, તાલીઓ પાડવાથી અને ઉષાડે મોઢે ખેલવાથી અનેક છોવાની હિસા થાય છે ધૂપ અને દીવાથી, ચણ હોમ હવનાદિથી તેજસ્કાયની હિસા થાય છે પખાલ આદિ સ્નાન કરવાથી પાણીની હિસા થાય છે વાગ્ગિત્ર, દાગિયારાસ આદિથી વાયુકાયના છોવાની હિસા થાય છે મૂર્તિ ખનાવવામાં પૃથ્વીકાયની હિસા થાય છે માટે આત્માથી છોવાએ ભગવાનના ૭ પુત્રો સમાન છકાયની હિસા ધર્મને નામે કરવી તે હિચિત નથી માટે હિસા અને રગરાગથી અટકા વિલાસ છોડી વિકાસ સાધો કેવળી પ્રભુએ ધર્મના ચાર આલખનો કહ્યા છે તેને જ પકડો અન્યની દેખાદેખીથી કે તમારા મોજશોખને તૃપ્ત કરવાને ખાતર પણ આલુ આચરણ છોડો ભગવાને સયમને જ માત્રા કહી છે, ઇન્દ્રિય અને મનના નિયંત્રણે જપ કહ્યો છે આમ ભગવતીસૂત્રમાં કહ્યું છે માટે શાસ્ત્રને વાચો, વિચારો અને જડભાવની બંદીને દૂર કરીને ચૈતન્યભાવને ઉગાળો.

કામદેવની પૂજા અને પ્રાર્થના કરીને ક્રીપદી પોતાની દાસીઓ સાથે અતપુરમાં આવી ત્યાંથી સ્વયંવરમંડપમાં આવવા માટે તૈયાર કરેલા રથમાં તે બેસશે ત્યાં શુ જાનશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

અધ્યાયનાં : ૬૦

(મળનવાર તા. ૮-૧૦-૧૭)

જ્ઞાતી નામે સિદ્ધાન્ત પ્રક્યા. ગણે મળનાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

ચાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં શ્રીફલ્લો અધિભર થામે છે સમવાનની વાણી વિષ્ણુ કરનારી, શાન્તિ સ્થાપનારી આપત્તિને દુર કરનારી તથા મયજ કરનારી છે આવા વીતરાજની વાણીની સાધના ૧૧ આદિ કરનારુ કમ્પાણે ઘર્ષ નય છે આ વાણી આદ્યને ક્ષેત્રે ઘર્ષ જનારી છે જેને મોક્ષની સાધના કરવી હોય તેને મુષ્કમ્પાની બનવું તેષ્ઠમે શ્રી દેવચદ્રજ મહારા ૧ તેરમા જિનેશ્વર શ્રી વિમલ નાથ સમવાનની સ્તુતિ કરતાં કહે છે કે—

તારા શુભ સ્વભાવને છ આદરે ધરી નહુ માન,
તેજને તહી જ નીપજે છ એ કોઈ અદ્યુત તાન
વિમલચિન્તાવિમળતા તાહરીછ અવર ની જેન કદાચ.

હે પ્રભો ! આન સર્વમુષ્કસમ્પન્ન બન્યા હો ને આપના મુષ્કાની સ્તુતિ-આજ્ઞા કરે તને આપના જેવી વિમળતા પ્રાપ્ત થાય છે મુષ્કીન ૧ મુષ્કોની કદર હોય છે મારે મુષ્કમાલક બનેલ નહીંમોનાં મીઠા ચાણી સમુદ્રમા ચાલ્યા ૧૫ પછી એ વાળાં વળશે નહીં તમારાં ચોરન બન આયુષ્ય નહીંતા પાણીની પહે વહી રહ્યાં છે મારે આદ્યમાં સમવાનના મુષ્કાની કદ કશે સમક્ષિની જીવન શુભ સ્વભાવ બને

મોક્ષ જોઈએ છે ચાર ગતિ, ચોવીસ દડક અને ચોરાસી લાખ ચોનિમા ભટકતા છુવે દુર્ગુણને જ અહણ ક્યાં છે તમારામા ગુણ વધે છે કે દુર્ગુણ ? ભગવાન મહાવીરસ્વામીએ ત્રીસમે વર્ષે સસારનો ત્યાગ કર્યો દેવાગનાઓ પણ પ્રભુના ચિત્તને ડોલાવી શકે નહીં એવી એમની હકતા હતી

चित्रं किमत्र यदि ते त्रिदशंगनाभि-
नीतं मनागपि मनो न विकारमार्गम् ।
कल्पान्तकालमरुता चलित्वाचलेन
किं मन्दराद्रिशिखरं चलितं वदस्वित् ॥

ભક્તામરસ્તોત્ર, શ્લો. ૧૫.

‘ ભગવાનને દેવાગનાઓ ચલિત કરવા આવે, છતાં તેમના મનને એક પર્માય પણ વિકારમય ન બને પરન્તુ તેમા કાઈ આશ્ચર્ય નથી, અનેક પર્વતોને ચલાયમાન કરી દેનાર પ્રલયકાળનો મહા તોફાની પવન પણ શુ મેરુપર્વતના શિખરને ચલાયમાન કરી શકે છે ? ’ આવા ભગવાનના ગુણો ગાનાર નિર્ભળ અને અચ્ચલ બની શકે, પરન્તુ ગુણ ગાનારની આરાધના નિર્વજ્ર હોવી જોઈએ

પરન્તુ જે માનવની દષ્ટિ, ભાવ, ભાષા, સંગીત અને ખાનપાનમા અગારા ભયો હોય, જેના આચાર અને વિચાર આછકલા હોય, તે પતનને માર્ગે જાય છે દ્રૌપદીએ કામદેવની સ્તુતિ કરી જેના પૂર્વ-જન્મમા ભોગની ભગ્નહાટી ભૂખને બીખારીએ પણ પૂર્ણ ન કરી અને પાચ પાચ પુરુષોથી સેવાચેલી વેશ્યાને જોઈને જેના ચલિત થયેલા હૃદયમા વિષય પ્રત્યેની લાવના જાગી હતી એ જ દ્રૌપદીએ નિયાણુના કારણથી કામદેવની પાસે જઈને પણ કામવિકાર પૂરો કરનાર પતિની જ માગણી કરી, કારણ કે નિયાણુનો પ્રભાવ જોર કરી રહ્યો હતો અતઃ પુરમા જઈને તેણે વસ્ત્રાભૂષણો ધારણ કર્યા દાસીઓથી વીટાઈને એ ચાર ઘટાવાળા અશ્વરથમા બેઠી અને કાપિલ્યપુરના મધ્યભાગમા

ચઈને પેતાની ધાવખાતાની સાથે સ્વયંવરમડપમાં બાવી મડખા
મખ બખમાં બાવીને તેણે બધા રાજાઓને વિનયપૂર્વક વહન કર્યો
તેના હાથમાં એક પુષ્પોદ્ભવો અને મોટી પુષ્પમળા હતી. દાસીએ
રાખા હાથમાં એક વિદ્યાળ દર્પણ રાખ્યું. દ્રોપદી એ દર્પણમાં જુદા
જુદા રાજાઓના પ્રતિબિંબ જોવા લાગી. યતુર દાસી દર્પણમાં એક
એક રાજાનું પ્રતિબિંબ બતાવતાં તેનાં કુળ યોગ માતાપિતા
મોહાળપક્ષ સ્ત્રીઓ અને જાળવીશનું વલુન કરતી નભ છે. પ્રતિબિંબમાં
પણ તે તે રાજાનું સ્વરૂપ દ્રોપદી નિહાળતી નભ છે. આગળના
સમયમાં જ્યાં બાપની વખતે સ્ત્રીના જીવનનો સૂતકળા પસુ જોવાતો
હતો. સ્ત્રીકુળની પરંપરામાં ન્યાય, શીલ અને પ્રામાણિકતા પર પસુ
પૂરું વજન મળતું.

દુષ્ટાન્ત—એક સૌને ત્યાં ચાર પુત્રો હતા. તેમાં યતુને પરણાવેલા
હતા એ જો પુત્ર નવનીતલાલ વિશ્વાભાષ કરતો હતો. તેમાં એકવાર
મોટા પુત્ર પ્રેમચંદને જામના દીવાને કહ્યું તમારા નાનાભાઈ નવનીત
વેર મારી પુત્રી તારામણિ સગપણ કરવાની મારી હમ્મય છે. તમે
તમારા સિતાન પૂછીને મને જવાબ બાપને. પ્રેમચંદે ધેર બાવીને
સિતાને વાત કરી પસુ પિતાએ તરત જ જવાબ બાપે. કે બાપણે
એ પ્રવાનની પુત્રીને વહુ બનાવવી નથી, માટે બીજો કંઈ સારી જ્યાં
હોય તે ગોપ કરો. પિતાનો જવાબ ત્યાં પ્રેમચંદને ન મળ્યો. તેણે
મનમાં વિચાર કર્યો કે પિતાજી તો જુદા જ્યાં છે દીવાન જ્યાંની
બાપણે એક મળે ન વેપારમાં આટીશૂટી બાવે તેપણ મોટા
માણસની સલાહ કાન બાવ વળી સામે પત્રમે દીવાનસાહેબ કહેવાવે
૧ તો એની જ્યાંમા શું કહેવાપણું છે ? માટે બાવેલી જ્યાંની
૨ કર ન કરવા.

ત્રણેય ભાઈ-બો મેકમન બની ગયા બાપ સમસમીને બેસી રહ્યો.
દીવાનપુત્ર ના બાપી નવનીતની વહુ બનીને થ મા બાવી ચઈ દીવાને
પાતળના મં આ પ્રમાણે કવિાવ કર્યો.

હવે તો ખાવા બેસતી વખતે તારામતી રસોઈ પણ બનાવવા લાગી રાટલીના ફૂલકા ચાળીમા આવતા પ્રેમચંદ કહેતો, ‘ખાપા ! આ ફૂલકા તારામતીએ બનાવ્યા છે’ મનમા ને મનમા સમજીને શેઠ બોલતા, ‘હા લાઈ ! મોટાની દીકરી છે, એટલે એની ચતુરાઈમા તો કહેવાપણુ શુ હોય !’

આમ કરતા કરતા દુકાનનો વેપાર નબળો પડવા લાગ્યો અને વેપારમા પણ મોટી ખોટ આવી પડી શેઠે હવે વેપારનુ કામ છોડી દીધુ હતુ આથી પુત્રોએ આવીને મિતાની આગળ ગેદીની ચિથિતી વાત કરી શેઠ બોલ્યા, ‘લાઈ, વ્યવહારના કામમા દબલ દેવાનુ મેં તો ક્યારનુ છોડી દીધુ છે હવે તમે જાણો ને તમારો વેપાર જાણો, અને બહુ મૂઝાયા હો તો જેની તમે આજ શોધી છે તેની પાસે જવ એ તમારી બીડ લાગી દેશે !’

પ્રેમચંદ આજે દીવાનસાહેબને મળવા ગયો દીવાને આવકાર આપીને ચાપાણીનો વિવેક ક્યો ચા પીતા પીતા પ્રેમચંદ વાત કરી, ‘હુ આજે તમારી પાસે એક કામે આવ્યો છુ’ દીવાને જાણ્યુ કે, મોદિસના તુમારો સબધી કાર્ધક સાધારણુ કામ હશે આથી તેણે કહ્યુ, ‘એક શુ, હજાર કામ હોય, તોપણુ બતાવો’ પ્રેમચંદ ધીમે રહીને કહ્યુ, ‘વેપારમા થોડી ખાંધ જવાથી કુડીએ પાછી ફરે એવો સયોગ છે, માટે એક અઠવાડિયા માટે પચાસ હજાર રૂપિયા’

‘રૂપિયા !’ દીવાનસાહેબે ઉત્તર આપ્યો, ‘હુ તો નોકરિયાત માણસ છુ વળી દીકરીના લગ્ન કરવામા મારી શક્તિથી ઉપરાત અર્થ ચર્ધ ગયો છે મારી પાસે એટલી બચત નથી જો હોત, તો તમને ના પાડત નહી’

આજે પહેલી જ વાર કામ પડ્યુ ને દીવાને ગાળો વીટીને આપેલો જવાબ પ્રેમચંદને ગમ્યો નહી એની આશાના ચૂરેચૂરા ચર્ધ ગયા હોલે મોઢે એ બાપ પાસે આવ્યો અને બોલ્યો, ‘દીવાનસાહેબ

તો રૂપિયા આપવાની ધસીને ના કહે છે શેઠ બોલ્યા તો દવે તમારુ તમે જાણો. તમે મોટે ઊપાડે જોશ શેઠજી નીકળ્યા હતા એ જોશ જ્યારે સાચી ન નીકળી, ત્યારે કુ શું કરું ?

પ્રેમ્યદ અને બીજા ત્રણેય પુત્રો દીધા પછી જ્યાં તેણે જાપને કહ્યું અને તેમ કરેા પછી જ્યાં જાપતનો નિમિત્ત તો લાવવો જ પડેા તમે વથોજી ને જનુભવી છે. કંઈક માત્ર જતાવેા.' શેઠ બોલ્યા તો જોમ કરેા. મારા ત્રણેય મોટા પુત્રની વડુઓ તો ગરીબ ધરની ઊઠરીઓ છે તેમનાં માથાપે તો જનુ જનુ તો પદર વસિ તેમના સોનુ આપુ હશે અને દીવાનની ઊઠરી તો ધણું જનુ સોનું લાવી કરેા. બોલ્યું ત્રિસ મોટે એ જર્ણાના દામીના લઈને ગીરા મૂકી દો ને તમારેા વ્યવહાર જાણવેા એ સિવાય બીજો માર્ગ નથી. મારે જર્ણજોન આ વાત ગમી ગઈ મારે જ વડુઓને કહેવામાં જાણુ

હો હોના દામીના જાડી દાખર કરેા. ત્રણેય વડુઓએ તો મત્ર દાણની જમડીઓ અને નાકના દીરા સિવાયના તમામ દામીનાનો દમથા જ્યાં પછી જ્યાં જાણુ તારામવી પેતાની જેમ તૈયાર કરવા લાગી જ્યારે જ્યાં તારામીના દામીનાની રાહ નોઈ રહ્યા હતા ત્યારે તે જાના આપણા દામીના જન કપાની જેમ નેકરાણીના માથા પાંચ રૂપિયા આપને થઈ રહી હતી. જ્યાં જ્યાં દમ રાહી જાએ

ત્યાં વ જાવતો વાગે જાવો. તેણે પુત્રોને ઉદેશ્યને કહ્યું

અ નરવીતનુ સત્તજુ જગી વખતે તમે અને પૂજ્ય દર્જા ને મેં પનીન ન રાહી તી તમ તા ન વાણુ દહા નહી કરીને એક દહા રાહી ન રાહી રાવરા મારે પૂજ્યા જાણ્યા હતા એ પછી દ તા સ રા ન રાજુ તમ તા એક રાહના દહારને વણુધારો ન જાન તી જાવતી જામએ જા કરી બધા દવે તમે નોઈ પીડુ તાન ન રાહનતી ત્રણે જમાયી કોઈએ ખરી મુરોહીમાં અથ જા રાહી ના ત્યારે જા મરીબ જા કુલીન માથાજની પુત્રીઓએ કોઈ દહુ તાના દમના મી દીધા વખત મે ના પાડી હતી.

ત્યારે જ મને ખબર હતી કે તમે એકવાર ખતા ખાવાના છો હવે મૂડરો નહીં, મારી પાસે અગાઉની સધરેલી થોડી મૂડી પડી છે. સામેના ખૂણામાં એને દાટી રાખી છે. એને કાઢીને તમારુ કામ ચલાવો. પણ આજથી એક વાતની ગાઠ વાળી લેજો કે ધન અને રૂપના સામે નહીં જોતાં કન્યા લેતી વખતે તેનાં માતાપિતાના અને કન્યાના શુભ સામે પ્રથમ દષ્ટિ કરજો '

' બાપા ! ' પ્રેમચંદે પૂછ્યું, ' અમે તમને સગપણની બાબતમાં જ્યારે પૂછ્યું હતું ત્યારે તમને કેવી રીતે ખબર પડી કે આ કન્યા કુલીન નથી ? '

' એ બહુ જૂની વાત છે, ' રુદ્ધ અને અનુભવી શેઠ ખોસ્તા, ' આ તારામતીની માતા જ્યારે કુવારી હતી, ત્યારે એકવાર એનાથી કાઈ ખોટું કામ થઈ જવાથી એ કૂવામાં પડવા તૈયાર થઈ ગઈ હતી પણ તો એ ખબર ગઈને દીવાન જોવાના ઘરમાં થાળે પડી ગઈ પણ આવી માતાની છોકરીમાં સારા સસ્કારો ક્યાથી હોય ? '

તમે બધા આજે પૈસા, બગલો, મોટર અને એમ એ ની ડિગ્રી-એને જોતા થયા છો, પણ છોકરા કે છોકરીના સગપણ માટે એવી લાયકાત પ્રથમ જોવાની ન હોય ખરી ખૂબી ખાનદાનીની છે આજની વિદ્યાની ડિગ્રીઓ ખાનદાનીની ખાનાખરાબી કરી નાખે છે

દ્રૌપદી દર્પણમાં એક એક રાજાનું પ્રતિબિંબ જોતી જામ છે ને ચતુર દાસી તે તે રાજાની ખાનદાની, વય, વિદ્યા, શુભ, શીલ, પરાક્રમ આદિનું વર્ણન કરતી જાય છે પ્રથમ શ્રીકૃષ્ણમહારાજનું વર્ણન કર્યું. પછી અનુક્રમે દશ દશાર, જલદેવાદિ પ્રધાન વીરપુરુષોની પ્રશંસા કરી, પુરૂરિકે કમલસમાન હિરણ્યેન રાજાનું વર્ણન કરી સભળાવ્યું આમ આગળ ચાલતા ચાલતા પૂર્વકૃત નિયાણાથી પ્રેરાયેલી દ્રૌપદીદેવી પાંચ પાઠવેને જોવા લાગી તેમના જળ, વીર્ય અને પુરુષાર્થ આદિનું દ્રૌપદી આગળ દાસીએ વર્ણન કર્યું આ સાંભળીને દ્રૌપદીએ એ પાંચેય

પાંડવોના મળામાં પુખ્તદાર આરોપી દોષો ને એ બોલી, 'હું જ્યાં પચિસ પાંડવોને મારા પતિ તરીકે સ્વીકાર કરું છું ત્રૌપદીનો આ નિર્ણય સાંભળીને કેટલાક રાજાઓ પરસ્પર ઝગાડેલા હતા. એટલામાં મીઠાણે જમા થઈને ઉદ્ધીપણા કરી ત્રૌપદીદેવીએ આ એવું વરણી કરી છે

જ્યાં રાજાઓ પોતપોતાના આવાસમાં પાછા ફર્યા દુપદ્વયના પાંચ પાંડવો અને ત્રૌપદીને લઈને પોતાના રાજ્યજનનમાં આવી અને સોનાના રૂપાના તેમ જ રૂાના ૧૮ કસથો વડે વિધિપૂર્વક સ્નાન કરાવ્યું ત્યારબાદ વિધિપુરસ્કર પચિસ પાંડવો સાથે ત્રૌપદીનાં લગ્ન કર્યાં. લગ્ન કરનાર દંપતી પરસ્પર દેવની સાક્ષીથી એક માંડે નખાય છે અને પરસ્પર શીશ અને સતોષની પ્રતિજ્ઞા લે છે પચ્ચતી સાક્ષીએ વરણ્યા પ્રતિજ્ઞા લેતાં કહે છે જાન્યથી અને ધર્મ અને નીતિના માર્ગ એક બનીને ચાલશું ધર્મની બાબતમાં પરસ્પર અનુકૂળતા આપીશું અને પતિ તરીકે સ્વદાનસતોષ નથા પત્ની તરીકે સસતારસતોષ વર્તવું પાલન કરીશું આવકના વતમાં સ્વદારસતોષ નો સમાવેશ છે

પતિ અને પત્ની પરસ્પરની સમ્મતિથી વાવળાવન જીવન મળતું પાલન કરે તો એ ઉત્તમ ધર્મોચરણ છે પરંતુ તેમ ન થાય તો અમુક દિવસોમાં અવસ્ય જીવનમાં નાશન કરે. એમ ન બની શકે તો ખરું પતિએ પત્ની સિવાયની બાંધબંધીઓને માતા કાઝિની અને પુત્રી સમાન માનવી, અને તેની જ રીતે પત્નીએ પતિ સિવાયના બાંધબંધ પુત્રોને પિતા ભાઈ અને પુત્ર સમાન માનવા જોઈએ. યાનીએ કહે છે કે—

જીવનમાં પારખુ મીઠાં બોલે વેણુઃ

સખ જગસે જિયો રહે નીમાં રાખે નેણુ

આ જગતમાં દુનિયાની હમેશાં જાણની હોય છે ને સમજતો હમેશાં એવું હોય છે ન્યાય, નીતિ અને ધર્મમાં જાણની હોવી અવશ્યક નથી. માટે દુનિયાનાં વાક્યો પર વિશ્વાસ ન કરવો. દુનિયા અને મંડો એ બીજાને દુનિયા દેવા જ સમજાવેલાં છે આવા દુનિયાનો

સગ નહી કરતા સાધુપુરુષોનો અને જ્ઞાનીઓનો સત્સંગ કરવો જોઈએ અને સમજીને પોતે પોતાના આત્માને ઈચ્છ્ય સ્થિતિમાં લાવવા પ્રયત્નશીલ બનવું જોઈએ. બીજાને સુધારતા પહેલા પોતે જ સુધરવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ જ્ઞાની પુરુષો કહે છે કે—

સમજી આપ સુધારીએ, દુનિયા નહી સુધરાય,
પગે પગરખા પહેરીએ, પૃથ્વી નહી મદાય

પૃથ્વી પર કાટા પથરાયેલા હોય, તો આખી પૃથ્વીને મદવા ઇચ્છનાર જગતના ઉપદ્રાસને પાત્ર બને છે પૃથ્વીને બદલે પોતાના જ પગમાં જોડા પહેરીને કાટાથી બચે તમારે જો આગળ આવવું હોય, તો તમે જાતે જ તમારું સલામો નવકોટીનું બ્રહ્મચર્ય પાળનાર તો ધન્યવાદને પાત્ર જ છે. તેમ ન બને તો સ્વનારી સિવાય પરનારીના પચ્ચક્ષમાધુ કરો દ્રોપદીદેવીએ પાત્ર પાડવો સિવાય અન્ય પુરુષોને બાઈ અને પિતા સમાન માન્યા

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૬૧

(શુધવાર, તા ૯-૧૦-૧૭)

અહી નાથે સિદ્ધાન્ત અરૂપા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રોપદીનો અધિકાર ચાલે છે. દુપદરાજાએ દ્રોપદીના લગ્ન કરીને આઠ કરોડ સોનામહોરો, આઠ કરોડ રૂપામહોરો, આઠ હાસનો, આઠ ગરુડાસનો, રત્નોનાં બહુમૂલ્ય આબૂપણો અને આઠ આઠ ઘસઘસીઓ દ્રોપદીને કરિયાવરમાં આપ્યા રાજાઓને પણ પોતાનાનુસાર વસ્ત્ર-ગદા-માલા આદિની જેટી આપીને વિદાય કર્યા.

કૃષ્ણ વાસુદેવ જાદિ રાત્રીઓ પ્રત્યે પાંડવોએ વિનય કર્યો કે નવી રીતે દુપદરજનતા જામત્રણથી આપ સૌ બધી પધાર્યા હતા તેવી જ રીતે ત્યારે જામે આપને આમત્રણ મોકલીએ ત્યારે ઠાકપિણ કામજનનું બધાનું કલ્યાણ વિના આપ સૌ અવધાન પધારજો.

દ્રૌપદીને સાસરે વિદાય કરતી વખતે માતાપિતા તેને સિખામણ આપે છે કે બેટા ! તારા શીશનું સદાસર્વદ્ય રક્ષણ કરજો- કામથી, કાષ્ટથી, માનથી, મરણથી પણ અશક્તનું આચરણ કરીશ નહીં અને ધરને વજોવીશ નહીં.

પણી વધુઓ સસરાના ધરમાં જારીને તરત ૮ વજોવવા મઠી ભય છે પરિણામે ઉત્તમપણાં વિખવાદ બિચો થાય છે દુપદરા તમે અને તેની પત્નીએ દ્રૌપદીને સિખામણ આપ્યાં છું કે તારા સસર પક્ષની દરિયાઈ લઈને અચારી પાસે ન જાવ. સહ્યશ્રી માઆપની પુત્રીના હક્કમાં ઉત્તમપણી જાણદ નજરવાનાં સ્વયંસ પહેલો હોય છે જાનકાનની પુત્રી હક્કમાં હક્કમાં પણ ઠાકીને કુવચન સભળાવતી નથી. પાંડવમાં કે સત્યાકુટુમ્બીઓની વચ્ચે એ સભ્યતા અને મહાશયી વત છે ધર કૂટલ ધર ભય પોતાના કુખની બીભત્ત વાત કરનારી થોડી વારત માટે વહાલી બને છે અને પછીથી એ બીચારી બને છે કલ્પ કે ઠાક ઠાકનું કુખ જાગી યાત્રુ નથી કરેકને પુણ્યના ઉત્તમ પ્રમાણે સુખ અને પાપના ઉત્તમ પ્રમાણે કુખ મળે છે આવેશા કુખને સમજાવી વહી લેવું જઈએ. કુનિયા અને સમેત હેરવા હચ્છન્દરે રોતે પ્રથમ હરવું ગેઈએ.

સુત માતાપિતાએ પોતાનાં સવાનોને જ્યાર સરસરે આપવા ગઈએ તરણ કે ઠાકીક વાર કુસંમતિમાં પડી જઈને બાળક મરતી જ છે દલ્હા માણસના વિચારો હલકા હોય છે.

દૃષ્ટાન્ત—એક જ જગ્યાએ બધાપેલાં માથ અને ગધેડા સાથે રહેતાં મતાં, એક વાર થાયે ગધેડાને પુણ્ય તમારો માથિક તમારી

પાસેથી ખૂબ કામ લે છે, છતાં ખાવાતુ તો આપતો નથી, તો ખેંછી તમે આટલા બધા હાટપુટ કેમ રહો છો ?' ગધેડાએ કહ્યું, 'અહીંથી છૂટ્યા પછી મારી સાથે આવે તો હું તને જતાપુ કે હું કેવો સારો ચારો ચરુ છું' ગાયે ગધેડાનો સગ ક્યો ગધેડો તેને એક મળના લીલા ખેતરમા લઈ આવ્યો અને જણાવવા લાગ્યા, પણ ગધેડાને ખાઈ લેતા કેટલી વાર ? એણે ખાઈ લીધું કે તરત જ ખેતરમાથી બહાર નીકળ્યો અને ગાયને કહેવા લાગ્યો, 'તું હવે જલદી બહાર નીકળી જ, કારણ કે મને હવે ખાઈપીને ગાયન ગાવાની ઈચ્છા થઈ છે' ગાય બોલી, 'ગધેડાભાઈ, આવો સરસ ચારો મને આજે જ ચરવા મળ્યો છે, માટે મને સારી રીતે ખાઈ લેવા દો' પણ ગધેડાએ માન્યું નહીં અને તેણે જૂઠવાતુ ચાલુ કર્યું એટલામા ખેતરનો માલિક આવ્યો ગધેડો તો હટકી ગયો, પણ ગાયને ખૂબ માર પડ્યો એટલા માટે જાનીઓ કહે છે કે—

ગધેડે લમાડી બોળી ગાયને ભુલાવી છ,
મારી મારી માણુ દીધા છાડી, સત્સગ રેતણ,
ફુટ ફુજનનો સગ કદી નવ કરીએ છ

દૃષ્ટાન્ત—સાગ માતાપિતાનો પુત્ર અશોક દારૂડિયા ભાઈપિયોની સાથે જળરમા ફરવા નીકળ્યો મિત્રોએ કહ્યું, 'દારૂની દુકાન સામે જ છે, માટે આવો થોડો પીને પાછા ફરીએ' ગંઠના ડાકરાએ કહ્યું, 'હું કોઈ દિવસ દારૂ પીતો નથી, માટે તમારે જવું હોય તો જવ' પણ મિત્રોએ આગ્રહ કરતા કહ્યું, 'તારે દારૂ ન પીવો હોય તો દૂધ પીજો, પણ સાથે તો ચાલ' આ ભાઈ દારૂની દુકાનમા ગયો બધાએ દારૂ પીધો અને તે દૃષ્ટનો પાલો લાગમા લઈને જ્યાં પીવા લાગ્યો ત્યાં જ અકસ્માત તેના ઘરનો નોકર ત્યાં થઈને નીકળ્યો તેણે પોતાના શેઠના પુત્રને દારૂની દુકાનમા અને હાથમા પાલો લઈને પીતા જોઈ લીધો. ઘેર જઈને નોકરે શેઠને વાત ફરી એટલામા અશોક આવ્યો પિતાએ તેને પૂછ્યું, 'તું અત્યારે કોની સાથે અને ક્યા ગયો હતો ?' જો સાચું

બાલીસ તે બાલી મગસે અને બોદુ બોલીસ તે વધારેમાં વધારે
સિદ્ધા થશે.

અશોક બોલ્યો. પિતાશી! હું સાચું જ કહું છું મિત્રાના
આમદથી હું ઘણા પીડામાં ગયો હતો પણ મેં ઘણે જાગે દૂધને
ખાધો. ઈલા છે પિતાએ કહ્યું. બાળથી એ જવા મિત્રાને સગ
બંધ કરી દે? બા? તે ઘણે જાગે દૂધ પીવું ન બાલની કાંઈ કા
ઈવાનું મન થઈ જશે. અસોક તે રિવસથી એવા મિત્રાને સગ
છોડી દીધા.

અવધાન એટલા મારે જ આપ્યા કરે છે. થઈ જાણતોય
—અવધાન અને અધ્યાનીએનો સગ કરેલા નહીં બીજાનાં દુઃખો વીણીને
ખાનગીમાં દિવાર છોકરાને બાપ નાં જટકાવે તે બાલની કાંઈ
નિભવતાથી એ બાપની સામે બેસીને બીજી પીનાં અવધાન નહીં અને
એકાદ અકવાલિયારમાં બાપ અને દીકરા પરસ્પર પાસિંગ થો ની
એકા કરતા થઈ નથી.

બા? તે સસરા ને વડુ એક જ ટેન્ક પર વાતો કરતાં કરતાં
બાપ છે દીકરીઓ અને વડુએમાં કાણ દીકરી ને કાણ વડુ એની
પણ અનુભવા માણુછને અગર પછી નથી. આગળના સભ્યમાં દીકરી
મેલી થાય એટલે કાણુ વિના થર જકાર પણ મુલાતી મનાઈ હતી.
આજે તે કુવાન પુત્રીઓ કોમેનમાં અને હરવાને બહાને ગમે ત્યાં હરે
છે કુવાન વિષયએને તેની સાથે એકાસક્ષર, ઉપવાસ, બાપનિષ્ઠ,
સામાવિક આદિ પ્રતો કરાવીને સગમ રખાવતી આજે તે એ કોને
નામે અને ક્યાં નજ એનો કાઈ કન્ટ્રીય રજો નથી. આ સ્વચ્છન્દસ્યએ
સંસ્કૃતિની હોળી સગમતી મૂંઝી છે સાથુ અને સાખીએમાં પણ અમુક
અપવાદો બાદ કરતાં યિચિસતા બાલી ગઈ છે. અવધાન કહે છે કે
સાથુ વખાણુ વચ્ચે, પણ કીએની સાથે પુણે ન હોય તે વાંધી લોક
નહીં અને સાખી વખાણુ વચ્ચે ત્યારે સંજગતનાર જવા જ પુણે હોય
અને કીએ ન હોય તે વાંધી લોક નહીં સાથુએ કીએને પાં

દેવો, ભણાવવી કે સાથે ફેરવવી કદાપિ ચોખ્ખી નથી તેવી જ રીતે સાધ્વીએ પણ કોઈ સાધુની સાથે વિહાર કરવો કે સાથે રહેવું એ વર્ણ્ય માનવામાં આવ્યું છે સમ્પત્તિય સમ્પત્તિય સાથે જ રહી શકે, ફરી શકે અને ભણી શકે, પણ વિવત્તિય સાથે એકાન્તમાં રહેવું કે એસવું એ શાસ્ત્રવિરુદ્ધ છે પરંતુ આજનો સમાજ કયા જઈને પડશે એ સમજાતું નથી કોઈ કોઈ સ્થાને સાધુ અને સાધ્વીની અધાધુધી વધતી જાય છે આ અધાધુધી શ્રાવકોના મૌનને આભારી છે શ્રાવકો કા તો આવા આચારશિથિલ સાધુસાધ્વીઓને અટકાવતાં ડરે છે કે આ સાધુ કે સાધ્વી આપણને કષ્ટકે કરી નાખશે, અથવા તો તેઓ હંદાહા-પૂરક મૌન સેવે છે

પરંતુ શ્રાવકશ્રાવિકા એ તો સાધુસાધ્વીઓના માખાપ કહેવાય છે તેમજો થોડા કડક થયું ઘટે છે જો એમ નહીં થાય તો ક્રમશઃ આ શિથિલાચાર આગળ વધી જશે પછી તમે દર્શન કેના કરશો ? સાચા ને ધર્મનિષ્ઠ સાધુસાધ્વીઓ બનાવવા માટે હવે કડક નિયમનની આવશ્યકતા જોઈ થઈ છે કોઈ કોઈ સાધુસાધ્વીઓ કડકાળામાં પોતાની કબજા જોઈ કરે છે અને એને શ્રાવકો નભાવી લે છે લગવાન કહે છે કે—

સીદ્ધ જહા વ કુળિમેળ નિબ્ધયમેગ ચરતિ પાસેળ,
પવિત્રિયાડ વર્ધતિ સંસુદં પગતિયમળગારં ।

—સૂત્રકૃતાગસૂત્ર અ ૪, ઉ ૧, સૂ ૮

શિકારી સિંહને ફસાવવા માટે બોકડો બાંધીને શિકારને મેળવે છે, એમ કરતા કરતા સિંહ શિકારને મેળવવા માટે હળી જાય છે ને છેવટે પાંજરામાં બાંધેલા શિકારને ભક્ષણ કરવા લલચાયેલો સિંહ જાતે જ પાંજરામાં ફસાઈ જાય છે એવી જ રીતે સ્ત્રીઓ નર્મ વાક્યોથી સાધુઓને ફસાવે છે માટે લગવાન કહે છે કે—

નો તાસુ વક્ષસુ સંઘેજ્જા નો વિ ય સાહસં સમભિજાણે ।
નો સહિયં પિ વિહરેજ્જા પવમળ્લા સુરન્નિભો હોદ્દ ॥

—સૂત્રકૃતાગસૂત્ર અ ૪, ઉ ૧ સૂ ૫

જાલસવારી સીઝોની સાથે જાણે જાણ્ય નિધાને નહીં તેની સાથે વાતોવાપ કરે નહીં તેની સાથે નિદાર પચુ ન કરે તે જ જાલસવારી પોતાના આત્માને સુરક્ષિત રાખી શકે છે

મેસ ઉપરથી પણ થયડે તે જાણી શૂતશ ભોળ ખડે છે

મુલ નર નખરુ દુ ખરેલે અનુભવીઓએમ જ ઉચ્ચરે છે

સાધુઓએ અને સાધ્વીઓએ પોતાનો જ્ઞાનમા ઉત્તરવશ બનાવ્યો.
હોવા છતાં સદા સર્વદા સારવાન રહેવું જોઈએ. ચોપણ સમાર્પિત થાને
યોડીકે મૂક મઈ મઈ ખડિયાને ઢાકર વાગી અને જાખા હિસાબકિતાબ
પર શાશ્વી હરી વળી તે શુ થસે ? સુદર ચિત્રકામ પૂરે મઈ જવા
જાવ્યું ને અણીના સમયે જાખા ચિત્ર પર રમ્યુ હું દેખાઈ જાય
તો શુ થાય ? ક્યું કાર મુ ધળમાં મળી જાય કે નહીં ?

संगो वस मणुस्सार्णं ब्राम्हो कोणम्मि इत्थिभो ।

अस्त एषा परिभाषा सुकृत् तस्य सामर्थ्यम् ।

—उत्तराध्यायनसूत्र भा. २ अ. १५

ત્યે સગનો ત્યાગ ક્યો હોય તેનું જ શુદ્ધ ચારિત્ર છે તે સાધુ
/ તરી સમે છે કીમ્મત બાપતી પાપા પછી બચાપા વિના રહી
શકાતું નથી સર ચારિત્રવાન સાધુસાધીની જ સમાજમાં જાપ પડે છે

સાસરે ત્તી પુત્રને તેના મામાપ બાપ સમક્ષેપથી જાણવા
મગે મિત્ર મધ્ય બાપે છે વાધી મન અને શરીરના સમમન મહત્ત
તે સમજાવે છે હોડ ગદાર તે હોડ ગદાર — જ્યાંસુધી તમારા
હાથમારી ગદા નીકળ્યા નથી ત્યાંસુધી શબ્દ પર તમારો કાળુ છે
પણ હાથથી ગદા નીકળી ચૂક્યા શબ્દો તમારા સિપર કાળુ જમાવી
ગન છે માગે બાપ બાપ તે જાન બાપ — ને તમે સુધરો તો

ਜਨ ਆਪਾਏਆਨ ਸੁਖਰੀ ਹੋ ਪਯੁ ਹੋਈ ਦਇਆ ਕਰਮੀ ਹੋ ਤੇਨ
 ਖਿਯ ਵਸਤੁ ਪਯੁ ਪੀਯਾ ਹੋਆਗੇ ਆਟੇ ਹਟੁ ਆਪੁ ਮੇਲਕੈ ॥ ਆਪੁ
 ਵੇਨਰੀਆ ਤੇ ਆਪੁ ਤਮਨ ਜੇ ਆਪਾਪਾਤਖ ਨਾਵਾਨੁ ॥ ਚਿਤ ਹੋ ਵੇ

‘લાઈસાહેબ’ કહીને અને નોકર હશે તો ‘શેઠસાહેબ’ કહીને તમારી આડોડાઈને નલાવી લેશે એ બધા તે તમારી ‘હાજી હા’મા જ લાલ માનનારા છે, પણ સદ્ગુરુ તમારા દુરાચરણે આડે લાલખતી ધરશે થેહિ કડવું હોવા છતાં સત્યની આશા સદ્ગુરુ પાસેથી રાખી શકાય પરંતુ એ જ સદ્ગુરુઓને—સાધુસાધ્વીઓને શ્રેષ્ઠ રાખવા એ તમારું કામ છે તે જ રીતે તમારા બાળકોને પણ સત્ય, શીલ, અહિંસા, અયૌર્ય અને સચમ આદિ ધર્મોત્તુ જ્ઞાન આપશો તો એ ભવિષ્યમા જાગી નીકળશે, કારણ કે આવતી કાલના શ્રાવકશ્રાવિકા અને સાધુ-સાધ્વીઓ એ બનવાના છે

દૃષ્ટાન્ત—ગોપાલકૃષ્ણ ગોખલે જ્યારે નિશાળમા ભણુવા જતા હતા ત્યારતુ આ દૃષ્ટાન્ત છે તેમને શિક્ષકે ઘેરથી ગણી લાવવાના હસ દાખલા આપ્યા તેમના નવ દાખલા તો પોતે ગણી લીધા, પણ હસમો તેમણે મોટાભાઈની મદદ લઈને ગણ્યો નિશાળમા આવ્યા બાદ શિક્ષકે બધા હોકરાઓના દાખલા જોયા, તો કોઈના બે, કોઈના ચાર કે છ દાખલા ખરા હતા, ત્યારે ગોપાલકૃષ્ણના હસે હસે દાખલા ખરા જોઈને શિક્ષક ખુશી ખુશી થઈ ગયા પોતાના ખીસામાંથી એક રૂપિયો કાઢીને તેણે ગોપાલના હાથમા મૂક્યો અને શાખાશી આપતા કહ્યું, ‘ગોપાલ ! મારા શીખવેલા દાખલા તે બરાબર ગણ્યા છે, માટે તારી હોશિયારીતુ હું આ ઇનામ આપુ છું’ પણ હાથમા રૂપિયો લેતા વાર ગોપાલ રડતા લાગ્યો આથી શિક્ષકે વિસ્મય પામીને પૂછ્યું, ‘તું શા માટે રડે છે ?’ ગોપાલ બોલ્યો, ‘તમે મને શાખાશી સાથે ઇનામ તો આપ્યું, પણ એ ઇનામને પાત્ર હું નથી નવ દાખલા મારા ગણેલા છે, પણ હસમો દાખલો મેં મારા મોટાભાઈની મદદ લઈને તૈયાર કર્યો છે માટે તમારો આ રૂપિયો પાછો સલાજો’

એક નાના બાળકમા આટલી સત્યનિષ્ઠા એ જેવીતેવી વાત નથી શિક્ષક ગોપાલની આવી સત્ય અને ન્યાયપરાયણતા માટે વધારે ખુશી

શ્યા અને તેના હાથમાં બીજો શ્પિયો આપતાં બોલ્યા 'આ બીજો શ્પિયો તારા શ્પિય માટેના પનામનો છે

તમારા બાળકોમાં આવું સાચું બોલવાની ટેવ છે ખરી ! કેટલાક બાળકો ઘેરથી કાગળમાં લખી લાવેલા કે નાશ કરીને પરિક્ષાના પ્રશ્ન પત્રોના ઉત્તરો લખી માંડ્યાં સોમાંથી પાંત્રીસ માર્ક્સ મેળવી પાસ થતા હોય છે હવે ધારો કે જો બાળક આવું અધૂરું અધુરું ભણીને ઈંગ્લેન્ડ જતો જાય અને તે સો પુરો બાપિ તો તેમાંથી પાંત્રીસ પુલ કાઢ્યા બાપિ કે નહીં ! આનાથી કેટલા એક્સપેન્ડિટો ઘટીય ?

દ્રોષીને સાસરે વળાવવી વખતે તેનાં માતાપિતા યીસ, સતોષ અને સદ્ગુણો સિદ્ધાન્ત આપે છે પણ તે પાંચે પાંચે સાચે હસિનાપુરમાં જાય છે ત્યાં જઈને તેણે લગ્નમહેલસર જિત્યો અને સ્વયંવરમાં આવેલા તમામ રાજાઓએ તેનાં હાજરી આપી દ્રોષી પાંચેય નંદોની સેવામાં વારાફરતી રહેવા લાગી આજન શુ થશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૬૨

(પુરુષાર્થ, તા. ૧૦-૧૦-૧૩)

અને નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રદેશ્ય તલ્લેષ કળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહ્યું છે

માતાસુત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રોષીનો અધિકાર આમે છે અમવાન કહ્યું છે કે—

અભારિ પરમંગાણિ તુલ્યહાણીદ્ અનુષ્ઠાનો ।

માણુસત્ સુદ સચ્ચા વંજમમિ ય ચીરિય ॥

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અ. ૩ ગા. ૧

મનુ ૧૧૧૧ ખા. ૨૦૨ ઉત્તર કુળ અને સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ દુર્લભ

છે આવી દુર્જલ વસ્તુઓ મળ્યા પછી મિથ્યાત્વીનો સગ થઈ જાય તો તેનું કુર્બુ કાગળ્યુ ધૂળમાં મળી જાય છે માટે જાનીઓ ટહે છે—

પાખડીઓનો તમે સગ ન કરો, એવી પ્રજુની વાણી,

જગતમાં મુલ્યુને સતની વાણી

ગણા ગણાના આ કલિયુગમાં, જિતરી ગયા છે પાણી જગતમાં

દૃષ્ટાન્ત—ગજગૃહી નગરીમાં નદ મણિપાર નામનો એક મેક હતો. આ નદ મણિપારને ભગવાન મદાવીરનો બેટો થયો અને એ વ્રતધારી બન્યો. પણ ભગવાન એક જ જગ્યાએ રહેતા નથી સત, મદ્દાત્માઓ કે મદ્દાપુરમાં તો સત્સગનો લાલ આપીને વિચરતા હોય છે, પણ જીવે એ સત્સગને સાધના અને તપ કરી તેમ જ સિદ્ધાન્ત પ્રમાણે વર્તી હૃદયમાં ટકાવી રાખવો જોઈએ ભગવાન ગજગૃહીમાંથી વિદ્યાર કરીને પધાર્યા સાધુઓને નવકપી વિદ્યાર હોય છે સાધુ ઓગણત્રીસ દિવસ એક જ ગામમાં રહી શકે અને સાધ્વી અદ્વાયન દિવસ રહી શકે ‘સાધુ તો વિચરતા હતા’ સાધુઓ જે એક ઢેકણે બધાઈ રહે તો મૃદગ્ધનો પરિચય વધી જાય, સમાજનો અને સ્થાનનો રાગ વૃદ્ધિ પામે માટે એ નિયમ બાધવામાં આવ્યો છે કે સાધુસાધ્વીઓએ ચોમાસા સિવાયના સમયમાં સતત પર્યટન કરતા રહેવું જ્યાં સુધી સશક્ત શરીર હોય ત્યાં સુધી તો તેણે પર્યટન કર્યા કરવું જોઈએ શરીર અશક્ત થઈ જાય કે બીમાર પડી જવાય તો તેમાં અપવાદરૂપે છૂટ હોઈ શકે, પરંતુ જોખામાં જોખુ એક ગાઉ આવી શકાય તેવી સ્થિતિ હોય ત્યાં સુધી તો વિદ્યાર અટકાવીને બેસી રહેવાય નહીં એક ગામમાં ચોમાસુ થઈ ગયા પછી એને એ ગામમાં ચોમાસુ કરવાની જરૂર પડે, તો એથી ચોમાસે એના એ ગામમાં ચોમાસુ કરી શકાય છે

પણ શ્રાવણમાં સાધુસાધ્વીઓને મોટે ભાગે સિચિલ બનાવી મૂક્યા છે રાગના કારણે સાધુસાધ્વીઓના વિદ્યારમાં લોકો ટિફિનમાં ખાવાનું લઈને સાથે ચાલે છે અને ગામડા ગામમાં એ ટિફિનમાંથી સાધુ-સાધ્વી

એને આહાર વહેરાવે છે જમવાન કહે છે કે મારા સાધુસાધ્વીએને
જાણુ કહે નહીં જાણ કરે તો મગિય વિષ સુખમચિત્ત મચિત્તા —
એ જાનિની જેમ સર્વજાણી અને મનસ્વી જની જાણ છે મારે સાધુએએ
એક જ ગામમાં નિમમથી વધારે સ્થિત જાતિ રહેવું નહીં યામીએ
કહે છે કે—

સ્ત્રી પિતર, નર સાસરે સુધમીએ સ્થિત વાસ,
એતા હોય જાળખામણા જે રહે એક જ વાસ.

કોઈ સહેરમાં બે માસ રહેવું હોય તો એનો નિયમ જાણવતાં જમવાન
કહે છે કે મતો યગમાર્સે વર્ધિ યગમાર્સે મતો સાસ માણસ્સ મતો
મિલ્લાપરિયાપ વર્ધિ સાસમાણસ્સ વર્ધિ મિલ્લાપરિયાપ —
સહેરની અંદર એક માસ રહે ત્યારે સહેરમાંથી ભિક્ષા લેવી ને બહાર એક
માસ રહે તો બહાર ભિક્ષા લેવી. જમવાન કહે છે કે મારો સાધુ
દાદો દુકડે જાણ ને આકાશે ઊડ્યો જાણ. સાચો સાધુ પવન દ્વારા
ચામે જામ ધર્મિતો. ઝડપે ફરજવતો રહે. ચામ્યાના અમ્યાન લેખેને
સુધમજન થીખવે. પો આજનારા ને કામ કરી રહે છે તે એશસ્થનમાં
જિનારા પશુ કરી સજતા નથી. વિહાર કરતી વખતે અમારી પસે
ચામ્યાના દેટલાય ખેડૂતો કહે છે કે જામે દયાએ જાંડીને ખેતરના
મણુ છંદરને મારી નાખ્યા છે એ પાપ છે એવું તો જામેને જાણે
જ નતજાન્યુ મોટરમાં જાવનારાઓ જામને એવી જ જણામણુ કરે છે
કે ખેતરમાં એક પશુ છંદરને રહેવા દેશો નહીં કહે જામારથી પાપ
તો સર્વત્ર છે તો એમથી છૂટવાનો કોઈ ઉપાય પશુ જાપ / જતાવે.

ચામ્યાના માણસો જાવા ધરણ હોય છે તેમના બેળા જામ્યા
ધર્મિતો બોધ જાણ જાણી જાનરી જાણ છે ત્યારે તમે દર ચોમાસે જુદાં
જુદાં પ્રસ્થનો સંવર્ણના હોવા જતાં રીઝા ધણ જેવા સર્વત્ર જા.

મારે વતોના ધારણ કરનાર નહ મજિયારે એક વાર તણુ વિચિત્ર
પરીપત્ર કરી જામની જાણના કરવાનો વિચાર કર્યો. જામ પૌષધ

કરી ધ્યાનમાં બેઠા પછી તેને પાણીની તરસ લાગી આથી તેણે વિચાર કર્યો કે જેમ પાણી વિના મારો જીવ આકુલવ્યાકુલ થાય છે, તેમ અન્યેક જીવો પાણી વિના દુખી થતા હશે માટે આ પૌષ્ઠક્રમતને પૂર્ણ કર્યા પછી હું એવું કામ કરું કે જેથી લોકો તૃપ્ત પણ થાય અને મારા આ કાર્યના વખાણુ પણ કરે

પાખડીએના સગમાં નહ મણિયારે પુણ્યતત્ત્વને ધર્મતત્ત્વ સમજી લીધું પુણ્યથી ગૂલ બધ બધાય છે, પણ કર્મની નિર્જરા થતી નથી, ત્યારે ધર્મથી કર્મની નિર્જરા થઈ જાય છે કાઈ લૂલા, લગડા, અપગને જેઈને તમને અનુક પાલાવ આવે ને તેને તમે ખવડાવો કે દાન આપો એ પુણ્ય કહેવાય, પણ તેને ધર્મ માની સકાય નહી પણ તમારે ત્યા અકસ્માત આવે એકલા તથા રૂપના સાધુને લાવપૂર્વક વહોરાવો એ ધર્મ કહેવાય માટે અહિંસા, સયમ, તપ આદિ ધર્મમાં ધ્યાન રાખો પુણ્યથી તમને બધી સામગ્રી પ્રાપ્ત થાય, પરંતુ લવપર પરાની સાકળ તોડવી હોય તો સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપરૂપી ધર્મનું આચરણ કરવું પડશે લવકદી કરવામાં પુણ્ય કામ આવશે નહી આથી તેના મિથ્યાત્વના પ્રદગ્ધો વધવા લાગ્યા અને સમ્યક્ત્વના તત્ત્વો એાછા થવા લાગ્યા તેણે પૌષ્ઠક્રમ આરભના કાર્યો કરવાનો નિર્ણય કરી લીધો

‘જે પરિસ્થિતિ તે આસવા’—જ્યા કર્મ નિર્જરાનું કારણ હતું ત્યા કર્મના બધને બાધ્યા પૌષ્ઠ પાણીને આવ્યા પછી તેણે વિચારેલું કામ શરૂ કર્યું નહ મણિયાર પાસે પૈસા ધણા હતા એ પૈસાથી તેણે દાનશાળા, હનમતશાળા, નાટકશાળા, ઔષધાલય અને એક પુષ્કરણી-વાવ વગેરે બધાં અને પોતે કરેલા એ પુણ્યકર્મમાં ‘મહિદય મુચ્છિય જ્ઞાનોવવન્ને’—મૃદુ થયો, મૃત્તિત બન્યો અને આસક્ત થયો. લોકો તો આ દાનશાળા વગેરેની પ્રશંસા કરવા લાગ્યા, પણ જેમ જેમ એ પોતાની પ્રશંસા સાલજતો ગયો તેમ તેમ તેનું અભિમાન અને તેની આસક્તિ વધવા લાગ્યા મિથ્યાત્વના કારણથી થયેલા પાપના

ઉભયી તેન સોળ સોળ રાત્રો એકીસાથે લાગુ પાડ્યા. નહ મહિયારે લાગે. રાત્રિ અર્થાતિ વેલોની વખત, વિરેચન અને રામનંદી દવાઓ કરી, પરંતુ તેમણી તેને બદીશર સાતા લાગે, પણ પાણુ એનું એ દર્દ એણુ યશુ નહીં પણ બિચદુ વધવા લાગુ મરણુ કે—

હાંઓના હાંને હાંનાનારુ હાણુ છે !

દોરી વડી બાબુખની ત્યાં સ્થપનારુ હાણુ છે !

કમના ઉભને કાઈ મટાડી ચકતું નથી. નહ મહિયારની બીમારી વધતી નામ છે અખર પૂજવા બાવે એ બધા રાત્રના કમના ખૂન વધાણુ કરવા નામ છે રાત્રમાં ઘેરાયેયે છે છતાં પોતાનાં કમની પ્રસસાથી એની આસક્તિ વધી થઈ જેમ કાઈ માણુસે નર્વા મકન કપી હોય અને વાસ્તુ લીધા પહેલાં બચાવક હાટદિલ થઈ નામ તે એના છત્ર એ મકાનમાં ઉઠર ખિસકાલી કે ચકલીયે ન્હો, તેવી / રીતે વાવમા આસક્તિ રાખીને નહ મહિયાર સુતુ પામ્યો અને એ જ વાવમાં એ દેખાતો હત પામ્યો. આ આસક્તિએ નહને દોઢા બનાવ્યો. પરંતુ વાવમા રહેતાં રહેતાં પણ સોજાનાં વખાણુ સાંભળી સાંભળીને એને જેમ યશુ કે બાબુ પૂર્વે મેં ક્યાંક સાંભળુ છે અને એ વિચારના દેખના કવમાં એને નતિરમરણુ ચાત કિપન યશુ તેને ડુ ખ યશુ કે અરેરે હુ મનુખ હત હારી મયો. હવે મારી હારેલી બાહુને છત્રમાં પથટલી નાણુ મનુખ નાર મતો બાહરી છો છે તેમ દેખના કવમાં તેણે બગિચાર જાત બાહરી અને તેણે બંધન પારણે ખડ કરવાનું મન લીધુ.

જરાબર એ / સમયમાં કવવાન મહાવીર રાજમુદીના ઉદ્ધાનમાં પધામાં હાંને નાચા સોજા દારા આ સમયવાર સાંભળીને દેખાએ વિચાર કર્યો કે હુ પણ કવવાનનાં હાંને કરીને પાવન થઈ બાંધી એ વાવમાંથી નીકળીને ઉદ્ધાન તરફ જવા લાગ્યો. આ તરફ મિલિક રા નામ ને એસીને કવવાનનાં હાંને માટે જઈ રહ્યા હતા. મહ મનિયી માત્રો ન્હો દોઢા એ ધોધાના પણ નીચે દનાયો. કવવાનના

દર્શનની અભિલાષામાં જ મરીને એ દેવલોકમાં દુર્દુર નામનો દેવ થયો. દેવલવ પામીને તેણે ઉપયોગ દ્વારા પોતાનું પૂર્વજવનું દેહકાનું શરીર જોયું એ ભગવાન મહાવીરના દર્શન કરવા માટે આવ્યો વદન કરીને એ દુર્દુર નામના દેવે ભગવાનને પૂછ્યું, ‘ભગવન! હું ભવ્ય છું કે અભવ્ય ?’ ભગવાને ઉત્તર આપ્યો, ‘તું ભવ્ય છે’ દેવે બીજા પ્રશ્ન કર્યો, ‘હું સમ્યગ્દષ્ટિ છું કે મિથ્યાત્વી ?’ પ્રભુએ કહ્યું, ‘તું સમ્યગ્દષ્ટિ છે’ દેવે ફરી પ્રશ્ન કર્યો, ‘હું પરિત્તસસારી છું કે અપરિત્તસસારી ?’ પ્રભુ બોલ્યા, ‘તું પરિત્તસસારી છે’ દેવે પ્રશ્ન કર્યો, ‘હું દુર્લભબોધિ છું કે સુલભબોધિ ?’ પ્રભુએ કહ્યું, ‘તું સુલભબોધિ છે’ દેવે પૂછ્યું, ‘હું ચરમ છું કે અચરમ ?’ ભગવાન બોલ્યા, ‘તું ચરમ છે’ દેવે પૂછ્યું, ‘હું આરાધક છું કે વિરાધક ?’ પ્રભુએ કહ્યું, ‘તું આરાધક છે’ ભગવાનનાં વાક્યો સાંભળીને દુર્દુર દેવને બહુ આનંદ આવ્યો. તેણે ભગવાનને પ્રાર્થના કરીને આરા માગી, ‘આ આનંદમાં હું મારી વૈક્રિયશક્તિથી નાટકની રચના કરવા ઈચ્છુ છું’ અને તેણે નાટકની રચના કરી ગૌતમસ્વામીએ આ જોઈને પ્રશ્ન કર્યો, ‘ભગવન! આ દુર્દુર દેવ પૂર્વે ક્યા ભવમાં હતો ?’ ભગવાને કહ્યું, ‘આ નંદ મણિયારનો છવ છે પૂર્વેનું અધૂરું રહેલું આ ભવમાં પૂરું કરે છે’ આમ માનવી બન્યો દેહકા આસક્તિથી અને એ જ દેહકા બન્યો દેવ આનાસક્તિથી.

પાંચ પાડવોને પતિ તરીકે સ્વીકાર્યા પછી દ્રૌપદીની પણ સમ્યગ્દષ્ટિ થઈ ગઈ હતી આવી દષ્ટિવાળો છવ મિથ્યાત્વીના પરિચયમાં પણ આવતો નથી એ પાંચેય અતિચારને જાણે છે, પણ અતિચાર આચરતો નથી આજે તો તમે સમક્ષિતીના ઢેકાણા રહેવા દીધા નથી જે જૈન-માર્ગને વમી ગયો હોય તેની પાસે જોવા જવામાં પણ લાભ શો ? આવા મિથ્યાત્વીના સગથી જે કોહિનૂર હીરા કહેવાતા હતા તે પાંચીકા જેવા બની ગયા છે જૈનત્વ ગુમાવીને જૈનત્વની જ દીકા કરનારાઓ આજે જૈનધર્મને વગોવે છે હિંદુ મંદીરને જે મુસ્લમાન બને તે હિંદુત્વની.

ધોર ખોદી નાખે છે મારે સમવાન કહે છે કે પરપાસંહસંચયો'—
પાપ દીનિ તમે સજ ન કરો. સમવાનના જમાઈ જમાઈને કહેમાણે
કહે ને જાહે 'કહેમાણે ચકહે' કહીને ચ વધારી દાવો તેથી
તેનો અનતા સસાર વધી ગયો. સમવાન કહે છે—

જેય યુદ્ધા મહામાગા ધીરા સમતત્વસિખો ।

મસુર્ય તેસિ પરકંઈ સફલ હોઈ સમ્બસો ॥

જે વત્વના અનુભુ છે મિથ્યાત્વદર્શી છે અમુદ પરાક્રમ છે
તેનો સસાર જીભો ને જીભો રહે છે અને તેને જાહે—

જેય યુદ્ધા મહામાગા ધીરા સમતત્વસિખો ।

સુર્ય તેસિ પરકંઈ અફલ હોઈ સમ્બસો ॥

જે તત્વના પુરો છે સમ્બદ્ધી છે વીર પુરુષ છે એવું પરાક્રમ
શુદ્ધ છે કારણ કે એ પરાક્રમ કમનિ નાશ કરી નાખે છે તેનો સસાર
અજ્ઞાન ધર્મ જાય છે

પુરુષ અને ધમ એ બંને એક નથી મિથ્યાત્વી જે પરાક્રમ કરે
છે તેથી શુભભય નાશાય છે પણ નિર્ભય જતી નથી. સમ્બદ્ધત્વી
મિથ્યાત્વના આકરમા અનતા નથી. દ્રોષદોષો આ સરકાર કીતથી હતા.

ચાવીસ તીર્થ કરે, બાર ચક્રવર્તી નવ વાસુદેવ એ ચોપન મ્હાથ
નીમ પુનઃ છે નવ નારદ એક આરામાં થાય છે તેમાં જ્યારે જ્યારે
વાસુદેવ થાય ત્યારે ત્યારે નારદ થાય છે તેમાં કમુલ નામના નારદ
કમુલ વાસુદેવના સમ્બદ્ધમાં હતા આ નારદમાં અભ્યર્ચના અદ્યુત પ્રભાવ
કેનો વિમાનો ઉપોચ કરવાની શક્તિ હોવાથી એ ગમે ત્યાં જઈ શકે.
અધ્વસીક અને અધિભોક્ષમાં કરવામાં એની ઝડપ વાલુ કરતાં પણ
વધારે હોય, પણ તેમાં કવકપ્રિયતા હોવાથી તેને જ્યાં સંપ હોય ત્યાં
કનસ કરાવે. બહુ જાહે.

ૐ શાન્તિ.

અધ્યાન : ૯૩

(શુક્રવાર, તા. ૧૨-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય લોકમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા કૌપદીનો અધિકાર આત્મે છે નારદ જેવા બ્રહ્મચારી છે તેવા જ વિદ્યાના વૈભવવાળા પાશુ છે પણ કાઈના ઘરમા સારુ આવે, તેને દેખી શકે તેવા નવી આવ્યા માણુએ આવસતેલનો ડબ્બો ને દાવાસૂળીની પેટી સાથે લઈને જ કાંતા હોય છે જ્યાં સુધી તેમનો આવો કલુપિત—કલ્મસગ્રિય સ્વભાવ જતો નથી, ત્યાં સુધી તેમનું કલ્યાણ કેવી રીતે થઈ શકે ? લોટ, ગોળ અને ઘીનો બધ નિખાડ હોય છે લોટમા ઘી ભજે તો તેની ચીકાસ વધે છે તેવી રીતે આત્મપ્રદેશ અને કર્મપુદ્ગલ વચ્ચે કપાય ભજે તો મિશ્રિત અને અનુભાગ નામના બધ પડે છે પ્રકૃતિ અને પ્રદેશ એ બે બધો મોગના ધર છે જ્ઞાની અને અજ્ઞાની બનેને એ બધો પડે છે, પણ જ્ઞાની સિથિલ બધ બાધે છે, ત્યારે અજ્ઞાની એ બધને બહુ નિષ્પિડ અને ચીડણા બાધે છે

સરિસો દોહ વાલાળં તમ્હા મિલ્લુ ન સંજલે ।

કાઈ અજ્ઞાની જે સખ્તો કહે ત્યારે જ્ઞાની સમજે છે કે અજ્ઞાની બાળક જેવો છે, પણ મેં તો ભગવાનની વાણી સાલળી છે, મારે મારે ક્રોધ કરવો ન જોઈએ ત્યારે અજ્ઞાનીઓ સહેજમા આવ્યા કમો બાધે છે આવ્યા છવો મર્મસ્થાનમા પણ સખણા રહેતા નથી, તો ધેર સીધા રહી જ

કેમ થશે? સન્નિવર્ગનું શુદ્ધ — જનવાન કહે છે કે જેમ શતિરહે તેમ
કરે. જમળા આત્મા હોય ત્યાં જ પર્મ દેહ છે નારદ સ્વરૂપ ન હતા.
આ નારદ બહુ કુતૂહલમિત્ર હતા. એના માટે એક લોકિક દષ્ટાન્ત છે —

એક વાર નારદને વિચાર થયો કે બ્રહ્માવાળા શ્રીમતને ધન પ્રિય
છે કે મરીમને? આ જોવા માટે તેમણે એક ભીખારીનું રૂપ લીધું.
દાશમાં નજૂરે અને શિક્ષાપાત્ર લીધા દૃષ્ટિમાં વસ્તો પહેરી અને
શહેરમાં ફરવા લાગ્યા અનેક માણસો મળ્યા પણ કોઈને આ ભીખારી
સામે નેવાતી કુ સ નથી. બચશે બચશે ફરીને શાખ્યા જાતે તે એક
નાની મૂપડીની તાણે આવીને બિચારા વસ્ત્રાદયી તેમનાં કપડાં ભીંજાઈ
ગયા હતા. આ મૂપડીમાં વિધવા દરજ્જા ભાઈ રહેલી હતી. તેને
અકેના એક ડુગ દાહકોઈક તાવમાં પાખો દતો. તેની સેવા કરતાં કરતાં
તબ બદાવે ભીખારીનો અવાજ સાંભળ્યો રાત્રિનો સમય હતો. વસ્ત્રાદ
પ્રાપ્તમાં ૪ તો હતો. વીજળીના અગ્નિચક્રમાં આ ભીખારીને ભાઈએ
તેમાં આ ભીખારીને દાહથી મૂળતો જોઈને દરજ્જા ભાઈને દા
આવી ગમ તણે આ ભીખારીને કહ્યું અહારાજ! આપ મૂપડીમાં
આવી તબ ભીખારીરૂપે નારદ બહુ આગ્યા દરજ્જા પોતાનું
જૂનું કપડું આપીને તેમને કહ્યું આ કપડું પહેરીને તમે તમારાં કપડાં
મુકારી નાખો. ભીખારીએ પોતાનાં કપડાં મુકાવી નાખ્યાં હવે દરજ્જા
બાઈ ૩ પાનાનો માયાનો શેટલો ને જોળ આપીને ભીખારીને કહ્યું

આત માર્ગ નો અત પછી સામેની ખજારીમાં સૂઈ જવું, કદરુ કે
આખા વિચના થાકે લાગ્યો હતો ભીખારીરૂપે નારદ સૂઈ ગયા
અત ૬ તબ હોઠગાના ખાટલા ૧૨ બેડી તેણે જોઈું તો ભીખારીનાં
કપડાં તબ ફારી ગયેલા હતાં આથી પોતાનાં ધરમાંથી કપડું કાઢીને
એ અગ ખુ મીરવા બેઠી. સવાર પાપુ ને ભીખારી બહારો એટલે
૬ જણે તબ સીવણુ અગરખુ આપીને કહ્યું આ અગરખુ પહેરી
શો. ભીખારીરૂપે નારદે વિચાર કર્યો કે આ ભાઈ ખરેખર પર્મવાળો છે
માટે એને માટે કઈક બદલો આપવો જોઈએ. આથી આશ્વત્થા આશ્વત્થા

તેણે દરજણુ બાઈને કહ્યું, ‘આજથી તમારા પુત્રનો તાર બિતરી નજે અને અડીથી ઘરમા જવ ત્યારે જે કામ પહેલુ હાથમા લેશે તે સાંજે પૂરુ ચરો’ આમ કહીને નારદ ચાલતા ચયા દરજણુ બાઈ ઘરમા આવી ત્યા કપડુ સીવતા જે બે વારનો દુકડો બચ્ચો હતો તે એના હાથમા આવ્યો. એને એ ગજથી લગવા લાગી, પણ નારદના આશીર્વાદથી કપડુ વધવા માડ્યુ અને આમ ને આમ એ કપડુ આખો દિવસ ભરતી જ રહી, પણ કપડુ ખૂટતુ જ નથી !

એટલામા પાડોશના બગલામા ગહેતી શેઠાણી સીવેલુ કપડુ લેવા આવી તેણે જોયુ તો આ દરજણુ એકનુ એક કપડુ ક્યારની માપી રહી છે, પણ એનો છેડો જ આવતો નથી આ તાકો તે કઈ જાતનો હશે ? તેણે દરજણુને પૂછ્યુ, ‘હુ મારુ સીરવા આપેલુ કપડુ લેવા આવી હતી, પણ ક્યારનો આ તાકો પૂરો જ થતો નથી તો આ કયુ કપડુ છે ?’ દરજણુ બોલી, ‘હુ પણ એ જ નવાઈમા પડી છુ એક જટાધારી બીખારીની મે આજ રાતે સેવા કરી, રાટલો ને ગોળ ખાવા માટે આપ્યા, મારી પધારી તેને સૂવા આપી અને આ કપડામાથી તેને એક અંગગ્યુ બનાવી આપ્યુ તેના કહેવાથી આ બે વારનો દુકડો હુ સવારથી માપી રહી છુ, પણ તેનો છેડો જ આવતો નથી !’

બગલાવાળી શેઠાણીએ વિચાર કર્યો કે આવો બીખારી મારે ત્યા પણ આવે, તો મને પણ આના જેવો જ લાભ મળે સાંજ પડી અને એ જ નારદ બીખારીરૂપે ફરતા ફરતા નીકળ્યા શેઠાણીએ તેને બગલામા બોલાવ્યા તેના ઘરમા તો સારુ સારુ ખાવાનુ હાજર હતુ, છતા તેને સૂઝી રાટલી ખાવા માટે આપી અને નોકરને રહેવાની કોટડીમા તેને સૂવા માટે જગ્યા આપી. બીખારી સૂઈ ગયો. ત્યારે એ સવારે બાપો ત્યારે શેઠાણીએ એક ફાટેલ તૂટેલ કપડુ બીખારીના હાથમાં આપ્યુ ચાલતા ચાલતા નારદે કહ્યું, ‘બહેન ! તમે કરેલી મારી સેવાના બદલામા તમે ઘરમા જઈને જે કામને પહેલો હાથ લગાડશો એ કામ સાંજ સુધી ચાલુ રહેશે.’

શેઠાણી તો રાજી થતી થતી જમણામાં આવી તેને વિચાર હતો કે જીજ્ઞાસુની માફક હું પણ કપડું બરવા માંડીશ અને એ કપડું મોટો તાંબો ઘર્ષ કરીશ. જ્યાં ધરમાં લાખલ થાય છે ત્યાં એક નોકરાણી કચરો વાળી રહી હતી. રોજના ટકટક કરવાના સ્વભાવ મુજબ શેઠાણી તાડકરને બોલ્યાં. 'એ તો પાછળ ફેટમો કચરો પાપો છે ! એમ કહેતાંની સાથે તેના કાથમાંથી ઝાડુ હાઈને શેઠાણી વાળવા મંડી. સાથે બોલી કે 'હેમ, આમ કચરો કઢાવ.

નારદજી ક્ષણક્રિય અને કુતૂહલક્રિય હતા પરંતુ તેમની પાસે વિદ્યાઓ ધણી હતી. તેઓ રૂપરસવાન કરી શકતા સાથે તેઓને વસ્તુસિદ્ધિ હતી. એમણે શેઠાણીને આચીર્વાદ આપેલા કે જે કામ પડેલું લેશા તે સાંજે છૂટશે. શેઠાણીના કાથમાં તો સાવરણી આવી ગઈ વાળતી જમ ન બોલતી જમ કે 'હેમ, આમ કચરો કઢાવ. ઘસીઓએ ધણી વીનવ્યા. ત્યુ શેઠાણી સાવરણી કેમ લોકે નહિ લાડીને રોકેને બોલાવ્યા. 'જેઠે રખાખ્યાં હતું 'સાવરણી મૂકે છે કે નહિ ?' શેઠાણી સામે સાવરણી ફેરવતી શેઠાણી બોલી 'હેમ કચરો આમ કઢાવ. શેઠ તો આશ્ચર્ય પામી ગયા કે આ મુ ?' નહીં હાઈ જગમાઠ લાગે છે. 'જેઠે તો જૂવા ભેગી, જતીને બોલાવ્યા. 'પણ હરેકને સાવરણી જતાવિને શેઠાણી ભેરચી બોલે, 'હેમ, આમ કચરો કઢાવ. જયાં લાક્યા હાઈની કરી હાવી નહિ નારદજીને ખૂબ મન આવી આખો દિવસ અવલ કડીને શેઠ તો સાકાને નિરાસ બનીને બેતી ગયા. આ જાણુ સુચીત થયો કે શેઠાણીના કાથમાંથી સાવરણી છૂટી ગઈ ન શેઠાણી ભેસી ગઈ તેણે બીખારીએ આપેલા નથની સીન વાત કરી. આ છે નારદનો સ્વભાવ. એ ચૂપ રૂમ ભેસી હા / અ સાચા કામ કરનાગની દશા શેઠાણી જેવી થાય છે.

કહવાનું તો પણ એ છે કે નારદ આવા કુતૂહલક્રિય હતા. એમને આરા ન આતા હોતુક કરવા અને નવા બદુ ગમતાં હતાં. નારદના લાકમાં હા ને કમડમ ના નમતી પાને પ્રગટિત નામની વિદ્યા હતી. આ વિદ્યાના પ્રભાવથી એ હાઈ ન માય ત્યા મેનાપાના હજારા જગતી

શક્તા હતા આગળના સમયમા આવી વિદ્યાઓ બહુ પ્રચારમા હતી થોડા સમય પહેલા મહમદ છેલ કરીને એક આવી વિદ્યા જાણનાર થઈ ગયો એક ગામના ચોરા પર એ મહમદ બેઠો હતો, ત્યાં એક જૈન મુનિ ભાત વહોરીને ત્યાંથી નીકળ્યા, કૌતુકને ખાતર મહમદ છેલે એ ભાત પર દષ્ટિ કરી અને એ ભાત માસના રૂપમા ફેરવાઈ ગયા મહમદ છેલે ગામલોકોને કહ્યું કે 'તમે લોકો જે સાધુને પૂજ્ય માને છે એના પાતરામા માસ છે' ધડીવાર તો ગામલોકોએ એ વાત માની નહી, પણ જ્યારે કહ્યું ત્યારે ગામલોકોએ સાધુની પાછળ જઈને ખાતરી કરી તો સાધુના પાતરામા ખરેખર માસ દેખાયુ ગામલોકોએ સાધુને પૂછ્યું કે આ શુ છે ? ત્યારે સાધુમહારાજે કહ્યું કે, 'એ શુ છે તે હું ઉપાશ્રયમા પહોંચીને હમણા જ બતાવુ છું'

સાધુમહારાજે ઉપાશ્રયમા જઈને બિક્ષાપાત્રને બાણુમા મૂક્યું અને કાઢિસગ્ગ કરીને તેણે નવકારમંત્રનો જપ શરૂ કર્યો આ જપના પ્રભાવથી મહમદ છેલ જે ખુરશી પર બેઠો હતો ત્યાં ને ત્યાં જ ચોટી ગયો જ્યારે ખાવા માટે બિઠવાનો સમય થયો ત્યારે એ બિઠવા લાગ્યો, પણ કાઈ રીતે બિઠી શક્યો નહી ખુરશી સાથે એ સંજ્જડ રીતે ચોટી ગયો હતો આખરે તેણે વિચાર કર્યો કે જે સાધુમહારાજને મે ચત્તકાર બતાવ્યો તેની જ વિચાનુ આ કામ છે આથી તેણે સાધુમહારાજને ચોરા પર આવીને માફ કરવા વિનતી મોકલાવી, પણ સાધુએ કહેવડાવ્યું કે અમારે તો ત્યાં આવવાની કાઈ જરૂર નથી એ મહમદ છેલને કહી દો કે જે તમારે ગરજ હોય તો એની એ હાલતમા અહીં આવીને ક્ષમા માગો આખરે મહમદ છેલ તોળ્યા તોળ્યાના પોકાર કરતો ચોટી ગયેલી ખુરશી સાથે ઉપાશ્રયમા આવ્યો સાધુએ કહ્યું, 'પહેલા તો આ પાત્રામાની જે વસ્તુ હતી તેની તે બનાવી દો અને પછી પ્રતિષ્ઠા કરો કે આજથી તમારી વિદ્યા કાઈપણ સાધુ ઉપર અજમાવવી નહી તો જ આ ખુરશી બિખડશે, નહીંતર એમ ને એમ રહેશે'

મદમદ છેલે કામા માગી, પાત્રામર્નુ માસ બાદથી મરું અને અને
 મોઢિયુ સાધુને નહીં ખજવવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી. ત્યાર બાદ સાધુએ
 મદમદ છેલે ઉપર રજોવરણ ફેરવ્યો. ત્યારે એ છૂટકો આવશે એ પાત્રમાં
 આવત જોવા ને મુનિને વદન કરી સૌ વિદાય થયા.

ત્યારે બાવી વિદ્યાના જાણુમર હતા દારિકાના શીશુનું વાસુદેવ
 તેમની બાદ અમમદિતિએ પ્રવુત્તન સાંખ બાદિ કુમારે. ક્ષેત્ર દ્વારાદિ
 રાજપુરો. બાદિને જુ મિલ હતા શીશુનું વાસુદેવનું કૈમ્યર્ અદ્યુત
 હતું શીશુનું બાઈએ દવડીના છ પુત્રા કે જેમનું મુલ્યાએ પાલન
 કરું હતું તે અને મજસુમાસ બાદિ સાત પુત્રો તો મોક્ષવાપી હતા.
 શીશુ વાસુદેવપત્નીના ધણી હતા. બાવતી ચોવીસીમાં તેઓ
 ત્યાં હર કરી. બાવા શીશુનું મદારાજના ધરમાં જુ ત્યાર નિરકુટ
 રીતે બાવી જઈ શકતા હતા જ્યારે ત્યારે બાવમન બાવદ બાવનું
 હતું ત્યારે પોતાની વિદ્યાથી અતરીક્ષમાં જુ બીડી રાજાના હતા
 જળવાદ અને રથજવાદના મુખવાળા નમરોમાં, કરીતરી કવી હેમ
 તેવાં પુણ્યામાં વણિક બાકો વધારે રહતા હેમ તેવા નિમ્નેમાં એવાજો
 રહેતા હેમ ત્યાં અન્નિવેશમાં જન અધિઓ રહે તેવા અભિમેમાં વધેત
 રીતે ફરતા હતા જુ બહુસ નામના ના હ અતરીક્ષમાં જે દસ્તિનાપુર
 નમ મા આવજા પાડવાના પ્રાસાદમાં પધારી. તેમને જોઈને પાંચ
 પાંચે કુતાજ અને પાક રાજ સાત રમણા સામે યજ્ઞને તેમનું
 સ્વામત કરવા આત્મા અને તેમનું એકવા માટે આસન આપુ એ
 આસન પર હજ નિજવીને તથા પાતાના કમદ્યમાંથી ચારે જાણુ
 પાણી બટા અને તેના પર મૂચમર્ નિજવીને ત્યારે જુ તેમણે
 ચારે ત હ દર્શ કરી. દવે ના દવી દર્શ કર્યા પછી અને મુ કરી
 તે અધિકાર અવસરે કરવારી.

વ્યાખ્યાન : ૯૪

(રાનિવાળ, તા ૧૨-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રશ્ન્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે પાંડવોના રાજમહેલમાં આ કહ્લુલ નામના નારદ પધાર્યા અને પાંચેય પાંડવોએ, પાકુ રાજ્યો તથા કુતાશ્રમે તેમને વદન કર્યા, પણ દ્રૌપદીએ તેમને વદન કર્યા નહીં નારદે આહી દષ્ટિએ અતપુરમાં જોયું ત્યાં દ્રૌપદીને ખેડેલ જોઈ, પરંતુ નારદ અવિરતિ હોવાના કારણથી દ્રૌપદીએ જાણીજોઈને જ તેમનો આદર જ્યોત્સી નહોતો આવકને ઘેર આવક આવે, તો આવકને વદન થાય છે સાચા વદન તો તેના પચ્ચક્ષ્માણુને થાય છે મિથ્યાત્વીને સમ્યક્ત્વી જીવે આદર આપતા નથી, કારણ કે આદર સમ્યગ્દષ્ટિને હોય મિથ્યાદષ્ટિમાં આદર કરવા જેવું શું છે ? જેના દેવ અરિહંત, ગુરુ નિર્ઘ્રય અને ધર્મ કેવળીનો પ્રરૂપેનો—આ ત્રણુ તત્ત્વની જેને શ્રદ્ધા હોય તે આદરને પાત્ર છે નદીમાં ધસાતો ધસાતો પથ્થર જેમ ગોળ થઈ જાય છે તેમ અનેક કર્મના પરિણામો ભોગવતા ભોગવતા જીવને સમ્યક્ત્વ લાગે છે તે સમ્યક્ત્વના ત્રણુ કરણ છે

૧ યથાપ્રવૃત્તિકરણુ—કર્મ ધસાતા ધસાતા સિત્તેર કોડાકોડી સાગરોપમને વટાવીને એક કોડાકોડી રહે છે

૨ અપૂર્વકરણુ—દીર્ઘકાળના કર્મોને મદરસ કરી નાખવા તે આમાં જીવ તેનો સ્થિતિધાત રસધાત, ગુણુશ્રેણી, ગુણુસક્રમણુ, અપૂર્વ

મહમદ હોમે કામા માગી, પાત્રામર્તુ માર્ગ જાણી મધુ અને અને
કોઈમિત્ર સાધુને નહીં પળવવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી. ત્યાર બાદ સાધુએ
મહમદ હોમ ઉપર રત્નેદરણુ ફેરવ્યો ત્યારે એ છુટ્યો, આવશ્યકે પાત્રમાં
આત નેવા ને મુનિને વદન કરી સૌ વિદાય થયા.

નારદ આવી વિદ્યાતા જાણુકાર દત્તા. દારિકાના શીરૂખ્ણ વાસુદેવ
તેમની આઠ અમનદિરીએ. પ્રવુજન સાનિ આદિ કુમારો દત્ત હસારાદિ
રાજપુત્રો આદિને જન્મ મિલ કતા શીરૂખ્ણ વાસુદેવનું કૈમ્યર્ષ જાણુત
હતુ શીરૂખ્ણના બાઈએ દેવકીના ૭ પુત્રા કે જન્મનું સુખસાએ પાલન
કરુ' હતુ તે અને મજસુકુમાર આદિ સાત પુત્રો તો મોક્ષામી થતા.
શીરૂખ્ણ વાસુદેવપત્નીના ધણી કતા આવતી ચોવીસીમાં તેઓ
લીજી' કરે ઘરે. આવા શીરૂખ્ણમહારાજના ધરમાં પશુ નારદ નિરકુટ
રીતે આવી જઈ રહતા હતા. જ્યાંને નારદનું આગમન આનંદ આપતું
હતુ નારદ પોતાની વિદ્યાથી અતરીક્ષમાં રહુ ભડી રાખનાર કતા
જળવાદ અને સ્થળવાદના મુખવાળાં નગરોમાં, કારીગરી કરી હોય
તેવાં પુણ્યોમાં, વણિક બોઢા વગારે રહતા હોય તેવા નિર્ગમેમાં ગ્રામોમાં
રહેતા હોય તવા અન્નિવેશમાં અને અપિઓ રહે તેવા આશ્રમેમાં વચેચ
રીતે ફરતા ફરતા આ કબુલ નામના નારદ અતરીક્ષમાર્ગ દલિતનાપુર
નગરમાં આવેલા પાવનાના પ્રાસાદમાં પધારી તેમને જોઈને પાંચ
પદ્ધિઓ કુતાઈ અને પાકુ રાજ્ય સાવ કમલા સામે ધણીને તેમનું
સ્વામત કરવા જાના અને તેમને બેસવા મારે બાસન આપ્યું એ
આસન પર દલ નિઝળીને તથા પોતાના કમસ્થભાષી મારે જાણુ
પાણી બંદી અને તંબા પર મુગયમ નિઝળીને નારદછ બેઠા તેમણે
મારે તરફ દષ્ટિ કરી. દલે નારદની દષ્ટિ કર્યા પાછો અને મુ કરશે
તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

૬૦ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૯૪

(રાત્રિવાર, તા. ૧૨-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રપ્ત્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર આલે છે પાંડવોના રાજમહેલમાં આ કષ્ટુલ નામના નારદ પધાર્યા અને પાંચેય પાંડવોએ, પાંડુ રાજાએ તથા કુતાણએ તેમને વદન કર્યા, પણ દ્રૌપદીએ તેમને વદન કર્યા નહીં નારદે આડી દષ્ટિએ અતપુરમાં જોયું ત્યાં દ્રૌપદીને ઘેઠેલ જોઈ, પરંતુ નારદ અવિરતિ હોવાના કારણથી દ્રૌપદીએ જાણીજોઈને જ તેમનો આદર કર્યો નહોતો આવકને ઘેર આવક આવે, તો આવકને વદન થાય છે સાચા વદન તો તેના પચ્ચક્ષ્માણ્યને થાય છે મિથ્યાત્વીને સમ્યક્ત્વી જીવે આદર આપતા નથી, કારણ કે આદર સમ્યગ્દષ્ટિનો હોય મિથ્યાદષ્ટિમાં આદર કરવા જેવું શું છે ? જેના દેવ અરિહંત, ગુરુ નિર્ઞય અને ધર્મ કેવળીનો પ્રરૂપેયો—આ ત્રણ તત્ત્વની જેને શ્રદ્ધા હોય તે આદરને પાત્ર છે નહીંના ધસાતો ધસાતો પથ્થર જેમ જોળ થઈ જાય છે તેમ અનેક કર્મના પરિણામે ભોગવતા ભોગવતા જીવને સમ્યક્ત્વ લાધે છે તે સમ્યક્ત્વના ત્રણ કરણ છે

૧ યથાપ્રવૃત્તિકરણ—કર્મ ધસાતા ધસાતા સિત્તેર કોડકોડી સાગરોપમને વટાવીને એક કોડકોડી રહે છે

૨ અપૂર્વકરણ—દીર્ઘકાળના કર્મોને મદરસ કરી નાખવા તે આમાં જીવ તેના સ્થિતિધાત, રસધાત, ગુણુદ્દેશી, ગુણુસક્રમણ, અપૂર્વ

સ્થિતિજાય કરી નામે છે જેમ વૃક્ષાદિ જેમ મૂળી સ્થાપાં માને કે તેની અંદરની રસી એકાસ્યથે બાહ્ય માળી જમ છે બાહ્ય છત્તેરે અપૂરું અશ્વમેઘ નવો બધે પડે, તેાપણુ અનત સંસાર વધે તેમ અનન્ય પડતો નથી.

૩ અનિવૃત્તિકરણ—આશુ છવને એ નિશ્ચય થઈ જાય છે કે કદે સમજાઈ ન શકે વિના પ્રાપ્તે કરવાનો નથી પિયરની વાંકી મારના વણુ ફેરવે થઈ ગયા. સમજાઈ નહીં આ જમ છે કુલે / સમજાઈ આપના નીકર જની જમ છે એને મિશ્વત્તી છત્તેરની પાસે એવો કમ રહેતો નથી કે કે કુલ-ગ્રામ ત્યાં નિવેડ તરીકે મૂકે તે અને કઈકે થઈ જશે તો ? કરણ કે હાઈલિંગ ખાનપને કઈ કરી સારાં નથી. એવે અગિયારા અમરાજાજી મુસામે છે કુલ કર્મના પરિણામને એ દેવદેવતાં મુખે જોતમે છે પણ એ મુખને કઈ જાણે કમ નથી. શાક અન દાનિ તો પોતાનાં કર્મથી જ થાય છે.

૪ પાતા—સાતમે અહીં સાધવા જાય તેમ જ અનર્થને કાઢવામાં એક કમર દેવા કમ પણ અર્થસુધી તેનાં કુલ કર્મને કમ તરીકે તાલુકાં જમ દેવાએ સકાય કરી એકવાર એકેવ કમર દેવાને એકેવ સભે અવે. વિચાર અન્યથે કે આજ કમર દેવામાં કે એકેવે ન દેવે તેાપણુ અનર્થને કઈ એક અવવાળી નથી. આરા સિવાય પાતે કમર નવશે. ગમણુ દેવતાઓ કે આશુ જ વિચાર એકાસ્યથે જમ દેવાને જ અનર્થ જ મ કરવાથી અનર્થને દરિયામાં ફેંકી ગમે. ન્યા દેવતાઓ ખસી ગયા. આશુ જમ સાધવા અર્થ સાતળી નરક સમાઈ મઈ તેા તમારી સંવામાં દેવતા જેમણે છે કે કુલ કર્મને કમ દેવે તાલુકાં / તમણુ પદાણુ નરવાળુ છે અન અશુભ કોઈ કમ અપ પડી તમને કમ જમાવશે ? દેવીદેવતાઓને વળગશે. તેા એ જમાવી દેશે નહીં આરે અનિના છવામાં મારે અમા કાય છે.

નાશની છવાને કોઈ અને કમ વધારે દેવ છે અન્યને મુખ

અને માન વધારે હોય છે, તિર્પ્પયને આહાર ને કપટ વધારે હોય છે, ત્યારે દેવતાઓમા લોભ અને પરિગ્રહ વિશેષ હોય છે

દેવતાઓને કવલાહાર કરવો પડતો નથી, છોકરા-છોકરીઓને પરણાવવા પડતો નથી એક જ પ્રહરનું નાટક જોવામા એમના આયુષના દસ હજાર વર્ષ વીતી જાય, છતાં એમના લોભ અને પરિગ્રહનો કોઈ પાત્ર નથી આવા દેવતાઓ તમને શું આપવાના હતા ?

એ મિત્રો ગામડામાથી એકીસાથે શહેરમા જાય તેમા એક ઑદિસ સાદુ કરતા કરતા પણ રોકની મહેરબાનીને પાત્ર થઈને કમે કમે પેદીનો લાગીદાર રોક બની જાય, ત્યારે ખીજો એ જ ઑદિસનું ઝાડુ વાળતો જ રહી જાય પુરુષનો હિંદ્ય હોય તો કચરામાથી લાખો રૂપિયા થઈ જાય અને પાપનો હિંદ્ય હોય તો હાથમા રાખેલા દસ હજારના એક હજાર રહી જાય અથવા બજારમા જતા તેનું ખીસુ કપાઈ જાય તો પછી તમે દેવદેવીઓ પાસે શું માગો છો ? સાચો આવક કપાય બીજા માગવા જતો નથી જેને નવેશ તત્ત્વોનું જાણપણું હોય તેવો આવક લાભ મળે ત્યારે કુલાઈ જતો નથી ને તુકસાત થાય ત્યારે હાપહાપ કરતો નથી પરંતુ અગ્નાની આત્માને સમજણ પડતી નથી, માટે એ દેવીદેવતાની માનતા કરવા લાગી જાય છે

દુષ્ટાન્ત—મીરાબાઈ પરણીને રાણાને ઘેર આવતા હતા માર્ગમા જ એમની કુળદેવીનું મંદિર આવ્યું વરકન્યાને મંદિરમા લઈ જવામા આવ્યા રાણાએ મૂકીમૂકીને વદન કર્યો, પણ મીરા એમને એમ જોતી રહી ! આથી તેની સાસુ બોલી—

‘ સાસુ બોલ્યા સોહાગણી વહુ ’ નમે શક્તિને પાય ’

પરંતુ ત્યાં તો નવવધૂ તરીકે આવેલી મીરાએ તરત જ જવાબ આપ્યો—

‘ મસ્તક મારુ નહીં નમે, એક વિના ગિરિધરરાય
મીરા મન મોહનસે મોહ્યુ. ’

આ સાબળીને સાસુ જીજ્ઞાસુ ગઈ એણે કહ્યું—

સામુ કહે સામુ બોલી બાબલી ખારે નથી બા વહુનુ કમ.
પુત્રને કહે એને રાખે પહરી, એના ન્હારા ચણાવે નિવાસ. મીરા
સામુએ તે જ દિવસથી ખીરને રહેવા ખારે છંદુ મકાન બાપી

દિલ્હી ખરતુ—

ખીરાં બોલ્યાં મન થઈ બામુ સધુ ને કાઠિયો જ બળા !

જે છત્રને પેરમ્બ અને કમન પ્રિય હોય તેને તે એકાન્ત જ
અમે છે ત્યારે તમે પા કલાક એકલા બેસી રહેવામાં કદાચી જવ જો
ને કહીને બાજરમાં દોડ્યા જવ જો. લોકિક અને સૈદ્ધાંતર મિથ્યાત્વમાં
રાજતારાઓ જાન બુદ્ધિ છે મી દેવચંદ્ર મહારાજ કહે છે—

જમા જળમાં ૭ રમ્યા કેમ કિંધર હો રતિ પામે અયલ કે
સરોવર જલધર જલ વિના નવિ ચાહે હા જગત્કાલ જળ છે.

અતિ નિવૃત્ત ઝીંઝી !

મુખને ન જમે હો. જીભને સત્ર કે માણવી ફૂપે મોચિયાં,
કેમ બેસે હો આવળતર જુગ કે અનિત નિવૃત્ત ઝીંઝી !

હે અતિ નિનેશર પ્રભુ ! મને તો બાબલી સાથે જ ઝીંઝી

લાગી છે મને જીભ ફાઈ નો સત્ર અપતો નથી. માણવીફૂસમાં કમ
નારો કમરો. કલા આવળના ફૂલમાં ફરવા સા ખારે જવ ! આત્મ-
સ્વરૂપમાં રમનારો હોય, તેને જ પુણ્યધર્મનાં જોખાં અર્થમાં નથી.
સમ્પ્રજ્ઞતા સ્વાદ આપનારને પૈશવિકા પૈશવો તુચ્છ લાગે જ તમને
બે બેડે સવારી કરવાનાં જોખ જામ્યો છે કલા વિચાર તો કરો કે
દેવો તમને તમ કે દેવોને તમે નમો જો. હયાથિ ત જમસંઘે કલ્પ
ધર્મો કયા મળો — જુ મન ખમમાં રમે છે તને દેવો ખુ નાસ્કાર
કરે છે ન જુ તમે જ તમારા હૃદયથી ચાકચાઈ કરો કે તમારુ મન
ખમ મા રમે કે કે । સમા રમે છે ઉપરની ચાચા તમે હૃદયથી બોલો
છો કે માત્ર છાંયી ।

સ આ આજ પાચમા પુણ્યવાનમાં હોય છે ત્યારે દેવતાઓને

વધારેમાં વધારે તો ચોથુ ગુણસ્થાન મળે હવે તમે જ કહો કે તમે મોટા કે દેવ ? પરંતુ તમારામાં મિથ્યાત્વની ગાઠ એટલી બધી વધી ગઈ છે કે તેનું આપરેશન કોઈ સાધારણ ડોક્ટરને હાથે થઈ શકે તેમ નથી.

અનતકાળથી પેસી ગયેલું મિથ્યાત્વ આ મનુષ્યભરમાં જ નીકળી શકશે તમારા આત્માનો અનતગણો વિભવ છે સિદ્ધના સુખનું વર્ગીકરણ કરતાં તેનો અનતમો ભાગ એક છાંયડામાં મૂકે અને એક તરફ દેવાના તમામ સુખો મૂકે, તોપણ સિદ્ધના સુખના ભાગવાળું પક્ષુ નીચે ને નીચે રહે છે આમ સિદ્ધના સુખો અનતગણા છે આવા સુખો પ્રાપ્ત કરવા માટે આ મનુષ્યભરમાં જ કામ કાદી લેવા જેવું છે પણ કથાયથી હોળાળાઈ ગયેલા હૃદયમાં આત્માનું સુખ દેખાતું નથી. જેને આત્માનો વિભવ એકવાર દ્રષ્ટિમાં આવી ગયો હોય તેને દેવાની કે અમ્મજોપતિની સમૃદ્ધિ આજી શકતી નથી એના માટે તો આનંદ આનંદ અને આનંદ જ છે

અનુભવીને એકલું આનંદમાં રહેવું રે,

ડગણું નહીં દુઃખ પણે સમભાવે સહેવું રે

આ અનુભવીના ઉદ્ધારોને હૃદયમાં ઠસાવો તો સસારનાં સુખો તમને તુચ્છ દેખાશે ‘સ્વ’ ભાવમાં સ્થિર થાવ

‘આપ સ્વભાવમે રે, અવધૂ ! સદા મગનમે રહના’

‘સ્વ’ ભાવમાં શોકનો સભવ નથી. તમારે શોક જોઈએ છે કે આનંદ ? ભગવાન કહે છે કે જે લોકની જ જાળમાંથી છૂટે છે તે જ વીર પ્રણસાને પાત્ર છે તમે અગાઉ માડામાં બેસીને એક ગામથી બીજા ગામ જતા હતા તેમાંથી આગળ વધીને મોટર, ટ્રેક્ટર અને એરોપ્લેનમાં બિડવા જેવી પ્રગતિ સાધી પણ એ ટાર્કમ બચાવ્યાને તમે ધાડ શી મારી એ બતાવશો ? તેજમદીના ભાવો તો ટેલિફોનની ઘટડીથી તમે મેળવી શકો છો, પણ આત્માના ભાવો બિચા ગયા છે કે નીચા ? ભગવાને આરભ અને પરિચયની ના

પાડી છે છતાં તમને એ જ મને છે પાપ જને સાપ એ જને
અપા જેવાં નથી છતાં તમે તો પાપને સામે પગે આવકારી રહ્યા
છો. પરંતુ તમે જે કાળા કબન, કાન્તા જને કુકુળ માટે આ બધું
કરી રહ્યા છો એમને સાથે સર્વ જગતી સખત નિકાસનથી છે અહીંની
નિકાસનથી તો તમે સારિશ્યત દહિને પણ દૂર કરતી રહો છે.
પણ ત્યાં તમારું ચાલશે નહીં એવો ઠોઠાંભરીત જાઓ નથી કે ઉપર
જાણેલા ચાર કક્ષાઓને સાથે સર્વ જગત રહે.

જેની સુરતામાં સોડહમ્ નો વાર અપિસ્તપ્તે અપુઅપ્તે
દાપ તેની સુરતા જ કર્મની નિર્દેશ કરી રહે છે ઠોઠાંભરીત વેપારી
સાખને હીરો ખરીદી ન રહે માટે એ એક દબારનો નાનો હીરો
ખરીદી છે પણ એના દિશમાં જેમ સાખના હીરાનું મહત્ત્વ એણે
અકાપેશુ નથી હાતું સાખના હીરાને એ સર્વ રક્તો નથી એ એની
નજાઈ છે તેમ તમારાથી સર્વવિરતિ સાધી ન શકાય તો કેવરિરતિને
આદર આપો.

દ્રોહીઅ નારદને વદન ક્યો નહીં આ જોઈને નારદને એમ
થયું કે કુલાશ્વએ પાકું રાત્રે જને પાંચ પાપોએ મારી ખૂન
કરી મન વદન ક્યો પણ રૂપસાવણના અભિમાનથી દ્રોહીએ મને
વદન પણ ક્યો નહીં માટે આ દ્રોહીનું અભિમાન ઉતારું ત્યારે
મનુ નામ નારદ સમક્ષ રહે રહે । જાનરણ દેવતાઓ પણ
મ । કદેશ કામ ન રહે કરી ન રહે તો આ દ્રોહી સી નિશ્ચયમાં છે ।

ૐ શાન્તિ

અધ્યાન : ૬૫

(રવિવાર, તા ૧૩-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રજ્ઞા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી. વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે. કપ્તુલ નારદને નમસ્કાર નહી કરવા બદલ દ્રૌપદીની સાત ઠેકાણે લાવના-
ને નિર્ણય અવિરતિ નાગે કયો તેણે વિચાર કયો કે આ દ્રૌપદી
શપલાવસ્થાવતી હોવા ઉપગત ખાચેય ખાવો પણ એનો સત્કાર કરે
છે એ અભિમાનના કારણથી જ દ્રૌપદીએ મને વદન કયો નથી
સમ્યગ્દર્શન વિનાની કરણી નિર્જરા કરનારી બનતી નથી નારદજીમાં
અદ્વયર્થ, વિદ્યા આદિ ગુણો હતા, હતા તેઓ સમ્યગ્દર્શન પામી
શક્યા ન હતા ભગવાન કહે છે કે—

નાદસળીસ્સ નાળ નાળેણ વિના ન હુન્તિ ચરણગુણા ।
અગુણસ્સ નત્થિ મોક્ષો નત્થિ અમોક્ષસ્સ નિઠ્ઠાણં ॥

ઉત્તરઅધ્યયનસૂત્ર, અ ૨૮, પા ૩૦

સમ્યગ્દર્શન વિનાનું જ્ઞાન એ સાચું જ્ઞાન નથી જ્ઞાન વિના
ચારિત્ર નથી, ચારિત્ર વિના સુકિત નથી અને સુકિત વિના નિર્વાણ
પદની પ્રાપ્તિ નથી જે માણસ દ્વિધામાં પડી જાય છે એ સમાધિને
પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી. સમક્ષિતી જીવ 'પર'થી લાભ અને હાનિ યવાની
કલ્પના પણ કરતા નથી સમ્યગ્દર્શન કહે છે કે મારી ઉત્તમ આરાધના

હીસ તો હે માનવા! તને એક જ આવે મુક્ત હીસ નો મખમ
આરાધના હીસ તો ત્રણ આવે અને જમન્ય આરાધના હીસ તોપણ
તને પદ્મ આવે મુક્ત હીસ અને—

મહા સુર સસુતા વહિવા ચિ ન વિજસ્સર ।

વહા ઝીલે સમુત્તે સંસારે મ વિજસ્સર ।

પરોવેશ દોરાવાળા સોય કચરામાં પડી જાય તોપણ એ મળી
જાય છે તેવી જ રીતે સમજવું ન પામેયો. જ્યારે અર્ધપુરુષપરાવત
પામ્યા વિના રહેતો નથી એક દેવાદ્યાર માણસ પરદેશથી કમાઈને
જાણ્યા પછી દેખે ખાવતાં ખાવતાં એક અધિષ્ઠી નેટસુ જ માફી
રાખે, એવી રીતે સમજવું ની જ્યારે પરિવાર થઈ જાય—મિલ્યાવના
ધરમાં તે આપ્યો જાય તોપણ અર્ધપુરુષપરાવત ન પામે છે પરંતુ—

સમક્ષિત વિનાની કોપી કલ્પી મેં જાજ મુધી;

ટાળ્યો ન આવતો હૈયે સમક્ષિતો સર્ષને લાવે,

મહાવીરનું શાસન ચારે બોરે દેશાવે તમે

ધર ધર સદેશ વહાલા વીરનો સુનાવે જાઓ.

જ્યારે પુરુષના લક્ષ્યે પરકીર્તિના લક્ષ્યે મણું મણું ક્યું પણ આશ્રમના
લક્ષ્યે કઈ ક્યું નહીં મરુતવત નેટલા મુકપરીના કચલા કપો, જતાં
સમક્ષિત રિત આવતા હૈયે ટાળ્યો નહીં

દૃષ્ટાન્ત—પદ્મસેન રાજાને એ પુત્રા હતા મોટો પુત્ર વીરસેન
અને નાનાં શરસેન. જ તે વિચક્ષણ તો હતા પરંતુ નાનો ભાઈ
શરસેન જ્યાંય દતો ખાતાની વિચક્ષણ શુદ્ધિથી મધી કળાઓ
ત શીખી ગયો. દવે તેમને મુદ્દકના પક્ષ શીખી લેવાનો વિચાર કર્યો.
આથી તેણે જ્યાંય દુનક સદાવધ નામની ધનુર્વિદ્યા પક્ષ શીખી લીધી!
એક વાર તખ્તનના રાજ્ય પર શત્રુરાજ્ય ચડી જાણ્યો. નાના પુત્ર
શરસેન ક્યું કે કુ મુદ્દ કરવા ગયો છું મારા લક્ષ્યેય વડે શત્રુઓ
પરાજિત થઈ જશે.

અને શત્રુસૈન્યના અવાજ ઉપરથી ચક્ષુહીન શરસેન લક્ષ્યેધી બાણોનો વરસાદ વરસાવવા લાગ્યો. શત્રુના સૈન્યનો પરાજય હાથવેતમા જણાવા લાગ્યો, પરંતુ ગુપ્તચરો દ્વારા શત્રુરાજને ખબર પડી ગઈ કે આ શત્રુઓની સેનાનો સેનાપતિ જ આધળો છે આપણા સૈન્યના અવાજ ઉપરથી જ એ બાણો મારે છે, માટે હવેથી કોઈએ લડતા લડતા અવાજ કરવો નહીં હવે અવાજ વિના શરસેન બાણ ક્યા મારે ? શત્રુઓતુ બળ વધી ગયું અને શરસેન પકડાઈ ગયો. આખરે વીરસેન યુદ્ધે અગ્રો અને પોતાના બળપરાક્રમથી શત્રુઓને પરાજિત કરીને શરસેનને છોડાવી લાગ્યો.

બંને રાજાના પુત્રો હતા, શરવીર પણ હતા, પણ શરસેન આખો વિનાનો હતો, માટે પકડાઈ ગયો. આ જીવ પણ સમ્યગ્દર્શન વિના આધળો છે સંસારના લક્ષ્યો તો એણે ધણુ કર્યું છે, પણ એ ભૌતિક સુખોના લક્ષ્યો એણે આત્મલક્ષ્યને વહેચી નાખ્યું છે. પૌદ્ગલિક વસ્તુઓની ઇચ્છાએ એના શબ્દવેધી બાણ નિષ્ફળ નીવડે માટે નિર્વ્યાજ સેવા કરો વ્યાજ વગરની સેવા માનવને આત્મલક્ષી બનાવે છે પૌષ્ઠ, સામાયિક આદિ ધાર્મિક ક્રિયાઓ કરીને ભૌતિક ઇચ્છાઓ કરો નહીં નવપૂર્વ સુધીની વિદ્યા તો અલબ્ધ પણ લઈ શકે છે, પણ ભગવાન કહે છે કે—

જો હોય પૂર્વ ભણેલ નવ પણ જીવને જાણ્યો નહીં,
તો સર્વ તે અજ્ઞાન લાખ્યુ સાક્ષી છે આગમ મહી
એ પૂર્વ સર્વ કલા વિશેષે જીવ કરવા નિર્મળો,
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને સર્વ ભલ્યો સાભળો

નવ નવ પૂર્વનું જ્ઞાન હોવા છતાં જો જીવને ન જાણ્યો, સ્વસંવેદન અને અનુભવ ન આવે તો એ અજ્ઞાન છે શાસ્ત્રોનું જ્ઞાન જીવને નિર્મળ બનાવવા માટે છે. જ્યો છપ્પન લાથીઓને અબાડી સહિત જિહ્વા નાખે તેટલા ફેરી ચાલીના ઢગલા કરે અને તેને ઘોળીને ચાલી બનાવીને.

સખાણુ કરે તેટલી વિદ્યા એક નવમા પૂવની માત્ર. આટલી વિદ્યા
વરના છતાં સમ્યક્દષ્ટન વિના એ સાચુ જ્ઞાન મળતુ નથી.

સમ્યક્ વિનાની કસ્ટી એકાદ વિનાનાં સો ખોરાં જેવી કે
સમ્યક્દષ્ટન એ જેન શાસનનું મૂળ છે

આત્મજ્ઞાન ત્યાં મુનિપણુ તે સાચા શુર હોય

બાકી કુળશુરુ કમળા આત્માર્થી નહીં જોય.

જેટલાં સમ્યક્ સમય અને તપ કરે, એટલી કમની નિર્જરા
કરે. સમજિને સમ્યક્દન કહેવાય છે ભગવાન કહે છે. ઈ બ્રાહ્મિણુ
ન મિદે ન નિવ્યેષય બ્રાહ્મિણુ ધર્મઃ બ્રહ્મા સહા —જેમ છે તેમ
ધર્મના સ્વરૂપને જાણુ અને દાધર્મી—પ્રિયધર્મી બનિને ધર્મને સાચવ
કેટલાક જીવે તપ તપનારા હોવા છતાં બ્રહ્માને જોતા હોય છે

બ્રહ્મજ્ઞાનુ કરી જીવે લટકે ભરમ લગા કુમ પડે

જટાબદ્ધ સિરમુડે બૂઝે વિણુ મદાએ ભવલટકે

સમજિત નવિ લક્ષુ રે એ તેા જીવે. મતુર્જતિ મંકી

મિથ્યાત્વ નવિ ગયુ રે એ તેા.

કેટલાયે તપસેા જિઆ લાગ કરીને, ગાદ પર લટકાવે, કોઈ બ્રાહ્મ
સરીરે રાખ બગાડીને કોઈ ઠા વધારીને અને કોઈ મુડ મૂડાવીને
તપ તપ કે છતાં સમજિત વિનાના હોવાથી તેમનું ભવજાનુ જટાબદ્ધ
નથી. કોઈ સંવાગબદ્ધા મર્ધ વાયુભક્ષી કોઈ કમળજાક્ષી, કોઈ મૂંઝ
તા સ્ત્ર બન કોઈ દસ્તિલાપ્ત બનીને તપ કરે છે. પશુ બા નર્મ તપની
રાજી સુખની સાલસા છે ક્રિસાર્માં ધમ માનનારને ભગવાન બાવ
સ્યુ કહેતા નથી. જેને આત્માશ્રી નહીની બીજાથી સજ્જાત મર્ધ છે
ન કોઈથી ડરતા નથી. સમજિતના બાદ પ્રકરેા આ પ્રકરે છે

નિસ્સક્તિય નિવકંઠાય નિવિતિગિજ્ઞા ધમ્મુદ્ધ વિહીય.

ઉપદુહધિરીકરણે વચ્છણ્ણમાણ્ણે મહુ ઃ

ઉત્તરાધ્યયનસુત્ર ૫૮ ૨૮ ચા ૩૧

સમકિતી જીવને જૈનધર્મમાં શક્ય ન હોય, પાપધર્મની વાછા ન હોય, કરણીના ક્રળમાં સદેહ ન હોય, પાપકીઓના આડખર દેખી મૂકાય નહીં, સ્વધર્મની પ્રસસા કરનાર હોય, ધર્મથી વ્યુત ચતા જીવેને ચિયર કરે, સ્વધર્મીઓની ભક્તિ કરે, જૈન ધર્મને અનેક રીતે દીધાવે, જેમ શ્રીકૃષ્ણે ધર્મની દલાલી કરી, ગાંધી શ્રેણિકે અમારિપણ વગડાવ્યો. સાધક કહે છે, ‘ભગવન્ ! આપના મહાનલભાથી સમકિતની, જ્ઞાનની, ચારિત્રની એક જ ચિનગારી મને મળી જાય તો મારું ભવશ્રમણું અટકી જાય એ ચિનગારી માગતા ભક્ત પ્રાર્થના કરે છે—

ચક્રમક લોહુ ધસતા ધસતા ખરચી જિ દગી સારી,
જનમગરીમાં તણુખો ન પડ્યો, ન ફળી મહેનત મારી,
મહાનલ ! એક જ દે ચિનગારી

સાધુપણુ લીધા, અહચર્ય અને સયમ સાધ્યા, પણ જનમગરીમાં તણુખો ન પડ્યો સમ્યગ્દર્શનમાં મીઠું મુકાર્મ ગયું અને—

ચાદો સળગ્યો, સૂરજ સળગ્યો, સળગી આલ અટારી,
ના સળગી એક સળડી મારી, વાત વિપતની ભારી !
મહાનલ ! એક જ દે ચિનગારી

અનત સિદ્ધો, તીર્થ કરો એ જ સમ્યગ્દર્શન પામીને મુક્ત થઈ ગયા, અને મારી મિથ્યાત્વની ભરેલી સળડી ન સળગી તે ન જ સળગી ! આ ઓછા દુખની વાત છે ? આ સળડીના મિથ્યાત્વરૂપી દોષસાને જે સળગાવવા હોય તો અસણુ, આચરણુ અને જ્ઞાનની ચિનગારીની યાચના કરે !

બધા પાગી જાય તેવી આ મીજ નથી તમને તો પ્રભુની વાણીમાં શ્રદ્ધા નથી, પણ નોટોના બડલોમાં જ શ્રદ્ધા છે સો રૂપિયાની નોટ હાથમાં લીધા પછી તમે તેને ફાડી નાખતા નથી એકમા નાણા મૂકવાની શ્રદ્ધા છે પહેલાથી ટિકિટના પૈસા આપ્યા પછી એ જ ટિકિટથી સુબઈ પહોંચાઈ જશે એવી શ્રદ્ધા છે, પણ શાઓમાં શ્રદ્ધા નથી.

જનવાન કહે છે અર્થ સંધિ નિ મુક્તોસિદ્ધમાણે મલતિ —જેવાં
સંધિ ને વ્યવસ્થર મને મળ્યાં હતાં તેવાં જ તમને મળ્યાં છે માટે
વાચમાં વ્યાવેષી તકને ગુમાવશો તો પસ્તાવો રહી જશે. સમય દૂર
છે ને સ્વાર્થ પ્રજા છે એક મિનિટ પણ માથા મનાર માઠી વ્યૂઠી નામ છે

કલ્પની કુશળ છે એણે અપ્પાપૂર્વક મેળવેલા પાત્રથી ઠીઠીએ
કરી લીધી છે આજુબાજુના પ્રદેશમાં કુશળ પડ્યો છે વાત
સંચારમાં બીજાઓ તો કુશળ કુશળ ની ગીસો પાડે એ સમગ્ર સમય
તેવી વાત છે પણ જેની ઠીઠીએ પાત્રથી જલ્દાઈ રહી હોય એવો
કલ્પની પણ જાણી સાચે પોતાર પાડવા માટે એ શુ જોજ આશ્ચર્યની
વાત છે ! જનવાન કહે છે કે જે કેવળમાન અને કેવળદશન અને મનુ
હતું એ જ તમારી સવામાં પડ્યું છે જે માનવ એને જાણ કરે
તેનું જાણ્યું થઈ નામ ! પ્રભુએ આ એક તમને સુલભ કરી આપ્યો છે
જતાં તમે કુશળ કુશળ ના પોતારો પાડવા કરો તો એવાથી વધારે
બીજુ ક્યુ આશ્ચર્ય હેઈ શકે ? જેણે સામાયિક ક્યુ હોય, જે વિચિત્રમાં
એકા હોય તેનાથી અતિ તિનો વાદર થઈ શકે નહીં દ્રોષદાનીએ
નારદનો વાદર ન કર્યાં આથી ચિદાર્થ જઈને તારદ તપ્તી એકદમ
જિજ્ઞાસા અને વિચિત્રતા વચ્ચે ને જાન મોજાનો જરજરમુદ્દ ઉદય થઈને
આર સામ્ય મોજાના વિસ્તારવાળા ધર્મગીત મહિમા અમરકમ
નામની નજરીમાં તમે આવી પહોંચ્યા ત્યાં શુ બાધે તે વ્યવસ્થર.

ૐ શાન્તિ.

વ્યાખ્યાન : ૯૬

(સોમવાર, તા ૧૪-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રપ્ત્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રૌપદીને અધિકાર આપે છે. ગાયપૂર્ણ દષ્ટિવાળા કલ્કલ નારદ ધાતકીખડકીપત્ની રામધાની અમરકકા નગરીમાં આવ્યા આ નગરીને જાવન હન્ટર અને ચોરાશી ચોટા હતા, અનેક પાશુડીના સ્થળો અને બાગબગીચાઓ હતા કોટ-કિલ્લાઓ અને તેમાં એકસો વિશાળ દરવાજા હતા આજે તો ચારે તરફ જૂના કોટ-કિલ્લાઓ હોય, તેને પણ સાફ કરી નાખવામાં આવે છે, આથી ચહેરાની ચારેય દિશાઓ મોકળી થઈ ગઈ છે અમરકકા નગરીમાં પદ્મનાભ નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો આગળના રાજાઓ પ્રજાના પિતા જેવા હતા તેમની પ્રજા સુખી ને સતુષ્ટ હતી તેઓ સિદ્ધાસન પર નહીં, પણ પ્રજાના હૃદય પર રાજ્ય કરતા હતા ત્યારે આજના ત્રણ ત્રણ વર્ષે જલ્લાતા મત્રીઓ માત્ર ખુરશી પર રાજ્ય કરે છે એમને પ્રજાના કરતા પોતાની પીડા ટાળવાની વધારે પડી હોય છે, કારણ કે ત્રણ વર્ષ પછી તો એને ખુરશી છોડી દેવાની હોય છે !

પરંતુ પદ્મનાભ રાજા પ્રજાવત્સલ હતો એ અડમ્બ, શૂંચીર અને પાપીઓને દડ દેનારો હતો. જે રાજ્યમાં ગળા દયાળુ અને પાપીઓને દડ દેનારો હોય, તેની પ્રજા સુખી અને મનુષ્ય હોય છે તેથી બિલકુલ

નેના રાજ્યમાં સજ્જનો રિખાતા હોય પાપીઓ ક્રૂરતાથી હસ્તા
હોય, સર્વત્ર અન્યાય, અધમ અનીયિત, સુરા અને સુદરીનું સામાન્ય
અવર્તન હોય, તે પ્રજાનાં પણ પાપનો ઉદય છે એમ સમજવું

પચાસ રાજ્યના રાજ્યમાં કોઈ ચોર ન હતા કોઈ સોજી ન
હતા કોઈ મસ્ત્રિપાન કરનારા ન હતા કોઈ અભિચારી ન હતા અને
કોઈ લુગાર કે સહો ખેલનારા ન હતા. સહો એ મુધરેસો લુગાર છે
નેના માટે કહેવત છે કે સહો ત્યાં નહીં ! સહનું પણ ન હતાં
એક કવિ કહે છે—

શૂદ્ર મોડા કુકમ કરે ને હ્યાલ પાકે રાય,
બહીચી-નહીચી હમિયુ મહે, નાખેમોટી રાજ,
બા જગતમાં બર્ષા લુગો ત્યાં સહી ચારે કાર.

સદાખોર એટલે ધોળા ખો ધોળા ચોર ! સદાખગર એટલે
જ્ઞાન અને રોડ જ્ઞાનનું કારખાનું સહી એટલે માનવના મનજૂપી
મહીનને મરમામરમ ખનાવનારી બેટરી ! સહી એટલે ભોક્ષ અને
સાલજીવી કાકવભરેલી ગલી ! બા સદાની સાલુસીમાં સપ્પાયેસો તર
હજા હના તેમાંથી છટકેલ મુસીબ છે સદાખોરની અંતિમ દાગીના
જોખસામાં જ મુઝાયેલા હોય એમ થયું દાગીનાનું ક્યારે લીલામ
અગી એનું કોઈ ઠેકાણું નથી અને—

ખાવાની તો ફૂરસદ ન મળે, ખાવાનું બર્ષા ખાય !

ગેહીરાગાને બોલાવીને ભોમો ભોમો ખાય બા જગતમાં
ખાખડા પણ હોમો ભોમો હસ્તા શોરબોર બા જગતમાં

સદાખા ને બધા ફૂરસદ જ ન હોય ત્યાં ધીર ખાવા માટે તે
કચારી પડતી સહે ! પણ સદાવાળાઓ એની દિલ્લેર હસ્તા નથી, સદા-
ખગરની બાબુબાબુ ગામી બનવા માટેના સાધનો પૂરીપોષી, સેવ
ચવડો બળ વારેની ગેહીરાગા દાતર ન હોય છે ! જગતમાં
નેસવાની બા તો કયાથી હોય ! અટમ બાખોખતિ અગોધિયાઓ પણ

ઊભા ઊભા જ એ પૂરીપકાડીને પેટમા પધરાવી દેતા હોય છે એ ખીયારાએને જ્યા ખાવાની જ કુરસદ મળતી ન હોય, ત્યા જખીને સૂઈ પણ ક્યાથી સહે ? રાતના એક વાગ્યે ટેલિકેનની ધટડી વાગે, ને એ ખીયારો ઝખડીને જખી જાય છે, અને—

પચીસ પાટનો સોદો કીધા, બજાર તેજ થઈ,
લાખો રૂપિયા કમાઈ આવ્યા, થેલી ભરાઈ ગઈ

પાય, દસ, પદર અને વધતા વધતા પચીસ પાટનો સોદો કર્યો અને લાખો રૂપિયાથી એની થેલી ભરાઈ ગઈ ! સદાના વેપારમા કાટો કે તોલાતુ તો કામ જ ક્યા હોય ? ‘લીધા ને દીધા’મા જ વેપાર થઈ જાય છે માલના અસ્તિત્વ વિના તોલમાપ વિનાનો વેપાર એ જ સદો ! સટોડિયાને લાખ રૂપિયા મળી ગયા પછી લલા બાકી શુ રહે ? એક તો જીટ જ બીચુ હતુ ને તેમા એ બીકરડા પર ચડી ગયુ પછી એની શેખાઈનો પાર ક્યાથી રહે ? બજારમા એની ‘વાહ વાહ’ બોલાવા લાગી પણ એ ખીયારાને ક્યા બજાર હતી કે આ વાહવાહ તો હવામા બીડી જવાની છે અને બજારની રૂખ બદલી એટલે—

પાયસો લેતા લાખ ગુમાવ્યા, તેજ બીડી ગઈ !
ધરખાર ને માલમિલકત સાથે આબરૂ ચાલી ગઈ !

બજાર બદલી ને લાવ બદલ્યો, આબરૂનુ લીલામ થઈ ગયુ. મકાન, ગાડી, વાડી અને લાડીના દાગીનાઓ વેચાઈ ગયા ! પાયસોનો લાલ લેવા જતા લાખ ગુમાવ્યા ‘લેને ગઈ પૂત તો ખોઈ આવી ખસમ !’ની કહેવત સટોડિયાને ખરાખર લાગુ પડી ગઈ ! આ છે સદારૂપી જુગારના વ્યસનનુ ફળ ! સાત વ્યસનોમાના એક વ્યસનનુ નામ છે સદો—જુગાર ! સદાને આત્માનુ લાવ ખૂન માનવામા આવ્યુ છે. સદો કરનાર ધોર નરકમા પડે છે પદ્મનાભ રાજના રાજ્યમા સદો ખેતનાર કોઈ ન હતા એના રાજ્યમા કોઈને દાન દેવુ હોય, તો બાખારીને શોધવા નીકળવુ પડતુ હતુ આજે આ દેશમા આપનાર

જોખ ને માનનારા થયા છે પણ માનવું ને મરવું એ બન્ને જરૂર છે જાતે તો વાંધેલા જેવી કોમનો આદર્શ પણ હાથ લખી કરીને બીજા માનતો નજરે પડે છે સચકતને હાથ લખી કરીને શિક્ષા માનવામાં જેટલું કष्ट પડે છે તેટલું કष्ट પરિશ્રમ કરવામાં પડતું નથી. માટે સચકત મનુષ્યે ત્યાંસુધી જતી શકે ત્યાંસુધી પોતાના પરસેવોથી જ પોષણ મેળવવું જોઈએ. ગૃહસ્થાશ્રમીએ તો કાષ્ઠિક સમાજમાં બીજા માનવી ન જોઈએ,

દુષ્ટાન્ત—વિશ્વામિત્ર ઋષિને પોતાનું રાજ્ય હસ્તિનામાં આપી દીધા પછી વનમાં નીકળેલા દરિશદ્, તારામની ને એકતો એક પુત્ર શશિત જ વચન કરતા કરતા એક ધર્મશાળામાં આવ્યા પહોંચ્યા દરિશદ્ દે રક્ષકને પૂછ્યું કે અમારે આ જગ્યાએ આવનું કરવું છે માટે તેનું કાકું શું કરીશ ? ધર્મશાળાના રક્ષકે કહ્યું આ ધર્મશાળા છે માટે કોત વાનું કાકું લેવડું નથી. તમે ખુશીથી રહેા. ત્યાં રહ્યા પછી દરિશદ્ કહ્યું, તમે જ ને જગ્યા અહીં બેસો, હું નવરમ્ભ કરીને કાષ્ઠિક મંદીરી કરીને આવતી યોદ્ધાશ્રી કરી હાથ ધર્મશાળાના કસા હાથે કહ્યું અમારે ત્યાં તોડું આણું છે તમે ખુશીથી આઈને પછીથી કામ સંધવા નવ તથા તથા દિવસના અખણસ હોવા જ્યાં દરિશદ્ કે મહત આવતું કહ્યું નહીં તથા રાત્રીમાં શશિતને કહ્યું કાકી ! તું નાનો છે તારી કામા કામળ છે માટે તું આઈ લે પણ શશિતે ત્યાં જ આવ્યો કે માર્ગમાર્ગપિતા ન જાત ત્યાંસુધી કે આઈ શકું નહીં

અરોખાનો એક વખતનો રાજા દરિશદ્ શહેરમાં ગયેા. રતા કરતાં તેને સામાનના કામળા સીરીને ગામમાં જરવાની મંદીરી મળી ગઈ આ તરફ ધર્મશાળામાં બેઠેલી તારામની વિચાર કરવા લાગી કે પતિ તો મંદીરી કરવા ગયા છે ત્યારે મારાથી પણ બેઠાં બેઠાં કેમ જવાય ? તેણે બીજા જોરમાં બેઠેલી કાકી આઈઓ પાસે જઈને

કહ્યું, ‘ બહેન ! મને કોઈ કામ જોઈ એ છે, મારે મને કાષ્ટિક કામ આપો. ’ આવી સ્વરૂપવતી અને સુશીલ તારામતીને જોઈને બાઈબોલી, ‘ બહેન ! તમે મજૂરી કરવા લાયક નથી તમારે જોઈ એ તેટલું ખાવાનું ખુશીથી લઈ જવ જામરી પાસે થણુ ભોજન તૈયાર છે. ’ પણ તેમ કરવાની તારામતીએ ના પાડી આખરે થોડા વાસણો સાફ કરવાની મજૂરી કરીને—વાસણોને પણ બરાબર માણને તારામતીએ રસોઈ તૈયાર કરી રાહિતને ખાવા એસી જવા તારામતીએ આગ્રહ કયે, પણ રાહિતે કહ્યું, ‘ મારા પિતાજી આવશે ત્યારે જ હું ખાવા એસીશ. મને હમણા મૂખ નથી ’ ચાનીઓ કહે છે કે—

શત લક્ષ્મી વેદ્યા છતાં પણ સિદ્ધ ખદ ખાતા નથી,
પરની દમા પર ગુજરવાનું વીર નર ચાહતા નથી

રાજા મજૂરી કરીને સાળે ઉતારા પર આવ્યો, અને ત્રણેય જણાએ આને ત્રણ ત્રણ દિવસના અપવાસને અતે ભોજન કપું. આવા માણસો, આવું કુટુંબ જે આજે ઘેર ઘેર બની જાય, તે એકારી પક્ષી જાય ! જે માણસ એકવાર હરામનું ખાય, તેના હાડકા હરામના થઈ જાય છે પશ્વનાભ રાજાના રાજ્યમાં કોઈ હરામનું ખાનાર શીખારી ન હતો આ રાજાને શુભ, શીલ અને સ્વરૂપમાં એકમેકથી અડિયાતી સાતમે ગણીઓ હતી અને એક સુનાલ નામનો પુત્ર હતો. રાજા પોતે અત પુરના વિશાળ લવનમાં સાતમે ઓંઓ સાથે એકાન્તમાં હાસ્યવિનોદ કરી રહ્યો હતો એટલામાં ત્યાં કછુલ નારદ પધાર્યો. રાજા અને રાણીઓએ સાત આઠ ડગલા સામે ચાલીને નારદને વદન કર્યો અને વદનના સિદ્ધાસન પર બેસવાની પ્રાર્થના કરી નારદે એ આસન પર દર્શ પાથરી, તેના પર જળ છાંટ્યું અને એ આસન પર તેઓ વિરાજમાન થયા

આગળના આવેદને પણ ગલ્પના અત પુરમાં જવાની છટ હતી, કારણ કે અતપુરમાં પણ મર્ધાને તે સમ્યક્તાને સ્થાન હતું આગળના

અસભ્ય જોડાઓ ધરમાં તો ઠીક જ પણ ફરવા જતાં હોય ત્યાં જાવ
 બગરમાં પણ અકાંક્ષિયા બીડીને ચાલતાં શરમાતાં નથી, તાણે એટલી
 વારમાં સ્વપ્નમાં ચાલુ જાગુ ન હોય ! આવા અસભ્ય માનવોની
 દક્ષિણ વાણીમાં વતનમાં અને વિચારમાં ઝેર જ ભરેલું હોય છે
 રહીસકી સભ્યતાનો સદાર કરવાનું બીડું આજના સિનેમાએ પ્રાપ્ત
 છે ! રમ્મે ચાલના સિનેમાનાં બોર્ડોનાં અસભ્ય પ્રદર્શનો પણ આવી
 અસભ્યના પીરસવામાં અગ્રમાત્ર લાગે છે તમે પણ તમારાં કુવાન
 બાળકોને હોસે હોસે આવા ઝેર પાઈ રહ્યા છે. અવાકોનાં કુવાન
 બાળકો પણ માતાપિતાની આજ્ઞા લઈને જ જરૂર હોય તો બહાર
 જતા જતા સાધુસાધીઓને પણ કાવચ્ચે કહીને આજ્ઞા લઈને
 જવું પડે છે અને નિસ્સહિ કહીને પાછા ફરવાની અને ઉપાસ્યમાં
 પ્રવેશવાની આજ્ઞા બેલી પડે છે આજનાં કુવાન હોદ્દાં માન્યપતે
 પૂજ્યા વિના ગમે ત્યાં ફરી શકે અને ગમે ત્યારે આવી શકે માન્યપ
 એમને પૂછી પણ શકે નહીં કે તમે ક્યાં ક્યાં હતો ? ખુબ પૂછે તો
 આ તમા માનવ, પછી એ રાજા હોય કે ગ્રામ નિવાસી, બની ગયો
 છે ! બધાને એમ લાગે જવું છે કે ગમે જે લઈ ફરીએ છીએ, એને
 કાઈ જોતું નથી, ગમે ? બોલીએ છીએ, એને કાઈ સાંભળતું નથી !
 નિશ્ચયે બધારે જનૂતર તરફ તરખ મારે છે ત્યારે જનૂતર પોતાની
 આંખો મીચી લે છે ! જનૂતરને એમ લાગે છે કે મેં મારી આંખો
 બંધ કરી એટલે નિશ્ચયે ભલે મને જોઈ શક્યાની નથી ! આજનો
 માનવ પોતાનું નાક નથ તોય શરમાતો નથી ! એ જેના પર ક્રુદ્ધિ
 કરે છે એ પણ કાઈની માતા બહેન કે પુત્રી છે પોતાની માતા,
 બહેન કે પુત્રી ઉપર કાઈ ક્રુદ્ધિ કરે તો કેવું લાગે ! આનું વિચારવાની
 તો તણે રક્તિ જ લાગાઈ ગઈ છે !

આસન પર બેસીને નારદે પથનાના રાજાના સકુટુમ્બ કુલ્ય-
 સમાચાર પૂજ્યા રાજાએ મનમાં વિચાર્યું કે જનનજારમાં મારા જેવો

કોઈ સુખી નથી, છતાં નારદજીને જરા પૂછી જોઈ. આમ વિચારીને પદ્મનાભ રાજાએ નારદજીને પૂછ્યું, 'હે દેવાતુપ્રિય ! આપ દેશેદેશમાં ફરો છો તેમાં કોઈ મારા જેવો સુખી અને મારા જેવા અતપુરના આનંદવાળો આપે જોયો છે ખરો ?'

રાજાના આ અભિમાનભર્યા શબ્દો નારદે ખરાબર પારખી લીધા અને નારદને આવા જ માણસનું કામ પણ હંતુ આવા અભિમાનીની શોધ કરવા માટે તો તેઓ લવણસમુદ્ર ઓળંગીને આટલે દૂર આવ્યા હતા ખરાબર મોઢા મળી ગયો હવે નારદ દ્રૌપદી દેવીની ત્યાશી વાત કરશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૬૭

(મંગળવાર, તા ૧૫-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે અમગ્ધકાના પદ્મનાભ રાજાએ કહ્યુંલ નારદને પ્રશ્ન કર્યો કે 'તમે કયામ મારા અતપુર જેવા સુખવૈભવો જોયા છે ?' નારદે જાણી લીધું કે રાજાએ અભિમાનથી પૂછ્યું છે, માટે આ સોગંદી ખરાબર દાવમાં ચડી છે

રાનીઓ કહે છે કે આ જગતમાં શેરને માથે સપાશેર હોય જ છે, માટે છવે અભિમાન કરવું ન જોઈએ.

અભિમાન કરે શા માટે ?

આવ્યા સહુ એક જ વાટે રે . અભિમાન૦

આટલો મોટો કસો સમુદ્રનો દોઝા બોલ્યો. બાર્ઈ ! સમુદ્ર એથી
 ખસુ ખસ્યો મોટો છે હવાનો દોઝા બોલ્યો. તો પછી આ હવાથી
 તે સમુદ્ર કદાપિ મોટો હોય જ નહીં ! કહે સમુદ્રનો દોઝા આ હવાના
 દોઝાને કેવી રીતે સમજાવે ?

નારજી બોલ્યા, તારી બને આ દષ્ટાન્તમાં દર્શાવેલા હવાના
 દોઝાની દશ્ય સરખી છે જ જુદીપર્યાં આવેલા જરતક્ષેત્રના દસ્તિખાતુર
 નજરમાં પાંચ પાંચેબની પટરાણી દ્રોષદિશિને તે જોઈ નથી, એ દ્રોષદિના
 પત્રના નખને તેણે ખસુ આ તારી સાતસો રાણીઓમાંની એક ખસુ નથી.
 એ કુપદ્ધતુથી દ્રોષદિન તે જોઈ નથી, ત્યાંમુથી જ તું તારા અતપુરના
 વખાણુ ક્યાં કરે છે

પદ્મનાભ રાજ્યએ આ વાતને જરાજાર લક્ષમાં લઈ લીધી. જેના
 હૃદયમાં ભ્રાંતના અગ્નિ લાગ્યો હોય તેને આવી વાત બહુ માદ રહી
 નમ છે તમને ખસુ એકના આવાના બને મોટા સૈન્યિઓના દેશિજોનાના
 નજરે જસદી માદ રહી જાય છે ખસુ સ્વ બને પરના એકની વાત
 માદ રહેતી નથી !

નારજીએ નિરજી દષ્ટિ કરીને જોયું કે પદ્મનાભ રાજ્યને દ્રોષદિની
 વાત જાણ માદ રહી ગઈ છે એને કહે દ્રોષદી સિવાયની બીજી કોઈ
 વાત અમચાની નથી. આજ જાણીને તેઓ ત્યાંથી વિદાય થઈ ગયા

પદ્મનાભ રાજ્યએ દ્રોષદિને જોઈ ન હતી છતાં કમુલ નારદના
 વચન પરથી તેન દ્રોષદિની રહ લાગી ગઈ ! એને કહે પોતાના વૈભવો
 જા. સાતસો રાણીઓના સુખ હોર્મ લાગવા માંડ્યાં એનું ચિત્ત અસ્થિત
 બની ગયું તં દ્રોષદિના / ન્યમલુ રટણુ કરવા લાગ્યો. તેનું અત
 મૂજિત ગુદ બન આસક્ત બની ગયું થમ પામેલા જીવો આવા
 ઝખામાં પડતા નથી.

દાન્ત—જલજીભાઈ કરીને એક નાના રાજ્યના મોટી કતા.
 તેઓ ન્યાયી ધર્મપરાયણ બન નીતિમાન હોવાથી રાજ્યનો વિશાલ
 એકવી ચૂક્યા કતા પર તુ અમન્ય કેટલાક વેપારીઓને આવી જાલજી-

ભાઈની ઈર્ષ્યા થવા લાગી એક વાર આવ્યા બેપારીઓ મળવાને બહાને રાજની પાસે આવ્યા એ બેપારીઓએ જાહેરજાણના વખાણથી વાતની શરૂઆત કરી રાજાએ કહ્યું, 'મને પણ જાહેરજાણના માટે ખૂબ માન છે' તક સાધીને ઈર્ષ્યાખેર લોકોએ કહ્યું, 'જેવા જાહેરજાણના રત્ન છે તેવા જ તેમના શેઠાણી પણ નારીરત્ન છે' બસ, આવી વાત કરીને ઈર્ષ્યાખેર ચાલ્યા ગયા રાજાને પણ પદ્મનાભની જેમ શેઠાણીની રદ લાગી ગઈ આથી તેણે જાતે જ જાહેરજાણની દુકાને જઈને જાહેરજાણને દૂર દેશાવરમા મોકલીને પણ શેઠાણીને મેળવવાનો વિચાર ક્યો અચાનક રાજાસાહેબને પંધારેલા જોઈને જાહેરજાણએ તેમને ગાદી પર બેસાડ્યા અને પૂછ્યું, 'આપે તસ્દી લીધી, તેના કરતા મને જ કહેવડાવવું હતું ને?'

રાજાએ કહ્યું, 'મારે થોડા જ સમયમા એક સો ગુણી જીવ્વી જાતના ચોખ્ખા જોઈએ છે, માટે તમે જાતે જઈને તૈલગપુરથી ખરીદી લાવો આ કામ તમારા સિવાય કોઈને સોંપી શકાય તેમ નથી, માટે જ હું પોતે આવ્યો છું' જાહેરજાણએ વિનયથી કહ્યું, 'આપ ચિંતા ન કરો તૈલગપુરમા જ મારા વિશ્વાસુ આવડતિયા છે આપને સમયસર ચોખ્ખા મળી-જશે' પણ રાજાએ તો હઠ લીધી કે હું તમને હુકમ કરું છું કે તમે આજ ને આજ તૈલગપુર રવાના થઈ જાવ આમ કહીને રાજા ચાલ્યો ગયો.

જાહેરજાણએ ઘેર આવીને પોતાની પત્નીને જમી વાત કરી ચતુર શેઠાણીએ તરત જ જવામ આપ્યો, 'આ કામ આપણી ઈર્ષ્યા કરનારા કોઈક માણસોનું લાગે છે એ વિના રાજાનું મન બદલે જ નહીં એમ છતાં જે કાંઈ થાય તેને જોયા કરો હું એ રાજાની સાન ઠેકાણે લાવી દર્શાવું તમે ખુશીથી આજે જ તૈલગપુર તરફ વિદાય થાવ'

જાહેરજાણ તૈયાર થઈને રાજા પાસે આવ્યા અને કહ્યું, 'હું આજે ને આજે આપની આજ્ઞા શુભમ તૈલગપુર જાઉં છું' રાજાએ પ્રસન્નતા જતાવીને રજા પણ આપી અને માલ લેવા માટે જોઈતા

જીવ જે પૌષ્ઠિક વસ્તુ માટે અભિમાન કરે છે એ વસ્તુ રસ નાશવત છે પછી એવું અભિમાન કર્યા સુધી ટકી સકવાનું છે ? સ્વપ્નના કહે છે અહર્મસિ સિ — અભિમાની જીવ કુ કુ એમ મોઝા કરે છે કુ સ્વપ્નો વળાંક પસુ કેવો છે એક વળાંકની નીચે બીજી વળાંક અને એની નીચે ત્રીજી વળાંક ને વળી તેના ઉપર માંડે ! આ માનક્રમ તમને લુહા લુહા રેવો સ્વપ્નવાની દરજ્જા તો પાડે જ છે પણ સાધુઓને પણ એ માનક્રમ ઊઠતો નથી ચાનીઓ કહે છે—

ચાનસહ વૃદ્ધી મયો મરવાયુ વાયો
અચાન અપક્ષર જન્મ અતરે દેવાયો.
કમ કોષ ભોજ મોહ નાવમાં ભરાયા
પાપ કેરાં પોટલાં અમાપ ઉતાર્યા.
જન્મ જન્મ જન્મનાથ, કાલ્ય ઝાલીને ઉતારે.

આરે અભિમાનનો પવન જોત્યો દુઃખ છે ત્યારે ચાનનો સહ વૃદ્ધી નમ છે અને પછી એવી જીવનનાવ એસે ચડી નમ છે. અચાનનાં અધારાં જવાઈ નમ છે એટલે માત્ર પણ સકતો નથી જે જીવમાં સપૂજુ ચાન હોતુ નથી એનો માનક્રમ પણ સપૂજુ રીતે જુટતો નથી કારણ કે Empty vessel makes most sound — અધૂરો થોડો વધારે હલકાય છે ખાલી ચણો ન વાગે થણે. દેહરૂપી નાવને નિશનમાં રાખનારનો ચાનરૂપી સહ જો સ્થાગત હોય તો એ નાવ જોખમમાં આવી પડતી નથી.

આચારે અભિમાન વધુ તપથી વધ્યો ક્ષેત્ર,
ચાન મવ વધ્યો થણો અવશેષ ભજ્યો વેશ.

ઉમ તરથી જાનથી અન ઉમ્ય આચારથી જો અભિમાન વધે તો જીવજીન દાકણીમા ઉપાયા જેવું થાય. માટે આ ધ્રુવ અને ધ્રુમાન વધારનારો માનક્રમ ઊઠવા નો છે તેમાં દેહરૂપી ઉપર ઉપકાર કરવાનો નથી કારણ કે રોગ મટાડવા માટે વધ ચરી પાળવાનું

કહે ને તમે ચરી પોળા, એમા ક્યા કાઈના ઉપર ઉપકાર કરો છો ? તમારી કાયારૂપી શીશીમા તમારે અત્તર હસ્તુ છે કે દુર્ગન્ધ ? તમને શુ ગમે છે ? અત્તરની સુવાસ કે ગટરની દુર્ગન્ધ ? જેમ જેમ તમે ગુણોને ભરતા જશો, તેમ તેમ તમારા દુર્ગુણો પલાયન થતા જશે સદ્ગુણીની પાસે બેસશો તો સદ્ગુણ મળશે માટે પ્રથમ સદ્ગુણી અને દુર્ગુણીને ઓળખો, કારણ કે રાયણ અને લીબડી બન્ને આકાર અને દેખાવમા તો સરખા હોય છે, પરંતુ તેમના સ્વાદમા આસમાન જમીન જેટલું અત્તર છે માટે ઉપરનો ભલકો જોઈને અંગાઈ જશો નહીં એકલો વાચાળ હોય તેને માની કહી શકાય નહીં એનામા ફટલા ગુણો છે તેને જો નહીં તપાસો તો ભૂલ ખાઈ બેસશો આવા વાચાળ દુર્ગુણોને આજે શોધવા જવું પડે તેમ નથી એક સુભાષિતકાર કહે છે કે—

દુર્જન પરિહર્તવ્યો વિષયાઽલકૃતોઽપિ સન્ ।

મધુ તિષ્ઠતિ જિહ્વાગ્ર, હૃદયે તુ હલાહલમ્ ॥

આવા દુર્ગુણો મધ કરતાં પણ મીઠી વાણી વાપરતા હોવા છતાં તેમના હૃદય હલાહલ ગેરરૂપી માન અને ત્રિષયગ્ધારોથી ભરેલા હોય છે માટે એવાને ઓળખી લેજો આવા કૂવાના દેડકાઓ સિદ્ધાન્તની વાતો પોતે જ સમજી શકતા નથી, તો બીજાને શુ સમજાવી શકે ? પદ્મનાભ રાજાને નારદે કહ્યું, ‘ભાઈ ! તને તારી સુઅસમૃદ્ધિ મોટી લાગે છે, પણ તું તો કૂવાના દેડકા જેવો છે જો સાભળ

દૃષ્ટાન્ત—સમુદ્રનો દેડકા એક વાર કૂવાના દેડકાનો મહેમાન ગયો. વાતવાતમા કૂવાના દેડકાએ પ્રશ્ન કર્યો, ‘તમે જેમા રહો છો તે સમુદ્ર કેટલો મોટો છે ?’ સમુદ્રનો દેડકા બોલ્યો, ‘સમુદ્ર તો બહુ મોટો છે’ આથી કૂવાના દેડકાએ કૂવાના પાણીના બે હાથ જેટલા લાગર્ભ ચક્કર લગાવીને કહ્યું, ‘તમારો સમુદ્ર આટલો મોટો છે ?’ સમુદ્રનો દેડકા બોલ્યો, ‘એથી બહુ મોટો છે !’ કૂવાનો દેડકા પાણીમા ચાર હાથ જેટલું ચક્કર લગાવીને કહેવા લાગ્યો, ‘તો પછી તમારો સમુદ્ર

આટલો મોટો હોય સમુદ્રનો દોઢો બોલ્યો બાઈ ! સમુદ્ર એથી
 પણ પછો મોટો છે કયાનો દોઢો બોલ્યો તે પછી આ કૂવાથી
 તે સમુદ્ર કદાપિ મોટો હોય જ નહીં ! હવે સમુદ્રનો દોઢો આ કૂવાના
 દેહને કેવી રીતે સમજાવે ?

નારદજી બોલ્યા, તારી જાને આ દૃષ્ટાન્તમાં કસોવિશા કૂવાના
 દેહકાળી હજી સરખી છે જ બુદ્ધીપર્મા આવેશા કસત્યેવના કસ્તિનાપુર-
 નગરમાં પાંચ પાંચોની પટરાણી કૌપ્પીદેવીને તે જોઈ નથી એ કૌપ્પીના
 પત્રના નખને તોલે પણ આ તારી સાતસો રાણીઓમાંની એક પણ નથી
 એ કુપદ્યુત્રી કૌપ્પીને તે જોઈ નથી, ત્યાંસુધી જ તું તારા અતપુરના
 વખાણુ ક્યો કરે છે

પક્ષનાભ રાજાએ આ વાતને જરાજરા લક્ષમાં લઈ લીધી જેના
 લક્ષમાં બોલ્યો અગ્નિ લાગ્યો હોય તેને આવી વાત બહુ માફ રહી
 નય છે તમને પણ એ ક્યા આતાના જાને મોટા સેવિયાએના દેશિરોહનના
 નજરો ત્વહી માફ રહી જાય છે પણ સ્વ જાને પરના બેઠેલી વાત
 માફ રહેતી નથી !

ના.જીએ તિરએ દષ્ટિ કરીને જોયું કે પક્ષનાભ રાજાને કૌપ્પીની
 રાત જાળા માફ નહીં મઈ છે એને હવે કૌપ્પી સિવાયની બીજી કોઈ
 વાત સમજાવી નથી, આમ તણીને તેઓ ત્યાંથી વિદાય થઈ ગયા,

પક્ષનાભ ! તમે કૌપ્પીને જોઈ ન હતી છતાં કહ્યું નારદના
 રજૂન પ રી તત ગૌતમી રદ લાગી મઈ ! એને હવે પોતાના પક્ષવે
 જા ! સાતના પીઆના મુખ કોઠા લાગવા માડ્યા એનું ચિત્ત અધિત
 બની ચુ ત ગૌતમ જ નામનું રદ્યુ કરવા લાગ્યો તેનું મન
 મુઠ્ઠન ૧૬ જન આસક્ત બની ચુ પમ પામેશા છવો આવા
 અમા મા ન ના નરી

રાત્ન— ૧૬૨જીમાં કહીને એક નાના રાજાના મોરી વળા-
 તમા નવ પંચન + વખા આ નીતિમાન હેતવાથી મ નો વિષાલ
 મળવી સૂકવા દત પ નુ મ મના કેસાક વપ રીઆન આથી નારદજી

ભાઈની ઈર્ષ્યા થવા લાગી એક વાર આવા બેપાય વેપારીઓ મળવાને બહાને રાગની પાસે આવ્યા એ વેપારીઓએ જાદવજીભાઈના વખાણથી વાતની શરૂઆત કરી રાગએ કહ્યું, 'મને પણ જાદવજીભાઈ માટે ખૂબ માન છે' તક સાધીને ઈર્ષ્યાભાર લોકોએ કહ્યું, 'જેવા જાદવજીભાઈ રત્ન છે તેવા જ તેમના શેઠાણી પણ નારીરત્ન છે' બસ, આવી વાત કરીને ઈર્ષ્યાભાર ચાલ્યા ગયા રાગને પણ પદ્મનાભની જેમ શેઠાણીની રદ લાગી જઈ આથી તેણે જાતે જ જાદવજીભાઈની દુકાને જઈને જાદવજીભાઈને દૂર દેશાવરમા મોકલીને પણ શેઠાણીને મેળવવાનો વિચાર કર્યો અચાનક રાગસાહેબને પધારેલા જેઈને જાદવજીભાઈએ તેમને ગાદી પર બેસાડ્યા અને પૂછ્યું, 'આપે તસ્દી લીધી, તેના કરતા મને જ કહેવડાવવું હતું ને ?'

રાગએ કહ્યું, 'મારે થોડા જ સમયમા એક સો ગુણી જાતી જાતના ચોખા જેઈએ છે, માટે તમે જાતે જઈને તૈલગપુરથી ખરીદી લાવો આ કામ તમારા સિવાય કોઈને સોંપી શકાય તેમ નથી, માટે જ હું પોતે આવ્યો છું' જાદવજીભાઈએ વિનયથી કહ્યું, 'આપ ચિતા ન કરો તૈલગપુરમા જ મારા વિશ્વાસુ આડતિયા છે આપને સમયસર ચોખા મળી-જશે' પણ રાગએ તો હઠ લીધી કે હું તમને હુકમ કરું છું કે તમે આજ ને આજ તૈલગપુર રવાના થઈ જાવ આમ કહીને રાગ ચાલ્યો ગયો.

જાદવજીભાઈએ ઘેર આવીને પોતાની પત્નીને બધી વાત કરી ચતુર શેઠાણીએ તરત જ જવાબ આપ્યો, 'આ કામ આપણી ઈર્ષ્યા કરનારા કોઈક માણસોનું લાગે છે એ વિના રાગનું મન બદલે જ નહીં એમ છતાં જે કાંઈ થાય તેને જોયા કરો હું એ રાગની સાન ઠેકાણે લાવી દઈશ તમે ખુશીથી આજે જ તૈલગપુર તરફ વિદાય થાવ'

જાદવજીભાઈ તૈયાર થઈને રાગ પાસે આવ્યા અને કહ્યું, 'હું આજે ને આજે આપની આગ્રા મુજબ તૈલગપુર જાઉં છું.' રાગએ પ્રસન્નતા બતાવીને રજા પણ આપી અને માલ લેવા માટે જોઈતા

શિખા પલ્લ આપ્યા જાણજાણી તૈયાર પુર જવા માટે રવાના થઈ ગયા.
 ચાલ પરી, ને રાજાએ નવાં વસ્ત્રો ખાસ કરી દેવા જાણ
 અને રૂપરૂપ પહેરીને રોકીને ડેરી પર આજ્યા શેઠાણીએ સાચેની
 રાખીને જાદરનાં કામો જાણ કરી દર્તા રાજાએ ત્યાં જાવને સાંજ
 ખખખાવી જાદરથી શેઠાણીએ પ્રસન્ન થઈ, કાણ છે જાણાર ? રાજાએ
 કીર્તિથી જવાળ આપ્યો એ તો કુ કુ શેઠાણી સમજાઈ ગઈ જતાં
 તેણે રીતાર પ્રસન્ન થઈ, કુ એટલે કાણ ? ચ તો આ તરફના કી
 રણે દતો કે તમામ યજ્ઞા વિના જ પાછા ચલા જવું પરંતુ જાદરના
 શેઠાણીને મળવા માટે આવુર બની જવા લાગ્યો. અતિ વિચારી જાવનાએ
 નેર કુ અને ચ તમે જાણ આપ્યો, કુ તમારો ચ નહીં

શેઠાણીએ ગતે જાવને રોકીને જાણાર બોલ્યાં અને હસતે મેં
 રવાના કરતા તેણે કહ્યું પમારો જા ? આવે માત્ર થર પવન કુ ?
 શેઠાણીએ જાણ્યો નિજની દષ્ટિ, તેના પર બેસનાં બેસનાં રાજાએ
 કહ્યું મેં તમારા કુ વખાણ સમજાઈ દર્તા હવે તમે મારે વાળે
 થઈ જાવ એટલે જા રાજા તમારું જ છે

શેઠાણી બોલી, જામે તો આખી પ્રાણ જાણાર અને આખી વસ્ત્રો
 તમારી વાળે થર / જાણાર હવે જાપ જાણાર બેસો, કુ જાણાર માટે રૂપ
 જાળી લાવું રાજાએ મળી લઈ, કુ હવે શેઠાણી મારે વાળે થઈ જાણાર

શેઠાણીએ રોકાઈને જાણાર મેં સુદર મેં સુદર રૂપ જાણાર અને
 જાણાર રાજાએ પાંચ પાણાંમાં શેઠા શેઠા રૂપ જાણાર એ
 પાંચ પાણા રાજા પાંચે હાથ કરી રાજાએ પાણી જાણાર
 પાણામાં શેઠા શેઠા રૂપ જાણાર શેઠાણીએ કહ્યું પહેલાં
 જાણાર પાંચે પાણાં રૂપ પાણી જાણાર. જાણાર સમજાઈ રાજાએ પાંચ
 પાણાં રૂપ જાણાર જાણાર અને એ બોલ્યો, જાણાર પાણી રૂપ
 એકસરખું છે તેના જાણાર કીર્તિજાણાર રૂપ નથી

શેઠાણી બોલી, જાણાર પાણાંમાં જાણાર રૂપ જાણાર રૂપ જાણાર ?
 રાજા બોલ્યો, મીઠું સુવાસિત અને સ્વાદિષ્ટ લાગુ શેઠાણીએ

કરી વાર પૂછ્યું, ' અને સફેદ પ્યાલાનું દૂધ કેવું લાગ્યું ? ' રાજા કહે,
' સ્વાદમા તો બધા દૂધ સરખા જ છે માત્ર પ્યાલાના રંગમા જ
તફાવત છે ' રોકાણીએ કહ્યું, ' તો સાલજો રાજા ! જેમ જુદા જુદા
રંગના પ્યાલાઓમા ભરેલા દૂધમા એકસરખો સ્વાદ છે, તેવી જ રીતે
શ્વાદની વસ્તુ એક જ હોવા છતાં રંગ જુદો હોય છે એ રંગને અને
શ્વાદને કોઈ સબંધ નથી આપ તો બહુ ચોગ્ય અને ચારિત્રવાન રાજા
હો, પરંતુ આજે આપને કોઈ જો ચડાવ્યા છે જેને સ્વસ્મીથી સતોષ
થાય નહીં, તેને પરસ્મીથી કેવી રીતે સતોષ થવાનો હતો ? હું એક
બહેન તરીકે આપને સલાહ આપુ છું કે આપ આબરૂબેર રાજમહેલમા
પાછા પધારો હજી કોઈ બગડી ગયું નથી જો આપ સ્વમાનભેર પાછા
કરી જશો, તો આ વાત ઝઘડી ને ઝઘડી દબાઈ જશે '

રાજાને આજે સાચી વાત સમજાઈ ગઈ શરીર એ બિયોરી
રાય છે એની અંદર રહેલા આત્મા સમાન છે કાચરૂપી શરીરના
રંગભેદથી આત્મામા રંગભેદ આવી જતો નથી રાજાની આખો બિધડી
ગઈ તેણે રોકાણીના પગમા પડીને ક્ષમાયાચના કરી રાજા
બોલ્યો, ' બહેન ! આજે તે મને સાચું તત્ત્વ સમજાવ્યું છે હું
આજથી પ્રતિજ્ઞા કરું છું કે હું પરજીને માતા અને બહેન સમાન
માનીશ ' આમ જીતે રાજા ત્યાંથી વિદાય થયો એજ થોડેસવાર
મોકલીને તેણે ગૃહને પાછા બોનાવી લીધા, ઈર્ષ્યાખેરવેખારીઓને સજ્જ
કરી અને જાનવજીભાઈ ને તથા રોકાણીને શિરપાવ આપ્યો તે દિવસથી
ગજાએ રોકાણીને જીવનભેર પોતાની બહેન માનીને સન્માન આપ્યું

પદ્મનાભ રાજા પશુ નારના કહેવાથી કંઠેડે ચડી ગયો દ્રૌપદીને
મેળવવા માટે તેણે દેવની સાધના કરવાનો વિચાર કર્યો, કારણ કે એ
લાખ ચોજનનો લવણસમુદ્ર ઝોળાગીને હસ્તિનાપુર સુધી પહોંચવાની
તેનામા શક્તિ ન હતી

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૯૮

(પુષ્પવાર, તા. ૧૧-૧૦-૧૭)

જાથી નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરખા તલેમ કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

ચાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રોષદીને અધિષ્ઠર ગાયે છે સ્ત્રીવિરામણિ દ્રોષદીને પોતાની બનાવવાની દુષ્ટ સાધનાથી ખજનામ રા ન પૌષ્પવાળામાં ખ્યાન કરીને બેસી ગયેલ જહાર પડેમે. ગીરા તે કપ્પાગેથી પુરાઈ જાય છે પણ આ તે હલ્લની અદર પડેમે ગીરા કતો પૌષ્પવાળાને કાથે પૂછ નાખીને, જાની સથારે કીને, એ આરાધના કરવા બેસી ગયેલ નારદે કહેતું દ્રોષદીના સ્વરૂપ વસ્તુ ન તેના હલ્લમાં રમી રહ્યું હતું પણ પોતે પોતાના પુરુષાદથી દ્રોષદીને મેળવી કહે તેમ ન જોતો વચ્ચે એ લાગ્યો યોજનનો લવલુસામુદ્ર જોવાવાળો મુશ્કેલ હતો. જાથી તેણે દેવને પ્રસન્ન કરવા માટે જાતમ પૌષ્પ લઈ ક્યો. જાવા પૌષ્પ નિર્જરાનો હતો જનવો નથી, કારણ કે રાજાનું લક્ષ દ્રોષદીને મેળવવાનું હતું જાથી એણે પૂર્વસમિતિ નાખના દેખી આરાધના ચાલુ કરી. જીવ પાના માટે તો મધુ જલુ કરે છે પરંતુ પસંદ જાવ જાવથી એ પોતાના કાવ વધારી રહ્યો છે ચાનીઓ કહે છે—

મન થોડું ન તન અસવાર છે. વધઈ ગીરા ।

મન થોડું ન તન અસવાર,

તમ ત્વચાનાં જન ક્યો રે હો છ

સિદ્ધ જાણી ને સત્ત હલિયાર,

તમ માંસાથી મુદ્દ કરો રે હો છ

દેવદુર્લભ એવા મનુષ્યભવમા મનરૂપી ઘોડા સવારી કરવા માટે મળ્યો છે, પણ અસાની જીવ એ ઘોડાનો સવાર નહીં બનતા એ ઘોડાને પોતાના હિપ્પર ખેસાડે છે મન અને ઇન્દ્રિયો લગામ વિનાની બની જાય તો તેનું પરિણામ શું આવે ? મન પોતાના મનોરથ પૂરા કરવા દોડી રહ્યું છે આથી તેને સારી વસ્તુ ગમતી નથી બ્રહ્મચર્ય એ 'વ્ય'ની વસ્તુ છે, અને વ્યભિચાર 'પર'ની વસ્તુ છે મન સયમમાં જોડાતું નથી અને વ્યભિચાર તરફ દોડી જાય છે, પણ વ્યભિચારીનું કોઈ નામ પણ લેતું નથી આવા વ્યભિચારના સખ્દો હિચારનારને જીભનું ભય કર કેન્સર થાય છે, કારણ કે એણે એવી ખરાબ વાતોમા જીભનો દુરુપયોગ કર્યો છે આવા વ્યભિચારીને એવા દર્દો થાય છે કે એ કોઈને ખુલ્લી રીતે કહી પણ સકતો નથી જે સ્ત્રી પતિને છોડીને પરમા બુદ્ધિ રાખે છે તે દા તો ભય કર રાગનો ભોગ બને છે અથવા તો એ બાળવિધવા બની જાય છે ભોગના આવા બીખારીઓની આવી દશા કોણુ કરે છે ? બ્રહ્મચર્યની બાધા લેતી વખતે બધાની વચ્ચે 'મોટા ભા' બન્યા હોય અને પછી બ્યારે એ લીધેલા બ્રહ્મચર્યનો ભડોકો ખોલી જાય, તો એ બન્ને પતિપત્ની એવા દીધરિંગી બની જાય છે કે એમને પસ્તાવાનો પાર રહેતો નથી આવા જીવોનું જીવન 'નિર્ગન્ધા દ્વષ કિંશુકા'—કેસડાના ફૂલના જેવા નિરર્થક છે કેસડાના ફૂલો દેખાવમા કેવા મજાના લાગે છે, પણ એની માળા પહેરીને કોઈ કરે છે ખરું ?

આ પદ્મનાભ રાજા પણ દુર્વાસના માટે તપ કરે છે પૌદ્ગલિક સુખ માટે રાજાને પોતાનું ચિત્ત એકાગ્ર કરવું પડ્યું, તો પછી શાશ્વત સુખ માટે ચિત્તની અસ્થિરતા કેમ ચાલે ? બાહ્ય વિદ્યા માટે તો જીવ મશ્ગુ કરે છે

દૃષ્ટાન્ત—માતાપિતાની આજ્ઞા લઈને રાવણુ, કુલકર્ણુ અને વળીયણુ એક હજાર વિદ્યા મેળવવા માટે વનમા તપ કરવા લાગ્યા. ન્યા ધર્મનું આરાધન નથી ત્યા જીવને સહજતા લાગે છે આ પીવાનું

સહેલુ છે પણ આનાં પચ્ચડાંબાણ કમ્પાં અપરાં લાગે છે બેચમાં જુડું
સહેલુ છે પણ જાડાચર્મ પાળવુ કઠિન લાગે છે પરન્તુ મોઢા મુશ્કેલી
પ્રશ્ન સાંળને આદર કરે છે અને અવધુલનો તિગ્રહકાર કરે છે

ત્રણેય કાર્ધજો વનમાં તઈને તપ કરવા બેઠા તેમની સાધના
બૌદ્ધિક વિદ્યાઓ મેળવવા માટેની દલી ત્યારે સમવાન મદ્દતીરની સાધના
મોક્ષ માટેની દલી એક વખત આ વનમાં ફરવા આવેલા અનાર્થિક
દેવ આ ત્રણને જોયા. ત્રણેય કાર્ધજોની આવી ઈચ્છા તપશ્ચર્યા જોઈને
સમને ખતિત કરવાની ઈચ્છા થઈ આ ત્રણેયના તપનો સમ કરવા
માટે તણ પોતાની ફેરીઓને મોકલી દેવા પોતાની દૈક્ષિણ્યક્રિયા નાનાં
મોટાં હમ્મ-અહમ્મ આદિ રૂપા અનાવી રોકે છે આ ફેરીઓ કમનર્મ
કુહમો માથે ગળા તઈત મુચટ અને કહમાં નવસેય દાર ધારણ કરીને
આ ત્રણેય કાર્ધજો પાસે આવી અને કહેવા લાગી તમે અમારા સ્વામી
હો માટે અમારો સ્વીકાર કરો. પરન્તુ ત્રણમાંથી એકેય કાર્ધ અનર્મમાંથી
અલિત થયા નહીં આથી તમે પાછી ફરી ગઈ.

હવે અનાર્થિક દેવે પોતે જ તેમને અનર્મમાંથી અગત્યનો નિશ્ચય
કર્મો પ્રથમ તો તેણે અનેક પ્રમેાજનો જતાવ્યાં, પરન્તુ કોઈપણ પ્રમેાજન
તેમને અલિત કરી શક્ય નહીં

હવે અનાર્થિક દેવે ક્રોધનો આશ્રય લીધેલ કળેશ મોટે સાપ
અનીને એ ત્રણેય કાર્ધજોને વીંટી વળ્યે. આવા વિલંબસ્થી પણ ત્રણેય
અલિત થયા નહીં

સ્વચ્છા સમત જન જનઈ સમવાન ટુંકારા અજ મે
કોષ નિહર નહીં આને દેલ, સમ અચૂક ક્ષમાકા લેશ
માર કે દૂર સમાઈ સમવાન ! ટુંકારા અજ મે

અમે તેવો વીજળીનો સોટ લાગતો હેલ, છતાં હાથમાં લાકડો
હેલ તો વીજળીનો આશ્રય લાગતો નથી. તેવી જ રીતે ક્ષમા
અર્જન કરે ઘણા જુસ્સા કિં કરિષ્યસિ ? —જેના હાથમાં કમળ

ખડક છે તેને દુર્જનો શું કરી શકે ? જ્યારે રાવણ, કુલકર્ણ કે વિભીષણમાથી કોઈ ભાઈ તપમાથી ચલિત થયા નહીં, ત્યારે દેવે વૈક્રિયશક્તિથી રાવણના પિતાનું રૂપ બનાવ્યું આ બનાવટી પિતા ત્રણેયને કહેવા લાગ્યો કે ‘હે પુત્રો ! તમે અહીં તપ કરો છો ને આ દુષ્ટ મને મારી રહ્યો છે, માટે મને બચાવો !’ પરંતુ આ ત્રણેય ભાઈઓ દેવની માયાથી ચલિત થયા નહીં. ત્યારપછી તેણે રાવણની માતાનું સ્વરૂપ બનાવ્યું અને દેવ તેને પ્રહાર કરવા લાગ્યો ચોટતો ઝાલીને ઢસડે છે માતા પોકાર કરીને પોતાના પુત્રોને કહેવા લાગી કે ‘આ દુષ્ટ મારું શિયળ ભગ કરશે, માટે મને તમે બચાવો !’ આમ છતાં તેમનું ધ્યાનભંગ થયું નહીં.

હવે દેવે એ ત્રણેય ભાઈઓની સામે પરસ્પર ભાઈઓના માયાવી માયા કાપીને મૂકવા માડ્યા ! વિભીષણ આગળ પ્રથમ કુલકર્ણનું માથું આવીને પડ્યું, પણ એ ડબ્બો નહીં પછી રાવણનું માથું પડ્યું, અને વિભીષણ હતાશ બનીને ડગી ગયો. જો તેણે બેધડીમા થોડું ઓછું ધૈર્ય રાખ્યું હોત તો તેને બધી વિદ્યાઓ મળી જત, પણ વિભીષણનું તપ નિષ્ફળ ગયું તેવી જ રીતે કુલકર્ણ આગળ રાવણનું માથું આવતા થોડોવાર પછી એ પણ ચલિત થઈ ગયો, પણ થોડું ધૈર્ય રાખ્યું તેથી કુલકર્ણને માત્ર પાંચ જ વિદ્યા સિદ્ધ થઈ ત્યારે રાવણ લેશ પણ ચલાયમાન થયો નહીં, તેથી તેને હજાર વિદ્યા પ્રાપ્ત થઈ ગઈ જ્યારે આવી લૌકિક સિદ્ધિઓ માટે પણ એકાગ્રતાની જરૂર પડે છે, ત્યારે આત્મસાધનામા કેટલી એકાગ્રતા જોઈએ એની કલ્પના કરો.

આજે ભગવાન મહાવીરનો નિર્વાણદિન છે. આજનું પર્વ એ તપ અને સાધનાનું પર્વ છે.

અમાસની પાછલડી રાતે, અષ્ટ કર્મ દ્વાષ કાંધા,
મહાવીર સ્વામી મોક્ષે પહોંચ્યા, ગૌતમ કેવળજ્ઞાની રે
આજ મારે દિવાળી અગ્નિવાળી.

ન્યારે ગોસાળાએ તેજેવેલા મુખી તારે ભગવાનના મુખમાંથી
સરી પડ્યું હતું કે હું હજી સોળ વર્ષ સુધી અધસ્તીની પેઠે
વિચરીશ. આ વાનને સોળ સોળ વર્ષોના વઢાણા પીતી મળાં. હવે
પ્રભુ આ હેતુ ચોખાસુ છે એમ જાણીને હસ્તિપાળ રાજાએ પ્રભુને
પોતાને ત્યાં ચોખાસુ કરવાની પ્રાર્થના કરી અને પોતાની એક સાળા
પ્રભુને આપી. પ્રભુએ ત્યાં નિવાસ કરીને હસ્તિપાળ રાજાની આ પ્રાર્થના
શ્રીકારી. હસ્તિપાળે પ્રાર્થના કરી હતી કે—

ઝડે કરો ઝડે કરો ઝડે કરો છ

અરમ ચોખાસુ સ્વામીછ ઝડે કરો છ

પ્રભુના આ હેતુ જડ છે એમ જાણીને નવ મહી, નવ
સિંચાવી અને અક્ષર દેવના રાજાએએ જા પોસા ક્યો. પ્રભુએ સક્ત
ધારાએ સેળ પ્રદર સુધી દેવના આપી. એ વખતે ચૈતન્યનામી અને
સુખમંત્રનામી એ ને અણપરો. પ્રભુની પાસે દા નર દત્તા. પ્રભુનાં આર
અધાની કર્મો છરી મળાં અને ભગવાને નિર્વૃણપદ પ્રાપ્ત કર્યું. ચાલુ
એ વસ્તીના હેતુ તીર્થ કરો. આ ૭ નિર્વૃણિન છે સાક્ષનપતિ ભગવાન
મદાવીરના આજ્ઞા નિર્વૃણિન તમે શુ કરો. ૧ પારી, ચૂપચા ને મેવા
નિષ્કાન્ત છાવરો. ૨ મવ-પચ્ચાખાલુ કરીને સાક્ષનની શેષામા
અભિચારી કરી. ૩ વડોધેની તિથિ હેલ, તોખલુ તે દિવસે તમે ક્ત
પચ્ચાખાલુ કરો જો તો પછી દૂજનાના વાલુધાર અને સાક્ષનપિપતિ
ભગવાનના નિર્વૃણિન મોજરોખમાં કર્યું અને મર્ચિ રહેવું એ
તેમ પાલવે ?

તેમણે સાક્ષનાર વા ને એક પપ્પાડિયુ આપ્યું મટકું પલુ
મર્ચા વિના અધમસાધના કરી એ ભગવાન મદાવીરના નિર્વૃણિન
તમે એક ઉભાચરો પલુ કરીને સાધના કરી ન સો. તો એવી બીજી
દુર્ભેજ મુ હોઈ સકે.

૬૧ દિવાળીની ગતે તમે ઉજવશ તો કરો જો, પલુ એ તો

લક્ષ્મીની જડ પૂજા કરવા માટે અને ફટાકડા તેમ જ ફૂલખરણી સળગાવવા માટે તમે સમયની બરવાદીની સાથે સાથે કર્મના બંધને મજબૂત બનાવવા માટે જાગો છો, પણ એ ફટાકડા ફૂટતા ફૂટતા જે બોલ આપતા જાય છે એનો અર્થ સમજવા પણ તમે તૈયાર નથી 'ફટ ફટ' ફૂટતા એ ફટાકડા તમને કહી જાય છે કે 'ઓ કાળજીધેરા અજ્ઞાનના અધિકારમાં અચડતા માનવો ! તમે આખું વરસ તો ચોપડાઓમાં કંઈક કાળાધોળા ચીતરીને પાપો બાપ્યા છે હવે આજે ફટાકડાના ગગનભેદી અવાજોથી અનેક પક્ષીઓના પ્રાણને ફફડાવીને તથા અનેક ત્રસ અને રથાવર જીવોની હત્યા કરીને એ પાપરૂપી મંદિર પર નવ ધન્યગરા બાધવા હજો છો ? જરા સમજો તો ખરા ! જે સમજીને સાર અલણ કરો તો તો તમે ધન્યવાદને પાત્ર છો, નહીં તર અમે પણ તમને 'ફટ ફટ' કહીને ફિટકાર આપીએ છીએ '

તમે લક્ષ્મીપૂજન કરો છો, રૂપિયા અને સોનામહોરો જેવી જડ વસ્તુની પૂજા કરો છો, પણ તેથી તમને શુ મંજવાનુ છે ? રૂપિયાને ફેટલાક હૂંધથી ઘોવે છે, પણ જ્યાં સુધી જીવનને દૂધે ઘોયુ નહીં બનાવો, જીવનમાં ધર્મની ઉજ્જવલતા નહીં લાવો, ત્યાંસુધી એ દૂધે ઘોયેલા પૈસા તમારો દો' કવી રીતે વાળશે ? ધર્મની આરાધના કરનારની દિવાળી એ જ સાચો દો' વાળનારી બને છે ધર્મની પાછળ લક્ષ્મી દોડતી આવે છે એ કેમ જૂઠી જાવ છો ? આજે તમે ચોપડામાં 'ધના-શક્તિભદ્રની પ્રસન્ન હો' એમ લખો છો, પરંતુ એ બંને સાળા-બહેનોના ત્યાગની વાત તો તમારાથી અજાણ્ય નથી એક ક્ષણવારમાં તેમજો કરોડોની સમૃદ્ધિનો ત્યાગ કર્યો હતો એમના ત્યાગને બદલે તમે તો ફૂકાની ચાલના કરો છો આજે મહાવીરના નિર્ગોષુદિન પ્રસંગે તમારે ભાવની શ્રદ્ધ કરીને લગવાન જેવા બનવાનો ભાવ ધરવો જોઈએ એમના ગીતોમાં હાથમાં સફેદ જરની યાગી હોના છતા બહેનો ગાય છે કે 'મે તો યાજી લયો સગ મોતીએ ' આ લગ્નગીતોના જેવી જ તમારી છિપરની વાતો ભાવની અને અદરનો ભાવ બ્રહ્માનો હશે, તો એ દિવાળી

સાચી જાગૃતી નથી ગણાય. તમે વીરના પૂતરી છે સિદ્ધાંત સતાન
 છે અને લક્ષ્યપુત્ર ગણુ અમ્યુ બાળે ગજની સાથે રે. મોટાનાં
 સતાનો નમળાં સાથે બાપ બીડતાં નથી જાગના દિવસે કુટુંબી ખાણ
 કરીને માત્ર જાગી પૂળમાં રામશે. તો શુક્રા બીડી જશે. મોપામાં
 તમે લખો છો કે અભયકુમારની શુદ્ધિ હતી. આ અભયકુમારની
 શુદ્ધિ મોગમાં હતી કે ત્યાગમાં ?

દૃષ્ટાન્ત—અવધનનાં દર્શને બધારે મહારાજ એલિક અને
 મહારાણી ચેલણા ગયાં ત્યારે દેવલાક સાધુઓને તેમણે ઉપાડે શરીરે
 તપ કરતા મેળા હતા એક રાત્રે સિંચણાની સખત હાડીમાં મહારાણી
 ચેલણા છત્રીપથ જ પર પોલી હતી. રેશમી અને મખમલની રમઠિઓ
 બોલી હતી, પણ એક હાથ થોડો બહાર રહી ગયો. તથા ત્યાં એ હાથ
 ખૂબ જળવા લાગ્યો. તેથી તેને વિચરતા—તપ કરતા મુનિઓ યાદ આત્યા
 એણે વિચાર કર્યો કે હું આવાં ગરમ સાધનો બોલીને સૂતી છું, ત્યારે
 તપસ્વીમુનિઓ આવી હાડીમાં પણ ઉપાડે શરીરે ખાન ધરતા હશે !

આવો વિચાર આવતા વાર ૪ મહારાણીથી સ્પષ્ટ બોલી જવાણ
 છું કે ત હમે અવ ? અને મહારાજ ન અલિક મહારાણીના અથ રમઠ
 સામળો ગયા ! અનનુ મન સકાનાં મક્કરમાં ચડી ગયું. સગરમાં
 બીડીત તેમણે અભયકુમારને ખાણા આપી, મહારાણી ચેલણા સહિત
 તેને રાજમહેસન આગ લગાડી દા !

આ આગ સામળીત અભયકુમારે વિચાર કર્યો કે મહારાજાએ
 મરે સહા નડાર્યો ૪ આ આગા આડી છે આથી તેણે રાણીના
 મહેમની અબુગાલુ પુત્રા? બાપ તેણે કુડા ચોઢવી રાધા કે નેથી
 મહારાજાને હાડી નતા ! રમઠેસ સળગતા દેખાય. આ બાલુ મહારાજા
 અલિક પ્રવૃત્તિ દરન ગયા પ્રવૃત્તિ સરગ દતા એ એલિકને છેલ્લીને
 એવ્યા દા ! નાં ચે ! ! નાં સાત પુત્રોઆ સતીઓ છે એલિકે
 પુ આર શુ કહી કા ? મ ના નસણા મા? કુસા જ કરી તો રાચે

ચેલણાએ એવું વાક્ય કેમ ઉચ્ચાર્યું ? પ્રભુએ ખુલાસો કર્યો કે મુનિએના તપના વિચારે એ બોલાયુ હતું એણેકને પોતાની ભૂલ સમજાઈ પ્રભુને વંદન કરી દુરત જ તે પાછા ફર્યા ત્યાં અભયકુમાર મળ્યો. રાગએ તેને પૂછ્યું, ' મારી આજ્ઞાનું પાલન કર્યું ? ' અભયકુમારે કહ્યું, ' એ બધું આપ રાજમહેલમાંથી નીકળતા ધુમાડા પરથી જાણી જ શક્યા હશે ' એ સાંભળીને મહારાજ એણેકથી બોલી જવાયું, ' જ રે જ, આ તે શું કર્યું ? ' આ શબ્દો સાંભળતાં વાર જ અભયકુમારે પિતાના ચરણોમાં વંદન કરીને કહ્યું, ' પિતાશ્ર, અગાઉ એક વાર મેં સયમ લેવા માટે આપની આજ્ઞા માગી હતી, પરંતુ તે વખતે આપે મને કહ્યું હતું કે જ્યારે હું તને ' જ રે જ । ' એવા શબ્દો કહું ત્યારે તારે આજ્ઞા મળી ચૂકી એમ સમજવું, તો આજે આપે આ શબ્દોનો ઉચ્ચાર કર્યો છે, માટે હું ભગવાનના ચરણમાં જાઉં છું રાણી ચેલણા અને તેના મહેલને કાઈ ઈશ્વર પહોંચી નથી. માટે આપ નિશ્ચિત રહેજો

ત્યારપછી અભયકુમારે દોઝા લઈ લીધી આ અભયકુમારની શુદ્ધિ તમે માગો છો એ સાચા ભાવપૂર્વક માગો છો ખરા ? અને એ જ ચોપડામાં ગૌતમસ્વામીની લખ્ખિની યાચના પણ કરે છે ભગવાન મહાવીરે છેલ્લી દેશના આપી, તેમાં કહ્યું કે ' હે ગૌતમ ! સમય માત્રનો પ્રમાદ કરીશ નહીં ' ભગવાન મહાવીર અને ગૌતમસ્વામીનો ઘણા સવનો સંબંધ હતો ભગવાન જ્યાં જ્યાં ગયા ત્યાં ગૌતમસ્વામી અનુકૂલ જ વર્ત્યા છે અને ભગવાન મોક્ષે ગયા ત્યારે ગૌતમસ્વામીને ક્ષાયિક દાનાદિ પચલખ્ખિ, ક્ષાયિક સમકિત, કેવળજ્ઞાન, કેવળદર્શન આદિ સિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત થઈ આગામી કઈ સિદ્ધિ તમે ચોપડામાં લખીને માગો છો એની પ્રાથમિક ભૂમિકા પણ તમારી પાસે છે ખરી ?

મહાવીરસ્વામી મોક્ષે પહોંચ્યા, ગૌતમ કેવળજ્ઞાની રે,
આજ મારે દિવાળી અજવાળી

ગોતમસ્વામીને તત્કાલ કેવળચાન પ્રાપ્ત થયું તેમને લોકાલોક
રેખાયા. ગોતમસ્વામીની આવદિવાળી સાચી દિવાળી જની અર્થ એ
જ દિવાળીનું આગે મહાપર્વ છે પણ તમે તો તેને મિલ્લમ્લોનાં
પડીકાં લાવ્યાં અને ફટાકાનાં લગામ મોસાલીને લીધેલાં છે. તમારા
એ લગામ ફેટલા અલગ અને રામી માણસની ઉપાધિ વધારનારા
જનતા હશે, ફેટલા ત્રસલોને એના પુમાયા માણસાવા જનતા હશે
એનો તમને ખ્યાલ પણ આવે છે ખરો? તમારી મનથી ફેટલા
છવાત કમ અને સમ મોજરી ધની હશે? આ? કાઈ માન્યપનો
એકો એક છેકરો આ ફટાકા ફોડતાં ફોડતાં મરી ગયો હશે તે
એના માન્યપને શું થયું હશે?

આ ફટાકાનાં જવાબ તમને ક્યુરિઅસ હમ લાગે છે એની ખબર
તમને જાણ નહીં પડે કમના મોજ મેમવચનો અપારે સમજ આવે
છે હરીર અપારે રામોથી ઘેરાઈ જાય છે, ત્યારે એક નાની સરખી
કાકરીનાં જવા જ પણ અસ્થિ પાતરા આપનારો જની નવ છે આ
જય સમજન આ? લગામ નહીં ફેટલાની પ્રતિષ્ઠા લેવી જોઈએ આપણ
કરતા તોય તમ આવદિવાળીની અપારી પણ ઉજવણી કરી ચલ્યો.

પદ્માભ રાજા આરાધના કરવા બેઠો છે ત્યુ એની સાધના
ફોજીન મળના માટે છે તમે જાણ આ? ૨૪ વહનાઓ અને ૨૪
લોગસનો કાઉન્સલ કરો અને મહારાસ્વામિસવચાચ નમ તથા
મહત્તી સ્વામિનારમતાચ નમ ની માળાઓ કરીને અગ્ની ઘરનાં
અગાવા એ જ સાચી દિવાળી છે એમા જ તમારું કલ્યાણ છે

ૐ શાન્તિ

અધ્યાપ્ત્યાન : ૯૯

(શુક્રવાર, તા. ૧૬-૧૦-૧૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રદેખ્યા ત્રણે કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે.

ગ્રાંતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં અમરક કાનો અધિકાર ચાલે છે. પશ્ચાત્ત રાત્ર દેવની આગધનામાં મશગૂલ જતી ગયો હતો મનુષ્ય જે સ્વપ્નપ્રાપ્ત થી દેવતાને મોહાવવા હજી તે ગાંડાથી શકે છે અને સિતેર કીડાકોડી સાગશોખમ કાંઈ પણ બાધી શકે છે આ મનુષ્યભવમાં જો સ્વપ્નો પુરુષાર્થ ખેડે તે તે મોહમાં પણ જઈ શકે છે આજના નૃતનવર્ષે જે તમે આવો પુરુષાર્થ ખેડો તે સાચા અભિનદનને પાત્ર કુંગ ૬૯ જાતના દેવના પર્વાષ્ટા, ૧૦૧ સમૃદ્ધિંગ મનુષ્યના અપર્વાષ્ટા, ૧૫ કર્મભૂમિના અપર્વાષ્ટા ને પર્વાષ્ટા, તિર્થચના ૪૦ બેઠ અને ૬ નરકમાંથી નીકળેલા હવ મનુષ્ય જતી શકે, અને ૫૬૩ બેઠમાં જઈ પણ શકે. આ પર્વ વિપ્લાનો હિડાવવા માટે નથી, પણ મોક્ષ મેળવવા માટે છે તમે કપાશની આંધીમાં અટવાઓ નહીં અને તમે શાનીઓના માર્ગે ચાલો તે જ તમાગ નવા વર્ષના મેળવેલા અભિનદન સાચા કુંદે સાચો શ્રાવક ચૈતન્યતત્ત્વને જાણવામાં પાછી પાતી કરે નહીં લગવત બન્યા પછી ચોનિતો અત આવી જાય છે. લગવાન મદાવીર સર્વ વર્ષથી મુક્ત બન્યા પાવાપુત્રીમાં છેલ્લો છઠ્ઠ સચારો સીક્રપો કે તરત જ અધિતમુક્ત બની ઝોરડળીજવત, નિર્વેપતુળીવત અને ધમનવદ્ધિ ધમવત્ત એક સમયમાં સિદ્ધ્યેત્રે પહોંચી ગયા અહીંથી સાતસો નેણ

યોગ્ય જોયે જ્યોતિષ્યક છે કે જ્યોતિષ્યક એકસો સ્ત યોગ્યમાં
 છે ત્યાંથી અસખ્યાત યોગ્ય મિત્રાકોડી જોયે જનુકમે જાર દેવસોક
 નવ ગૈવેશક અને પાંચ જનુકર વિમાન છે તેમાં છેલ્લા સર્વાર્થસિદ્ધ
 મદાવિમાનની ધનથી જાર યોગ્ય જોયે સિદ્ધસિદ્ધા છે આ સિદ્ધ
 સિદ્ધા વચ્ચે આક્ર મો જની જાડી છે તેના ઉપર એક મો જની છેલ્લા
 માંડીના જાડા ભાગમાં સિદ્ધજેત્ર છે આ સિદ્ધજેત્રમાં પ્રભુ પહેલો જમા
 પ્રભુને પાવપુરીમાં સિદ્ધજેત્ર જેટલો દૂર જમન કરવામાં આવે એક જ
 સમય જેટલો કાળ થયો. આ સમય બહુ સુક્રમ છે

યોગ્ય આરામાં જન્મેસો યુવાન જલિધુ અને વજનસપ્તારત્ન-
 સહનને બહુ જોગ્યપણાસ પાનતુ બીડુ લઈ તેમાં એક સારા મેદાની
 સોય ભેંકે તે જો સોયને એક પાનથી બી ન પાનમાં પહેંચનાં અસ
 ખ્યાત સમય જામ. આવા અસખ્યાત સમયમાંના એક સમયમાં પ્રભુનો
 આ મા અવિમલપ્રતિભે સાક્ષર ઉપજોયે સિદ્ધપદે પહેંચ્યો. એ પ્રભુએ
 છેલ્લી સિદ્ધામ્બરૂપે ઉત્તરાખનસાગરી પ્રપ્ત્યુ કરી. અસ્તિ તે
 અમરૂપે પ્રપ્ત્યુ કરે અને જલુધર પુરુષો તેની ગદ અને પદ્યરૂપે
 જૂઝણી કરે પ્રભુની પ્રપ્ત્યુની જૂઝણી કરનાર શી સુખર્માંસ્વામી હતા
 એ રીતે સુખર્માંસ્વામીને આપ્યુ. ઉપર મહાન ઉપકાર છે

એ પ્રભુ મહાવીરતુ યાસન એકવીસ હજાર વપ સુધી રહેવાતુ
 છે માટે તે તમારે સાચા આવક જનતુ હોય તે એકવીસ ઝુલો રેળવી
 શા અને સાધુ જનતુ હોય તે સચાવીસ ઝુલો રેળવે આ એકવીસ
 ઝુલો રેળવનાર આવક અક્ષિનદા અને માનપત્રને મેળવે છે. તમે જાજો
 નવા વયથી નિશ્ચય કરો કે જીવનને સુધારવા કરતાં કે મારી જાવને
 કે સુધાર તમને દને રખાવુ ચમે છે કે છૂટવુ ચમે છે. આજના
 નવા વયથી શે ન જીવનને તરાસના જનર કે તમે પાપતુ પ્રત્યક્ષ
 ક્યુ કે પાપના આવા જાંખા કે તમારુ માન અક્ષિ સાચ તેના માટે
 તમારી આખમાથી દીપાં પડ્યા છે કે તમારા અક્ષિના એકસરથી ?

સમયે સમયે જીવ સાત કે આઠ કર્મો બાધે છે માટે સમજીને સ્વધરમા આવો તમારી દેહરૂપી નૌકાની કેવી દસા થઈ રહી છે ?

દેયામાધી કૃડકપટ નીકળી જાય, ક્રોધ, કામ, મોહ અને માયા દૂર થઈ જાય, ત્યારે જ તમારી ભાવ-દિવાળી પ્રગટી ગણાય અમૃતના અધારા ઉદ્ધેસાર્થને અતરમા પ્રકાશ પથરાય તો જ આ નાવહી સ્વસ્થસ્થાને પહોંચી શકે જ્ઞાનીઓ કહે છે કે—

અક્ષતની અગ્નિ કરી તેમા સુસ્તીપણુ સળગાવો રે,
દાઢ ફોડી દુર્ગુણરૂપી, પ્રેમ વિશુદ્ધિ પ્રગટાવો રે
શ્મશ્પતિસ્થળ બીતરનુ તોડો, ફોડો કર્મ ફટાકડા રે;
જ્ઞાન મહાદેવા ભરી ભમર પર, ભાવે કરૈ ભડાકા રે

તમારામા પૌદ્ગલિક ભાવોને ઠાસીઠાસીને અતરમા ભરવાની અક્ષત તો ધણી છે, પણ જ્ઞાન સમજવામા તમને યાદ રહેતુ નથી જ્ઞાનીઓ કહે છે કે—

ઉપાશ્રમે જાતા તારા, પગ પાછા થાય,
જમવાનુ હોમ ત્યોતો, દોડ્યો દોડ્યો જાય,
મૂરખ ! મનમા વિચાર

આ કથાનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ તો તમે જોઈ શકો છો વ્યાખ્યાનમાં ઉપાશ્રમ પહોંચો દેખાય છે, પણ સ્વામીવત્સલના ભોજનમા બેસવા માટે ઠોઠ અને ઉપાશ્રમ વચ્ચેની વડી તોડવી પડી હતી. કારણ કે તે દિવસે ઉપાશ્રમ સાકડો બની ગયો હતો ! આ વસ્તુ જ એમ જતાવે છે કે તમને જીમના સ્વાદોમા જોટલી રચિ છે, તેટલી રચિ જ્ઞાન સાલજવામાં નથી ધણા કહે છે કે અમે ચારજ દિવસથી ઉપાશ્રમમા ગયા નથી, તેથી અમારો પગ ભારે થઈ ગયો છે પણ પાચ વર્ષથી ઉપાશ્રમમાં જમણુ થયુ ન હતુ ને આ વર્ષે થયુ એમા પગ ભારે થઈ જતો નથી ! આનો અર્થ એ થયો કે તમે પોતાનુ ખરાયુ બનાવી દીધુ છે ને ખરાયુ પોતાનુ બનાવી દીધુ છે તમે શત્રુજોને ધરમા બાધ્યા છે.

તેને ચાર રંગીન ચિત્રો બહુ ગમી ગયા તેણે તેની નકલ કરવા બહુ મહેનત કરી, છતાં એ કરી શક્યો નહીં આથી લોકભા પડીને તેણે એ ચાર ચિત્રો ફાડી લીધા અને એ પુસ્તકને લાયબ્રેરીમાં જમા પણ કરાવી દીધું

એક વાર એક જાપાનીસ મિત્ર એ યુવાનને ત્યાં બેસવા આવ્યો ત્યાં તેણે આ ચાર ચિત્રો જોયા એણે નક્કી કર્યું કે આ ચાર ચિત્રો એક જ પુસ્તકના છે, અને તેમાંથી જ આ મિત્ર ચોરી લીધા લાગે છે આથી તેણે લાયબ્રેરીમાં જઈને પ્રથમ તો ખાતરી કરી જોઈ, ત્યાં એ ચાર ચિત્રો એ પુસ્તકમાં ન હતા આથી તેણે લાયબ્રેરિયનને કહ્યું કે આવા અપ્રાપ્ત ચિત્રો ભારતીય યુવાને ફાડી નાખ્યા છે આથી તેના પર પગલા લઈને એ ચિત્રો કબજે કરવામાં આવ્યા તે દિવસથી ત્યાંની સભાએ ઠરાવ પસાર કર્યો કે આજથી ભારતમાંથી આવેલી કોઈ વ્યક્તિને લાયબ્રેરીના પુસ્તકો આપવા નહીં આ છે આજની ભારતીય સંસ્કૃતિનું અંધ પતન !

તમારી નીતિનું દેવું દેવાળું નીકળ્યું છે એનો આજે વિચાર કરજો. પદ્મનાભ રાજાને દેવે કહ્યું કે, ‘અરે રાજા ! તારી વિનાશકાળે વિપરીત સુધ્ધિ થઈ છે દ્રૌપદીનું શિયળ ખડિત કરવા ત્રણ કાળમાં કોઈ શક્તિમાન નથી માટે તું આવી હાં છોડી દે’ પણ રાજાએ પોતાની લત છોડી નહીં વિષયની વૃત્તિઓ માણસને સાચું સમજવા દેતી નથી

આવ્યા અવળા અહારે, સવળું ક્યાથી પમાય ?

પદ્મનાભ રાજાએ દેવને કહ્યું, ‘દ્રૌપદી માને કે ન માને, એ તમારે જોવાનું નથી તમારે મારી ઉપાસનાને આધીન બનીને દ્રૌપદીને લાવી જ દેવી પડશે

ૐ શાન્તિ

અધ્યાયન : ૧૦૦

(શનિવાર, તા. ૧૬-૧૦-૧૭)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રસ્થા. ત્રણેય કળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાંતાસુત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં અમરક કહેતા અધિકાર વાથે છે પૂર્વસત્ત્વભિન્નરૂપે પદ્મનાભ રાજાને થયેલી રીતે સમજાવ્યો. જ્યાં તેણે પોતાની હઠ ઝેડી નહીં જેનો છવ વિરોધની પાછળ ભટકતો હોય તેને આસુધી કમની નેરહાર થપ્પા ન વાજે ત્યાંસુધી એ દેખણે આવતો નથી. સમુદ્રમાંથી પૂજી તરફ દોડતુ મોણુ આસુધી ભેખડોમાં ન ભટકાવ ત્યાંસુધી પાણું ફરતુ નથી. આવા છવને કેવળી કલ્યાણ પશુ સમજાવી શકતા નથી. તેઓ ફરતુ મગની જેમ ફેરા ને ફેરા સ્વી ગમ્ય છે ઉપાસના અને વચનથી બાંધાયેલા રૂપે પદ્મનાભની હઠને આધીન જાતને પોતાની શક્તિનો ઉપયોગ કર્યો. દેવતાની શક્તિ આશ્રુત હોય છે ચાળીસ યોગજની મેરુની બૃહિષ્ઠ ઉપર ભિન્નતા આર રૂપે મેરુની તબેલીમાં ભિન્નતા આર દેવીઓ કાજમાંથી નાથ દેવ તે નીચે ખસીને પાયા પહોંચા મધ્યુ કરી શકે છે આ મેરુની કિચાઈ નવાણુ હજાર યોગજ છે આવી કિદુષ્ટ શક્તિથી આ દેવ દર્શિનાપુરમાં આવ્યો. અને મુધિશિંગના રાજમહાસની અગામીમાં સુતેલી દ્રૌપદીને પોતાની શક્તિથી છકાવી. દેવાની આ શક્તિથી આબુગાબુના કોઈને પશુ ખજાર પડતી નથી. એક માણસ આસો તો હાથ દેવ પોતાની કિદુષ્ટ શક્તિવડે તેનું માનુ કરીને એ માથાનું ચૂણુ કરી નાખે અને નેશા પર લટકતુ

એક તુબકાનું પણ ચૂર્ણ કરી નાખે. એ બન્ને ચૂર્ણોને મેળવીને તેને ભૂમળી વડે અવકાશમાં ઉડાડી નાખે. પાછા વીખરાયેલા પુદ્ગલ ભેગા કરી અને એક ક્ષણમાત્રમાં એ તુબકાના પુદ્ગલોથી તુબકુ અને માથાના પુદ્ગલોથી માથુ બનાવેલે એ માથુ ચાલ્યા જતા માણસના ધડ ઉપર ગોઠવી દે, તુબકુ વેગે મૂકી દે, છતાં એ ચાલતા માણસને ખબર ન પડે કે મારું માથુ કાઠ એ કાપી લીધું હતું એનું ક્યારે ચૂર્ણ થયું અને પાછું એ ક્યારે ગોઠવાયું એની તેને ખબર પડતી નથી. જોકે દ્રૌપદીને લઈ જવાની ઈચ્છા ન હોવા છતાં દેવને તેમ કરવું પડ્યું જે જીવ પૌતાની ઈચ્છા વિના કર્મ કરે તેના લુપ્તા બધ બધાય છે, અને ઈચ્છાપૂર્વક કર્મ કરે તેના સ્ત્રીકથા બધ પડે છે. દેવે અવસ્થાપિતી નિદ્રા મૂકીને દ્રૌપદીને ત્યાંથી ઉઠાવી અમરકકા નગરીની અશોક વાડીમાં આવેલા એક અશોક વૃક્ષની નીચે મૂકી દીધી. પછી નિદ્રા અપહરી લીધી ત્યારબાદ દેવે પદ્મનાભ રાજાને ખબર આપી કે દ્રૌપદીને અશોક વાટિકામાં મૂકી છે ત્યારબાદ દેવ જે દિશાએથી આવ્યો હતો ત્યાં ચાલ્યો ગયો.

કામાન્ધ જીવ છત્તી આવે આધજો છે રાજાના હૈયામાં હરખ માતો નથી ત્રણ દિવસના ઉપવાસ હોવા છતાં પાસણું કરવાની પણ નરકાર કર્યો વિના એ દ્રૌપદીને જોવા માટે આતુર બની ગયો. જેની દશા બગડી હોય તેને આવા વિચારો સૂઝે છે.

પરદારાની પ્રીત અસતતા ધરમાં પેહી,
પરદારાની પ્રીત દશા રાહુની બેહી,
પરદારાની પ્રીત પનોતી લોહની કહીએ,
પરદારાની પ્રીત ચક્રમાં બારમો લહીએ

પદ્મનાભ રાજાએ આમ વિષયપૂર્તિની ઈચ્છા માટે અદ્ભુત ત આદર્શ, 'પણ એને ખીચારાને કયા ખબર છે કે 'સત સતી' તાપતા ગયા કે કના રાજ !' પરસ્ત્રીનો સગ મહા અનર્થકારી છે વેશ્યાગમન, પરસ્ત્રીગમન, જુગાર, શિકાર, ચોરી વગેરેની ટેવ પ્રથમ પડે છે અને

પણી એ જ દેવ માણુસને પાઠી નાખે છે જે જાણક સ્વાધ્યાસતોપનુ
મત પાળે છે તે જ ક્રમે ક્રમે જાગૃણ વધે છે જામ જાગૃણ વધેલાએના
નામ નેત્ર દત્તિકાસર્મા મુનશ્ચાકુરે અક્ષર્થ મર્થા છે

મુનશ્ચાકુરુમ પર્મિસો પર્મિસો નાર,
તથ વીરપે લીધાં પંચ મહાવત સાર,
ચારિત્ર લઈને પદ્મયા નિરતિચાર,
દેવસેદ્ધ પદ્મિયા મુખવિપાક અધિકાર

મુનશ્ચાકુરુમાર, જેને ૫ રમણીઓ હતી, તેને જ્ઞાન જામનસુ કે
તરત એ જ્ઞાતા તૈમાર થઈ ગયા. પછી એ મોહપાશમાં નખેલ નહીં
છત્તું કિત મોક્ષને માર્ગે જવામાં છે પણ વિવધી છવેને એ સમજાતું
નથી અને એ વિશ્વવાસનાને ઊઠી ચક્રતા નથી.

જહા નર્મ ચિયરણી કુત્તરા દહ સમયા ।
વર્ષ કોર્ગસિ જારીમો કુત્તરા અર્મર્મ મયા ॥

—સુત્રોર્વાચસુત્ર અ. ૩, શ્. ૪ ખા. ૧૬

જે વેતરણી નદીને તરવી કુત્તર છે તેવી ૮ રીતે વિવેચની
નદીને તરી જવી અર્થ કુત્તર છે. મારે મુખેન્દ્રિય અને મુખાભ્યસ્યારી
કન્ધવાદને પ્રાપ્ત છે કારણ કે—

કુરુજયે કામમોગે ચ નિચ્છસો પરિવજ્જપ ।
સંકાઠાવાણિ સમ્માણિ વચ્ચેગ્ગાપહોવાસથ ॥

ઉત્તરાખ્યપનસુત્ર અ. ૬ ચા ૧૪

ત્રાતેવા ખત દીધાપોયા માણુસનું આ કામ નથી. જાવા
કામજામ વર્જી દેવા તેવા છે એજ્ઞાન્ત આદિ ચક્રતાં સ્થાનોને પણ ઊઠી
વા તેમજ એક આસન બેસાવ નહીં એજ્ઞાન્તમાં પ્રજામ નહીં
આદિ નિયમોનુ વચાવત યાચન કરનાર ૮ વિવેચને છૂટી રહે છે
તે આ નિયમોનુ યાચન કરવામાં પ્રમાદ કરવામાં આવે તો તેનું
ખત થવામાં ચાર સાચતી નથી કારણ કે જનાદિ કાળથી જ્ઞાન અજ્ઞાન

મા રાગ્યો છે પરંતુ મનુષ્યલવ વિષયકપાયને છૂતવા માટે જ મળ્યો છે એમા જે અહમયર્થનું પાલન કરે, તેવા શ્રવેને દેવો પણ વદન કરે છે

દેવનરિન્દનમંસિયપુર્યં,

સન્વજગુત્તમર્મસલમર્મ્યં ।

અહમયારીઓ દેવતાઓના પૂજનીય બને છે દેવતાઓનો અધિપતિ ઇન્દ્ર ત્યારે સુધર્મસલામા સિદ્ધાસને બેએ છે ત્યારે એ ત્રણ ચાર દેહે છે કે માગ પહેલા નમસ્કાર અહમયારીને છે બીજા નમસ્કાર જ્યાં જ્યાં અરિહત ભગવાન ળિગજતા હોય તેમને છે, અને ત્રીજા નમસ્કાર સર્વ સાધુસાધ્વીઓને છે

અહમયર્થનો વિવેક મનુષ્યો જ કરી શકે છે, દેવતાઓ અપખ્ય-કપાણી છે અને તિર્થંચો વિવેકીન છે તમે બુદ્ધો છો કે ગયા વધમા જે તિર્થંચ સબધમા માતાપુત્ર હોય, તેના તે તિર્થંચ પતિપત્ની પણ બનતા હોય છે માત્ર માનવ જ હંદ્રપકપી ઘોડાને વશ કરી શકે છે, પરંતુ સુપાત્રને જ આત્મિક જ્ઞાન અને વિવેક સાપડે છે

સિદ્ધશુકેઠ દૂધ હોય તે, સિદ્ધલુસુતને ગરે,

કનક વિનાના પાત્રમા ફેડીને નીસરે,

જે ફાઈ પ્રેમ અથ અવતરે,

પ્રેમરસ એના દિલમા ફરે

વીતરાગની વાણી પણ સિદ્ધના દૂધ જેવી છે ગેાગ્ય શ્રવના નૃદ્યમા જ આ વાણી સ્થિર થઈ શકે છે ગેાગ્ય શ્રવ જ આ વાણીને 'પચાવી શકે છે માટે આવા પાત્ર બનવા હજી હોય તો અહમયર્થનું સેવન અત્યંત આવશ્યક છે 'પાત્ર થવા સેવા સદા અહમયર્થ મતિમાન.' એ અહમયર્થના તેજ અને પ્રભાવ જ્યાં સુધી અનુભવમા નથી આવ્યા ત્યાં સુધી જ શ્રવ વિષયનો કીડો બની રહે છે યાનીઓ કહે છે કે—

જેઈ જેઈ એના તેજને રે, એના મૂલ્ય દેવોથી ન થાય,

મૂલ્ય કરનાર એના માનવી રે, એને પહેરનાર લોકમા પુન્ય,

ચારિત્ર રંગે રંગી ચૂદી રે, શોભે ચૂદીમા નવા નવા રંગ

આ સિમળની ઘૂંઘી પણ અજાણ છે દેવતાઓથી પણ એનાં મૂંઝામણી શક્તિ નથી. એનું મુદ્ધમાકિન માનવ વિના બન્ય હોઈ શકે શક્ય નથી. ચારિત્રના રમથી રંગાયેલી આ રંગબેરંગી ઘૂંઘી પહેરનાર તણધાકનો મૂંઝવે જાને છે બને—

વેચાતો નથી કોઈ દેશમાં રે એ તો શીશવતનો સજ્જનાર,
જીવચારીના પટમાં ભર્યો રે એ તો તેજ તેજનો જગાર.

આ સિમળપી દિવ્ય સજ્જનાર કોઈ દેશમાં કે કોઈ કિશ્મતથી વેચાતો નથી. એ તો ઉત્તમ પુરોના હૃદયમાં છે જીવચારીના વચનમાં સિદ્ધિ આવી જાય છે તેની સ્મરણશક્તિ વધે છે. મેં વિદ્યા સાધ્ય કરવી હોય, તેણે પોતાના અંતરમાં એ વિદ્યાને સ્થિર કરવા માટે જીવનનું અવરણ પાલન કરવું જોઈએ.

પણતો રા જો વિષયનો બિચારો યાચો છે તેણે સુદર તેજ-કુલસથી સ્નાન કર્યું અને પોતાની સાતસો રણ્ધ્રીઓ સ્થિત મુદ્ધમાન વચાનુપણથી સજ્જ જાનીને એ જાણવાપટિલા તરફ આપવા લાગ્યો.

આ તરફ દેવતા ગયા પછી અત્યુદ્ધર્વે ક્રોધી નિદ્રામાંથી જાગી આ ચારેય તરફ નેરા લાગી. તેન આ જુલુ નવું જ દેખાણ એ નિચાલવા લાગી કે હું તો મારી જગતમાં સ્ત્રી હતી ત્યાંથી આ અચાનક પ્રવૃત્તિના કયાથી આવી ચડી? શું અને કોઈ દેવ, અર્ધવં કિપુરવ કે વિદ્યાધર આ? ઊઠાવી લાવ્યો હતો? અને આમાં કંઈ સૂઝ પડી નથી કહેવારે શું કેવું? કયા જગુ?

આમ નિચાર કે તપ કરતા પૌરોહિતી આજમાંથી આમુની ધારા પડ્યા લાગી કહે ત્યાં જુ બનશે ન અધિકાર અવસર.

ૐ શાન્તિ:

વ્યાખ્યાન : ૧૦૧

(રવિવાર, તા ૨૦-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય લોકમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસુત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે. અમરકકા નગરીના બગીચામાં એકલી બેઠેલી દ્રૌપદી વિચાર કરતા કરતા આર્તધ્યાનમાં પડી ગઈ રડતા રડતા એ નીચું મુખ કરીને બેઠી હતી, ત્યાં તેના કાનમાં પદ્મનાભ રાજાનો અવાજ પડ્યો, ‘ હે દેવાનુપ્રિયા ! તમે શા માટે રડી રહ્યા છો ? તમને કદાચ એ ધ્યાન નહીં હોય કે ધાતકીખડ્ગીપદ્મ આવેલી આ અમરકકા નામની નગરી છે ત્યાંના હું રાજા છું મારું નામ પદ્મનાભ છે આ મારી સાથે આવેલી સાતસોયે ઓઝોની શિશોમણિ સ્વામિની બનાવવા માટે મેં જ પૂર્વસંગતિમિત્ર દેવની સહાયથી તમારું અપહરણ કરાવ્યું છે તમારા રૂપ, ગુણ અને લાવણ્યની મેં જોટલી પ્રશંસા સાબળી હતી તેના કરતા પણ તમે અધિક સુકોમલ અને રૂપગુણવાળા છો, પણ તમે લેશ પણ ચિન્તા ન કરો. મારા અતપુરમાં દેવોના જેવા ઉપબોગો તમને મળશે જેના તમે સ્વપ્નમાં પણ દર્શન ન કર્યા હોય, તેવી ઉત્કૃષ્ટ ભોગસામગ્રી હું તમને આપીશ ’

કામના બીજારીઓ શુ બોલે છે અને દાની આગળ બોલે છે, એનું એમને લાન હોતું નથી આવા ભોગહિત્તુઓ ‘ ન જાનાતિ માર્ગ ’

કુમારિ જ વિચિત્ર — મારું જાને કુમારની વિચાર ત્યુ મી
 રખતા નથી. જાવા જીવે જામળે મોતના મુખમાં જાય છે રૂખી
 પાછળ મુઝ જનારા જીવે જામળે પોતાના પ્રાણને પશુ મુખાવે છે
 કારણ કે રૂ પોતે જ જનિત છે એક સ્વપ્નની મુદ્રીનું તાક
 જ્યાનક કોઈ શય જનાં બેસી ત્યુ કે જાખ ફરી જાય, તો તેનું
 સ્વપ્ન કુરૂપ જતી જાય છે એમ જતાં રૂખાં પતશિમાં એ રૂખી
 જામળા કાચે કરીને હોમાઈને જામળ જતી જાય છે પૂરવેળા પુસ્તના
 ઉદ્ભવથી પચેન્દિશની પૂણતા સક્રિય રાજ્ય જાને સાતસો રાજીઓનું
 સુખ પ્રાપ્ત થતા જતાં પચનામ રા ન દેવો કુદ જાવ જામળી રહી
 છે! જાનામ રાજના ઉપસુંકા સખ્દો સંભળીને પશુ જ્યારે કોપરી
 પ્રસન્ન થઈ નહીં ત્યારે તેણે કોપરીના દાસ જનવાનું પ્રતેજન જાપુ
 જેમ મહારી માંદગરને નચાવે તેવી રીતે જામળી મહારી કોરૂપી કુમ
 રૂખીથી નાચ નચાવી રહી છે જા ? જ્યુ જોમના બીખારીઓ પોતાનાં
 માખાપને પાણીનો ખાસો દેવા તૈયાર હોતા નથી ત્યારે જોની કો
 એકરે કરે કે જા જોમને તેથી લો આરાધી જોને તેમને જાલી સમવ
 નથી તો જો તરત જ જોમને તેમને જામળા માંડે છે દાજમાં
 ચાર જામળના નાણીયે સટકાવીને, તાણીનાનાં કપડાંમાં સજ્જ થઈને
 બે ચોટલા ખુણા રાખીને જાલી જાવતી જો જાપુનિક ફેની જાને
 પાછળ નાનાં જોમને તંદાન જામળા જતા પરાવાળા જેવા પતિને તો
 તમે જ નરમાં ન જમીયાઓમ જોતા / કશો કો ખુસ્તી પર બેઠી
 હોય જાન પતિદેવ નીચે બધા હોય જા જામળ એનચાજાને જામળા
 જામળા બીખારીઓ ફેરનામા ખપાવે છે ત્યારે જુદી રહેતી મા જામળીને
 કહ કે તુ મન દસ જ રસિયા મલિનાના જાપે છે તેનાથી માડુ
 પુ જુદું નથી માટે પાચ ગમિયા વધારે જાપ, તો એના જવાબમાં
 એ સપૂત કહ છે કે માડુ પુડુ જુદું નથી માટે તારા દમીના વેગી
 નાખ જાન મન સા રસિયા જાપ એક જામળ જોમરું પુડુ મનાર
 સમી તવાન તે તુ જોમરી કાદે છે જેટલાક તે જાનેતાને ફારી કાઢીને

ગાળ પણુ આપે છે. ત્યારે એ જ ફૂતરીના પેટમા પાકેલા આ દીકરાને પણુ સાથે સાથે જ ગાળ પડે છે કે નહીં ?

જ્યારે એ નાનો હતો ત્યારે એ જ જનેતાએ ગળથૂંથીમા ઝેર આપી દીધું હોત તો ? તો તેનું અસ્તિત્વ પણુ હોત ખરું ? ફારી પથારીમા બાળકને સુવાડીને બીનામા સૂતારી માના હિપકારનો બદલો જ્યારે મોટો થયેલો પુત્ર આવો આપે, ત્યારે માના દિલમા શું થતું હશે ? જે બાળકની માઆપ પ્રત્યે અર્પણતા હોય તેને માઆપના આશીર્વાદ મળે છે પણુ બાર મહિને હગ્ગર રૂપિયા ડોક્ટરના બિલના ભરનારા છોકરા જ્યારે માઆપને હડધૂત કરે છે, ત્યારે એ કર્મની કંઠણાઈ કાને જઈને કહેવી ? આવા સતાનો નારકીમા જઈને ક્યા કુ ખો ભોગવે છે ?

હિંદંતિ ચાલસ્ત ચુરેણ નક્ક
ઓઠ્ઠે વિ છિન્દન્તિ યુવે વિ કળ્ણે ।
જિઘ્મં ધિણિકસ્સ વિહત્થિમેત્તં
તિક્ખાહિ સ્સલાહિમિતાવયન્તિ ॥

—સૂત્રકૃતાગસૂત્ર અ ૫, ઉ ૧, ગા ૧૨

એ અચાનીતું નાક જેમીને છેદી નાખે છે હોઠ અને જીભને તોડી નાખે છે, એની આખો તીક્ષ્ણ શસ્ત્રોથી ફેાડી નાખે છે કામશાસ્ત્ર વાગ્યનારની જીભને પરમાધામીઓ જેમી કાઢે છે આવા જીવો મીઠાણા કર્મ બાધે છે

પદ્મનાભ રાજા દ્રૌપદીનો દાસ બનવા માટે લાચારી કરવા લાગ્યો આવો જીવ દેવભવમા જાય, તોપણુ એના એનચાળા સાથે જ લઈને જાય છે માટે આવી રીતે ભટકવાનો સ્વભાવ બદલો પદ્મનાભ રાજાના દાવભાવ જોઈને ચતુર દ્રૌપદી સમજી ગઈ કે આ વિદેશી રાજા આગળ મારું કાઈ બળ ચાલશે નહીં, માટે તેને અત્યારે મને તેમ કરીને દાખવો જોઈએ આમ વિચાર કરીને એ બોલી, 'દેવાનુગ્રિય' જ બૂઝીપતા

કરતમાં દારિકાનમરીમાં મારા પતિના કાઈ શ્રી કૃષ્ણ વાસુદેવ છે. તે
 ૭ માસની જ હર મારી વહારે આવશે. તે જરૂરી મારુ રક્ષણ કરશે.
 આપ જે કાંઈ કહો છો એ મને સમજાવવાની જરૂર નથી. આપના
 રાજ્યમાં મને કાંઈ કુખ નથી પણ મારે ૭ મહિનાનું ઘર છે. મારે
 મને એકાન્ત નિવાસ આપો અને મારા નિશાન પૂરા કરી જવા દે.
 તમારી વાચનાનો જવાબ હું પછે આપીશ.

વત બાબતે ખટ માસનાં શ્રી હુણુ રાખશે લાજ
વકારે બાવો શ્રી હુણુ મહારાજ

દ્રોષદાનાં વચનો સાંભળીને પદનાથ રાગજીને વિચાર્યું કે
 માસની મુદત તો એક ચપ્પડી વગાડ્યાં ચાલી જશે. પણ તો દ્રોષદા
 મારી જ છે એ સાખ ચોરનો સવચ્છસમુદ્ર જોળામીને દ્રોષદાને
 ભય વના બદી કે જુ બાવવાનું છે. બાવી પદનાથ રાગજી દ્રોષદાને
 રહેવ મટે એક એક ન્ત રાજા કેડી બાવી દ્રોષદાને પિયર ક્યો
 કે કે એ શિવ હા મટે છે અર્થિન પણી માણ પશુ મુખાવવા પડે।
 મિયળ ન મટે કોન આપણ નજુ બારાધક મૃત્યુ ગણાય છે
 કે જુ કે જા નતન શીવરાત્રી સાચવરા માટે આ કામ ક્યું છે દરે
 દ્રોષદા નતન બાવી જુ મા બાવીનિશ કરવાનો નિશ્ચય ક્યો

નમઃ ૩ ૭ અર્ચનિય કલ્પનુ દેવ તો વીસ વીસ વાનીએ।

4. આ નિયમા મીઠું વપરાતું જ નથી

म १ म १ १ श्री श्रीम पाश्चात्तम पाश्चात्तम

મ. ૧ ૭ ન પાલળે વનની ચાનાત

કુલ ૧ ના બાન ૭ મ વર્ષ ૭ ઉપવાસથી સરિત

૨૫ + ૬૬ મનોઃ કાને નિશ્ચયે.

1

4. 이

ત્ય ત્યક વાર ગુસ્તો વદત

અમ અ જમા સુખી મને

આપુ પ્રતિક્રમણ મુખપાઠ ન થાય, ત્યા સુધી મારે નીચે બેસવું જ નહીં એવી પ્રતિજ્ઞા પણ આપો’

નાના બાળકનો આવો દૃઢ નિર્ધાર અને આત્મબલ જોઈને ગુરુદેવ પ્રસન્ન થઈ ગયા તેમણે બાળક જયમલ્લજીને આખા પ્રતિક્રમણનો પાઠ આપ્યો, અને માત્ર અડતાળીસ મિનિટમાં જ તેમણે આપુ પ્રતિક્રમણ મુખપાઠ કરી લીધું બાળકની વિચક્ષણ શુદ્ધિ અને તીવ્ર ત્યાગની ઇચ્છા જોઈને ભૂધરજી મહારાજે તેમને દીક્ષા આપી તે જ દિવસથી જયમલ્લજી સ્વામીએ એકાન્તર ઉપવાસની પ્રતિજ્ઞા લીધી આ એકાન્તર ઉપવાસ બાવન વર્ષ સુધી ચાલુ રહ્યા

પૂ જયમલ્લજીએ ‘સાધુવદના’ બનાવી તેમાં ભગવતીસૂત્ર, શાતાસૂત્ર આદિ ૭ સૂત્ર લઈને જે જે રાજગૌર થઈ ગયા તે બધાના સિદ્ધાન્ત અનુસાર નામો ગોઠવ્યા છે દીક્ષા લીધા પછીના બે વર્ષ બાદ એક વાર ગુરુદેવ સાથે તેઓ વિહાર કરી રહ્યા હતા માર્ગમાં ગુરુદેવે તેમને આજ્ઞા કરી, ‘મને પાણીની તરસ બહુ લાગી છે, માટે પાણી લાવી આપો’ જયમલ્લજી નજીકના ગામમાં ગયા અગત્યના ગામમાં સૂઝતું પાણી મેળવતા થોડી વાર પછી લાગી મઈ પાણી લાવીને તેઓ ગુરુદેવ પાસે આવ્યા અને જોયું તો ગુરુદેવ સચારે કરીને બેઠાં બેઠાં કાળ કરી ગયા હતા

અને તે જ વખતે જયમલ્લજી સ્વામીએ શીળમ પ્રતિજ્ઞા કરી કે હવેથી મારે સૂવું જ નહીં તેમની આ પ્રતિજ્ઞા જરાબર પચાસ વર્ષ સુધી ચાલુ જ રહી

આવા ઉગ્ર તપસ્વી શ્રી જયમલ્લજીની સામે તમારી જાતને મૂકી જુઓ તમારે તો ‘લડકું બી ખાના હૈં ઔર ગોક્ષમે બી જાના હૈં,’ તો એ કેમ કરીને બની શકશે ?

દ્રૌપદી રામની પુત્રી હતી, સુક્રોમણ પુષ્પલતાની જેમ લાડથી

ન તસ્સ દુઃખં વિમયંતિ નાદ્યો,
ન મિત્તવમ્મા ન સુયા ન બંધવા ।
एकको सयं पञ्चणुहोइ दुक्खं,
कत्तारमेव अणुजाइ कम्मं ॥

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર, અ ૧૩, ગા ૨૩

કર્મના પરિપાકરૂપે આવેલા દુઃખોમા સ્ત્રીઓ ભાગ પડાવી શકતી નથી મિત્રવર્ગ, પુત્રો, બધુઓ આદિ પણ એ દુઃખમા ભાગ લઈ શકતા નથી કર્મના ફાયડા એકલાને જ ભોગવવા પડે છે જે કર્તા બન્યો તેને જ ભોક્તા બનવું પડે છે ધણી ઠન્સરના રોગમા પીડાતો હોય, તો તેની પીડા ખત્તી ઓછુ કરી શકતી નથી બહુ પાપ કરીને બેગી કરેલી દોલત ઊડીને મરવા પડેલો બાપ કહે છે કે ‘હું તો જાઉં છું, પણ તમારું બધાનું શું થશે ?’ ત્યારે છોકરો કહે છે કે ‘બાપા !’ અમે તો તમારા બેગા કરેલા પૈસા ઉડાવશું ને તામડધિન્ના કરશું, પણ તમારું શું થશે એનો વિચાર કરો’

તરવા બાધ્યુ એક વુબ્બુ રે, તરતા તોડી નાખ્યો તાર,
અ તે ઓરતો કરતા સુધરે ન કામ,
ચોરી ગયો એક ચોરટો રે, કરતા સુધરે ન કાઈ

તરતા શીખવનાર વુબ્બુ બાધીને શીખનારને નદીમા ફેંકે છે તેમા તગવા જતા એ વુબ્બાની દોરીને તોડી નાખે છે પાછળથી ગમે તેટલો ઓરતો કરે તોપણ કામ આવતું નથી જે સુઝુરો હોય તો તરતા શીખવાડે છે કુઝુરુના ચરણે જનાર પણ એવી જ રીતે લવ-સાગરમા ડૂબી જાય છે જેને સાચી સાધુતા ગમતી હોય તે જ સાચા સાધુને સમજી શકે, બીજા નહીં

સાચો સાધુ વહોરવા જાય ત્યાં તેની ઈર્ષ્યાસમિતિ અને ભાવા-સમિતિ એટલી બધી સરસ હોય કે લોકોને સાધુ હોય ત્રેમ જીવજો એમા જ સાધુની કસોટી છે સાધુ પોતાના માટે દાઢપિણુ પ્રકારની

દિસા કરતો—કરાવતો નથી. સાધુ વસ્તુ લેતાં અને દેતાં પણ જીવની જાતના કરે છે. સાધુના પરચવામાં પણ જાતના દેખાય. આવા સાધુની કોઈ આવક—આવિજ કે કોઈ કાવિક મુમુક્ષુ આત્મા સેવા કરે આવ પૂર્વક સંકલિત કરે, તો તેનું શુ ફળ મળે ? તેના ઉત્તરમાં બજવાન કહે છે કે પ્રથમ સાધુ અને જ્ઞાન પ્રત્યે ભક્તિભાવ જામે. ભક્તિભાવ જાત્યા પછી જ્ઞાન મળે, જ્ઞાન દ્વારા ભેદવિજ્ઞાન અને ભેદવિજ્ઞાન દ્વારા તેને પન્નક્રમો મળે. મારે એકસે વેવ જોઈને બિડા બિટરી જાણી નહીં સર્વસ્થાન તમારામાં પરીક્ષકદષ્ટિ આવવી જોઈએ. જ્યાં સર્વસ્થાન તપ ચારિત્ર અને આત્મજ્ઞાન હોય, ત્યાં જ મુનિપણ છે. સાચો આવક મુલ્યનો પૂજારી છે. બ્યક્તિનો નહીં. જમો સર્વે સર્વસાદુષ્ણ જીવિને તમે વદના કરો છો, તેમાં તમે કોઈ સધાશના, કોઈએક ગમ્મના કે કોઈ એક પથના. સાધુને વદના કરતા નથી. મારે સાચા સાધુને જોળખીને મુસન્નિત કરો. તમારી દષ્ટિ વિશાળ જનાવો સત્સન્નથી

હેય — ઊડવા જેવું ક્રેય — જમ્મવા જેવું અને છપાદેય — આચરવા જેવું શુ શુ છે તેનું જ્ઞાન જાણ છે. જ્યાં જ્ઞાનથી વિજ્ઞાન મળે છે. પણ જીવને ચારિત્રમોહનીય કમ નડે છે તેથી નમ્મો આત્મા સસર છાડી શકતો નથી. તેને શક્તિ નથી તેની કાષા પણ જડુ દુઃક હોય છે. જન સર્વમમાન મને છે તે સર્વમીનો પૂજારી જો છે વિજ્ઞાનમાયી એ જીવ જમ્મક્રમો મળે છે અને પન્નક્રમોથી પાપક્રમ દમ્મય છે સમક્ષિત થાય તો મિથ્યાત્વના આસ્રવ બધી જામ છે. તમા જ્ઞાન મધુન વધારે જાગવવાનું રહે છે. જેણે નવકોટીનાં પન્નક્રમ બંધ કર્યા હતા તમારી મનન પણ બદાર ભટકરા જવા દેવાનું નહીં

કે પથ વીરી અને ધર્મિયાળ બધીને સામાયિક કરે છે. પણ કોઈ જ્ઞાન નથી. જાગી. સમયિક થય નહીં. સૌભાગ્યજીની સ્ત્રીઓ જ્ઞાન મન કમ્મી કે જાતી બચાવ્યા પદ્ધતિ ન પોષાય કરે એ પન્નક્રમ નહીં. આચર મુનિ કરાવતો કામોનાની કરે તો એ જાન જાન નહીં. મારે કોઈ કરો તે સમજીને કરો.

પૌષધમા બેઠા પહેલાં નક્કી કરી લેવું કે હવે પછી જે કાઈ દર્દ થાય તેને સહન કરવા તૈયાર છું મનને આટલું કેળવ્યા વિના પૌષધ થાય નહીં. દર્દ થાય તો કોઈપણ જાતની દવા યોગી શકાય નહીં સાધુને પણ રાત્રે દવા રાખવી કલ્પે નહીં રાત્રે સાધુની ઝોળીમાં દવાનો ખોટલો ન હોય આવકો સાધુઓના આવા શિથિલાચારને નભાવી લે છે, પણ એ ઠીક નથી

ભગવાન કહે છે કે જેટલી કઠોરીથી વ્રત ચર્ચ શકે તેટલું જ લેજો, પરંતુ જે વ્રત લો તેને બરાબર પાળો ગોળના માટલા પર 'એક મણુ ને પાંચ શેર' લખ્યું હોય, પણ તેની અદરનો ગોળ તો મ કાઢા ખાઈ ગયા હોય, તેમ આજે આવકોના લેમલ રહી ગયા ને ચારિત્ર્યથી માલ ચાલ્યો ગયો, તો તેના વ્રતનું માહાત્મ્ય શું ? પચ્ચક્ષ્માણુ લીધા પછી વ્રત લગ કરનાર અયોગ્ય છે, માટે પચ્ચક્ષ્માણુ લીધા પહેલાં તમારા આત્માને પૂછી જુઓ કે હું એ ધરીનું પચ્ચક્ષ્માણુ લઉં છું, તેમા મારું મન ચક્ષિત તો નહીં ચર્ચ જાય ને ? આહારકથા, દેશકથા, સ્ત્રીકથા આદિ વિવિધાઓનો ત્યાગ કરશો તો જ તમારું ચિત્ત ચમ્પળ નહીં બને ધ્રુવનો કાટો ગમે તેટલો ફેરવ્યો હોય છતાં તે ઉત્તર દિશામા જ જાય છે, કેમકે બરાબર ઉત્તર દિશામા એક ચુબકીય તત્ત્વ ચોટેલું હોય છે તેવી જ રીતે તમારા ધ્રુવના કાટામા સસારનો મસાલો ભર્યો હશે, તો એ તમારા ધ્રુવના કાટાને—લક્ષ્યને સસાર તરફ ખેંચ્યા વિના નહીં રહે માટે એ લોહચુબકને ઉખેડ્યા વિના તમારા વ્રત-પચ્ચક્ષ્માણુ ફલદાયી નહીં નીવડે દ્રૌપદીએ આર્ત અને રૌદ્ર બ્યાનનો ત્યાગ કરી દીધો અને પોતાના ચિત્તને તમામ જગ્યાએ જતું અટકાવીને એક જ દિશામા રિયર ક્યુર્ જઈ જાના ઉપનાસ ને પારણામા આયબિલ કરીને એ બ્યાનમા બેસવા લાગી

પદ્મનાભ રાબ્દ દ્રૌપદીને પ્રસન્ન કરવા માટે મેવા-મીઠાઈ અને વસ્ત્ર-આભૂષણો આદિ મોકલતો હતો, પરંતુ દ્રૌપદી, એના એ થાળ

સહિત દાસીઓને પાછી મોકલતી દ્રોપદીને લગે જાણતા મને રાજ કે
દેવ થતો જ ન હતો કદાચ કે એણે માની લીધી હતી કે જે મર્ધ
વર્ધ તથા છે એ મારા પોતાના જ કર્મના કમીને પરિણામ છે

આજની સ્ત્રીઓ પતિના વિશેષમાં કેવી રીતે રહે છે? કસે
મથા નાથ, ને છૂટા થયા હાથ. આવી સ્ત્રીઓ પતિનો પગ પર જમાર
જમ છે તરત જ બદ્ધાર આવી નીકળે છે આવી સ્ત્રીઓનાં તમામ
ક્ષત્રો અને સરીરશાસ્ત્ર જીજ્ઞાસે જ જાણવવા માટે હોય છે પતિને
જાણવવા માટે નહીં

હસ્તિનાપુરમાં અમ્બાસીમાં સુતેલા યુધિષ્ઠિર તથા યુધિષ્ઠિરે ભત્રી
સખામાં તેમુ ત્યાં દ્રોપદીને જોઈ નહીં તેમણે આશ્ચર્યચક્રના મહેસોમાં
તપાસ કરી માનવગતિઓ અને ઉપવ્રજોમાં તપાસ કરાવી, પણ
કર્ણાંય દ્રોપદીનાં પત્તો લાગ્યો નહીં પાંડવોના મહેસોમાં પણ દાસદાસીઓ
હરી વળી ત્યુ દ્રોપદી કર્ણાંય ન મળી એટલે જ તે પાંડુરાજાને ખબર
આવી કે અમ્બાસીમાં સુતેલાં દ્રોપદીની કર્ણાંય દેખાતાં નથી દ્રોપદી
એના પત્ર એટલી જમાર જમ તેવી સ્ત્રી નથી કોઈ દેવ, ધનવ, મધવ
કે વિશ્વાધર તેમુ દરજી કરીને લઈ ગયો જણાય છે

૧૬ જાણે આખા નગરમાં પોતાના અનુચરો દ્વારા ઘોડાઓ
ઢોડાવીત તપાસ કેવી ન આખા નગરમાં પણ વચ્ચાલીને ખબર આપી
કે ન દ્રોપદીના રતા લાગ વળે જલહીથી રાજ્યમાં ખબર આપી
૧૮૬ દ્રોપદીની કર્ણાંય પતા લાગ્યો નહીં

ૐ શાન્તિ

અધ્યાયન : ૧૦૩

(મંગળવાર, તા. ૦૨-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રજ્ઞા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

શાતામ્નસના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર આવે છે ત્યારે હસ્તિનાપુરની હદમાં દ્રૌપદીનો પત્તો ન લાગ્યો, ત્યારે પાહુરાજએ કુતાશ્વને કહ્યું, 'તમે આજે ને આજે દ્વારિકા જવા રવાના થાવ અને આ વાતની કૃષ્ણને જાણ કરો એ સામર્થ્યવાન છે ગમે ત્યાંથી દ્રૌપદીનો પત્તો લગાવી દેરો' કુતાશ્વએ પોતાના પતિની આ વાતને બરાબર સાંભળી અને સ્વીકારી સ્ત્રી, નોકર અને આપ્તજનોએ સ્વામીની વાતને બરાબર સાંભળવી જોઈએ અને તેનો સ્વીકાર કરવો જોઈએ કુતાશ્વએ તરત જ એક કોટુમ્બિક પુત્રપને સાથે લઈ ને હાથી પર બેસીને દ્વારિકા નગરી તરફ પ્રયાણ કર્યું અને ઝડપથી હાથીને ચલાવવાની આજ્ઞા કરી, કારણ કે તેને શ્રી કૃષ્ણમહારાજ પામે પહોંચવાની તાલાવેલી હતી ત્યારે તમને ગાની તાલાવેલી છે ? મોઢા માનવદેહ વડે દઈક વ્રી યેવાની તમાગ દિલમાં તમન્ના છે ? તમાગે મોઢો માનવલવ રાજ ને મોટા અર્ચન વખતે કપાતો જાય છે. એક એક દિવસ તમાગે મોતાનો દુઝડો લઈને વિદાય થાય છે ગાટે હવે તો ઉતાવળ કરો ધર્મ જ દુર્મતિને આવવાના બાગ્યા બંધ કરે છે ને સદ્ગતિના બારણા ખોલી નાખે છે, પરંતુ—

દિવસ ગુમાવ્યો ખાઈને રાત ગુમાવી મૂકી

હીરા જેવો અનુભવના, ડાહી બહોળો ખોઈ

બદિરાતમા તમને તો સન્ને સુવા પલ્લુ દેતો નથી, કારણ કે તમને
ખાતી ને વેપારની ખૂન લાગી છે ખરી રીતે સવાડવા જેવી તો ખાતીની
ખૂન છે દેહલાલનું જિવન પરખા અને પરખીમાં ભટકતું રહે છે
એ જ જિવનને જો પ્રભુમાં જોડી દો તો એ પ્રભુમાં પલ્લુ ત મળ જાની
સકે માટે—

આસે આસે એક પ્રભુને સભારજો,

પ્રેમ ને નેમ નહીં સુધામ,

અપનાવો અવસ્થા જાનકનો,

સાહ સાહ દિલથી પ્રભુને સલામજો

લાખ લાખ વંદનાની સાથ અપનાવો

ભૂરો ભૂટાવો ખારા એ નામને

આવો મવદાવને પવિત્ર ગાળને

[હમીના લદાવા લેવામ અપનાવો

તમારો અક એક આસ લાખોના મૂલનો આપ્યો જ્યાં છે તમે
ખાધુ હોય એ પચાઈ કે કેમ તમે મીઝેથી જાંખ પાછી ખુસરો કે
કેમ એની પલ્લુ કોઈને અમ રાજી નથી માટે આસનું મૂલ સમજો.
એક પલ્લુ આસન નક મો જગ્યા દેશો તરી રાત્રીએ રહે છે—

આસ આસપે હરિ મળે મિલ્યા આસ મત જોય ।

ક્યાં જામે યહ આ ગાવન હોય ન હોય ॥

દુષ્ટાન્ત—એક કળસકાકા એક રૂપિયો લઈને બજારમાં બાજરો લેવા નીકળ્યો. ભાવ પૂછતા પૂછતા બપોરનો સમય થઈ ગયો. એક વેપારીને ત્યાં હલકામાં હલકો અને સસ્તો બાજરો જોઈને તેણે તોલાવી લેવાનું નક્કી કર્યું. હાથમાંનો રૂપિયો જોયો તો તેને પરસેવો વળી ગયો. હતો આથી તેણે રૂપિયાને ઉદ્દેશીને કહ્યું, ‘રહીશ નહીં તને મારા ખિસ્સામાં પડ્યા રહેવું ગમે છે તેવી જ રીતે તને મેળવવામાં મને પણ બહુ મહેનત પડી છે હું લલે બાજરા વિના જૂખ્યો રહીશ, પણ તને હું જવા નહીં દઉં’ આમ કહીને એ કળસકાકાએ વેપારીએ તોળેલા બાજરાને પાછો નખાવી દીધો.

આજે જ્ઞાનપ્રથમી છે તમે અહીં માલ લેવા માટે આવ્યા છો, પણ કળસકાકાની જેમ સયમવત અને પરમજ્ઞપાણી કરવામાં તમને પરસેવો છૂટી જાય છે માટે હવે તો વિચાર કરો.

कौन मैं हूँ और कहाँसे आया,

अपने संगमें क्या क्या लाया ?

ऐसा विचार जरा कर लो करनी कर लो ।

मानव-तनको पाया है तो करनी कर लो ॥

જરા સ્વચ્છ બનીને વિચાર કરો કે મન, શુદ્ધિ, ઈન્દ્રિય, સૂક્ષ્મ કે કાર્મણુ શરીર એ હું છું ? બ્યારે એમાંથી કોઈ ‘હું’ નથી, તો પછી હું કોણ ? ‘કે અહં આસી, કે વાં ઇઓ સુમો દહ વેન્વા મવિસ્સામિ’—હું કોણ છું, અહીં કયાથી આવ્યો છું અને હવે ભવિષ્યમાં અહીંથી કયા જવાનો છું ? તમે ‘મારું શરીર’ એમ કહો છો, ત્યારે તો તમે શરીર નથી શરીરની ધારણા કરનાર કોઈ જુદો છે શરીર અપવિત્ર છે, આત્મા પવિત્ર છે આત્મા નિત્ય, દ્રુવ અને શાશ્વત છે, ત્યારે શરીર નાશવત, અનિત્ય અને અદ્રુવ છે આત્માના પ્રદેશની વધધટ થતી નથી, પરંતુ તેનામાં સ ક્રોધ-વિસ્તારની શક્તિ છે પ્રદેશસંહારવિસર્ગાભિયાં પ્રદીપવત્ ।’ એક નાના કોઝિયાની નીચે લાકેણી દીવાનો પ્રકાશ કોઝિયા જેટલો જ હોય છે, ત્યારે મોટા ટોપલા-

દિવસ સુખાવ્યો ખાઈને રાત ગુમાવી સુઈ
હીરા જેવો મનુષ્યભવ દેહી જલમે ઝોઈ

જલિરાત્રા તમને તો રાત્રે સુવા પશુ દેતો નથી કાચુ કે તમને
ખત્તી ને વેપારની ધૂન લાગી છે ખરી રીતે લગાડ્યા જેવી તો ખમની
ધૂન છે કેટલાકનું મિત્ર પરધન અને પરભીમાં લટકતું રહે છે
એ જ વિષને જો પ્રભુમાં જોડી દો તો એ પ્રભુમાં પશુ તન્મજ જતી
શો માટે—

આસે આસે એક પ્રભુને સભારજો
પ્રેમ ને નેમ નહીં શુધાપ
અપનાવો અનુસર જ્ઞાનહો,
છાહ છાહ દિલથી પ્રભુને સભારજો
લાખ લાખ વડનાની સાથ અપનાવો
લૂટો લૂટાવો ખારા એ નામને
માવો મવમવ ને પવિત્ર માનને
નિહમીના સલાયા ભેવાય અપનાવો

તમારો એક એક આસ લાખોના મૂલનો આપ્યો જન છે તમે
મધુ દોષ એ પચમે કે કેનું તમે નીચેથી આંખ પાછી ખુલશે કે
કેમ એવી પશુ કાઈને અનર પડી નથી માટે આપનું મૂલ સમજો
એક સુખ મન નકના ત્યા દેશો નહીં રાત્રીએ કહે છે—

આસ આમપે હરિ મજો મિથ્યા આસ મલ જોય ।
પ્યા જામે યહ આમજા માવન હોય ન હોય ॥

દૃષ્ટાન્ત—એક કળૂસકાકો એક રૂપિયો લઈને બજારમા બાજરો લેવા નીકળ્યો. લાવ પૂજતા પૂછતા બપોરનો સમય થઈ ગયો. એક વેપારીને ત્યાં હલકામા હલકો અને સસ્તો બાજરો જોઈને તેણે તોલાવી લેવાનું નક્કી કર્યું. હાથમાનો રૂપિયો જોયો તો તેને પરસેવો વળી ગયો. હતો આથી તેણે રૂપિયાને ઉદ્દેશીને કહ્યું, ‘રહીશ નહીં તને મારા ખિસ્સામા પડ્યા રહેવું ગમે છે તેવી જ રીતે તને મેળવવામા મને પણ બહુ મહેનત પડી છે હું લાવે બાજરો વિના શૂંખ્યો રહીશ, પણ તને હું જવા નહીં દઉં’ આમ કહીને એ કળૂસકાકાએ વેપારીએ તોળેલા બાજરાને પાછો નખાવી દીધો.

બાજરો યાનપથથી છે તમે અહીં માલ લેવા માટે આવ્યા છો, પણ કળૂસકાકાની જેમ સયમમત અને પચ્ચક્ષ્ણાણુ કરવામા તમને પરસેવો છૂટી જાય છે માટે હવે તો વિચાર કરો.

कौन मैं हूँ और कहाँसे आया,

अपने संगमें क्या क्या लाया ?

पेसा विचार जरा कर लो करनी कर लो ।

मानव-तनको पाया है तो करनी कर लो ॥

જરા સ્વચ્છ બનીને વિચાર કરો કે મન, શુદ્ધિ, હિન્દ્રિય, સૂક્ષ્મ કે કાર્મણુ શરીર એ હું છું ? જ્યારે એમાંથી કોઈ ‘હું’ નથી, તો પછી હું કોણ ? ‘કે અહં આસી, કે વા હમો જુઓ હવ પેચ્ચા મવિસ્સામિ’—હું કોણ છું, અહીં ક્યાથી આવ્યો છું અને હવે ભવિષ્યમા અહીંથી ક્યા જવાનો છું ? તમે ‘મારુ શરીર’ એમ કહો છો, ત્યારે તો તમે શરીર નથી શરીરની ધારણા કરનાર કોઈ જુદો છે શરીર અપવિત્ર છે, આત્મા પવિત્ર છે આત્મા નિત્ય, દ્રુવ અને શાશ્વત છે, ત્યારે શરીર નાશવત, અનિત્ય અને અદ્રુવ છે આત્માના પ્રદેશની વધધટ થતી નથી, પરંતુ તેનામા સ ક્રોધ-વિસ્તારની શક્તિ છે પ્રદેશસંહારવિસર્ગભિયાં પ્રવીપવત્ ।’ એક નાના કોઝિયાની નીચે દાઢેલા દીવાનો પ્રકાશ કોઝિયા જેટલો જ હોય છે, ત્યારે મોટા ટોપલા-

ની નીચે દક્ષણેલા એ જ દીવાનો પ્રકાશ વિસ્તાર પામે છે સિદ્ધને સંકેત અને વિસ્તાર નથી. બાકી શરીરમાંથી બાકીના ત્રણ એટલે શરીર અભ્યાસ નથી છે ચાલીએ કહે છે કે—

અમરો મા તમે અભ્યાસો એમ લોક કહે અમરો
જીવને આસ તથા સમાર્થ ધરમાં થઈ ન રાખશે બાઈ

શરીરમાંથી એવું તે શું આશુ મળું કે જેથી શરીર અભ્યાસ છે ? જોના વિના અભ્યાસે બાકી પડે છે એ અભ્યાસ માટે તમે શું કરો ? તમારો રાજ્યને પણ એવું જ કરો તમે પણ શરીરની સમાજ માટે સિવરના ઈન્જેક્શનો લો છો. આ તમે કેટલા બાકી સાચું કરો છો ? તમને થઈ થઈમાં એમ થયા કરે છે કે હાથ હાથ, હુ મરી જઈશ તો ફરીનું શું થશે ? પણ તમારા પરિસ્થિતિ આવતી કેવી વિધવાઓ જાનદારી માથે પીએ છે ને કહેકે છે ? કાઈએ દૂરી-પીડિને જીવ બાપી દીધો નથી. તો પછી તમારી પાછળ એવું શું થશે જેની ચિન્તા કરતાં તમે તમારી નિમિત્તા કરો નો દલ પણ તમારી મમતા છૂટતી નથી.

આ મમતાના મહિમા ખરી સમજાવે તે જોઈ
તારો જાતન તો છે કાઈ રે જિંદગી તો આવી
કહે મૂકે મારુ તારુ રે જિંદગી તો આવી

તમે અસહ્યથી કે મૂતવાથી ધન ભેડુ કરું હોય તો તેમાં કંઈ નહીં કરું નથી. કે તે હેવ છે અને તમે તે રાક્ષસ છે પૂર્વ માન્ય કહે છે માદ કરનું હારે લહે ને કોનું લઈ લઈ ? પરંતુ તે જાનુ સાદસ ધમતિ માટે કરું હોય, તો બેઠા પાર બઈ નથી. તમે જ્યાં ત્યાં રૂપિયા દાનમાં આપો છો ત્યાં તમારીમાં નામ પ્રાપ્તી શરત કરો છો. આવું દાન કોને ખરું ? દાન જન શીશ એ ઉત્તમ કોરીના જીવોને વરે છે બાગના બીજારીઓ સિનેમાના પદ્મ પર નાચતી નહીં તેમને ત્યાં બેઠા બેઠા નાચવા માટે છે આવા જીવો

ઘોળા વાળે પણ કળા કામ કરતા શરમાતા નથી કેટલાકને ત્યાં દીકરી, વહુ અને સાસુને એક સાથે સુવાવડ આવે છે આ કેવી ભયંકર દશા છે ? મૈથુનના પરિણામ એ પાપના પરિણામ છે પરસ્પરી હોય કે ગરસ્પરી, પણ તેના તરફ મન ઢળ્યું એ પાપ જ છે આજની સગર સતતિ-નિયમનના કેન્દ્રો ચલાવવાને નામે સયમનું સત્યાનાશ વાળી રહી છે સાચું સતતિનિયમન બ્રહ્મચર્ય છે બ્રહ્મચર્ય એ નીરોગ બનવાની ઔપધિ અને બ્રહ્મને જાણવાની જડીબૂટી છે.

હાથી પર બેસીને ત્વરાથી કુતાણ દારિકાના બગીચામાં આવી પહોંચ્યા પછી તેમણે કૌટુબિક પુરુષને દારિકામાં શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવને ખબર આપવા મોકલ્યો તેણે શ્રીકૃષ્ણમહારાજને નમન કરીને કહ્યું, 'આપના દુષ્ટિયા કુતાણેવી હસ્તિનાપુરથી અહીં અગ નામના બગીચામાં આવ્યા છે, અને તેઓ આપનું દર્શન વાંછે છે'

આ સમાચાર સાંભળતાં વાર જ શ્રીકૃષ્ણમહારાજે પોતાની મુખ્ય સ્ત્રીઓને સાથે લીધી અને તેઓ અગ ઉદ્યાનમાં પધાર્યા તેમણે હાથી પરથી છીતરીને કુતાણને વંદન કર્યા અને તેમને હાથી પર બેસાડીને રાજબવનમાં લાવ્યા યથોચિત સ્વાગતસ્પર્શ અને બોજનાદિ થયા પછી સુખાસન પર બેસાડીને શ્રીકૃષ્ણે કુતાણેવીને પૂછ્યું, 'દુષ્ટિયા ! આપને અચાનક અહીં સુધી પધારવાનો પરિશ્રમ કેમ લેવો પડ્યો ? આપના આગમનનું પ્રયોજન બતાવો'

કુતાણ દ્રીપદી ગૂમ થયાની વાત કરશે અને શ્રીકૃષ્ણ શો જવાબ આપશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

અધ્યાય ૧૦૪

(શુધધાર તા. ૧૩-૧-૧૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રજ્ઞા, તલેમ કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસુતના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્વીકદિગ્ધિ અધિકાર આવે છે. આકૃષ્ટ વાસુદેવના પ્રજ્ઞાને જવાબ આપતા કુતાદેવી બોલ્યાં 'ભાઈ'! દ્વીકદેવી અચાચીમાં સૂતાં કર્યાં ત્યાંથી કાઈ દેવે, અથવાં અસુરે કે વિદ્યાધરે તેનું અપહરણ કર્યું છે અને તેની જકુ શોધ કરી પરંતુ સફળતા મળી નથી. કહે છે તેની શોધ કરવાનું કાલે તમારા હાથમાં સોંપવા માટે આવી છું. આ સાંભળીને શ્રીકૃષ્ણે જવાબ આપ્યો, 'કહે આપ દ્વીકદેવી ચિન્તા કરશો નહીં' એમ બને તેમ તરતથી દ્વીપદ્વીપેની શોધ કરીને હું આપની સેવામાં અગર મોકલીશ.

કુન્તાલ્બના વિદ્યાધરે પણ બાદ શ્રીકૃષ્ણે પોતાના ગુપ્તચરોને મોકલીને દ્વીકદેવીમાં તપાસ કરાવી, પરંતુ ગુપ્તચરો પાછા ફર્યા. શ્રીકૃષ્ણે દારિકામાં પાંચ વચ્ચાવીને સમગ્ર પ્રજાજનોને દ્વીપદેવી શોધ કરવાની જવાબદારી આપી તેનું કાઈ પરિણામ આવ્યું નહીં. બોલેલા વચનનું પાલન ન થય ત્યાંસુધી મધ્યપુરોને કુળ નહોતું. દ્વીપદેવીમાં કાઈ અગર નહીં મળત ત્યાં શ્રીકૃષ્ણમહારાજ એકવાર ઉદાસ બનીને બેઠા હતા, ત્યાં અચાનક કપુર નારદ પંથમાં આસન આપીને સ્વાસ્થ્ય કરી પછી શ્રીકૃષ્ણમહારાજે કહ્યું 'હે દેવાનુગ્રિહ! તમે દરેક સ્થાનમાં આવાગમન કરી શકો છો ત્યાં તમે આંધ્ર દ્વીપદેવીને જોયાં છે.'

નારદજીએ જવાબ આપ્યો, ‘હું એકવાર ઘાતકીખડકીપમાં આવેલા દક્ષિણાર્ધ ભરતક્ષેત્રની અમરકકા નગરીમા ગયો હતો ત્યાના રાજા પદ્મનાભની એક એકાન્ત શાળામા મેં દ્રૌપદીના જેવી કોઈ નારીને જોઈ હતી એવું મને યાદ આવે છે.’ આ સાંભળીને શ્રીકૃષ્ણદેવે કહ્યું, ‘તો નારદજી ! આ બધું તમારું ગોઠવેલું કારસ્થાન લાગે છે.’ નારદજીએ શ્રીકૃષ્ણમહારાજની આ વાત સાંભળી હવે વધારે સાંભળવું પડશે એમ માનીને તેઓ ત્યાથી એકદમ નિઠાય થઈ ગયા.

શ્રીકૃષ્ણમહારાજે વિચાર કર્યો કે દ્રૌપદીદેવીને પત્તો તો લાગી ગયો હવે તેને મેળવવા માટે પ્રયત્ન કરવો પડશે. આથી તેમણે એક દૂતને હસ્તિનાપુર મોકલીને પાડવોને સમાચાર જણાવ્યા કે દ્રૌપદીના સમાચાર મળ્યા છે.

દરેક વસ્તુમા ધ્યેય પ્રથમ નક્કી કરવું જોઈએ ધ્યેય વિના દોટ મૂકનારને વ્યર્થ શ્રમમા મુકાવું પડે છે તમે પણ આજ દિવસ સુધી ધ્યેયનો નિશ્ચય કર્યા વિના જ દોટ મૂકી છે પુણ્યના પ્રતાપથી વધારેમાં વધારે તપસી જૈવેયઃ સુધી જીવ પહોંચી શકે, પણ પાછો મનુષ્યકવ પામીને સાતમા નરકે પણ ચાલ્યો જાય માટે તમે તમારું ધ્યેય પ્રથમ નક્કી કરો તમે તો—

પૂર્વ દિશાએ જાવું હતું ને દોડ્યો પશ્ચિમ દ્વારે,
ઉત્તર દક્ષિણ અથગયો ને આલ્યો નહીં કિનારે
કાળી અમાસની રાતે રમતા, જાણી નહીં અજવાળી પૂનમ,
જનમ જનમ ભટકું છું તોયે મુજને આવે નહીં શરમ.

જરા વિચારો કે તમારા પગલાં ઉદ્ધવાચળ તરફ છે કે અસ્તાચળ તરફ છે ? ઉદ્ધવાચળ તરફ પણ મૂકનારની ઉત્તરોત્તર ઉન્નતિ થાય છે જો અસ્તાચળ તરફ જવાર એકલી વાનોના તગકા મારવામા જ રહી જાય છે તમે દ્રવ્યને બદલે પર્માણુને મેળવવા દોડી રહ્યા છો, પણ પર્યાય

પછેટા ખાનાર છે ત્યારે દ્રવ્ય સાધન છે જિનેશ્વરનો આ સ્પર્શ
સ્પર્શવાદ છે દ્રવ્યની અપેક્ષાએ આત્મા નિત્ય, સાચત અને મુવ છે
ત્યારે પર્થની અપેક્ષાએ એ જ આત્મા અનિત્ય નાશવત, અસ્થિર
અમુવ છે એ બધાં આવરણો કાઢીને એ આત્માને મૂળ સ્વરૂપમાં બઈ
જલો દેખ, તો હવે પર્થની દિશામાં પવર્ણ માંડો કિયાઓ બણી
હરી પશુ હવે એ કિયાને આત્મચક્ષુ કરાની જરૂર છે મારે અતરમાં
શોધ ચલાવો અધરનાં કોઈ મંદિર, મસ્જિદ, દેવાલય કે ઉપાશ્રમમાં
મોક્ષ મળી શકશે નહીં શાન્તીઓ કહે છે કે—

મોક્ષ કલો નિજ શુદ્ધતા તે પામે તે પશુ,
સુમંગલ્યુ સદ્ગુણમાં સુકળ માત્ર નિર્મલ્ય.

જેમ આત્મામાં અનવ ગુણો છે તેમ આત્માને આવરણ
કરનારી કર્મની વર્જણા શુદ્ધ અનતી છે મારે એ આત્માને મુક્ત કરવા
મારે અતીરક પ્રયત્ન કરવો પડશે. તમે અહીંના ભોમ અને તેની સામગ્રીની
પાછળ રાત્રી ને નાત્રી રજા છે. શુદ્ધ જ્યાં તો તમને મળ્યું પશુ શુ
કે ? તમારા હૃદયમાં છેલ્લી કમળા અહીંના કરોડોના જગસાઓ પશુ
દેવતાઓ વિમાનો આગળ વુચ્છ છે જ્યાં એ બધું તો મળી શકે
છે કે ના બળથી એ દેવતાઓનાં વિમાનો પશુ મેળવી શકશે પરંતુ—

કર્મણિ ચિમલ્લ મોષ કર્મણિ સુરસપયા ।

કર્મણિ પુનર્મિલં ચ વગો ચમ્પા ન હૃદયમ્ ॥

નિમળ બના અત દેવતાની સપત્તિ મળી શકે છે પુત્રો અને
મિત્રો શુદ્ધ મળી નકલ ન વુ આ માનવજાત સિવાયના અન્ય કરોમાં
ધમ મળા શકતો નથી મારે ધમ એ હૃદયમાં છે ધર્મ ચિતામણિ
સમ ન કે ત્યુ ધમ । કેક મારી છે તેજે પોતે ન પોતાને ઢાંક
માર્ગે કે તત દૃષ્ટ અવ રાગા કે ક્ષી ધમની આરાધના કરવી નથી
અ મધ્યમા શુ કે રાગા છે ? મારે આ તથી ન નિર્મોહી સચ્ચિદાનંદ,
અવદી આ માનવ ૧ ૫ ૧ રાધાઓ અન્યની સામે અધારે જવારવડુ

ખેડે છે, ત્યારે ખાડાકેસરા, કાટાકાકરા, પહાડ કે નદીની કાતરેા જોવા વિષય સ્થાનોની પરવા કર્યા વિના બધું જ સહન કરે છે તેવી જ રીતે આ આત્માને કર્મરાબળની સેના સામે બહારવટું ખેડવાનું છે માટે વર્તમાન વિષમતા સામે નહીં જોતાં આજે જ અપલાવેા તમે તમારી વતને 'જૈન' કહેવડાવેા છો એ જિજ્ઞાસુ શબ્દ 'જિ' ધાતુ ઉપરથી બનેલો છે જે આત્માના શત્રુઓને છતે તે જૈન છે તમે સાચા અર્થમાં જૈન બનો, પરંતુ એક ભક્ત કહે છે તેમ—

છતુ ના કદાપિ, સદા ભર પાશુ,
છતાં જાતને હું જૈન જ કહાવું,
મમતાનમ્રૂકુ જરીએ, સમતા ન સાધું,
છતાં ગર્વથી હું સાધક ગણાવું,
ભોગથી ભયો છે ભરપૂર લાલ્ચાં,
કેમ કરી ગાઈ હું તો પ્રભુ તારા ગાથા

તમારામાં જૈનત્વ કળકે છે ? તમે રાગ, દ્વેષ, મોહ, કામ, ક્રોધ આદિ શત્રુઓને છતાં છે કે એ બધા દ્વારા તમે જાતે જ જિતાર્થ ગયા છો ? બધું મૂકીને મરી જવું છે એટલું તો તમે સમજો છો કે નહીં ? તો પછી કેટલાક વૃદ્ધી સાવરણીને ગાય ચાવી ગાય, ત્યારે ગાયને મારી મારીને લાકડીઓ કેમ તોડી નાખે છે ? આવું થતું હોય તો આમાં તમારું જૈનત્વ કયા રહ્યું ? કે પછી લેખલ રહી ગયું ને માલ ચલાઈ ગયો ? તમે લેખલને માનો છો કે માલને ?

દ્રીપદીદેવી જહને પારણે આમેલ કરે છે, બધા હું ખોને સહન કરે છે, છતાં તેને કાઈના ઉપર રાગદ્વેષ થતો નથી એ સમજો છે કે આ અદરના દુશ્મનોને મેં જ આવકાર્યો છે એને હવે મારે જ ધક્કો મારવાનો છે પરિણામ વિના બધું પડતો નથી, બધું વિના સત્તા નથી, સત્તા વિના ઉદય નથી, ઉદય વિના વેદન નથી અને વેદન વિના નિર્જરા નથી

દારિકામર્થી આવેલા દૂતે પાંચે પાંચેને ખજાર આપ્યા કે પાતકીઅદીપમાં આવેલી અમરકંઠા નગરીમાં દ્રોપદીતી છે તેને મેળવવા માટે તમે પાંચે પાંચે પોતપોતાના રથ લઈને લવણસમુદ્રના કિનારા પર આવીને ઘીફણ્ડમદારાજની રાદ લુઓ તેઓ પશુ હવે તાકીદે દારિકામર્થી લવણસમુદ્રના કિનારે આવી પહેંચીશો હવે ત્યાં શુ બનશે તે અવસરે.

ૐ શાન્તિ

•

વ્યાખ્યાન : ૧૦૫

(કુરુચર ૮૮-૧૪-૧-૧૧)

અહીં ત્રીજી સિક્કાન્ત પ્રક્યા, ત્રણેય યજ્ઞમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિક્કાન્ત કહે છે

ચાત સૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રોપદીતો અધિષ્ઠાર થામે છે દોષસ્થ વસ્તુ ક્યા છે તેનો પત્તો લાગ્યા પછી જ પ્રમાણુ ઘર્ષ થશે. ઘીફણ્ડમદાર તેને કોલીને તથા લાગ્યો એટલે તેમને માર્ગ સૂત્રનો તમને તમને પત્તો લાગ્યો છે કે નહીં? અનત શક્તિનો સ્વ મી અનતકર્મથી જુલાવ મા પડી ગયો છે હવે એ સમજીને પોતાની શક્તિ કે સ્વ કે તો સિદ્ધિગર્હ સ્વાદમર્ષતપસ—કમ રહિત ઘર્ષ જામ અન ની અર્ધ છે પણ અન નથી એવી સિદ્ધિગતિને પ્રાપ્ત કરે અસની અ મને કૌનિક સુખની રુચિ છે પણ આશ્ચર્યમક સુખની નિ નથી એ પુરુષને મદ્ર તેને છૂટે તે અનત અનતને સુખનત અધિક કે અન છે ગાનીઓ કહે છે કે—

મન પ પાન અ સર ચતનજી પુરુષમોહ નિવાર,

પુરુષ મ નિ ન અન પુરુષ મોહ નિવાર

અમુક વસ્તુ મ છે પુ રાન થય પછી તમે એ વસ્તુને

અડતા પણ નથી, કારણ કે એ વસ્તુ ખાવાથી તમને મોતનો ભય છે તો પછી અનતા મોતનો તમને ડર છે કે નહીં ? જો ડર હોય તો તમે વીતરાગની વાણી દ્વારા એ મિથ્યાત્વના ઝેરને શુ કામ ઉતારતા નથી ? કેવી છે એ પ્રશ્નની વાણી । —

અહો વાણી તારી, પ્રથમરસ ભાવે નીતરતી,
મુમુક્ષુને પાતી, અમૃતરસ અજલિ ભરી ભરી,
અનાદિની મૂર્ત, વિપતણી ત્વરાથી ઊતરતી,
વિભાવેથી મ્યજી, અરૂપ લણી દોડે પરિશુનિ

શમ, સ્વેગ, નિર્વેદ આદિ ભાવથી નીતરતી પ્રશ્નની વાણી છે એ વાણીના અમૃતરસની લદાણી યાત્રીઓ અજલિ ભરીભરીને કરે છે, તેનાથી અનાદિમિથ્યાત્વની મૂર્ત ઊતરી જાય છે અને જીવને સ્વ-રૂપનું જ્ઞાન કગવે છે જીવનો યત્ન કર્મ નથી, પરંતુ વિભાવભાવ શત્રુ છે. તમને પેટમા દુઃખાવો ઊપડે અને આજ્ઞાકાલ કરતા ડોક્ટર પાસે જવ ડોક્ટર તમને કહી દે કે તમારા પેટમા મોટી ગાઠ થઈ છે મારી પાસે આવવામા તમે મોડા પડ્યા છો હવે તો આ ગાઠને ઓપરેશન કરીને બહાર કાઢવી પડશે ! તેવી જ રીતે મિથ્યાત્વની ગાઠ માટે તમે મોડા પડ્યા છો, એમ તમને લાગે છે ખરું ? હજી પણ તમને એ ગાઠ નડતરરૂપ નથી લાગતી ? હું દર્દી છું એમ દર્દી ન માને તો તેની હવા ડોક્ટર કરી શકતો નથી જીવને પણ તેવો જ રોગ અનાદિકાળથી લાગુ પડ્યો છે

અષ્ટ કર્મકા રોગ જીવકો, શુભાશુભ કર છાયા ।

અંગ-ઉપાંગ લગા નસ્તરકો અંગ સાફ કર હાલો ।

વૈદ્યા લે લો ડાક્ટર આયા રે વહી દૂરસે ॥

આ જીવને આઠ કર્મનો રોગ લાગુ પડ્યો છે શુભના ઉદયવાળા એમ માને છે કે આ સુખને હું કાયમને માટે ભોગવતો રહીશ નીરાગી માણસ એમ માને કે હું કાયમને માટે આવો ને આવો રહેવાનો છું

તો એમ માનનારા ખાંડ ખાઈ છે એક રાત્રે કરંભીમાં રહેનારા પણ
એમ જ માનતા હતા કે જા અમારા અંજસા બાગબગીચા ખન ખને
સમૃદ્ધિ કામનાં છે અને એને ખમે એકલા જ ભોગવવાના છીએ.
પણ એમને ક્યાં ખગર હતી કે દિવસ કિંમ્વા પહેલાં તો ખાલી હાથે—
હાથ ધસતાં ધસતાં ભાગ્ય પડી તમે જાયા જાણો છો કે ત્યાર
પછી શુ શુ જની ગયું બચ્ચાનાં મગાણુ આવે છે ત્યારે દોસ પીડિતે
આવતાં નથી પણ બાળ્ય વિના રહેતાં નથી એ મગાણુ ક્યારે
મગાશે એની કાંઈને ખગર પડતી નથી.

દ્વીપકાદેવી મોઢી રાતે પોતાના મહેલની બગાચીમાં સુત્રી હતી.
એને સ્વપ્નમાં પણ ખ્યાલ ન હતો કે દિવસ કિંમ્વા પહેલાં મારે લવણ-
સમુદ્રને પેસે પાર ધાતકીજાહીખી અમરકાનમરીમાં પહેંભી જઈ
પડશે. તમે માનવ થવાનાં કારણે બાપ્યાં ત્યારે જ તમે માનવ થયા
છો. પણ હવે બહીથી ક્યાં જવાના છો? તમે શાની તૈયારી કરી
છે એ તમારા બા માન પૂછે.

તમે કદાચ મહા આરણ-સમારણ કરતા હશો. કોઈ મહામરની
મિસોના કે કારખાનાઓના ઉદ્ધાટનોમાં અભિનહો. આપવા જતા
હશો. તો તમારી એ જાંબી તૈયારીઓ પાપને બહુભોજન આપનારી છે
એથી તો દુર્ગતિ મળે છે તો તરા સ્વરથ જનીને વિચાર કરો કે નરક-
તિથ થના મહાકાળ તમે કેવી રીતે બાગવી શકશો? બહી માથુ ડુબે
છે એ પણ સદન થતું નથી ત્યારે નરકનાં ડુબે વેનાથી જનતાં છે
જનતગણી એનાં વેદનાઓ ન જોઈતી હોય, તો તે ગતિમાં જવાનાં
કા જ્ઞાન મ જને તેમ સરવે નાબૂદ કરી નાખે. બધને હેદી નાખે.

જે જે કારણ બધના તેડ બખેનો પણ,

તે કાણુ છેદક દશા મોક્ષપથ કાદ ખત.

મારે બાળ્યથી જ મહેનત કરે. તમે મ ન કરો ને બીજા મહેનત
કરે તેવું કમના રાજ્યમાં શક્ય નથી. બહી તો તમારા નોકરો તમને

મહેનત કરીને કમાઈ આપે છે અને તમે મળ લૂટો છો, પણ મોક્ષના માર્ગમાં તો જે ખાય તે ધરાય હળરો જમતા હોય તેમા જે ન જમે તેનું પેટ ખાલી રહે, એવો ન્યાય છે માટે આત્માના અનંત ગુણો પ્રગટ કરવા માટે જગ્ગર પુરુષાર્થ આદરે આત્મામા પ્રદેશબેદે બેદ છે, પણ લક્ષણબેદે ભેદ નથી શ્રીકૃષ્ણમહારાજને દ્રૌપદીને લેવા માટે જવું છે, પરંતુ એકલી માળા જપવાથી એ મળી જવાની નથી તેવી જ રીતે આત્માને પ્રાપ્ત કરવા માટે સતેજ અને જગ્ગર કાર્ય કરવું પડશે પ્રદેશીરાજને કેશીસ્વામીનો બોટો થઈ ગયો ને તેને એક જ વારમા એવું ઈન્ડેક્શન લાગી ગયું કે તેનો બેડો પાર થઈ ગયો. કેટલીક વાર વિદ્યાર્થી ભાસ્તર કરતા પણ આગળ વધી જાય છે અમે પણ એવું ઈન્ડેક્ષ એ કે તમે એવા બની જાવ કે અમારે પણ તમને વદન કરવા પડે એ તમારા જ હાથની બાજુ છે

આ મિથ્યાત્વની મૂર્છા અનાદિની છે તમે જોવો છો કે ‘સાહુ મંગલમ્ ।’ એ સાધુઓ તમારી મૂર્છા ઉડાડવા માટે વીતરાગની વાણીરૂપી અમૃતની અજલિઓ છાદીને તમને જગાડી રહ્યા છે સત્યુગ્મે તમને વિભાવમાથી સ્વભાવમા લાવે છે, પણ તમને મોક્ષ લેવાનો ‘મોખ’ છે ખરો ?

હરિતનાપુરમા આવીને દૂતે સમાચાર આપ્યા અને પાચેય પાડવો સૈન્ય સાથે પોતપોતાના સ્થમા બેસીને લવણસમુદ્રના કિનારા તરફ રવાના થયા જેની પ્રિય વસ્તુ જોવાઈ ગઈ હોય તેની શોધ કરવામા કેવી મીઠાશ આવે છે તમારો આત્મા અનાદિકાળથી જોવાઈ ગયો છે, તમે એને કેવા ભાવથી સભારો છો ? કેવા ભાવથી રોધ ચલાવો છો ? જે હીપ સમુદ્રમા પડ્યા પડ્યા સ્વાતિનું બિંદુ ઝીલે છે તેના મોતી એક રૂપિયાના પાચ મળે તેવી કિંમતના પાકે છે, ને જે હીપ બજારીને બિંદુને અદણ કહે છે તેનું એક મોતી સવા લાખનું પાકે છે તમે ઉછાળાથી સાલજો છો કે પડ્યા પડ્યા સાલજો છો ?

શ્રીકૃષ્ણે બેરી વગાડીને તમામ ચોદાઓ, સુલોટો અને મહારથી-

એને ભેગા ક્યાં મહાપુરુષના બોલ ક્રોધવામાં લાગ્યો માણસો ભાગ્ય
માને છે એ એમનાં પુરુષનો ઉદય સૂચવે છે ત્યારે તમારો બોલ
સાક્ષાત્વામાં તમારો પુત્ર કે તમારો નોકર પણ આંખ જાણ્યું કન કરે
છે તે એમાં તમને તમારા પાપનો ઉદય દેખાય છે ખરો ?

જ્યાં થોડાએને જાણ્યા જાણીને પોતપોતાનાં વાક્યો પર બેસીને
શીઘ્રચમકારા / સ્વચ્છસમુદ્ધને કિનારે જાણી પહોંચ્યા પાંચે ત્યાં
જાત્રાકીથી જ હાજર હતા હવે બે સાખ યોજાનનો જા સ્વચ્છસમુદ્ધ
જાને સોળ હજાર યોજાનનો અમાલો પાર કેવી રીતે કરવો ? તેના માટે
નિશ્ચય કરીને શીઘ્રજે તનુની એક પૌષ્પસાળાની રચના કરાવી હતી
સુધારો કરી તેઓ અક્રમ તપ કરવા બેસી ગયા ત્રણ દિવસ જાને
ત્રણ રાત્રિના ઉપવાસથી સ્વચ્છસુરિક્ષિતહેતુ આસન કેસવા થાપ્યું
હેવે અવધિમાનના ઉપયોગથી નામ્ની લીધું કે પોતાને શીઘ્રજ વાસુદેવ
માટે / જાણી એ પોતે જ પૌષ્પસાળામાં હાજર થશે જા છે
જા / તમારા અક્રમમાં કેવો પ્રભાવ પડે છે તમે જેનું
જાન / કે તેને / પ્રભાવ પડે ને ?

લવણ્યુસુરિચતદેવે આવીને શ્રીકૃષ્ણમહારાજને પૂછ્યું, ‘ મને કેમ ચાદ કર્યો ? ’ શ્રીકૃષ્ણે તેને કહ્યું, ‘ દેવાતુપ્રિય ! મારે અને પાંચ પાઠવાને સવણ્યુસમુદ્રને પેલે પાર અમરકકા નગરીમા જવું છે ત્યાંના રાજા પદ્મનાભે પૂર્વસગતિમિત્રદેવની સદાયતાથી દ્રૌપદીદેવીનું અપહરણ કર્યું છે અમારે તેને લેવા માટે જવું છે માટે અમારા રથો સમુદ્રમા માર્ગ કરી શકે તેવું કરો. ’ લવણ્યુસુરિચતદેવે શ્રીકૃષ્ણને વદન કરીને કહ્યું, ‘ તો એમા આપને પરિશ્રમ લેવાની થી ગરૂર છે ? આપ કહો તો હું એક ક્ષણવારમા દેવી દ્રૌપદીને અમરકકા નગરીમાથી હસ્તિનાપુરમા હાજર કરી શકું છું, અને આપ આસા આપો તો આખી અમરકકા નગરીને અને પદ્મનાભ રાજાને લવણ્યુસમુદ્રમા કુળાડી દઉં. ’

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૧૦૬

(શુકેવાર, તા ૨૫-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા, ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે. લવણ્યુસુરિચતદેવે દ્રૌપદીદેવીને લાવી આપવાની આસા માગ્યા છતાં શ્રીકૃષ્ણમહારાજે તેમ કરવાની ના પાડી કારણ કે તેમને પોતાના પ્રયત્નથી દ્રૌપદીને લાવવામા વિશ્વાસ હતો આત્માની સક્રિય સવળી ઊતરે તો અનન્ત કર્મને છિન્નસિન્ન કરી નાખે, અને જો અવળી ઊતરે તો પોતાનું પણ અકલ્યાણ કરી નાખે એક જ નિશાળી, એક જ શિક્ષક અને એક જ કલાસમા લાણુતા પચાસ વિદ્યાર્થીઓમા પણ બધા એક-સરખા હોતા નથી જે આત્માના ઉદ્ધારને સ્વપુરુષાર્થમા ફેરવે તે

એને એના કમી મહાપુરુષના બોલ ઝીલવામાં લાખો માણસો લાગ્ય
માને છે એ એમનાં પુણ્યનો ઉદય સૂચવે છે ત્યારે તમારો બોલ
શ્રદ્ધાવામાં તમારો પુત્ર કે તમારો નોકર પણ આપ આપ કાન કરે
છે તો એમાં તમને તમારા પાપનો ઉદય દેખાય છે ખરો ?

જ્યાં મોઢાએને આપ્યા આપીને પોતપોતાનાં વાક્યો પર બેસીને
શ્રીકૃષ્ણમહારાજ સ્વચ્છસમુદ્દને ક્રિયારે આવી પહેંચ્યા પાંચે ત્યાં
આપાઈથી જ હાજર હતા હવે એ લાખ યોગજનો આ સ્વચ્છસમુદ્દ
જાને સોળ હજાર યોગજનો ક્રમાભે પાર ફેરી રીતે કરવો ? તેના માટે
નિશ્ચય કરીને શ્રીકૃષ્ણે તજૂની એક પૌષધસાળાની રચના કરાવી હતી
સવારો કરી તેઓ અહમ તપ કરવા બેસી ગયા. જલ્દી દિવસ જાને
ગણ રાત્રિના ઉપવાસથી સ્વચ્છસુરિક્ષિતદેવનું આસન ઝેલવા લાગ્યું
હિંચ અવધિયાનના ઉપયોગથી જલ્દી લીધું કે પોતાને શ્રીકૃષ્ણ વામુદેવ
યાદ કરે છે આથી એ પોતેજ પૌષધસાળામાં હાજર થયો જા છે
અહમના પ્રભાવ ! તમારા અહમમાં કેવો પ્રભાવ પડે છે તમે જેનું
ધ્યાન કરતા હો તેનો / પ્રભાવ પડે ને ?

દુષ્ટાન્ત—વિજ્ઞાના કીધાને એક વાર જમીયાના લમરડો સજ
લઈ ગયો. લમરડાએ તેને પોતાના જમીયામાં આવવાનું આમત્રણ
આપ્યું જમીયામાં આવતી અસ્થિતિ જાને મોઢરાનાં કૂંચેલી સુત્રધર્માં
લમરડાએ કીધાને ફેરવ્યો જાને પૂછ્યું કેમ ભાઈ ! જમીયાની સુત્રધર્માં
ફેરી લાગી ? કીધાએ જવાબ આપ્યો. મને તો વિજ્ઞાની જાને જમી
યાની સુત્રધર્માં સરખી લાગ છે આથી લમરડાએ એ કીધાના સરીરમાં
તપાસ કરી તો એ કીધાના નાકમાં વિજ્ઞાના કણ પડ્યું સાથે જ હતા
પાસના સરોવરમાં લઈ જઈને લમરડાએ કીધાને જરાજર સાફ કરી
નાખ્યો ત્યાર પછીજ કીધાને પુષ્પોની સુમધુર સુવાસનો સ્વાદ લાગ્યો.

તમે વ્યાખ્યાનમાં આવો છો ત્યારે સસારરૂપી વિજ્ઞાના સ્વચ્છ
સાથે લઈને આવો છો એથી તમને તેનો સાચો સ્વાદ જાતવો નથી
મારે સમ ની દુઃખ ધન ખખરી નાખો.

લવણ્યુસુસ્થિતદેવે આવીને શ્રીકૃષ્ણમહારાજને પૂછ્યું, ‘ મને કેમ
ચાદ કર્યો ? ’ શ્રીકૃષ્ણે તેને કહ્યું, ‘ દેવાનુગ્રિય ! મારે અને પાંચ પાડવોને
લવણ્યુસમુદ્રને પેલે પાર અમરકંકા નગરીમા જવું છે ત્યાંના રાજા
પદ્મનાભે પૂર્વસગતિમિત્રદેવની સહાયતાથી દ્રૌપદીદેવીનું અપહરણ કર્યું
છે અમારે તેને લેવા માટે જવું છે માટે અમારા રથો સમુદ્રમા માર્ગ
કરી શકે તેવું કરો. ’ લવણ્યુસુસ્થિતદેવે શ્રીકૃષ્ણને વદન કરીને કહ્યું,
‘ તો એમા આપને પરિશ્રમ લેવાની શી જરૂર છે ? આપ કહો તો હું
એક ક્ષણવારમા દેવી દ્રૌપદીને અમરકંકા નગરીમાથી હસ્તિનાપુરમાં
હાજર કરી શકું છું, અને આપ આગાં આપો તો આખી અમરકંકા
નગરીને અને પદ્મનાભ રાજાને લવણ્યુસમુદ્રમા કુબાડી દઉં. ’

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૧૦૬

(શુકેવાર, તા ૨૫-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા, ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને
સેદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે.
લવણ્યુસુસ્થિતદેવે દ્રૌપદીદેવીને લાવી આપવાની આગાં માગ્યા છતાં
શ્રીકૃષ્ણમહારાજે તેમ કરવાની ના પાડી કારણ કે તેમને પોતાના
પ્રયત્નથી દ્રૌપદીને લાવવામા વિશ્વાસ હતો આત્માની શક્તિ સવળી કીતરે
તો અનન્ત કર્મને છિન્નહિન્ન કરી નાખે, અને જે અવળી કીતરે તો
પોતાનું પણ અકલ્યાણ કરી નાખે એક જ નિશાળ, એક જ શિક્ષક
અને એક જ ક્લાસમા ભણતા પચાસ વિદ્યાર્થીઓમા પણ બધા એક
સરખા હોતા નથી જે આત્માના ઉઘાડને સ્વપુરુષાર્થમાં ફેરવે તે

જન ત કોની નિજરા કરી નામે, અને એ એ શક્તિને પરમારોરે
 તે એનાં ભવગણેન મળજીત અને એટલે જોગ્ય બનાવનારે એ આત્મ-
 શક્તિને પરમારોરે છે તે એ જ શક્તિનો આત્મામાં સુખોચે કો
 દેવ તે માત્રિકાના કૃપ મર્ષ શક્યો હોત. લલજીસુસ્તિતકોની શક્તિ
 આશુત છે એક અપદી વગાડે, તેટલા સમયમાં આળીસ કરોડ ગાળ્યા
 જ જુદીપને સાત પરિક્રમા કરે માનવમાં પશુ એવી શક્તિ પ્રચરી રહે
 છે ભગવાન કહે છે કે હે જીનમ ! તમાચારી અને વિદ્યાચારી
 નામના એ પ્રકારના આરણ્યમુનિઓમાં વિદ્યાચારી મુનિ છે જન્ય
 પારણ્યા કરીને સમ્પિ મેળવી રહે એ એક અપદી વગાડે ત્યાં જ જુ
 દીપને એક આરો મારી રહે એ જે સ્થાનમાં કોનો હોય ત્યાંથી પત
 કીડી તે સીધા માનુષોત્તર પર્વત પર પહોંચે ત્યાંથી પત ઉપાડીને
 સીધા આઠમા નદીશ્વરદીપમા પહોંચે ત્યાંથી જમી રચના જોઈને એ
 ભગવાનના જનત જાનનાં ગુણમાન કરે છે ભગવાનનું જ્ઞાનક્ષેત્ર અને
 કાળથી અમયોક્તિ છે તે જનત જ્ઞાનક્ષેત્ર એક સમયનો વર્તમાન અને
 જનત અરિષ્ટકાળ જુએ છે એવા ભગવાનના મુલ્યોના વિદ્યાચારી
 મુનિ ઉપાસક અને છે ત્યારે જમાચારી મુનિ આક્રમને પારણ્યે જન્ય
 કરે છે તે મુનિ નિ જિનાની હોય જેના કપાલ પાતળા પાતળા હોય
 તેન વિદ્યા મજે ન્ય જનીથી એક પત ઉપાડીને સીધા પદરમા રચક
 દીપમા પહોંચે ત્યાંથી રચના જોઈને ભગવાનના અણગુણથી અને છે
 ત્યાંથી વળતા નદીન દીપમા આવે તે ત્યાંથી સ્વસ્થાને આવે કિપના
 ભગમા વિદ્યાચારીન તુ હોય તે કિત જતાં મેર પર્વતના નદન
 વનમા નદીન ત્યારી મરુ પર્વતની રાચે આવેલા પદમ વનમાં જમ
 અને મજી ન્ય થાય છે ત્યારે જમાચારી મુનિ સીધા પદમવનમાં
 પહોંચે ત્યાંથી ન તા ન જનનાં આવ જન પછી સ્વસ્થાને પહોંચે
 ભગવાનના જનતા મિમા નજોડો જનત એ ચક્ષુ છે આખ વિદ્યાના
 માણસને કેટલી મૂઠાણુ થયે ? ત્યુ એ જાનચક્ષુ ક્યાં અને કેવી
 રીત મજે ?

નહી અન્યમાહે જ્ઞાન લાખ્યુ, જ્ઞાન નહી કવિયાતુરી,
નહી મત્રતત્રો જ્ઞાન લાખ્યા, જ્ઞાન નહી લાપા ઠરી.
નહી અન્ય સ્થાને જ્ઞાન લાખ્યુ, જ્ઞાન જ્ઞાનીમા કળો,
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને સર્વ લખ્યો સાલજો

અન્યમા અલરો છે, પણ તેનો જાણકાર તમારી અંદર થોડો છે
એકના એક અન્યને વાચનાર જુદા જુદા હોય, તો સૌ સૌના કાર્યોપશમ
પ્રમાણે સમજવામા ફેર પડે છે પુસ્તક જે બધાને જ્ઞાન આપી શકતું
હોત તો તો બધાને સરખુ જ જ્ઞાન થાત, મત્રતત્રથી પણ જ્ઞાન
થતુ નથી કોઈ સ્થાનમા કે માગધ, વરદામ, પ્રભાસાદિ તીર્થસ્થાનમા પણ
જ્ઞાન ટાકમા નથી જ્ઞાન એ આત્માનો વિષય છે જ્યાં આત્મા છે
ત્યાં જ્ઞાન છે 'જે આયા સે વિજ્ઞાયા જે વિજ્ઞાયા સે આયા'—
આત્મા એ જ જ્ઞાન છે અને જ્ઞાન એ જ આત્મા છે આત્મામા જ
અનંત જ્ઞાન ભર્યું છે જ્ઞાન એ બીજો ક્યાપથી મળે તેવી વસ્તુ નથી
ધર્મોસ્તિકાય આદિ પાચેય જડ છે અણુવ વસ્તુ સ્વપરપ્રકાશક નથી
એ બધાને શુવ જણાવે છે સ્વપરપ્રકાશક પણ શુવ છે 'તમે મને
ઓળખો છો ?' એમ તો તમે બધાને પૂછતા હસો પરની ઓળખાણ
તો શુવે અનંત વાર કરી છે, પરંતુ સ્વને ઓળખવામા તેની ક્યાશ
રહી ગઈ છે માટે 'Know thyself'—તુ તારી જાતને ઓળખ.
એક ભક્ત પ્રજુની પ્રાર્થના કરતા કહે છે—

મે ને તમે આ સસારસાગરમા, કર્યા સગપણુ અપારો રે,
તમે તો થયા પ્રજુ સિદ્ધ નિરજન, મારો ના'ઓ આરો રે
પ્રજુ ! મને એક આધાર તમારો રે
એક ઘડી પણ ક્રમ જુલાશે ? સાલરશે આખો જન્મારો રે
પ્રજુ ! મને એક આધાર તમારો રે

હે પ્રજુ ! હું સસારમા રજીયુ છું આપ પણ તેવી જ રીતે રજીતા
હતા મે આપની સાથે પુત્રપણે, સ્ત્રીપણે, લગ્નપણે, માતાપિતાપણે,

મિત્રપણે અને ઘાતકપણે અનેક સનધો બાંધ્યા છે કમની પાછળ પાવાયી આપ્યા તમામ કમો છેદાઈ ભેદાઈ ગયા । આપે વીજ ફેરવ્યું, કમને વીણીવીણીને ચૂરીચૂરીને ખપાવી નાખ્યા, ને મારા રક્તપાતનો મારો ન આપ્યો.

આપણી પણ એ જ વાત છે એણે શું કારણ આપે આપ્યું કે આપણે એવા ને એવા રવી ગયા એનો ઠાઠધાર વિચાર ક્યો છે ? પ્રભુનો આત્મા એકવાર નિર્ગદર્શ પણ હતો છતાં તેણે સિદ્ધ બની ગયા અને આપણે એવા કેમ ન બન્યા ? ઉપગણી મારે ને પેસા ભેગા કરવા મારે તમે ગતદિવસ બજારમાં રખડો હો, હર્ષા બાપીને ભેગતા નથી, પણ એનાથી તમારે મોક્ષ ભેગાવો કહે તો નહીં મળી શકે તમે બધામાં પ્રવેશી બન્યા છો. માત્ર આત્માની બાળપણની જ ઉદ્ધતિ છે. જરા વિચારી લુઓ કે તમારી પ્રવૃત્તિ સાચી છે ? તેનાથી કવ શમણુ આ કે છે કે વધે છે ? હવે જરા સ્વસ્થ બનીને વિચારો કે ઉદ્ધતિનતા શ માં પોઈએ—જડમાં કે ચેતનમાં ?

દૃશાન્ત—અહ રાગી ૧૬ ૨ પત્તે જઈને કહેવા સાચો કે મને ખેર કે ત્યને નરી, બૂબ સાગતી નરિ, આપો દિવસ સુતી જેણુ લગ્યા કરે કે આ । સરી ના સામા પકાઈ ગયા છે આ બન્ને રાગને તરમી । ન દા આ । ૩૬ ૭ હરિને તપાસીને કયા લખી દાખી

આ અણુધડ રાગીની મૂર્ખતા પર તમને હસવું આવતું હશે, પરંતુ તમારું અણુધડપણ એનાથી પણ આગળ વધી જાય તેવું છે. ભગવાને ભવ્ય જીવને ભવસુખ તથા સહાયક બને, ભવરાગ ઓછો થાય, આત્મભાવ પ્રગટે, કર્મના બંધનો તૂટી જાય, સ્વરૂપની જાણી થાય, આત્મરમણતા પ્રગટી જાય, તે માટે ધર્મ બતાવ્યો. તે ધર્મ એ પીવાની દવા અને ધન એ માલિશ કરવા માટેની દવા હતી, પરંતુ તમે એ માલિશ પૂરતી દવાને—વ્યવહાર ચલાવવા પૂરતી ધનરૂપી દવાને પી ગયા જે દવા ઝેરી હતી, માત્ર ઉપયોગ પૂરતી જ કામની હતી, તેને તો પેટમાં ઉતારી દીધી અને જે દવા પીવાની હતી એ ધર્મરૂપી દવાને તમે ચોળવાના કામમાં—ગતાવવા પૂરતી જ ઉપયોગમાં લેવા માડી તમે પૌષ્ઠ, આયુષિલ આદિમાં પણ આડખર કરવામાં પડી ગયા તમે જો એક સામાયિક યથાર્થ રીતે કરો તો ૬૨,૫૯,૨૫,૬૨૫ પશ્ચોપમ ઝાઝો નરકના દુઝો નાશ પામે, પણ આવી ઉત્તમ ધાર્મિક ક્રિયાને તમે દેવી રાજાવી મૂકી છે ? તમે ધર્મને ટૂંકી નજરે જુઓ છો અને ધનને લાખી નજરે જોવા લાગ્યા છો. ધર્મ કરતા જે ધ્યેય બાધવાનું હતું કે નમ્રહૃન્નિર્જનકૃપાળ—ધર્મ એ કર્મની નિર્જડા માટે છે, તે ધ્યેય ન સધાય તમે ખેતરમાં તો વાવો છો, પણ અનાજ માટે નહીં, માત્ર દોરને ચરવાના ચારા માટે ! જો તમે ધારો તો એ જ ખેતરમાંથી અમૂલ્ય પાક પણ ઉપજવી શકે. ધર્મમાં કોઈ પણ પ્રકારના ભૌતિક લાડાકા ન જોઈએ તમારા ભવરાગ માટે તમને દવા તો મળી છે, પણ એ દવાને વાપરવાની રીત જીંધી છે તમે ધર્મને ચોપડવા પૂરતો જ રાખ્યો છે દિવસના ચોવીસ કલાકમાં જ્યાંસુધી તમે ખાર કલાક ધર્મધ્યાનમાં ગાળો, ત્યાંસુધી સસાર અને ધર્મના પહલા સરખા ગણાય એથી વધારે કરવાની તમે કોઈ દિવસ વૃત્તિ સેવી છે ? હવે બતાવો કે તમે શામાં આગળ વધ્યા છો ?

જ ધાત્યારી અને વિદ્યાત્યારી મુનિ પાછા આવીને જો તેની આલોચના ન કરે, તો ભગવાન તેને વિરાધક માને છે વિદ્યાની શક્તિ દેશવિદેશમાં

હરવા અને નેવા માટે નથી, પરંતુ આત્મામાં સમાઈ જવા માટે છે. આજના સાધુઓ કેટલીક વાર ભરફનાં કારખાનાં, વીજળીપર કે મશીનરી નેવા માટે જામ છે. કાઈ વળી માઉન્ટ બાથુ નેવા જામ છે અને કાઈ એમાં શુ નેવાયું છે ?

લક્ષ્યસુરિષ્ટદેવને શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવે કહ્યું. આમારે તમારી વિચારો વધારે ઉપયોગ નેઈતો નથી. આમારે આમારા પગલર પગપાસ રાજા પાસે જઈને દોષદાને લાવવી છે. એક રાજાની સામે કલકુમાર આવીને લાઈ કરવા કોયે. પણ એક રાજા બાલક હોવાથી પ્રથમ ક્રિયાર છાત્રા નહીં. આરે કલકુમારે પ્રથમ માથુ ઊંધાયું તે પછી જ તેમણે માથુ ઊંધ્યું. તેમણે રજસુઆગમાં પણ પદ રાખ્યો. તમે તે પ્રતિય આને બધા લેવાના બચાવમાં કહે. હો કે એવાં બધાં આમારે ન નેઈએ, પણ એ વાત જોટી છે. તમે એવાં એવાં બંધતો સામે જઈને સ્વીકાર્યાં છે કે જે બંધતો તમારા સચાને વધારનારા છે. ત્યારે બધા અને પ્રનિરા તે જાવમુક્તિ કરવા માટેનાં બંધતો છે. આરે તમને બંધન નહોતાં મનતા ત્યારે હોયછેડીયા બંધનમાં શુ કામ પાયાએ જતાવરો ? સચાર અને મોક્ષ એ બન્ને એકસાથે લભતી શકે નહીં નહીંપાર જવામાં એ હોડીમાં એકસાથે ન ભેસી શકાય. એક પદ એક હોડીમાં અને બીજે પદ બીજી હોડીમાં એમ કરવા જરૂર. તે કલ્પના નહીં રહે. ક્રિયાર કહે કે રાજા જેવો વરસીકો કલવાની ખરી શક્તિ આવે તે કુ દીક્ષા લઈ તે એ કદાપિ દીક્ષા લઈ શકે નહીં. રાજા અને ક્રિયાર બંને કહેમિ મંત્રે નો પાઠ તે શરખો જ અણવાય છે. આડી એવા કાઈ ભેદ નથી.

ધમ એ આત્માની યોગ છે. દુશનને કહે ભેસીને પણ ધમ સાળી શકાય છે. પણ તમે તે કમ બેસા છો છંદારી ? તે જવાબ આપ છે કે ન મળ્યો કાઈ વિધામી ? કાઈ વિધાસુ ન મળે, ત્યામુધી / તમે વિધાસધાન કરતા અટકા છો. આમ તમારો ધમ ચોપવાની દયા જેવો તમે બન્યાવી દાંધો છે.

શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવે લવણસુગ્ધિતદેવને કહ્યું, ' પાત્ર પાડવેના પાત્ર રથ અને છઠ્ઠો મારો રથ લવણસુદ્રમાથી જઈ સકે એટલી જ સહાયતા આપો ' અને ' તથાસ્તુ ' કહીને દેવ અદૃશ થઈ ગયો. બન્ને મેનાઓને પાછી વિદાય કરીને પાત્ર પાડવો અને શ્રીકૃષ્ણમહારાજ રથમાં બેસીને જેમ સડક પર જતા હોય તેવી રીતે પાણીમાં જવા લાગ્યા અને અમરકકા નગરીના અમ કિશાનમાં આવી પહોંચ્યા. શ્રીકૃષ્ણ પોતાના દારુક નામના સારથિને આજ્ઞા કરી કે તુ પશ્ચનાભ રાજા પામે જઈ, તારા કાખ પગથી તેનું સિદ્ધાસન દગારી અને લાલાની અણીએ લેખ દઈને તેને કહેજે કે 'શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવની ભગિની દ્રૌપદીદેવીને તુ આંકી લાગ્યો છે, માટે બે તારુ હિત ચાહતો હોય તો જલદીથી તેને બગીચામાં આવીને સોપી જ અને બે ન સોપની હોય તો યુદ્ધ કરવા તૈયાર થઈ જ '

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૧૦૭

(શનિવાર, તા. ૨૬-૧૦-૬૪)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રપ્ત્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસુત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે. અમરકકા નગરીની એકાંત શાળામાં દ્રૌપદીદેવી પચપરમેષ્ઠીની ઉપાસનામાં મસ્ત બની ગઈ હતી જે માણસ એકાગ્રતાથી ખ્યાન ધરે છે તેના તમામ વિદ્યો દૂર થઈ જાય છે. શ્રી માનતુ ગાત્યાર્થજી ભક્તામરસ્તોત્રમાં કહે છે કે—

ત્વત્સંસ્તવેન ભવસન્તવિત્તન્તિવદં
પાપ ક્ષણાત્ક્ષયમુવૈતિ શરીરમાજામ્ ।
આકાન્તલોકમલિનીલમશેષમાશુ
સૂર્યાશુભિન્નમિવ શાર્વરમન્થકારમ્ ॥ ૭ ॥

હે પ્રભુ ! આપ્તુ સ્મરણ કરતાં જવની પરિપાટીથી મધ્યમેશ્વર
પ્રાણીમાત્રનાં પાપો એક ક્ષણમાત્રમાં એવી રીતે નાશ પામે છે કે
એવી રીતે આખા સોઢમાં વ્યાપ્ત જો સ્મર સમાન કાળે શત્રિનો
સ્ખસ્ત અધકાર સૂઈનાં કિરણો વડે નાશ પામે છે. આત્મારૂપી સિદ્ધ
જ્યારે નિમગ્ન થઈ જાય છે ત્યારે કમરૂપી સિવાઓ જાગી જાય છે

ઉદયરૂપી કૂતરો જરણો વારવાર,
સમક્ષિતીનીગીતો કાઢ્યો ધસી બહાર.

આ જીવને કમરૂપી કૂતરો વારવાર કરે છે પરંતુ સમક્ષિતરૂપી
સિદ્ધ પાકારમાત્રથી એ કમરૂપી કૂતરો પચાસન થઈ જાય છે.

કુચુ જિનરાજ તું જસો નહીં ઠાઈ દેવતા જેસો
ત્રિનાકીનાથ તું ક્યોએ, અમારી બાજુ દહ મહી મે.

હે પ્રભુ ! તારું સ્મરણ કર્યો પછી ભરખમણુ દોષ જ નહીં
આપના માત્રને મેં પાછો નહીં કુ સતોનો વિશાધી જન્મે ધર્મથી
ઉમ્મ આદાં જત્યાર સુધી કુ વિવશપદ જાને કદાચી હતો
પરંતુ હવે મારી જૂથ સમગમ છે

જ્યારે જીવ કામોની ધમધમતો હતો ત્યારે તે અભિમાનથી
ઉદન દન દો એ પતાની જૂથ કજૂથ કરીને નમ જની મેલ કરે
અં કદો છે કે હે પ્રભુ ! આ ત્યા સ્મરણ-સ્મરનમાં અદ્ભુત શક્તિ છે
આવી સ્તિ નિદ બ નારકર નિરાદબીપણે અને નિષ્કારણ કરવી
તે મ અભિ મ સારી પ્રજ રસ છે અભિથી અપણુત નમે છે
અભિ સ ને મ ન અભિ-નિદાપણુ છે સાત વિશક્તિ અને
સમ્પાદન મ મ અ વિનાજ છે ત્યારે અભિ એટલે એકતા. જ્યાં
મ ના તે તે પ્રજ ન ન મ ને નામ અભિ છે

કરી દુ પુ પ્રજા અ મનની

પ ના નહીં કમ તન કે ધનની

દાસવસાનો નાસ થ વિનાના બાવા

ન્યા સમર્પણ હોય ત્યા જ સેવા છે આશાથી સેવા કરનાર પોતે અ તે હારે છે દ્રૌપદીદેવી આત્મધ્યાનમાં તદ્દશિત, તદ્દલેક્ષ્યા અને તદ-અધ્યવસાય યર્થ ગયા હતા પશ્ચતાત્ત રાજાને એના જે દેહનો મોહ ભગ્યો હતો એ રૂપલાવણ્ય હવે રહ્યું ન હતું તે તો એકાંચિત્તથી પ્રભુની ભક્તિ કરી રહી હતી.

શબ્દો સામું જોઈશ ના તુ, ભાવ હૃદયનો જોજો,
કહ સૂરીએ હોય ભલે ના, તાલ શ્રવનનો જોજો
શબ્દે શબ્દે ગૂંથાયેલી, ગીતે ગીતે ગૂંથાયેલી,
પારખજે તુ પ્રીત રે વહાલા, ગાવા તારા ગીત
અ તરને એકતારે મારે, ગાવા તારા ગીત

ભક્ત ભગવાનને પ્રાર્થના કરતા કહે છે કે, 'હે ભગવન્ ! મારા શબ્દો સામે જોઈશ નહીં, પણ મારા હૃદયના ભાવો સામે જોજો, મારા કંઠનો સૂર સારો ન હોય, પણ મારા હૃદયનો તાલ તારા સાથે જ જોડાયેલો છે મારા ગીતે ગીતમાં અને શબ્દે શબ્દમાં તારી જ પ્રીતિ ગૂંથાયેલી છે '

આગે આરડો ઉઠગડનો ભયો હોય અને એક બાજુ અમૂલ્ય હીરો મૂકી રાખ્યો હોય, તો તેમાં શાની કિંમત વધારે છે ? તમે તો સતની નહીં, પણ સતનની કિંમત વધારે સમજો છો, તમને ધર્મની નહીં, પણ ધનની પડી છે ? બાબાનો અવાજ સભળાય કે ' બાપા ! ' ત્યાં તો બાપા ખાતા ખાતા એકા યર્થ જાય, પરંતુ સતની શીતળતા આર છે સતનો આશ્રય લીધા વિના—સતનું શશ્વ સ્વીકાર્યા વિના શ્રવનો ઉદ્ધાગ નથી મોલ—નગરમાં પહોંચ્યાનાર સત છે સતપુરોના ચરણોમાં અર્પણ યર્થ જાય, તો જ તમારા પગલાં હિથાન તરફ જશે માટે સતતિ કરતા સતને વહાલા માનો, ભૌતિક કરના આધ્યાત્મિકને આહો, ધન કરતા ધર્મને શ્રેષ્ઠ સમજો આહી આવો ત્યારે દેવ, ગુરુ ને ધર્મની શ્રદ્ધા દર કંવાની વાતો કરો ને ધેર જાય ત્યાં દીવો કરીને કહેશે કે ' જો

માતાજી ! તમે તો ધડીકમાં દેવગુણી હો જણાવો ને મનસિકમાં સોનાના
સાટાની ખાશા રાખો—એ જનને તો મેળ કર્યા ખાખ ફાંસી તો મનસિકમાં—

ભાવ ધરીને જે કુણુ ગાય, તે જીવ તરીકે મોક્ષે ભવ.

સંતોનુ સરણુ તરવા માટે છે ફૂળના માટે નહીં સંતો તમને
વચ્ચે લટકવા દેવા સ્પષ્ટતા નથી. સંતો તમને લાભમાં કે હાનિમાં
સુખમાં કે દુઃખમાં સમક્ષિત દ્વારા ટકી રહેવાની હિમ્મત આપે છે
દ્રોપદી વિચારે છે કે જ્યાં પણ કર્મનું જૂઠું છે માટે એના ચાતુર્ય ને
દ્રષ્ટા મનવું અને વ્રતમાં નિમગ્ન રહેવું પુનિવિરહિણી ત્રી ગેરી રીતે
રહે એ રીતે સાદાઈથી એ રહેવા લાગી.

આજે તો વિષવાના રાગરજ વધ્યા છે જાનની વિષવાને પૂછવાર
કોણ ? આજે તો વિષવાના જઘનશર્મા પણ હિંમ પડે તેવા વાતાવરણમાં
તેના ધરાધાપૂરક મૂકવામાં આવે છે પરંતુ જાણ નાટક—સિતમા પ્રભો
સાથેની વાત્સીનની છૂટખટ આદિમાં તમે વિષવાને કેવા રૂપમાં જોવા
માત્રા છે ?

શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવે ઘરુક સારથિને અમરકકા નગરીની રાત્રિમાં
મોકલ્યા સાથે પદ્મનાભ રાગની સમાર્માં આવ્યો અને ફૂલના નિષમ
પ્રમાણુ વિનય કરીને તેણે કહ્યું કે શ્રીકૃષ્ણને ઘરુક નામનો ફૂલ
આવે તો ન કરુ છું હવે મારા સ્વામીએ જે જાણ્યા આપી છે તે
કહુ છું આમ કહીને તેણે ગાળા પગથી પદ્મનાભ રાગનું સિદ્ધાસન
દેખા મુ અને કોપિત થઈ કનાળામાં ગયું કુકુરી થાણી, રોષથી જાંબો
લાલ કરી મેં ગાંતી અણીએ તને સદસી આપતાં ફૂલે કહ્યું શ્રીકૃષ્ણની
અગ્નિની દરી પીછીનું નમ આ કામુ છે તેને સેવા માટે પાંચ
ગણના તથા આ મુ ગાનું આગ્યા કે ન રિત છપ્પના હો તો
હવે તમારો માર્ગ ચર્ચ ન તમ પીછીની માંથી દેખે, નહીંતર મુક
કેવા તમારો માર્ગ ન ત વિચના થઈ જવો વિષ એ વિષથી પણ
ભય છે કે તમ નખૂતા નથી. આક કવિ કહે છે કે—

વિષયે ચ વિષે સેદો ચકારેણ મહાન્ કૃત !

ઉપમુક્તં વિષં હન્તિ વિષયા સ્મરણાદપિ॥

સ્મરણ કરવામાત્રથી કામી જીવો હણાય છે. દૂતના વચનો સાંભળીને પદ્મનાભ રાજાની ભૂકુટી વક્ર બની ગઈ ક્રોધાયમાન થઈને એ કહેવા લાગ્યો, ‘શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવથી જે થાય તે હડે કરી લે હું દ્રૌપદીને સોંપવાનો નથી’ વિષતુ પાન કરનારાઓ વિવિધ પ્રયોગોથી ખચી પણ જાય છે, જ્યારે વિષયો તો ખેસુમાર નુકસાન પહોંચાડે છે. પદ્મનાભ રાજાને ખચર ન હતી કે દસ લાખ સુભટોને એકી સાથે યુદ્ધમાં હરાવવાનું સામર્થ્ય એકલા શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવમાં છે એને તો અભિમાનનો આખજો ચડ્યો હતો ! અહંકાર અહંકાર નહિ, પણ વિકાર છે,

જે આવે મને આખજો, સાલમ જુદમી ગણાય,

૩ જેવું પોતું નહીં, વળવી ફાંસી થાય

પદ્મનાભ રાજાએ દારુક સારથિનું અપમાન કરીને કહ્યું કે, ‘કૃષ્ણ વાસુદેવને કહી દેજો કે અમે યુદ્ધ કરવા તૈયાર છીએ’ આમ કહીને તેણે દારુકને પાછળી બારીએથી કાઢી મૂક્યો એક જ નિમિત્તમાં બે પક્ષો છે એક પક્ષ સતીને છોડાવવા માગે છે, ત્યારે બીજો પક્ષ સતીને બચ્છ કરવા હચ્છે છે ! પદ્મનાભ રાજાને પોતાના સૈન્યનું અભિમાન હતું એ માનતો હતો કે આ જ જણને તો હું ચાચડી મારું ચોળી નાખીશ એમનું શું મળ્યું ? આ જ જણા મારા સૈન્ય સામે ટકી શકશે નહીં પણ સિંહજીના સત્તાન એકે હજારા ને જૂડણના સોયે ખીચારા ! આવડના લેબલ લગાડવાથી આવક મળાય ખરો ? એકવીસ ગુણો ધારણ કરે તે આવક છે તમે તો ઘડી ઘડીમાં પલટો ખાવ જો, પરંતુ ઔપધ, મઠ, નક્ષત્ર અને દેવતા એ તો લાગ્યના ઉદય વખતે જ પ્રસન્ન થાય છે, લાગ્યના અસ્ત વખતે એ બધા રિસાર્થ જાય છે પદ્મનાભનું ભાગ્ય હવે રિસાયુ છે

દારુક સારથિ પાછો આવ્યો શ્રીકૃષ્ણને વદન કરીને તેણે બધી વકીકત કહી આ તરફ સૈન્ય લઈને પદ્મનાભ રાજા યુદ્ધ કરવા માટે

આમ્મે આલે છે પાંડવોએ શીકૃષ્ણને કહ્યું મહામ બંને મુઠ્ઠા કરીએ
બંને બાપ જીએ શીકૃષ્ણે કહ્યું મહુ સારુ

મુઠ્ઠા મારે સજ્જન થઈને પાંડવો બોલ્યા, હાં તો બંને નહીં
ને હાં તો પક્ષનાભ નહીં ! પક્ષનાભના સૈન્ય સાથે પ્રસ્થિત પાંડવોનું
ધનધોર મુઠ્ઠા ગાણુ થયું પરન્તુ મુઠ્ઠામાં જતી વખતના બેસાવેલા સજ્જન
પાંડવોને બાંહે બાળ્યા કારણુ કે એ સજ્જન દારુચરક કંતા પક્ષનાભ
રાજાએ બાણે અસાધવા મહિષા બંને પાંડવોના રથ પાછા પડ્યા સાચા
પક્ષનાભે પાંડવોના શુભ ચિહ્નરૂપ જ્વળજો રથ પરથી ઉડાડી દોધી
પાંડવો દવે શાકી ગયા બંને ભયવીર બંને સમિત વચરના થઈ ગયા

પક્ષનાભ રા નના લરકમર્યાથી દ નરો બાણુ છૂટવા લાગ્યા બાખરે
પાંડવો સાચા તેમણે શીકૃષ્ણની પાસે બાવીત કહ્યું પક્ષનાભ રાજાનું
સૈન્ય બહુ વિશાળ છે ને બંને મુઠ્ઠામાં શાકી ગયા છીએ શીકૃષ્ણે
કહ્યું તમે તો સહિતસાળી છો વીરપુત્ર છો પરન્તુ ખરી વાત તો
એ છે કે મુઠ્ઠામાં જતી વખતે બેસાવેલાં વચરોએ જ તમને લરકા
છે દવ તમ જીએ હુ મુઠ્ઠામાં જઈ છું

શીકૃષ્ણ પાતાના રથમાં બેસતાં બેસતાં કહ્યું બાજુ હુ છું
નરા પક્ષનાભ ! ન એક વચન ગાણુસને પરજિત કરાવે છે ને
અક વચન વિ ત્ય આલાવે છે વચન મારે બંને વચન તારે તમે ઉપવાસ
કળી વખત મનમા નક્કી કરો છો કે ખાટલે પડીને પણ ઉપવાસ વો
૩ છે ને ૪ ખાટલે પાતુ પડે છે મારે એવું નિશ્ચયભર વચન
મ ના કે રી અ નામા દહન બાવી નય.

અ નના રત નઈત પક્ષનાભ ! નના મનમાં યજ્ઞ કે બળાં
૧ ૧ ૧ ૧ રી મય ત્ય બકમા શીકૃષ્ણને કરાવવામાં થી વાર
૫ ૫ ૧ ૧ ૧ ૧ ૫ ૫ ૧ ૧ બંને ત બચસરે.

ૐ શાન્તિ

વ્યાખ્યાન : ૧૦૮

(રવિવાર, તા ૨૭-૧૨-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત ગ્રંથના ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનેા અધિકાર આલે છે પદ્મનાભ રાજના બળથી મૂળતા પાડેને શ્રીકૃષ્ણમહારાજે કહ્યું, 'તમે બલવીર' અને પરાક્રમવાળા છો, તમે હજારો રાજાઓને છતવા શક્તિમાન છો, પણ તમે ચાલતી વખતે બોલેલા શબ્દોના કારણથી જ હાર્યા છો હવે શ્રીકૃષ્ણમહારાજ શુદ્ધે આપા શરવીરો માનતા હોય છે કે મોતથી વધારે શુ થવાનું છે ? સાધુઓને પણ બાવીસ પરિપક્વ સહન કરવાનો સમય આવે, તો નીચે લખેલા પરિપક્વોને સહન કરવા માટે તત્પર રહેવું જોઈએ—' ક્ષુત્પિપાસાશીતોષ્ણવશમશકનાગ્ન્યારતિભી-
શ્ચર્યાનિવદ્યાશય્યાક્રોશવધ્યાચનાલામરોગતૃણસ્પર્શમલસત્સ્કાર-
પુરસ્કારમજ્જાસાનાદર્શનાર્નિ ।' (તત્ત્વાર્થસૂત્ર અ ૬, સૂ ૮)

અર્થાત્ બૂખ, તરસ, શીત, તાપ, મચ્છર આદિના દશ, અચેત્, અરતિ, સ્ત્રી, ચાલતો, બેસવાનો, ઉપાશ્રયનો, આક્રોશ, વધ, યાચના, અલાભ, રોગ, તૃણાદિનો સ્પર્શ, મેવ ખાસ કરવો, સત્કાર, પુરસ્કાર, પ્રમા, અગ્નિ અને અદર્શન—આ બાવીસ પરિપક્વોમાંના પ્રમા અને અગ્નિને જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ઉદ્ધમથી આવે છે, અચાલનો અતરાય

કમન્ય ઉદ્યયી દર્શનનેા દ્વિતીયોદ્યયીના ઉદ્યયી, સાત ચારિત્ર
મોહન્ય ઉદ્યયી અને વાહીના અગિયાર વેદનીયના ઉદ્યયી બાને છે
કેવળી ભગવાનને વેદનીયના અગિયાર પગિયેા હોય છે પહેલા ચાર
અસુસ્થાન પરિવહ કુખ્યરૂપ પણ નિર્ગરારૂપ ન હોય નરમા અસુસ્થાન
સુધી આવીસ પરિવહો હોય છે કમ સાથે મુક્ત કરવા તેમાર ધર્મેસેા
મુનિ એક વ્યાખ્યાને છતાંને પાચ દિવિજને છતે અને પાંચને છતે
એટલે ચાર ક્યાકને છતે, એમ કુલ દસને છતે.

એક અગિયાર વ્યાખ્યાનેા વિગત કરે ટલે નવાય નિતાઈનલ છે

જ ત થરી કંઠછંતા કરેહ

જ સે કરે અપ્પણિયા કુરણા ।

—ઉત્તરાખ્યવનસૂત્ર અ. ૨ વા. ૪૮

તત્તુ માત્ર કાપે તેના કરતાં આદ્યા પોતાનુ વધારે અગિયાર
કરે છે પછી એ કુપ્ત આદ્યા મૃત્યુ સમયે પચાસાપ કરે છે કુલ
અં ૪૨, મિત્ર પુત્ર પર અને શેઠ નોકર પર હકમત અધાને છે પાનુ
અ માત્ર હમત કોઈ કલું નથી હમત યોગ આદ્યા છે

અપ્પા એવ વમેયલ્લો અપ્પા કુ કલું કુરમો ।

અપ્પા વલ્લો સુહી હોહ, અસ્સિ હોપ વરણય ॥

—ઉત્તરાખ્યવનસૂત્ર અ. ૧ વા. ૧૫

અ માત્ર હમલે બહુ મુશ્કેલ છે આદ્યાને હમે તે આ લોક તે
વરસ કમ સુખી થય છે પાતાનેા છે કરેા ધરમાંથી વીસ તેજની
ઉત્તરી કરી ત્ય તં તં જે તમાચા આસ્વાનુ વમને મન વર્ગિત
છે ક જ કે તમન તમ ન છે કરાના દેપે અમા નથી ત્યારે તમે
અહીં આ વીંતી અ કમ બેન હા હતા તમારા કુલોને અગ્ર
તેમ અત નરી ન તમ કુલો આમને અમે ખરા તેા વમે પોતે
કવ બત અત વિષ સપત ક ર મા અગળ આઆ હો તેા તમે
તમને પત કેવર એ તમ આ મથી છે ખરા ને આદ્યાને હમે
ત ત ત ક ર તે કમ સુખી થય

દૃષ્ટાન્ત—આત્મારામને જે સ્ત્રીઓ હતી એકનુ નામ હતું સુમતિ અને બીજીનુ નામ હતું કુમતિ તેમા તેને એક અજ્ઞાનવદ્ર નામનો મિત્ર ભેટી ગયો. અજ્ઞાનવદ્રના સગથી આત્મારામે કુમતિને જ માનીતી બનાવી સ્ત્રી અને મિત્રની સાથે એ કુછ દે ચડી ગયો અને સુમતિને ઠોકરે મારવા લાગ્યો.

એકવાર આત્મારામ સુમતિ નામની સ્ત્રીને ત્યા અકસ્માત જઈ ચડ્યો બહુ સમયે આવેલા પતિને સુમતિએ મિષ્ટાન્નો અને પકવાન્નોની થાળી પીરસી અને બોજન લેવાની વિનતી કરી, પરન્તુ આત્મારામનુ ચિત્ત કુમતિમા હોવાથી તેણે એ મિષ્ટાન્નની થાળીને પશ્ચુ ઠોકરે ચડાવી. ત્યાથી એ કુમતિને ત્યા ગયો કુમતિ મો ચડાવીને બેઠી હતી ત્યા જઈને આત્મારામે કહ્યું, ‘ મને બહુ ભૂખ લાગી છે, માટે જલદી ખાવાનુ કરી દે ’ મોહુ બગાડીને કુમતિ બોલી, ‘ તમે તો તમારી માનીતીને ત્યાં પેટ ભરીને જમી આવ્યા હશે! હવે અહીં શુ કામ આવ્યા છે ? અત્યારે મારા ધરમા કાઈ નથી ’

આત્મારામે કહ્યું, ‘ હું સુમતિને ત્યા બૂલથી જઈ ચડ્યો હતો, પણ તેણે પીરસેલુ બોજન મે ખાધુ નથી તારા હાથે તુ જે બનાવી આપીશ તે મને મીઠુ લાગશે જલદી ખાવાનુ બનાવી દે. ’ કુમતિ બોલી, ‘ મારી પાસે અત્યારે ગોખર (જાણુ) સિવાય બીજુ કાઈ ખાવાનુ નથી જે તમારે ખાણુ જ હોય તો ગોખર વધારીને આપુ ’ આત્મારામ રાજી રાજી થતો બોલ્યો, ‘ તારા હાથનુ બનાવેલુ ગોખર પણ મને મીઠુ લાગશે ’ કુમતિએ ગોખર વધારી દીધુ અને આત્મારામે હોસે હોસે ખાઈ લીધુ મોહવેલાની દશા તો ભુગ્યો !

તમે પણ ક્રોધ, માન, મયા, અભિમાન આદિ કપાયો આવે ત્યારે આત્માને રાક્ષી શક્તા નથી કુમતિના પીરસેલા એ બધા ગોખર— જાણુ જ છે માટે આત્માને સમજવો કે હવે તો તેમથી પાછો વળ ! જે આ ને આ ગોખરના ગુલામ બની રહેશો, તો કુમતિમા જણુ પડશે માનીઓ કહે છે કે—

વિપત્તિ વળગી પડી વેરાએ ના વાસ જરી,
હાથે કરી દુખડાં વહેરી મુખની બહુ બાસ કરી,
મળ્યો બીરો હાથેથી ગુમાઈ ગયો રે,
શૂન્યા તારુ નામ વખત ગયો રે

વેરાએ વિના જા છવે ઢેઢેટથી આપત્તિઓ વહેરી લીધી છે
જાને એમ જાણે એ મુખની બાસ કરી રહ્યો છે લાજા એ કેવી રીતે
જાને ? તમે ? જે સમયે બાંધ્યા તેના વિચારથી તમારા દિલ જાને
દિમાજ કાણું જાની ગયાં છે બીજાનાં માથાં વધાઈ જાય તે તમને
કાઈ ન થાય, ત્યારે વધારે પોતાનો છવતો નખ કિતરી જાય તે
તમને ઢેલુ દુખ લાગે ? હવે તમે જ વિચારો કે જા આપત્તિમાંથી
તમને કેલું જાણી શકે ?

સે-જા પા પામરના વિષયમાં શું જાણ જાની,
મે-જા તમી અજુ તારા ઓખરના ગુલામ જાની,
છવડા શું જાણે મૂઝાઈ રહ્યો રે શૂન્યા તારુ
સાડ તાણી સવામાં જાન ગયો રે શૂન્યા તારુ

અરાની આ માણે અલગના દેખાવને સાચુ પાણી માની બેસે
જે અલગી ગડગડી પછી પછુ તમે જાવે મેળવ્યુ શું ? મરતાં મરતાં
જુ કાઈ સ અજિય મ સજાવે એવુ તમે શું જુ છે ? લીધા
જાને દિલ ના તમે ન સંવાઈ-દેવાઈ ગયા છે. ઢેલવાને જવારમાં
મેમ ત નહીં જા મા નહીં ઢેલવાને એશપ્તનમાં કીડીને જાતાં
આમ નહીં જા દુકાન ભાં બેડાં ઢેલવાને ગયા એ જાપા ગયા
ત નહીં જા નહીં જા નહીં નહીં આ જાણુ તમે પશુવાર જાણે
જા નહીં તમને જાતા આ જાખરમાં સ્વદ જાણે છે એવુ
ક જા ક તમ આ નહીં નહીં જાણુ જાણુ જાણુ જાણુ જાણુ જાણુ
મજગા દલ સમિયમ નો જાણુ — જાણે તાણે પડે, ટાણે પડે,
જાણે ક તાણે મજગા જાણુ જાણુ જાણુ જાણુ જાણુ જાણુ

જ રીતે તમને અનેક દુ ખો આવતા હોવા છતાં વૈરાગ્ય આવતો નથી તમે આટલા બધા બેઠા છો, તેમા કોઈ હૃદય પર હાથ મૂકીને કહી શકો છો કે તમને દરેક રીતે સુખ જ છે ? શુદ્ધિશાળી માનવી સારાસારનો વિચાર કરી શકે કે સુખ ક્યા છે અને દુ ખ ક્યા છે

તમને જડ ધનના ઢગલામા સાર દેખાય છે એ જડને સાચવવા તમે તાળા મારો છો અને જે ચેતન છે તેને તમે છૂટું મૂકી દો છો. ત્યામુધી તમારો મિત્ર અજ્ઞાનચક્ર તમારી સાથે હશે, ત્યામુધી તમે કુમતિને છોડવાના નથી પણ સુમતિથી લાલ છે ને કુમતિથી હાનિ છે એ તમને ક્યારે સમજાશે ?

એ આત્મારામને એક વિવેકચક્ર નાચતો મિત્ર મળી ગયો એણે ભટકતા આત્મારામને ઊભો રાખીને સમજાવ્યો કે 'ભાઈ! તુ મારું કહ્યું માનીને એકવાર અજ્ઞાનચક્રની સોખત છોડી દે તારે સાથે આલનાર મિત્ર ભેઈ એ તો હું તારી સાથે ચાલીશ' આત્મારામ સમજી ગયો તેણે અજ્ઞાનચક્રની સોખત છોડીને વિવેકચક્રનો સગ કર્યો હવે જ તેને 'ચ' અને 'પર'નો વિવેક જાણ્યો જે ઈન્દ્રિયોએ આત્માને શુભામ બનાવી દીધો હતો તે આત્માએ ઈન્દ્રિયોને શુભામ બનાવી એણે કુમતિનો ત્યાગ કર્યો જેણે પાપ ઈન્દ્રિયો, ચાર કપાયો અને દસમા આત્મા પર વિજય મેળવ્યો, તેણે આખા જગત પર વિજય મેળવી લીધો મહાત્મા કબીર કહે છે કે—

દસ દરવાજા બંધ કર, અદર અમલત મેલી,
કંઠત કબીગ સુનો ભાઈ સાધો, નહી પુગલ નદી પોથી
આતમજ્યોતિ નજરમા ન આવી,
જિજ્ઞમિત્ત જિજ્ઞમિત્ત જલત દે જ્યોતિ,
નદી તેલ નહી બાતી આતમજ્યોતિ

એ આત્માની જ્યોતિ અસીદ્ધિ છે, પણ જ્ય ત્યામુધી અજ્ઞાનચક્રનો સગ ન છોડે ત્યામુધી તેને સુમતિના ધગમા શાન્તિ મળવાની નથી

અપ્રમાણને સમજાવીને નવો મિત્ર વિવેકચંદ્ર તેને સુખતિના ખરખાં લઈ
 ગયો. હવે જ તેને ઝાંખરના સ્વાદને બદલે સાચો સ્વાદ પ્રાપ્ત થયો.

પદ્મનાભ રાજા અજ્ઞાનસ્થામાં હતો. આથી તેને સાચી વસ્તુ
 સમજાતી ન હતી. વિવેકી છપોને ત્યાંસુધી મોત સારે ન આવે ત્યાંસુધી
 સમજાતું નથી.

શ્રીકૃષ્ણ રથમાં બેસીને પદ્મનાભ રાજાની સામે આવ્યા. શ્રીકૃષ્ણ
 એક છે અને સામે કોનેલું સૈન્ય વિરાજ છે. સૈન્યસાગર છલકાઈ રહ્યો
 હતો. તેની સ મુખમાં શ્રીકૃષ્ણે પોતાના પાંચજન્ય નામના ચેન ટાંખતો
 નાદ કર્યો. પૂર્વ ખૂબ આરાધના કરીને અને નિતનિચાર સવન પછીને
 શ્રીકૃષ્ણે માગી લીધું હતું કે હું ખૂબ બલવાન બનું. શ્રીકૃષ્ણનો સંખનાદ
 અવધુ કરીને પદ્મનાભ રાજાનું ત્રીજા લાગતું સૈન્ય મૃત્યુ પામી ગયું
 અને ત્રીજા ભાગનું લશ્કર ત્યાંથી પચાવન કરી ગયું. હવે શ્રીકૃષ્ણે
 ચાકૂર નામનું ધનુષ લીધું અને એના એક જ દહાર દ્વારા બાકીનું
 સૈન્ય પણ નાસી ગયું. હવે પદ્મનાભ રા ન એકમેક લઈ ગયો. આથી
 એ બળ વીંચ લેતો અને પરાક્રમ વિનાના બની ગયો. પોતાના પ્રાણ
 બચાવવાનું તનામાં સામથ્ય ન રહ્યું. કુશુલિ વડે જ વિધિતિ આવે છે
 એ પોતાના પ્રાણ બચાવવા મુઠ્ઠાએ વાળીને દેડપો ને અમરકકા
 ત્વરીમા પસી ગયો. છત્રીને સત્તાપચાથી ઠેકાંનું કાણુ થયું છે કે
 પદ્મનાભ રા નનું કાણુ થાય? જ્યનાએ અમરકકા નગરીના તમામ દરવાજા
 બંધ કરી દીધા. એનું અરમ ન રખેમાં રોજાઈ ગયું.

શ્રીકૃષ્ણ નવી પાટળા અને દોડાગ્યો. પણ નગરીના દરવાજા બંધ
 હતા. આથી તેમણે ઘમારી નીચે કાતરીને વૈદ્ય સમુદ્ધાત કરી
 ગયું. ન તું જા. ગયું સિદનું એવું ન સિદ સ્વરૂપ ધારણ કરું
 જન મારી જ ના કરી. આ મજનામાંથી અમરકકાના મહત્તા
 કાજ. આ ના લાગ્યા. રમહેલ ખગલવા લાગ્યો અને જાત-
 પુરમાં પસી ગયો. પદ્મનાભ થ જ મૂળવા લાગ્યો. હવે મોત સામે

આવીને જીજ્ઞ હોય તેમ તેને લાગી ગયું હવે બચવાનો શો ઉપાય કરવો ? ખીજને તો કોઈ આધાર રહ્યો ન હતો આથી એ દોડીને એકાંત શાળામાં આવ્યો અને તપમાં બેઠેલી દ્રૌપદીના ચરણોમાં પડ્યો

દ્રૌપદીદેવીએ શ અંતો નાદ સાલવ્યો હતો તેણે બ્રહ્મ કે મારા કોઈ શ્રીકૃષ્ણ આવી ગયા છે તે વિના આ રાજા મારા ચરણોમાં પડે નહીં પગમાં પડેલા રાજાને દ્રૌપદી કહેવા લાગી, ‘રાજન્ ! મેં તમને પ્રથમથી જ કહ્યું હતું કે મારા કોઈ કૃષ્ણ વામ્બુદેવ છે, છતાં તમે એમનો પ્રભાવ જાણ્યા વિના મારું અપહરણ કરાવ્યું અને તેમનો ક્રોધ વહોરી લીધો માટે હવે જો તમારે બચવું હોય તો એનો એક જ ઉપાય છે’

એના હૈયામાં ધર્મ પરિણુમ્યો હોય તે દુઃસ્મન પ્રત્યે પણ ઉપગર જ કરે છે દ્રૌપદીએ પદ્મનાભ રાજાને કહ્યું, ‘હવે જો તમારે પ્રાણ બચાવવા હોય, તો તમે તમારા હાઠી-મૂછ મૂઝાવીને સ્ત્રીનો વેષ ધારણ કરો અને સ્ત્રીની સાડી પહેરીને મને આગળ કરી અને તમારા હાથમાં મૂલ્યવાન રત્નોની બેટ લઈને શ્રીકૃષ્ણના ચરણમાં નમો સાથે તમારી સાતસોથે સ્ત્રીઓ ગીત ગાતી ગાતી આવે અને એ પ્રકારે જો તમે શગ્ન જશો, તો જ બચી જશો આ સિવાય અન્ય કોઈ પણ ઉપાય નથી.’ હવે એ પદ્મનાભ રાજા કેવી રીતે જશે અને ત્યાં શું બનશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૧૦૯

(સામ્યાર વા. ૧૮-૧૦-૧૩)

આવી નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રાપ્ત. તથે કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

ચાતાસૂત્રના ૧૧મા અધ્યયનમાં દ્રોષદીને અધિકાર થાતે છે. આને સ્વપ્નાશ રાજાનો કપ શોકમાં પરિવૃત્તો. દ્રોષદીદેવીના શીશનો ભગ્ન કરવા માટે આટઆટલાં વાનાં કાંઈ કાંઈ બ્યારે એ દ્રોષદીદેવીની સત્ત્વમાં આવ્યો. ત્યારે દ્રોષદીએ જ તેને ઉપાસ બતાવ્યો. બેઠે આ ઉપાસ એક સૂત્રીર પુત્ર્ય માટે નામેધીભયે ગણાય કાંઈ બીજુ કાંઈ થઈ શકે તેમ ન હતુ. આથી દ્રોષદીદેવીએ તેને આ માત્ર બતાવ્યો હતો. ક્ષણે જીવના દિશ દિશાવર હોય છે તમને સાપ આવે તેને થયુ તમે માફી આપા.

માત્ર ભૂમિયા જીવનપથિકને માત્ર ચીકવા કિના રહુ

કરે ઉપક્રા એ મા ગની નાથે સમતા વિષ પત્ર

૨ મનુષ્ય માત્ર જાનેલાને માત્ર બતાવી શકે તેનુ જીવન ઉચ્ચત્તમ બને છે. આવા મનુષ્યને મનના શોક હોતો નથી. મરતાં મરતાં પશુ તેનું નિશ્ચય હોય છે કે મ કોઈનુ કાંઈ ખરાબ હતું નથી. માટે મારુ મરાત થવનુ નથી. ત્યુ અપુત્ર કમના બધો જીવનુ જગાડી દે છે. વડુ થ મા આ ની બને થ ની ગ્રહિ આલી જવા માંડી. આ અમરતાનુ મારુ એકલી વડુને માથે આવી પડે છે. પરંતુ બ્યારે જગત્ત કમનો ઉદય આવે ત્યારે મનુષ્યે વિચાર્યુ તેઈએ કે હે જીવ! હ

એકલો આપ્યો છે ને એકલો જ આપ્યો જવાનો છે આપ્યો ત્યારે તને કોઈ ઓળખતું ન હતું, અને જઈશ તે પછી પણ કોઈ ઓળખવાનું નથી માત્ર વચ્ચેના થોડાક સમય માટે થયેલી એ ઓળખાણ હતી એ દૂકા ગાળાની ઓળખાણમાં પણ સ્ત્રી-પુરુષ વચ્ચે, પિતા-પુત્ર વચ્ચે, રોક-નોકર વચ્ચે ને મિત્ર-મિત્ર વચ્ચે ફેટલીયે વાર સળધો કચળો મળ્યા હશે છતાં એના માટે તમારા ધમપછાડ ફેટલા ? જો વિપયમાં સુખ હોત તો તીર્થ કરો એને તજત શા માટે ?

ત્યાસુધી ચારિત્રમોહનીય કર્મ નેગ્રાન્ડ હોય, ત્યાસુધી જીવને માર્ગ મળતો નથી દેવલોકમાં બેઠેલા દેવતાઓ પણ એમ દષ્ટાંત હોય છે કે અમને સર્વવિગતિયોગ્ય માનવભવ મળે તો અમારું કંઈપણ થઈ જાય, ત્યારે તમે તો ભોગની માગણી કરો છો તમે જો નામના સુખને પણ જતું ન કરી શકો તો એ કર્મની કહ્યુંકઈ ફોને કહેવી ?

ગેસ થડે છે ને ખાધેલું પચતું ન હોય, પણ લાકડા સાથે થાળીમાં આવેલા વાલ ને ચણામાં તમારો જીવ દોડાદોડી કરવા માડે છે 'આટલામાં શું ?' એમ કહીને એ કઠોળ ખાઈ જાય, તો પછી એનાથી થતી પીડા માટે રડતું પડે શા માટે ? હાથમાત્રનો જીવનો ચટાકો છોડી દીધો હોત, તો પેટની પીડા કે ગેસ ને જાડા ન થાત હવે એ જીભાગી વધવામાં કારણભૂત કોણ ? એવી જ રીતે પારકાનું પચાવનારા અંતરે કાળાપાન-ગિયાઓ નામના સુખ માટે શું કરી રહ્યા છે ? તમે આળીસ મણુ ભાર ઉપાડીને જતા બળદોને તો જોયા જ હશે તમારે પણ એ બળદોના જેવા દુ ખો ભોગવવા છે ? તમે જો એવી ગતિના કારણ ન આપો તો એવો ભવ ન મળે પણ તમે ઇન્દ્રિયસુખની સામે જોભેલા કર્મના પરિપાકજન્ય દુ ખોને જોઈ શક્તા નથી ખિલાડી પોતાની સામે પડેલા દૂધની લાલચમાં સામે જોભેલા રમેવાળની ડાગને જોઈ શક્તી નથી તમારી પણ એ ખિલાડીના જેવી જ દશા છે

દૃષ્ટાન્ત—દૂધનું દોણું ઠરવા માટે મૂકીને એક બાજુ રમેવાળ જોભો રહ્યો હતો, તેવામાં એક ખિલાડી આવી આવું તાણું ગરમ દૂધ

પીવા માટેની લાકડાને એ ડાઘી સજી નહીં તેણે એ દુધના
 રોણામાં મોઢું નાખ્યું રખેવાળી કરનારને રોષ થયો તેણે એ
 લાકડી મારી વાસણનું મોઢું નાનું હતું તરફથી તરફથી એ વાસણ
 ફરી તથુ બાજુએ એ વાસણનો કાંસો બિલાડીના ગળામાં બરાબર
 બરાઈ બેસે બિલાડી નાસી ફરી, પણ હવે ગામમાં ફરતાં તેને
 કુએ રહેવા ફેતાં ન હતાં, બાધી એ જગલમાં ચાલી મઈ
 પરંતુ જગલમાં બાળ્યા છતાં એના હિસક સ્વભવ તો એના
 એ જ હશે એ બામલેમ ઉદરોની સાથે ચલાવવા લાગી એક
 બેતરમ પાંચસો ઉદરોનું જ હતું તેની સામે એક પચસની પાટ પર
 બાળીને બિલાડીએ બાસન જમાવ્યું

નવા ઉદરો બિલાડીને ભેઈને લાગવા માંડ્યા ત્યાં બિલાડી
 બોલી અરે બાઈઓ! મારાથી હવે તમારે બીચાનું નથી કે તો
 હવે અહિંસક બની મઈ છુ મારા ગળામાં પોંચુ આ અહિંસાનું
 પ્રતીક બુઆ કુ તમને ધર્મના બોધ આપવા બાધી છુ કું ઉદરનાબની
 પાત્રામાં મઈ હતી ત્યાંથી મને ધર્મના બોધ મળ્યો ને મને ગળામાં
 રહે વનુ ક કણ પણ મળ્યું છે એ જ ધર્મના બોધ કુ તરફને સજાગીસ.

૨ હવે બીજી રીતે ન હસાય એ ધર્મને નામે હસાઈ તથ છે
 અમા ધર્મને નામ હસાઈ નાર શિષ્યોન કુચુરુ અધર્મને માર્જે સઈ
 તથ છે ઉદા. ત્યુ ધર્મને નમ હસઈ તથા પાટ પર બેઠેલી બિલાડી
 ઉદાત્તી સખા બરી ધર્મની વાતે કહેવા લાગી બ્યારે ઉદરો જમાં
 તથ ત્યારે સૌથી ઉદ્ભવ હને ઝડપથી બિલાડી બાઈ જવા લાગી
 અમ ક ના જના ઉદાત્તી સખા મટવ લાગી. બાધી બાજેવાન
 ઉદરન નકા મઈ મ ન તેજુ મતરી કરવા માટે એક પૂછી
 કપડમ છે ન હતાની આગ અ પી પચુ બા ? એ પૂછી
 તિના ઉદર ઝડપઈએ હતા હ ન અહ આવીત બાજેવાન ઉદરે
 નવા ઉદાત્તી સખા બેસી બા. હ ક કણની પંચ બાલી નાખી
 રવે રઈ અ અ પ અ બિલાડીને મેધ નરી સાજાવાનો દાવ મેલે

સમય પ્રમાણે બિઠ્ઠીમાઈ પાટ પર આવ્યા અને ઉદરોને બોલાવ્યા,
પણ ઉદરના આગેવાને દરની અદર રહીને જરામ આપ્યો કે, ' નમઃ
કેદારકંકણાયૈ । હવેથી અમારો એક પણ ઉદર તમારી વાણીમા
કસારો નહી '

આ તો એક રૂપક છે, પરંતુ આજની દુનિયાના પણ આવું બને
છે આવી પાપની પોકળાણીલા કયા મુધી ચાલે ? જ્યાં મુધી દુનિયાને
સાચી આખ ન આવી હોય, ત્યાં મુધી પાખડીઓ પોણ ચલાવના
હોય છે આજે જૈનધર્મના નામે ફેટલાયે મિથ્યાત્વીઓ પાખડ પ્રવર્તાવે
છે જેતામા વ્રત નહી, પચ્ચક્ષ્યાણ નહી, તપ-સયમ નહી, ચતુર્વિધ
આહારનો ત્યાગ નહી, સામાયિકપણ નહી, તે પણ ઉપદેશ આપતા કરે છે
કે 'બ્રહ્મ, આત્માને ઓળખો તો જ બેડો પાર થઈ જશે' આવા કુગુરુ-
ઓનું કામ જ એક પક્ષી એકને પકડવાનું હોય છે આખરે આવા
ગિઠારીઓ પોતે જ શિકાર બની જાય છે આવા કુગુરુ આત્માનું
અહિત કરે છે સાચા સદ્ગુરુ મળવા દુર્લભ છે

આજે અમારા પરમ ઉપકારી મહાસતી શ્રી દિવાળીબાઈસ્વામીની
પુણ્યતિથિ ■ જેમણે જેમણે તેમના વ્યાખ્યાનો સાંભળ્યા હશે, તેમના
જ્ઞાનમા એ વ્યાખ્યાનોના મીઠા સ્વરે મૂળતા હશે તેમના આત્મામા
જ્ઞાનની જ્યોતિઃ ઝળહળતી હતી શ્રી જવાહરલાલજી મહારાજના ગુરુ
શ્રી લાલજી મહારાજે પોણોસો સાધુઓની પરીક્ષા લીધી હતી તેમા શ્રી
દિવાળીબાઈસ્વામીને પહેલો નબર હતો તેમને ૧૦૦ થોડકાઓ કટસ્થ
હતા, બધા સૂત્રોના તે ગાતા હતા તેમને પદરમે વર્ષે વૈરાગ્ય જાણ્યો
અને વીસમે વર્ષે બા. ૭૦ મૂરજબાઈસ્વામી પાસે તેમણે દાક્ષા લીધી
જે કોઈ એમના સસર્ગમા આવતું તેને કોઈ ને કોઈ પ્રતિદા લીધા વિના
ચાલતું જ નહી વિહારમા રસ્તે જતાવનાગને રસ્તે ચાલતાં ચાલતાં
પણ તેઓ ધર્મનું સ્વરૂપ સમજાવતા અને વ્રત-પચ્ચક્ષ્યાણ આપતા.
અમારા મોક્ષમાર્ગના ઉપદેશક અને અમારા જીવનના તેઓ ઉદ્ધારક

હતાં વાંકાનરના ચાતુર્ભાસમાં જામોને જાગિયારમે વળે નાની ઉંમરમાં
તેમનો બોધ લાગ્યો કારણ કે—

જન્યા-વયા-સંઘમ-સમચેર
કહ્વાળગોમિસ્સ યિસોદિઠાણ ।
જે મે શુદ્ધ સવયમણુસાસયતિ
તેડદે શુદ્ધ સયય પૂયયામિ ॥

—જયેશ્વરિયુગ્મ જા. ૬ ઉ ૧ ગા. ૧૪

જેઓ સંઘમ દ્વા સવયમ અને જાગિયારના ધારણ કરનાર છે
જ્યાણના ધમ્મુદ છે અને જેઓ મને સદાય સિતલી સિખામણ આપે
છે એવા શુદ્ધ સદાયવદા પૂજ્યા-માનવા લેઈએ.

જેણે જાગિયારના ધારણના સાચો રસ્તો જાણ્યો તેના વિનય
કે વા ૧ નહિએ તેમણે પોતે જ વાવેલા સવયમના બીજની વારવાર
સંભાળ લીધી હતી તેમણે વીતરાગની વાણી સિવાય જન્ય સિખર
જાગિયારના ધારણ પુસ્તકોનું વાચન કર્યું હતું એમના મુખમાં સદાય
સિદ્ધાન્તની જ વાતો રમતી તેમનું જાન સ્પોટ હતું તેઓ કહેતાં
કે કમ કે વા જાણીએ છે પણ બોજવવાં જાણીએ છે જો તેમને
સવયમ મળ્યું હોય તો તેના મોંમાં દાઢ નાખવા જશે તરી
તમ જાન તાર નળ્યા પછી—જેને જે સમજ્યા પછી એને મળ્યું

નું ના મ ક મો તરી શ્રી દિવાળીના ઉત્સવામાં અનેક મત-પદોમાં
જન્ય મ ૧ મતન વગની જા તેઓ કહેતાં કે સુતમાં જાણ છે પણ
મ તરી એનું મમ તો શુ ના જાણમાં હોય. મર્મ જાણે
તના ૧ મધ્યે આવ્યા લીધે જાના માર્ગને દશાવધાર મજાવનાર
મ ૧ જાણમાં જ મીએ જાણવન વગની જેમ જાણીસ વળેતા સવયમ
જા ના ૧ જા તમન જાણ કે જાણવા કમ દરેકને બોજવવા પડે છે

જની જાગિયારી જન સુખ કુખ વડે દોષ.

જની વ જાગિયાર જાગિયારી વેરે રેલ.

જ્ઞાની અને અજ્ઞાનીની જે જગ્યાએ ખજાર પડે છે એક ખાટલે અને ખીજા પાટલે અજ્ઞાની ખાવા માટે જેસે ત્યારે તેની રીત જોવા જેવી હોય છે, અને અજ્ઞાની ખીમાર પડે ત્યારે તેની વેદના પણ જોવા જેવી હોય છે એ રહતા-પછડાતા દુ ખ ભોગવે છે શ્રી દિવાળીબાઈ-સ્વામીની આવી ભથ્થ કર ખીમારીમા જ્યારે આવકો સુખસાતા પૂજતા ત્યારે તેઓ કહેતા, 'મારા દેહને કષ્ટ હશે, પણ મને નથી સરીર તો આત્માતુ પાડેશી છે પાડેશીના ધરમા નુકસાન જાય, તેમા મારે શું ?'

દુરદુરથી લોકો પૂ દિવાળીબાઈસ્વામીનું વેદન અને ઉદ્ધારો સાબળવા માટે આવતા હતા આમ પચપરમેશ્વરનું ધ્યાન ધરતા ધરતા તેઓ મરીરની વેદનાને સહન કરતા હતા આવા ઉપકારી અને જ્ઞાની આત્માની પુણ્યતિથિના દિવસે જીવોમા ધર્મની જગૃતિ આવે છે

સોનાચાદીના ગમે તેવા કીમતી વાસણોમા પાણી ઠંડુ થતુ નથી, પણ માટીના ઘડામા જ પાણી શીતળ મને છે એ ઘડો ફેટફેટલા કણે, તાપ અને ટપલા ખમીખમીને થયો છે ? કુભારે એને માટીના ડપમાથી ઘડો બતાવતા સુધીમા ફેટલી કસોટીમાથી પસાર કર્યો, ત્યારે જ એ ખીજની તરસ છિપાવવા થોડા જન્યો

ગુરુ પ્રજ્ઞપતિ સરીખડા, ઘડ ઘડ કાઢે ખોટ,
ખીતરે સે કર રાખ કે, ઉપર લગાવે ચોટ

ગુરુ પણ ચિખ્યને વાકાચૂકો રહેવા દેતા નથી એમના ઘડતરમાં ખામી હોતી નથી ક્ષત્રિય ગજર્ગિએ સચિત રાગને પૂછ્યું, 'તમારુ ચિત્ત આટલુ જાધુ પ્રસન્ન છે, તો તમારા ગુરુ કોણ ? તમારુ નામ અને ગોત્ર કયુ છે ? આવો વિનય તમને કેણે શીખવાડ્યો છે ?' સચિત ગજર્ગે ઉત્તર આપ્યો, 'મારા ગુરુ આચાર્ય મહાલાલી મુનિ છે મારુ ગોત્ર ગૌતમ છે અને મને લોકો સચિત નામથી જાણખે છે મારી પ્રસન્નતા મારા ગુરુએ આપેલા જ્ઞાનના કારણથી છે એમણે જ મને અભય આપ્યુ અને અભયદાન દેતા શીખવ્યુ છે'

ગુરુ સંસારના દીર્ઘ રાજમયી મુકવનાર સાચા વૈદ્ય છે. કર્મરૂપી
સત્તુના કેસમાં સદીને નિતાવનાર સાચા વકીલ-મેરિસ્ટર છે. ગુના
ઉપધારનો બદલો વાળી સજાએ તેમ નથી. તેમનામાં અનેક ગુરુ દોષ છે
વરસાદની ધારાઓ, આકાશના તારાઓ અને રેતીના રજકોની જેમ
સતના સદ્ગુણો અપાર દોષ છે. કાંઈનારનું ફક્ત કાંઈક છે તે સત.

પૂ. દિવાળીખાઈવામીનો સવન ૧૯૬૫ના માગસર સુદી ૧૧ના
દિવસે કાળ થયો. તેઓ અમારા મોક્ષમાત્રના પ્રભુદા, ધર્મનો સાચો
રાધા અતાવનારો ચારિત્રમાત્રના સાચા દિમામતી અને અમારા સિરજન
સમાન દત્તા. બેવડાવમાં ફક્ત અમે એમના ઉપધારનો બદલો વાળી
સજાએ તેમ નથી. તેમની પુણ્યતિથિ નિમિત્ત આપણે ધર્મધ્યાન, નિયમ
અને પંચક્રમાણુ સર્જીએ.

ૐ શાન્તિ.

*

વ્યાખ્યાન : ૧૧૦

(મગળવાર, તા. ૧૬-૬-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રસ્થા. ત્રણેય કળમાં સિદ્ધ થયેલી
વસ્તુનું સિદ્ધાન્ત કહે છે.

જ્ઞાનાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રોષદીનો અધિકાર થાય છે.
રેક જીવન મન્યુ એ અપ્રિય વસ્તુ છે. મનુષ્ય કલ્પે રાજમાં સપ્પાઓ
દાસ દ. ન. કમિયાની કી સેનારા એકદશ. ઇન્દ્રેશ્વરનો સમવતા દોષ
જ્યોત્સ્નાના બાટલા આવાના દોષ તોફાન મનુષ્યને જીવવું બને છે.
જીવું એ જીવનચક્રિય છે. જતા તમારે જીવવાની શક્તિનો આશ્રય
૧. શરીર ૧. કંવાઈ ૨. સ્વ ૩. ના આ મા છે એને જીવન-મરણ
પણ ૧. કંવાઈ ૨. પછી મરણની આગલી બધી બીજા સા માટે.

ન્યા મ જીવી બીતિ ના ધર્મધ્યાનમાં પ્રીતિ.

મનુ ગ્રંથ કહી નવ રોપ માદમાયાન દૂર જાહેરે.

ન્યા જીવન જીવી, ના ધર્મધ્યાનમાં પ્રીતિ.

જેને ધર્મધ્યાનમાં પ્રીતિ હોય તે કદાપિ મરણથી લય પામતો નથી ગૌતમસ્વામી પ્રશ્ન કરે છે કે 'હે ભગવન ! આયકમ્મુણા ઉવચ્ચજ્જહ વા પરકમ્મુણા ઉવચ્ચજ્જહ ?'—જીવ પોતાના કર્મથી હેરાન થાય છે કે પરના કર્મથી ? ભગવાન જવાબ આપે છે કે, 'ગોયમા ! આયકમ્મુણા ઉવચ્ચજ્જહ'—હે ગૌતમ ! જીવ પોતાના જ કર્મથી હેરાન થાય છે હજી પ્રત્યેનો રાગ અને અનિષ્ટ પ્રત્યેનો દ્વેષ એ કર્મ-અધનમાં કારણભૂત છે માટે ભગવાન કહે છે કે, 'નો છિપ્પહ તેણ મુણિ વિરામો'—મુનિઓ રાગ અને દ્વેષમાં લેપાતા નથી અને 'નરિય સમ્મો વિરયસ્ય સ્તિ જેમિ'—વિરતને માટે મુકિત સિવાય ખીજે માર્ગ નથી ધરીના એ પડમાં દાણા ઓરાતા જાય છે તેમાં જે ખીજાને વળગી રહે છે તે ખમી જાય છે અને વચ્ચે જાય છે તેના છુટ્ટા જાડી જાય છે માટે—

એકને વળગ્યા એટલા જિગર્યા રે,

દાણાઓ ખીજા પિસાય

એમ આ સંસારમાં રાગ-દ્વેષના એ પડ વચ્ચે જીવે પિસાઈ રહ્યા છે એમથી ધર્મરૂપી ખીજાને વળગી રહેનાર જીવ જિગરી જાય છે આદો જીવ વિચાર કરે છે કે હું જેના પર રાગ કરું છું તેણે મારું અનંત વાર અહિંત કર્યું છે અને જેના પર હું દ્વેષ કરું છું તેણે મારું અનંત વાર હિંત કર્યું છે, કારણ કે જીવ અનંત વાર માળ્યાપ, પતિપત્ની, પુત્રપિતા અને શત્રુમિત્રપણે જન્મી મૃત્યુ છે માટે રાગને છોડે અને ત્યાગને સ્વીકારે રાગ એ અધિકાર છે અને ત્યાગ એ પ્રકાશ છે સ્વાર્થી મમત્વી માલુસ સારાસારને જોતો નથી ખાખોચિયાના પાણીની જેમ સાકડા હૈયામાંથી નીકળેલી વાણી સ્વાર્થની ગંધવાળી જ હોય ને ? માટે તમારા મનના જગીચામાં મૈત્રીનો છોડ પાવો

જગતના તમામ જીવોનું કલ્યાણ થાવ, બધા પરસ્પર મિત્ર સમાન વર્તો, કોઈ કોઈનો દ્વેષ ન કરો—જાવી જેના હૃદયમાં ભાવના હોય તે કોઈને શત્રુ માનતો નથી સાચો શત્રુ તો તમારા દેહમાં છે—

ફરમાવે છે તુજ દેહમાં. જો તમે જાણ જાણીને જોશો તો ખજાર
પણી કે જે તમારાથી અનુકૂળ ન વર્તે એના પર તમને દેવ થાય છે
પરન્તુ એવાં નિમિત્ત તમને કેમ બાધાથી એવું કંઈ સૂઝે છે ? જાણ
હોય છેપાછાન બધારના નિમિત્તને બોલાવે છે એ એક નહીં તો બીજા
નિમિત્તને બોલાવશે માટે કંઈનું વિશ્લેષીકરણ કરો. કરણ કે ઉપાદાન પ્રમાણે
જ નિમિત્તો મળે છે એક માણસ રસ્તે ચાલ્યો જતો હોય. એ જ રસ્તેથી
સડો માણસો નીકળી ચૂક્યા હતા ને જરાજર આ માણસ નીકળ્યો
કે નળિયા પર બેઠેલો કચડો કીડયો. નળિયું એ માણસના માથામાં
વાળુ ને એના પાંચે બાજુવેળા પડ્યો. તેમાં કળ સ્વભાવ, નિશ્ચિત,
પૂર્વક્રમ અને પુરુષાથ એ પચિસ સમયમાં એકીસાથે જિજ્ઞાસા થઈ ગયા.
કાંકો આરાને તેને પૂછવા લાગ્યા કે તમને કવી રીતે નળિયું વાળુ ?
તા તેણે ત્યાજ આપ્યો કે કું તો ચાલ્યો જતા હતો ત્યાં અણસહ
રાગ જિજ્ઞાસા થઈ ગઈ. કયા વિચાર કરો કે આ પીઠ અમારેથી સર્જેલી
હતી કે અણસહ હતી ? તેથી જ રીતે નોકરી વધી નય ત્યારે લાભાન્તરાય
કર્મો. કિંમત સમજવે. જો આ કર્મનો કિંમત જોયો ન હોય તો સાહેબને
કોઈ મમ તમ્મુ સમજાવે છતાં એ તમારા વિરુદ્ધ થાને જ નહીં માટે
આ બધા કર્મના નિમિત્તો જરાજર સમજો. તમારા જ કરેલા દોષો
તમને કુ બદલે આ? આવ છે તમારા દોષો તમને ખૂંચે છે ખરા ?
કે પછી તમારામાં કોઈ દાવ જ નથી ? શું તમે સર્વગુણસંપન્ન થઈ
ગયા છે ? જોતમત્વામીએ પ્રશ્ન કર્યો કે સર્વગુણસંપન્નવાપ જ
મળે. સૌથી કિંમત જાણવું — કંઈ જાણવું. જીવ સર્વગુણસંપન્ન જની
પ તો શું થાય ? બચવાન કહે છે કે સર્વગુણસંપન્ન જીવ મોક્ષમાં
હાથો નય જ માટે તમે સર્વગુણસંપન્ન તો નથી જ

સસા ના અનુમ્મજ-પ્રતિમ્મજ નિમિત્ત તો મળવામાં છે માટે રાહ
જા ના છે જાણુ સર્વગ જ ત્યારે કર્મબ્યાન કરિયું તો એવું
સર્વગ ન કારિ પન્થાનું નથી. સુખમસુખમ આરામ કંઈ
ન બ્યાન કરતા નથી કુ ખ અ તો ધમ તદ્દ પ્રીતિ અને સસાર

પર અરુચિ ઉત્પન્ન કરનાર ઉત્તમ તત્ત્વ છે દુ ખ એ તો એક અવનવી બેટ છે જે દુ ખ ન પડે તો જીવને જગવાનો સમય આવે જ નહીં સડવું, પડવું, ખગડવું અને નારા થવું એ જડ પરમાણુનો સ્વભાવ છે જીવનો પુરુષાર્થ ચેતનને ફેરવવામા કામ લાગે છે જડને ફેરવવામા જીવનનો પુરુષાર્થ કામ લાગતો જ નથી માટે હવે આ ભાજગડ કંથા સુધી ક્યો કરશે ? નવેય તત્ત્વો જેમ છે તેમ સમજો એતુ જ નામ સમ્યગ્દર્શન છે તમારા હૃદયમા સાચી દૃષ્ટિ પ્રગટે, તો તમાગ થણા પાપો ઓસરી જાય

દ્રૌપદી સમજો છે કે મારા ઉપાદાનકારણથી જ પદ્મનાભ રાજા નિમિત્ત બન્યો છે એમા મારો પોતાનો જ દોષ છે દ્રૌપદીના કહેવાથી પદ્મનાભ રાજાએ સ્ત્રીના ન્પડા પહેર્યો અને દ્રૌપદીદેવીને આગળ કરીને અને હાથમા ભેટ લઈને એ આગળ ચાલ્યો, પાછળ તેની સાતસો સ્ત્રીઓ ગીત ગાતી જતી હતી શ્રીકૃષ્ણમદારાજ પાસે આવીને તેમના ચરણોમા પડી બયો શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું, ' હે ગજા ! તને એટલી પણ ખબર ન રહી કે મારી બહેન દ્રૌપદીતુ અપહરણ કરાવ્યું ? જે તે પ્રથમ વિચાર ક્યો હોત, તો આ બધું બનવા પામત ખરુ ? હવે આવે વેધે તુ મારા ચરણમા પડ્યો, માટે હુ તને અભય આપુ છુ, કારણ કે સ્ત્રીવેષ ધારણ કરનાર પર હુ હાથ ઉપાડતો નથી '

તમે તો ધરમા જાવ છો ને સ્ત્રી ઉપર શૂરવીર બની જાવ છો. કદાચ તમને એના કામમા ક્યાશ લાગતી હોય, પણ વિચાર કરો કે જ્યારે તમે કુવારા હતા ત્યારે દસ છોકરીઓના કહેણુ આવ્યા હતા તેમાથી આ છોકરી સાથે જ તમારુ સગપણ કેમ થયું ? તમારા કલેશતુ એ નિમિત્ત શા માટે બની કે માટે એ પણ તમારા જ કર્મતુ પરિણામ છે માટે હવે તમે તેના જેવા ન થઈએસો તોજ તમારી બાજી સુધરે ! પણ તમે તો એની સામે લાલ અગારા જેવા બની જાવ છો

દૃષ્ટાન્ત—ધોળીયાટ પર કપડા પોતા એક ધોળીના ઝાટા ત્યા

સ્નાન કરતા એક સાધુ ઉપર પડી ગયા. સાધુમહારાજ તો નાદવુ
 છેડીને ધોળીને માથા દેવા લાગ્યા. બીચારો ધોળી સાધુના પગમાં પડીને
 કહેવા લાગ્યો. મહારાજ ! આ ધોળીધાટ છે અહીં નાદવાણી તો
 ખટા જ કીરે તમારે જો ખટા ન થય્યા દેવા હોય તો જીરો ઠેકાણે
 જઈત નાદવુ નેઈવું દત્ત મારાથી ખટા થાય ગયા તેની કુ માફી
 મળુ છુ હતા સાધુમહારાજનો ક્રોધ ઉતાર્યો નહીં આખરે ધોળી
 સાધુના પગમાં પડ્યો ત્યારે સાધુ મહારાજે ક્રોધ ઉતાર્યો અને નાદવા
 લાગ્યા. આ તરફ કપાળને ધોવા પડતાં મૂકીને ધોળી ફલુ નાદવા લાગ્યો.
 સાધુએ પૂછ્યું. અન તો તારા ખટા થય્યા માટે કુ હરિવાર નહાઈ
 છુ પન્થુ તુ કપાળ ધોવા મૂકી દઈને શુ કામ નહાય છે ? ધોળી
 બોલ્યો. મહારાજ ! આપ જ કહો છો કે ક્રોધ તો ચાંદાસરૂપ છે
 આપ ક્રોધ કર્યો માટે આપ ચાંદાસ જન્યા અને મારે તમારો સ્પર્શ
 કરવા પડ્યો તેથી મારે ફલુ નાદવુ પડે છે.

ક્રોધના ફળ કયાં છે તે સમવાનાં ફળ મળ્યાં છે એવું તમે ક્યાંક
 વાંચ્યું છે ? વાંચ્યા પછી એ વાત તમને સાચી લાગતી હોય તો પછી
 ધરીધરીના કાંધે શુ કામ કરો છો ? એવાં કડવાં ફળો કાઢે કરીને શા
 મા ખર્ચ કરો ? તમ તમારી જી ઉપર ક્રોધ કરો છો. માની લઈએ
 કે ૧૨ અંતો ૪ છ જતા તમે કાંધે કરીને એને સુધારી ચક્રો નહીં
 અને જાંજી વગ તમારો ન એ કીના સજાએ જુદુ જુદુ તો આ એક
 ૪ જીર પૂ તા છે માટે પન્થુ પાનુ નકાલી મેલ.

મો આ ક્રનાકા જે ન પામથી ક્રોધદાન લઈને પશ્ચિમ ખંડવાને
 મારી દીધી અને પતપાત્વન થમા બનીને તેઓ ચાલતા ગયા. જરાજીર
 આ ૪ ૧ મત ન લકીએ ક્રા ના ક્રિષ્ણાધ કારતકેન્દ્રી એપાપુરીમાં
 મનિમુક્ત નામના જર્વસમા તીથ ક દવ વિરાજમાન દત્તા અને
 પુણ્ડ્ર ન ન સનમા બનીને ત્રાના આવી જા દત્તા. ધાતકીજના
 ક્રિય નામન ૧ મુ ૪ આ દેશના સજાળના દત્તા જ્યારે મીઠુજી

વાસુદેવનો પાચજન્ય રાખ વાગ્યો ત્યારે કપિલ વાસુદેવના મનમાં થયું કે મારા જોવો જ રાખનાદ કરનાર કોઈ બીજો વાસુદેવ પ્રકટ થયો કે શું ? કપિલ વાસુદેવના મનનો આ અધ્યવસાય તીર્થ કરદેવે જાણી લીધો. આથી તેમણે પૂછ્યું, ‘કપિલ વાસુદેવ ! ધર્મદેશના સાબળતા તમને આવો સકલ્પ થયો ?’ કપિલ વાસુદેવે વદના કરીને કહ્યું, ‘હા પ્રભુ ! આપની વાત સાચી છે’ આથી મુનિશુકતસ્વામીએ પદ્મનાભ રાજાએ દ્રૌપદીનું અપહરણ કરાવ્યું ત્યાંથી લઈને શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ આવ્યા હતા ત્યાંસુધીની બધી હકીકત કહી સભળાવી આથી કપિલ વાસુદેવને એમ થયું કે ‘જબ્દ્રીપના શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ અનાયાસે મારા ખડમા પધાર્યા છે, માટે હું તેમને મળું અને તેમનું સ્વાગત કરું’ આવો તેના મનનો ભાવ તીર્થ કરદેવ જાણી ગયા તેઓ તેને શું કહેશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૧૧૧

(પ્રથમાર, તા ૨૦-૧૦-૧૪)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રદેશ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર આસે છે શ્રીકૃષ્ણ અને પાંચ પાકવેના રથો લવણસુદ્રતા માર્ગે આલતા થયા કપિલ વાસુદેવના મનમાં સકલ્પ થયો કે મારા સમાન પદવી ધરાવનારા જબ્દ્રીપના કૃષ્ણ વાસુદેવને હું મળું અને તેમનો સંકાર કરું પરંતુ તીર્થ કરદેવે તેને અટકાવતા કહ્યું, ‘શૂત, લવિષ્ય અને વર્તમાન કાળમાં બે તીર્થ કર, બે ચક્રવર્તી, બે વાસુદેવ આદિ ભેગા થઈ શકે નહીં’ આમ જતા કપિલ વાસુદેવનો હિસાહ અટકી શક્યો નહીં આથી એ

જ્યા તેમણે કહેલ તીર્થ કરેલે કહ્યું કે તમને કૃષ્ણના સુદેવ મળશે નહીં
 માત્ર તેમના રમણી ધીણીને પીણી બે બળનાં તમને દેવા નથી. કપિલ
 વાસુદેવ કાથી પર બેસી ખૂન વેચથી આગળ આત્મા છે કે સપ્તસમુદ્રના
 કિનારે પહેલ્યા પશુ કૃષ્ણ વાસુદેવના રમ તે બહે દૂર નીકળી ગયાદલા
 માત્ર શ્રીકૃષ્ણમહારાજના રમણી ધીણીને પીણી બળનેવામાં આવી
 કપિલ વાસુદેવે પોતાનો સખનાદ કરીને શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવને કહ્યું કે
 કપિલ વાસુદેવ છુ આપનુ સ્વામત કરવા હવે છુ આપ પાછા ફરો
 ને જમારુ સ્વામત સ્વીકારેલ આ સખનાદનો સબ્દ સાંભળીને શ્રીકૃષ્ણે
 પોતાના પાંચાળના સખનાદ દ્વારા જાણાવ્યું કે જમારે મોડું કયું
 છે તમારા સ્વામતના ઉત્સાહ માટે આભારી છીએ. જાને વાસુદેવના
 સામસામા સખનાદો કયા તે પશુ આ જગતનુ મોડું આકર હુ
 કારણ કે બે વાસુદેવના સખનાદે સખનાદ પશુ જલે કળમાં સાથે
 મળતા નથી.

કપિલ વાસુદેવ ત્યાંથી પાછા ફર્યા જાને જમારુ મ નગરીની ખબર
 મેવા આવ્યા. આવીને જોયુ તો આખી નગરી હિન્તબિન્ત થઈ ગયેલી
 હતી. કપિલ વાસુદેવે પદનાથ રાજાને બોલાવીને પૂછ્યું આ નગરી
 કેમ હિન્તબિન્ત થઈ ગઈ છે ? પદનાથ રાજાએ જણાવી તેમને
 મોટો ત્યાગ આપ્યા કહ્યું મહારાજ ! જગદીશ્વરી દારિકનગરીના
 વાસુદેવ કૃષ્ણ આપનુ રાજ્ય છીનવી લેવા માટે જણી આવ્યા હતા
 આ આખી નગરી નહ થઈ જ્યા પહેલાં મે કુલ કરીને તેમને પાછા
 ફાવી દીધા જાન મા. બસ વીસ પગકમો મે તેમને જરાગર સ્વાદ
 ચનાડી દીધા છે. તની મિથ્યા વાત સાંભળીને કપિલ વાસુદેવ કુસે
 થઈને બેભા. જરે મિથ્યાભારી પદનાથ રાજા ! સત્તી વાતને છુપાવી
 ન તુ મરી આગળ જનાવડી વાત યા માટે કરે છે ? શુ તે પાંડવેલી
 હતી આ ? તીલ્લીનુ પૂવસમનિમિત્તદેવ દ્વારા આપકરણુ નહોતુ
 કુલ મુ ? એ સત્તીને જાણવવા આવસા શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવના જસ્યોમાં
 આવણ વ મુ કરીને ન કે જતુ નહોતુ પ ક ? મારા રાજ્યમાં સત્તી

તુ આવી અનીતિ, અધર્મ ને અત્યાચાર કરે છે ? અને સામેથી તારા પરાક્રમની વાત ઉપજાવી કાઢે છે ? ભૂલ ક્યાં પછી એને છુપાવવાનો મારો આગળ પણ પ્રયાસ કરે છે ?

ભૂલ કરે તો ભલે કરે, પણ છુપાવવા માટે—
 ચુકિત શોધશે મા, ખોટું બોલશે મા,
 ડહાપણ ડાળશે મા, નીતિ ચૂકશે મા

જે મનુષ્ય ભૂલ જ ન કરે તે ઉત્તમોત્તમ છે, ભૂલ ક્યાં પછી સુધારી લેનાર મધ્યમ છે અને ભૂલ ક્યાં પછી તેને છુપાવનાર મનુષ્ય અધમમા પણ અધમ છે અને ‘માયામોહો’—કપટ કરીને છુપાવવાનું પાપ કહેવામા આવે છે આવા અધમ મનુષ્યને આ લોકમા અને પર-લોકમા—નારકીના ભવમા અનેક કષ્ટો ભોગવવા પડે છે પરમાધામી દેવા તેની છલ ખેચી લે છે આવા પાપી જીવને આ લોકમા પણ દુ ખો ભોગવવા પડે ■ પદ્મનાભ રાજાને કપિલ વાસુદેવે તરત જ કંઠપાર થવાનો હુકમ આપ્યો, અને તેના પુત્રને અમરક કા નગરીનું રાજ્ય મોપી દીધું પાપી મનુષ્યને ક્યાય ઠેકાણું મળતું નથી

જેણે પોતાના કરેલા પાપને ઢાક્યા હોય ને પુણ્યને પ્રદર્શનમા મૂક્યા હોય—ઉધાડા ક્યાં હોય તેની દશા પદ્મનાભ રાજા જેવી થાય છે તમને તમારા કહેલા પાપોનો પશ્ચાત્તાપ થાય છે ? એક ભક્ત કહે છે કે—

૩ વે ૩ વે ભયાં પાપ, પ્રભુજી મારે ૩ વે ૩ વે ભયાં પાપ રે,
 કિયું રિધિ હવે હું ભગુર, પ્રભુ શરણુ અણુ મે આજ રે
 શરણુ અણુ મે આજ પ્રભુજી મારા ! શરણુ અણુ મે આજ રે,
 મારી બેઝરીને ખૂડવા ના દિયો પ્રભુ, શરણુ અણુ મે આજ રે

હો મારા પ્રભુ ! મારા માયાના વાળ ગણવા હોય તો ગણી શકાય છે, પરંતુ મારા પાપ ગણ્યા ગણાય તેમ નથી હવે તો મે તારા શરણુ સ્વીકાર્યું છે, માટે મારી નાવ રૂબે નહીં તેમ કર ને !

તમે સમજતા થયા ત્યારથી લઈને અત્યાર સુધીમાં તમે કેટલાં પ્રયોગ કર્યા છે તેનો સરવાળો બાંધો છે કાઈ વાર ? તમે તમારા દેશને પૂછી જુઓ કે કેટલા સાધુઓ અને યાત્રીઓ ઉપર દેવ કર્યા છે ?

અણીનો કાંધો ખાર અમુલ્ય મારા અણીનો કાંધો ખાર છ
અણી આજ ઓઢાંખાં પ્રશ્ન સરણ પ્રશ્ન મેં બાળ છ

અવધાન કહે છે શુષ્કિયુ પ્રમોદમ્ — ગુણવાનાને લેઈને તમારામાં પ્રયોદશાવ બાવવો લેઈએ તેને જાહેરે દેશક અણીનો અને યાત્રીઓ ઉપર બિચા દેવારોપણ કરે છે એવી બાબતો તે લેઈ સહ્ય નથી, જ્યાં જવાવમાં એ કહે છે કે મેં તો સ્વાય ભણ્યું પસંદી સાંકળ્યું છે । મારે એવા લેવા વિતાવના અણી આરોપો મૂકેલા નહીં અવધાન કહે છે કે સરર પાપસ્થનો ૮૫, ૮૫ સવમ્ મન-પ્રજ્ઞાપણ, વે જા બાહિયી તોડી સમય છે પરંતુ અભ્યાસ (કાર્ત્તવ્ય ઉપર બિચા આજ આવવા)નું પાપસ્થાન કાર્ત્તવ્ય સાધના કલ્યાણી તોડી સમય નથી કાર્ત્તવ્યે આજ આજ કલ્પ તેનું પ્રપતો પોતાના ઉપર એવું જ આજ મહે ત્યારે જ કિતરે છે, મારે મીજનો કલ્પો ઉત્તમ ન ભણે પછાત રાજ્યે પાપકમ કહ્યું અને તેને છુપાવું આથી એ જન્મ કલ્પ મહે, જન્મના સવનું તેનું જૂડ પતિજાન આ-નું ? દુશ્મની મનુષ્ય ત્યાં ન ત્યાં કલ્પ ખામ છે પોતાનું / મપ પાતાને પીઠા આરે છે યાત્રીઓ કહે છે કે—

જા નવ નાં કાળ આવે ને એવી જવા મોરે સ્થાન છ
ધૂતેલ મપા એન ખામ દોડમે લેખમ આદે નમ છ

જા । તુ કાળાં કરીય નવી કામ છ

કે ॥ કરીય નવ કામ નવ તો ત્યારે વિચારી જનસે રામ

જા તુ

આખા રાગી મથી એક તોડાનું નાક નવ તો શું બાધી રે ?
એમ સ ય તિનના છ નવી કાર્ત્તવ્ય નથી, માનવ પરિજામ
૨ । દુર્ગા મ કળા દ જા એ મે નવ અને ચા એસે ૮

તુ ત્યા નહી જતો એ માયાનો સમ કરવા જેવો નથી પદ્મનાભ
રાજા છુપાવવા ગયો ને છતાં એના પાપ છુપાવ્યા છુપાઈ શક્યા નહી
અભિમાનમા જે અંધ છે તેની શુદ્ધિના આરણ્ય ગંધ છે

દાટયા હશે ત્યાથી ડોકિયા કરશે, કપટ તણા એ કામ છ,

‘કાગ’ અ તે ઉધાડા પડશે, ને રોશે આતમરામજી છવ તુ

જેણે કાળા કૃત્યો છાના છાના કર્યા હોય તેને છાના કેન્સર થાય
છે પછી એ કોઈને કહી પણ શકતો નથી ને સહી પણ શકતો નથી.
આવા અનેક પાપોનું ફળ લગદર, જળોદર, કેન્સર વગેરે રોગોમા
ભોગવ્યા વિના છૂટકો નથી માટે પાપ કરતા પાછુ વાળીને જોજો
પાપ ભોગવતી વખતે કેટલાયને રડવા માટે આસુનો રોકા એણે પકે
છે, કેટલાયે મળે ફાસો કે અહીંથી આદિ જેર ખાઈને જીવી જાય છે
ને કેટલાય પોતાને હાથે પિસ્તોલની ગોળાથી દાર ચર્ઈને પોદી જાય છે

અપિલ વાસુદેવ પોતાને ધ્યાને આહ્યો ગયો શ્રીકૃષ્ણ તથા પાડવોના
રથો લવણસમુદ્રને કિનારે પહોચી ગયા શ્રીકૃષ્ણે પાડવોને કહ્યું, ‘તમે
તમારા ધ્યમા ભેસીને જાવ રરનામા ગગા નહી આવશે ત્યાં એવું હોડી હશે
તે દ્વારા સામે કિનારે પહોચીને હોડી પાછી મોકલજો અને મારી રાહ
જોજો હું લવણસુસ્થિતદેવ પાસે જઈને તેનો આભાર માનીને તમને
આવી મળુ છું’ શ્રીકૃષ્ણમહારાજ લવણસુસ્થિતદેવ પાસે ગયા
અને પાડવો આગળ ચાલતા થયા ગગાનો કિનારો આવતા તેમા પડેલી
નાવમા પોતપોતાના ધ્ય મૂકીને તેઓ સામે કિનારે પહોચ્યા કિનારા
પર આવેલ પાડવોના મનમા એક કુવિચાર જાગ્યો ગગાની અંદર
પડેલી નાવને તેમણે કુખાડીને સત્તાડી દીધી હવે શ્રીકૃષ્ણ ગગામાથી
કેવી રીતે અહીં આવી શક્યો એ જોવા માટે તેઓ કિનારા પર ઉભા રહ્યા

લવણસુસ્થિતદેવનો આભાર માનીને શ્રીકૃષ્ણમહારાજ રથમા ભેમીને
ગગાકિનારે આવ્યા ત્યાં નાવ તેમના જેવામા આવી નહી તેમને
આશ્ચર્ય થયું કે નાવ વિના પાડવો કેવી રીતે સામે કિનારે ગયા હશે ? શું
સાડખાસદં ચોળનનો ગગાનો પટ તેઓ પોતાના બળથી તરી ગયા હશે ?

તમે સમજતા થયા ત્યારથી લઈને જતાર સુધીમાં તમે કેટલાં પાપો કર્યા છે તેનો સરવાળો જાણો છે કાઈ વાર ? તમે તમારા હેવાને ખૂંટી જુઓ કે કેટલા સાધુઓ અને યાત્રીઓ ઉપર દેવ કર્યા છે ?

ગુણીનો કાંધો ખાર પ્રભુજી મારા ગુણીનો કાંધો ખાર છ-
જાળનાં જાળ ઝોદાડિયાં પ્રભુ સરણ પ્રભુ મેં જાળ છ

જન્મવાન કહે છે ગુણિયુ પ્રમોદમ્ — ગુણવાનોને જોઈને તમારામાં પ્રભોદભાવ આવવો જોઈએ. તેને મહામે કેટલાક ગુણવાનો જાન યાત્રીઓ ઉપર મિત્ત્રા દોષારોપણ કરે છે એની આત્માથી તે જોઈ સજ્જ નથી હતા જ્યાંવમાં એ કહે છે કે મેં તો સારા માણસ પાસેથી સાંભળ્યું છે ! માટે એવા જોવા વિનાના જાહતા આરોપો મૂકીને નહીં જન્મવાન કહે છે કે સત્તર પાપજાનો ૧૫, ૮૫, સગમ, મન-પ્રવચ્છાણ, વૈરાગ્ય આદિથી તોટી રહાય છે પરંતુ ‘અભ્યાખ્યાન’ (કેઈના ઉપર મિત્ત્રા જાળ ચલાવવા)નું પાપજાન કાઈપણ સાધન કત્વાથી તોટી રહ્યું નથી. કાઈને જાળ ચલાવતું હોય તેનું પાપ તો પોતાના ઉપર એકું જ જાળ મડે ત્યારે જ કાંતરે છે માટે જીનનો કચરો ઉછેરો ન લેશો. પશ્ચાત્ત રાત્રીએ પાપક્રમ કસુ અને તેને છુપાવ્યું આપી એ પાત્રજી કાઈ મેલ પરખીના સગવડેનું જુડું પરિણામ આપ્યું ! દુરાચારી મનુષ્ય જ્યાં જાય ત્યાં ધણા ખામ છે પોતાનું જ પાપ પોતાને પીડા આપે છે યાત્રીઓ કહે છે કે—

છવ જાય નહીં કાળ આવે ને એની જગ્યા મોડે સ્થાન છ
ધૂતેલ મમ્મા એને ખાવા દોરશે જોખમ આડે નમ છ

છવ ! તું કળાં કરીશ નહીં કામ છ
કળાં કરીશ નથી કામ, નહીં તો તારો રિસાઈ જશે રામ

.છવ ત

આખા શરીરમાંથી એક તોલાનું નાક જાય તો શું બાકી રહે ? એમ સદાચાર વિનાના જીવનથી કાંઈ કિંમત નથી. માયાના પરિણામ છવને દુઃખિતીમાં ફેંકી દે છે જ્યાં એકરવે નથી અને યા એકમે જા-

તુ ત્યા નહી જતો એ માયાનો સગ કરવા જેવો નથી પદ્માભ
રાખ છુપાવવા ગયો ને છતા એના પાપ છુપાવ્યા છુપાઈ શક્યા નહી
અભિમાનમા જે અંધ છે તેની બુદ્ધિના બારણા બંધ છે

દાદત્યા હશે ત્યાથી ડોકિયા કરશે, કપટ તણા એ કામ છ,

‘ કાગ ’ અતે ઉધાડા પડશે, ને રોશે આતમરામજી જીવ તુ

જેણે કાળા કૃત્યો છાના છાના કર્યા હોય તેને છાના કેન્સર થાય
છે પછી એ કોઈને કહી પણ શકતો નથી ને સહી પણ શકતો નથી
આવા અનેક પાપોનુ કૃણ ભગદર, જજોદર, કેન્સર વગેરે રોગોમા
ભોગવ્યા વિના છૂટકા નથી માટે પાપ કરતા પાછુ વાળીને જોજો
પાપ ભોગવતી વખતે કેટલાયને રડવા માટે આસુનો સ્ટોક બોજો પડે
છે, કેટલાયે ગળે ફાસો કે અરીજુ આદિ ઝેર ખાઈને જીવી જાય છે
ને કેટલાય પોતાને હાથે પિસ્તોલની ગોળાથી કાર ચર્ધને પોઢી જાય છે

કપિલ વાસુદેવ પોતાને સ્થાને ચાલ્યો ગયો શ્રીકૃષ્ણ તથા પાડવોના
રથો લવણસુમુદ્રને કિનારે પહોંચી ગયા શ્રીકૃષ્ણે પાડવોને કહ્યું, ‘ તમે
તમારા ગથમા બેસીને જાવ રસ્તામા ગંગા નદી આવશે ત્યા એક હોડી હશે
તે દ્વારા સામે કિનારે પહોંચીને હોડી પાછી મોકલજો અને મારી રાહ
જોજો હું લવણસુરિચતદેવ પાસે જઈને તેનો આભાર માનીને તમને
આવી મળુ છું ’ શ્રીકૃષ્ણમહારાજ લવણસુરિચતદેવ પાસે ગયા
અને પાડવો આગળ ચાલતા થયા ગંગાનો કિનારો આવતા તેમા પડેલી
નાવમા પોતપોતાના રથ મૂકીને તેઓ સામે કિનારે પહોંચ્યા કિનારા
પર આવીને પાડવોના મનમા એક કુવિચાર જાગ્યો ગંગાની અંદર
પડેલી નાવને તેમણે કુબાડીને સતાડી દીધી હવે શ્રીકૃષ્ણ ગંગામાંથી
કેવી રીતે આવી શકશે એ જોવા માટે તેઓ કિનારા પર બેસા રહ્યા

લવણસુરિચતદેવનો આભાર માનીને શ્રીકૃષ્ણમહારાજ રથમા બેસીને
ગંગાકિનારે આવ્યા ત્યા નાવ તેમના જોવામા આવી નહી તેમને
આશ્ચર્ય થયું કે નાવ વિના પાડવો કેવી રીતે સામે કિનારે ગયા હશે ? શું
સાડાઆસાં યોજનનો ગંગાનો પટ તેઓ પોતાના બળથી તરી ગયા હશે ?

હવે શું કરવું ? શ્રીકૃષ્ણ મહારાજનાં અદ્વૈત જાણી લેવા તેમણે
 યોગ અને સારથિ સહિત રથને પોતાના એક હાથમાં રાખ્યો અને
 એક હાથે તેઓ તરતાં તરતાં આગળ જવા લાગ્યા. ગયાનો કિનારો
 હવે થોડો જ દૂર રહ્યો અને શ્રીકૃષ્ણ તરતાં તરતાં યાત્રી ગયા. આખે
 સરીરે પરસેવો વળી ગયો. એમને વિચાર થયો કે અહો આશ્ચર્ય ! પાંડવો
 અહીં જળવાન કે એક હાથે ગયા નહીં કિતરી ગયા ! કૃષ્ણ વાસુદેવ
 યાત્રી ગયા છે એવું જાણીને ગયાદેવીએ એ નહિના પ્રવાહની વચ્ચે
 એક બેઠા બનાવી દીધા. એ બેઠા પર શ્રીકૃષ્ણે ધક્કાર આપ્યા હોવા
 પછી તેઓ પાછા ગયામાં તરતા તરતા આગળ વધવા લાગ્યા. જ્યાં
 પુણ્ય પાધરાં હોય ત્યાં દેવો પણ હાજર થાય.

જળવાને સાધુઓને જામણી થઈ છે એમ જતાં જાણે તે સાધુઓ
 દૂરથી પાસે વૈભાવચ્ચ કરાવે છે. શ્રીકૃષ્ણ આપમળથી સામે કિનારે
 પહોંચ્યા અને ત્યાં સ્થિત થઈ પાંડવોને પૂછ્યું તમે કેવી રીતે ગયામાંથી
 અહીં આવી શક્યા ? પાંડવોએ હસતાં હસતાં કહ્યું જામે તે નાવ દ્વારા
 તરીને. અહીં આવ્યા પછી જામને એ જોવાની ઈચ્છા થઈ કે આપ
 નાવ વિના કેવી રીતે આવી શકો છો ? માટે જામે નાવને સતાવી દીધી હતી.

પાંડવોની આવી દૂર મસ્કરી જોઈને શ્રીકૃષ્ણ મહારાજ કીધમાં
 આવી ગયા. નાની ઝરણા ને ક્યારેક મોટી અથામણ આણે છે
 તમણે કહ્યું પાંડવો ! તમે જ્યાં જાવો એક કામ કરવું છે પચનાશ
 ! તમે કરાવતી વખતે તમ આર બળ જોયું ન હોય ? હવે તમારે
 મારું જાણ તેવું હોય તો હું તમને કમણી ને જાણવું છું જામ
 જાણે તેમજ સોલહડ દાસના શીષ્યા અને કીધથી પાંડવોના સિપર તમે
 પ્રભા કરવા તૈયાર થયા.

તે જાણી જાય કે જાણ પમ ઈ ગઈ છે આથી એ સાર્તા
 ૧૧ મીઠું મુઠા ન જાણી રહ્યો હવે આગળ શું થશે તે જાણવું

હૈ શાન્તિ

અ્યાખ્યાન : ૧૧૨

(ગુરુવાર, તા. ૩૧-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રશ્નના ત્રણેય લોકમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતામૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે દ્રૌપદીદેવી શ્રીકૃષ્ણમહારાજને વીનવવા લાગ્યા કે ‘ મારા પતિએએ આપનો અપરાધ કયો છે આપે અમારા ધણા ધણા ઉપકાર કર્યા છે આપનું બળવીર્ય અમોઘ છે માટે હવે આપનો ક્રોધ શાન્ત કરે. અમે આપની ક્ષમાચાચના કરીએ છીએ ’ પરંતુ શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું, ‘ બહેન ! પાડવોએ કહેલા વચનો હું બૂલી શકું તેમ નથી મેં જે લોહદડ હાથમાં લીધા છે તે મારે ક્રોધ જિતવો વિના નીચે મુકશે નહીં ’

‘ દ્રૌપદી તારા પતિના વેણુ કે કાણુ કાણુ સાભરે રે લોલ ’

દ્રૌપદીએ પાડવોને રથમાંથી નીચે જિતવો અને શ્રીકૃષ્ણે ક્રોધથી જગામેલો લોહદડ એમના પામેય રથો પર પડવો આથી પામેય રથો ચૂલું બની ગયા ક્રોધપૂર્ણ શબ્દોથી શ્રીકૃષ્ણે પાડવોને કહ્યું, ‘ તમે મારા બળ, વીર્ય અને ઐશ્વર્યને જોળખી શક્યા નહીં અને નાવને સતાડી દઈને મારી મરતરી કરી તેથી હું તમને દેશનિકાલ કરું છું ’ આન જીતે શ્રીકૃષ્ણે પોતાના રથને દારિકાનગરી તરફ પાછો વાળ્યો. પાડવો નીચે મેંએ પગે ચાલીને હસ્તિનાપુરમાં આવ્યા દ્રૌપદીને પાછી લાવવાથી હસ્તિનાપુરની પ્રજા અને બધા રાજા ગયા, પણ પાડવો ઉદાસ-ચિત્તે અતપુરમાં આવ્યા અને પાકુ રત્નને તથા કુતાજને બધી વાત.

હરી. આ સાંભળીને કુતાજી બેઠ્યા તમે બધુ જોડુ કામ કરી નાખ્યું છે શીકુંચે કરેલા ઉપકારનો જાદો તમે અપકારથી વાળ્યો છે અને તો અપકારી પર ઉપકાર કરવો જોઈએ.

પાંડુ રાજાએ કુતાજીને કહ્યું તમે જમણીથી શીકુંચામહારાજ પાસે પહોંચી નવ અને આ દુનિયામાં ક્યાંય આપણું સ્થાન રહે તેલુ કરેલ કુતાજીએ દારિકાનગરી તરફ જવા માટે દાધી તૈયાર કરી અને હસ્તિનાપુરમાંથી દારિકા જવા તૈયાર થ્યાં.

એક વજા બીજા અનત વડે એક જોડણીમાં અનત આંખાઓ અન એક આંખાસમાં અનત આંખાઓની સવા પડેલી છે જીવ આવી અનેક ભૂસો કરીને કમનાં બીજ વાવતો દોષ છે એને બીજ વાવતી વખતે કમનાં ફોનો આસ રાખવો જોઈએ. ઘણીઓ કહે છે કે—

As you sow so shall you reap — જેવું કરેશ તેલુ પામશ.

બૃધ કયા છે તારી એની કર ને તપસ્ય રે
સમતાએ એ બૃધ સુધાર તુ અવર ધરીને ઉદ્ધાસ રે
મા મા દાષે કરીને નરકાર રત્ન સમાન રે
ઓ મા દાષે કરીને

જશે તેમ તેમ દુષ્ટ લાવે તમારામાથી પલાયન થતા જશે એકલી
 ચાતોના વડાથી તમારુ પેટ ભરાવાનુ નથી 'વત્સુસહાવો ધર્મો'—
 વરતુનો સ્વભાવ તે ધર્મ સ્વભા રમણુ કરવુ એ આત્માનો સ્વભાવ છે
 મગજના લોહીને છણુછણુ કરી મૂકવુ એ આત્માનો ધર્મ નથી એમ
 છતા ક્રોધ થઈ જાય છે, એ તમારા આત્માની નબળાઈ છે આમ
 ક્યારે થાય ? ક્રોધ એ વિભાવ છે ને ક્રમા એ સ્વભાવ છે, એમ સમજાય
 તો ક્રોધ થતો અટકે ગુણુ અને ગુણીનો અભેદ છે ગુણુને ધારણુ
 કરનાર દ્રવ્ય છે ગુણુ વિનાનુ દ્રવ્ય કહેવાય નહી, કારણુ કે 'ગુણપર્યાય-
 વદ્ દ્રવ્યમ્' માટે કાર્ષણુ જાતની ભૂલ કે પ્રાન્તિ વિનાના થવુ
 હોય, તો અરિહતના પ્રશ્નેલા માર્ગે પ્રસ્થાન કરે અરિહતને સેવે
 તો અરિહત જેવા થવાય અને ભોગીને સેવે તો ભોગી જેવા થવાય.
 વિષયકપાયેથી નરભોજ હોય તેવા ડરોડપતિની મેવા મોક્ષેમધુએ કરતા
 નથી મોક્ષાર્થી જીવોને ડરોડોની કિમત નથી, પરંતુ ગુણુની કિમત
 છે આવા ગુણુગ્રાહી જીવોને ચક્રવર્તી અને વૈમાનિકની ઋદ્ધિ પણ
 તરણુ સમાન લાગે છે

અખળેપતિને પણ અદર લા'ય લાગી છે, ગરણુ કે સુખ ધન
 કે વૈભવોમા નથી, પણ આત્મામા છે,

નાંવ સુહિ દૈવતા દેવલોચે, નવિ સુહિ પુઢવીવર્દે રાયા ।

નવિ સુહિ સેટ્ટસેળાવશ્યં, ઇગંતસુહી મુળો વીતરાગી ॥

ચક્રવર્તીઓ અને દેવતાઓ મુખી નથી, માત્ર વીતરાગી મુનિઓ
 જ સાચા મુખી છે માટે ભગવાન કહે છે કે અમે તમને જે પથ્ય
 મતાવીએ તેને તમે છોડી દેશો નહી. જે વસ્તુ ખાવાની નથી એને
 ખારો, તો એ ફૂટી નીકળશે ભગવાનની વાણી સ્વાયન સમાન છે
 સ્વાયનને બધું ઓછા પ્રમાણુમા પણ લેવાથી રોગનો નાશ થઈ જાય
 છે, પરંતુ પથ્ય પાળવામા ભૂલ થાય તો ? તો એ સ્વાયન ફૂટી નીકળે
 કે નહી ? ભગવાન કહે છે કે આરભ અને પરિશ્રદ એ કુપથ્ય છે,
 પરંતુ ભગવાન જેની ના પાડે છે તેને તો તમે હોમે હોસે કરો છો.

સિકારીઓ સ્વસ્થાને ને હરણુને મારવા આવે અને જામન મદાનને તેને ખટકાવતા કહે કે તમે જમારા જામની હદમાં સિકાર કરતા નહીં કરણુ કે વ્હા જામની હદમાં બધા જ પ્રાણીઓને જામે જામન આવ્યું છે તો સિકારીઓ જવાન જાયે કે તમારા જામની હદમાં જામે સિકાર નહીં કરીએ તો બીજા જામની હદમાં સિકાર કરીશું એમ કહી જન્ય હદમાં પાસાઓ રચે છે

આ તે જગાડિયા મદાનનેની વાત છે જાને તે તમે બધા મદાનને કમવ લે છે ને તમારી સરકાર વાંદરાં ફૂંદરાં મચ્છર અને માછલાંને માન્યતા ચેજનાઓ પડે છે જ્યાં પ્રજાકીય સરકાર મદાનનેનું માન્યતા નથી, રાષ્ટ્રવિજ્ઞાન તાલવમાં રચનારા લોકોને એક દી જરૂર પડવાનું પડે છે કે સિકારીઓથી વધુ કરવા મારે મદાનને પોતાની હદમાં ફેરી બાધી ને મૃતશાઓ તે ફેરી ફેકા ફેકાને પાસામાં પડવા જાય તેમ કે સિકારી નહીં પોતાના જ પાસામાં ફસાઈ જશે સુવર્ગામમાં કહ્યું છે કે વ્હા બધી લમ માનનારા પાખડીઓને સમ કરસો નહીં અને તેની નશમાં ખમ કે મે નહીં અને વીતરાજના કાલકાની ફેરી ટપી મિતલન જમાગા ફેરામાં પડે નહીં એ જ સામાજિક સુખનો

પણ કર્મની ગતિ ગહન છે એક રાજાને ત્યાં પુત્ર જન્મે તે આખું રાજ્ય ઘેરઘેર ઉત્સવો બિજવે અને બધાને મિષ્ટાન્નો વહેચાય. એ જ સમયે એક વાઘરીને ત્યાં પુત્રનો જન્મ થાય, તો તેને ગળથૂથી પાવા માટે પણ બીજા માગવા જવું પડે જન્મે એકસાથે જન્મ્યા, છતાં બન્નેના ભાગ્યમાં કેટલો બધો ફેર છે ?

‘ એક વેપારી એક વાઘરી, પ્રત્યક્ષ પદ્ધતિ જોય ’

માટે આ કર્મના નિયમોને અને મહત્ત્વને જાણો પાડવોએ જાણી જોઈને શ્રીકૃષ્ણની મસ્કરી કરી, તેથી તેમને શ્રીકૃષ્ણના કાપપાત્ર બનવું પડ્યું પાંડુ રાજાના કહેવાથી કુતાજી હાથી ઉપર બેસીને દારિકા નગરી તરફ ચાલતા થયા

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૧૧૩

(શુકવાર, તા ૧-૧૧-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે. મહાપુરુષોની કરેલી અવહેલનાનું ફળ તુરંત જ મળે છે પાડવોને દેશ-નિકાલ કર્યા પછી હવે ક્યાં રહેવું એની ચિન્તા થઈ પડી ભગવાન કહે છે કે, ‘ ન ચાતિ મોક્ષો ગુરુહીલ્લભાપ ’—ગુરુની અવહેલના કરનારનો પણ મોક્ષ થતો નથી કુતાજીએ દારિકા જઈને શ્રીકૃષ્ણને વિનંતી કરી કે ભૂલ કરી હોવા છતાં પણ પાડવો તમારા ભાઈઓ છે, તો હવે તેમને તમારા રાજ્યમાં ક્યાંક રહેવાની જગ્યા આપો. શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું, ‘ દક્ષિણ દિશાના વનમાં, જ્યાં ખાલી જગ્યા પડેલી છે, ત્યાં પાંડુમથુરા નામનું નવું નગર વસાવીને પાડવો ભાલે રહે, પણ હવે

તેઓ મને મોકુ ન બનાવે. કુન્તાજીએ ઘાઈ કરીને પાંડુ રાગને આ
વાત કહી. પાંડુ રાગને પાંડવોને બોલાવીને કહ્યું તમારી જ બૂલથી
તમારે બાટકું મોકુ દસ્તિનાપુરનું રાજ્ય હોયુ પડે છે તમારી બેઠી
શુષ્ક તમને નથી રહી છે આ છવ પશુ પોતાની જ બૂલથી બાટકું
રહ્યો છે તેણે સાચો પ્રયત્ન કર્યો નથી. જે કરે તેના પર અત્યાર
શુધી જોર જમાવ્યું છે તેના પર વિજય મેળવવા માટે તમારે મેળનો
માત્ર પકડવો જોઈએ તમે ચાર ચાર માસથી સ્વયંવરનો પ્રયત્નો
ધમધામ સંભળ્યા રહ્યા છો પણ જોમ બાળસૂત્રને પાણીમાં ડુબાડીએ
ને બેઠી લાગે, પણ મહાર કહીએ ત્યાં ખાલી ને ખાલી ! તેમ તમે
પણ જો મહાર જઈને કૌતિકીની સુતાવળમાં જરમાઈ જશો તે
સાબળવાનો કોઈ ખર્ચ નથી. માટે ચાર ચાર માસથી સંભળેલા તમારા
મૃતના આચરણ દ્વારા ઉપચોગ કરજો.

પાંડવોને કુદરત સહિત દસ્તિનાપુર હોયુ પડ્યું બાટકું મોકુ
રાજ્ય રેભવ જન મહેમો હેલવામાં તેમને જલુ દુષ્ક જલુ કારણ કે
તેમણે તેન મારુ માન્યું છે મમતા ત્યાં દુષ્ક છે પણ હેલ્યા વિના
છૂટકે / ન દના ત્યાં નીકળીને તેઓ દક્ષિણ દિશાના વનમાં બાળ્યા
જન / કુમકુત નામનું નગર વસાવીને તેમાં રહેવા સત્તા દ્વીપકાને
અક પુત્ર ધરા તેનું નામ પાકુસેન રાખવામાં આવ્યું. પુત્ર મોટો
થતા પાંડવોએ તેન વિદ્યાભ્યાસ કરાવ્યો. વ્યવહારની વિદ્યા તે માતાપિતા
બાળકન શીખવે છે પણ બાતમાને મુક્ત કરવાની વિદ્યા કુરુ વિના
કોઈ જન્મવતું નથી. મહારી વાજાને નાચ કરવાની, ફેસા મારવાની
અન પ્રેક્ષકોન જી કરવાની કળા તે શીખવે છે પણ પોતાની /
કુકમા બાંધેલી સાક્ષી હેલવાની કળા શીખવતો નથી. તેવી જ રીતે
મામાન પણ પોતાના પુત્રન સસારમાં જધાવાની વિદ્યા તે શીખવે છે
પણ એ મધનમાંથી મુક્ત કેમ જલુ એ તો સમવાન મદાવીરના સાકુએ
સિરામ કોઈ શીખવતું નથી. સસારમાં પુત્ર, પોત્ર અને સ્વર્ગસ્થાના
બાધામાં છવ પાયા રહે છે મદનમાંથી કહે છે કે અથા થઈને તમે

આ ખાડામાં પડશે નહીં હવે જો તમારે એમાંથી બચવું હોય, તો મોક્ષમાર્ગે પ્રયાણ કરજો એના વિના તમે જો કાંઈ કરી રહ્યા છો તે તો બીજાં પચેન્દ્રિય જીવો પણ કરે જ છે. તમારામાં અને એકેન્દ્રિયથી પચેન્દ્રિય સુધીના જીવોમાં આધાર, લય, મૈયુન વગેરે દસ સંસ્કારો પડેલી છે. જો તમારામાં પણ એ જ દસ સંસ્કારો માત્ર હોય, તો તમે જગ પણ આગળ વધ્યા ન ગણાઓ. સમ્યક્જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર વિના મોક્ષ નથી તમને મોક્ષમાર્ગના પ્રણેતા અને જગતના ઉદ્ધારક ભગવાનનો આ માર્ગ મળ્યો છે અને તેમાં સાચા મગલસ્વરૂપ ધર્મ છે—‘ ધર્મો મંગલમ્ । ’ મોક્ષસ્થાને નજીક લાવે અને પાપને પીગળાવે તેનું નામ મગલ છે અનંત ધર્મોને ધારણ કરનારો ધર્મી આત્મા છે એ અનંત કાળથી હતો, અત્યારે છે ને ભવિષ્યમાં હશે એ નિત્ય, શાશ્વત અને દ્રુવ છે દરેકના આત્મા જુદા જુદા છે તેમાં સૌને પોતપોતાના કર્મો ભોગવવાની સ્વતંત્રતા છે ધણી કાઠીમાં જેમ ધણીના એકેએક ફાણા જુદા છે, તેમાં પ્રદેશભેદે ભેદ છે અને લક્ષણભેદે તે એક છે, તેવી જ રીતે આત્મા પણ પ્રદેશભેદે ભેદવાળો અને લક્ષણભેદે એક છે કેટલાક લોકો આત્માને માને છે, પણ જો આત્મા એક જ હોય, તો એક ભગવાન ને એક નારાધી કેમ બને ?

કોઈનું કર્મ કોઈને ભોગવવાનું નથી તમારી બૂલ કોઈ ટાળી દે તેમ નથી સોનાની ખાણમાંથી ખોદેલી માટીને જેમ અગ્નિની ભઠ્ઠીમાં અને તેજબ આદિમાં શુદ્ધ કરીને ચોખ્ખું સોનું બનાવવામાં આવે છે, તેવી જ રીતે અશુદ્ધ આત્માને પ્રયોગ અને પુરુષાર્થ દ્વારા શુદ્ધ કરવો જોઈએ સંસારનો પુરુષાર્થ તો કોઈવાર નિષ્ફળ પણ થાય છે, ત્યારે મોક્ષ માટેના પુરુષાર્થ નિષ્ફળ નીવડતો જ નથી સંસારના પુરુષાર્થમાં પ્રારબ્ધની જરૂર પડે છે, ત્યારે મોક્ષ માટેના પુરુષાર્થમાં પ્રારબ્ધની પણ જરૂર રહેતી નથી, તેમાં તો આગેકદમ કરવાની જરૂર છે ત્યારે તમે રાજહઠ, પાલહઠ, જોગીહઠ અને સ્ત્રીહઠથી જુદા પ્રહરણી પીછેહઠ કરો છો મહેમાન જાય ત્યારે તમે લાથુ બાધી આવો છો, પણ અમારા

વિદ્યાર વખતે જામે તમને મોક્ષનુ કાપુ નધાવીએ છીએ. છવને સાચો માત્ર જાણનારા સદ્ગુરુ છે અને જાતમજુ વધારનાર કુગુરુ છે.

પાંડવોનો પાંડુસેન નામનો પુત્ર મોટો થયો એટલામાં જન્મવાન નેમિનાથના શિષ્યો વિદ્યાર કરતાં કરતાં પાંડુમથુરામાં પધાપી. પશ્ચિમ પાંડવોએ તેમની ધર્મદેશના સાંકળી અને તેમના હૃદયમાં વૈરાગ્યની દાપમાળા પ્રગટાઈ ગઈ. યુનિરા ની દેશનાથી તેમનાં દેવાં રચાઈ ગયાં. તેમના દેવાં પોક્કરી ઘુલાં ૩—

ગુરુછ ! મુક્ત જવાનો અપૂર્વ માર્ગ જાણવો ૨,
અધ્યામજુનો પાર ન જાણ્યો.
દયા કરી ગુરુ એવી ચાપ જાણવો ૨ ગુરુ

એક આપ જાણે ને હજારો દીવા પ્રગટી જાય, તેમ ગુરુની ધમ દેશનાથી સુરા શિષ્યોના હૃદયમાં વૈરાગ્યની જ્યોતિ પ્રગટી જાય છે. એમન દસ્તિનાપુર છેડાનાં કુખ થયુ હતુ. પણ હવે પાંડુમથુરા ઉપવા માટે તેઓ અધીગ જની ગયા. તમે ચાર માણથી ધમની દેશના સાંકળી, સ્વ અ તો બહેરાની વાત જોઈું બન્યુ. બહેરા જાણજ નઈને એક માણન પ કુ તમારી નભિકત કેમ રહે છે ? પણ બહેરા જાણરમાં જતો ન્તો એટલે એનુ જ્ઞાન કાવનાકમાં હતુ. જાથી તેણે જવાબ આપ્યા. હમજુ કાવ બહુ સારા જાને છે.

તમારા કાવનાક કેવા ચાહે છે ? તમે સર્વવિરતિ ન જની શકો તો સર્વિ નિ જના જન સર્વવિરતિ જવાની કાવના સેવે જારક ક્યાં દગ તો ઠાઈનાર પૂણીકુનિ થશે. પણ જો પ્રારક જ નહીં ક્યો દોષ તો શુ થશે ? યુનિઓ તમને મુક્તિની કળા શીખવે છે. તમે મુક્તિના માત્રને મુક્તિ માતા છે. તમન નધાવુ સહેલુ લાગે છે ને મુક્તિન મા. ન્યુ મુક્તેય લાગ છે તમને હલ કરવો સહેલો દેખાય છે ને સમજતા કાવરી મુક્તેય જ્ઞાન છે. છવની જા કેવી મુક્તિ ! કેવી નક્કા ! માટે હવે જગ્યાને ટાળો ન સત્ય વસ્તુને સમજો. મનુષ્ય

હવે એ કથીર સમ બની ગયેલા આત્માને કુદન બનાવનાર મોટો કીમિયાગર છે આ મનુષ્યહવે મુક્તિપુરીનું બહાર છે કર્મ સામે કેસ લડવાની હાઈકોર્ટ આ મનુષ્યહવે છે જન્મ અને મરણનું સહીસલામત આપરેશન કરનારુ દિવ્ય આપરેશન થિયેટર આ છે કેટલાક કહે છે કે પ્રાણ તે પ્રકૃતિ એકીસાથે જાય, પણ એ ખોટી વાત છે પ્રદેશી રાજાએ પ્રકૃતિને પસંદાવી નાખી કે નહીં ? પણ જગતના જીવો કાસકામા કસાઈ ગયા છે એ પોતાના છોડરાનું સગપણ કરવાના કાર્યને ચાહતા કહે છે એક જીવને સસારના બધનમા બાધવાના ચાહતા ઢરીને પછી મીઠાઈ, કપડા અને દાગીનાના રમકડામા એ જીવને લગભારી દે છે, અને પછી એના લગ્ન લેવાય છે આ લગ્ન લેવાય છે કે વર અને કન્યા લેવાઈ જાય છે ? તમે બધા વર અને કન્યાને સસારમા હોમવા-રૂપ ' જનન ' મા જાય છે, અને પછી તો—

લઈ લાથમા શ્રીકૃષ્ણ અને વર ઘોડો બનીને જાય છે,

માનવ મટીને ત્યારથી પશુતુલ્ય એ પકાય છે

તમે આ કિયાને વરઘોડો કહો છો આજ દિવસ સુધી એ ખીચારો એ પગરાજો માનવ હતો, ત્યારે હવે બધા ભેગા થઈને એને પોતાના જેવો ચાગપગો બનાવવા તૈયાર થાય છે

સામું બ્યારે પોખવા માટે આવે છે, ત્યારે પ્રથમ ઘોસરુ બતાવીને સાનગા સમજાવે છે કે આ સસારનું ઘોસરુ તાગ પર પડે, પછી સામેલું બતાવીને કહે છે કે આ સામેલાથી તાગ છોતરા જીતરી જશે, પછી રવાઈ બતાવીને સમજાવે છે કે તારે વસોવાઈ જવું પડે અને છેલ્લે અંદીરાજો સળિયો (ત્રાક) બતાવીને કહે છે કે તારે આ તીગની જેમ વીધાઈ જવું પડે કેટલીક વેવાળો એને ગાળો પણ આપે છે કે ' તારી માને ક્યા મૂખી આવ્યો રે . . . ' છતાં મોટગજનનું બળ એવું વળખે છે કે એ ગાળો પણ એને ઘીની નાળો જેવી લાગે છે ।

ત્યારપછી એ ચોખ્ખાના અને એ ગખના એમ ચાર પીડિયા ફેરવીને સમજાવે છે કે તારી ગખ મરણ પછી ચાગ્યે દિશામા બેરી

જ્યની છે ને તારા મરણ પછી બધા મિથ્યાન શ્રવવાના છે, તારે તારે તો બધા પીઠિયાંની જેમ ચતુર્વિધ મતિમાં બટકવાનું રહેશે. છતાં મેઘપાશમાં જાપાયેલો વરધોદો સમજતો નથી. છેવટે તેની સામે કામિયાનો સંપુટ મૂકીને છુદાવી નાખે છે અને કહે છે કે બધા બાકરમાંનાં ક્રમ પૂર્યાં હાજે છે. આથી સાચું તેનું નાક તાણીને કહે છે કે તારે નાક જ સાચું નથી.

જોજીમાં પડે એ વખતે દેહીક શાંતિઓમાં કન્યા બાવીને તમેળતો કામજો હાંદી જાય છે. આટલાંદલા સરકાર છતાં એ વર કન્યા પાછો જતો નથી, તારે તેને કન્યા પરણાવે છે નસ બા વીસનખી માથા વળખી તે જીવ એ પગે મીની ચાર પગે થયે. પછી તો ૭ પગે બાહ પગે અને બહુપગે જીવી ગયે. હવે સાચા સદમુરુ મન્યા વિના એને માનવ કાણુ બનાવે? માનવ બન્યા પછી- વિવેકી થયા પછી જ માણસાને એ વિચારી શકે ન?

વ્યાખ્યાન : ૧૧૪

(શનિવાર, તા ૨-૧૧-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે પાંડુસેન નામના પુત્રનો રાજ્યાભિષેક કરીને પાંચેય પાડવો અને દ્રૌપદીદેવી બંધા 'મુળદે ભવિષ્યા'—દીક્ષા લેવા માટે ચાલી નીકળ્યા સ સાર પ્રત્યે અરુચિ થાય, તો જ ધર્મ પ્રત્યે રુચિ થાય જેનામાં સ વેગ હોય તેને જ નિર્વેદ થાય છયે જણાએ મહાનિષ્ક્રમણ કર્યું જેના રોમરોમમાં મોક્ષ માટે અભિરુચિ જાગે તે જાઈતો દાખ્યો દબાય નહીં

દૃષ્ટાન્ત—એક મહાત્મા ગામ બહાર નહીંકિનારે પર્ણકુટી બાંધીને રહેતા હતા અનાયાસે એ દેગનો રાજા ત્યા આવ્યો અને મહાત્માને નમસ્કાર કર્યા એટલે મહાત્માએ સામેથી રાજાને પણ નમસ્કાર કર્યા આથી રાજા એ પૂછ્યું, 'મારા જેવા અદ્વૈત પાપકર્મ કરનારને આપ જેવા મહાત્માએ નમસ્કાર શા માટે કરવા જોઈએ?' મહાત્માએ જવાબ આપ્યો, 'રાજા! લોકો અમને ત્યાગી કહે છે, પણ અમે તમારા જેવો મહાત્મા ત્યાગ કરી શક્યા નથી અમે માત્ર ઉપરના છોતરા જેવા ભૌતિક સુખનો કર્યો છે, ત્યારે તમે તો સારામાં સારી મોક્ષ જેવી વસ્તુને ત્યાગ કર્યો છે તમારા આ ત્યાગને છ નસ્કાર કરુ છુ ' મહાત્માની આ ટોકારથી રાજા સાચો ત્યાગી બની ગયો

પ્રાણ સખા દુજ બાળ ગણીને નિશ્ચિન દેજે સહારો,

જે દિન લાન જીલાય આતમનુ તે દિન કરજે દેકારો રે

પ્રજા મારા અતરને અજવાળો.

આચાર્યશ્રીને આત્માનું અને લોકનું જ્ઞાન થાય છે હાલ એ છે
 (૧) ધર્મ (૨) અધર્મ (૩) આકાશ (૪) કાલ (૫) પુરુષ, અને
 (૬) જીવ. તેમાં પ્રથમનાં ધર્મ અધર્મ અને આકાશ એ ત્રણે એક
 એક ॥ આકાશનાં ત્રણ અનેક છે આ હાલ એનાં જેમાં હોય તેને લોક
 કહેવાય છે તેમાં આત્મા બાહ્યકાર છે એ એ જાણે સ્વયં ન કરે
 તો તેનો જે જનતા વેશ્ય છે તે તેને મલ્લ એ યુદ્ધો કેમકાર જ્ઞાન
 ॥ પુરુષમાં વશુ રસ મધ, સ્પર્શ અને સ્પર્શ આદિ છે આત્મામાં
 એ નથી. આકાશ એ ક્ષેત્ર છે ત્યારે આકાશનાં પાંચ દેવો ક્ષેત્રી છે
 ધર્મસ્તિકામનો સ્વભાવ આકાશને મદદ કરે અધર્મસ્તિકામનો સ્વભાવ
 રિષ્ટ રહેનારને મદદ કરે આકાશનો સ્વભાવ વિશાસકક્ષુ છે કળનો
 સ્વભાવ વાતનાકક્ષુ છે પુરુષનો સ્વભાવ પૂરુષકક્ષુ છે આને
 જીવનો સ્વભાવ ચેતન્યકક્ષુ છે આનાં સુખી આત્મા રાગદેવનો કાર્ય
 હોય તો મુખી એ બધેનમાં રહે છે.

પાંચ પાંચો જ્ઞાન કૌંઠી દીક્ષા લઈને આરાધનામાં કિતરી જવા
 મનુષ્યે જ્ઞાન દયન જ્ઞાન ચારિત્રની આરાધનામાં મનુષ્ય લઈ જવું
 જઈએ સાધુજ્ઞાને માટે જાવવાને નવજની વિદ્યાર બતાવ્યો છે આથી
 સધુના સવનમાં જુદા અને લોકોમાં ધર્મનો લાભ થાય છે પાંચોએ
 મો રૂવનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું સોળદહર ત્રણસો ત્રણી આજી સદિત
 દાધીએ દહાર્ક નમ તેલકા ફારી ચાલીના દમકા કરે તેનું જેટલું
 સમાજ સમાય જ્ઞાન તે જુ જ્ઞાન મુખપાઠ થાય તેને મોડપૂરનું જ્ઞાન કહે
 છે કૌંઠીએ અગિયાર જાનનું જ્ઞાન મેળવ્યું અને સુવત્તા આત્માજીની
 સવાનાં સ્ત્રીન તસ્તવગમા અગિયાર કરી.

આ જ્ઞાન લખ્યું લખ્યાનું નથી અને જોખ્યું જોખ્યાનું નથી
 જ્ઞાન માટે તો—

મૂળ વાચા પામતા પુ જિરિ ચડી જાય.

પુરુષ જાસ જોર દે અધ દખતા થાય.

ન ની કૃપા મેળવે તો જ્ઞાન પ્રાપ્ત થઈ જાય.

જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યો પછી તેઓ તપશ્ચર્યામાં જોડાઈ ગયા તપ કરતા કરતા એક વખત તેમને પ્રભુ નેમિનાથ ભગવાનના દર્શનની ભાવના થઈ તેઓએ ગુરુ પાસે આજ્ઞા માગી કે જો આપની આજ્ઞા હોય તો અમે વિહાર કરીએ ગુરુએ આજ્ઞા આપી અને તેઓએ અલિપ્ત કર્યો કે પ્રભુના દર્શન થાય ત્યાં સુધી માસખમણને પારણે માસખમણ કરવા જુરુની આજ્ઞા લઈ તેઓએ ઉગ્ર વિહાર શરૂ કર્યો. વિહાર કરતા કરતા તેઓ હસ્તિકલ્પ નગરમાં આવ્યા માસખમણનું પારણું હોવાથી યુધિષ્ઠિર મુનિની આજ્ઞા લઈ બે સઘાડે ચારે મુનિ વહોરવા નીકળ્યા જ્યાં થોડું વહોરાયું ત્યાં તેમને ખચર પડી કે શ્રીનેમિનાથ ભગવાન નિર્વાણ પામ્યા છે આથી તેઓએ પાછા કરીને યુધિષ્ઠિર મુનિને ખચર આપી ભગવાનના નિર્વાણથી બધાને બહુ આઘાત થયો. તે દિવસથી પાચેય પાડવોએ આહારપાણીનો યાવજીવન ત્યાગ કરી દીધો વહોરી લાવેલો આહાર પરડવી તે શત્રુજય પર ગયા શિક્ષા પર દર્ભસથારો બિઠાવીને બધાએ યાવજીવનનો સથારો કરી લીધો.

તમે ડોકટરના હાથમાં નાઠી હોય, ઇન્જેક્શનો ચાલુ હોય ને ફવાના બાટલા સામે પડ્યા હોય એવી રીતે મરવા ઈચ્છતા હો, તો એવું મરણુ લાઝનરૂપ ગણાય છે સાધુસાધ્વીઓ સથારાસહિત કાળ કરે તો તેમનું જીવન ધન્ય ગણાય.

તમે કોઈ વાર વ્રત, ઉપવાસ કે આયજિજ કરો તો રાહ જુઓ છો કે ‘ક્યારે ભોગે દીતોનાથ કે ન કાઢું મો ખારો હાથ’ રાતદિવસ તમે તમારા શરીરને પપાબ્યા જ કરો છો કે રંખે ને ટાઢ લાગી જાય, રંખે ને તાપ લાગી જાય, રંખે ને ભૂખ કે તરસ લાગી જાય, રંખે ને કાઈ વાગી જાય અને રંખે ને કઈક થઈ જાય આવી રીતે સલાળ રાખવામાં તમે આકાશપાતાળ એક કરો છો, ત્યારે ભગવાન મહાવીરના સાધુઓ કેમ વર્તે છે ?

દેહ જતા જેની દશા, વર્તે દેહાવીત,
એ જ્ઞાનીના ચરણમાં હો વદન અચલિત

પાંડવો સચારો કરીને નેત્રી બધા એમના દેવામાં અસ્થિત અરિકતના પેદાશો ઘર્ષ રહ્યા હતા. જેને પ્રાણ અને રેડ વધારો નથી, પરંતુ ધર્મ વધારો છે એવા પાંડવોનો સચારો એ માત્ર સુધી ગણ્યો. અગાધના એક માસના ઉપવાસ હતા. કુલ નેણુ દિવસના ઉપવાસ થયા માત્ર હાથગામ બાકી રહ્યા. હવે તેઓ શુભશાન્તની શેષિએ ગયા. દાપદ્યોષિ, શામિકાશવ અને કેવળશાન્તના પ્રાપ્ત ઘર્ષ થયા. જેના માટે બાવીસ પરિવેશો સહન કર્યાં એ કાચ સિદ્ધ ઘર્ષ ગયું.

આને તો કેટલાક કહે છે કે જાને આત્માને નક્કી લીધો છે હવે જાને જેમ કરીએ તેમ ગામે જાવા છવો પોતે જ પોતાના આત્માને જેતરી રહ્યા છે. જ્યાં સુધી કેવળશાન્ત પ્રાપ્ત ઘર્ષ ન ભલ, ત્યાં સુધી પોતે પોતાને અધૂરા જ માનવા લેઈએ. શાન્ત ખૂબા પહે તરત જ તપશ્ચર્યામાં જેતરી જવું લેઈએ. તપશ્ચર્યાથી આત્માનાં કોઈનું ખરી પાવું તેને નિર્જરાત્વ કહે છે તપશ્ચર્યા એ કમ અપાવવાનું અમોષ સત્ત છે.

પાંડવો કળ કરીને મોક્ષમાં ગયા દ્રોણીનો મહિનાનો જીવરો ગણ્યો. અને ત્યાંથી કળ કરીને પાંચમા દેવનોકર્મા દેવપણે ઉપનન ઘર્ષ દેવીઓ જો ન દેવપાક સુધી છે. મારે દ્રોણીને દેવચરિત્ર પ્રાપ્ત થયું પાંચમા દેવનોકર્મા હસ સાગરોપમની સિથિ છે અત્યારે દ્રોણી પાંચમા દેવત કર્યા સિદ્ધમાન છે બર આપુલ અને સિથિનો. કલ કર્યા માફ તે મારિ કલમા ઉત્તમ કુળમાં જ્યાં દશાગી મુખો હજાર હશે ત્યાં જ ના ના ના તમના માતાસ્તા ધર્મનિષ્ઠ હશે તેમને નાની હમ મા મુનિ રત રમ મળી રશે. તમની પસે દેવશા લઈને જાને તમ સપમની આ પના કરીને તમાશમા રમે.

તમ જાત પોતના નાનમાં અરજીના અવથી લઈને દ્રોણીને સપા પાંચ અપકતા ન સાગર ઉકડા અસ્થિત કરવી તમનીનું સારું ત્યાં ના કીના કાવમા અનતા કુખો ભોગવતાં ભોગવત અ. એ કા બે કતા કેવી નિતમ દશામા ગયા કેમ અપાવતાં

અપાવતા જીવ કેવો તૈયાર થઈ જાય છે આ અધિકાર સાંભળ્યા બાદ તમે પણ જાણ્યા ત્યાંથી સવાર મણે જીવના અભ્યુત્થાન માટે આજથી જ શ્રીમજ્જિમાય નમ કરજો, કારણ કે સુકુમાલિકાના ભવ જેવી વિષયની તીવ્ર આસક્તિ નથી, તેમ નાગેશ્રી જેવો સાધુઓ પ્રત્યેનો દ્વેષ પણ નથી સારાશ એ છે કે તમે નાગેશ્રી અને સુકુમાલિકાના ભવ કરતાં તો જરૂર આગળ વધેલા છો હવે એવી પણ આગળ વધવા કટિબદ્ધ બનજો

ભગવાન કહે છે કે ભાવ સાથે દ્રવ્ય જોઈ એ એકલા ચોખા ખેતરમાં જીગતા નથી, એના માટે છોતરા સહિતની ડાંગર જોઈ એ માટે કરણી... ૩૫ દ્રવ્ય અને ભાવનો સુમેળ સાધી આત્મોન્નતિમાં આગળ વધજો શાની વિના ભાવની તપાસણી કેઈ કરી શકે નહીં કેટલીક વાર અશુદ્ધ આત્મા ભાવની પરીક્ષામાં ભૂજ ખાઈ બેસે છે ભાવને જાણવાની પાસા-શીશી કર્તવ્યની નિષામાં છે ભાવની ક્યાશ હોય તો જ કર્તવ્યની— દ્રવ્યની ક્યાશ આવે

ભગવાને માનવદેહની ખૂબ ખૂબ પ્રશંસા એટલા માટે કરી છે કે મોક્ષ મેળવવાનું તે અપૂર્વ સાધન છે દેવના વૈકિંચક શરીરથી કે અસની પચેન્દ્રિયથી મોક્ષના સાધનો સાધી શકાતા નથી તમે મનુષ્ય, તો છો જ ને, તો પછી કેમ બેસી રહ્યા છો ? માટે રમણીકના રમણીક રહેજો શેરડીનો વાઢ ચાણ હોય, શેરડી પિલાતી હોય, ગોળની કડાઈએ ગરમાગરમ તૈયાર થતી હોય, ત્યારે તો ખેડૂત ઉદાર હોય છે, પણ વાઢનું કામ પૂરું થઈ જાય, ગોળના માટલા ઘરમાં આવી જાય પછી તો એ જ શેરડીના વાઢમાં શું હોય છે ? ખેડૂતમાં પણ ઉદારતાને સક્રિયતા આવી જાય છે એમ સાધુઓ અને સત્પુરુષોની હાજરીમાં તો વડો ભયો ભયો લાગે, પણ તમે વાઢના જેવું ન કરજો ' જન્મ બને તેમ ધર્મમાં ઉજમાળ બનજો

ૐ શાન્તિ

વિદાય વેળાએ

(૧૬૧૧ તા ૩-૧૧-૧૩)

ધર્મ જીવને સચારસચુથી તારણુ ૧૨ છે તે મોક્ષ મેળવવા હોય તો વીતરાજની વાણીમાં શ્રદ્ધા લાવજો અને સચોટ શ્રદ્ધા પડી તેને વતનમાં ઉતારજો. આ ધર્મ જીવનમાં તાણવાણાની મારફત વસુધા તો ભેદ પાર કરી જાય. આ ધર્મ અમુલ્ય છે. શકામાં લાવવા જેવો છે. શ્રદ્ધા એ મૂળ તથા છે એ પાથો મનજૂત દર્શ તો જ ચારિત્રની ખમારત ચણારો ધન્ય અને ધ્યેયનિષ્ઠ જ ધ્યેયસિદ્ધિ અપાવે છે. મારે પ્રભુનાં વચનોમાં શ્રદ્ધા રાખજો.

કોઈ એક રાત સિંહાર એલવાનો ખૂબ શોખીન હતો. એક વખત રાત સિંહાર કરવા નીકળ્યો. એક ઢરણુની પાછળ થોડો દોડાબેડો દણુની બગાવન થોડો આખી રાત્રી નહીં ઢરણુ દૂર ને દૂર નીકળી મધુ રાત રણુ તેની નાજી દૂર ને દૂર નીકળી ગયો. જાતે ઢરણુ અસ્થ થઈ મધુ ને રાજા નિરાશ થઈ એક ઝાડ નીચે વિસામો ભેવા મઠો. સુખ મખાલે નહીં રહ્યો હતો. રાજાને કહીને જૂન લાગી પડ્યું ત વનમાં કઈ ફળફૂલ નહીં, તેમ કોઈ ઢરણુ કે સસલાં નજરે પડ્યાં નહીં કે સિંહાર કરીને પાં બારે દવે થુ કલુ ૧ તે વિચાર કરે છે ત્યાં આજ ના પકી ન જરે નહીં. જૂખ્યો રાત તેને દાણમાં કઈ મન મનાવ છે કે કોઈ નહીં તો જરાત નાસ્તો તો થશે. સ્વાર્થી માલુસ ખી નો થુ દુ ખ થશે તા જરા ખમુ વિચાર કરતો નથી. જ્યાં તેને મસળા નમ ૭ ત્યાં જ માફી બોલી કીડી સાંભળ રાજા ને મારા પચાન ૥ ૪૨૧ પડ્યાની માખમના સરીર ઉપર ફોજા પડી ત્યાં છે તા મન આચરી તા ૧ આખા સરી માં બળતરાની વેળા થશે ૥ સુખથી નહીં સજીવ ખમુ નહીં અને મારે આદાર કરવાથી તારુ થું

પેટ ભરાશે ? માટે જો તુ મને જીવતી મૂકી દે તો હું તને ત્રણ વાત કહું તેમાંની પહેલી વાત તારી હથેલીમા બેસીને કહીશ, બીજી વાત તારા ખભા ઉપર બેસીને અને ત્રીજી વાત સામા ઝાડ પર બેસીને કહીશ બોલ તારી શી ઇચ્છા છે ?' રાખએ હા કહી, એટલે એણે વાત કહેવી શરૂ કરી જોકે આ તો ફક્ત રૂપક છે, પણ એમાં સાર ધણું છે ખરમાકડીએ પહેલી વાત કહી દે, 'હે રાજન્ ! શાસ્ત્ર કહે તે પ્રમાણે કરવું શાસ્ત્ર પર સચોટ શ્રદ્ધા રાખવી આ પહેલી વાત' આટલું કહીને તરત જીડીને તે ખભા પર બેસી ગઈ અને બીજી વાત કહેવી શરૂ કરી દે, 'હે રાજન્ ! શાસ્ત્રના રહસ્ય કે અર્થ ગુરુના હૈયામાં હોય છે, માટે ગુરુવચનને માન્ય કરવા શાસ્ત્રની વાતો ગુરુગમ દ્વારા જ સમજી શકાય છે'

એક જગ્યાએ પ્રજાએ મુનિને કહ્યું છે કે, 'હે મુનિ ! તારે સ્ત્રી સામે દષ્ટિ પણ કરવી નહીં' જ્યારે બીજી તરફ કહ્યું છે કે, 'હે મુનિ ! તારે સ્ત્રીને પગથી માથા સુધી નિરખી લેવી' હવે આવી બે વાતો સાંભળવાથી આશ્ચર્ય થાય કે આવી પરસ્પરવિરોધી વાત કેમ મૂકી હશે ? પણ આનો ઉકેલ તો ગુરુએ સમજાવે કે વિકાર ભાવથી સ્ત્રી સામે દષ્ટિ પણ ન કરવી, પણ જ્યારે વહોરવા જાય ત્યારે બાધના માથામાં સચેત ફૂલની વેણી તો નથી ને ? તેમ હાથ પગ કોઈ કાયા પાણીના સ્પર્શવાળા તો નથી ને ? આ જોવાની દષ્ટિએ સ્ત્રીની સામે નજર કરે એક જગ્યાએ કહ્યું છે કે, 'ગુણેહિં સાધુ, અગુણેહિં સાધુ'—ગુણોથી મુક્ત હોય તે સાધુ અને ગુણોથી મુક્ત હોય તે પણ સાધુ આના ખુલાસામાં ગુરુદેવ કહે છે કે સમ્યગ્જ્ઞાન દર્શન, આદિ ગુણથી મુક્ત હોય તે સાધુ અને પાપ પ્રકારના કામગુણથી મુક્ત હોય તે પણ સાધુ આગ ગુરુએ કહેલા વચનો માન્ય કરવા એ બીજી શિખામણ

ત્યારપછી ઝાડ પર બેસીને તેણે કહ્યું 'હે રાજન્ ! શાસ્ત્રવચન પ્રમાણ હોય, ગુરુગમ હોય, તેમાં પણ પોતાનો અનુભવ જો કહે તે સાચું માનવું આ મારી ત્રીજી શિખામણ છે' આટલું બોલી ખડ-

માઠી ખાખાટ હસી પડી તારે રાજાએ પૂછ્યું કે હસે છે તા મારે ?
 ખાખાટીએ કહ્યું કે હે રાજા, તારા પગમાંથી દુઃખામાદ જપ્તી
 અર્ધ મારા બે લમખામાં તોલા તોલાના તારા રાજ્યમાં પણ ન હોય તેવા
 કામની હિરા હતા એ તે અને મારી હોત તો તને એ મળી જાત
 આ સાક્ષાત્તાં જ રાજાએ બહુ-તાકી એટમે એણે કહ્યું કે સમૂર
 કર રાજા ! અત્યારે ને અત્યારે જ મારી કહેલી વાત મૂલી ગયો ?
 અત્યાર સુધી દુઃખ તારા હાથમાં જ હતી તને શું મારું વળત
 એ તોલા જેટલું લાગ્યું કે દુઃખ તને ગમે તે કદ પછી તારો અનુભવ
 નો શું કહે છે ? રાજાને પોતાની મૂર્ખતા સમજાઈ અને એ ચાલતો ગયો.

આ પરથી આપણે પણ ખણે સાર મેળવ્યું કરવાનો છે શક્તિ
 એ મોધનું શાધન છે સ્વાગુઓ એનું દોહન કરીને એમાંથી સારજૂત
 કરીએ આ રહ્યું ને જતાવે છે મહાન પુરુષનો ઉદય હોય તો આ વાણી
 સાક્ષાત્તાં મળે નમારા પુરુષે તમને સત્સમાજમ સુધી વે મૂકી દીધા
 હે દવ પુરુષાથ ઉપાડે પ્રમથ બણી પગલાં મારે દિ મનનેર આગળ
 વચ સાધનાની સિતાર છેડે તો સિદ્ધિનું સંજીવ તર મૂળમે.

મહા જન મમ પ્રતિકૂળતાને પચાવી નાખશે. આ માનવજાત
 આ આ એવા સસારસમુદ્ર તરવા માટેની એક મહાન મમજાત
 દીપ છે એ દ્વારા તરીને પાર પહોંચશે.

‘પ્રવચન-પીયૂષ’ના બંને ભાગોના ગ્રાહકોની વધારાની નામાવલિ

—(૦)—

દ્રાંગધ્રા

- ૩૫ શ્રી સ્થાનકવાસી જૈન મોટા
સધ, હરતે મગળજીભાઈ
જીવરાજ સધવી
- ૧૦ „ નરસીદાસ વખતચંદ સધવી
- ૫ „ નારજીદાસ હરગોવનદાસ
હક્કર
- ૩ „ મગળજી જીવરાજ સધવી
- ૨ „ મગનલાલ જીવનલાલ વોરા
- ૨ „ પદમશી કાનજીભાઈ સધવી
- ૨ „ શાન્તિલાલ વૃજલાલ શાહ
- ૨ „ રસિકલાલ મણિલાલ ચુડગર
- ૧ „ નંદલાલ ખાણ્ડકચંદ શાહ
- ૧ „ મરુતલાલ ધનજીભાઈ શાહ
- ૧ „ શકરચંદ મગનલાલ સધવી
- ૧ „ અન્વેયદ વાઘજીભાઈ મહેતા
- ૧ „ ચીમનલાલ પરમોત્તમદાસ
સધવી
- ૧ „ દેવશી રાજપાલ શાહ
- ૧ „ નરસીદાસ શકરચંદ
- ભાવસાર
- ૧ „ વૃજલાલ ઝોઘડભાઈ શાહ
- ૧ „ લાલચંદ લખમીચંદ શાહ

- ૧ શ્રી જીવજીલાલ ઠાકરશી શાહ
- ૧ „ નરસીદાસ પોપટલાલ શાહ
- ૧ „ લાલચંદ પોપટલાલ શાહ
- ૧ „ જાદવજી અમરચંદ શાહ
- ૧ „ હરિલાલ મગળજી શાહ
- ૧ „ હરગોવન શકરચંદ સધવી
- ૧ „ ચંદુલાલ પ્રેમચંદ શાહ
- ૧ „ ભાઈચંદ કુમરશી શાહ
- ૧ „ કરતૂરચંદ નાગરભાઈ શાહ
- ૧ „ રઘુભાઈ ગાગજીભાઈ શાહ
- ૧ „ રતિલાલ હીમચંદ શેઠ
- ૧ „ ચીમનલાલ વૃજલાલ સધવી
- ૧ „ હરખચંદ નાગરદાસ સધવી
- ૧ „ ચંપકલાલ મગનલાલ વોરા
- ૧ „ મગનલાલ મોહનલાલ શાહ
- ૧ „ લખમીચંદ કુવરજી શાહ
- ૧ „ દિમતલાલ હરજીવનદાસ
ભાવસાર
- ૧ „ કરતૂરચંદ મોહનલાલ શાહ
- ૧ „ મોહનલાલ જેઠાભાઈ
- ભાવસાર
- ૧ „ હરિલાલ દેવશીભાઈ શેઠ
- ૧ „ પ્રેમચંદ ગોખરભાઈ શાહ

- ૧ શ્રી તારાજી નાનજીભાઈ દોહારી
 ૧ અમરશી રખતો લિપામળ
 ૧ ન્યાયજી બુદ્ધિજી સાથે
 ૧ " માણેજી જનનાથ વેરા
 ૧ સાલજી દરિયાઈ સખરી
 ૧ " મણિજી કુવરજી સાથે
 ૧ " અમૃતજી સોમજી સખરી
 ૧ કિમતજી દરિયાઈ સખરી
 ૧ કાન્તિજી સખજીભાઈ સાથે
 મુજબ

- ૫ શ્રી અમૃતજી મોનરજી
 દોહીરાળા
 ૫ ભાઈજી ભાઈ ગુલામજી
 ગોપાલ
 રાજકોટ

- ૩ શ્રી બાબુજી ભાઈજી દોહરી
 ૧ તિરંધરજી ભાગેશવરાળા
 ૧ જગજી મનોરજી વેરા
 ૧ શિવજી કંમજી મહેન્દ્ર

- ૧ શ્રી તિરંધરજી ભાઈજી
 સખરી
 ૧ " પ્રભાતજી દેવજી દોહરી
 ૧ " રમણજી રતિજી રૂપાણી
 આકોલા

- ૧ શ્રી મણિજી પ્રેમજી સખરી
 ૧ જોડાજી પ્રેમજી "
 ૧ તબક્કાજી પ્રેમજી
 ૧ " બાપુજી પ્રેમજી "
 ૧ " શામળજી પ્રેમજી

જૂનાગઢ

- ૧ શ્રી રજા જીન સુધ સાલજી
 ૧ જનનાથ વજ્રજી સખજી
 ૧ " ગુણવંતજી વેરાજી રૂપાણી
 ૧ કરજીવનજી હિરાજી
 મણિ
 ૧ પ્રીતજી માણેજી દિપા
 ૧ " મોહનજીભાઈ માણજી

શુદ્ધિપત્ર

પાત્ર	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૧૧	૧૪	સ રી	૦
૨૦	૬	કરે	કર
૨૨	૧૬	કરવું	કરવા કહેવું
૨૫	૧૮	સાધકને	શ્રાવકને
૩૫	૯	મરીને દેવ	મરીને મનુષ્ય
૩૬	૧૭	સાધારણુ	પ્રત્યેક
૩૭	૫	તેમા	તેને નીચે પડતા
૫૮	૧૪	થાયે	સ્થાયે
૬૯	૧૯	માનો	મારે
૭૧	૨૧	પચેન્દ્રિયના	પાચે ઈન્દ્રિયના
૮૧	૨૦	ન શક્યો નહી	ન શક્યો
૮૫	૯	વિભાગમા	વિભાવમા
૯૩	૨૭	તો તો	તો તે
૯૮	૯	પડવા	પડતા
૧૦૦	૧	ગાડી આવવાનો	ગાડીના
		અવાજ સાંભળીને	ધણુધણુટથી
૧૦૮	૨૦	વિભાવનું	વિકારનું
૧૨૫	૨૩	પરિપાપ	પરિતાપ
૧૨૬	૪	૨,૭૭,૭૭,૭૭,૭૭૭	૨૭૭૭૭૦૭૭૭૭૦
૧૬૦	૬	નિમાણુ	નિયાણુ
૧૬૦	૧૦	કિરિયપ	કિરીપો
૧૭૫	૧૯	વખને	વખને
૧૮૫	૫	ભાવ	ભાન
૨૦૧	૩	તપ	તપમા
૨૦૪	૨૧	અ દનખાળાએ	અ દનખાળાપે

૨૦૭	૨	ઝોથે	ઝેલે
૨૮	૮	સોનીની	ચાનીની
૨૧૨	૧૩	પોતાવી	પોતાની
૨૫૪	૧૮	ઝેક	ઝે
૨૫૫	૧૪	ધર	ધરના
૨૬૨	૮	સમકિત	સમકિતી
૨૬૭	૧૬	નરી	નધી
૨૬૮	૭	પરાવર્તન પામ્યા	પરાવર્તનમાં મેલ પામ્યા
૨૬૮	૧૧	પરાવર્તન	પરાવર્તનમાં મેલ
૨૬૮		પામે છે	પામે છે
૨૭૩	૭	હમર	મમર
૨૮૨	૧૬	નારજીએ	નારજીએ
૨૮૬	૧	મડક	મડક
૨૮૭	૧	ભમર	ભરમ
૧	૨૭	ત	વપ
૩૩	૧૬	સિલના	સિલના
૩૧૩	૨૨	શરીરની ધારણા	શરીરને ધારણ
૩૧	૧૮	બદલન	ફલન
૫	૨	મધ કર	મધ કર ફૂંચી
૩૧૧	૬	મધુવિધ	રાત્રે મધુવિધ
૩	૧૧	મતાવર્તા	મતાવર્તા
૧૭	૫	જીવનનો	જીવનો
	૧	ખતાવ ને ૨	જમ્યાવળે ૨
	૧૨	ચો ન ૧	ચો ને ૧
	૩૨	હિ નાને	ઉદારતાને નહો
		(અને જીમ વુ) મ.૪ ન્હી નવુ મળ	સુખાખ્યે

શ્રી સૌરાષ્ટ્ર સ્થાનકવાસી જૈન સંઘનાં

પ્રકાશનો

આધ્યાત્મિક વ્યાખ્યાન-સંગ્રહ

મહાસતીજી શ્રી લીલાવતીબાઈનાં સંવત ૨૦૧૩ ના
અમદાવાદના ચાતુર્માસનાં વ્યાખ્યાનો
મૂલ્ય રૂ. ૧૥

સુમતિ પ્રવચન-સુધા

મહાસતીજી શ્રી સુમતિકુંવરજીના સંવત ૨૦૧૫ ના
અમદાવાદના ચાતુર્માસનાં વ્યાખ્યાનો
મૂલ્ય રૂ. ૧૥

પ્રવચન-પીયૂષ

બે ભાગ

મહાસતીજી શ્રી લીલાવતીબાઈનાં સંવત ૨૦૧૬ ના
અમદાવાદના ચાતુર્માસનાં વ્યાખ્યાનો
મૂલ્ય બેઉ ભાગના રૂ. ૪

પ્રાપ્તિસ્થાન

શ્રી સૌરાષ્ટ્ર સ્થાનકવાસી જૈન સંઘ
નગરશેઠનો વડો, ઘીકાંટા રોડ, અમદાવાદ.